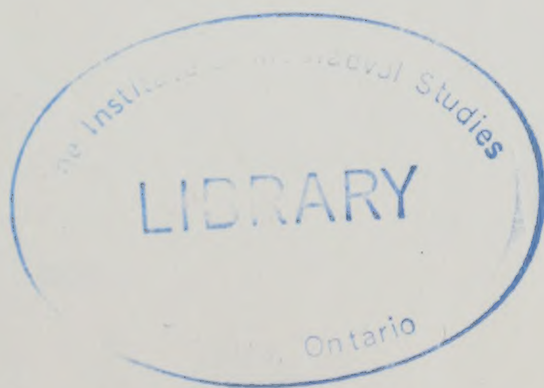
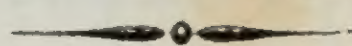

SANCTI AURELII
AUGUSTINI
HIPPONENSIS EPISCOPI
OPERUM
PARS III.
OPERA EXEGETICA.

ENARRATIONES IN PSALMOS.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

ENARRATIONES

IN

PSALMOS.

ENARRATIO I

IN PSALMUM XXXIV.

SERMO I[1].

De prima parte Psalmi.

I. Psalmum istum nobis a jubentibus fratribus et co-episcopis meis impositum esse[2] ad tractandum, noverit Charitas Vestra. Voluerunt ut hinc omnes aliquid audiamus. Ab illo enim omnes audimus, a quo pariter discimus, et in cujus schola condiscipuli sumus. Titulus ipsius moram nobis non facit, brevis est enim, et ad intelligendum, maxime nutritis in Ecclesia Dei, non difficilis. Habet enim, « Ipsi David. » Psalmus ergo ipsi David : David interpretatur fortis manu, vel Desiderabilis. Psalmus ergo manu

[1] Habitus tempore alicujus concilii. — [2] Vide. D. Guillon, tom. xxi, pag. 446-449.

forti et desiderabili, qui nostram mortem vicit, qui nobis vitam promisit : in hoc enim manu fortis, quia mortem nostram vicit; in hoc desiderabilis, quia vitam æternam promisit. Quid enim fortius manu hac, quæ tetigit loculum, et mortuus resurrexit[1]? Quid fortius manu hac, quæ mundum vicit, non ferro armata, sed ligno transfixa? Quid autem desiderabilius eo, quem non videntes Martyres, mori voluerunt, ut ad illum pervenire mererentur? Ergo Psalmus illi : illi cor nostrum, illi lingua nostra digna cantet : si tamen ipse dignabitur donare quod cantet. Nemo illi cantat digna, nisi qui ab illo acceperit quod cantare possit. Denique hoc quod modo cantamus, Spiritu ejus dictum est per Prophetam ejus, et in eis verbis ubi nos agnoscimus et ipsum. Nec injuriam facimus, quia dicimus nos et ipsum : quoniam cum esset in cœlo, sic clamavit : « Quid me persequeris[2] : » cum eum nemo tangeret, et nos in terra laboraremus. Ergo vocem ejus audiamus, nunc corporis, nunc capitis. Est enim Psalmus iste invocans Deum contra inimicos in tribulationibus hujus sæculi : et utique ipse est Christus, tribulato tunc capite, tribulato nunc corpore : tamen per tribulationes omnibus membris suis dans vitam æternam, quam promittendo desiderabilis factus est.

II. « Judica, inquit, Domine, nocentes me, expugna » impugnantes me[3]. Si Deus pro nobis, quis contra nos[4]? » Et unde hoc nobis præstat Deus : « Apprehende, inquit, » arma et scutum, et exurge in adjutorium mihi[5]. » Magnum spectaculum est, videre Deum armatum pro te. Et quod ejus scutum? quæ arma : « Domine, inquit alio loco » homo iste qui et hic loquitur, ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos[6]. » Arma autem ejus, quibus non

[1] Luc. VII, 14. — [2] Act. IX, 4. — [3] Psal. XXXIV, 1. — [4] Rom. VIII, 31. — [5] Psal. XXXIV, 2. — [6] Id. V, 13.

solum nos muniat, sed etiam percutiat inimicos, si bene profecerimus, et nos erimus. Sicut enim nos, ut armemur, ab illo habemus, sic ipse armatur de nobis. Sed ipse de his armatur quos fecit, nos de his armamur quæ ab ipso accepimus qui nos fecit. Dicit hæc quodam loco arma nostra Apostolus, « Scutum fidei, et galeam salutis, et » gladium spiritus, quod est verbum Dei[1]. » Armavit nos talibus armis, qualibus audistis, laudabilibus et invictis, insuperabilibus et splendidis; spiritalibus sane atque invisibilibus, quia et hostes invisibiles expugnamus. Si vides hostem tuum, videantur arma tua. Armamur earum rerum fide quas non videmus, et sternimus hostes quos non videmus. Verumtamen, charissimi, arma ista ne putetis sic esse, ut quasi quod scutum est, semper scutum sit; aut quod galea est, semper galea sit; aut quod lorica est, semper lorica sit. In istis enim armis corporalibus ita est, quanquam et de ferro quæ fiunt mutari possint, ut ex gladio fiat securis: tamen ipsum Apostolum videmus dixisse quodam loco, loricam fidei[2], et alio loco dixisse scutum fidei. Ergo ipsa fides, et lorica potest esse et scutum: scutum est, quia tela inimicorum excipit et repellit: lorica est, quia interiora tua transfigi non sinit. Hæc arma nostra: Dei autem quæ? Legimus quodam in loco, « Erue ab impiis animam meam, frameam tuam ab » inimicis manus tuæ[3]. » Quod superius dixit: « Ab im- » piis; » hoc sequenti versu, « Ab inimicis manus tuæ: » et quod superius dixit: « Animam meam; » hoc sequenti versu: « Frameam tuam, » id est, gladium tuum. Ergo frameam Dei, dixit animam suam: « Erue, inquit, ab im- » piis animam meam, id est, ab inimicis manus tuæ erue » frameam tuam. » Apprehendis enim animam meam, et debellas inimicos meos. Et quid est anima nostra, quam-

[1] Ephes. VI, 16, 17. — [2] Thess. V, 8. — [3] Psal. XXI, 21.

vis splendida, quamvis producta, quamvis acuta, quamvis uncta, quamvis luce sapientiæ et coruscatione vibrata? Quid est ipsa anima nostra, aut quid potest, nisi Deus illam teneat et pugnet de illa? Nam quælibet optime facta framea, si non habeat bellatorem, jacet. Dixeramus autem in armis nostris, non quasi aliquid fixum accipi debere, ut quod est res una, ipsa aliud esse non possit : sic et in armis Dei invenimus. Ecce animam Justi dixit frameam Dei : iterum dicit animam justi esse sedem Dei; anima justi sedes sapientiæ[1]. Ergo quidquid vult, facit de anima nostra. Cum in manu ejus est, utatur ea quemadmodum vult.

III. Exurgat ergo, (sic enim invocatus est,) apprehendat arma, exurgat in adjutorium nobis. Unde exurgat, alio loco etiam dicitur illi ipsa voce : « Exurge, quare ob- » dormis, Domine[2] : » Et quando ille dicitur dormire, nos dormimus : et quando ille dicitur exurgere, nos excitamur. Nam et Dominus dormiebat in navi; et ideo fluctuabat navis, quia dormiebat Jesus. Nam si illic vigilaret Jesus, non fluctuaret navis. Navis tua, cor tuum : Jesus in navi, fides in corde. Si meministi fidei tuæ, non fluctuat cor tuum : si oblitus es fidem tuam, dormit Christus : observa naufragium. Verumtamen quod restat fac, ut si dormierit excitetur; dicas illi : Domine, exurge, perimus : ut increpet ventos, et fiat tranquillitas in corde tuo[3]. Recedent enim omnes tentationes, aut certe nihil valebunt, quando Christus, hoc est, fides tua, vigilaverit in corde tuo. « Exurge » ergo quid est : Innotesce, appare, sentire. « Exurge ergo in adjutorium mihi. »

IV. « Effunde frameam, et conclude adversus eos qui » me persequuntur[4]. » Qui sunt qui te persequuntur? Forte vicinus tuus, aut ille quem læsisti, aut cui fecisti

[1] Sap. VII. — [2] Psal. XLIII, 23. — [3] Matth. VIII, 24. — [4] Psal. XXIV, 3.

injuriam, aut qui vult auferre res tuas, aut contra quem prædicas veritatem, aut cujus peccatum objurgas, aut quem male viventem bene vivendo lædis. Sunt quidem et isti inimici nostri, et persequuntur nos : sed alios docemur inimicos nosse, contra quos invisibiliter dimicamus, de quibus nos admonet Apostolus dicens : « Non est no» bis colluctatio adversus carnem et sanguinem, » id est, adversus homines; non adversus eos quos videtis, sed adversus eos quos non videtis : « Adversus principes et po» testates et rectores mundi, tenebrarum harum[1]. » Cum diceret enim rectores mundi, (dicebat quippe de diabolo et angelis ejus,) cavendum erat ne male intelligerent homines, et putarent a diabolo et dæmonibus ejus mundum regi. Sed quia mundus dicitur hæc fabrica quam videmus, et in peccatoribus dicitur mundus, et in eis qui diligunt mundum, de quibus dictum est : « Et mundus » eum non cognovit[2] : » et de quibus dictum est : « To» tus mundus in maligno positus est[3] : » exposuit Apostolus cujus mundi essent rectores, « Tenebrarum, inquit, » harum. Rectores mundi dico, rectores tenebrarum ha» rum. » Rursus cogit nos intelligere quid dixerit : « Te» nebrarum harum. » Quarum tenebrarum rectores sunt diabolus et angeli ejus ? Omnium infidelium, omnium iniquorum, de quibus dictum est : « Lux lucet in tene» bris, et tenebræ eam non comprehenderunt[4]. » Denique ex ipsorum numero credentibus multis, quid dicit idem Apostolus : « Fuistis enim aliquando tenebræ, nunc » autem lux in Domino[5]. » Non vis regi a diabolo : Migra ad lucem. Et unde migrabis ad lucem, nisi effundat ille frameam, et eruat te ab inimicis tuis, et a persequentibus te : Quomodo effundit frameam : Quoniam jam audivi-

[1] Ephes. VI, 12. — [2] Joan. I, 10. — [3] I Joan. V, 19. — [4] Joan. I, 5. — [5] Ephes. V, 8.

mus quid sit framea ipsius : anima enim justi est. Abundent justi, et effunditur framea, et concluditur adversus inimicos. Nam de ipsa effusione frameæ monens Apostolus ut juste vivamus, in consequenti ait : « Ut adversarius » revereatur, nihil habens de nobis dicere pravum[1]. » Conclusum est adversus eum, quia quod loquatur adversus sanctos, non potest invenire.

V. Et unde erunt justi? Aut quid dicunt inimici qui nos persequuntur? Invisibiles illi quid dicunt inimici? Isti nihil? Maxime suggeritur humano cordi ab invisibiliter expugnantibus inimicis, quia Deus nobis non est adjutor : ut requirentes alia adjutoria, inveniamur invalidi, et ab inimicis ipsis capiamur. Hoc ergo suggeritur. Contra istas voces maxime vigilare debemus, quæ in alio Psalmo ostenduntur : « Multi insurgunt adversum me, multi di- » cunt animæ meæ : Non est salus illi in Deo ejus[2]. » Contra istas voces quid hic dicitur? « Dic animæ meæ : » Salus tua ego sum[3]. » Cum dixeris animæ meæ : « Salus » tua ego sum, » juste vivet, ut neminem in adjutorium præter te quæram.

VI. Et quid sequitur? « Confundantur et revereantur » requirentes animam meam[4]. » Ad hoc enim illam requirunt, ut perdant. Nam utinam bene quærant! In alio quippe Psalmo hoc reprehendit in hominibus, quia non erat qui requiret animam ipsius : « Periit fuga a me, et » non est qui requirat animam meam[5]. » Quis est ille qui dicit : « Non est qui requirat animam meam? » Numquid forte ille est, de quo tanto ante prædictum est, « Fode- » runt manus meas et pedes meos, dinumeraverunt om- » nia ossa mea ; ipsi vero consideraverunt et conspexerunt » me; diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem

[1] Tit. II, 8. — [2] Psal. III, 2. — [3] Id. XXXIV, 3. — [4] Ibid. 4. — [5] Id. CLI, 5.

» meam miserunt sortem[1]? » Jam omnia ista ante oculos eorum fiebant, et nemo erat qui requireret animam ejus. Invocemus ergo, fratres, ut dicat animæ nostræ : « Salus » tua ego sum ; » et aperiat aures ejus, ut audiat dicentem : « Salus tua ego sum. » Dicit enim, sed quidam obsurdescunt : unde audiunt potius persequentes inimicos in tribulatione constituti. Si aliquid deest, si in angusto est anima, in inopia temporalium, quærit auxilium plerumque a dæmonibus, arreptitios dæmonum vult consulere, sortilegos quærit : persecutores illam hostes invisibiles adierunt, intraverunt, expugnaverunt, captivaverunt, vicerunt, dicendo : « Non est salus illi in Deo ejus. » Obsurduit contra vocem dicentem : « Salus tua ego sum. Dic » animæ meæ : Salus tua ego sum, ut confundantur et « revereantur requirentes animam meam, » cui dicis tu, » Salus tua ego sum. » Audiam dicentem mihi, « Salus » tua ego sum. » Aliam salutem non requiram, præter Dominum Deum meum. De creatura mihi salus suggeritur; ab ipso est : et si levo oculos meos in montes, unde veniat auxilium mihi ; non tamen a montibus, « Sed auxi- » lium meum a Domino, qui fecit cœlum et terram[2]. « In ipsis temporalibus angustiis per hominem subvenit Deus ; salus tua ipse est. Per Angelum subvenit Deus ; salus tua ipse est. Omnia illi subjecta sunt, et ad istam quidem vitam temporalem subvenit, alii inde, alii inde : æternam vitam non dat nisi de se. Ecce in angustiis constituto non subest quod quæris, sed adest quem quæris. Et illum quære qui deesse nunquam potest. Subtrahantur quæ dedit ; numquid subtrahitur qui dedit ? Reddantur quæ dederat : numquid ipse sunt divitiæ cum reddita fuerint illa, et non ille qui subtraxerat probando, et reddidit consolando ? Consolatur enim quando nobis ista non desunt.

[1] Psal. XXI, 17-19. — [2] Id. CXX, 2.

Consolatur tanquam in via, sed si nos intelligamus viam: quia tota ista vita, et omnia quibus uteris in hac vita, sic tibi debent esse tanquam stabulum viatori, non tanquam domus habitatori. Memento peregisse te aliquid, restare aliquid: divertisse te ad refectionem, non ad defectionem.

VII. Sunt qui dicunt: Deus bonus, magnus, summus, invisibilis, æternus, incorruptibilis, vitam æternam nobis daturus est, et illam incorruptionem quam in resurrectione promisit: ista vero sæcularia et temporalia ad dæmones pertinent, et ad potestates illas harum tenebrarum. Dicendo hæc, quando amore implicantur harum rerum, dimittunt Deum, quasi ad quem ista non pertineant; et quærunt nefandis sacrificiis, ac nescio quibus remediis, aut nescio qua hominum illicita persuasione, providere sibi quod temporale est, veluti pecuniam, uxorem, filios, et si qua sunt quæ humanam vitam aut consolantur transeuntem, aut impediunt ambulantem. Contra istam opinionem divina providentia vigilante, ut ostenderet Deus ad se pertinere ista omnia, et in sua esse potestate, non solum æterna quæ in futurum promisit, verumetiam temporalia quæ in terra dat quibus voluerit, et quando voluerit opportune, sciens cui det, cui non det, tanquam medicus medicamenta, sciens melius morbum ægroti quam ipse ægrotus: ut ergo Deus hoc ostenderet, distribuit tempora Veteris et Novi Testamenti. In Veteri Testamento promissiones sunt rerum terrenarum; in Novo autem regni cœlorum. Pleraque præcepta Deum colendi et recte vivendi, ipsa sunt et ibi et hic: sed quia promissio ibi alia videtur, alia hic; jubentis imperium et obedientia servientis eadem est, sed merces quasi non est eadem. Etenim illis dictum est, ut accipiatis terram promissionis, ut in illa regnetis, ut inimicos vestros superetis, ut ab eis non subjugemini, ut omnia vobis abundent in hac terra,

ut filios procreetis[1]. Hæc terrena promissa sunt, sed tamen figurata. Fac aliquos sic illa accipere, quomodo promissa sunt : et vere multi sic acceperunt. Nam data est terra filiis Israël, datæ sunt divitiæ, dati sunt filii et sterilibus et aniculis rogantibus Deum, et de ipso solo præsumentibus, et alium sibi adjutorem nec ad ista quærentibus. Vocem Domini in corde audierunt : « Salus tua ego » sum. » Si ad æterna, quare non ad temporalia? Ostendit hoc Deus in causa viri illius sancti Job : quia et ipse diabolus auferendi hæc non habet potestatem, nisi cum acceperit a summa illa potestate. Invidere potuit Sancto, nocere numquid potuit? Accusare potuit, damnare numquid potuit? numquid valuit aliquid tollere, numquid vel unguem, numquid vel capillum lædere, nisi Deo diceret : « Mitte manum tuam[2]?» Quid est, « Mitte manum tuam? » Da potestatem. Accepit. Ille tentavit, ille tentatus est. Tentatus tamen vicit, tentator victus est. Deus enim qui diabolo permiserat ut illa tolleret, illum servum suum interius non deseruerat, et ad ipsum diabolum superandum animam servi sui frameam sibi fecerat. Quantum valet hoc? De homine dico. Victus in paradiso[3], victor in stercore. Ibi victus est a diabolo per mulierem, hic vicit diabolum et mulierem. « Locuta es, inquit, tanquam una » ex insipientibus mulieribus. Si bona percepimus de » manu Domini, mala quare non sustineamus[4]? » Quam bene audierat : « Salus tua ego sum. »

VIII. « Confundantur et revereantur requirentes ani» mam meam[5]. » Respice ad homines. « Orate, inquit, pro » inimicis vestris[6]. » Sed hic prophetia est. Et quæ figura optandi dicuntur, animo prophetandi explicantur. Illud fiat et illud fiat, nihil est aliud quam, hoc et hoc futurum

[1] Exod. XXIII, 25-31. — [2] Job. I, 11. — [3] Gen. III, 6. — [4] Job. II, 10. — [5] Psal. XXXIV, 4. — [6] Matth. V, 44.

est. Sic ergo audite prophetiam : « Confundantur et reve- » reantur requirentes animam meam. » Quid est, « Con- » fundantur et revereantur? » Confundentur et reverebuntur. Factum est enim : multi salubriter confusi sunt, multi reveriti a persecutione Christi ad societatem membrorum ejus devota pietate transierunt : et non fieret hoc, nisi confunderentur et revererentur. Ergo bene illis optavit. Sed quia duo sunt genera eorum qui vincuntur : duobus enim modis vincuntur, aut ad hoc vincuntur ut convertantur ad Christum, aut ad hoc vincuntur ut damnentur a Christo : explicata sunt et hic duo ipsa genera, obscure quidem, sed intellectorem desiderant. De his qui convertuntur, accipe quod dictum est : « Confundantur » et revereantur requirentes animam meam. Avertantur » retrorsum. » Non præcedant, sed sequantur ; non dent consilium, sed accipiant. Nam Petrus præcedere voluit Dominum, quando Dominus de passione sua futura diceret : consilium illi quasi salutis voluit dare, consilium salutis æger salvatori. Et quid ait Domino de illa futura sua passione confirmanti? Absit a te, Domine, propitius tibi esto, non fiet istud. Præcedere volebat, ut Dominus sequeretur. Et ille quid? « Redi retro Satanas[1]. » Præcedendo Satanas es, sequendo discipulus eris. Hoc ergo et istis : « Aver- » tantur retrorsum, et confundantur, qui cogitant mihi » mala. » Cum enim cœperint retrorsum sequi, jam non cogitabunt mala, sed desiderabunt bona.

IX. Quid alii? Non enim omnes sic vincuntur, ut convertantur et credant : multi in pertinacia remanent ; multi spiritus præcedendi servant in corde ; et si non exerunt, tamen parturiunt, et ubi locum invenerint pariunt. De talibus quid sequitur? « Fiant tanquam pulvis ante faciem » venti[2]. Non sic impii, non sic, sed tanquam pulvis quem

[1] Matth. XXVI, 22, 23. — [2] Psal. XXXIV, 5.

» projicit ventus a facie terræ[1]. « Ventus tentatio est, pulvis iniquus. Quando venerit tentatio, tollitur pulvis: nec stat, nec resistit. « Fiant tanquam pulvis ante faciem » venti : et Angelus Domini tribulans eos. Fiat via eorum » tenebræ et lubricum[2]. » Horrenda via. Tenebras solas quis non horreat? Lubricum solum quis non caveat? in tenebris et lubrico qua is? ubi pedem figis? Sunt ista duo mala magnæ pœnæ hominum : tenebræ, ignorantia; lubricum, luxuria. « Fiat via eorum tenebræ et lubricum : et » Angelus Domini persequens eos : » ut non possint stare. Nam unusquisque in tenebris et lubrico cum viderit quia si pedem moverit, labitur, et lux illi ante pedes non est; vel hoc forte facit, ut expectet donec luceat : sed ibi est Angelus Domini persequens eos. Hæc eis futura prædixit, non quasi ut evenirent optavit. Quanquam et Propheta in Spiritu Dei sic ea dicat, quomodo illa Deus facit, certo judicio, bono, justo, sancto, tranquillo, non perturbatus ira, non amaro zelo, non animo inimicitiarum exercendarum, sed justitia vitiorum puniendorum : verumtamen prophetia est.

X. Unde autem tanta mala ista? Quo merito? Audi quo merito : « Quoniam gratis absconderunt mihi muscipulæ » suæ corruptionem[3]. » In ipso capite nostro attendite, hoc fecerunt Judæi, absconderunt muscipulæ suæ corruptionem. Cui absconderunt muscipulam? Qui videbat corda abscondentium. Sed tamen erat inter illos ignoranti similis quasi falleretur, cum illi in eo deciperentur, in quo eum falli arbitrabantur. Ideo enim ille tanquam fallebatur inter illos vivens, quia nos inter tales sic victuri eramus, ut sine dubio falleremur. Ille videbat traditorem suum[4], et elegit illum magis ad opus necessarium. Illius malo magnum bonum operatus est : et tamen inter duo-

[1] Psal. I, 4. — [2] Id. XXXIV, 6. — [3] Ibid. 7. — [4] Joan. XII, 11.

decim electus est, ne ipse duodenarius tam exiguus numerus esset sine malo. Hoc ad exemplum nostræ patientiæ, quoniam necesse erat ut inter malos viveremus; necesse erat ut malos, sive scientes, sive nescientes, toleraremus: exemplum patientiæ præbuit ne deficias, cum cœperis inter malos vivere. Et quia illa schola Christi in duodecim non defecit, quanto magis nos firmi esse debemus, cum implentur in Ecclesia magna, quæ de malorum permixtione prædicta sunt? Neque enim videbat ipsa schola redditum semini Abrahæ quod erat promissum [1], et ipsam aream unde massa quæ implebit horreum [2], processura est. Quare igitur non, cum trituratur, in ea digne palea toleratur, donec ultima ventilatione purgetur? Hoc enim futurum est malis quod audistis.

XI. Sed tamen quid faciendum est? « Gratis absconde» runt mihi corruptionem muscipulæ suæ [3]. » Quid est, « Gratis? » Quibus nihil mali feci, quibus nihil nocui. « Vane exprobraverunt animam meam. » Quid est, « Va» ne? » Falsa dicentes, nihil probantes. « Veniat illis » muscipula, quam ignorant [4]. » Magnifica retributio, nihil justius. Illi absconderunt muscipulam, ut ego ignorarem : illis veniat muscipula, quam ignorant. Nam ego scio muscipulam ipsorum. Quæ autem muscipula illis ventura est? Illa quam ignorant. Audiamus ne forte dicat illam : « Veniat illis muscipula, quam ignorant. » Forte aliam illi absconderunt, alia illis ventura est? Non : sed quid? Criniculis peccatorum suorum unusquisque constringitur [5]. Inde decipiuntur, unde decipere voluerunt. Inde illis nocebitur, unde nocere conati sunt. Sequitur enim : « Et captio, quam occultaverunt, comprehendat » illos. » Tanquam si quisquam veneni calicem præparet

[1] Gen. XVII, 2. — [2] Matth. III, 12. — [3] Psal. XXXIV, 7. — [4] Ibid. 8 — [5] Prov. V, 22.

alicui, et oblitus ebibat : et tanquam si foveam fodiat quisquam, in quam quisque inimicus ejus in tenebris incidat; et ille oblitus quod foderat, ambulans ea via prior illuc cadat. Prorsus, fratres mei, ita credite, ita certi estote : ita si est in vobis excellentior prudentiæ ratio, videte atque perspicite : Nemo malus non sibi prius nocet. Sic enim esse putate malitiam, quomodo ignem. Incendere vis aliquid : illud quod admoves, prius ardet; nisi ardeat, non incendit. Facula est, hanc faculam apponis ut aliquid incendat : numquid non ipsa facula quam apponis, prior ardet, ut aliquid possit incendere? Malitia ergo procedit ex te, et quem prius vastat nisi te? Quo profunditur ramum lædit, ubi radicem habet non lædit? Et quidem dico, quod malitia tua ut alteri non noceat fieri potest : ut autem tibi non noceat, fieri non potest. Nam quid nocitum est sancto viro Job[1], de quo prælocuti sumus? Quomodo in alio Psalmo dicitur : « Sicut novacula acuta fecisti do» lum[2]. » Quid fit de acuta novacula? Capilli, res superfluæ deciduntur. Quid ergo facis ei quem vis nocere? Si nequam tibi ad malum consentiat cui vis nocere, non malitia tua ei nocitura est, sed sua : si autem intus ipse malitia careat, et cor mundum subdat illi voci dicenti : « Salus tua ego sum, » forinsecus oppugnas, interiorem hominem non expugnas : malitia tamen tua ab interiore tuo procedit, te prius inanem reddit. Tu putris es intus, unde iste vermis processit, intus nihil integrum dereliquit. « Et captio, quam occultaverunt, comprehendat eos : et » in muscipula incidant in ipsa. » Non quod putabas forte paulo ante cum audires : « Veniat illis muscipula, quam » ignorant, » id est, quasi aliquid aliud ex occulto inevitabile. In qua ergo? In ipsa iniquitate, quam mihi absconderunt. Nonne hoc factum est Judæis? Dominus eorum

[1] Job. I, 22. — [2] Psal. LI, 4.

iniquitatem vicit, illi iniquitate sua victi sunt. Ille surrexit pro nobis, illi mortui sunt in se.

XII. Hæc ergo malis nocere mihi volentibus : mihi quid? « Anima autem mea exultabit in Domino[1] : » tanquam in eo a quo audierit : « Salus tua ego sum : » tanquam non quærens alias extrinsecus divitias, tanquam non quærens circumfluere voluptatibus bonisque terrenis; sed conjugem verum gratis amans, non ab illo volens accipere quod delectet, sed ipsum solum sibi proponens a quo delectetur. Quid enim melius Deo dabitur mihi? Amat me Deus : amat te Deus. Ecce proposuit, pete quod vis[2]. Si tibi Imperator diceret : Pete quod vis, quos tribunatus comitivasque ructares! Quanta tibi proponeres et accipienda et aliis largienda! Deo tibi dicente : Pete quod vis, quid petiturus es? Excute mentem tuam, exere avaritiam tuam, protende quantum potes, et dilata cupiditatem tuam : non quicumque, sed omnipotens Deus dixit : Pete quod vis. Si possessionum es amator, desideraturus es totam terram, ut omnes qui nascuntur, coloni tui aut servi tui sint. Et quid cum totam terram possederis? Mare petiturus es, in quo vivere tamen non poteris. In hac avaritia te pisces superabunt. Sed forte insulas possidebis. Transcende et hæc, pete et aërem quamvis volare non possis : porrige cupiditatem tuam usque ad cœlum, dic tuum esse solem, lunam, stellas, quia ille, qui fecit omnia, dixit : Pete quod vis : tamen nihil invenies charius, nihil invenies melius, quam ipsum qui fecit omnia. Ipsum pete qui fecit, et in illo et ab illo habebis omnia quæ fecit. Omnia chara sunt, quia omnia pulchra sunt : sed quid illo pulchrius? Fortia sunt : sed quid illo fortius? Et nihil magis vult dare quam se. Si aliquid inveneris melius, pete. Si aliud petieris, injuriam facies illi, et damnum

[1] Psal. XXXIV, 9. — [2] Matth. VII, 7.

tibi, præponendo illi quod fecit, cum velit se ipsum tibi dare qui fecit. In hoc amore dixit illi anima quædam : « Et nunc ipsa est pars mea, Domine, » id est, « Tu es » pars mea[1]. » Eligant sibi qui volunt quid possideant, faciant sibi partes de rebus : « Pars mea tu es, te mihi » elegi. » Et iterum : « Dominus pars hæreditatis meæ[2]. » Possideat te, ut possideas illum : eris prædium ipsius, eris domus ipsius. Possidet ut prosit, possidetur ut prosit. Numquid ut aliquid ei tu prosis? « Nam dixi Domino : » Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges[3]. » Anima autem mea exultabit in Domino. Delectabitur » super salutare ejus. » Salutare Dei Christus est. « Quo- » niam viderunt oculi mei salutare tuum[4]. »

XIII. « Omnia ossa mea dicent : Domine, quis similis » tibi[5]? » Quis digne de his verbis aliquid dicat? Ego puto tantum pronuntianda esse, non exponenda. Quid quæris illud aut illud? quid simile Domino tuo? Ipsum habes ante te. « Omnia ossa mea dicent : Domine, quis si- » milis tibi? Narraverunt mihi injusti delectationes, sed » non sicut lex tua, Domine[6]. » Fuerunt persecutores qui dicerent : Adora Saturnum, adora Mercurium. Non colo, inquit, idola. « Domine, quis similis tibi? Illi oculos ha- » bent et non vident, aures habent et non audiunt[7]. Do- » mine, quis similis tibi, » qui fecisti oculum ad viden- dum, aurem ad audiendum? Sed non colo, inquit, idola, quia faber fecit. Cole arborem et montem : et hoc numquid faber fecit? Et hic : « Domine, quis similis tibi? » Terrena mihi ostenduntur, tu terræ creator es. Et hinc forte ad- vertunt ad superiorem creaturam, et dicunt mihi : « Cole » lunam, cole istum solem, qui luce sua, tanquam magna

[1] Psal. LXXII, 26, et CXVIII, 57. — [2] Id. XV, 5. — [3] Ibid. 2. — [4] Luc. II, 30. — [5] Psal. XXXIV, 10. — [6] Id. CXVIII, 85. — [7] Id. CXIV, H. 5, et CXXXIV, 17.

lucerna, de cœlo efficit diem. » Et hic plane dico : « Domine, quis similis tibi? » Lunam et stellas tu fecisti, solem diei tu accendisti, cœlum tu composuisti. Sunt multa invisibilia meliora. Sed forte et hic dicitur mihi : Angelos cole, Angelos adora. Et hic dicam : « Domine, » quis similis tibi? » Et ipsos Angelos tu creasti. Nihil sunt Angeli, nisi videndo te. Melius est cum ipsis possidere te, quam ipsos adorando cadere a te.

XIV. « Omnia ossa mea dicent : Domine, quis similis » tibi? » O corpus Christi sancta Ecclesia, omnia ossa tua dicant : « Domine, quis similis tibi? » Et si carnes persecutioni cesserunt, ossa dicant : « Domine, quis similis » tibi? » De justis enim dictum est : « Diligit Dominus » omnia ossa eorum, unum ex illis non confringetur[1]. » Quam multis justis in persecutione ossa confracta sunt? Postremo : « Justus ex fide vivit[2], » et Christus justificat impium[3]. Quomodo autem justificat, nisi credentem et confitentem? « Quia corde creditur ad justitiam, ore au» tem confessio fit ad salutem[4]. » Ergo et ille latro, quamvis ex latrocinio ductus ad judicem, et a judice in crucem, tamen in ipsa cruce justificatus est : corde credidit, ore confessus est. Neque enim injusto et non jam justificato diceret Dominus : « Hodie mecum eris in para» diso[5] : » et tamen ossa ejus confracta sunt. Nam quando ventum est ut corpora deponerentur causa imminentis sabbati, inventus est Dominus jam exanimis, et non sunt ossa ejus comminuta[6]. Illi autem qui vivebant, ut deponerentur, confracta eis sunt crura, ut hoc dolore mortui possent sepeliri. Numquid unius latronis qui perseveravit impius in cruce, confracta sunt ossa, et non etiam illius qui corde credidit ad justitiam, ore confessus est ad salu-

[1] Psal. XXXIII, 21. — [2] Rom. I, 17. — [3] Id. IV, 5. — [4] Id. X, 10. — [5] Luc. XXIII, 43. — [6] Joan. XIX, 33.

tem? Ubi est ergo hoc quod dictum est : « Custodit Do-
» minus omnia ossa eorum, unum ex his non contere-
» tur[1] ; » nisi quia ossa dicuntur in corpore Domini omnes justi, firmi corde, fortes, nullis persecutionibus et tentationibus cedentes ad consentiendum malo? Et unde possent nullis tentationibus cedere, nisi cum persecutores dixerint : Ecce ille Deus, ecce qualis ille Deus : veniat ille, liget tibi : ecce est hic nescio quis in monte magnus sacerdos : forte ideo pauper es, quia non te adjuvat ille Deus, supplica illi, et adjuvat : forte ideo ægrotas, quia illi non supplicas; supplica illi, et convalesces : forte ideo filios non habes, supplica illi, et habebis. Hic vero si in corpore Domini de ossibus est, repellit omnes istas voces, et dicit : « Domine, quis similis tibi? » Da, si vis dare, et in hac vita, quod quæro : si autem non vis, tu esto vita mea, quem semper quæro. Hinc ad te libera fronte exeam, si alium adoravero, et te offendero? Cras forte moriturus sum, qua fronte te videbo? Magna misericordia ipsius, et monuit ut bene vivamus, et diem nobis novissimum mortis nostræ abscondit, ne nobis de futuro aliquid promittamus. Facio hodie, et vivo : cras non facio. Quid si te non invenit cras? Dic ergo inter ossa Christi : « Do-
» mine, quis similis tibi? Omnia ossa mea dicent : Do-
» mine, quis similis tibi? »

XV. « Eruens inopem de manu fortiorum ejus, egenum
» et pauperem a diripientibus eum[1]. » Huc usque Psalmus lectus est hodie, huc usque tractandus est : ne in fastidium veniant quæ dicta sunt, dum volumus et alia dicere. Sufficiant ergo hodie hæc : « Eruens inopem de
« manu fortiorum ejus[2]. » Quis eruens, nisi qui manu fortis est? Ille David eruet inopem de manu fortiorum ejus. Fortior enim fuerat diabolus ad tenendum te, quia

[1] Psal. XXXIII, 21. — [2] Id. XXXIV, 10.

ipse vicit cui consensisti. Sed quid fecit manu fortis? Nemo intrat in domum fortis ut vasa ejus diripiat, nisi prius alligaverit fortem[1]. Potestate sua sacratissima, magnificentissima, alligavit diabolum, effundendo frameam ad concludendum eum, ut eruat inopem et egenum, cui non erat adjutor[2]. Quis enim adjutor tibi, nisi Dominus cui dicis : « Domine, adjutor meus et redemptor meus[3]? » Si de tuis viribus præsumere volueris, inde cades unde præsumpseris : si de alterius, dominari vult, non subvenire. Ille ergo unus quærendus est, qui et redemit, et liberos fecit, et sanguinem suum ut eos emeret dedit, et servos suos fratres fecit.

ENARRATIO II

IN EUMDEM PSALMUM XXXIV.

SERMO II[4].

De reliqua parte Psalmi.

I. Ad reliqua Psalmi intendamus animum, Dominumque et Deum nostrum, et de sanitate intelligendi, et de fructu bene agendi deprecemur. Quo usque hesterno die disputatum sit, credo meminisse Charitatem Vestram : ex ipso loco hodie sumamus exordium. Intelligimus enim hic vocem Christi; vocem scilicet capitis et corporis Christi. Christum cum audis, noli sponsum a sponsa separare, et intellige magnum illud sacramentum : « Erunt duo in

[1] Matth. xii, 29. — [2] Psal. lxxi, 12. — [3] Id. xviii, 15. — [4] Habitus die proximo post superiorem Sermonem.

» carne una[1]. » Si duo in carne una, quare non et in voce una? Non enim tentationes caput hic pertulit, et corpus non perfert : aut vero fuit causa patiendi capiti, nisi ut corpori præberet exemplum. Dominus enim voluntate passus est, nos necessitate : ille miseratione, nos conditione. Proinde illius voluntaria passio, nostra est necessaria consolatio; ut quando talia forte perpetimur, intueamur caput nostrum, ut ejus exemplo commoniti dicamus nobis : Si ille, quid nos? Et quemadmodum ille, ita et nos. Quantumlibet enim sævierit inimicus, usque ad mortem corporis accedere potuit: quod corpus nec ipsum extinguere potuit in Domino, quia tertio die resurrexit. Quod in illo factum est die tertio, hoc in nostro in fine sæculi. Spes resurrectionis nostræ differtur, numquid aufertur? Cognoscamus hic ergo voces Christi, charissimi, et separemus eas a vocibus impiorum. Voces sunt enim corporis persecutionem angustiasque et tentationes in hoc sæculo patientis. Sed quoniam multi hic patiuntur, et pro peccatis et pro sceleribus suis; magna vigilantia discernenda est causa, non pœna. Sceleratus enim potest habere Martyris similem pœnam, sed tamen dissimilem causam. Tres erant in cruce[2], unus Salvator, alius salvandus, alius damnandus : omnium par pœna, sed impar causa.

II. Dicat ergo caput nostrum : « Insurgentes testes ini» qui, quæ ignorabam interrogabant me. » Nos autem dicamus capiti nostro : Domine quid ignorabas? Ita-ne tu aliquid ignorabas? Nonne et interrogantium corda noveras? nonne eorum dolos ante prospexeras? nonne in eorum manus te sciens dederas? nonne ut ab eis patereris veneras? Quid ergo ignorabas? Ignorabat peccatum : et hoc peccatum ignorabat, non quasi non judicando, sed non committendo. Sunt hujusmodi locutiones etiam quo-

[1] Gen. II, 24, et Ephes. V, 31. — [2] Luc. XXIII, 33.

tidianæ, cum dicis de aliquo : Non novit stare, hoc est, quia non stat : et, Non novit benefacere, quia non benefacit. Non novit malefacere, quia non malefacit. Quod alienum est ab opere, alienum est a conscientia : quod alienum est a conscientia, alienum videtur et a scientia. Ita dicitur Deus nescire, quomodo ars non novit vitia; et tamen per artem cognita dijudicantur. Hoc ergo nobis caput nostrum interrogantibus ex ipsius Evangelii sui veritate respondet, cum dixerimus : Domine, quid ignorabas? quid tu potuisti interrogari quod nesciebas? Respondet : Iniquitates ignorabam, de iniquitatibus interrogabar. Habes in Evangelio, si non me credis ignorare iniquitates, quia et ipsos iniquos ignoro, quibus in fine dicturus sum : « Non novi vos, recedite a me qui operamini ini- » quitatem[1]. » Numquid non noverat quos damnabat; aut potest juste damnare, nisi bonus cognitor? Et tamen bonus cognitor non est mentitus, dicendo : « Non novi » vos : » id est, non coaptamini corpori meo, non hæretis regulis meis : vitia estis; ego autem ars ipsa sum quæ non habet vitium; et in qua quisque nos discit nisi non facere vitium. « Insurgentes testes iniqui, quæ ignorabam » interrogabant me. » Quid sic ignorabat Christus, quam blasphemare? Hinc interrogabatur a persecutoribus, et quia verum dixit, blasphemasse judicatus est[2]. Sed a quibus? De quibus sequitur : « Retribuebant mihi mala pro » bonis et sterilitatem animæ meæ[3]. » Ego attuli fœcunditatem, ipsi retribuebant sterilitatem : ego vitam, ipsi mortem : ego honorem, ipsi contumelias : ego medicinam, ipsi vulnera : et in his omnibus quæ retribuebant, utique sterilitas erat. Hanc sterilitatem in arbore maledixit, ubi fructum cum quæreret non invenit[4]. Folia erant, et fruc

[1] Matth. VII, 23. — [2] Id. XXVI, 65. — [3] Psal. XXXIV, 12. — [4] Matth XXI, 19.

tus non erant : verba erant, et facta non erant. Vide in verbis numerositatem, et in factis sterilitatem : « Qui » prædicas non furandum, furaris; qui dicis non adulte- » randum, adulteras[1]. » Tales erant, qui Christum quæ ignorabat interrogabant.

III. « Ego autem cum mihi molesti essent, induebam » me cilicio : et humiliabam in jejunio animam meam : » et oratio mea in sinum meum convertetur[2]. » Docemur, quidem, fratres, quia pertinemus ad corpus Christi, quia sumus membra Christi[3] : et admonemur in omni tribulatione nostra, non cogitare quemadmodum respondeamus inimicis, sed quemadmodum orando Deum propitiemus, et maxime ne tentatione vincamur; deinde, ut etiam illi qui nos persequuntur, ad sanitatem justitiæ convertantur. Nullum majus, nullum melius negotium est in tribulatione, quam recedere ab eo strepitu qui foris est, et ire in interiora mentis secretaria[4]; ibi Deum invocare, ubi nemo videt gementem et subvenientem; illius cubiculi adversus omnem extrinsecus illatam molestiam ostium claudere, humiliare se ipsum in confessione peccati, magnificare et laudare Deum, et corripientem et consolantem : prorsus hoc omni modo tenendum est. Verumtamen in corpore hoc dixerimus, id est, in nobis : in Domino autem nostro Jesu Christo quid tale agnoscimus? Evangelio perspecto et diligentissime perscrutato non invenimus Dominum in aliqua passione et tribulatione sua induisse se cilicio. Jejunasse quidem eum legimus posteaquam baptizatus est : cilicium ibi nullum audivimus, nullum legimus : jejunasse autem nondum Judæis persequentibus, sed diabolo tentante[5]. Non eo tempore dico jejunasse Dominum, quando eum interrogabant quæ ig-

[1] Rom. II, 21, 22. — [2] Psal. XXXIV, 13. — [3] I Cor. XII, 27. — [4] Matth. VI, 6. — [5] Id. IV, 1.

norabat, et quando retribuebant mala pro bonis, insectando, persequendo, tenendo, flagellando, vulnerando, occidendo : sed tamen in his omnibus, fratres, si aliquantulum pia curiositate levemus velum, et interiora hujus Scripturæ oculo cordis intento rimemur, invenimus et hoc fecisse Dominum. Cilicium fortasse appellat carnis suæ mortalitatem. Quare cilicium? Propter similitudinem carnis peccati. Apostolus enim dicit : « Misit Deus Filium » suum in similitudine carnis peccati, ut de peccato damna» ret peccatum in carne[1] : » hoc est, Filium suum induit cilicio ut de cilicio damnaret hœdos. Non quia peccatum erat, non dico in Verbo Dei, sed nec in ipsa quidem dico anima sancta et mente hominis, quem sibi ad unitatem personæ Verbum Dei et Sapientia coaptaverat; sed nec in ipso corpore peccatum ullum erat, sed similitudo carnis peccati erat in Domino; quia mors non est nisi de peccato[2], et utique corpus illud mortale erat. Nam nisi mortale esset, non moreretur ; si non moreretur, non resurgeret; si non resurgeret, exemplum vitæ æternæ nobis non demonstraret. Ergo sic dicitur mors peccatum, quæ facta est peccato, quomodo dicitur lingua græca, lingua latina, non ipsum membrum carnis, sed quod fit per membrum carnis. Nam lingua in membris nostris unum est de cæteris, sicut oculi, nasus, aures, et cætera : lingua autem græca, verba græca sunt; non quia verba lingua, sed quia verba per linguam. Dicis de aliquo : Agnovi faciem ipsius, de membro corporis loquens : et dicis etiam : Agnovi manum ipsius absentis, non manum in corpore, sed scripturam quæ facta est per manum quæ erat in corpore. Sic ergo peccatum Domini, quod factum est de peccato, quia inde carnem assumpsit, de massa ipsa quæ mortem meruerat ex peccato. Etenim ut celerius dicam, Maria ex Adam

[1] Rom. VIII, 3. — [2] Rom. V, 12.

mortua propter peccatum, Adam mortuus propter peccatum, et caro Domini ex Maria mortua est propter delenda peccata. Hoc cilicio se induit Dominus : et ideo non erat agnitus, quia sub cilicio latitabat. « Cum mihi, inquit, » molesti essent, induebam me cilicio : » id est, illi sæviebant, ego latebam. Si enim latere nollet, nec mori posset; quandoquidem uno temporis puncto stillám quamdam potestatis suæ, si vel stilla dicenda est, exeruit, quando eum tenere voluerunt, et ad unam ejus interrogationem : « Quem quæritis? redierunt omnes retro et » ceciderunt[1]. » Tantam potestatem in passione non humiliaret, nisi sub cilicio lateret.

IV. Ergo « Induebam me cilicio : et humiliabam in » jejunio animam meam. » Iterum si intelleximus cilicium, quomodo intelligimus jejunium? Manducare volebat Christus, quando poma quærebat in arbore, et si inveniret manducaret[2]? Bibere volebat Christus quando dixit mulieri Samaritanæ : « Da mihi bibere[3], » dixit in cruce : « Sitio[4]? » Quid esurivit, quid sitivit Christus, nisi bona opera nostra? In illis enim crucifigentibus et persequentibus, quia nulla bona opera invenerat, jejunabat : retribuebant enim sterilitatem animæ ipsius. Nam quale jejunium ipsius fuit, qui vix invenit unum latronem, quem in cruce gustaret[5]? Apostoli enim fugerant, et se in turba absconderant[6]. Et ille Petrus qui se usque ad mortem Domini perseveraturum esse promiserat, jam ter negaverat, jam fleverat[7], et adhuc in turba latebat, adhuc timebat ne agnosceretur. Postremo illo viso mortuo, omnes de salute ipsa desperaverunt : quos desperantes invenit post resurrectionem, et locutus cum eis invenit eos dolentes et lugentes, nihil jam sperantes. Nam et ita sunt

[1] Joan. XVIII, 4-6. — [2] Matth. XXI, 19. — [3] Joan. IV, 5. — [4] Id. XIX, 28. — [5] Luc. XXIII, 40. — [6] Matth. XXVI, 69. — [7] Joan. XXIII, 37.

quidam eorum cum eo locuti, cum diceret : « Quid loqui-
» mini inter vos? » Illi enim de illo loquebantur : « Tu
» solus, inquiunt, peregrinus es in Jerusalem, et non
» cognovisti quæ fecerunt sacerdotes et principes nostri
» de Jesu Nazareno, qui erat potens in factis et dictis,
» quomodo eum crucifixerunt et occiderunt? Nos autem
» sperabamus, quia ipse erat redempturus Israël[1]. » In
magno jejunio Dominus remanserat, nisi reficeret quos
voraret. Nam refecit eos, consolatus est eos, confirmavit
eos, et in corpus suum convertit eos. Fuit ergo et hoc
modo in jejunio Dominus noster.

V. « Et oratio mea, inquit, in sinum meum converte-
» tur[2]. » In hoc plane versu magnus sinus est, et præstet
Dominus ut penetrabilis nobis fiat. In sinu enim secretum
agnoscitur. Et quidem, fratres, et nos orare sic bene admonemur in sinu nostro, ubi Deus videt, ubi Deus audit[3], quo nullus oculus humanus penetrat, quo non videt
nisi qui subvenit; ubi oravit Susanna, et cum ejus vox ab
hominibus non audiretur, a Deo tamen audita est[4]. Et hoc
bene admonemur : sed in Domino nostro aliquid plus debemus intelligere, quia et ipse oravit. Et quidem cilicium
ejus non agnoscimus in Evangelio secundum litteram. Nec
jejunium ejus tempore passionis secundum litteram : adeoque ea exposuimus in allegoria et similitudine dicta, ut
potuimus. Orationem vero ejus et de cruce audivimus :
« Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquisti[5]? »
Sed et ibi nos eramus. Quando enim eum dereliquit Pater, a quo nunquam discessit? Legimus etiam in monte
orasse solum Jesum, legimus pernoctasse in oratione;
etiam sub tempus ipsius passionis[6]. « In sinum ergo meum

[1] Luc. xxiv, 18-21. — [2] Psal. xxxiv, 13. — [3] Matth. vi. — [4] Dan. xiii, 35 et 44. — [5] Psal. xxi, 2, et Matth. xxvii, 46. — [6] Id. xiv, 23, et Luc. vi, 12.

» convertetur oratio mea. » Nescio quid melius intelligam de Domino : interim nunc quod occurrit, forte melius aliquid postea occurret, vel mihi, vel cuiquam meliori, « In » sinum meum convertetur oratio mea, » hoc intelligo dictum, quia in sinu suo habebat Patrem. Deus enim erat in Christo mundum reconcilians sibi[1]. In se habebat quem deprecaretur : non erat ab illo longe, quia ipse dixerat: « Ego in Patre, et Pater in me est[2]. » Sed quia oratio ad ipsum magis hominem pertinet : secundum enim quod Verbum est Christus, non orat, sed exaudit; et non sibi subveniri quærit, sed cum Patre omnibus subvenit; quid est: « Oratio mea in sinum meum convertetur, » nisi, in me ipso humanitas in me ipso interpellat Divinitatem?

VI. « Sicut proximum, sicut fratrem nostrum, ita com» placebam : tanquam lugens et contristatus, ita humi» liabar[3]. » Ad corpus suum respicit : jam nos hic videamus. Quando gaudemus in oratione, quando mens nostra serenatur, non prosperitate sæculi, sed luce veritatis : qui sentit hanc lucem, novit quod dico et videt hic, agnoscitque quod dictum est: « Sicut proximum, sicut fratrem nos» trum, ita complacebam. » Sic enim tunc anima placet Deo, non longe posita : « In illo, inquit, movemur et sumus[4] : » quasi fratri, quasi propinquo, quasi amico. Si autem non est talis, ut possit sic gaudere, sic fulgere, sic propinquare, sic adhærere, et videt longe se inde, faciat quod sequitur : « Tanquam lugens et contristatus, ita humilia» bar. Ut fratrem nostrum, ita complacebam, » propinquans dixit. « Ut lugens et contristatus, sic humiliabar, » remotus et longe positus dixit. Quid enim luget, nisi quod desiderat et non habet? Et nonnunquam in uno homine utrumque contingit, ut aliquando propinquet, et aliquando

[1] 2 Cor. v, 19. — [2] Joan. xiv, 10. — [3] Psal. xxxiv, 14. — [4] Act. xvii, 28.

propinquet, et aliquando longe fiat : propinquat luce veritatis, longe fit nubilo carnis. Neque enim, fratres, Deo qui ubique est, et nullo continetur loco, aut per loca propinquamus, aut ab illo per loca removemur. Propinquare illi, est similem illi fieri; recedere ab illo, dissimilem illi fieri. Nonne cum vides duas res prope similes, dicis: Propinquat hæc illi? Et quando tibi dissimilia demonstrantur, quamvis uno loco et plerumque una manu teneantur, dicis : Longe est hæc species ab illa? Ambas tenes, ambas adjungis, et dicis : Longe est hæc res ab illa : non utique loco, sed dissimilitudine. Si ergo vis appropinquare, similis esto; si non vis esse similis, longinquabis. Sed cum similis es, gaude; cum dissimilis, geme: ut gemitus excitet desiderium; imo desiderium excitet gemitum, et per gemitum propinques, qui cœperas longinquare. Nonne Petrus propinquavit, quando dixit : « Tu » es Christus Filius Dei vivi[1]? » Et rursum idem ipse longe factus est dicendo : « Domine, absit a te, non fiet » istud[2]. » Denique tanquam proximus quid dixit propinquanti? « Beatus es Simon Barjona[3]. » Tanquam longinquanti et dissimili quid dixit? « Redi retro, Satanas[4]. » Illi propinquanti : « Non tibi revelavit caro et sanguis, in» quit, sed Pater meus qui in cœlis est : » illius lux te perfudit, illius luce fulges. Quando autem longe factus contradixit passioni Domini futuræ pro salute nostra? « Non sapis, inquit, quæ Dei sunt, sed quæ sunt homi» num[5]. » Merito ambas res ponens quidam in Psalmo ait : « Ego dixi in extasi mea : Projectus sum a facie ocu» lorum tuorum[6]. » In extasi non diceret, nisi propinquaret. Extasis enim mentis excessus est. Effudit super se animam suam, et propinquavit Deo : et per quamdam

[1] Matth. XVI, 16. — [2] Ibid. 22. — [3] Ibid. 17. — [4] Ibid. 23. — [5] Ibid. — [6] Psal. XXX, 23.

nubem pondusque carnis rursus in terram projectus, recolens ubi fuisset, et videns ubi esset, dixit. « Projectus sum a facie oculorum tuorum. » Ergo « Sicut proximum, » sicut fratrem nostrum ita complacebam, » præstet ut fiat in nobis. Quando autem non fit, vel hoc fiat : « Tanquam lugens et contristatus, ita humiliabar. »

VII. « Et adversus me lætati sunt et convenerunt[1], » in unum. Illi læti, ego tristis. Sed modo audivimus in Evangelio : « Beati qui lugent[2]. » Si beati qui lugent, miseri qui rident. « Adversus me lætati sunt et convenerunt : » congregata sunt in me flagella, et ignoraverunt. » Quoniam quæ ignorabant interrogabant me, et ipsi ignoraverunt quem interrogarent.

VIII. « Tentaverunt me, et subsannaverunt me subsannatione[3]. » Id est, irriserunt me, insultaverunt mihi : hoc capiti, hoc corpori. Attendite, fratres, ad gloriam Ecclesiæ, quæ nunc est; respicite opprobria ejus præterita, respicite aliquando undique fugatos esse Christianos, et ubicumque inventos, illusos, cæsos, occisos, bestiis objectos, incensos, lætatos homines adversus illos. Quod capiti, hoc et corpori. Sicut enim Domino in cruce, sic corpori ipsius in omni illa quæ jam facta est persecutione : nec desinunt etiam nunc persecutiones ipsorum. Ubicumque invenerint Christianum, solent insultare, exagitare, irridere, vocare hebetem, insulsum, nullius cordis, nullius peritiæ. Quidquid volunt faciant, Christus in cœlo est : quidquid volunt faciant, honoravit ille pœnam suam, jam crucem suam in omnium frontibus fixit : impius insultare permittitur, sævire non permittitur; sed tamen ex eo quod lingua promit, intelligitur quid gestet in corde. « Strident in me dentibus suis. »

IX. « Domine, quando respicies? Restitue animam

[1] Psal. xxxiv, 15. — [2] Matth. v, 5. — [3] Psal. xxxiv, 16.

» meam ab astutiis eorum, a leonibus unicam meam[1]. » Nobis enim tardum est, et ex persona nostra hoc dictum est : « Quando respicies? » id est, quando videbimus vindictam de his qui nobis insultant? quando illam viduam judex tædio victus exauditurus est[2]? Verumtamen judex noster non tædio, sed amore differt salutem nostram; ratione, non inopia; non quia non potest et modo subvenire, sed ut numerus omnium nostrum usque in finem possit impleri. Et tamen nos ex desiderio quid dicimus? » Domine, quando respicies? Restitue animam meam ab » astutiis eorum, a leonibus unicam meam, » id est, Ecclesiam meam a sævientibus.

X. Denique vis nosse quid sit illa unica? Lege sequentia : « Confitebor tibi, Domine, in Ecclesia multa, in » populo gravi laudabo te[3]. » Plane « In Ecclesia multa » confitebor tibi, in populo gravi laudabo te. » Fit enim confessio in omni multitudine, sed non in omnibus Deus laudatur : tota multitudo audit confessionem nostram, sed non in omni multitudine laus Dei est. In ista enim omni multitudine, id est, in Ecclesia, quæ toto orbe terrarum diffusa est, palea est et frumentum : palea volat, frumentum manet; ideo « In populo gravi laudabo te. » In gravi populo, quem ventus tentationis non aufert, in his Deus laudatur. Nam in palea blasphematur semper. Quando palea nostra attenditur, quid dicitur? Ecce quomodo vivunt Christiani, ecce quid faciunt Christiani : et fit quod scriptum est : « Quoniam nomen meum per vos blasphe- » matur in Gentibus[4]. » Inique, invide, aream inspicis, qui totus in palea es, non tibi facile grana occurrunt : quære et invenies populum gravem, in quo Dominum laudes. Vis invenire? Esto talis. Nam si non fueris talis, dif-

[1] Psal. xxxiv, 17. — [2] Luc. xviii, 3. — [3] Psal. xxxiv, 18. — [4] Isaï. lii, 5, et Rom. ii, 24.

ficile est ut non omnes tales tibi videantur qualis es. « Et » comparantes, ait Apostolus, semetipsos sibimetipsis[1], » non intelligunt. « In populo gravi laudabo te. »

XI. Non insultent mihi qui adversantur mihi inique[2]. » Insultant enim mihi de palea mea. « Qui oderunt me gra- » tis, » hoc est, quibus nihil nocui. « Et annuentes ocu- » lis : » hoc est, hypocritæ, simulati. « Quoniam mihi » quidem pacifice loquebantur[3]. » Quid est : « Annuentes » oculis? » Pronuntiantes vultu quod in corde non gestant. « Et annuentes oculis » qui sunt? « Quoniam mihi » quidem pacifice loquebantur : et super iram dolose co- » gitabant. Et dilataverunt in me os suum[4]. » Primo annuentes oculis, leones illi quærentes rapere et devorare, primo blandientes pacifica loquebantur, et super iram dolose cogitabant. Quæ pacifica loquebantur? « Magister, » scimus quia nullius personam accipis, et in veritate » viam Dei doces : Licet dare tributum Cæsari, an non » licet[5]? » Mihi quidem pacifica loquebantur. Quid est? Eos tu non agnoscebas, et fallebant te oculis annuentes? Imo agnoscebat : ideo ait : « Quid me tentatis, hypocri- » tæ? » Postea dilataverunt in me os suum, clamantes : « Crucifige, crucifige! Dixerunt : Euge, euge, viderunt » oculi nostri. » Hoc jam insultando : « Euge, euge, Pro- » phetiza nobis, Christe[6]. » Quomodo simulata erat pax ipsorum, quando tentabant de nummo, sic jam insultatoria laus eorum. « Dixerunt : Euge, euge, viderunt oculi » nostri : » id est, facta tua, mirabilia tua. Hic est Christus. « Si ipse est Christus, descendat de cruce, et credi- » mus ei. Alios salvos fecit, se ipsum salvum facere non » potest[7]. Viderunt oculi nostri. » Hoc est, totum quod se jactabat, quod se Filium Dei dicebat[8]. Dominus autem

[1] 2 Cor. x, 12. — [2] Psal. xxxiv, 19. — [3] Ibid. 20. — [4] Ibid. 21. — [5] Matth. xxii, 16-18. — [6] Id. xxvi, 68. — [7] Id. xxvii, 42. — [8] Joan. xix, 7.

patiens hærebat in cruce : non potentiam perdiderat, sed patientiam demonstrabat. Quid enim illi erat magnum de cruce descendere, qui potuit postea de sepulcro resurgere? Sed cessisse videretur insultantibus : et hoc oportebat, ut resurgens suis se ostenderet, et non illis, in magno sacramento : quia resurrectio ipsius vitam novam significabat, vita autem nova amicis nota est, non inimicis.

XII. « Vidisti, Domine, ne sileas[1]. » Quid est, « Ne » sileas? » Judica. De judicio etenim dicitur quodam loco : « Tacui, numquid semper tacebo[2]? » Et de dilatione judicii discitur peccatori : « Hæc fecisti, et tacui ; suspi» catus es iniquitatem, quod ero tibi similis[3]. » Quomodo tacet qui loquitur per Prophetas, qui loquitur ore suo in Evangelio, qui loquitur per Evangelistas, qui loquitur per nos quando verum dicimus? Quid ergo? Silet a judicio, non a præcepto, non a doctrina. Hoc autem judicium ipsius invocat quodam modo Propheta, et prædicit : « Vi» disti, Domine, ne tacueris : » id est, quia non silebis, quia necesse est ut judices. « Domine, ne discedas a me. » Donec veniat judicium ne discedas a me, sicut promisisti : « Ecce ego vobiscum sum usque in consummationem sæ» culi[4]. »

XV. « Exurge, Domine, et intende judicio meo[5]. » Cui judicio? Quia tribulatus es, quia laboribus et doloribus cruciatus es? Nonne ista etiam multi mali patiuntur? Cui judicio? Ideo justus, quia ista pateris? Non. Sed quid? « Judicio meo, » Quomodo sequitur? « Intende judicio » meo, Deus meus et Dominus meus, in causam meam[6]. » Non in pœnam meam, sed in causam meam : non in id quod mecum habet latro commune, sed in illud quod « Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam[7]. »

[1] Psal. xxxiv, 22. — [2] Isaï. 42. 14. — [3] Psal. xlix, 21. — [4] Matth. xxiii, 20. — [5] Psal. xxxiv, 23. — [6] Ibid. — [7] Matth. v, 10.

Hæc enim causa discreta est. Nam pœna similis est bonis et malis. Itaque Martyres non facit pœna, sed causa. Nam si pœna Martyres faceret, omnia metalla Martyribus plena essent, omnes catenæ Martyres traherent, omnes qui gladio feriuntur, coronarentur. Ergo discernatur causa. Nemo dicat : Quia patior justus sum. Quia ipse qui primo passus est, pro justitia passus est : ideo magnam exceptionem addidit : « Beati qui persecutionem patiuntur propter » justitiam[1]. » Nam multi habentes bonam causam faciunt persecutionem; et habentes malam causam patiuntur persecutionem. Si enim persecutio non posset fieri bene, non diceretur in Psalmo : « Detrahentem proximo suo oc» culte, hunc persequebar[2]. » Deinde, fratres, pater bonus et justus nonne persequitur filium luxuriosum? Persequitur vitia ejus, non ipsum ; non quod genuit, sed quod ille addidit. Medicus nempe qui ad salutem adhibetur, nonne ferro plerumque armatur? Sed contra vulnus, non contra hominem. Secat, ut sanet : et tamen cum secat ægrotum, dolet ille, clamat, resistit, et si forte febre mentem perdiderit, etiam medicum cædit; nec tamen ille desistit a salute ægrotantis, quod novit facit, illum maledicentem, conviciantem non curat. Nonne excitantur cuncti lethargici, ne somno gravi premantur in mortem? Et hoc patiuntur a filiis suis quos charissimos genuerunt; et non est charus filius, nisi fuerit dormienti patri molestus. Lethargici excitantur, phrenetici ligantur : sed tamen utrique amantur. Nemo ergo dicat : Persecutionem patior : non ventilet pœnam, sed probet causam : ne si causam non probaverit, numeretur cum iniquis. Ideo quam vigilanter, quam optime hic commendavit : « Do» mine, intende judicio meo, » non pœnis meis : « Deus » meus et Dominus meus in causam meam. »

[1] Matth. v, 10. — [2] Psal. c, 5.

XIV. « Judica me, Domine, secundum justitiam meam[1]. » Hoc est, in causam meam. Non secundum pœnam meam, sed, « Secundum justitiam meam, Domine Deus meus, » id est, secundum hoc me judica.

XV. « Et non insultent in me : » inimici mei. « Non dicant » in corde suo : Euge, euge, animæ nostræ[2] : » id est, Fecimus quod potuimus, occidimus, abstulimus. « Non dicant : » Ostende quia nihil fecerunt. « Non dicant : Absorbuimus » eum. » Unde illi Martyres dicunt : « Nisi quia Dominus » erat in nobis, fortasse vivos absorbuissent nos[3]. » Quid est, « Absorbuissent nos? » In corpus suum trajecissent nos. Hoc enim absorbes, quod in corpus tuum trajicis. Vult te mundus absorbere : tu absorbe mundum, trajice illum in corpus tuum, macta et manduca. Quod Petro dictum est : » Macta et manduca[4] : » occide in eis quod sunt, fac eos quod tu es. Illi autem contra si tibi persuaserint impietatem, absorberis ab eis. Non quando persequuntur te, ab his absorberis; sed quando tibi persuadent quod sunt. « Nec » dicant : Absorbuimus eum. » Tu absorbe corpus Paganorum. Quare corpus Paganorum ? Vult te absorbere, fac illi quod vult tibi facere. Ideo fortasse vitulus ille comminutus in aquam missus, et potum datus est, ut absorberetur ab Israël corpus impiorum[5]. « Erubescant et re» vereantur simul, qui gratulantur malis meis : induantur » confusione et verecundia[6] : » ut nos illos absorbeamus erubescentes et confusos. « Qui maligna loquuntur ad» versum me. » Illi erubescant, illi confundantur.

XVI. Quid tu jam caput cum membris? « Exultent et » lætentur qui volunt justitiam meam : » qui hæserint corpori meo. « Et dicant semper : Magnificetur Dominus, » qui volunt pacem servi ejus. Et lingua mea meditabitur

[1] Psal. xxxiv, 24. — [2] Ibid. 25. — [3] Id. cxxiii, 1 et 3. — [4] Act. x, 13. — [5] Exod. xxxii, 20. — [6] Psal. xxxiv, 26.

» justitiam tuam, tota die laudem tuam [1]. » Et cujus lingua durat meditari tota die laudem Dei? Ecce modo paulo longior sermo factus est, fatigamini. Tota die Deum laudare quis durat? Suggero remedium, unde tota die laudes Deum, si vis. Quidquid egeris bene age, et laudasti Deum. Quande cantas hymnum, laudas Deum : lingua tua quid agit, nisi laudet et conscientia tua? Cessasti ab hymno cantando, discedis ut reficiaris? noli inebriari, et laudasti Deum. Discedis ut dormias? Noli surgere ad malefaciendum, et laudasti Deum. Negotium agis? Noli fraudem facere, et laudasti Deum. Agrum colis? Noli litem movere, et laudasti Deum. In innocentia operum tuorum præpara te ad laudandum Deum tota die.

ENARRATIO

IN PSALMUM XXXV[2].

I. Intendat Charitas Vestra paululum textum et mysteria Psalmi hujus, et curramus eum, quia in multis locis apertus est : ubi autem obscuritatis necessitas nos immorari coëgerit, tolerabitis fructu discendi. « Dixit injustus ut » delinquat in semetipso, non est timor Dei ante oculos » ejus [3] : » Non unum hominem, sed genus hominum iniquorum dicit, qui sibi adversantur, non intelligendo ut bene vivant; non quia non possunt, sed quia nolunt. Aliud est enim quando quisque conatur aliquid intelligere, et per infirmitatem carnis non potest, sicut dicit quodam loco Scriptura : « Quia corpus quod corrumpitur, aggravat

[1] Psal. xxxiv, 27, 28. — [2] Sermo habitus forte die sabbati, ex n. 19. — [3] Psal. xxxv, 2.

» animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa » cogitantem [1] : » aliud autem quando perniciosius agit adversum se ipsum cor humanum, ut quod possit intelligere, si bona voluntas accederet, non intelligat, non quia difficile est, sed quia voluntas adversa est. Hoc autem fit dum amant peccata sua, et oderunt præcepta Dei. Sermo enim Dei adversarius tuus est, si tu amicus sis iniquitatis tuæ; si autem tu adversarius sis iniquitatis tuæ, sermo Dei amicus tuus est, et adversarius iniquitatis tuæ. Si ergo odisti iniquitatem tuam, jungis te sermoni Dei; et eritis duo adversus illam perimendam, tu et sermo Dei. Tu enim per te ex viribus tuis nihil potes : adjuvat te ille qui tibi sermonem misit, et vincitur iniquitas. Si tu illam odisti; et Deus dimisit, et eris liber : si autem ipsam diligas; contrarium est tibi intelligere quidquid contra illam dicitur. Fac hominem quærere quomodo sit æqualis Filius Patri; credidit, quærit intelligere, nondum potest. Magna enim res est, et vires majores desiderat ut possit capi; et est initium fidei quod custodit animam donec roboretur. Lacte nutritur ut perveniat ad habitudinem et firmitatem cibi solidioris; ut possit intelligere : « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, » et Deus erat Verbum [2]. » Antequam hoc possit, nutritur in fide : et conatur intelligere, ut intelligat quantum Deus dederit. Numquid et hoc cum conatu intelligit : » Quod tibi fieri non vis, alii ne feceris [3] : » ut quia non vis pati iniquitatem, non facias iniquitatem; quia non vis pati dolum et insidias, non insidieris alteri? Hoc autem cum non vis intelligere, voluntati tuæ tribuitur. Ideo « Dixit injustus, ut delinquat in semetipso : » proposuit delinquere.

II. Sed numquid qui proponit delinquere, publice hoc

[1] Sap. IX, 15. — [2] Joan. I, 1. — [3] Tob. IV, 16.

dicit, et non in semetipso? Quare in semetipso? Quia homo illum non videt. Quid ergo, quia homo non videt, in ipso corde, ubi sibi dicit ut delinquat, Deus ibi non videt? Videt ibi Deus. Sed quid sequitur? « Non est timor » Dei ante oculos ejus. » Ante oculos timor hominum est. Non audet enim publice profiteri iniquitatem, ne vel reprehendatur, vel damnetur ab hominibus. Discedit autem a conspectu hominum : quo? Ad semetipsum : ducit se intro, et nemo illum videt : ubi meditatur dolos et insidias et delicta, nemo videt. Posset nec ibi apud se meditari, si cogitaret quia Deus illum videt : sed quia non est timor Dei ante oculos ejus, cum discesserit a conspectu hominum ad cor suum, ibi quem timeat? Numquid non ibi est præsens Deus? Sed non est timor Dei in conspectu ejus.

III. Meditatur ergo dolos : et sequitur, (Forte latet illum, quia Deus ibi videt? Etiam ostenditur quod dicere cœperam : latet illum, sed volentem; quia contra se fecit nolens intelligere.) « Quoniam dolose egit in conspectu » ejus[1]. » In cujus conspectu? Cujus timor non est ante oculos ejus qui dolose egit. « Ut inveniret iniquitatem » suam, et odisset. » Iste sic egit ut non inveniret. Sunt enim homines qui quasi conantur quærere iniquitatem suam, et timent illam invenire; quia si illam invenerint, dicitur illis : Recedite ab illa : hæc fecisti antequam scires, iniquitatem fecisti cum esses in ignorantia; dat Deus veniam, modo cognovisti eam, dimitte illam ut possit facile ignorantiæ tuæ venia dari, et libera fronte dicas Deo : « Delicta juventutis meæ et ignorantiæ meæ ne memine- » ris[2]. » Hac illam quærit, hac timet ne inveniat illam : dolose enim quærit. Non sciebam quia peccatum est, quando dicit homo? Cum viderit quia peccatum est, et destiterit facere ipsum peccatum, quod ideo faciebat,

[1] Psal. xxxv, 3. — [2] Id. xxiv, 7.

quia ignorabat; vere sic voluit nosse iniquitatem, ut inveniret, et odisset. Nunc autem multi dolose agunt, ut inveniant iniquitatem suam, id est, non ex animo agunt invenire et odisse. Sed quia in ipsa inquisitione dolus est, in inventione defensio iniquitatis erit. Cum enim invenerit iniquitatem, ecce jam manifestum est illi, quia iniquitas est. Noli illam facere, inquis. Et ille qui dolose agebat ut inveniret, jam invenit, et non odit. Quid enim dicit? Quam multi hoc faciunt, et quis hoc non facit? Et numquid omnes perditurus est Deus? Aut certe hoc dicit : Si nollet Deus illa fieri, viverent homines qui ista committunt? Vides quia dolose agebas ad inveniendam iniquitatem tuam? Nam si non dolose, sed sinceriter ageres, jam invenisses et odisses : modo invenisti et defendis : dolose ergo agebas, cum quæreres.

IV. « Verba oris ejus iniquitas et dolus, noluit intelli- » gere, ut bene ageret[1]. » Videtis quia voluntati illud tribuit : quia sunt homines qui volunt intelligere, et non possunt; sunt autem homines qui nolunt intelligere, ideo non intelligunt. « Noluit intelligere ut bene ageret. »

V. « Iniquitatem meditatus est in cubili suo[2]. » Quid dixit, « In cubili suo? Dixit injustus, ut delinquat in se- » metipso : » quod dixit superius : « In semetipso, » hoc hic dixit, « In cubili suo. » Cubile nostrum est cor nostrum : ibi tumultum patimur malæ conscientiæ, et ibi requiescimus, quando bona conscientia est. Qui amat cubile cordis sui, aliquid boni ibi agat. Ibi est cubile, ubi nos Dominus Jesus Christus jubet orare : « Intra in cubi- » culum tuum, et claude ostium tuum. » Quid est, « Claude ostium tuum? » Noli talia expectare de Deo, quæ forinsecus sunt; sed ea quæ intrinsecus sunt. « Et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi[3]. » Quis

[1] Psal. xxxv, 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Matth. vi, 6.

est qui non claudit ostium? Qui talia petit a Deo pro magno, et ibi constituit omnes preces suas, ut accipiat ea, quæ sunt hujus sæculi bona. Patet ostium tuum, turba videt cum oras. Quid est claudere ostium tuum? Ut hoc petas a Deo, quod solus Deus novit quomodo tibi det. Quid est hoc propter quod claudis ostium, et petis? « Quod » oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis » ascendit[1]. » Et forte non ascendit in ipsum cubile tuum, id est, in cor tuum. Sed Deus novit quid tibi daturus est. Quando autem erit? Quando revelabitur Dominus, quando apparebit judex. Quid enim manifestius quam quod dicturus est ad dexteram positis? « Venite, benedicti Patris » mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab ori- » gine mundi[2]. » Audient hæc illi qui ad sinistram erunt, et gement infructuosa pœnitentia[3]; quia cum ita viverent, eam fructuose noluerunt agere. Quomodo gement? Quia non est illis locus correctionis. Audient autem et ipsi : « Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis » eis[4]. » Iste est auditus malus. Nam justi ad auditum bonum gaudebunt : sic enim scriptum est : « In memoria » æterna erit justus, ab auditu malo non timebit[5]. » A quo auditu malo? Quem audituri sunt illi : « Ite in ignem » æternum. » Deus ergo qui potest supra quam petimus aut intelligimus facere[6], occultum gemitum nostrum quærit, ut in conspectu ejus placeamus, et non nos quasi de justitia nostra ante homines jactemus. Qui enim de justitia sua placere vult hominibus, non eo fine, ut homines qui eum vident Deum laudent, sed ea intentione ut ipse laudetur, non claudit ostium contra strepitum : quia patet ostium in illo strepitu, et non audit Deus quomodo audire vult. Cubile ergo cor nostrum laboremus mundare, ubi

[1] Isaï LXIV, 4, et I Cor. II, 9. — [2] Matth. XXV, 34. — [3] Sap. V, 3. — [4] Matth. XXV, 41. — [5] Psal. CXI, 7. — [6] Ephes. III, 20.

possit nobis bene esse. Novit Charitas Vestra quam multa multi patiuntur in publico, in foro, in jurgiis, in contentionibus, in molestiis negotiorum : quomodo quisque fatigatus negotiis foris, currit ad domum suam ut ibi requiescat, et dat operam cito finire negotia quæ foris sunt, et tollere se ad requiem in domum suam. Ideo enim unusquisque domum suam habet, quia ibi requiescit. Si vero et ibi molestias patiatur, ubi potest requiescere? Quid ergo? Bonum est ut vel in domo sua requiem habeat. Si autem patitur foris inimicos, intus forte malam uxorem; procedit in publicum : cum vult requiescere ab his quæ foris sunt, intrat in domum : quando vero nec ibi requiescit, nec foris requiescit, ubi erit requies? Saltem in cubiculo cordis, ut tollas te ad interiora conscientiæ tuæ. Si ibi invenisti forte conjugem, quæ tibi non faciat amaritudinem, sapientiam Dei; cum ipsa conjungere, quiesce intus in cubiculo tuo, non inde te ejiciat fumus malæ conscientiæ. At ille ut meditaretur dolos, illuc se tollebat, de quo loquitur ista Scriptura, ubi homines non vident; et talia ibi meditabatur, ut nec in ipso corde requiesceret. « Iniquitatem » meditatus est in cubiculi suo. »

« VI. Astitit omni viæ non bonæ[1]. » Quid est, « Astitit? » Perseveranter peccavit. Unde et de quodam pio et bono dicitur. « Et in via peccatorum non stetit[2]. » Quomodo ille non stetit, sic iste astitit. « Malitiam autem » non odio habuit. » Ibi est finis, ibi fructus : si non potest non habere malitiam, vel oderit illam. Cum enim odisti illam; vix tibi subrepit ut aliquid mali facias. Est enim peccatum in mortali corpore : sed quid dicit Apostolus? « Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, » ad obediendum desideriis ejus[3]. » Quando incipit non esse? Quando complebitur in nobis quod ait : « Cum cor-

[1] Psal. xxxv, 5. — [2] Id. I, I. — [3] Rom. vi, 12.

» ruptibile hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc » induerit immortalitatem[1]. » Antequam hoc fiat, est delectatio iniquitatis in corpore; sed major est delectatio voluptatis verbi sapientiæ, præcepti Dei. Vince peccatum et voluntatem ejus. Peccatum et iniquitatem oderis, ut jungas te Deo qui tecum illud oderit. Jam conjunctus mente legi Dei, mente servis legi Dei. Et si carne propterea servis legi peccati[2], quia sunt in te delectationes quædam carnales : tunc nullæ erunt quando jam non pugnabis. Aliud est non pugnare, et esse in pace vera atque perpetua; aliud pugnare et vincere; aliud pugnare et vinci; aliud nec pugnare, sed trahi. Sunt enim homines prorsus qui non pugnant, qualis est iste de quo loquitur. Cum enim dicit : « Malitiam non odio habuit : » quomodo pugnat contra eam quam non odit? Iste a malitia trahitur, nec pugnat. Sunt autem qui pugnare incipiunt; sed quia de viribus suis præsumunt, ut ostendat illis Deus quia ipse vincit, si se homo subjungit Deo, et pugnantes vincuntur, et cum quasi cœperint tenere justitiam, fiunt superbi, et eliduntur. Isti pugnant, sed vincuntur. Quis est autem qui pugnat, et non vincitur? Qui dicit : « Video aliam » legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. » Vide pugnantem : sed non de viribus suis præsumit iste, ideo victor erit. Quid enim sequitur? « Infelix ego homo, » quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei » per Jesum Christum Dominum nostrum[3]. » Præsumit de eo qui jussit ut pugnet, et vincit hostem adjutus a jubente. Iste autem « Malitiam non odio habuit. »

VII. « Domine, cœlo misericordia tua, et veritas tua » usque ad nubes[4]. » Nescio quam misericordiam ipsius dicit, quæ in cœlo est. Est enim misericordia Domini et

[1] I Cor. xv, 53. — [2] Rom. vii, 25. — [3] Ibid. 23-25. — [4] Psal. xxxv, 7.

in terra. Habes scriptum, « Misericordia Domini plena » est terra[1]. » De qua ergo misericordia loquitur, cum dicit; « Domine, in cœlo misericordia tua? » Munera Dei partim temporalia sunt atque terrena, partim æterna et cœlestia : qui propter hoc colit Deum, ut terrena ista atque temporalia accipiat, quæ omnibus præsto sunt, quasi adhuc ut pecus est, utitur quidem misericordia Dei, sed non illa quæ excepta est, quæ non dabitur nisi solis justis, sanctis, bonis. Quæ sunt munera quæ omnibus abundant? » Qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit » super justos et injustos[2]. » Quis non habet istam misericordiam Dei, primo ut sit, ut discernatur a pecoribus, ut rationale sit animal, qui possit Deum intelligere, deinde frui ista luce, isto aëre, pluvia, fructibus, diversitate temporum, solatiis terrenis, salute corporis, affectu amicorum, salute domus suæ? Omnia ista bona sunt, et Dei munera sunt. Ne putetis, fratres, quod aliquis illa poterit dare, nisi unus Deus. Quicumque ergo non expectant ista, nisi a Domino, multum interest inter hos et eos qui illa quærunt aut a dæmonibus, aut a sortilegis, aut a mathematicis. Isti enim duobus modis miseri sunt, quia et terrena sola bona desiderant, et non ab eo petunt qui dat omnia bona. Qui vero ista bona desiderant, et in his bonis felices esse volunt, et ista sola petunt a Deo, hoc quidem meliores sunt, quia a Deo petunt, sed adhuc periclitantur. Dicit aliquis : Quare periclitantur? Aliquando enim considerant res humanas, et vident ista omnia bona terrena, quæ desiderant, habere atque abundare impios et iniquos, et putant quia perdiderunt mercedem colendi Deum, quia id quod mali habent, et ipsi habent, cum colant Deum, quem non colunt illi; aut aliquando illi qui

[1] Psal. XXXII, v. — [2] Matth. v, 45.

colunt non habent, et illi habent qui blasphemant : ergo in periculo sunt adhuc.

VIII. Hic autem vere intellexit quam misericordiam deprecetur a Deo. « Domine, in cœlo misericordia tua, » et veritas tua usque ad nubes : » id est, misericordia quædam quam donas sanctis tuis, cœlestis est, non terrena; æterna est, temporalis non est. Et quomodo illam potuisti annuntiare hominibus? Quia « Veritas tua usque ad nubes. » Nam quis posset nosse cœlestem misericordiam Dei, nisi annuntiaret Deus hominibus? Quomodo illam annuntiavit? Mittendo veritatem suam usque ad nubes. Quæ sunt nubes? Prædicatores verbi Dei. Unde quodam loco Deus iratus est cuidam vineæ. Intelligit enim, quantum puto, Charitas Vestra, audivit Isaïam prophetam, ubi dicit de quadam vinea : « Expectavi ut faceret uvam, fecit autem » spinas[1]. » Et ne quis putaret de vinea ista visibili dicere, sic conclusit: « Vinea autem Domini Sabaoth, domus » Israël est; et homo Juda, novellum dilectum[2]. » Ergo ipsam vineam increpabat, quam expectavit ut faceret uvam, fecit autem spinas. Et quid ait? Mandabo nubibus » meis ne pluant super eam[3]. » Iratus Deus hoc dixit: « Man» dabo nubibus meis, ne pluant super eam[4] : » et vere factum est. Missi sunt enim prædicatores Apostoli. Sic habemus in Actibus Apostolorum, quia apostolus Paulus volebat prædicare Judæis, et invenit ibi non uvam, sed spinas. Cœperunt enim pro bonis mala reddere, et persequi. Et ait, tanquam implens quod dictum est, « Mandabo » nubibus meis ne pluant super eam. Ad vos missi era» mus, sed quia respuistis verbum Dei, ecce convertimur » ad Gente. » Ergo impletum est, « Mandabo nubibus » meis ne pluant super eam. » Usque ad nubes veritas venit : ideo nobis potuit nuntiari misericordia Dei quæ in

[1] Isaï. v, 4. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 7. — [4] Act. XIII, 46.

cœlo est, et non in terra. Et revera, fratres, nubes sunt prædicatores verbi veritatis. Quando minatur per prædicatores Deus, tonat per nubes. Quando miracula facit per prædicatores Deus, coruscat per nubes, terret per nubes, et irrigat per pluviam. Prædicatores ergo isti, per quos prædicatur Evangelium Dei, nubes Dei sunt. Speremus ergo misericordiam, sed illam quæ in cœlo est.

IX. « Justitia tua sicut montes Dei : judicia tua sicut » abyssus multa[1]. » Qui sunt montes Dei? Qui dicti sunt nubes, ipsi sunt et montes Dei : magni prædicatores, montes Dei. Et quomodo quando oritur sol, prius luce montes vestit, et inde lux ad humillima terrarum descendit : sic quando venit Dominus noster Jesus Christus, prius radiavit in altitudinem Apostolorum, prius illustravit montes, et sic descendit lux ejus ad convallem terrarum. Et ideo quodam loco dicit in Psalmo : « Levavi » oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi[2]. » Sed noli putare, quia ipsi montes tibi dabunt auxilium. Accipiunt enim quod dent, non de suo dant. Et si remanseris in montibus, non erit firma spes tua : sed in illo qui illuminat montes spes tua et præsumptio tua debet esse. Auxilium autem veniet tibi de montibus, quia Scripturæ per montes tibi ministratæ sunt, per magnos prædicatores veritatis : sed noli in illis figere spem tuam. Audi quid dicat consequenter : « Levavi oculos meos in montes, unde » veniet auxilium mihi. » Quid ergo? Montes tibi dant auxilium? Non : audi sequentia : « Auxilium meum a Domino, » qui fecit cœlum et terram[3]. » De montibus venit auxilium, sed non a montibus. Et a quo? « A Domino qui fecit » cœlum et terram. » Erant montes alii, per quos unusquisque cum duceret navim, naufragium faceret. Emerserunt enim principes hæresum, et montes erant. Arius

[1] Psal. XXXV, 7. — [2] Id. CXX, 1. — [3] Ibid. 2.

mons erat, Donatus mons erat, Maximianus modo quasi mons factus est (1). Multi in istos montes attendentes, et terram desiderantes, cum de fluctibus volunt liberari, ad saxa compulsi sunt, et naufragium in terra fecerunt. A talibus montibus non seducebatur ille qui ait : « In Domino » confido, quomodo dicitis animæ meæ : Transmigra in » montes sicut passer [1] ? » Nolo sit spes mea in Ario, nolo in Donato. « Auxilium meum a Domino qui fecit cœlum » et terram. » Discite quantum præsumatis de Deo, et quantum tribuatis hominibus : quia, « Maledictus omnis » qui spem suam ponit in homine [2]. » Modestissime et humiliter sanctus apostolus Paulus zelans vere Ecclesiam, sed sponso, non sibi, et horrens illos quando voluerunt dicere : « Ego sum Pauli, ego Apollo [3] ; » suam personam potius assumpsit, quam calcaret et contemneret, ut Christum glorificaret : « Numquid Paulus pro vobis cru» cifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis [4]? » Repellit a se, sed ut mittat ad Christum. Non vult a sponsa amari pro sponso nec amicum sponsi. Amici enim sponsi Apostoli. Huic sponso et ille humilis Joannes, qui putabatur Christus, zelabat. Unde ait, « Non sum ego Chris» tus, sed qui post me venit, major me est, cujus non sum » dignus corrigiam calceamenti solvere [5]. » Vere quia tantum se humilians, ostendit se non esse sponsum, sed amicum sponsi, et ideo ait : « Qui habet sponsam, sponsus est : amicus autem sponsi, qui stat et audit eum, gaudio » gaudet propter vocem sponsi [6]. » Et si amicus sponsi mons est, non tamen a se habet lucem mons : sed audit, et gaudio gaudet propter vocem sponsi. « Nos, inquit, de » plenitudine ejus accepimus [7]. » De cujus plenitudine? « Illius qui erat lumen verum, quod illuminat omnem

[1] Psal. x, 2. — [2] Jerem. xvii, 5. — [3] I Cor. iii, 4. — [4] Ibid. — [5] Joan. i, 20, et Marc. i, 7. — [6] Joan. iii, 29. — [7] Ibid. 16.

» hominem venientem in hunc mundum[1]. » Huic ergo zelebat Ecclesiam et Apostolus dicens : « Sic nos existimet » homo quasi ministros Christi, et dispensatores myste» riorum Dei : » hoc est, « Levavi oculos meos in montes, » unde veniet auxilium mihi. Sic nos existimet homo quasi » ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei[2] : » Sed ne iterum spes tua figatur in montibus et non sit in Deo, audi : « Ego plantavi, Apollo rigavit ; sed Deus in» crementum dedit, » et, « Neque qui plantat est aliquid, » neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus[3]. » Jam ergo dixisti : « Levavi oculos meos in montes, unde » veniet auxilium mihi : » sed quia « Neque qui plantat est » aliquid, neque qui rigat ; » dic, « Auxilium meum a Do» mino, qui fecit cœlum et terram : » et, « Justitia tua sicut » montes Dei, » id est, montes implentur justitia tua.

X. « Judicia tua sicut multa abyssus. » Abyssum dicit profunditatem peccatorum, quo quisque pervenit contemnendo Deum : sicut quodam loco dicit, « Dedit illos » Deus in concupiscentias cordis eorum, facere quæ non » conveniunt[4]. » Intendat Charitas Vestra. Magna res est, magna res agitur. Quid est hoc? « Dedit illos Deus in » concupiscentias cordis eorum, facere quæ non conve» niunt. » Ergo si Deus illos dedit in concupiscentias cordis eorum, facere quæ non conveniunt, ideo faciunt tanta illa mala? Quasi aliquis proponat quæstionem : Si Deus hoc facit, ut faciant quæ non conveniunt, quid ipsi fecerunt? Occultum est quod audisti : « Dedit illos Deus in » concupiscentias cordis eorum. » Ergo fuit concupiscentia, quam vincere noluerunt, cui traderentur judicio Dei. Sed ut digni haberentur qui traderentur, vide quid de illis superius dixit : « Qui cum cognovissent Deum, non ut » Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt : sed eva-

[1] Joan. I, 9. — [2] I Cor. IV, I. — [3] Id. 6, 7. — [4] Rom. I, 24.

» nuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insi-» piens cor eorum. » Unde? De superbia. « Dicentes enim » se esse sapientes, stulti facti sunt. » Inde jam sequitur, « Tradidit illos Deus in concupiscentias cordis eorum[1]. » Quia ergo fuerunt superbi et ingrati, digni habiti sunt qui traderentur in concupiscentias cordis sui, et facti sunt abyssus multa, ut non solum peccarent, sed etiam dolose agerent, ne intelligerent iniquitatem suam, et odissent. Ista profunditas est malitiæ, ut nollent invenire et odisse. Sed ad istam profunditatem quomodo quisque pervenit, vide : Judicia Dei abyssus multa. » Sicut montes Dei justitia ejus, qui per gratiam ipsius fiunt magni : sic et per judicia ipsius fiunt in profundo, qui merguntur in ultima. Hac ergo delectent te montes, hac avertere ab abysso, et convertere ad id quod dicitur : « Auxilium meum a Do-» mino. » Sed unde? « Quia levavi oculos meos in mon-» tes. » Quid est hoc? Latine dicam : In Ecclesia Christi invenis abyssum, invenis et montes; invenis ibi pauciores bonos, quia montes pauci sunt, abyssus lata est, id est[2], multos male viventes ab ira Dei, quia sic egerunt ut traderentur in concupiscentias cordis sui, ut jam defendant peccata sua, et non confiteantur, sed dicant : Quare? Quid feci? Et ille illud fecit; et ille hoc fecit. Jam etiam defendere volunt quod arguit sermo divinus : abyssus est. Ideo quodam loco ait Scriptura, audi abyssum : « Peccator, inquit, cum venerit in profun-» dum malorum, contemnit[3]. » Ecce judicia tua sicut » abyssus multa. » Sed nondum es mons, nondum es abyssus : fuge abyssum, attende in montes; sed nec remaneas in montibus. Auxilium enim tuum a Domino, qui fecit cœlum et terram.

XI. « Homines et jumenta salvos facies, Domine, sicut

[1] Rom. I, 21-24. — [2] Forte *ibi*. — [3] Prov. XVIII, 3.

» multiplicata est misericordia tua, Deus[1]. » Quia dixit: « Misericordia tua in cœlo;» ut et in terra esse sciatur, ait, « Homines et jumenta salvos facies, Domine, sicut multi- » plicata est misericordia tua, Deus[1]. » Magna est misericordia tua, et multiplex misericordia tua, Deus : et hanc das et hominibus et jumentis. Salus enim hominum a quo? A Deo. Numquid salus jumentorum a Deo non est? Qui enim fecit hominem, ipse fecit et jumenta : qui utrumque fecit, utrumque salvat : sed salus jumentorum temporalis est. Sunt autem qui pro magno hoc petunt a Deo quod dedit jumentis. « Multiplicata est misericordia tua, Deus, » ut non solum hominibus, sed et jumentis detur, quæ datur hominibus, ista carnalis et temporalis salus.

XII. Ergo homines non habent aliquid apud Deum exceptum, quod jumenta non mereantur, et quo jumenta non perveniant? Habent plane. Et ubi est quod habent? « Filii autem hominum sub tegmine alarum tuarum spera- » bunt. » Attendat Charitas Vestra dulcissimam sententiam; « Homines et jumenta salvos facies. » Jam dixit « Homines et jumenta,» deinde autem « Filii hominum : » quasi alii sint homines, alii autem filii hominum. Aliquando in Scripturis filii hominum dicuntur generaliter homines, aliquando proprie quodam modo dicuntur filii hominum, propria quadam significatione, ut non omnes homines intelligantur : maxime quando habet distinctionem. Non enim sine causa ibi positum est: « Homines et » jumenta salvos facies, Domine : filii autem hominum : » quasi his sequestratis, custodit sejunctos filios hominum. Sejunctos a quibus? Non solum a jumentis, sed et ab hominibus, qui salutem jumentorum quærunt a Deo, et pro magno hoc desiderant. Qui sunt ergo filii hominum? Qui sub tegmine alarum ejus sperant. Illi enim homines

[1] Psal. xxxv, 6-8.

cum jumentis gaudent in re, filii autem hominum gaudent in spe : illi præsentia bona sectantur cum jumentis, isti futura bona sperant cum Angelis. Quare ergo cum distinctione illi vocantur homines, et isti vocantur filii hominum? Nam et quodam loco sic ait Scriptura : « Quid » est homo quod memor es ejus, aut filius hominis quo- » niam visitas eum[1]? Quid est homo quod memor es ejus? » Memor ejus es, quasi absentis; filium autem hominis visitas præsentem. Quid est, memor es hominis? « Homi- » nes et jumenta salvos facies, Domine : » quia et ipsis malis das salutem, et ipsis qui non desiderant regnum cœlorum. Tuetur enim illos, et non illos deserit secundum modum suum, tanquam pecora sua : et non illos deserit; tamen tanquam absentium memor est. At vero quem visitat, filius hominis est; et dicitur ei : « Filii autem homi- » num sub tegmine alarum tuarum sperabunt. » Et si vultis discernere ista duo genera hominum, duos homines primo attendite, Adam et Christum. Audi Apostolum : « Sicut enim in Adam omnes moriuntur, sic et in Christo » omnes vivificabuntur[2]. » Nascimur de Adam, ut moriamur : resurgimus per Christum, ut semper vivamus. Quando portamus imaginem terreni hominis, homines sumus : quando portamus imaginem cœlestis hominis, filii hominum sumus; quia Christus Filius hominis dictus est[3]. Etenim Adam homo erat, sed filius hominis non erat : ideo illi pertinent ad Adam qui desiderant carnalia bona, et salutem istam temporalem. Hortamur illos ut filii sint hominum, qui sub tegmine alarum ejus sperent, et misericordiam illam desiderent, quæ in cœlo est, et quæ annuntiata est per nubes. Sed si non possunt adhuc, interim vel temporalia bona non desiderent, nisi ab uno Deo : sic et in Veteri Testamento serviant, ut ad Novum perveniant.

[1] Psal. VIII, 5. — [2] I Cor. XV, 22. — [3] Matth. VIII, 20, etc.

XIII. Nam et populus ille terrena bona desideravit, et regnum Jerusalem, subjectionem inimicorum suorum, abundantiam fructuum, salutem propriam, salutem filiorum suorum. Talia desiderabant, et talia accipiebant, sub Lege custodiebantur. Desiderabant a Deo bona, quæ dat et jumentis, quia nondum ad illos venerat Filius hominis, ut essent filii hominum : tamen jam habebant nubes annuntiantes Filium hominis. Venerunt ad illos Prophetæ, annuntiaverunt Christum : et erant ibi quidam qui intelligebant, et spem futuram habebant, ut acciperent misericordiam, quæ in cœlo est. Erant ibi qui nonnisi carnalia desiderarent et terrenam ac temporalem felicitatem. Ipsis labebantur pedes ad facienda vel adoranda idola. Quando enim illos admonebat, et flagellabat in his omnibus, quibus delectabantur, et auferebat ea, patiebantur famem, bella, pestilentias, morbos, et convertebantur ad idola. Talia bona quæ pro magno a Deo desiderare debebant, ab idolis desiderabant, et dimittebant Deum. Attendebant enim ipsa bona, quæ quærebant, abundare impiis et sceleratis, et putabant se frustra Deum colere, quia non dabat mercedem terrenam. O homo! operarius es Dei; postea est tempus mercedem accipiendi : quid jam flagitas mercedem antequam opereris? Si venerit operarius ad domum tuam, numquid dabis mercedem ante, nisi perfecerit opera sua? Nam perversum eum existimabis, si dixerit : Prius accipiam mercedem, et tunc operabor. Irasceris. Quare autem irasceris? Quia non habuit fidem homini mendaci. Quomodo Deus non irascetur, cum tu fidem non habeas ipsi veritati? Quod tibi promisit, daturus est : non fallit, quia veritas est qui promisit. Sed times ne forte non habeat quod det? Omnipotens est. Noli timere, ne non sit qui det; immortalis est. Non timeas, ne succedatur ei; perpetuus est : securus esto. Si

vis in te præsumere tota die operarium tuum, crede et tu Deo tota vita tua, quia vita tua momentum temporis est ad Deum. Et eris, quid? « Filii autem hominum sub teg- » mine alarum tuarum sperabunt. »

XIV. « Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ[1]. » Nescio quid nobis magnum promittit. Vult illud dicere, et non dicit : non potest, an nos non capimus? Audeo dicere, fratres mei, etiam de sanctis linguis et cordibus, per quas nobis veritas nuntiata est, nec dici potest quod annuntiabant, nec cogitari. Res enim magna est et ineffabilis : et ipsi ex parte in ænigmate viderunt, sicut dicit Apostolus : « Vi- » demus nunc ex parte in ænigmate, tunc autem facie ad » faciem[2]. » Ecce in ænigmate videntes sic eructabant. Quales erimus cum viderimus facie ad faciem, quod ipsi parturiebant corde, et lingua parere non poterant quod caperent homines? Quæ enim necessitas fuerat ut diceret : « Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ? » Quæsivit verbum unde loqueretur de rebus humanis, quod diceret : et quia vidit homines ingurgitantes se in ebrietate, accipere autem vinum immoderate, et mentem perdere ; vidit quid diceret, quia cum accepta fuerit illa ineffabilis lætitia, perit quodam modo humana mens, et fit divina, et inebriatur ab ubertate domus Dei. Unde et in alio Psalmo dicitur : « Calix tuus inebrians quam præclarus est[3] ! » Hoc jam calice inebriati erant Martyres, quando ad passionem euntes, suos non agnoscebant. Quid tam ebrium, quam non agnoscere uxorem flentem, non filios, non parentes? Non agnoscebant, non eos ante oculos esse arbitrabantur. Nolite mirari ; ebrii erant. Unde ebrii erant? Videte : acceperunt calicem unde inebriarentur. Unde et illa gratias Deo agit, dicens : « Quid retribuam Domino » pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris ac-

[1] Psal. XXXV, 9. — [2] I Cor. XIII, 12. — [3] Psal. XXII, 5.

» cipiam, et nomen Domini invocabo[1]. » Ergo, fratres, simus filii hominum, et speremus sub tegmine alarum ejus, et inebriemur ab ubertate domus ejus. Quomodo potui dixi, et quomodo possum video, et quomodo video dicere non possum. « Inebriabuntur ab ubertate domus » tuæ : et torrente voluptatis tuæ potabis eos. » Torrens dicitur aqua veniens cum impetu. Impetus erit misericordiæ Dei, ad irrigandos et inebriandos, qui modo ponunt spem sub umbraculo alarum ejus. Voluptas illa quæ est? Quasi torrens inebrians sitientes. Modo ergo qui sitit, spem ponat : qui sitit, habeat spem, inebriatus habebit rem; antequam habeat rem, sitiat in spe. « Beati qui esuriunt » et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur[2]. »

XV. Quo ergo fonte irrigaberis, et unde currit tantus torrens voluptatis ejus? «Quoniam ad te, inquit, fons » vitæ. » Quis est fons vitæ, nisi Christus? Venit ad te in carne, ut irroraret fauces tuas sitientes; satiabit sperantem, qui irroravit sitientem. « Quoniam apud te fons vitæ, » in lumine tuo videbimus lumen[3]. » Hic aliud est fons, aliud lumen : ibi non ita. Quod enim est fons, hoc est et lumen : et quidquid vis, illud vocas, quia non est quod vocas; quia non potes congruum nomen invenire, non remanet in uno nomine. Si diceres, quia lumen est solum, diceretur tibi : Sine causa ergo mihi dictum est, ut esuriam et sitiam : quis enim est, qui manducet lumen? Illud plane recte mihi dictum est : « Beati mundi corde, quo- » niam ipsi Deum videbunt[4] : » si lumen est, oculos meos parem. Para et fauces : quia illud quod lumen est, et fons est : fons, quia satiat sitientes; lumen, quia illuminat cæcos. Hic aliquando alibi lumen, alibi fons. Aliquando enim currunt fontes et in tenebris : et aliquando in eremo pateris solem, non invenis fontem : hic ergo possunt ista

[1] Psal. cxv, 12, 13. — [2] Matth. v, 6. — [3] Psal. xxxv, 10. — [4] Matth. v, 8.

duo esse separata : ibi non fatigaberis, quia fons est; non tenebraberis, quia lumen est.

XVI. « Prætende misericordiam tuam scientibus te, et » justitiam tuam his qui recto sunt corde[1]. » Quod sæpe diximus, quia illi sunt recti corde, qui sequuntur in hac vita voluntatem Dei. Voluntas Dei est aliquando ut sanus sis, aliquando ut ægrotes : si quando sanus es, dulcis est voluntas Dei, et quando ægrotas, amara est voluntas Dei; non recto corde es. Quare? Quia non vis voluntatem tuam dirigere ad voluntatem Dei, sed Dei vis curvare ad tuam. Illa recta est, sed tu curvus : voluntas tua corrigenda est ad illam, non illa curvanda est ad te : et rectum habebis cor. Bene est in hoc sæculo, benedicatur Deus qui consolatur : laboratur in sæculo, benedicatur Deus quia emendat et probat : et eris recto corde dicens : « Benedicam Domi» num in omni tempore, semper laus ejus in ore meo[2]. »

XVII. « Non veniat mihi pes superbiæ[3]. » Certe jam dixit : Sub umbraculo alarum tuarum sperabunt filii hominum, et inebriabuntur ab ubertate domus tuæ. Cum cœperit quisque isto fonte uberius irrigari, caveat ne superbiat. Non enim deerat Adæ primo homini : sed venit illi pes superbiæ, et movit illum manus peccatoris, id est, manus diaboli superba. Quomodo ille qui eum seduxit, dixit : « Ponam sedem meam ad Aquilonem[4] : » sic illi persuasit, « Gustate, et eritis sicut dii[5]. » Superbia ergo lapsi sumus, ut ad istam mortalitatem perveniremus. Et quia nos superbia vulneraverat, humilitas facit sanos. Venit humilis Deus, ut a tanto superbiæ vulnere curaret hominem. Venit, quia « Verbum caro factum est, et ha» bitavit in nobis[6]. » Comprehensus est a Judæis, insultatum est ei. Audistis, cum Evangelium legeretur, quid

[1] Psal. xxxv, 11. — [2] Id. xxxiii, 2. — [3] Id. xxxv, 12. — [4] Isaï. xiv, 13. — [5] Gen. iii, 5. — [6] Joan. i, 14.

dixerunt, et cui dixerunt : « Dæmonium habes[1] : » et ille non dixit : Dæmonium habetis vos, quia vos in peccatis vestris estis, et diabolus possidet corda vestra. Non hoc dixit, quod si diceret, verum diceret : sed non erat tempus ut hoc diceret, ne non veritatem prædicare, sed maledictum reddere videretur. Dimisit quod audivit, quasi non audisset. Medicus enim erat, et phreneticum curare venerat. Quomodo medicus non curat quidquid audiat a phrenetico, sed quomodo convalescat et fiat sanus phreneticus; nec si et pugnum ab illo accipiat curat, ille illi facit nova vulnera, ille veterem febrem sanat : sic et Dominus ad ægrotum venit, ad phreneticum venit ut quidquid audire, quidquid passus esset contemneret, hoc ipso eos docens humilitatem, ut humilitate docti, sanarentur a superbia; de qua iste liberari deprecatur dicens : « Non » veniat mihi pes superbiæ ; et manus peccatoris non » moveat me[2]. » Si enim venerit pes superbiæ, movet manus peccatoris. Quæ est manus peccatoris? Male suadentis operatio. Factus es superbus? Cito te corrumpit, qui male suadet. Humilis figere in Deo, et non valde cures quid tibi dicatur. Hinc est quod alibi dicitur : Ab occultis » meis munda me, et ab alienis parce servo tuo[3]. Quid est, « Ab occultis meis ? Non veniat mihi pes superbiæ. » Quid est, « Et ab alienis parce servo tuo. Neque manus peccato- » ris moveat me. » Serva quod intus est, et non timebis foris.

XVIII. Quare autem valde hoc times? Quasi diceretur, « Ibi, inquit, ceciderunt omnes qui operantur iniquita- » tem[4]; » ut venirent ad illam abyssum, de qua dictum est, « Judicia tua sicut abyssus multa : » ut ad illud profundum pervenirent, ubi peccatores qui contemnunt, ceciderunt[5]. « Ceciderunt : » ubi primo ceciderunt ? In pede

[1] Joan. III, 48. — [2] Psal. XXXV, 12. — [3] Ibid. 13. — [4] Id. XVIII, 13, 14. — [5] Prov. XVIII, 3.

superbiæ. Audite pedem superbiæ. « Qui cum cognovis- » sent Deum, non sicut Deum glorificaverunt[1]. » Venit ergo illis pes superbiæ, unde venerunt in profundum. « Tradidit illos Deus in concupiscentias cordis eorum, fa- » cere quæ non conveniunt[2]. » Radicem peccati, et caput peccati timuit qui dixit : « Non veniat mihi pes super- » biæ. » Quare illum pedem dixit? Quia superbiendo Deum deseruit, et discessit : pedem ipsius, affectum ipsius dixit. « Non veniat mihi pes superbiæ ; et manus peccatoris non » moveat me : » id est, opera peccatoris non me dimoveant a te, ut imitari illa velim. Quare autem contra superbiam hoc dicit : « Ibi ceciderunt qui operantur iniqui- » tatem? » Quia qui modo iniqui sunt, in superbia ceciderunt. Ideo cum cautam faceret Dominus Ecclesiam, ait : « Illa tuum, inquit, observabit caput, et tu ejus cal- » caneum[3]. » Serpens observat quando tibi veniat pes superbiæ, quando labaris, ut dejiciat : tu autem caput ejus observa. « Initium omnis peccati superbia[4]. Ibi ceci- » derunt qui operantur iniquitatem : expulsi sunt, nec » potuerunt stare. » Prior ille qui in veritate non stetit, deinde per eum illi quos dimisit Deus de paradiso[5]. Unde ille humilis qui non se dicit dignum solvere corrigiam calceamenti, non est expulsus, sed stat et audit eum, et gaudio gaudet propter vocem sponsi[6], et non propter suam, ne veniat ei pes superbiæ, et expellatur, nec possit stare.

XIX. Et si cum labore aliquibus vestrum tædio fuerimus, finivimus Psalmum, transivit tædium, et gratulabimur, quia Psalmus totus expositus est. In medio jam timens ne onerarem vos, dimissurus eram : sed cogitavi quia intentio notra præcideretur, et non sic rediretur ad dimidium, quomodo si excurreremus totum; et malui vo-

[1] Rom. I, 21. — [2] Ibid. 24. — [3] Gen. III, 15. — [4] Eccli. X, 15. — [5] Gen. III, 23. — [6] Joan. I, 27, et III, 29.

bis gravis esse, quam re imperfecta reliquias servare. Debetur enim vobis etiam crastinus sermo : orate pro nobis ut valeamus exhibere, et afferte fauces esurientes et corda devota.

ENARRATIO I

IN PSALMUM XXXVI (2).

SERMO I[1].

De prima parte Psalmi.

I. Novissimus dies terribiliter venturus auditus eis[2], qui securi esse bene vivendo nolunt, et male vivere diu volunt. Utiliter autem Deus latere voluit illum diem, ut semper sit paratum cor ad expectandum quod esse venturum scit, et quando venturum sit nescit : Quia vero Dominus noster Jesus Christus, magister nobis missus est, etiam Filium hominis dixit nescire illum diem[3], quia in magisterio ejus non erat ut per eum sciretur a nobis. Neque enim aliquid scit Pater quod Filius nescit : cum ipsa scientia Patris illa sit, quæ sapientia ejus est : est autem sapientia ejus Filius ejus, Verbum ejus. Sed quia nobis scire non proderat, quod quidem ille noverat, qui nos docere venerat, non tamen hoc quod nobis nosse non proderat : non solum sicut magister aliquid docuit, sed sicut magister aliquid non docuit. Tanquam enim magister sciebat et docere quod proderat, et non docere quod oberat. Sic autem quodam genere locutionis nescire Filius dicitur quod non

[1] Habitus Carthagine cum duobus subsequentibus. — [2] Vide D. Guillon, pag. 449-463. — [3] Marc. XIII, 32.

docet; id est, nescire dicitur quod nescire nos facit, quomodo quotidie loquimur, modo quodam locutionis, ut dixi. Lætum enim diem dicimus, quia lætos nos facit; et tristem diem, quia tristes nos facit; et frigus pigrum, quia pigros nos facit. Quomodo contra dicitur a Domino : « Nunc cog- » novi. » Dictum est Abrahæ : « Nunc cognovi quod timeas » tu Deum[1]. » Hoc Deus noverat et ante illam probationem. Nam illa probatio ideo facta est, ut nos nossemus quod Deus jam noverat, et propter nos docendos conscriberetur, quod ante documentum ille noverat : et fortasse et ipse Abraham nondum noverat quas vires haberet fides ejus : (unusquisque enim se tentatione tanquam interrogatus agnoscit :) sicut Petrus quas vires haberet fides ejus utique nesciebat, quando dixit Domino : « Tecum sum usque » ad mortem[2]. » Dominus autem qui noverat eum, prædixit ubi deficeret, prænuntians illi infirmitatem ejus, tanquam tacta vena cordis ejus. Proinde Petrus qui ante tentationem præsumpsit de se, in tentatione didicit se. Sic ergo non absurde sentimus et patrem nostrum Abraham cognovisse vires fidei suæ, ubi jussus immolare unicum filium suum, non dubitavit nec trepidavit ei offerre qui dederat; quia quemadmodum nescivit unde daturus erat nondum natum, sic credidit posse reparare immolatum. Dixit ergo Deus : « Nunc cognovi : » quod intelligimus, Nunc cognoscere te feci : secundum locutiones quas commendavimus, Pigrum frigus, quod pigros faciat; et lætum diem, quod lætos faciat : sic cognoscens, quod cognoscentes faciat. Inde est illud : « Tentat vos Dominus » Deus vester, ut sciat si diligitis eum[3]. » Dabis enim profecto Domino Deo nostro, Deo summo, Deo vero magnam ignorantiam, quod utique sacrilegum esse intelliges, si sic acceperis : « Tentat vos Dominus, ut sciat, » tan-

[1] Gen. XXII, 12. — [2] Luc. XXI, 33. — [3] Deut. XIII, 3.

quam ipse de nostra tentatione concipiat scientiam, in quo erat ante ignorantia. Sed quid est, « Tentat vos, ut » sciat? » Tentat vos, ut scire vos faciat. Accipite ergo a contrario regulam intelligentiæ; et quemadmodum cum Deum auditis dicere : « Cognovi, » intelligitis, Cognoscere vos feci : sic et cum auditis de Filio hominis, id est, de Christo dici quod illum diem nesciat, intelligite dici quod nescire faciat. Quid est autem, nescire faciat? Occultet, ut nesciatur quod nobis prodi non prodest. Hoc est quod dixi, magistrum bonum nosse quid prodat, nosse quid tegat : sicut quædam eum legimus distulisse. Unde intelligimus non omnia promenda esse, quæ capere non possunt hi quibus promuntur. Dicit enim alibi : « Multa habeo vobis » dicere, sed non potestis illa portare modo[1]. » Dicit et Apostolus : « Non potui loqui vobis quasi spiritalibus, sed » quasi carnalibus, quasi parvulis in Christo lac vobis » potum dedi, non escam : neque enim poteratis; sed nec » adhuc quidem potestis[2]. » Quo proficit iste sermo? Ut quoniam diem novissimum scimus venturum, utiliter autem scimus venturum et utiliter ignoramus quando venturus sit, paratum cor habeamus bene vivendo; et non solum non timeamus venturum illum diem, sed et amemus. Dies quippe ille sicut infidelibus laborem auget, sic fidelibus finit. Quid autem horum duorum esse velis, antequam veniat, nunc est in potestate; cum venerit, non erit. Elige ergo cum tempus est : quia Deus quod misericorditer occultat, misericorditer differt.

II. Jamvero quia in quocumque genere vitæ, quod habet aliquam professionem, non omnes inveniuntur probi, non omnes reprobi, ex hoc apparet, quia de quibusdam hominum generibus, quæ per similitudines in Evangelio modo proposita audivimus, sic concluditur :

[1] Joan. XVI, 22. — [2] I Cor. III, 1, 2.

« Unus assumetur, et unus relinquetur[1]. » Assumetur bonus, relinquetur malus. Videntur duo in agro, eadem professio est, sed non idem cor. Professionem vident homines, cor novit Deus. Quodlibet ergo ager significet : « Unus assumetur, et unus relinquetur. » Non quasi dimidia pars assumetur, et dimidia relinquetur : sed genera hominum duo dicit. Et si aliud eorum sit in paucis, aliud in multis : « Unus assumetur, et unus relinquetur : » hoc est, unum genus assumetur, et alterum relinquetur. Sic in lecto, sic in molendino. Expectatis fortasse quid ista sint : videtis tecta esse, et similitudinibus quibusdam involuta. Potest mihi aliud videri, alteri aliud : sed neque ego eo quod dixero præscribo alteri ad meliorem intellectum, nec ille mihi ad utrumque accipiendum, si utrumque cum fide concordat. Videntur enim mihi in agro laborare qui præsunt Ecclesiis : sicut Apostolus dicit : « Dei » agricultura, Dei ædificatio estis[2]. » Nam et architectum se dicit, cum dicit : « Ut sapiens architectus fundamentum » posui : » et agricolam, cum dicit : « Ego plantavi, Apollo » rigavit ; sed Deus incrementum dedit[2]. » In molendino ergo duas dixit[3], non duos : credo, quod hæc figura ad plebes pertineat : quia præpositi regunt, plebes reguntur. Et molendinum puto dictum mundum istum ; quia rota quadam temporum volvitur, et amatores suos conterit. Sunt ergo qui de actionibus mundi non recedunt : sed tamen et ibi alii bene operantur, alii male : alii sibi amicos faciunt de mammona iniquitatis[4], a quibus recipiantur in tabernacula æterna, quibus dicitur : « Esurivi, et dedistis » mihi manducare[5] : » alii ista negligunt, quibus dicitur ibi : « Esurivi, et non dedistis mihi manducare[6]. » Proinde, quia de his qui versantur in negotiis et operibus

[1] Matth. XXIV, 40. — — [2] I Cor. III, 9, 10. — [3] Ibid. 6. — [4] Matth. XXIV, 41. — [5] Luc. XVI, 7. — [6] Matth. XXV, 35 et 42.

hujus mundi, alii diligunt benefacere indigentibus, alii negligunt: tanquam de duabus in molendino una assumetur, et una relinquetur. Lectum autem positum arbitror pro quiete: quia sunt qui neque actiones mundi pati volunt, sicut sunt conjugati homines habentes domos, familias, filios; neque aliquid in Ecclesia agunt, sicut præpositi velut in agricultura laborantes; sed velut ad hæc infirmi, secedunt ad otium, et quieti esse diligunt; veluti memores infirmitatis suæ, non se committentes magnis actionibus, et quodam modo in strato infirmitatis rogantes Deum. Et ipsa professio habet bonos, habet fictos: proinde etiam ex his « Unus assumetur, et unus relinquetur. » Ad quamcumque professionem te converteris, para te pati fictos: alioquin si te non paraveris, invenies quod non sperabas, et deficies aut perturbaberis. Ad omnia ergo te paratum facit qui tibi loquitur, cum tempus est et illi loquendi, nondum judicandi, et tibi audiendi, nondum frustra pœnitendi. Est enim modo pœnitentia non frustra: erit tunc frustra. Non enim tunc non pœnitebit homines male vixisse: sed nullo modo illis justitia Dei revocat quod sua injustitia perdiderunt. Justum enim est apud Deum, ut modo impertiat misericordiam, tunc exerceat judicium. Ideo nunc non tacetur. An tacetur? Arguat quisque, murmuret, si non per totum orbem hæc Scriptura recitatur atque cantatur; si cessat etiam venalis ferri per publicum.

III. Sed revera hoc te perturbat hominem christianum, quia vides male viventes felices, rerum istarum copia circumfluere, sanos esse, superbis dignitatibus eminere, incolumem habere domum, gaudia suorum, obsequia clientium, excellentissimas potentias, nihil triste interpellare vitam ipsorum: mores nequissimos vides, facultates copiosissimas perspicis; et dicit cor tuum nullum esse divinum judicium, omnia casibus ferri et fortuitis motibus

ventilari. Nam si Deus, inquis, res humanas respiceret, floreret illius iniquitas, et mea innocentia laboraret? Omnis morbus animi habet in Scripturis medicamentum suum : qui ergo sic ægrotat, ut ista dicat in corde suo, bibat potionem Psalmi hujus. Quid est? Iterum inspiciamus quid dicebas? Quid dicebam, inquis, nisi quod vides? Mali florent, boni laborant : quomodo ista videt Deus? Accipe, bibe : ipse tibi hanc, de quo ista murmuras, temperavit potionem : tantum ne recuses saluberrimum poculum; accommoda per aurem os cordis, et bibe quod audis : « Noli » æmulari in malignantibus, neque æmuleris facientes » iniquitatem. Quoniam tanquam fœnum cito arescent, » et sicut olera prati cito cadent[1]. » Quod tibi longum videtur : cito est Deo : subjunge te Deo, et tibi cito erit. Quod ait, « Fœnum, » hoc intelligimus, « Olera prati. » Vilia quædam sunt, et superficiem terræ tenentia, altam radicem non habent. Proinde per hyemem virent : at ubi sol æstatis fervescere cœperit, arescent. Modo ergo tempus est hyemis, gloria tua nondum apparet : sed si alta radix est charitatis tuæ, sicut multarum arborum per hyemem, transit frigus, veniet æstas, id est, judicii dies : tunc arescet viror fœni, tunc apparebit arborum gloria. « Mortui » enim estis[2], » ait Apostolus : quomodo videntur arbores per hyemem, quasi aridæ, quasi mortuæ. Ergo quæ spes, si mortui sumus? Intus est radix : ubi radix nostra, ibi et vita nostra; ibi enim charitas nostra. « Et vita vestra, inquit, » abscondita est cum Christo in Deo. » Quando arescit qui sic habet radicem? Quando autem erit ver nostrum? quando æstas nostra? quando nos circumvestit dignitas foliorum, et ubertas fructuum locupletat? quando hoc erit? Audi quod sequitur. « Cum Christus apparuerit, vita vestra, » tunc et vos cum ipso apparebitis in gloria[3]. » Quid ergo

[1] Psal. XXXVI, 1, 2. — [2] Coloss. III, 3. — [3] Ibid. 4.

modo? « Noli æmulari in malignantibus, neque æmuleris » facientes iniquitatem. Quoniam tanquam fœnum cito » arescent, et sicut olera prati cito cadent. »

IV. Quid ergo tu? « Spera in Dominum. » Illi enim sperant non in Dominum: spes illorum mortalis, spes illorum caduca, fragilis, volatica, transitoria, inanis erit. « Spera in » Dominum. » Ecce spero, quid ago? « Et fac bonitatem. » Noli malitiam, quam respicis in illis male florentibus: « Fac bonitatem, et inhabita terram[1]. » Ne forte bonitatem extra inhabitationem terræ facias. Terra enim Domini, Ecclesia ejus est: ipsam rigat, ipsam colit ille agricola Pater[2]. Multi enim quasi exercent bona opera, sed quia non inhabitant terram, non pertinent ad agricolam. Ergo fac bonitatem, non extra terram, sed inhabita terram. Et quid habebo? « Et pasceris in divitiis ejus. » Quæ sunt divitiæ ejus terræ? Divitiæ ejus Dominus ejus, divitiæ ejus Deus ejus. Ipse est ille cui dicitur: « Pars mea, Domine[3]. » Ipse est ille de quo dicitur: « Dominus pars hæreditatis » meæ et calicis mei[4]. » Recenti sermone commendavimus Charitati Vestræ (3), et Deum esse possessionem nostram; et nos esse possessionem Dei. Audi quia divitiæ terræ hujus ipse est: vide quid sequitur: « Delectare in Domino. » Tanquam quæsieris, et dixeris: « Ostende mihi divitias terræ illius, in qua me jubes habitare. « Delectare, in» quit, in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui[5]. »

V. Signanter accipe « Petitiones cordis tui. » Discerne petitiones cordis tui a petitionibus carnis, discerne quantum potes. Nec frustra dictum est in quodam Psalmo: « Deus cordis mei. » Ibi enim sequitur et dicit: « Et pars » mea Deus meus in sæcula[6]. » Verbi gratia, cæcus est corpore, rogat ut illuminetur. Ista roget, quia et ista Deus

[1] Psal. xxxvi, 3. — [2] I Joan. xv, 1. — [3] Psal. lxxii, 26. — [4] Id. xv, 5. — [5] Id. xxxvi, 4. — [6] Id. lxxii, 26.

facit, et ista Deus præstat : sed rogant hæc etiam mali. Petitio hæc carnis. Infirmatur, rogat se salvum fieri : salvus fit moriturus. Et ista petitio carnis est : et si qua sunt talia. Petitio cordis quæ est? Sicut petitio carnis est, velle sibi reparari oculos, utique ad videndam istam lucem, quæ talibus oculis videri potest : ita petitio cordis ad aliam lucem pertinet. « Beati enim mundi corde; quoniam ipsi » Deum videbunt[1]. Delectare in Domino, et dabit tibi » petitiones cordis tui. »

VI. Ecce desidero, rogo, volo : ego-ne implebo? Non. Quis ergo? « Revela ad Dominum viam tuam, et spera in » eum, et ipse faciet[2]. » Indica illi quid patiaris, indica illi quid velis. Quid enim pateris? « Caro concupiscit ad- » versus spiritum, et spiritus adversus carnem[3]. » Quid ergo vis? « Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore » mortis hujus? » Et quia ipse faciet, cum revelaveris ad eum viam tuam, vide quid sequitur : « Gratia Dei per Je- » sum Christum Dominum nostrum[4]. » Quid ergo facturus est, quia dictum est : « Revela ad Dominum viam tuam, et » spera in eum, et ipse faciet. » Quid faciet? « Et educet » sicut lumen justitiam tuam[5]. » Modo enim abscondita est justitia tua : in fide res est, nondum in specie. Aliquid credis ut facias, nondum vides quod credis. Cum autem cœperis videre quod credidisti, educetur in lumine justitia tua : quia justitia tua erat fides tua[6] : « Justus enim ex » fide vivit[7]. »

VII. « Et educet velut lumen justitiam tuam, et judi- » cium tuum sicut meridiem[8]. » Hoc est clarum lumen. Parum erat dicere, « Ut lumen. » Lumen enim jam dicimus et cum albescit, lumen dicimus et cum sol oritur : sed nunquam est clarior lux quam medio die. Non solum

[1] Matth. v, 8. — [2] Psal. xxxvi, 5. — [3] Gal. v, 17. — [4] Rom. vii, 24. — [5] Psal. xxxvi, 6. — [6] Habac. ii, 4. — [7] Rom. i, 17. — [8] Psal. xxxvi, 6.

ergo educet sicut lumen justitiam tuam, sed erit judicium tuum tanquam meridies. Modo enim judicas sequi Christum, hoc proposuisti, hoc elegisti, hoc est judicium tuum: nemo tibi ostendit quod promisit : promissorem adhuc tenes, exhibitorem autem expectas : in judicio ergo fidei tuæ elegisti sequi quod non vides. In abscondito est judicium tuum, adhuc reprehenditur et irridetur ab infidelibus: Quid credidisti? Quid tibi Christus promisit? quia immortalis eris, et dat tibi vitam æternam? ubi est hoc? quando dabit? quando fieri potest? Judicas tamen tu magis sequi Christum promittentem quod non vides, quam impium reprehendentem credidisse te quod nondum vides. Et hoc est judicium tuum : et quale sit judicium tuum, adhuc non apparet : in isto sæculo quasi nox est. Quando ergo educet judicium tuum velut meridiem? « Cum Christus ap» paruerit vita vestra, tunc et vos cum ipso apparebitis in » gloria [1]. » Cum venerit judicii dies, et venerit Christus, et congregaverit omnes gentes judicandas, quid erit tunc? Impius ubi abscondet perfidiam suam, cum videro fidem meam? Ergo modo quid? Angustiæ, tribulationes et tentationes. Et beatus qui perdurat : « Quia qui perseveraverit » usque in finem, hic salvus erit [2]. » Nec cedat insultatoribus, nec eligat hic florere ut ex arbore fœnum fiat.

VIII. Quid igitur debeo? Quid debeas audi : « Subditus » esto Domino, et obsecra eum [3]. » Hoc sit vita tua, obedire præceptis ejus. Hoc est enim subditum illi esse, et obsecrare, donec det quod promisit. Perseveret bonum opus, perseveret et oratio. « Oportet enim semper orare, » et non deficere [4]. » In quo appares subditus? Faciendo quod præcepit. Sed mercedem nondum accipis, forte quia capere nondum potes. Jam enim ille potest dare, sed tu

[1] Coloss. III, 4. — [2] Matth. XXIV, 13. — [3] Psal. XXXVI, 7. — [4] Luc. XVIII, 1.

non potes accipere. Exercere operibus, labora in vinea : finito die pete mercedem : fidelis est qui te adduxit ad vineam[1]. « Subditus esto Domino, et obsecra eum. »

IX. Ecce facio, subditus sum Domino, et obsecro eum. Sed quid tibi videtur? Vicinus ille nequam, male agens et florens est; furta ejus, adulteria ejus, rapinas ejus ego novi; in omnibus elatus, superbus, per iniquitatem exaltatus non me dignatur agnoscere : in his quomodo durabo? Morbus ille est, bibe contra : « Ne subæmuleris eum qui » prosperatur in via sua. » Prosperatur, sed in via sua : laboras, sed in via Dei. Illi prosperitas in via est, in perventione infelicitas : tibi labor in via, in perventione felicitas; quoniam iter impiorum peribit. « Novit Dominus » vias justorum, et iter impiorum peribit[2]. » Has vias ambulas quas novit Dominus; et si laboras in eis, non te fallunt. Via vero impiorum felicitas transitoria : finita via, peracta est felicitas. Quare? quia via illa lata est, finis ejus in profundum inferni perducit. Via vero tua angusta est, et pauci ingrediuntur per eam[3] : sed ad quam latitudinem perveniant debes cogitare. « Ne subæmuleris eum qui » prosperatur in via sua. In homine faciente iniquitatem, » desine ab ira, et derelinque furorem[4]. » Quid stomacharis? quid per iracundiam et indignationem istam aut blasphemas, aut prope blasphemas? « In homine faciente » iniquitatem, desine ab ira, et derelinque furorem. » Nescis quo te provocet ira ista? Dicturus es Deo quia iniquus est, illuc pergit. Ecce ille quare felix est, et ille infelix est? Vide quid pariat : offoca malam conceptionem. « Desine ab ira, et derelinque indignationem, » ut jam resipiscens dicas : « Turbatus est præ ira oculus meus[5]. » Quis oculus, nisi fidei? Interrogo oculum fidei tuæ : Cre-

[1] Matth. xx, 8. — [2] Psal. I, 6. — [3] Matth. VII, 13, 14. — [4] Psal. XXXVI, 8. — [5] Id. VI, 3.

didisti in Christum ; quare credidisti? Quid tibi promisit? Si felicitatem sæculi hujus tibi promisit Christus, murmura adversus Christum, murmura adversus illum, quando vides infidelem felicem. Quid tibi promisit felicitatis? quid nisi in resurrectione mortuorum? Quid autem in hac vita? Quod ipse : quod ipse, inquam. An dedignaris serve, discipule, quod Dominus, quod magister? Nonne ab ipso audis : « Non est servus major domino suo, et non est dis- » cipulus super magistrum[1]? » Ille pro te dolores, flagella, opprobria, crucem, mortem passus est. Et quid horum justo debebatur? quid non tibi peccatori debebatur? Ergo tene directum oculum tuum, ne turbetur præ ira : « De- » sine ab ira, et derelinque indignationem. Ne subæmu- » leris ut maligne facias : » quasi imitando eum qui maligne faciendo floret ad tempus. « Ne subæmuleris, ut » maligne facias. Quoniam qui maligne agunt, extermi- » nabuntur. » Sed felicitatem eorum video. Crede illi qui dicit : « Exterminabuntur : » quia melius ille videt quam tu, cujus oculum turbare ira non potest. « Quoniam qui » maligne agunt, exterminabuntur. Sustinentes autem » Dominum. » Non enim aliquem fallacem, sed utique ipsam veritatem : non enim aliquem minus valentem, sed » utique omnipotentem. Sustinentes autem Dominum, » ipsi hæreditate possidebunt terram[2]. » Quam terram, nisi illam Jerusalem, cujus amore qui exardescit, perveniet ad pacem?

X. Sed quandiu peccator floret? quandiu sustinebo? Festinas : cito erit quod tibi diu est. Infirmitas facit diu videri quod cito est. Quomodo inveniuntur desideria ægrotorum? Nihil tandiu, quam ut calix sitienti temperetur. Utique festinatur a suis, ne forte offendatur infirmus. Quando fiet? quando coquetur? quando dabitur? Celeritas

[1] Joan. XIII, 16. — [2] Psal. XXXVI, 9.

est in illis qui tibi serviunt, sed infirmitas tua diuturnum putat quod cito agitur. Ergo videte medicum nostrum blandientem infirmo dicenti : Quandiu durabo? quandiu erit? « Et adhuc pusillum, et non erit peccator. » Inter peccatores certe gemis, de peccatore gemis : pusillum, et non erit. Ne forte quia tibi dixi : « Sustinentes autem Do- » minum, ipsi hæreditate possidebunt terram : » ne sustinentiam istam longissimam putes; modicum sustine, sine fine accipies quod sustines. Adhuc pusillum : modicum. Recole annos ab Adam usque in hodiernum diem, percurre Scripturas : heri pene ille de paradiso lapsus est[1]. Tot sæcula emensa et evoluta sunt. Ubi sunt præterita tempora? Sic pauca quæ restant, utique transibunt. Si toto illo tempore viveres, ex quo Adam de paradiso dimissus est usque in hodiernum diem; certe videres vitam non fuisse diuturnam, quæ sic avolasset. Unius autem cujusque hominis vita quanta est? Adde quantoslibet annos, duc longissimam senectutem, quid est? Nonne aura est matutina? Ergo longe sit dies judicii, quando erit retributio injustorum et justorum : tuus certe dies ultimus longe abesse non potest. Ad hunc te præpara. Qualis enim exieris de hac vita, talis redderis illi vitæ. Post vitam istam parvam nondum eris ubi erunt sancti, quibus dicetur : « Ve- » nite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis » paratum est ab initio mundi[2]. » Nondum ibi eris, quis nescit? Sed jam poteris ibi esse, ubi illum quondam ulcerosum pauperem, dives ille superbus et sterilis in mediis suis tormentis vidit a longe requiescentem[3]. In illa requie positus, certe securus expectas judicii diem, quando recipias et corpus, quando immuteris ut Angelo æqueris. Ergo quantum est quod festinamus, et dicimus : Quando erit? Tardum erit? Hoc dicturi filii nostri, et hoc dicturi

[1] Gen. III, 6. — [2] Matth. XXV, 34. — [3] Luc. XVI, 23.

nepotes nostri : et cum singuli quique sibi succedentes hæc dicturi sunt, sic transit quod adhuc pusillum futurum est, quemadmodum transiit totum quod jam præteritum est. O infirme ! « Adhuc pusillum, et non erit peccator[1]. »

XI. « Et quæres locum ejus, et non inveniet. » Ostendit, quid dixit, « Non erit : » non quia omnino non erit, sed quia ad nullos usus esse poterit. Si enim omnino non erit, nec torquebitur : jam ergo securitas data est peccatori, ut dicat : Faciam quidquid volo quandiu vivo, postea non ero. Non erit qui doleat, non erit qui torqueatur? Et ubi est : « Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo et » angelis ejus[2]? » Sed forte missi in ignem illum non erunt, et consumentur. Non illis diceretur : « Ite in ignem æter- » num ; » quia non futuris non esset æternus. Et tamen quid illic futurum sit eis, utrum omnino consumptio, an dolor et cruciatus, non tacuit Dominus dicens : « Ibi erit » ploratus et stridor dentium[3]. » Quomodo ergo plorabunt et stridebunt dentibus, si non erunt? Quomodo ergo hic « Adhuc pusillum, et non erit peccator, » nisi quomodo in sequenti versu exposuit : « Et quæres locum ejus, et » non invenies? » Quid est, « Locum ejus? » Usum ejus. Habet enim aliquem usum peccator? Habet. Hic utitur illo Deus ad probandum justum, quomodo usus est diabolo ad probandum Job[4], quomodo usus est Juda ad tradendum Christum. Est ergo in hac vita quod agatur de peccatore. Hic est ergo locus ejus, quomodo est in fornace aurificis locus paleæ. Ardet palea, ut aurum purgetur : sic sævit impius, ut justus probetur. Sed cum transierit tempus probationis nostræ, quando non erunt qui probentur, non erunt per quos probentur. Numquid quia diximus : Non erunt qui probentur, non erunt ipsi? Sed quia jam non

[1] Psal. xxxvi, 10. — [2] Matth. xxv, 41. — [3] Id. viii, 12. — [4] Job. i, 12.

opus erit peccatoribus per quos justi probentur : « Et quæ» res locum ejus, et non invenies. » Modo quære locum peccatoris, invenies. De peccatore fecit Deus flagellum, dedit ei et honorem, dedit ei et potestatem. Aliquando enim facit hoc; dat peccatori potestatem, flagellantur inde res humanæ, emendantur inde pii. Peccatores illi hoc reddetur quod debetur: et tamen factum est de illo unde proficiat pius, unde deficiat impius. « Quæres locum ejus, » et non invenies. »

XII. «Mansueti autem hæreditate possidebunt terram [1].» Terra est illa de qua sæpe locuti sumus, Jerusalem sancta, quæ liberabitur de peregrinatione ista, et in æternum vivet cum Deo et de Deo. « Ergo hæreditate possidebunt » terram. » Quæ erunt deliciæ ipsorum? « Et delectabun» tur in multitudine pacis. » Delectetur hic impius ille in multitudine auri, in multitudine argenti, in multitudine mancipiorum, in multitudine postremo baiarum, rosarum, vinolentiæ, lautissimorum et luxuriosorum conviviorum. Hæc est potentia cui invides, iste flos est qui te delectat? Nonne etsi semper sic esset, plangendus esset? Quæ erunt autem deliciæ tuæ? « Et delectabuntur in » multitudine pacis. » Aurum tuum pax, argentum tuum pax, prædia tua pax, vita tua pax, Deus tuus pax. Quidquid desideras, pax tibi erit. Quia hic aurum quod est, non potest tibi esse argentum; quod vinum est, non potest tibi esse panis; quod tibi lux est, non potest esse potus: Deus tuus totum tibi erit. Manducabis eum, ne esurias; bibes eum, ne sitias; illuminaberis ab eo, ne sis cæcus; fulcieris ab eo, ne deficias; possidebit te totum integrum, totus integer. Angustias non ibi patieris cum eo cum quo totum possides : totum habebis, totum et ille habebit; quia tu et ille unum eritis, quod unum totum et ille ha-

[1] Psal. XXXVI, 11.

bebit qui vos possidet. « Hæ sunt reliquiæ homini pacifico[1]. » Hoc cantavimus : qui versus longe quidem est in isto Psalmo ab his tractatis versibus. Sed quia ipsum cantavimus, ad ipsum claudere debemus. Tu tantum securus esto, « Custodi innocentiam, » pretiosa res est. Furari vis aliquid, credo, ut acquiras : vide quo manum mittis, et unde tollis. Hac vis acquirere, hac perdis : acquiris pecuniam, perdis innocentiam. Evigilet potius cor tuum : qui volebas acquirere pecuniam et perdis innocentiam, perde potius pecuniam : « Custodi innocentiam, et vide » directionem[2], » quia diriget te Deus, ut omnia quæcumque vult, velis et tu : ipsa enim est directio. Nam si tu nolis quod vult, curvus eris, et pravitas tua non te permittet planari recto. « Custodi ergo innocentiam, » vide directionem : » et noli putare quia, finita ista vita, finitus est homo ; « Quia sunt reliquiæ homini pacifico. »

ENARRATIO II

IN EUMDEM PSALMUM XXXVI.

SERMO II[3].

De secunda parte Psalmi.

I. De Psalmo iste loqui Charitati Vestræ, et jussi sumus, et obtemperare debuimus. Voluit enim Dominus propter imbrium nimietatem retardare profectionem nostram ; et imperatum est nobis, ne vacaret hic erga vos

[1] Psal. xxxvi, 37. — [2] Ibid. — [3] Hortatur ad perferendos malos, et disutat in Donatistas, ac nominatim adversus Primianum.

lingua nostra, cum cordis nostri negotium semper sitis, sicut et nos vestri. Commendaveramus autem jam voluntatem Dei in isto Psalmo, quid nos velit docere, quid admonere, contra quid cautos esse, et quid tolerare, et quid sperare. Duo enim genera hominum, justorum et iniquorum, in hac terra et in hac vita commixta sunt. Habent singula ista genera proprias intentiones cordis sui. Genus justorum conatur in sublimia per humilitatem : genus iniquorum præponderat ad inferiora per elationem. Hoc enim se deprimit ut surgat, illud se extollit ut cadat. Ex eo fit ut unum genus toleret, alterum toleretur; propositumque sit justis ipsos etiam iniquos in vitam æternam lucrari, propositum autem iniquis reddere mala pro bonis, et eos qui sibi vitam æternam volunt, si fieri potest, etiam vita temporali privare. Ægre enim fert, et injustus justum, et justus injustum : oneri sibi sunt. Nemo dubitat quod isti duo alterutrum sibi oneri sunt, sed diversis intentionibus. Ad hoc enim justus injusto oneri est, quia injustum eum esse non vult, sed eum justum fieri, et optat votis, et conatur factis : injustus autem sic odit justum, ut nolit eum esse, non ut bonum velit esse. Quanto enim bonus est, tanto magis oneri est iniquitati illius. Et laborat quidem, si fieri potest, ut eum injustum faciat; si autem non potest, de medio tollat, et a suo tædio molestiaque removeat. Sed et si eum fecerit injustum, nihilominus oneri illi erit. Non enim justus tantum injusto oneri est, sed et duo injusti vix se patiuntur : et quod se videntur diligere, conscientiam sibi debent, non amicitiam. Tunc autem secum concordant, quando in perniciem justi conspirant, non quia se amant, sed quia eum qui amandus erat simul oderunt. Contra hoc genus hominum indicit nobis Dominus Deus noster tolerantiam et affectum illum charitatis, quem novimus in Evangelio, præcipiente nobis Domino

et dicente, « Diligite inimicos vestros, et benefacite his » qui oderunt vos[1]. » Sicut et Apostolus, « Noli vinci a » malo, sed vince in bono malum[2]. » Contende cum malo, sed de bonitate. Ipsa est enim vera contentio, vel potius certamen salubre, ut sit bonus contra malum, non ut sint duo mali.

II. Ergo ad Psalmum respicite. Primæ partes jam tractatæ sunt, sequuntur hæc : « Observabit peccator justum, » et stridet super eum dentibus suis : Dominus autem irri- » debit eum. » Quem? Utique peccatorem stridentem super justum dentibus suis. Unde autem « Dominus irridebit » eum? Quoniam prospicit quod veniet dies ejus[3]. » Acerbus videtur, cum minatur justo nesciens horam sui crastinam : Dominus autem videt, et prospicit diem ejus. Quem diem? Quo reddet unicuique secundum opera sua[4]. Thesaurizat enim sibi iram in die iræ et revelationis justi judicii Dei[5]. Sed Dominus prospicit, tu autem non prospicis; indicavit tibi qui prospicit. Tu diem injusti quo pœnas pensurus est ignorabas : sed qui scit, non te celavit. Non parva pars scientiæ est, scienti conjungi. Ille habet oculos cognitionis, tu habeto credulitatis. Quod videt Deus, crede tu. Veniet enim dies injusti, quem prospicit Deus. Qui dies? Cujusque vindictæ. Necesse est enim ut vindicetur in impium, vindicetur in injustum, sive convertat se, sive non se convertat. Si enim se converterit, hoc ipsum in illo vindicatur; quod periit iniquitas. Nonne irrisit Dominus prospiciens dies iniquorum duorum, et Judæ traditoris et Sauli persecutoris[6]? Unius diem prospexit ad pœnam, alterius ad justitiam. In utrumque vindicatum est : ille est gehennæ ignibus deputatus, iste cœlesti voce prostratus. Ergo et tu quem pateris iniquum,

[1] Matth. v, 44. — [2] Rom. xii, 2. — [3] Psal. xxxvi, 12, 13. — [4] Matth. xvi, 27. — [5] Rom. ii, 5. — [6] Act. i, et ix.

per oculos fidei prospice cum Deo dies ejus et cum eum videris in te sævientem, dic tibi: Iste aut correctus, mecum erit; aut perseverans, mecum non erit.

III. Quid enim? Injustitia injusti tibi nocet, et illi non nocet? Unde fieri potest, ut iniquitas ejus, quæ per ejus indignationem et odium procedit ad lædendum te, non prius ipsum vastet intus, quam te tentet foris? Tuum corpus premit adversitas, illius animum putrefacit iniquitas. Nam et quidquid in te profert, in illum redit. Ejus enim persecutio te facit purgatum, illum reum. Cui ergo plus nocet? Ecce sæviendo expoliavit te: quis damno graviore percutitur, qui amittit pecuniam, an qui amittit fidem? Norunt dolere damna ista, qui habent oculum interiorem. Multis enim fulget aurum, fides non fulget. Habent quippe oculos unde aurum videant: unde fidem videant, non habent. Nam si haberent et viderent, utique plus amarent: et tamen quando eis frangitur fides, clamant, invidiam faciunt, et dicunt: O fides! ubi est fides? Amas eam ut exigas, ama ut exhibeas. Ergo quia omnes qui persequuntur justos, graviore damno feriuntur, et graviore pernicie afflictantur, cum in eis vastatur ipse animus; sequitur, et ostendit hoc Psalmus: « Gladium » eduxerunt peccatores, intenderunt arcum suum: ut » dejiciant inopem et pauperem, ut trucident rectos corde. » Framea eorum intret in cor ipsorum[1]. » Facile est ut framea ejus, id est, gladius ejus perveniat ad corpus tuum, sicut pervenit gladius persecutorum ad corpora Martyrum; sed percusso corpore, cor mansit illæsum: illius autem cor qui gladium eduxit in corpus justi, non plane mansit illæsum. Hoc Psalmus iste testatur. Framea eorum non intret, dixit, in corpus eorum; sed, « Framea » eorum intret in cor ipsorum. » In corpore occidere

[1] Psal. XXXVI, 14, 15.

voluerunt, in anima moriantur. Illos enim quorum corpora interficere voluerunt, securos Dominus fecit, dicens eis : « Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere[1]. » Quale est autem sævire gladio, nec posse occidere nisi corpus inimici, et posse occidere animam suam? Desipiunt, contra se sæviunt, insaniunt, non se vident : tanquam si vellet aliquis per corpus suum ferrum trajicere, ut conscinderet tunicam alterius. Attendis quo pervenisti, et non attendis qua trajecisti; illius conscidisti vestem, tuam carnem. Constat ergo plus esse quod se lædunt iniqui, et quod sibi nocent, quam quod sibi videntur nocere illis quos oderunt. « Framea eorum intret in cor ipsorum. » Sententia Domini est, aliter fieri non potest. « Et arcus eorum conteratur. » Quid est, « Arcus eorum » conteratur? Insidiæ ipsorum frustrentur. Superius enim dixerat : » Gladium eduxerunt peccatores, intenderunt arcum suum. » Gladii eductionem, intelligi voluit apertam oppugnationem. Arcus autem intentionem, occultas insidias intelligi voluit. Ecce gladius ejus perimit eum, et dispositio insidiarum ejus frustratur. Quid est, frustratur? Nihil nocet justo. Quomodo ergo nihil ei nocuit, verbi gratia, quem sic expoliavit, cui tollendo res suas ad angustias perduxit? Habet quod cantet, « Melius est modicum justo super divitias peccatorum multas[2]. »

IV. Sed potentes sunt iniqui, et multa faciunt, et suppetit eis rerum effectus; agendi celeritas, jussionem obedientia sequitur? Numquid semper sic. « Quoniam brachia » peccatorum conterentur[3]. » Brachia ergo eorum, potentia eorum. Quid facturus est in gehenna? An quod facit ille dives, qui apud superos epulabatur, apud inferos torquebatur[4]? « Brachia ergo eorum conterentur.

[1] Matth. x, 28. — [2] Psal. xxxvi, 16. — [3] Ibid. 17. — [4] Luc. xvi, 19 et 24.

» Confirmat autem justos Dominus. » Quomodo eos confirmat? Quid eis dicit? Quo dicitur in alio Psalmo : « Sustine Dominum, viriliter age, et confortetur cor tuum, » et sustine Dominum[1]. » Quid est hoc, « Sustine Dominum? » Ad tempus laboras, in æternum non laborabis : brevis est molestia tua, æterna erit beatitudo tua : ad modicum doles, sine fine gaudebis. Sed inter molestias incipis labi? Proponitur exemplum et passionum Christi. Vide quid pro te pertulit, qui quare perferret non habebat[2]. Quantacumque patiaris, non pervenies ad illas insultationes, ad illa flagella, ad illam ignominiosam vestem, ad illam spineam coronam, ad illam postremo crucem non pervenies, quia jam et de pœna generis humani sublata est. Cum enim sub antiquis scelerati crucifigerentur, modo nullus crucifigitur. Honorata est, et finita. Finita est in pœna; manet in gloria. A locis suppliciorum fecit transitum ad frontes Imperatorum. Qui tantum honorem dedit pœnis suis, quid servat fidelibus suis? His ergo rebus, his verbis, hic allocutionibus, hoc tali exemplo « Confirmat justos Dominus. » Sæviant quantum voluerint, et quantum permissi fuerint peccatores : « Con» firmat justos Dominus. » Quidquid acciderit justo, voluntati divinæ deputet, non potestati inimici. Sævire ille potest : ferire, si ille noluerit, non potest. Et si ille voluerit ut feriat, novit suum quemadmodum excipiat. « Quem enim diligit Dominus, corripit : flagellat autem » omnem filium quem recipit[3]. » Quid sibi ergo plaudit iniquus, quia flagellum sibi de illo fecit Pater meus? Illum assumit ad ministerium, me erudit ad patrimonium. Nec attendere debemus quantum permittat injustis, sed quantum servet justis.

[1] Psal. xxvi, 14. — [2] Matth. xxvi, 16, et xxxvii, 26, etc. — [3] Hebr. xii, 6.

V. Sed debemus optare etiam illis per quos flagellamur, ut convertantur, et flagellentur. Sic enim suos fideles erudiebat, qui de Saulo flagellum sibi fecerat, sed postea convertit et Saulum. Et cum Ananiæ sancto, a quo baptizatus est Saulus, diceret Dominus, illum suscipiendum esse Saulum, quia vas esset electionis; respondit Ananias, timens et exhorrescens audita fama Sauli persecutoris : « Domine, audivi, inquit, ego de viro isto quantas per» secutiones sanctis tuis fecerit in Jerosolyma, et nunc » acceptis litteris vadit, ut ubicumque invenerit invo» cantes nomen tuum, trahat et liget, et ad pontifices » adducat. » Et contra Dominus : « Sine, inquit, ego illi » ostendam quæ illum oporteat pati pro nomine meo[1]. » Reddam illi, inquit, vindicabo me de illo; et patietur pro nomine meo, qui sævit in nomen meum. Erudio vel erudivi per eum alios, erudiam et ipsum per alios. Factum est hoc, et novimus quanta sustinuerit Saulus, multo plura quam fecerat, quasi avarus exactor cum usuris recepit quod dederat.

VI. Sed vide utrum in illo impletum sit quod modo Psalmus dicit : « Confirmat autem justos Dominus. Non » solum (inquit idem Paulus, cum multa mala patere» tur,) sed et gloriamur in tribulationibus, scientes quia » tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, » probatio spem, spes autem non confundit, quia cha» ritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum » sanctum, qui datus est nobis[2]. » Bene, plane jam justus, jam confirmatus. Quomodo ergo isti jam confirmato nihil nocebant qui illum insectabantur, sic nec ipse illis quos persequebatur. « Confirmat autem, inquit, justos » Dominus. » Audi alias voces confirmati justi. « Quis nos » separabit a charitate Christi? Tribulatio? an angustia?

[1] Act. IX, 13-16. — [2] Rom. V, 3-5.

» an fames? an nuditas? an persecutio?[1] » Quomodo hærebat, qui rebus talibus non separabatur? « Confirmat » autem justos Dominus. » Descenderant quidam Prophetæ de Jerosolyma, et impleti Spiritu sancto prophetaverunt eidem Paulo quod multa passurus esset in Jerusalem : ita ut quidam eorum, Agabus nomine, soluta zona alligaret se, quemadmodum solet fieri, ut his indiciis rerum futura demonstraret Propheta, dicens : « Sicut » alligatum me videtis, sic oportet alligari hominem hunc » in Jerosolomis. » Fratres autem responso admonitum Saulum, jam Paulum, ne se tantis periculis committeret, cœperunt deterrere, et monendo et rogando revocare ne iret in Jerosolymam. Ille autem qui jam in eorum numero erat, de quibus dictum est, « Confirmat autem justos Do» minus; Quid, inquit, confringitis cor meum[2]? » Non facio animam meam pretiosam mihi. Quia jam dixerat eis quos parturierat in Evangelio, « Et ipse impendar pro » animabus vestris[3]. Ego enim, inquit, non solum alli» gari, sed etiam mori paratus sum pro nomine Domini » Jesu Christi[4]. »

VII. « Confirmat ergo justos Dominus. » Quomodo eos confirmat? « Novit Dominus vias immaculatorum [5]. » Quando patiuntur mala, vias malas ambulare creduntur ab ignorantibus, ab his qui non noverunt videre vias immaculatorum. Ille qui eas novit, scit per quam rectum ducat mansuetos suos. Unde dixit in alio Psalmo, « Diri» get mites in judicio, docebit mansuetos vias suas[6]. » Quomodo putatis detestatos homines transeuntes ulcerosum pauperem jacentem ante divitis januam[7]? quomodo forte hunc occlusis naribus conspuebant? Noverat autem Dominus illi servare paradisum. Quomodo autem sibi op-

[1] Rom. VIII, 35. — [2] Act. XX, 24. — [3] 2 Cor. XII, 15. — [4] Act. XXI, 11-13. — [5] Psal. XXXVI, 18. — [6] Id. XXIV, 9. — [7] Luc. XVI, 20.

tabat vitam illius, qui induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide; Dominus autem qui prospiciebat dies illius, noverat ejus futura tormenta, et sine fine tormenta. Ergo, « Novit Dominus vias immacula» torum. »

VIII. « Et hæreditas eorum in æternum erit[1]. » Hoc in fide habemus : Dominus numquid in fide? Dominus novit illa in tanta manifestatione, in quanta non possumus dicere, cum vel æquati Angelis erimus. Non enim nobis tam manifesta erunt, quæ erunt manifesta, quam sunt manifesta illi qui nec commutari potest. Tamen et de nobis quid dictum est? « Dilectissimi, nunc filii Dei su» mus, et nondum apparuit quod erimus : scimus quia » cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus » eum sicuti est[2]. » Servatur ergo nobis nescio quod dulce spectaculum omnino : et si cogitari ex aliqua parte in ænigmate et per speculum potest, dici tamen nullo modo potest pulchritudo illius dulcedinis, quam servat Deus timentibus se, perficit autem sperantibus in se[3]. Illuc parantur corda nostra in omnibus vitæ hujus tribulationibus et tentationibus. Noli mirari, quia in laboribus pararis : ad magnum aliquid pararis. Unde vox illa Justi confirmati : « Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futu» ram gloriam, quæ revelabitur in nobis[4]. » Quæ erit futura gloria nostra, nisi æquari Angelis, et videre Deum? Quantum præstat cæco, qui illi oculos sanaverit, ut videat hanc lucem? Cum sanus factus fuerit ille, nec invenit quid dignum rependat sanatori suo. Quantumlibet enim illi det, quid dabit tale quale ille præstitit? Ut plurimum det, aurum dabit, et multum aurum dabit : ille lucem præstitit. Ut noverit ille quia nihil dat; videat in

[1] Psal. XXXVI, 18. — [2] I Joan. III, 2. — [3] Psal. XXX, 30. — [4] Rom. VIII, 18.

tenebris quod dat. Quid ergo dabimus nos medico illi, oculos interiores nostros sananti, ad videndam quamdam lucem æternam, quod est ipse? Quid illi dabimus? Quæramus, inveniamus, si possumus; et in angustiis inquisitionis nostræ exclamemus, « Quid retribuam Domino pro » omnibus quæ retribuit mihi? » Et quid invenit? « Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo[1]. » Potestis, inquit, bibere calicem quem ego bibiturus » sum[2]? » Inde Petro, « Amas me? Pasce oves meas[3] : » pro quibus biberet calicem Domini. « Confirmat autem » justos Dominus. Novit Dominus vias immaculatorum, » et hæreditas eorum in æternum erit. »

IX. « Non confundentur in tempore malo[4]. » Quid est, « Non confundentur in tempore malo? » In die tribulationis, in die angustiarum non confundentur : sicut confunditur quem fallit spes. Quis est qui confunditur? Qui dicit : Ego quod sperabam non inveni. Non immerito : sperabas enim de te, aut sperabas de homine amico. « Maledictus autem qui spem suam ponit in homine[5]. » Confunderis, quia fefellit te spes, fefellit spes posita in mendacio. « Omnis enim homo mendax[6]. » Si autem ponas spem tuam in Deo tuo, non confunderis ; quia ille in quo spem posuisti, falli non potest. Unde et ille quem paulo ante commemoravi, justus confirmatus, positus in tempore malo, in die tribulationis, quia non confundebatur, quid ait? « Gloriamur in tribulationibus, scientes » quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia pro- » bationem, probatio spem, spes autem non confundit. » Unde spes non confundit? Quia in Deo posita est. Ideo sequitur : « Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris » per Spiritum sanctum qui datus est nobis[7]. » Jam datus

[1] Psal. CXV, 12, 13. — [2] Matth. XX, 22. — [3] Joan. XXI, 17. — [4] Psal. XXXVI, 29. — [5] Jerem. XVII, 5. — [6] Psal. CXV, 11. — [7] Rom. V, 3-5.

est nobis Spiritus sanctus, quomodo nos fallit cujus tale pignus tenemus? « Non confundentur in tempore malo : » et in diebus famis saturabuntur. » Est enim quædam hic saturitas eorum. Nam dies famis, vitæ hujus sunt : aliis esurientibus, illi saturantur. Nam ille unde gloriaretur dicens, « Gloriamur in tribulationibus, » si egestatem intus pateretur? Videbantur foris angustiæ, sed intus latitudo erat.

X. Quid autem facit malus homo cum cœperit tribulari? Foris nihil habet, ablata sunt omnia, in conscientia nullum solatium est : non est quo exeat, quia dura sunt : non est quo intret, quia mala sunt. Merito ei fit quod sequitur, « Quoniam peccatores peribunt[1]. » Quibus enim locus nusquam est, quomodo non peribunt? Consolatio non est in externis, non est in internis. Extra sunt enim a nobis, de quibus consolatio nulla est. Et universi qui Deum non habent, pecuniæ, amicitiæ, gloriæ, facultatibus mundi serviunt, et quæcumque bona sunt corporalia, non possunt consolari intrinsecus, quomodo consolabatur ille plenus sagina interiore, et de ipsa sagina ructans : « Do» minus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, » ita factum est, sit nomen Domini benedictum[2]. » Ergo illis peccatoribus non est locus in his quæ foris sunt, quia ibi patiuntur tribulationes : conscientia illos non consolatur; non est bene illis secum : quia bene esse cum malo non potest. Quisquis autem malus est, male secum est : torqueatur necesse est sibi se ipso tormento. Ipse est enim pœna sua, quem torquet conscientia sua. Fugit ab inimico quo potuerit, a se quo fugiet?

XI. Ita quidam ex parte Donati venerat ad nos, accusatus et excommunicatus a suis, hic quærens quod ibi perdiderat. Sed quia suscipi non potuit, nisi eo loco quo

[1] Psal. xxxvi, 20. — [2] Job. i, 21.

debuit : non enim deseruit illam partem quasi integer apud ipsos, ut appareret eum non necessitate, sed electione fecisse : quia ibi ergo habere non potuit quod quærebat, quærebat autem vanam elationem et falsum honorem, et quia hic non invenit quod ibi perdidit, et ipse periit. Gemebat saucius, et non consolabatur. Erant enim in conscientia ejus aculei horribiles taciti. Tentavimus consolari eum de verbo Dei : sed ille non erat de sapientibus formicis, quæ sibi æstate collegerunt unde hyeme vivant. Cum enim res sunt tranquillæ, tunc homo sibi colligere debet verbum Dei, et recondere in intimis cordis sui, quemadmodum formica abscondit in cavernosis penetralibus labores æstatis[1]. Per æstatem enim vacat hoc agere : venit autem hyems, id est, supervenit tribulatio, et nisi intus invenerit quod edat, necesse est ut fame dispereat. Iste ergo sibi non collegerat verbum Dei, supervenit hyems, non hic invenit quod quærebat, consolari nisi inde non poterat, de verbo autem Dei nullo modo. Intus apud se nihil habebat, foris quod quærebat non inveniebat : ardebat indignationum et dolorum facibus, agitabatur mens ejus violenter, et tandiu occulte, donec etiam erumperet in quosdam gemitus, ita ut inter fratres sonaret, et se audiri nesciret. Videbamus, et dolebamus vehementer, Deus scit, tantam pœnam animæ, tantas cruces, tantas gehennas, tanta tormenta. Quid pluribus? Impatiens loci humilis, cui si saperet, posset esse locus salubris, talis apparuit, ut etiam projiceretur. Neque hinc desperare debemus, fratres, de aliis, qui forte elegerint veritatem, non secuti fuerint necessitatem. Usque adeo enim de cæteris desperandum non est, ut nec de isto desperem, quandiu vivit. De nullo enim vivente desperandum est. Hoc ergo, fratres, ex occasione hac scire de-

[1] Prov. vi, 6, et xxx, 25.

buit Charitas Vestra, ne quis forte aliud vobis dicat. Nam subdiaconus eorum, qui, cum ei nulla quæstio ibi commoveretur, elegit catholicam pacem et unitatem, et illis dimissis venit, venit revera sicut eligens quod bonum est, non sicut repudiatus a malis : sic acceptus est ut de ejus conversione gaudeamus, et eum vestris orationibus commendemus. Potens est enim Deus, qui eum faciat etiam atque etiam meliorem. Cæterum de nullo pronuntiandum est in aliquam partem, sive in bonam, sive in malam. Quandiu enim hic vivitur, crastinus dies semper ignoratur. « Non confundentur in tempore malo, et in diebus » famis saturabuntur : quoniam peccatores peribunt. »

XII. « Inimici autem Domini statim ut gloriabuntur et » exaltabuntur, deficientes sicut fumus deficient[1]. » Ex ipsa similitudine rem, quam insinuavit, agnoscite. Fumus a loco ignis erumpens in altum extollitur, ex ipsa elatione in globum magnum intumescit : sed quanto fuerit globus ille grandior, tanto fit vanior : ab illa enim magnitudine non fundata et solidata, sed pendente et inflata, it in auras atque dilabitur, ut videas ipsam ei obfuisse magnitudinem. Quanto enim plus erectus est, quanto extentus, quanto diffusus undique in majorem ambitum, tanto fit exilior, et deficiens, et non apparens. « Inimici autem » Domini statim ut gloriabuntur et exaltabuntur, deficientes sicut fumus deficient. » De talibus dictum est : « Sicut Jannes et Mambres restiterunt Moysi, sic et isti » resistunt veritati : homines mente corrupti, reprobi circa » fidem[2]. » Unde autem resistunt veritati, nisi inflatione tumoris sui, euntes in ventos, extollentes se quasi justos et magnos? Quid autem de illis ait? « Tanquam de fumo, « Sed ultra non proficient; dementia enim eorum mani» festa erit omnibus, sicut et illorum fuit[3]. Inimici autem

[1] Psal. XXXVI, 20. — [2] 2 Tim. III, 8. — [3] Ibid. 9.

» Domini statim ut gloriabuntur et exaltabuntur, defi-
» cientes sicut fumus deficient. »

XIII. « Fœneratur peccator, et non solvet[1]. » Accipit, et non reddet. Quid non reddet? Gratiarum actionem. Quid enim a te vult Deus, aut quid exigit Deus nisi quod tibi prosit? Et quanta accepit peccator, pro quibus non solvet? Accepit ut sit, accepit ut homo sit, multumque intersit inter ipsum et pecus; accepit corporis formam, accepit in corpore distinctionem sensuum, ad videndum oculos, ad audiendum aures, ad odorandum nares, ad gustandum palatum, ad contrectandum manus, ad ambulandum pedes, salutemque ipsam corporis. Sed adhuc ista et cum pecore habemus communia : accepit etiam amplius, id est, mentem quæ possit intelligere, quæ possit capere veritatem, quæ possit justum ab injusto discernere, quæ possit indagare, desiderare Creatorem, laudare et inhærere illi. Hæc omnia accepit et peccator, sed non bene vivendo non reddit quod debet. Ergo « Fœneratur peccator, et » non solvet, » non reddet ei a quo accepit, non aget gratias : imovero rependet mala pro bonis, blasphemias, murmur adversus Deum, indignationem. Ergo ille « Fœ- » neratur, et non solvet : justus autem miseretur, et com- » modat. » Ille ergo nihil habet, iste habet. Videte egestatem, videte divitias. Ille accipit, et non solvet : iste miseretur, et commodat : abundat illi. Quid si pauper est? Etiam sic dives est. Tu tantum ad divitias ejus pios oculos intende. Respicis enim arcam inanem, conscientiam Deo plenam non respicis. Non habet extrinsecus facultatem, sed habet intrinsecus charitatem. De charitate quanta erogat et non finitur! Etenim si habet foris facultatem, dat ipsa charitas, sed ex eo quod habet : si autem non invenit foris quod det, dat benevolentiam, præstat consi-

[1] Psal. XXXVI, 21.

lium, si potest; præstat auxilium, si potest : ad extremum si nec consilio, nec auxilio adjuvare potest, vel voto adjuvat, vel orat pro contribulato, et forte magis ipse exauditur, quam qui porrigit panem. Habet semper unde det, cui plenum pectus est charitatis. Ipsa est charitas, quæ dicitur et voluntas bona. Plus a te Deus non exigit, quam quod tibi intus dedit. Vacare enim non potest voluntas bona. Non enim habens voluntatem bonam, etsi nummus tibi supersit, non porrigis pauperi : ipsi inter se pauperes præstant sibi de voluntate bona, non sunt inter se infructuosi. Vides cæcum duci a vidente : quia nummos non habuit quos daret egens, commodavit oculos non habenti. Unde hoc factum est, ut membra sua commodaret ei qui non habet, nisi quia intus inerat voluntas bona, thesaurus pauperum? In quo thesauro dulcissima requies, et vera securitas. Ad ipsum amittendum nec latro admittitur, nec naufragium metuitur. Servat secum quod intus habet, nudus evadit, et plenus est. « Justus ergo miseretur, et commodat. »

XIV. « Quoniam benedicentes eum, hæreditate possi- » debunt terram[1] : » sicut[2] illum justum, vere solum justum et justificantem, qui et pauper hic fuit, et divitias magnas attulit, quibus faceret divites eos, quos invenit pauperes. Ipse est enim qui Spiritu sancto ditavit corda pauperum, et exinanitas animas confitendo peccata, implevit opulentia justitiæ; qui potuit divitem facere piscatorem, dimittendo retia sua quod habebat contemnentem, quod non habebat haurientem[3]. « Infirma enim » mundi elegit Deus, ut confunderet fortia[4]. » Et non de oratore piscatorem, sed de piscatore lucratus est oratorem, de piscatore lucratus est senatorem, de piscatore lucratus est imperatorem. « Quoniam benedicentes eum, possidebunt

[1] Psal. XXXVI, 22. — [2] Forte *scilicet*. — [3] Matth. IV, 19. — [4] I Cor. I, 27.

» terram hæreditate : » erunt ejus cohæredes, in terra illa viventium, de qua dicitur in alio Psalmo : « Spes mea es tu, » portio mea in terra viventium [1]. Tu es ipsa portio mea, » inquit Deo, et non dubitavit Deum sibi facere portionem. « Hæreditate possidebunt terram. Maledicentes autem eum, » disperient. » Ut autem benedicant qui benedicunt, præstitum est eis. Nam ventum est ad maledicentes, et facti sunt benedicentes : et jam sic disperierunt maledicentes eum, cum ejus munere facti sunt benedicentes, quem malo suo maledicebant, bono autem ipsius benedicunt.

XV. Videte quid sequitur : « A Domino gressus homi» nis dirigentur, et viam ejus volet [2]. » Ipse homo ut velit viam Domini, ab ipso Domino diriguntur gressus ejus. Nam si Dominus non dirigeret gressus hominis, tam pravi erant, ut semper per prava irent, et semitas curvas sequendo redire non possent. Venit autem ille, et vocavit, et redemit, et sanguinem fudit : hoc pretium dedit, hæc bona fecit, et mala passus est. Attende quæ fecerit ; Deus est : attende quæ passus sit ; homo est. Quis iste Deus homo ? Si tu, o homo, non dimitteres Deum, non fieret pro te Deus homo. Parum enim tibi erat ad remunerationem vel ad donum ejus, quia et hominem te fecit, nisi et homo pro te fieret ? Ipse est enim qui direxit gressus nostros, ut viam ejus vellemus. « A Domino gressus hominis » dirigentur, et viam ejus volet. »

XVI. Jam cum sequeris viam Christi, non tibi sæculi prosperitates promittas. Per dura ambulavit, sed magna promisit. Sequere. Noli tantum attendere qua iturus, sed et quo venturus sis. Tolerabis dura temporalia, sed ad læta pervenies sempiterna. Si vis sustinere laborem, attende mercedem. Nam et operarius in vinea deficeret, nisi attenderet quid accepturus esset. Cum autem attenderis

[1] Psal. CXLI, 6. — [2] Id. XXXVI, 23.

quid sis accepturus, omnia tibi erunt vilia quæ pateris, nec digna æstimabis pro quibus illud accipias. Miraberis tantum dari pro tantillo labore. Nam utique, fratres, pro æterna requie labor æternus subeundus erat; et æternam felicitatem accepturus, æternas passiones sustinere deberes : sed si æternum sustineres laborem, quando venires ad æternam felicitatem? Ita fit, ut necessario temporalis sit tribulatio tua, qua finita venias ad felicitatem infinitam. Sed tamen, fratres, posset esse longa tribulatio pro æterna felicitate. Verbi gratia, ut quoniam felicitas nostra finem non habebit, miseria nostra et labor noster et tribulationes nostræ diuturnæ essent. Nam et si mille annorum essent, appende mille annos contra æternitatem : quid appendis cum infinito quantumcumque finitum? Decem millia annorum, decies centena millia, si dicendum est, et millia millium, quæ finem habent, cum æternitate comparari non possunt. Huc accedit, quia non solum temporalem voluit laborem tuum Deus, sed etiam brevem. Paucorum dierum est tota vita hominis, etiamsi læta duris non miscerentur, quæ plura et longiora sunt certe, quam dura : et ideo breviora et pauciora sunt dura, ut durare possimus : si ergo per totam viam suam homo in laboribus et in ærumnis esset, in doloribus, in tormentis, in carcere, in plagis, in fame et siti omnibus diebus, horis omnibus, per totam vitam suam usque ad ætatem senectutis, pauci dies sunt tota vita hominis : quo labore transacto, veniet regnum æternum, veniet sine fine felicitas, veniet æqualitas Angelorum, veniet hæreditas Christi, veniet cohæres Christus. Pro quanto labore quantam mercedem accipimus! Veterani homines, qui laborant in militia, et versantur inter vulnera tot annos, incipiunt militare a juventute, exeunt senes; et ut habeant paucos dies quietos senectutis suæ, quando eos jam ipsa ætas incipit gravare,

quos bella non gravant, quanta dura tolerant, quæ itinera, quæ frigora, quos soles, quantas necessitates, quæ vulnera, quæ pericula? Et non attendunt patientes hæc omnia, nisi paucos dies quietos illos senectutis, ad quos utrum perveniant nesciunt. Ergo « A Domino gressus ho- » minis dirigentur, et viam ejus volet. » Hinc dicere cœperam; viam Christi si vis, et vere Christianus es, ipse est enim Christianus, qui non aspernatur viam Christi, sed vult viam Christi sequi per passiones ipsius, noli per aliam viam velle ire quam per illam qua ipse ivit. Dura videtur, sed ipsa est tuta via : alia forte delicias habet, sed latronibus plena est. « Et viam ejus volet. »

XVII. « Cum ceciderit, non conturbabitur, quoniam » Dominus confirmat manum ejus [1]. » Ecce quid est, velle viam Christi. Contingat illi ut aliquam tribulationem patiatur, aliquam exhonorationem, aliquam contumeliam, aliquam afflictionem, aliqua damna, et cætera quæcumque abundant in vita ista generi humano : proponit sibi Dominum suum, quanta genera tentationum passus est : et « Non conturbabitur cum ceciderit, quia Dominus con- » firmat manum ejus, » quia prior passus est. Quid enim timebis, o homo, cujus directi sunt gressus, ut velles viam Domini? Quid timebis? Dolores? Flagellatus est Christus [2]. Contumelias timebis? Audivit : « Dæmonium habes [3], » qui dæmonia excludebat. Forte factionem et conspirationem malorum? Conspiratum est adversus illum [4]. Non potes ostendere forte conscientiam tuam bonam in aliqua accusatione, et vim pateris quod adversus te falsi testes audiuntur. Contra ipsum primum falsum testimonium dixerunt, non solum ante mortem, sed etiam post resurrectionem. Inducti sunt falsi testes, ut a judicibus dam-

[1] Psalm. XXXVI, 24. — [2] Matth. XXVII, 26. — [3] Joan. VIII, 48. — [4] Id. IX, 22.

naretur[1] : accesserunt falsi testes custodes ad sepulcrum. Resurrexit ille cum tanto miraculo, commota terra prodidit Dominum resurgentem. Erat illic et terra custodiens terram, sed terra durior mutari non potuit. Nuntiavit vera, sed seducta est a falsa. Dixerunt enim illi custodes Judæis quæ viderint, et quid factum sit : acceperunt pecuniam, et dictum est eis : « Dicite quod vobis dormien- » tibus venerunt Discipuli ejus, et abstulerunt eum[2]. » Ecce falsi testes et contra resurgentem. Quanta autem cæcitas in falsis testibus, quanta cæcitas, fratres? Solent hoc enim pati falsi testes, ut excæcentur, et contra se dicant nescientes unde appareat quia falsi sunt testes. Quid enim illi contra se dixerunt? « Cum dormiremus, vene- » runt Discipuli ejus, et abstulerunt eum. » Quid est hoc? Quis est qui dicit testimonium? Qui dormiebat. Talibus ego narrantibus non crederem, nec si somnia sua mihi indicarent. Stulta insania ! si vigilabas, quare permisisti? Si dormiebas, unde scisti?

XVIII. Sic et istis filii eorum, sicut meministi[3], et prætermittendum ex occasione non est. Tanto magis enim debemus commemorare vanitatem eorum, quanto magis quærimus salutem eorum. Ecce corpus Christi patitur falsos testes, sustinet corpus quod præcessit in capite. Non mirum est, et modo non desunt corpori Christi diffuso per totum orbem terrarum qui dicant : Progenies traditorum. Falsum testimonium dicis. Ibi te convinco falsum testem, secutus pauca verba. Tu mihi dicis : Traditor es. Ego tibi dico : Mendax es. Sed tu traditionem meam nusquam et nunquam probas : ego mendacium tuum hic in istis ipsis verbis tuis modo probo. Certe ibi dixisti, quia nos acuimus gladios nostros : recito gesta tuorum Circumcellionum. Certe ibi dixisti (4), quia prætermittis ablata :

[1] Matth. xxvi, 60. — [2] Id. xxviii, 12, 13. — [3] Donatistæ.

recito Gesta, ubi procurationem ad exigenda fecisti. Certe ibi dixisti : Nos sola offerimus Evangelia : recito tot jussiones judicum, quibus a te divisos persecutus es : recito Preces ad Apostatam imperatorem, cui dixisti, quia sola justitia apud eum habet locum (5). An forte apostasia Juliani, pars Evangelii tibi videtur? Ecce mendacem te teneo. Quid de me dixisti quod credi debeat? Etiamsi non invenirem unde ostenderem falsum te dicere, sufficit ut ostendam te mendacem esse. Quid dicis ? Qualis tu, tales et cæteri. Nam merito talia verba omnibus misisti : abundare voluisti societate mendacium, ne tu solus erubesceres de mendacio.

XIX. Sed valeat, inquit, in Cæcilianum judicium patrum nostrorum. Quare valebit? Quia episcopi judicaverunt. Valeat et in te, quod Maximianistæ judicaverunt. Prius enim, quod credo vos nosse, episcopi consentientes cum Maximiano adhuc diacono ipsius, venerunt ad Carthaginem, sicut se habet Tractatoria, quam etiam Gestis alligaverunt, cum litigarent[1] de domo cum procuratore illius[2] qui prætermittit ablata. Ergo primo Tractatoriam de illo miserunt, conquerentes quia noluit ad illos exire : hoc enim maxime conquesti sunt. Vide quomodo illis Deus reddidit quod de Cæciliano dixerunt. Mira similitudo : voluit Deus post tot annos resolvere illis in faciem quod gestum est, ut omnino unde dissimulent et qua effugiant non inveniant. Oblitos se dicerent quæ gesta sunt ante ; non eos Deus sinit oblivisci ; atque utinam valeat eis ad salutem ! Nam misericordia sua fecit hoc Deus, si considerent quid sit factum. Ponite ergo vobis ante oculos, fratres, unitatem tunc orbis terrarum, unde se isti diviserunt adversus Cæcilianum : ponite modo et partem Donati, unde se Maximianistæ diviserunt adversus Primianum. Quod tunc illi Cæciliano, hoc nunc isti fecerunt Priamiano. Propterea

[1] Maximianistæ. — [2] Primiani.

se et veriores Donatistis dicunt Maximianistæ, quia revera majorum suorum ipsi imitati sunt. Sic enim erexerunt Maximianum adversus Primianum, quomodo illi erexerunt Majorinum adversus Cæcilianum; et sic questi sunt isti de Primiano, quomodo illi de Cæciliano. Nam si meministis, hoc dixerunt illi, quod ad eos exire noluerit Cæcilianus, memor conscientiæ suæ; ille autem noverat factionem eorum : sic et isti conqueruntur, quia noluit ad illos exire Primianus. Quare Primiano conceditur, nosse factionem Maximianistarum, et Cæciliano non conceditur nosse factionem Donatistarum? Nondum erat ordinatus Maximianus, crimina dicebantur de Primiano : venerunt episcopi, voluerunt ut ad eos exiret : non est egressus, sicut eorum indicat Tractatoria Actis inserta. Non est egressus, non improbo, imo et laudo. Si aliquam factionem vidisti, non debuisti ad factiosos procedere, sed servare causam tuam meliori judicio partis tuæ. Restabat enim magna pars Donati, ubi se posset purgare Primianus : propterea ad illos qui jam factione conspiraverant, exire noluit. Vides quomodo laudamus consilium tuum adversus Maximianistas, bene attende et causam Cæciliani : non vis ut frater; quomodo extraneus, sic judica. Noluisti exire, quid tibi dicens? Isti factione conspiraverunt contra salutem meam, corrupti sunt adversum me : si me illis commisero, facio præjudicium causæ meæ : non ad eos exibo, servetur causa mea melioribus et auctoritate gravioribus. Bonum consilium. Quid si hoc dixit Cæcilianus? Quanquam laborabis tu, ut ostendas quæ adversus te istos alia Lucilla corruperit, et forte non inventurus, quod ille tunc usque adeo noverat, ut postea Gestis aperiretur (6). Sed vidisti nescio quid occultum, renuntiatum est tibi aliquid metuendum. Concedo timori tuo cautelam istam : recte fecisti, ad tales non procedere;

erant enim alii qui de te poterant judicare. Attende nunc Cæcilianum : tu tibi servasti Numidiam, ille orbem terrarum. Sed si valere vis adversus illum sententias tunc Donatistarum, valeant nunc adversus te sententiæ Maximianistarum : episcopi illum damnaverunt : episcopi et te. Quare postea egisti causam tuam, et obtinuisti ibi Maximianistas; sicut ille postea egit causam suam, et obtinuit ibi Donatistas? Quod ergo tunc factum est, videtur ante oculos miro et manifesto exemplo revolutum, talia Maximianistas conqueri de Primiano, qualia omnes isti conquesti sunt de Cæciliano. Mirum est, fratres, quomodo moveor, quomodo Deo gratias ago : quia vere misericordia Dei ad istos, si sapiant, illuminandos formavit exemplum. Proinde si placet paululum, fratres, quia et hoc nobis Deus in manus dedit, audite concilium Maximianistarum. (Et cum tractaret, idem recitavit concilium Maximianistarum.)

XX. « Sanctissimis fratribus atque collegis per universam Africam. » (Et cum recitaret idem dixit : Tota unitas ipsorum per Africam. Sed hic cum illis est Catholica : in aliis autem orbis partibus ipsi non sunt cum Catholica. Et cum tractaret idem sequentia, iterum recitavit :)—« Sanctissimis fratribus atque collegis per universam Africam, hoc est, per provinciam proconsularem, Numidiam, Mauritaniam, Byzacenam, et Tripolim constitutis; sed et presbyteris et diaconis, universis plebibus, in veritate Evangelii nobiscum militantibus, Victorinus, Fortunatus, Victorianus, Migginus, Saturninus, Constantius, Candorius, Innocentius, Cresconius, Florentius, Salvius, alius Salvius, Donatus, Geminius, Prætextatus. » (Et cum recitaret, idem dixit : Ipse est Assuritanus, quem postea receperunt : eum qui in se dixit sententiam, recepit

[1] Legit Augustinus Synodicam Epistolam Maximianistarum Cabarsussensis concilii. Porro non eam recitavit uno tractu, sed aliquas interposuit annotationes et sententias, quæ quidem in uncinis includuntur, et recitatio Epistolæ resumitur post signum : —

postea. Et cum tractaret idem sequentia recitavit:) — « Maximianus, Theodorus, Anastasius, Donatianus, Donatus, alius Donatus, Pomponius, Pancratius, Januarius, Secundinus, Pascasius, Cresconius, Rogatianus, alius Maximianus, Benenatus, Gaianus, Victorinus, Guntasius, Quintasius, Felicianus. » (Et cum recitaret, idem dixit :) Iste est Mustitanus qui adhuc vivit? Sed forte alius est aliunde. Postea subscribentes dicunt et loca unde quisque erat. Et cum tractaret, idem sequentia recitavit :) — « Salvius, Migginus, Proculus, Latinus, et cæteri qui in concilio apud Cabarsussi fuimus (7), in Domino æternam salutem. Nemo qui nesciat, fratres dilectissimi, de sacerdotibus Dei, non propriæ voluntatis, sed divinæ legis impulsu, tam in reos sententiam dicere, quam innocentibus inflictam jure ab eis ac merito submovere. Non levi enim periculo subjacebit, quisquis aut reo pepercerit, aut innocentem conficere pertentarit : maxime cum scriptum sit : *Innocentem et justum non occides, et purgatione non purgabis reum*[1]. Hoc igitur Edicto Legis admoniti, necesse nos fuerat Primiani causam, quem plebs sancta Carthaginensis Ecclesiæ episcopum fuerat in ovile Dei sortita, seniorum litteris ejusdem Ecclesiæ postulantibus, audire atque discutere sub eo, ut explanatis omnibus, aut innocentem, quod optabile fuerat, purgaremus; aut nocentem certe ostenderemus suis meritis esse damnatum. Optatissimum enim nobis fuit, ut plebs sancta Carthaginensis Ecclesiæ eo se lætetur episcopo sublimatam, qui in omnia sanctus et in nullo reprehensibilis haberetur. Propterea utique talem esse oportet Domini sacerdotem, ut quod populus pro se apud Deum non valuerit, ipse pro populo mereatur quod poposcerit impetrare : quia scriptum est : *Si peccaverit populus, orabit pro eo sacer-*

[1] Exod. XXIII, 7.

dos; si autem sacerdos peccaverit, quis orabit pro eo[1]*?* » (Et cum legeret, idem tractans dixit : Etiam Apostoli scripserunt plebibus ut orarent pro se, et Apostoli orantes dicebant : « Dimitte nobis debita nostra[2] : » et apostolus Joannes dixit : « Advocatum habemus apud » Patrem Jesum Christum justum, et ipse est exoratio pro » peccatis nostris[3]. » Sed illud de illo sacerdote scriptum est, quem isti non intelligunt, ut admoneretur populus in prophetia talem se debere agnoscere sacerdotem, pro quo nullus orat, nisi ille qui pro omnibus interpellat[4]? Quia ergo tunc sacerdotium erat Leviticum; ubi sacerdos intrabat in Sancta, et offerebat hostias pro populo; habebat autem imaginem, non veritatem futuri cujusdam sacerdotis; tunc enim et ipsi sacerdotes peccatores erant, sicut cæteri homines : volens Deus per prophetiam admonere populum, jam talem desiderandum esse sacerdotem, qui interpellaret pro omnibus, et pro eo nullus oraret, designans talem, admonuit et dixit : « Si peccaverit po- » pulus, orabit pro eo sacerdos; si autem sacerdos pec- » caverit, quis orabit pro eo? » Itaque, o popule, talem elige sacerdotem, pro quo non cogaris orare, sed de cujus oratione pro te securus esse possis. Ipse est Dominus noster Jesus Christus, unus sacerdos, unus mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus[5]. Et cum tractaret, idem sequentia recitavit :) — « Scandala igitur Primiani, et ipsius nequitia singularis, sic in se cœleste judicium provocavit, ut horum criminum auctorem necesse esset penitus amputare : qui recens ordinatus, » (Et cum recitaret, idem tractans dixit : Jam jam crimina ipsius dicuntur. Et cum tractaret, idem sequentia recitavit :) — « presbiteros supradictæ plebis ad conjurationem impiæ

[1] 1 Reg. II, 25. — [2] Matth. VI, 12. — [3] 1 Joan. II, 1, 2. — [4] Rom. VIII, 34. — [5] 1 Tim. II, 5.

conspirationis impellens, hoc ab eis velut precario jure postulavit, ut ad damnandos quatuor diaconos, viros egregios, ac singularibus meritis approbatos, Maximianum scilicet, Rogatianum, Donatum, itemque Salgamium, » (Et cum recitaret, idem tractans dixit : In his quatuor erat ille auctor schismatis, præcidens de frusto frustum, et non se dolens ab integritate præcisum. Et cum tractaret, idem sequentia recitavit :) — « incunctanter ei promitterent accommodare consensum. » (Et cum recitaret, idem tractans dixit : Hoc cum illis egit, illi noluerunt ei promittere, sed tacuerunt : ille per se ipsum cogitatum scelus non dubitavit implere. Et cum tractaret, idem recitavit :) — « Cujus illi mala præsumptione stupefacti, cum rem silentio refellissent, per se cogitatum scelus non dubitavit implere, usque adeo ut in Maximianum diaconum, virum, sicut omnibus notum est, innocentem, sine causa, sine accusatore, sine teste, absentem ac lecto cubantem, sententiam putaret esse promendam. » (Et cum recitaret, idem tractans dixit : Videte crimen! Et cum tractaret, idem sequentia recitavit :) — « Qui jampridem clericos non dissimili furore damnaret. Nam cum incestos contra legem decretaque omnium sacerdotum communioni sanctæ adjungeret, cumque obsistente maxima parte plebis, etiam seniorum nobilissimorum litteris conveniretur, ut per se corrigeret quod admiserat, sua temeritate possessus emendare contempsit. His itaque permoti seniores Ecclesiæ supradictæ, ad universum chorum litteras legatosque miserunt, quibus non sine lacrymis deprecati sunt ut ad se ferventius veniremus, quo perpenso libramine, intentationibus exploratis, existimatio Ecclesiæ purgaretur. Ad hanc proinde cum secundum memoratorum litteras veniremus, nota sua illa ratione fervescens, adventum nostrum penitus declinavit. » (Et cum recita-

ret, idem tractans dixit : Quid illi objiciatur scitis, quia pars jam Donati incesta facta est. Hoc erat in regula : Quales fuerint cum quibus fuerit communicatum, tales fieri omnes et universam massam. Itaque si verum isti dicunt, incesta est jam pars tota Donati. Exeant plane Numidæ, et dicant : Ad nos non pertinet si illos incestos, nescio quos, ad communionem tuam admisisti, obesse potuit tam longe positis? Si ergo vobis obesse non vultis qui in Numidia estis, quod Carthagini fit ; quod in Africa fit, potuit obesse universo orbi terrarum? Semper unde se defendunt, inde se accusant, et nos excusant. Et cum tractaret, idem sequentia recitavit :) — « Adventum nostrum penitus declinavit. » (Et cum legeret, idem dixit : Quod illi questi sunt de Cæciliano. Et cum tractaret, sequentia recitavit :) — « Qui usquequaque rebelli animo calcitrans, in malo permansit, ut conducta multitudine perditorum, » (Et cum recitaret, idem dixit : Jam hoc plus est. Hæc de Cæciliano non dixerunt illi : videte quæ. Et cum tractaret, idem sequentia recitavit :) — « atque impetratis officialibus basilicarum januas obsedissent. » (Et cum recitaret, idem dixit : Ne intrarent episcopi, Et cum tractaret, idem sequentia recitavit :) — « qui ingrediendi nobis atque agendi solemnia interdicerent facultatem. Hæc si episcopum convenit facere, si Christianis licet admittere, si hoc Evangelia protestantur, probet aut judicet quisquis amator aut assertor est veritatis. Hoc enim nobis inflixit frater aliquando proprius, quod nunquam faceret alienus. » (Et cum legeret, idem dixit : Quid pluribus [1]? Dicunt multa et damnant hominem : sed damnationem jam ipsam legamus. (Et cum tractaret, idem recitavit :) — « Decrevimus omnes sacerdotes Dei, præsente Spiritu sancto, hunc eumdem

[1] Subaudi, *opus est*.

Primianum, primo quod super vivos episcopos alios subrogarit; quod incestos cum sanctorum communione miscuerit; quod presbyteros ad conjurationem ineundam constringere pertentarit; quod Fortunatum presbyterum in cloacam fecerit mitti, cum ægrotantibus baptismo succurrisset; quod communionem Demetrio presbytero pernegarit, ut cogeret filium abdicare; quod idem presbyter objurgatus sit, quod episcopos hospitio suscepisset; quod supradictus Primianus multitudinem miserit, quæ Christianorum domos everteret; quod obsessi sint episcopi simul et clerici, et postea ab ejus satellitibus lapidati; quod in basilica cæsi sint seniores, quod indigne ferrent ad communionem Claudianistas admitti; quod innocentes clericos putaverit esse condemnandos; quod se nobis audiendum noluerit exhibere, cum basilicarum fores ne ingrederemur multitudine et Officio intercluserit; quod legatos a nobis ad se missos injuriose rejecerit; quod loca multa, vi primo, dehinc auctoritate judiciaria usurpaverit. » (Et cum legeret, idem dixit: Prætermissor ablatorum: cum Paulus apostolus dicat: « Audet quis vestrum adversus alium » negotium habens judicari apud injustos, et non apud » sanctos[1]. » Videte quale illi crimen objecerint, quia non apud episcopos agere voluit de locis, sed apud judicem. Et cum tractaret, idem sequentia recitavit:)—« Præter alia illicita ejus admissa, quæ præ honestate styli nostri siluimus, a sacerdotali choro perpetuo esse damnatum: ne eo palpato, Dei Ecclesia aut contagione, aut aliquo crimine maculetur. Quod idipsum Paulus apostolus exhortatur, et admonet: *Præcipimus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut discedatis ab omni fratre inordinate ambulante*[2]. Atque adeo non immemores puritatis Ecclesiæ, conducibile existimavimus,

[1] I Cor. VI, I. — [2] I Thess. III, 6.

omnes sanctos consacerdotes, et omnes clericos, et omnes populos qui se Christianos meminerunt, hac nostra Tractatoria commonere, ut omnes ejus communionem, utpote damnati, diligenti cura horreant. Ipse enim de suo interitu rationem reddet, qui hoc nostrum decretum non audiendo tentaverit violare. Placuit sane nobis et Spiritu sancto, quod tempus tardis ad convertendum reservetur sub eo, ut quicumque consacerdotum vel clericorum suæ salutis immemores, a die damnationis supradicti Primiani, id est, a die octavo Kalendarum Juliarum usque ad diem octavum Kalendarum Januariarum, minus a Primiani damnati communione recesserint, tali sententia constringantur. Laïci quoque nisi se a supradicto die damnationis illius, intra diem Paschæ futuræ ab ejus consortio separaverint, non posse quemquam nisi per pœnitentiam, siquidem meminerint, Ecclesiæ reformari. Victorinus Munatianensis episcopus subscripsi. Fortunatus Dionysianensis episcopus subscripsi. Victorianus Carcabianensis episcopus subscripsi. Florentius ab Adrumeto episcopus subscripsi. Migginus ab Elephantaria episcopus subscripsi. Innocentius Thebaltensis episcopus subscripsi. Miggin pro collega meo Salvio Membressitano episcopo subscripsi. Salvius Ausafensis episcopus subscripsi. Donatus Sabratensis episcopus subscripsi. Gemelius a Tanabæis episcopus subscripsi. » (Et cum legeret, idem dixit : Ex ipsis condemnatoribus subscripsit et Prætextatus Assuritanus, et Felicianus Mustitanus. Et cum tractaret, sequentia recitavit :) — « Prætextatus Assuritanus episcopus subscripsi. Maximianus Stabatensis episcopus subscripsi. Datianus Camicetensis episcopus subscripsi. Donatus Fiscianensis episcopus subscripsi. Theodorus Usulensis episcopus subscripsi. Victorianus, jubente collega Agnosio episcopo, subscripsi. Donatus Cebresu-

tanus episcopus subscripsi. Natalicus Thelensis episcopus subscripsi. Pomponius Macrianensis episcopus subscripsi. Pancratius Balianensis episcopus subscripsi. Januarius Aquænensis episcopus subscripsi. Secundus Jacondianensis episcopus subscripsi. Pascasius a Vico Augusti episcopus subscripsi. Creso Conjustiacensis episcopus subscripsi. Rogatianus episcopus subscripsi. Maximianus Erumminensis episcopus subscripsi. Benenatus Tugutianensis episcopus subscripsi. Ritanus episcopus subscripsi. Gaianus Tigualensis episcopus subscripsi. Victorinus Leptimagnensis episcopus subscripsi. Guntasius Benefensis episcopus subscripsi. Quintasius Capsensis episcopus subscripsi. Felicianus Mustitanus episcopus subscripsi. Victorianus ex delegatione Miggini episcopi subscripsi. Miggius episcopus subscripsi. Latinus Mugiensis episcopus subscripsi. Proculus Girbitanus episcopus subscripsi. Donatus Sabratensis episcopus pro fratre et collega meo Marratio subscripsi. Proculus Girbitanus pro collega meo Galliono subscripsi. Secundianus Prisianensis episcopus subscripsi. Helpidius Tusdritanus episcopus subscripsi. Donatus Samurdatensis episcopus subscripsi. Getulicus Victorianensis episcopus subscripsi. Annibonius Robautensis episcopus subscripsi. Item Annibonius petitus a collega meo Augendiarensi episcopo subscripsi. Tertullus Abitensis episcopus subscripsi. Primulianus episcopus subscripsi. Secundinus Arusianensis episcopus subscripsi. Maximus Pittanensis episcopus subscripsi. Crescentianus Murrensis episcopus subscripsi. Donatus Belmensis episcopus subscripsi. Perseverantius Tebertinus episcopus subscripsi. Faustinus Binensis episcopus subscripsi. Victor Altiburitanus episcopus subscripsi. Omnes numero quinquaginta tres. »

XXI. (Et cum recitaret, idem tractans dixit :) Paululum dignamini advertere. Hæc est damnatio tua. Dicimus illi :

Quid vis? habeat pondus annon habeat? Ego faveo: prorsus dico, quia isti omnes falsa in te dixerunt; et audi unde credam: Quia apud alios judices obtinuisti causam tuam, et isti damnati sunt. Si ergo te propterea credo innocentem, quia non exiens ad factiosos, alibi ostendisti innocentiam tuam, ut illi qui te damnaverunt, damnationem mererentur; dignare acceptare Cæcilianum innocentem, qui noluit exire ad majores tuos, et sic servavit causam suam orbi terrarum, quomodo tu servasti concilio Numidarum. Si innocentem te reddidit sedes Bagaitana, quanto potius illum sedes Apostolica? Aut vis ut valeant qui primo damnaverunt? Si valent, contra te valent. Nam illi contra Cæcilianum nec valuerunt, nec valebunt: tamen quid contra te judices, attende.

XXII. Jam hic audent dicere: Sed nos qui postea damnavimus Maximianistas, plures eramus. Valeat ergo sententia vestra in Felicianum, et valebit illorum in Cæcilianum. Ubi Bagai concilium fecerunt, etiam Felicianum damnaverunt: modo intus est Felicianus: aut nocens receptus est, aut innocens damnatus est. Si ergo necentem recipis pro pace Donati; cede omnibus gentibus pro pace Christi: si autem per errorem vestrum innocens damnatus est; errare potuerunt trecenti decem damnantes Felicianum, et non potuerunt errare septuaginta damnantes Cæcilianum? Quid ergo dicitis? Cum audieritis vobis dici: Priores vos damnaverunt Maximianistæ, recurritis, et dicitis: Sed nos plures eramus qui damnavimus Maximianistas. Ad utrumque vobis cito respondetur, quia et illi vestri priores damnaverunt Cæcilianum. Si priores valent, cedant Primianistæ concilio Maximianistarum: si plures valent, cedant Donatistæ orbi terrarum: nihil esse arbitror justius. Pauci sunt Maximianistæ: sed priores sunt. Reus reum non facit. Si hoc putas, quomodo damnatus

damnare potuisti? quia inter damnatores et ipse scriptus est, nec servaverunt illi locum causam dicentis. Aliter autem Cæcilianus : servatus est illi locus hominis causam dicentis, sicut habet ipsa sententia; quia nec in communionem receptus est nisi purgatus. Iste autem invenitur hic a judicibus damnatus, illic inter judices damnans. Sed fuerit ista æquitas Bagaitani concilii : prorsus totum concedimus. Male te damnaverunt Maximianistæ : male damnaverunt et illi priores vestri Cæcilianum. Tu purgasti te apud Bagai : purgavit se ille in transmarino judicio. Consensit huic judicio universus orbis terrarum. Quid dicturus es? Plures nos sumus quam Maximianistæ. Estote plures : de numero ergo agamus : vide quantum intersit. Absentem te damnaverunt Maximianistæ, cum ad eos exire noluisses. Hoc quidem simile, sic et illi damnaverunt absentem Cæcilianum, cum factionem eorum devitasset : sed tu rursus in absentes illos fecisti sententias in concilio Bagaitano : at vero Cæcilianus præsens adversario præsente purgatus est. Deinde alia magna differentia : judices Numidas apud quos te purgares, tu ipse adisti, tu constituisti, Maximianistæ illos non petierunt : apud eos autem a Cæciliano Donatus victus est, quos pars Donati judices postulaverat. Respondent tibi modo Maximianistæ, et jure dicunt : Nos primo venimus ad te de provincia tua, de diœcesi ad te pertinente episcopi; et voluimus audire causam tuam : contempsisti nos, non ad nos existi. Si timuisti nostrum judicium, vel simul judices eligeremus, non ires ad quos tu velles. Quantum intersit, videte. Tunc autem ipsi Donatistæ litteris suis Imperatorem petierunt, ut decerneret judices : improbaverunt eos apud quos victi sunt, quos, antequam vincerentur, postulaverunt : dati sunt alii ad eorum petitum, et ibi victi sunt : appellaverunt ad Imperatorem, et ibi victi

suut : appellaverunt ad Imperatorem, et ibi victi sunt. Semel victus est absens Maximianista, et tacet : et ter victus præsens Donatista non tacet?

XXIII. Sed de numero contendis cum Maximianistis. Ut dixi, faveo tibi. Trecenti decem plures sunt quam centum, vel quot fuerunt qui damnaverunt a parte Maximiani Primianum : millia episcoporum per orbem terrarum qui damnaverunt a parte Cæciliani Donatum nihil ponderis apud te habere putas? Sed dicturus es mihi : Numquid Donatistas millia episcoporum damnaverunt de toto orbe terrarum? Optime, non damnarunt. Quare non damnarunt? Quia judicio non interfuerunt. Si judicio non interfuerunt, propterea non damnaverunt, quia causam illam penitus nescierunt. Ab innocentibus quare te separasti? Venit huc ad te de orbe terrarum baptizatus, quem vis rebaptizare, et te jam letale ministerium exercentem, et volentem iterare quod semel datur et non amittitur, adit cum magna voce et gemitu, et dicit tibi : Quid est quod vis facere? rebaptizare me? ait nescio quis Mesopotamenus, nescio quis Syrus, nescio quis Ponticus, vel longius constitutus. Respondes : Quia non habes baptismum. Quare? Lege Epistolas Apostoli ad me datas. Venit nescio quis de Galatia, de Ponto, venit nescio quis de Philadelphia, ad quas Ecclesias Joannes scripsit [1]; venit a Colossis, venit a Philippis, a Thessalonica : Ego non habeo baptismum ad quem scripsit Apostolus, per quem tu habes? Audes legere epistolam meam, qui detestaris pacem meam?

[1] Apoc. I, 4.

ENARRATIO III

IN EUMDEM PSALMUM XXXVI.

SERMO III.

De tertia parte Psalmi.

I. Pars novissima Psalmi hujus indiscussa vobiscum et intractata remanserat. Proinde sicut video, non quidem secundum dispositionem nostram, sed tamen non præter dispositionem suam, ad reddendum debitum nos Dominus revocavit. Intenti ergo estote, fratres, ut si possumus Deo adjuvante, vel modo solvamus quod nos debere cognoscimus. Quis est qui dicit, quod modo cantavimus? « Juvenis fui, et ecce senui, et non vidi justum derelic- » tum, nec semen ejus quærens panem[1]. » Si quasi unus homo loquitur, quam multum tempus est ætas unius hominis; et quid magnum est, ut homo positus in una aliqua parte terrarum per totam vitam suam brevem, quam humana vita brevis est, quamvis ad senectutem a juventute pervenerit, non viderit justum derelictum, nec semen ejus quærens panem? Non est mirandum. Potuit enim fieri, ut ante vitam ipsius fuisset aliquis justus quærens panem, potuit fieri ut in alia parte terrarum non ubi ipse esset. Deinde aliud quod movet, audite : Ecce unusquisque in vobis, qui forte jam senuit, respiciens cursus ætatis suæ jam peractos sibi, ubi cogitatione versatus fuerit in his quos novit, forte non ei occurrit justus quærens pa-

[1] Psal. xxxvi, 25.

nem, aut filius justi quærens panem : sed tamen respicit ad Scripturas divinas, et invenit angustatum Abraham justum, et famem passum in regione sua, mutasse aliam regionem[1]; invenit et filium ipsius Isaac ejusdem famis causa in alias isse regiones quærentem panem[2]. Et quomodo erit verum, « Nunquam vidi justum derelictum, » nec semen ejus quærens panem? » Et si verum hoc invenit in spatio vitæ suæ; aliter tamen invenit in lectione divina, quæ fidelior est quam vita hominum.

II. Quid ergo facimus? Adjuvent nos pia studia vestra, ut inspiciamus in his versibus Psalmi voluntatem Dei, quid nos intelligere velit. Metus est enim, ne unusquisque infirmus, non capiens spiritaliter intelligere Scripturas, eat in exempla humana, videatque aliquando bonos servos Dei esse in necessitate aliqua et inopia quærendi panis; maxime et Paulum apostolum cogitet, qui dicit : « In fame et » siti, in frigore et nuditate[3] : » et scandalizetur apud se ipsum dicens : Certe-ne verum est quod cantavi, certe verum est quod in Ecclesia stans tam devota voce personui, « Nunquam vidi justum derelictum, nec semen ejus quæ» rens panem? » Fallunt nos Scripturæ, dicat apud se : et dissolvantur omnia ejus membra ab opere bono; quibus membris intrinsecus, quod est gravius, et in interiore homine resolutis, jam desistat ab opere bono, et dicat sibi : Utquid bene operor? Utquid panem meum frango esurienti, et nudum vestio, et sine tecto induco in domum meam, attendens ad id quod scriptum est : « Nunquam » vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens pa» num, » cum videam tot homines bene viventes, plerumque fame laborantes? Sed si forte erro ego, ut tam illum qui bene vivit, quam illum qui male vivit, putem bene vivere, et aliter illum novit Deus, id est, iniquum esse, quem

[1] Gen. XII, 10. — [2] Id. XXVI, 1. — [3] 2 Cor. XI, 27.

ego justum puto; quid facio de Abraham, quem justum ipsa Scriptura commendat? Quid facio de ipso apostolo Paulo, qui dicit : « Imitatores mei estote, sicut et ego » Christi[1]? » An ut etiam ego sim in malis qualia ille pertulit, « In fame et siti, in frigore et nuditate[2]? »

III. Ita cogitantem, et, ut dixi, dissolutis membris omnibus interioribus a facultate operis boni, possumus-ne, fratres, tanquam paralyticum tollere, et aperire tectum Scripturæ hujus, et eum submittere ad Dominum? Videtis enim quia obscurum est. Porro si obscurum est, tectum est : et paralyticum animo quemdam intueor. Et hoc tectum video, et sub hoc tecto Christum latere agnosco. Faciam, quantum possum, quod laudatum est in illis, qui aperto tecto ad Christum paralyticum submiserunt, ut diceret illi : « Constans esto, fili, remissa sunt enim tibi » peccata tua[3]. » Sic enim fecit interiorem hominem salvum a paralysi, remittendo peccata, et constringendo fidem. Sed erant ibi homines, qui non habebant oculos ad videndum interiorem paralyticum jam esse sanatum, et medicum curantem putaverunt blasphemantem. « Quis » est hic, inquiunt, qui peccata dimittit? Blasphemat iste. » Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus[4]? » Et quia ille erat Deus, talia cogitantes audiebat. Hoc verum de Deo cogitabant, sed Deum præsentem non videbant. Fecit ergo ille medicus aliquid et in corpore paralytici, ut et illorum qui talia dixerunt, interiorem paralysim sanaret. Fecit enim quod viderent, et dedit quod crederent. Eia ergo quisquis es tam infirmus et languens corde, ut attendens humana exempla, velis a bonis operibus desistere, et paralysi quadam interiore dissolutus es, age si possumus, aperto isto tecto submittere ad Dominum.

[1] 1 Cor. IV, 16. — [2] 2 Cor. XI, 27. — [3] Luc. V, 18-22. — [4] Ibid. et Matth. IX, 3.

IV. Dominus enim in corpore suo, quod est Ecclesia, junior fuit primis temporibus, et ecce jam senuit. Nostis, et agnoscitis, et intelligitis, quia in hoc positi estis, et ita credidistis, quia caput nostrum Christus est; corpus capitis illius nos sumus[1]. Numquid soli nos, et non etiam illi qui fuerunt ante nos? Omnes qui ab initio sæculi fuerunt justi, caput Christum habent. Illum enim venturum esse crediderunt, quem nos venisse jam credimus; et in ejus fide et ipsi sanati sunt, in cujus et nos : ut esset et ipse totius caput civitatis Jerusalem, omnibus connumeratis fidelibus ab initio usque in finem, adjunctis etiam legionibus et exercitibus Angelorum, ut fiat illa una civitas sub uno rege, et una quædam provincia sub uno imperatore, felix in perpetua pace et salute, laudans Deum sine fine, beata sine fine. Corpus autem Christi, quod est Ecclesia[2], tanquam unus quidam homo, primo junior fuit, et ecce jam in fine sæculi est in senecta pingui; quoniam de illa dictum est: « Adhuc multiplicabitur in se» necta pingui[3] : » multiplicata est per omnes gentes, et ipsius vox est attendentis quasi unius hominis primam ætatem suam, et istam novissimam : respexit per omnia, quia omnes ætates notas habet per Scripturas; et ait exultans et monens : « Junior fui, » primis temporibus sæculi : « Et ecce senui, » sum etiam novissimis temporibus sæculi : « Et nunquam vidi justum derelictum, » nec semen ejus quærens panem. »

V. Agnovimus hominem juniorem et senem, et tanquam aperto tecto pervenimus ad Christum. Sed quis est justus, qui non est visus derelictus, nec semen ejus quærens panem? Si intelligis panem, intelligis illum. Panis est enim verbum Dei, quod nunquam ab ore justi discedit.

[1] I Cor. XII, 27, et Ephes. IV, 15. — [2] Coloss. I, 18 et 24. — [3] Psal. XCI, 15.

Nam et in capite suo justus iste tentatus, hoc respondit. Quando enim ipsi Domino esurienti et famem patienti diabolus ait : « Dic lapidibus istis ut panes fiant, respon-» dit : Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo » Dei[1]. » Deinde, fratres mei, attendite, quando non faciat justus voluntatem Dei. Semper enim facit, et secundum voluntatem ejus vivit. Voluntas Dei de corde ejus non recedit : quia voluntas Dei, ipsa est lex Dei. Et quid dictum est de tali? « Et in lege ejus meditabitur die ac » nocte[2]. » Panem istum manducas una hora, et dimittis; panem illum verbi, die ac nocte. Quando enim audis, aut quando legis, manducas; quando inde cogitas, ruminas, ut sis animal mundum, non immundum[3]. Quod significat etiam Sapientia per Salomonem dicens : « Thesaurus deside-» rabilis requiescit in ore sapientis; vir autem stultus glutit » illum[4]. » Qui enim glutit, ut non in illo appareat quod voravit, oblitus est quod audivit. Qui autem non est oblitus, cogitat, et cogitando ruminat, ruminando delectatur. Unde dicitur : « Cogitatio sancta servabit te[5]. » Et ecce si servat te in ruminatione panis hujus sancta cogitatio, « Nunquam vidisti justum derelictum, nec semen ejus » quærens panem. »

VI. « Tota die miseretur, et fœneratur[6]. Fœneratur » quidem latine dicitur, et qui dat mutuum, et qui accipit : planius hoc autem dicitur, si dicamus « fœnerat. » Quid ad nos quid grammatici velint? Melius in barbarismo nostro vos intelligitis, quam in nostra disertitudine vos deserti eritis. Ergo justus iste « Tota die miseretur, et fœne-» rat. » Sed non gaudeant fœneratores. Invenimus enim quemdam fœneratorem, sicut invenimus quemdam panem : ut ubique aperto tecto perveniamus ad Christum. Nolo

[1] Matth. IV, 3, 4. — [2] Psal. I, 2. — [3] Levit. I. — [4] Prov. XXI, 20. — [5] Id. II, 11. — [6] Psal. XXXVI, 26.

sitis fœneratores, et ideo nolo, quia Deus non vult. Nam si ego nolo, et Deus vult, agite : si autem Deus non vult, etiamsi ego vellem, malo suo ageret qui ageret. Unde apparet Deum hoc nolle ? Dictum est alio loco, « Qui pecuniam suam non dedit ad usuram[1]. » Et quam detestabile sit, quam odiosum, quam execrandum, puto quia et ipsi fœneratores noverunt. Rursus autem ego ipse, imo Deus noster, qui te prohibet esse fœneratorem, jubet te esse fœneratorem ; et dicitur tibi : Fœnera Deo. Si fœneras homini, habes spem ; et si fœneras Deo, spem non habebis ? Si fœneraveris homini, id est, mutuam pecuniam tuam dederis, a quo aliquid plus quam dedisti expectes accipere ; non pecuniam solam, sed aliquid plus quam dedisti, sive illud triticum sit, sive vinum, sive oleum, sive quodlibet aliud ; si plus quam dedisti expectas accipere, fœnerator es, et in hoc improbandus, non laudandus. Quid ergo, inquis, facio, ut sim utiliter fœnerator ? Attende quid facit fœnerator. Minus vult dare certe, et plus accipere : hoc fac et tu ; da modica, accipe magna. Vide quam late crescat fœnus tuum. Da temporalia, accipe æterna : da terram, accipe cœlum. Et cui dabo, forte dicis ? Ipse Dominus procedit quem fœneres, qui tibi jubebat ne fœnerares. Audi Scripturam, quomodo fœneres Dominum : « Fœnerat, inquit, Dominum, qui miseretur pauperis[2]. » Non enim eget a te Dominus, sed habes alium qui a te egeat : illi porrigis, ille accipit. Non enim habet pauper quod tibi retribuat : et tamen ipse vult retribuere, et non invenit quid ; sola in illo remanet benevolentia orandi pro te. Cum autem pauper orat pro te, tanquam Deo dicit : Domine, mutuum accepi, fidedic me. Proinde et si non tenes pauperem redditorem, sed idoneum tenes fidejussorem. Ecce Deus tibi de Scriptura sua dicit : Da securus, ego reddo.

[1] Psal. XIV, 5. — [2] Prov. XIX, 17.

Quomodo solent dicere fidejussores? quid dicunt? Ego reddo, ego accipio, mihi das. Putamus-ne et hoc dicit Deus: Ego accipio, mihi das? Plane si Deus Christus, quod non dubitatur, ipse dixit: « Esurivi, et dedistis mihi » manducare. » Et cum illi dicerent: « Quando te vidimus » esurientem? » ut ostenderet se pauperum fidejussorem, omnium membrorum suorum sponsorem; quia ille caput, illi membra, et cum accipiunt membra, caput accipit: « Cum uni, inquit, ex his minimis meis fecistis, mihi » fecistis. » Eia avare fœnerator, vide quid dedisti, vide quid accepturus es! Si dedisses paucam pecuniam, et ille cui dederas, pro parva pecunia tua daret tibi magnam villam, incomparabiliter amplius valentem quam dederas tu pecuniam; quantas gratias ageres, quanta lætitia tollereris! Audi quam possessionem det quem fœnerasti: « Venite, benedicti Patris mei, percipite. » Quid? quod dedistis? absit. Terrena dedistis, quæ si non dedissetis, in terra putrescerent. Quid enim inde facturus esses, si non dedisses? Quod periturum erat in terra, servatum est in cœlo. Ergo quod servatum est, hoc accepturi sumus. Servatum est meritum: factus est thesaurus tuus meritum tuum. « Nam vide quid sis accepturus: « Percipite » regnum, quod vobis paratum est ab initio mundi. » Contra, illi qui fœnerare noluerunt, quid audient? « Ite in » ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus. » Et quid vocatur regnum quod accipimus? Attendite sequentia: « Isti ibunt in combustionem æternam, justi au- » tem in vitam æternam [1]. » Ad hoc ambite, hoc emite, ad hoc fœnerate. Habetis Christum in cœlo sedentem, in terra petentem. Invenimus quomodo fœneret justus. « Tota die miseretur, et fœnerat. »

VII. « Et semen ejus in benedictione erit [2]. » Et hic

[1] Matth. xxv, 34-46. — [2] Psal. xxxvi, 26.

non occurrat carnalis cogitatio. Videmus multos filios justorum fame morientes : quomodo ergo « Semen ejus in be- » nedictione erit ? » Semen ejus reliquiæ ejus, unde hic seminat, et postea metet. Namque Apostolus dicit : « Bo- » num autem facientes non deficiamus : tempore enim » suo metemus infatigabiles. Itaque dum tempus habemus, » ait, operemur bonum ad omnes [1]. » Hoc est semen tuum, quod erit in benedictione. Terræ committis, et tanto amplius colligis : Christo committis, et perdis? Vide ipsum semen expressius nominatum ab Apostolo, cum de eleemosynis diceret. Hoc enim ait : « Qui parce seminat, » parce et metet ; et qui seminat in benedictionibus, de » benedictionibus et metet [2]. » Sed laboras forte cum seminas, et doles cum misereris, quia miseros vides. Melius enim aliquando non habebimus quibus ista demus. Cum omnes in incorruptionem commutabuntur, nullus esuriet cui porrigas panem, nullus sitiet cui des potum, nullus nudus erit quem vestias, nullus peregrinus quem suscipias : hic autem inter ærumnas, tentationes, dolores, gemitus, mittimus semen. Sed respice ad Psalmum alium : « Eun- » tes ibant, et flebant, mittentes semina sua. » Attende, « Quia semen ejus in benedictione erit : Venientes autem » venient cum exultatione, portantes manipulos suos [3]. »

VIII. Vide ergo quod sequitur, et noli esse piger : « Declina a malo, et fac bonum [4]. » Noli tibi putare sufficere, si non expolias vestitum. Non expoliando enim vestitum, declinasti a malo : sed noli arescere, et sterilis esse. Sic noli expoliare vestitum, ut vestias nudum. Hoc est enim declinare a malo, et facere bonum. Et quid inde habebo, dicturus es ? Jam tibi commendavit ille quem fœneras, quid tibi dabit : vitam æternam dabit tibi, da illi securus. Audi et id quod sequitur : « Declina a malo, et

[1] Gal. VI, 9. — [2] 2 Cos IX, 6. — [3] Psal. CXXV, 6. — [4] Id. XXXVI, 27.

» fac bonum ; et inhabita in sæcula sæculorum. » Et noli putare, cum das, quod nemo te videat; aut quia deserit te Deus, quando forte dederis pauperi, et consecutum fuerit aliquod damnum, aut aliqua tristitia rei amissæ, et dicas tibi : Quid profuit bona me fecisse opera ? Puto non amat Deus homines qui benefaciunt. Unde ista vestra submurmuratio, unde iste strepitus, nisi quia abundant istæ voces ? Unusquisque modo cognoscit has voces, aut in ore suo, aut in ore vicini sui, aut in ore amici sui. Deleat illas Deus, et extirpet spinas de agro suo : plantet frugem bonam, et arborem fructiferam. Quid enim contristatus es, o homo, quia dedisti pauperi, et alia perdidisti ? Nonne vides quia perdidisti quod non dedisti ? Quare non respicis ad Deum tuum ? Ubi est fides ? quare sic dormit ? Excita illam in corde tuo. Attende quid tibi dixerit ipse Dominus, quando te ad hujusmodi opera bona exhortabatur : « Facite vobis sacculos non veterascentes, thesaurum non » deficientem in cœlis, quo fur non accedit [1]. » Hoc ergo commemora, quando plangis in damno. Quid ploras stulte parvi cordis, aut non sani cordis ? Quare perdidisti, nisi quia mihi non commodasti ? Quare perdidisti ? Quis tibi abstulit ? Respondebis : Fur. Nonne hoc te præmonueram, ne ibi poneres quo fur posset accedere? Si ergo dolet qui perdidit, hoc doleat, quia non ibi posuit unde perire non potuit.

IX. « Quoniam Dominus amat judicium et non derelinquet sanctos suos [2]. » Quando patiuntur labores sancti, nolite putare, quia non judicat Deus, aut perverse judicat. Qui te monet ut juste judices, ipse perverse judicaturus est ? « Amat ille judicium, et non derelinquet sanc» tos suos. » Sed quo modo sit abscondita apud illum vita sanctorum ut qui modo laborant in terra, quasi tempore

[1] Luc. XII, 33. — [2] Psal. XXXVI, 28.

hyemis arbores non habentes fructum et folia, illo apparente tanquam novo sole exorto, illud quod in radice vivebat, in fructibus appareat. « Amat ergo ille judi- » cium, et non derelinquet sanctos suos. » Sed laborat sanctus in fame? Non illum derelinquet Deus : « Flagel- » lat omnem filium, quem recipit [1]. » Contemnis illum quando flagellatur, expavescis quando ditatur. Unde enim flagellatur? Pressuris temporalibus. Quando ditabitur? Quando audiet : « Venite, benedicti Patris mei, per- » cipite regnum, quod vobis paratum est ab initio mun- » di [2]. » Noli ergo piger esse flagellari, ut sis inter eos qui merentur recipi. Usque adeo ille amat judicium, ut non derelinquat sanctos, quos flagellat ad tempus. Et quoniam flagellat omnem filium, quem recipit, nec Unico pepercit, in quo delictum non invenit. « Quoniam Domi- » nus amat judicium, et non derelinquet sanctos suos. » Quia ergo non eos derelinquet, forte hoc eis dabit quod hic amas, multos annos vivere, senescere? Non attendis quia si senectutem optas venire, hanc optas de qua cum venerit conqueraris. Non tibi ergo dicat anima, vel mala, vel infirma, vel parvula : Quomodo verum est, « Dominus » amat judicium, et non derelinquet sanctos suos? » Revera non dereliquit tres pueros in camino laudantes, non eos tetigit ignis [3] : numquid sancti ejus Machabæi non erant, qui in ignibus defecerunt carne, non fide [4]? Sed hoc, inquis, majorem quæstionem habet, quia cum fide illi non defecerint, ille illos dereliquerit. Audi quod sequitur : « In æternum conservabuntur. » Tu paucos annos eis optabas, quos eis si daret Dominus, non derelinqueret sanctos suos. Visibiliter non dereliquit tres pueros, occulte non dereliquit Machabæos : illis etiam dedit vitam

[1] Hebr. XII, 6. — [2] Matth. XXV, 34. — [3] Dan. III, 50. — [4] 2 Mach. VII, 7.

temporalem ad confundendos infideles ; illos autem occulte coronavit ad judicandam impietatem persecutoris : nec illos tamen, nec illos dereliquit, « Qui non derelin- » quet sanctos suos. » Et nihil magnum acceperunt tres pueri, si non in æternum conservarentur. « In æternum » conservabuntur. »

X. « Injusti autem punientur, et semen impiorum pe- » ribit. » Quomodo semen illius in benedictione erit, sic « Semen impiorum peribit. » Semen enim impiorum, opera impiorum. Nam invenimus rursum filium impii florere in sæculo, et aliquando fieri justum, et florere in Christo. Vide ergo quomodo accipias, ut tectum aperias, et ad Christum pervenias[1] : noli carnaliter, nam decipieris. Sed semen impiorum, omnia opera impiorum peribunt, fructum non habebunt. Ad tempus enim aliquid valent; postea quærent, et non invenient quod operati sunt. Nam perdentium quod operati sunt, vox erit illa : « Quid nobis profuit superbia, aut quid divitiarum jacta- » tio contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam um- » bra[2]. Ergo semen impiorum peribit. »

XI. « Justi hæreditate possidebunt terram[3]. » Rursus avaritia non subrepat, nec tibi aliquam villam magnam promittat, ne quod hic juberis contemnere, ibi speres. Terra est quædam illa vivorum, regnum sanctorum. Unde dicitur : « Spes mea es tu, portio mea in terra vivorum[4]. » Nam et si vita tua illa est, intellige qualem terram accepturus sis. Illa est terra viventium : hæc est autem terra morientium, receptura mortuos quos nutrivit vivos. Qualis ergo illa terra, talis et ipsa vita : si æterna vita, æterna terra. Et quomodo æterna terra ? « Et inhabita- » bunt in sæculum sæculi super eam. » Alia ergo terra

[1] Luc. v, 19. — [2] Sap. v, 8. — [3] Psal. xxxvi, 29. — [4] Id. cxli, 6.

erit, ubi inhabitabimus in sæculum sæculi. Nam de ista dictum est : « Cœlum et terra transibunt[1]. »

XII. « Os justi meditabitur sapientiam[2]. » Ecce ille est panis : videte quam libenter manducet justus iste, quomodo verset in ore suo sapientiam. « Et lingua ejus loque- » tur judicium. Lex Dei ejus in corde ipsius[3]. » Ne forte putares eum in ore habere quod in corde non habet : ne forte computares eum cum illis, de quibus dictum est : « Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe » est a me[4] : Et in lingua ejus loquetur judicium. Lex » Dei ejus in corde ipsius. » Et quid illi prodest ? « Et » non supplantabuntur gressus ejus. » Liberat a laqueo verbum Dei in corde, liberat a via prava verbum Dei in corde, liberat a labina verbum Dei in corde. Tecum est, cujus verbum a te non recedit. Quid autem mali patitur quem custodit Deus ? Custodem ponis in vinea, et contra fures securus es ; et potest dormire custos ille, et ipse cadere, et furem admittere : « Non autem dormit, neque dor- » mitabit, qui custodit Israël[5]. Lex Dei ejus in corde ip- » sius : et non supplantabuntur gressus ejus. » Vivat ergo securus, et inter malos vivat securus, et inter impios vivat securus. Quid enim mali justo potest impius aut injustus facere? Ecce vide quid sequitur : « Considerat pec- » cator justum, et quærit mortificare eum[6]. » Dicit enim quod in libro Sapientiæ dicere prædictum est : « Gravis » est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est » aliis vita ipsius[7]. » Quærit ergo mortificare. Quid ? Dominus qui custodit, qui cum illo habitat, qui de ore ipsius, qui de corde non recedit, dimittit eum ? Ubi est quod superius dictum est : « Et non derelinquet sanctos » suos[8] ? »

[1] Matth. XXIV, 35. — [2] Psal. XXXVI, 30. — [3] Ibid. 31. — [4] Isaï. XXIX, 13. — [5] Psal. CXX, 4. — [6] Id. XXXVI, 32. — [7] Sap. II, 15. — [8] Psal. XXXVI, 28.

XIII. Ergo « Considerat peccator justum et quærit » mortificare eum : Dominus autem non derelinquet eum » in manibus ejus [1]. » Quare ergo dereliquit Martyres in manibus impiorum? Quare fecerunt illis quæcumque voluerunt? Alios gladio percusserunt, alios crucifixerunt, alios bestiis tradiderunt, alios ignibus cremaverunt, alios in catena ducentes tabe diuturna confecerunt. Certe non derelinquet Dominus sanctos suos : « Dominus autem non » derelinquet eum in manibus ejus. » Postremo ipsum Filium suum quare dimisit in manibus Judæorum? Et hic tectum aperi [2], si vis omni interiori membro constringi; perveni ad Dominum : audi quid dicat alia Scriptura, Dominum prævidens passurum ab impiis, quid ait? « Terra » tradita est in manus impii [3]. » Quid est : « Terra tradita » est in manus impii? » Caro tradita est in manus persequentium. Non ibi autem dimisit justum suum Deus : de carne capta educit animam invictam. Dimitteret Deus justum suum in manibus impii, si illum fecisset consentire impio : contra quod malum orat in alio Psalmo, et dicit : « Ne tradas me, Domine, a desiderio meo pecca- » tori [4]. » Opus est ut a desiderio tuo non tradaris peccatori, ne cum desideras vitam præsentem, irruas in illum, et perdas æternam. A quo desiderio non debet tradi peccatori? Ab illo de quo item dicitur : « Et diem hominis » non concupivi, tu scis [5] . » Qui enim desiderat et concupiscit diem hominis, quando illi minatus fuerit adversarius, quod tollat illi diem humanum, quia occidet eum, et perdet hanc vitam ; qui non sperat aliam vitam, deficit, et consentit inimico. Qui autem audit Dominum dicentem : « Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam » autem non possunt occidere [6] : » etsi tradatur terra in

[1] Psal xxxvi, 33. — [2] Luc. v, 19. — [3] Job. ix, 24. — [4] Psal. cxxxix, 9. — [5] Jerem. xvii, 16. — [6] Matth. x, 28.

manus impii, capta terra spiritus evadit; spiritu evadente, et terra resurget. Spiritus mutatur ad Dominum, terra mutabitur in cœlum. Non enim aliquid de ipsa terra perit, quæ ad tempus traditur in manus impii : « Capilli capitis » vestri numerati sunt[1].» Ergo est securitas, sed si intus sit Deus. Si autem expellatur diabolus, admittitur Deus. « Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus. » Nec damnabit eum, cum judicabitur illi. » Habent aliqua exemplaria : « Et cum judicabit eum, judicabitur illi. » Illi » autem dictum est, cum judicium fit de illo. Possumus enim sic loqui ut dicamus homini : Judica mihi, id est, audi causam meam. Cum ergo cœperit audire causam justi sui Deus : « Quoniam oportet omnes exhiberi » ante tribunal Christi, et stare, ut illic recipiat unusquisque quæ per corpus gessit, sive bonum, sive ma- » lum[2] : » quando ergo ventum fuerit ad illud judicium, non eum damnabit, etsi ad tempus videatur damnari ab homine. Etsi dixit sententiam proconsul in Cyprianum : alia est sella terrena, aliud tribunal cœlorum : ab inferiore accepit sententiam, a superiore coronam. « Nec dam- » nabit eum, cum judicabitur illi. »

XIV. Sed quando erit? Noli modo putare : tempus laboris est, tempus seminis est, tempus frigoris est : etsi inter ventos, etsi inter pluvias, semina; noli esse piger : æstas veniet quæ te lætificet, in qua te gaudeas seminasse. Quid ergo facio modo? « Expecta Dominum. » Et cum expecto, quid ago? « Et custodi vias ejus. » Et si custodiero, quid accipio? « Et exaltabit te, ut hæreditate » possideas terram[3]. » Quam terram? Iterum ne aliqua villa occurrat animo : illam de qua dicitur : « Venite, be- » nedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis para- » tum est ab initio mundi[4]. » Quid de illis qui nos angus-

[1] Matth. x, 30. — [2] 2 Cor. v, 10. — [3] Psal. xxxvi, 34. — [4] Matth. xxv, 34.

taverunt, inter quos gemuimus, quorum scandala toleravimus, pro quibus sævientibus frustra oravimus; quid de illis erit? Sequitur : « Cum pereunt peccatores, videbis : » Et quam de proximo videbis : tu eris ad dexteram, illi ad sinistram. Hoc autem ad fidei oculos pertinet. Quos fidei oculos qui non habent, dolent felicitatem impiorum, et putant se sine causa esse justos, quia vident hic florere impios. Qui autem habet oculum illum fidei, quid dicit? « Vidi impium superexaltari et elevari super cedros Li» bani[1]. » Et puta quia superexaltatus est, puta quia elevatus est : quid sequitur? « Et transivi, et ecce non » erat; et quæsivi eum, et non est inventus locus ejus[2]. » Quare non erat, et non est inventus locus ejus? Quia transisti. Si antem adhuc carnaliter cogitas, et ista terrena felicitas vera felicitas tibi videtur, nondum transisti : aut æqualis illi es, aut infra es : profice, et transi; et cum proficiendo transieris, attendis eum fide, vides novissima ipsius, et dicis tibi : Ecce non est iste qui sic timuerat : quomodo si transires juxta fumum. Nam et hoc dictum est in isto Psalmo superius : « Deficientes velut fumus de» ficient. » Erigitur in altum fumus, et in globum tumidum pergit : quanto magis attollitur, tanto amplius intumescit. Sed cum transieris, attende post te : post te enim fumus, si est ante te Deus. Noli posteriora ex desiderio attendere, sicut attendit uxor Lot, et remansit in via[3] : sed respice ex despectu, et videbis impium nusquam esse, et quæres locum ejus. Quis est locus ejus? Quomodo habet potestatem, habet divitias, habet quemdam ordinem suum in rebus humanis, ut multi ei obsequantur, ut jubeat et audiatur. Iste locus non erit, sed transiet, ut tu possis dicere : « Transivi, et ecce non erat. » Quid est, « Transivi? » Profeci, perveni ad spiritalia, intravi in

[1] Psal. xxxvi, 35. — [2] Ibid 36. — [3] Gen. xix, 26.

sanctuarium Dei, ut intenderem in novissima [1] : « Et » ecce non erat, et quæsivi eum, et non est inventus » locus ejus. »

XV. « Custodi innocentiam. » Tene, quomodo cum avarus esses, saccellum tenebas : quomodo tenebas saccellum, ne tibi extorqueretur a fure ; sic custodi innocentiam, ne tibi extorqueatur a diabolo. Sit illa certum patrimonium tuum, de qua sunt divites et pauperes. « Custodi » innocentiam. » Quid tibi prodest lucrum auri, et damnum innocentiæ : « Custodi innocentiam, et vide direc» tionem [2]. » Habeto oculos directos, ut videas directionem : non pravos, quibus malos vides ; et distortos, ut distortus tibi et pravus videatur Deus, quia favet impiis, et persequitur fideles. Non vides quam distortum videas? Corrige oculos tuos, « Et vide directionem. » Quam directionem? Noli ad præsentia attendere. Et quid videbis? « Quoniam sunt reliquiæ homini pacifico. » Quid est, « Sunt reliquiæ? » Cum mortuus fueris, non eris mortuus : hoc est, « Sunt reliquiæ. » Erit illi aliquid et post hanc vitam ; hoc est, illud semen quod in benedictione erit. Unde Dominus, « Qui credit in me, inquit, licet » moriatur, vivet [3] : Quoniam sunt reliquiæ homini pa» cifico. »

XVI. « Injusti autem disperient in idipsum. » Quid est, « In idipsum? » In sempiternum ; vel, omnes simul in unum. « Reliquiæ impiorum interibunt [4]. » Sunt autem reliquiæ homini pacifico : ergo qui non sunt pacifici, impii sunt. « Beati enim pacifici, quia ipsi filii Dei voca» buntur [5]. »

XVII. « Salus autem justorum a Domino, et protector » eorum est in tempore tribulationis : et adjuvabit eos

[1] Psal. LXXII, 17. — [2] Id. XXXVI, 37. — [3] Joan. XI, 25. — [4] Psal. XXXVI, 38. — [5] Matth. V, 9.

» Dominus, et eruet eos, et eximet eos a peccatoribus[1]. » Tolerent ergo modo peccatores justi, tolerent frumenta zizania, toleret triticum paleam : quia veniet tempus separationis, et eximetur semen bonum ab eo quod igni consumetur : illud in horreum mittetur, illud autem in æternam conflagrationem : quia ideo simul fuerunt primo justus et injustus, ut ille supplantaret, ille probaretur; postea autem ille damnaretur, ille coronaretur.

XVIII. Deo gratias, fratres, reddidimus debitum in nomine Christi : sed nos charitas debitores semper tenet. Illa enim una est, quæ et si quotidie redditur, semper debetur. Multa diximus adversus Donatistas, multa vobis recitavimus, multas chartas, multa præter canonem Scripturarum, illis cogentibus. Nam et si reprehendent hæc, quia vobis talia legimus; nos reprehendamur, dum vos instruamini. Possumus enim eis et in hac parte sic respondere, « Factus sum insipiens, vos me coëgistis[2]. » Tamen, fratres, ante omnia custodite hæreditatem nostram, de qua securi sumus nos in testamento Patris nostri esse : non in aliqua charta frivola alicujus hominis, sed in testamento Patris nostri. Inde securi sumus : quia qui fecit testamentum, vivit. Qui fecit testamentum hæredi suo, ipse judicabit de testamento suo. In rebus humanis alius est testator, alius judex : et tamen qui tenet testamentum, vincit apud judicem alterum, non apud alterum judicem mortuum. Quam ergo secura est nostra victoria, cum ille judicabit qui testatus est ! Etsi enim mortuus est Christus ad tempus, sed jam vivit in æternum[3].

XIX. Loquantur ergo adversus nos quidquid volunt : nos diligamus illos et nolentes. Novimus enim, fratres, novimus linguas eorum : propter quas eis non irascamur, patienter ferte nobiscum. Vident enim in causa se nihil

[1] Psal. XXXVI, 39, 40. — [2] 2 Cor. XII, 11. — [3] Rom. V, 9.

habere, et linguas convertunt in nos, et incipiunt de nobis dicere mala, multa quæ sciunt, multa quæ nesciunt. Quæ sciunt, præterita nostra sunt; « Fuimus enim ali» quando, sicut dicit Apostolus, stulti et increduli, et » ad omne opus bonum reprobi[1]. » In errore perverso desipientes et insanientes fuimus, non negamus; et quantum præteritum nostrum non negamus, tanto magis Deum qui nobis ignavit, laudamus. Quid ergo, hæretice, dimittis causam, et is ad hominem: Quid enim ego sum? Quid sum? Numquid catholica ego sum? Numquid hæreditas Christi diffusa per gentes ego sum? Sufficit mihi ut in ea sim. Vituperas mala mea præterita, quid magnum facis? Severior sum ego in mala mea quam tu: quod tu vituperasti, ego damnavi. Utinam velles imitari, ut et error tuus fieret aliquando præteritus! Ista sunt mala præterita, quæ noverunt maxime in ista civitate. Hic enim male viximus[2], quod ego confiteor: et quantum gaudeo de gratia Dei, tantum de meis præteritis, quid dicam? Doleo? Dolerem, si adhuc essem. Sed quid dicam? Gaudeo? Nec hoc possum dicere: utinam enim nunquam fuissem! Quidquid tamen fui, in nomine Christi præteritum est. Quod autem modo reprehendunt, non norunt. Sunt quæ adhuc in me reprehendant: sed tamen multum est ad illos ut hæc noverint. Multa enim ago in cogitationibus meis, pugnans adversus malas suggestiones meas, et habens conflictationem diuturnam, et prope continuam cum tentationibus inimici subvertere me volentis. Gemo ad Deum in infirmitate mea; et novit quid parturit cor meum, ille qui novit partum meum. « Mihi autem minimum est, ut » a vobis dijudicer, aut ab humano die, ait Apostolus; » sed neque ego me ipsum judico[3]. » Melius enim me ego novi quam illi, sed melius Deus quam ego. Non ergo vo-

[1] Tit. III, 3. — [2] Carthagine. Vide lib. III, Confess. — [3] I Cor. IV, 3.

bis insultent de nobis, non faciat Christus. Dicunt enim : Et qui sunt? et unde sunt? malos hic illos novimus, ubi baptizati sunt? Si nos bene noverunt, sciunt quia et navigavimus aliquando; sciunt quia et peregrinati sumus; sciunt quia alii ivimus, et alii redivimus. Non hic baptizati sumus : sed ubi baptizati sumus[1], Ecclesia est nota universo orbi terrarum. Et multi fratres nostri sunt, qui et norunt quia baptizati sumus, et nobiscum baptizati sunt. Facile est ergo hoc nosse, si quis fratrum est inde sollicitus. Istis autem satisfacturi sumus, et demonstraturi aliquid de testimonio Ecclesiæ, cui non communicant? Merito non nos norunt trans mare baptizatos in Christo, quia et trans mare non habent Christum. Ille enim Christum et trans mare habet, qui et trans mare communionem universæ Ecclesiæ tenet. Quomodo potest cognoscere ubi sim ego baptizatus, cum communio ipsius vix transit mare? Verumtamen, fratres mei, quid eis dicam? Suspicamini quod vultis de nobis. Si boni sumus, in Ecclesia Christi frumenta sumus : si mali sumus, in Ecclesia Christi palea sumus, tamen ab area non recedimus. Tu qui vento tentationis foras volasti, quid es? Triticum non tollit ventus ex area. Ex eo ergo ubi es, agnosce quid es.

XX. Sed tu, inquit, quis es qui contra nos dicis tanta : Quicumque sim, quod dicitur attende, non a quo dicitur. Sed peccatori, inquit, dicit Dominus : « Utquid tu assu» mis testamentum meum per os tuum[2] : » Dicat Dominus hoc peccatori : forte est genus peccatorum cui hoc recte dicat Dominus : sed in quemlibet dicat hoc Dominus, ideo dicit, quia peccatori non prodest quando legem Dei loquitur. Numquid et auditoribus non prodest? Utrumque genus nos habemus in Ecclesia, Domino dicente, et bonorum et malorum. Boni enim cum prædicant, quid

[1] Vide lib. IX, Confess. — [2] Psal. CXLIX, 16.

dicunt: « Imitatores mei estote, sicut et ego Christi[1]. » De bonis quid dicitur: « Sed forma esto fidelium[2]. » Hoc nos esse elaboramus : quid autem simus, ille novit ad quem gemimus. De malis tamen dictum est aliud : « Su-» per cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisæi ; quæ » dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite[3]. » Vides quia in cathedra Moysi, cui successit cathedra Christi, sedent et mali : et tamen dicendo bona non obsunt auditoribus. Quare tu propter malos ipsam cathedram dimisisti? Redi ad pacem, redi ad concordiam quæ te non offendit. Si bona loquor, et bona facio, imitare me : si autem non facio quod dico, habes consilium Domini; quæ dico, fac; quæ autem facio, noli facere; tamen a cathedra catholica noli discedere. Ecce in nomine Christi ituri sumus, et multa dicturi sunt. Quis finis? Cito contemnite causam nostram. Non illis dicatis nisi : Fratres, ad rem respondete : Augustinus episcopus est in Ecclesia catholica, sarcinam suam portat, rationem redditurus est Deo : in bonis eum novi; si malus est, ipse novit; si bonus est, nec sic spes mea est. Hoc ante omnia didici in Catholica, ut spes mea non sit in homine. Merito ergo vos homines reprehenditis, quia spem vestram in homine posuistis. Certe cum reprehenderint nos, contemnite et vos. Novimus enim qualem habeamus locum in corde vestro, quia scimus qualem locum habeatis in corde nostro. Nolite pro nobis certare adversus illos. Quidquid de nobis dixerint, cito transite : ne laborantes causa defensionis nostræ, dimittatis causam vestram. Hoc enim agunt astute, nolentes et timentes ut de ipsa causa dicamus, ingerunt nobis, quo nos avocent; ut cum intendimus purgare nos, sileamus ab ipsis convincendis. Nam prorsus qui me dicitis malum, dico et ego alia innumerabilia : cito aufer de medio, fini

[1] I Cor. IV, 10. — [2] I Tim. IV, 12. — [3] Matth. XXIII, 2, 3.

causam meam, de re age, Ecclesiæ causam attende, ubi sis vide. Veritas tibi undelibet loquatur, esuriens accipe; ne nunquam ad te perveniat panis, dum semper quid reprehendas in vasculo fastidiosus et calumniosus inquiris.

ENARRATIO

IN PSALMUM XXXVII.

Sermo ad populum.

I. Opportune ad id quod cantavimus, « Iniquitatem » meam ego pronuntio, et curam geram pro peccato » meo[1], » respondit hæc mulier de lectione Evangelii. Iniquitates enim ejus intuens Dominus, canem appellavit dicens : « Non est bonum panem filiorum mittere cani- » bus[2]. » At illa quæ noverat iniquitatem suam pronuntiare et curam gerere pro peccato suo, non negavit quod veritas dixit; sed miseriam confessa, misericordiam potius impetravit, curam gerens pro peccato suo. Nam et curari petiverat filiam suam, fortassis in filia significans vitam suam. Psalmum ergo totum, quantum possumus, dum consideramus et pertractamus, advertite. Adsit Dominus cordibus nostris, ut salubriter hic inveniamus voces nostras, et quomodo invenerimus proferamus, nec difficulter inveniendo, nec imperite proferendo.

II. Titulus ejus est. « Psalmus ipsi David in recordatio- » nem sabbati[3]. » Quærimus quæ nobis scripta sunt de sancto David propheta, ex cujus semine Dominus noster Jesus Christus secundum carnem[4] : et inter bona quæ de

[1] Psal. xxxvii, 19. — [2] Matth. xv, 26. — [3] Psal. xxxvii, 1. — [4] Rom. i, 3.

illo nobis nota sunt per Scripturas, non invenimus eum aliquando recordatum sabbatum. Quid enim ita recordaretur, secundum illam observationem Judæorum qua observabant sabbatum; quid ita recordaretur, quod inter septem dies necessario veniebat: Observandum ergo erat non sic recordandum. Nemo autem recordatur, nisi quod in præsentia non est positum : verbi gratia, In hac civitate recordaris Carthaginem, ubi fuisti aliquando; et hodierno die recordaris hesternum diem, vel prioris anni, vel quemlibet anteriorem, et aliquod factum tuum quod jam fecisti, aut aliquid ubi fuisti, vel cui rei interfuisti. Quid sibi vult ista recordatio sabbati, fratres mei? Quæ anima sic recordatur sabbatum? Quod est hoc sabbatum? Cum gemitu enim recordatur. Et cum Psalmus legeretur, audistis, et modo cum retexerimus, audietis quantus sit mœror, quantus gemitus, quantus fletus, quæ miseria. Sed felix est, qui sic miser est. Unde et Dominus in Evangelio beatos appellavit quosdam lugentes[1]. Unde beatus, si lugens? Unde beatus, si miser? Imo miser esset, si lugens non esset. Talem ergo et hic accipiamus sabbatum recordantem, nescio quem lugentem : et utinam nos scimus ipse nescio quis! Est enim quidam dolens, gemens, lugens, recordans sabbatum. Sabbatum, requies est. Sine dubio iste in nescio qua inquietudine erat, qui cum gemitu requiem recordabatur.

III. Ipse itaque inquietudinem quam patiebatur, narrat et commendat Deo, nescio quid gravius timens, quam erat ubi erat. Nam quia in malo est, aperte dicit, nec interprete opus est, nec suspicione, nec conjectura : in quo malo sit, non dubitatur ex ejus verbis, nec opus est ut quæramus, sed ut quod dicit intelligamus. Et nisi pejus aliquid timeret, quam erat illud quo tenebatur, non sic

[1] Matth. v, 5.

inciperet : « Domine, ne in indignatione tua arguas me, » neque in ira tua emendes me[1]. » Futurum est enim ut quidam in ira Dei emendentur, et in indignatione arguantur. Et forte non omnes qui arguuntur emendabuntur : sed tamen futuri sunt in emendatione quidam salvi. Futurum est quidem, quia emendatio nominata est : « Sic » tamen quasi per ignem[2]. » Futuri autem quidam qui arguentur, et non emendabuntur. Nam utique arguet eos quibus dicet : « Esurivi, et non dedistis mihi manducare ; » sitivi, et non potastis me[3] : » et cætera quæ ibi prosequens, quamdam inhumanitatem et sterilitatem increpitat, malis ad sinistram constitutis, quibus dicitur : « Ite » in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis » ejus[4]. » Hæc iste graviora formidans, excepta vita ista, in cujus malis plangit, et gemit, rogat et dicit : « Domine, » ne in indignatione tua arguas me. » Non sim inter illos quibus dicturus es : « Ite in ignem æternum, qui paratus » est diabolo et angelis ejus. Neque in ira tua emendes » me : » ut in hac vita purges me, et talem me reddas, cui jam emendatorio igne non opus sit, propter illos qui salvi erunt, sic tamen quasi per ignem. Quare, nisi quia hic ædificant supra fundamentum ligna, fœnum, stipulam? Ædificarent autem aurum, argentum, lapides pretiosos, et de utroque igne securi essent ; non solum de illo æterno qui in æternum cruciaturus est impios, sed etiam de illo qui emendabit eos qui per ignem salvi erunt. Dicitur enim : « Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem. » Et quia dicitur, « Salvus erit, » contemnitur ille ignis. Ita plane quamvis salvi per ignem, gravior tamen erit ille ignis, quam quidquid potest homo pati in hac vita. Et nostis quanta hic passi sunt mali, et possunt pati : tamen

[1] Psal. xxxvii, 2. — [2] I Cor. iii, 15. — [3] Matth. xxv, 41. — [4] Ibid. 42.

tanta passi sunt, quanta potuerunt pati et boni. Quid enim quisque maleficus, latro, adulter, sceleratus, sacrilegus pertulit legibus, quod non pertulit Martyr in confessione Christi? Ista ergo quæ hic sunt mala, multo faciliora sunt : et tamen videte quemadmodum ea homines ne patiantur, quidquid jusseris faciunt. Quanto melius faciunt quod jubet Deus, ne illa graviora patiantur?

IV. Quare autem petit iste ne indignatione arguatur, neque in ira emendetur? Tanquam dicens Deo : Quoniam jam ista quæ patior multa sunt, magna sunt, quæso ut sufficiant. Et incipit illa enumerare satisfaciens Deo, offerens illa quæ patitur, ne pejora patiatur. « Quoniam sa-» gittæ tuæ infixæ sunt mihi, et confirmasti super me ma-» num tuam[1]. »

V. « Non est sanitas in carne mea a vultu iræ tuæ[2]. » Jam hæc dicebat quæ hic patiebatur : et tamen hoc jam de ira Domini, quia et de vindicta Domini. De qua vindicta? Quam excepit de Adam. Non enim in illum non est vindicatum, aut frustra dixerat Deus : « Morte morieris[3] : » aut aliquid patimur in ista vita, nisi ex illa morte quam meruimus pro peccato. Etenim portamus corpus mortale, quod utique non esset mortale, plenum tentationibus, plenum sollicitudinibus, obnoxium doloribus corporalibus, obnoxium indigentiis, mutabile, languidum et cum sanum est, quia utique nondum plene sanum. Nam unde dicebat : « Non est sanitas in carne mea, nisi quia ista quæ hujus vitæ dicitur sanitas, bene intelligentibus et sabbatum recordantibus non est utique sanitas? Si enim non manducaveritis, inquietat fames. Iste naturalis quidam morbus est : quia natura nobis facta est pœna ex vindicta. Primo homini quod erat pœna, natura nobis est. Unde dicit Apostolus : « Fuimus et nos natura filii iræ, sicut et

[1] Psal. XXXVII, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Gen. II, 27.

» cæteri [1]. Natura filii iræ, » id est, portantes vindictam. Sed quare dicit : « Fuimus ? » Quia spe jam non sumus : nam re adhuc sumus. Sed illud melius dicimus quod spe sumus, quia certi sumus de spe. Non enim incerta est spes nostra, ut de illa dubitemus. Audi ipsam gloriam in spe. « In nobismetipsis, inquit, ingemiscimus, adoptionem » expectantes, redemptionem corporis nostri [2]. » Quid enim ? Nondum redemptus es, o Paule ? nondum pro te pretium persolutum est ? Nonne sanguis ille jam fusus est ? nonne ipsum est pretium omnium nostrum : Plane ipsum. Sed vide quid ait : « Spe enim salvi facti sumus : spes au- » tem quæ videtur, non est spes. Quod enim videt quis, » quid sperat ? Si autem quod non videmus speramus, per » patientiam expectamus [3]. » Quid autem expectat per patientiam ? Salutem. Cujus rei salutem ? Ipsius corporis : quia hoc dixit, « Redemptionem corporis nostri. » Si salutem corporis expectabat, non erat salus illa quam habebat. Esuries, sitis interficit, si subventum non fuerit. Medicamentum enim famis est cibus, et medicamentum sitis est potus, et medicamentum fatigationis est somnus. Detrahe ista medicamenta, vide si non interficiunt illa quæ existunt. Si sepositis istis non sunt morbi, est sanitas. Si autem habes aliquid quod te possit interficere, nisi manducaveris ; noli gloriari de sanitate, sed gemens expecta redemptionem corporis tui. Gaude te redemptum ; sed nondum re, spe securus esto. Etenim si non gemueris in spe, non pervenies ad rem. Hoc ergo non est sanitas, ait : « Non est sanitas in carne mea a vultu iræ tuæ. » Unde ergo sagittæ infixæ ? Ipsam pœnam, ipsam vindictam, et forte dolores quos hic necesse est pati, et animi et corporis, ipsas dicit sagittas. De his enim sagittis et sanctus Job fecit commemorationem, et cum esses in illis doloribus,

[1] Ephes. II, 3. — [2] Rom. VIII, 23. — [3] Ibid. 24, 25.

dixit sagittas Domini infixas sibi[1]. Solemus tamen et verba Dei sagittas accipere : sed numquid ab his posset iste sic dolere se percuti? Verba Dei tanquam sagittæ excitant amorem, non dolorem. An quia et ipse amor non potest esse sine dolore? Quidquid enim amamus et non habemus, necesse est ut doleamus. Nam ille et amat et non dolet, qui habet quod amat : qui autem amat, ut dixi, et nondum habet quod amat, necesse est ut in dolore gemat. Inde illud in persona Ecclesiæ sponsa Christi in Cantico Canticorum : « Quoniam vulnerata charitate ego sum[2]. » Vulneratam se dixit charitate : amabat enim quidam, et nondum tenebat; dolebat, quia nondum habebat. Ergo si dolebat, vulnerata erat : sed hoc vulnus ad veram sanitatem rapiebat. Qui hoc vulnere non fuerit vulneratus, ad veram sanitatem non potest pervenire. Numquid ergo vulneratus semper erit in vulnere? Possumus itaque etiam sic infixas sagittas accipere, id est, verba tua infixa sunt cordi meo, et ex ipsis verbis tuis factum est ut recordarer sabbatum; et ipsa recordatio sabbati, et nondum retentio, facit me nondum gaudere, et agnoscere nec sanitatem esse in ipsa carne, neque dici debere, cum comparo istam sanitatem illi sanitati quam habebo in requie sempiterna, ubi corruptibile hoc induet incorruptionem, et mortale hoc induet immortalitatem[3]; et video quia in illius sanitatis comparatione, ista sanitas morbus est.

VI. « Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meo- » sum[4]. » Quæri solet cujus sit vox; et aliqui accipiunt Christi, propter quædam quæ hic dicuntur de passione Christi, ad quæ paulo post veniemus, et nos agnoscemus quia de passione Christi dicuntur. Sed, « Non est pax os- » sibus meis a facie peccatorum meorum, » quomodo di-

[1] Job. VI, 4. — [2] Cant. II, 5, et V, 8. — [3] I Cor. XV, 53. — [4] Psal. XXXVII, 6.

ceret qui nullum peccatum habebat[1]? Coarctat nos ergo intelligendi necessitas ad cognoscendum tanquam plenum et totum Christum, id est, caput et corpus. Cum enim Christus loquitur, aliquando ex persona solius capitis loquitur, quod est ipse Salvator, natus ex Maria virgine[2]; aliquando ex persona corporis sui, quod est sancta Ecclesia, diffusa toto orbe terrarum. Et nos in corpore ipsius sumus, si tamen fides nostra sincera sit in illo, et spes certa, et charitas accensa : sumus in corpore ipsius, et membra ipsius, et invenimus nos ibi loqui, Apostolo dicente : « Quoniam membra sumus corporis ejus[3] : » et multis locis dicit hoc Apostolus. Nam si dixerimus verba Christi, non erunt et illa verba Christi : « Deus meus, » Deus meus, utquid me dereliquisti? » Et ibi enim habes, « Deus meus, utquid me dereliquisti? longe a salute mea » verba delictorum meorum[4] : » quomodo hic habes : « A facie peccatorum meorum; » sic et ibi habes, verba delictorum meorum. Et si Christus utique sine peccato et sine delicto, incipimus non putare verba illa Psalmi illius esse. Et valde durum et contrarium est, ut ille Psalmus non pertineat ad Christum, ubi habemus tam apertam passionem ejus, tanquam ex Evangelio recitetur. Ibi enim habemus, « Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestimentum meum miserunt sortem[5]. » Quid quod ipse Dominus in cruce pendens, primum versum Psalmi ipsius ore suo protulit, et dixit : « Deus meus, Deus meus, utquid me dereliquisti[6]? » Quid voluit intelligi, nisi illum Psalmum totum ad se pertinere, quia caput ipsius ipse pronuntiavit? Ubi autem sequitur et dicit : « Verba delictorum meorum, » non est dubium quia vox Christi est. Unde ergo peccata, nisi de corpore quod est Ecclesia?

[1] I Petr. II, 22. — [2] Luc. II, 7. — [3] Ephes. V, 30. — [4] Psal. XXI, 2. — [5] Ibid. 19. — [6] Matth. XXVII, 46.

Quia loquitur corpus Christi et caput. Quare tanquam unus loquitur? « Quia erunt, inquit, duo in carne una. » Sacramentum hoc magnum est, ait Apostolus, ego autem » dico in Christo et in Ecclesia[1]. » Unde etiam cum ipse loqueretur in Evangelio, respondens eis qui quæstionem intulerant de uxore dimittenda, ait : « Non legistis quod » scriptum est, quod Deus ab initio masculum et fœminam » fecit eos, et relinquet homo patrem et matrem, et ad- » hærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una? Igitur jam » non duo, sed una est caro[2]. » Si ergo ipse dixit : « Jam » non duo, sed una est caro : » quid mirum si una caro, una lingua, eadem verba, tanquam unius carnis, capitis et corporis? Sic audiamus tanquam unum : sed tamen caput tanquam caput, et corpus tanquam corpus. Non dividuntur personæ, sed distinguitur dignitas : quia caput salvat, salvatur corpus. Caput exhibeat misericordiam, corpus defleat miseriam. Caput est ad purganda, corpus ad confitenda peccata : una tamen vox, ubi non scriptum est quando dicat corpus, quando caput; sed nos in audiendo distinguimus; ille autem tanquam unus loquitur. Quare enim non dicat : « Peccatorum meorum, » qui dixit : « Esurivi, et non dedistis mihi manducare : sitivi, et » non dedistis mihi potum; hospes fui, et non recepistis » me; infirmus fui, et in carcere, et non visitastis me[3]? » Certe Dominus non fuit in carcere. Quare non hoc diceret, cui cum dictum esset : « Quando te vidimus esurientem » et sitientem, aut in carcere, et non ministravimus tibi[4]? » respondit sic ex persona corporis sui se dixisse : « Cum » uni ex minimis meis non fecistis, nec mihi fecistis[5]? » Quare non dicat : « A facie peccatorum meorum, » qui dixit Saulo : « Saule, Saule, quid me persequeris[6]? » Qui

[1] Gen. II, 24, et Ephes. v, 31, 32. — [2] Matth. XIX, 4-6. — [3] Id. XV, 42, 43. — [4] Ibid. 44. — [5] Ibid. — [6] Act. IX, 4.

utique in cœlo jam neminem persecutorem patiebatur. Sed quomodo ibi caput loquebatur pro corpore, sic et hic caput dicit corporis voces, cum et capitis voces auditis. Sed neque cum corporis voces audieritis, separetis caput; neque cum capitis voces audieritis, separetis corpus : quia jam non duo, sed una caro.

VII. « Non est sanitas in carne mea a vultu iræ tuæ[1]. » Sed fortasse injuste tibi Deus iratus est, o Adam, o genus humanum, injuste iratus est Deus! quia dixisti jam agnoscens ipsam pœnam tuam, jam in corpore Christi constitutus homo : « Non sanitas in carne mea a vultu iræ » tuæ. » Expone justitiam iræ Dei, ne te excusare videaris, illum accusare. Sequere, et dic unde ira Domini. « Non est sanitas in carne mea a vultu iræ tuæ : non est » pax ossibus meis[2]. » Repetivit id quod dixit : « Non est » sanitas in carne mea. » Hoc est enim : « Non est pax » ossibus meis. » Non autem repetivit, « A vultu iræ » tuæ : » sed causam dixit iræ Dei : « Non est pax, inquit, » ossibus meis a facie peccatorum meorum. »

VIII. « Quoniam iniquitates meæ sustulerunt caput » meum, sicut fascis gravis gravatæ sunt super me[3]. » Et hic causam præmisit, et effectum subjecit; quid unde contigerit dixit : « Iniquitates meæ sustulerunt caput » meum. » Nemo enim superbus, nisi iniquus, cui sustollitur caput. Sursum tollitur, qui erigit caput adversus Deum. Audistis cum lectio legeretur libri Ecclesiastici : « Initium superbiæ hominis, apostatare a Deo[4]. » Ille qui prior noluit audire præceptum, sustulit iniquitas ipsius caput adversus Deum. Et quia iniquitates sustulerunt caput ejus, quid illi fecit Deus? « Sicut fascis gravis gravatæ » sunt super me. » Levitatis est erigere caput, quasi nihil portat qui erigit caput. Quia ergo leve est quod potest

[1] Psal. XXXVII, 4. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 5. — [4] Eccli. XX, 14.

erigi, accipit pondus unde possit comprimi. Convertitur enim labor ejus in caput ejus, et iniquitas ejus in verticem ejus descendit[1]. « Sicut fascis gravis gravatæ sunt super » me. »

IX. « Computruerunt et putuerunt livores mei[2]. » Jam qui livores habet, non est sanus. Adde quia ipsi livores computruerunt et putuerunt. Unde putuerunt? Quia computruerunt. Jam quomodo hoc explicetur in vita humana, quis hoc non novit? Habeat aliquis sanum olfactum animæ, sentit quomodo puteant peccata. Cui putori peccatorum contrarius erat odor ille, de quo dicit Apostolus : « Christi » bonus odor sumus Deo, in omni loco, iis qui salvi » fiunt[3]. » Sed unde, nisi de spe? Unde, nisi de recordatione sabbati? Aliud enim plangimus in hac vita, aliud præsumimus in illa vita. Quod plangitur, putet : quod præsumitur, fragrat. Ergo nisi esset talis odor qui nos invitaret, nunquam sabbatum recordaremur. Sed quia habemus per Spiritum ipsum odorem, ut dicamus sponso nostro : « Post » odorem unguentorum tuorum curremus[4] : » avertimus a putoribus nostris olfactum, et convertentes nos ad ipsum aliquantum respiramus. Sed nisi ad nos oleant et mala nostra, nunquam istis gemitibus confitemur : « Computruerunt et putuerunt livores mei. » Unde? « A facie in» sipientiæ meæ. » Unde dixit superius : « A facie peccato» rum meorum : » inde nunc : « A facie insipientiæ meæ. »

X. « Miseriis afflictus sum, et curvatus sum usque in » finem[5]. » Unde curvatus est? Quia elatus erat. Si fueris humilis, erigeris; si fueris elatus, curvaberis : non enim deerit Deo pondus unde te curvet. Illud erit pondus, fascis peccatorum tuorum : hoc replicabitur in caput tuum, et curvaberis. Quid est autem curvari? Non se posse eri-

[1] Psal. VII, 17. — [2] Id. XXXVII, 6. — [3] 2 Cor. II, 15. — [4] Cant. I, 3. — [5] Psal. XXXVII, 7.

gere. Talem invenit Dominus mulierem per decem et octo annos curvam : non se poterat erigere[1]. Tales sunt qui in terra cor habent. At vero, quia invenit mulier illa Dominum, et sanavit eam, audiat sursum cor. In quantum tamen curvatur, adhuc gemit. Curvatur enim ille qui dicit : « Corpus enim quod corrumpitur, aggravat animam, » et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitan- » tem[2]. » In his gemat, ut illud accipiat; recordetur sabbatum, ut ad sabbatum pervenire mereatur. Quod enim celebrant Judæi, signum erat. Cujus rei signum? Quam iste recordatur, qui dicit : « Miseriis afflictus sum, et cur- » vatus sum usque in finem. » Quid est : « Usque in » finem. » Usque in mortem. « Tota die contristatus am- » bulabam. Tota die, » sine intermissione. Hoc dicit, « Tota die, » tota vita. Sed ex quo cognovit? Ex quo sabbatum recordari cœpit. Quandiu enim recordatur quod nondum habet, non vis ut contristatus incedat? « Tota » die contristatus ambulabam. »

XI. Quoniam anima mea completa est illusionibus, et » non est sanitas in carne mea[3]. » Ubi ergo est totus homo, anima et caro est. Anima completa est illusionibus, caro sanitatem non habet : quid remanet unde sit lætitia? Nonne oportet ut contristetur? « Tota die contristatus » ambulabam. » Tristitia nobis sit, donec et anima nostra exuatur illusionibus, et corpus nostrum induatur sanitate. Illa est enim vera sanitas, quæ est immortalitas. Quantæ sint illusiones animæ, si voluero dicere, tempus quando sufficit? Cujus enim anima ista non patitur? Breve est quod admoneo, quomodo anima nostra completa est illusionibus. A facie ipsarum illusionum, aliquando vix orare permittimur. De corporibus cogitare non novimus nisi imagines : et sæpe irruunt quas non quærimus, et volumus ex

[1] Luc. XIII, 11. — [2] Sap. IX, 15. — [3] Psal. XXXVII, 8.

hac in hanc ire, et ab illa in illam transire; et aliquando vis redire ad id quod cogitabas, et dimittere unde cogitas, et aliud tibi occurrit: vis recordari quod oblitus eras; et non tibi venit in mentem, et venit potius aliud quod nolebas. Ubi erat quod oblitus eras? Nam quare postea venit in mentem, cum jam non quæreretur? Cum autem quæreretur, occurrerunt pro illo innumerabilia quæ non quærebantur. Rem dixi brevem, fratres: aspersi nescio quid vobis, quo accepto cætera vos ipsi cogitantes, inveniatis quid sit plangere illusiones animæ nostræ. Accepit ergo pœnam illusionis, amisit veritatem. Sicut enim pœna est animæ illusio, sic præmium animæ veritas. Sed in his illusionibus constituti cum essemus, venit ad nos veritas, et invenit nos coopertos illusionibus, suscepit carnem nostram, vel potius a nobis, id est, a genere humano. Apparuit oculis carnis, ut per fidem sanaret eos quibus veritatem fuerat monstraturus: ut sanato oculo veritas patesceret. Ipse enim est veritas, quam nobis promisit, cum caro ejus videretur, ut fides inchoaretur, cujus præmium veritas esset. Non enim se ipse Christus demonstravit in terra, sed demonstravit carnem suam. Nam si in se ipsum demonstraret, viderent illum Judæi et cognoscerent: sed si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent[1]. Sed forte Discipuli viderunt, quando illi dicebant: « Ostende nobis Patrem, et » sufficit nobis[2]. » Et ille ut ab eis se non visum esse monstraret, subjecit: « Tanto tempore vobiscum sum, et » non cognovistis me? Philippe, qui me videt, videt et » Patrem[3]. » Si ergo Christum videbant, quomodo adhuc Patrem quærebant? Si enim viderent Christum, viderent et Patrem. Nondum itaque Christum videbant, qui Patrem sibi ostendi cupiebant. Audi quia nondum videbant: In præmio illud promisit alio loco, dicens: « Qui diligit me,

[1] I Cor. II, 8. — [2] Joan. XIV, 8. — [3] Ibid. 9.

» mandata mea custodit : et qui diligit me, diligetur a » Patre meo, et ego diligam eum [1]. » Et tanquam diceretur ei : Quid illi dabis, diligens eum? « Et ostendam, » inquit, me ipsum illi. » Si ergo diligentibus eum hoc in præmio promisit, quia ostendet se ipsum illis, manifestum est quia illa visio veritatis talis nobis promittitur, qua visa jam non dicamus : « Impleta est anima mea illusio» nibus. »

XII. « Infirmatus sum et humiliatus sum usque nimis [2]. » Qui recordatur altitudinem sabbati, ipse videt quantum sit humiliatus. Nam qui non potest cogitare quæ sit illa quietis altitudo, non videt ubi nunc sit. Propterea alius Psalmus dixit : « Ego dixi in extasi mea : Projectus sum a » facie oculorum tuorum [3]. » Assumpta enim mente vidit nescio quid sublime, et quod vidit nondum ibi totus erat : et quadam, si dici potest, quasi coruscatione facta luminis æterni, ubi sensit non se ibi esse, quod potuit utcumque intelligere, vidit ubi esset, et quemadmodum malis humanis infirmatus et coarctatus esset : et ait : « Ego dixi in » extasi mea : Projectus sum a facie oculorum tuorum. » Tale est nescio quid quod vidi in extasi, inde sentiam quam longe sum, qui nondum ibi sum. Jam ibi erat qui dixit assumptum se in tertium cœlum, et ibi audiebat ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui. Sed revocatus est ad nos, ut gemeret prius perficiendus in infirmitate, et sic postea indueretur virtute : animatus tamen, quia vidit aliquid rerum illarum pro dispensatione officii sui, adjecit dicens : « Audivi ineffabilia verba, quæ non » licet homini loqui [4]. » Jam ergo quid opus est, ut a me aut a quoquam quæratis quæ non licet homini loqui : si illi non licuit loqui, cui licuit audire? Plangamus tamen

[1] Joan. XIV, 21. — [2] Psal. XXXVII, 9. — [3] Id. XXX, 23. — [4] 2 Cor. XII, 2-10.

et gemamus in confessione, agnoscamus ubi simus, recordemur sabbatum, et patienter expectemus quod ille promisit, qui nobis et in se ipso exemplum patientiæ demonstravit. « Infirmatus sum et humiliatus sum usque » nimis. »

XIII. « Rugiebam a gemitu cordis mei[1]. » Attenditis plerumque interpellare gemitibus servos Dei, et quæritur causa : et non apparet nisi gemitus alicujus servi Dei, si tamen ad aures hominis circa illum positi pervenerit. Est enim gemitus occultus qui ab homine non auditur : tamen si tanta occupaverit cor cogitatio desiderii cujusdam, ut voce clariore exprimatur vulnus interioris hominis, quæritur causa : et dicit homo apud semetipsum : Forte illud est unde gemit, et forte illud illi factum est. Quis potest intelligere, nisi ille in cujus oculis et auribus gemit? Propterea « Rugiebam, inquit, a gemitu cordis mei : » quia homines si quando audiunt gemitum hominis, plerumque gemitum carnis audiunt, gementem a gemitu cordis non audiunt. Abstulit nescio quis res hujus, rugiebat, sed non a gemitu cordis : alius, quia extulit filium; alius, quia uxorem; alius, quia grandinata est vinea, quia cuppa acuit, quia diripuit jumentum ipsius nescio quis; alius, quia damnum aliquod passus est; alius, quia timet hominem inimicum : omnes isti a gemitu carnis rugiunt. At vero servus Dei quia ex recordatione sabbati rugit, ubi est regnum Dei, quod caro et sanguis non possidebunt[2] : « Rugiebam, inquit, a gemitu cordis mei. »

XIV. Et quis agnoscebat unde rugiebat, subjecit : « Et ante te est omne desiderium meum[3]. » Non enim ante homines, qui cor videre non possunt : sed, « Ante te » est omne desiderium meum. » Sit desiderium tuum ante illum; « Et Pater qui videt in occulto, reddet tibi[4]. »

[1] Psal. XXXVII, 9. — [2] I Cor. XV, 50. — [3] Psal. XXXVII, 10. — [4] Matth. VI, 6.

Ipsum enim desiderium tuum, oratio tua est : et si continuum desiderium, continua oratio. Non enim frustra dixit Apostolus : « Sine intermissione orantes[1]. » Numquid sine intermissione genuflectimus, corpus prosternimus, aut manus levamus, ut dicat : « Sine intermissione » orate? » Aut si sic dicimus nos orare, hoc puto sine intermissione non possumus facere. Est alia interior sine intermissione oratio, quæ est desiderium. Quidquid aliud agas, si desideras illud sabbatum, non intermittis orare. Si non vis intermittere orare, noli intermittere desiderare. Continuum desiderium tuum, continua vox tua est. Tacebis, si amare destiteris. Qui tacuerunt? De quibus dictum est : « Quoniam abundavit iniquitas, refrigescet cha» ritas multorum[2]. » Frigus charitatis, silentium cordis est : flagrantia charitatis, clamor cordis est. Si semper manet charitas, semper clamas; si semper clamas, semper desideras; si desideras, requiem recordaris. Et rugitus cordis tui ante quem sit, oportet ut intelligas. Jam quale desiderium debeat esse ante oculos Dei, considera. Numquid ut moriatur inimicus noster, quod quasi juste optant homines? Nam aliquando oramus quod non debemus. Illud quod quasi juste orant homines, videamus. Nam orant ut moriatur aliquis, et ad illos hæreditas veniat. Sed et illi qui orant ut moriantur inimici, audiant Dominum dicentem : « Orate pro inimicis vestris[3]. » Non ergo hoc orent, ut moriantur inimici : sed hoc orent, ut corrigantur, et mortui erunt inimici : jam enim correcti, non erunt inimici. « Et ante omne desiderium meum. » Quid si desiderium ante illum est, et ipse gemitus non est ante illum? Unde fieri potest, quando ipsum desiderium vocem suam habet gemitum? Ideo sequitur : « Et gemitus meus non » est absconditus a te. » A te non est absconditus, a

[1] I Thess. v, 17. — [2] Matth. xxiv, 12. — [3] Id. v, 44, et Luc. vi, 27.

multis autem hominibus absconditus est. Videtur aliquando humilis servus Dei dicere : « Et gemitus meus non » est absconditus a te. » Videtur aliquando et ridere servus Dei : numquid desiderium illum mortuum est in corde? Si autem inest desiderium, inest et gemitus. Non semper pervenit ad aures hominum, sed nunquam recedit ab auribus Dei.

XV. « Cor meum conturbatum est. » Unde conturba» tum est? « Et deseruit me fortitudo mea. » Plerumque irruit nescio quid repentinum, fit conturbatio cordis : contremiscit terra, tonitrus datur de cœlo, horribilis fit impetus vel strepitus, leo forte videtur in via, fit conturbatio : latrones insidiantur, fit conturbatio cordis, pavetur, undique sollicitudo incutitur. Unde hoc? « Quia deseruit » me fortitudo mea. » Si enim maneret illa fortitudo, quid timeretur? Quidquid nuntiaretur, quidquid frenderet, quidquid sonaret, quidquid caderet, quidquid horreret, non terreret. Sed unde illa perturbatio? « Deseruit me » fortitudo mea. » Unde deseruit fortitudo? « Et lumen » oculorum meorum non est mecum. » Latuerat ergo Adam lumen oculorum ipsius. Nam lumen oculorum ipsius ipse Deus erat : quem cum offendisset, fugit ad umbram, et abscondit se inter ligna paradisi[1]. Pavebat a facie Dei, et quæsivit umbram arborum. Jam inter arbores lumen oculorum non habebat, ad quod gaudere consueverat. Si ergo ille de origine, et nos de propagine; et redeunt ad illum secundum vel novissimum Adam membra ista, quia novissimus Adam in spiritum vivificantem[2]; et clamant de corpore ejus in ista confessione : « Et lumen » oculorum meorum non est mecum : » jam confitens, jam redemptus, jam in corpore Christi est, et lumen oculorum ipsius non est cum ipso? Plane non est cum ipso : sed est

[1] Gen. III, 8. — [2] I Cor. XV, 45.

quidem tanquam adhuc recordantium sabbatum, tanquam cernentium in spe; sed nondum est illud lumen de quo dicitur: « Ostendam me ipum illi[1]. » Est quiddam luminis, quia filii Dei sumus, et utique hoc in fide retinemus : sed nondum est illud lumen quod videbimus. « Nondum enim » apparuit quod erimus : scimus quia cum apparuerit, » similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est[2]. » Nam modo lumen fidei et lumen spei est. « Quandiu enim » sumus in corpore, peregrinamur a Domino : per fidem » enim ambulamus, non per speciem[3]. Et quandiu quod » non videmus speramus, per patientiam expectamus[4]. » Voces sunt ergo istæ peregrinantium, nondum in patria constitutorum. Et recte dicit, et vere dicit, et si non sit dolosus, veraciter confitetur : « Et lumen oculorum meo- » rum non est mecum. » Hæc patitur homo intus, ibi secum, in se ipso, et se ipsum, de nemine ad neminem præter se : hæc sibi ipse pœna sua esse meruit, quidquid superius enumeravit.

XVI. Sed numquid hoc solum est quod patitur homo? Patitur enim ex se intrinsecus, forinsecus autem ex eis inter quos vivit: patitur mala sua, cogitur pati et aliena. Inde sunt illæ duæ voces : « Ab occultis meis munda me, Do- » mine, et ab alienis parce servo tuo[5]. » Jam de occultis suis confessus est, a quibus se cupit mundari : dicat et de alienis a quibus sibi vult parci. « Amici mei. » Quid dicam jam de inimicis? « Amici mei et proximi mei adversum » me appropinquaverunt, et steterunt[6]. » Hoc quod ait : » Adversum me steterunt, » intellige. Si enim adversum me steterunt, adversus se ceciderunt. « Amici mei et pro- » ximi mei adversum me appropinquaverunt, et steterunt. » Jam intelligamus capitis voces, jam incipiat illucescere

[1] Joan. XIV, 21. — [2] I Joan. III, 2. — [3] 2 Cor. V, 6, 7. — [4] Rom. VIII, 25. — [5] Psal. XVIII, 13, 14. — [6] Psal. XXXVII, 12.

caput nostrum in passione. Sed rursum cum cœperit caput dicere, noli inde separare corpus. Si caput noluit se separare a vocibus corporis, corpus se audeat separare a passionibus capitis? Patere in Christo; quia tanquam peccavit in infirmitate tua Christus. Modo enim peccata tua tanquam ex ore suo dicebat, et ea dicebat sua. Dicebat enim: « A facie peccatorum meorum, quæ non erant ipsius. » Quomodo ergo peccata nostra sua esse voluit propter corpus suum, sic et nos passiones ejus nostras esse velimus propter caput nostrum. Non enim ille ex amicis passus est inimicos, et nos non. Imo et nos ad hoc paremus in eodem convivari: talem calicem non respuamus, ut celsitudinis ejus desiderium per humilitatem ejus inveniamus. Respondit enim celsitudini ejus hærere volentibus, qui ejus adhuc humilitatem non cogitabant, et ait illis: « Potestis » bibere calicem quem ego bibiturus sum[1]? » Ergo et illæ passiones Domini, passiones nostræ sunt: et unusquisque si bene serviat Deo, bene servet fidem, exhibeat quod debet, et versetur inter homines juste, volo videre si non patitur, etiam quod hic enumerat in passione sua Christus.

XVII. « Amici mei et proximi mei adversum me appro- » pinquaverunt, et steterunt: et proximi a longe stete- » runt[2]. » Qui proximi appropinquaverunt, et qui proximi a longe steterunt? Proximi erant Judæi, quia cognati erant, appropinquaverunt, et quando crucifixerunt. Proximi et Apostoli: et tamen ipsi a longe steterunt, ne cum illo paterentur. Potest etiam hoc sic intelligi: « Amici » mei, » id est, qui se finxerunt amicos meos. Amicos enim se finxerunt, quando dixerunt: « Scimus quia in » veritate viam Dei doces[3]: » quando illum tentare voluerunt, utrum solvendum esset tributum Cæsari, quando

[1] Matth. xx, 22. — [2] Psal. xxxvii, 13. — [3] Matth. xxii, 16.

illos convicit ore ipsorum, amici videri volebant: sed non illi erat opus ut quisquam ei testimonium perhiberet de homine[1]; ipse enim sciebat quid esset in homine: adeo ut cum amica verba dixissent, responderet eis: « Quid me, » inquit, tentatis, hypocritæ[2]? » Ergo « Amici mei et » proximi mei adversum me appropinquaverunt, et ste- » terunt: et proximi a longe steterunt. » Nostis quid dixi. Proximos dixi qui appropinquaverunt, et tamen a longe steterunt. Appropinquaverunt enim corpore, sed longe steterunt corde. Qui tam propinqui corpore, quam qui in crucem levaverunt? Qui tam longe corde, quam qui blasphemaverunt? Audite istam longinquitatem ab Isaïa propheta, videte istam propinquitatem et longinquitatem: « Populus hic labiis me honorat: » ecce propinquat corpore: « Cor autem eorum longe est a me[3]. » Iidem propinqui, iidem longinqui: propinqui labiis, longinqui corde. Verumtamen quia longe steterunt timentes Apostoli, absolutius et planius de illis accipimus ut alios propinquasse, alios longe stetisse intelligamus: quandoquidem et Petrus qui audacius secutus fuerat, ita adhuc longe erat, ut interrogatus et perturbatus, ter negaret Dominum, cum quo se moriturum esse promiserat[4]. Qui postea ex longinquo ut propinquus fieret, audivit post resurrectionem: « Amas me? » et dicebat: « Amo[5]. » Et dicendo propinquabat, qui negando longe factus erat, donec trina voce amoris, solveret trinam vocem negationis. « Et proximi mei a longe steterunt. »

XVIII. « Et vim faciebant qui quærebant animam » meam[6]. » Jam manifestum est qui quærebant animam ipsius: qui non habebant animam ejus, quia non erant in corpore ejus. Qui quærebant animam ejus, longe erant

[1] Joan. II, 25. — [2] Matth. XXII, 18. — [3] Isaï. XXIX, 13. — [4] Matth. XXVI, 70. — [5] Joan. XXI, 17. — [6] Psal. XXXVII, 13.

ab anima ejus : sed quærebant ut occiderent eam. Quæritur enim anima ejus et bene. Nam alio loco arguit quosdam dicens : « Et non est qui requirat animam meam [1]. » Arguit quosdam non quærentes animam ejus, et rursus arguit alios quærentes animam ejus. Quis est qui quærit bene animam ipsius? Qui ejus passiones imitatur. Qui sunt qui quærebant male animam ejus? Qui ei vim faciebant, et crucifigebant eum.

XIX. Sequitur : « Qui quærebant mala mea, locuti » sunt vanitatem. » Quid est, « Qui quærebant mala » mea? » Multa quærebant, et non inveniebant. Forte hoc dixerit : Quærebant crimina mea. Quæsierunt enim quæ in illum dicerent, et non inveniebant [2]. » Quærebant enim mala de bono, quærebant scelera de innocente : quando invenirent in eo qui nullum peccatum habebat? Sed quia peccata quærebant in eo, qui nullum peccatum habebat, restabat ut fingerent quod non inveniebant. Ideo, » Qui quærebant mala mea, locuti sunt vanitatem, » non veritatem. » Et dolum tota die meditabantur : » hoc est, fallaciam sine cessatione meditabantur. Nostis quanta falsa testimonia dicta sunt in Dominum, antequam pateretur. Nostis quanta falsa testimonia dicta sunt, etiam cum resurrexisset. Nam illi milites custodes sepulcri, de quibus Isaïas dixit : « Ponam malos pro sepultura ejus [3]: » (Mali enim erant, et veritatem dicere noluerunt, et corrupti mendacium seminaverunt :) attendite qualem vanitatem locuti sunt. Interrogati sunt etiam ipsi, et dixerunt : « Cum dormiremus, venerunt Discipuli ejus, et abstule- » runt eum [4]. » Hoc est loqui vanitatem. Si enim dormiebant, unde sciebant quod gestum erat?

XX. Ergo ait : « Ego autem velut surdus non audie-

[1] Psal. CXLI, 5. — [2] Matth. XXVI, 59. — [3] Isaï. LIII, 9. — [4] Matth. XXVIII, 13.

» biam. » Qui ad ea quæ audiebat non respondebat, tanquam non audiebat. « Ego autem velut surdus non audie» bam : et sicut mutus non aperiens os suum. » Et repetit eadem : « Et factus sum sicut homo non audiens, et non » habens in ore suo redargutiones[1]. » Quasi non esset quod illis diceret, quasi non esset unde illos argueret. Nonne jam antea multa increpaverat, multa dixerat, et dixerat, « Væ vobis Scribæ et Pharisæi, hypocritæ[2], » et multa talia? Tamen quando passus est, nihil horum dixit : non quia non habebat quod diceret, sed expectabat ut complerent illi omnia, et implerentur omnes prophetiæ de illo, de quo dictum erat : « Et sicut ovis coram tondente se sine » voce, non aperuit os suum[3]. » Oportebat ergo ut taceret in passione, non taciturus in judicio. Judicandus enim venerat, qui postea judicaturus veniret : et ideo cum magna potestate judicaturus, quia cum magna humilitate judicatus.

XXI. « Quoniam in te, Domine, speravi, tu exaudies, » Domine Deus meus[4]. » Tanquam si ei diceretur : Quare non aperuisti os tuum? quare non dixisti : Parcite? quare non in cruce pendens iniquos arguisti? Sequitur, et dicit : « Quoniam in te, Domine, speravi, tu exaudies, Domine » Deus meus. » Monuit te quid facias, si forte occurrerit tribulatio. Quæris enim te defendere, et forte nemo accipit defensionem tuam. Jam tu perturbaris, quasi perdideris causam tuam, quia nullius habes defensionem aut testimonium. Custodi intus innocentiam tuam, ubi nemo opprimit causam tuam. Prævaluit in te falsum testimonium, sed apud homines : numquid apud Deum valebit, ubi causa tua dicenda est? Quando Deus judex erit, alius testis quam conscientia tua non erit. Inter judicem justum et conscientiam tuam noli timere nisi causam tuam : si

1 Psal. XXXVII, 14, 15. — 2 Matth. XXIII, 13. — 3 Isaï. LIII, 7. — 4 Psal. XXXVII, 16.

causam malam non habueris, nullum accusatorem pertimesces, nullum falsum testem refelles, nullum verum requires. Tu tantum bonam conscientiam affer, ut possis dicere : « Quoniam in te, Domine, speravi, tu exaudies, » Domine Deus meus. »

XXII. « Quia dixi : Nequando insultent in me inimici » mei, et dum commoventur pedes mei, in me magna » locuti sunt[1]. » Iterum redit ad infirmitatem corporis sui, et rursus caput illud attendit pedes suos : non sic est in cœlo, ut deserat quod habet in terra : attendit plane, et videt nos. Aliquando enim, ut est ista vita, commoventur pedes nostri, et labuntur in aliquo peccato : ibi exurgunt linguæ nequissimæ inimicorum. Hinc ergo intelligimus, etiam cum tacebant quid quærebant. Loquuntur tunc aspere immites, gaudentes se invenisse quod dolere debuerunt. « Et dixi : Ne aliquando insultent in me » inimici mei. » Dixi hoc, et tamen forte ad emendationem fecisti eos magna loqui de me, « Dum moverentur » pedes mei, » id est, elati sunt, multa mala dixerunt, cum commoverer. Misereri enim debuerunt infirmis, non insultare : quomodo Apostolus dicit : « Fratres, si præ» occupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spiri» tales estis, instruite hujusmodi in spiritu mansuetudi» nis. » Et complectitur quare : « Intendens, inquit, te » ipsum, ne et tu tenteris[2]. » Non erant isti tales, de quibus dicit : « Et dum commoverentur pedes mei, in me » magna locuti sunt : » sed erant tales de quibus alibi dicit : « Qui me premunt, exultabunt si motus fuero[3]. »

XXIII. « Quoniam ego in flagella paratus sum[4]. » Omnino magnifice, tanquam diceret : Ad hoc natus sum, ut flagella sufferam. Non enim nasceretur nisi de Adam, cui flagella debentur. Sed aliquando peccatores in hac vita

[1] Psal. XXXVII, 17. — [2] Gal. VI, 1. — [3] Psal. XII, 5. — [4] Id. XXXVII, 18.

aut non, aut minus flagellantur ; quia jam desperata est intentio eorum. At vero illi quibus paratur vita sempiterna, necesse est ut hic flagellentur : quia vera est illa sententia : « Fili, ne deficias in disciplina Domini, neque » fatigeris cum ab illo increparis : quem enim diligit Do» minus corripit; flagellat autem omnem filium quem » recipit[1]. » Ideo ergo non insultent inimici mei, non magna loquantur : et si flagellat me Pater meus : « In fla» gella paratus sum ; » quia mihi hæreditas præparatur. Non vis flagellum, non tibi datur hæreditas. Omnis enim filius necesse est ut flagelletur. Usque adeo omnis flagellatur, ut nec illi pepercerit[2] qui peccatum non habuit[3]. « Quoniam ego in flagella paratus sum. »

XXIV. « Et dolor meus ante me est semper[4]. » Quis dolor? Forte de flagello. Et vere, fratres mei, vere dicam vobis, flagella sua dolent homines, quare flagellantur non dolent. Non erat iste sic. Audite, fratres mei : Nescio quis si damnum patitur, proclivior est ut dicat : Indigne passus sum, quam ut consideret quare passus sit, dolens damnum pecuniæ, non dolens justitiæ. Si peccasti, thesaurum tuum interiorem dole : nihil habes in domo, sed forte inanior es corde : si autem plenum est cor bono suo, Deo tuo; quare non dicis : « Dominus dedit, Dominus » abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est, sit no» men Domini benedictum[5]? » Unde ergo iste dolebat? de flagello quo flagellabatur? absit. « Et dolor meus, in» quit, ante me est semper. » Et quasi diceremus, quis dolor? unde dolor? « Quoniam iniquitatem meam ego » pronuntio, et curam geram pro peccato meo[6]. » Ecce unde dolor. Non de flagello dolor : de vulnere, non de medicina. Nam flagellum medicamentum est contra pec-

[1] Prov. III, 11, 12. — [2] Rom. VIII, 32. — [3] I Petr. II, 21. — [4] Psal. XXXVII, 18. — [5] Job. I, 21. — [6] Psal. XXXVII, 19.

cata. Audite, fratres : Christiani sumus ; et tamen plerumque si filius cujusquam moriatur, plangit illum; si peccet, non illum plangit. Tunc plangeret, tunc doleret, cum peccantem videret; tunc modum imponeret, tunc normam vivendi doceret, disciplinam daret : aut si fecit, et ille non audivit, tunc erat plangendus ; tunc pejus mortuus luxuriose vivens, quam moriendo luxuriam finiens : tunc ergo quando ista faciebat in domo tua, non solum mortuus erat, sed et putebat. Hæc dolenda sunt, illa sustinenda : illa ferenda, ista plangenda. Plangenda autem, quomodo audistis plangere istum : « Quoniam » iniquitatem meam ego pronuntio, et curam geram pro » peccato meo. » Ne securus sis, cum confessus fueris peccatum tuum, tanquam semper præparatus ad confitendum et committendum peccatum. Sic pronuntia inquitatem tuam, ut curam geras pro peccato tuo. Quid est, curam gerere pro peccato tuo? Curam gerere pro vulnere tuo. Si diceres : Curam geram pro vulnere meo, quid intelligeretur, nisi, Dabo operam ut sanetur? Hoc est enim curam gerere pro delicto, semper niti, semper intendere, semper studiose et sedulo agere ut sanes peccatum. Ecce de die in diem plangis peccatum tuum, sed forte lacrymæ currunt, et manus cessant. Fiant eleemosynæ, redimantur peccata, gaudeat indigens de dato tuo, ut et tu gaudeas de dato Dei. Eget ille, eges et tu : eget ille ad te, eges et tu, ad Deum. Tu contemnis egentem tui, Deus non te contemnet egentem sui? Ergo impleto tu egentis inopiam, ut impleat Deus interiora tua. Hoc est : « Curam geram pro peccato » meo, » faciam omnia quæcumque facienda sunt, ad abolendum et sanandum peccatum meum. « Et curam geram pro » peccato meo. »

XXV. « Inimici autem mei vivunt[1]. » Bene est eis ;

[1] Psal. XXXVII, 20.

gaudent in sæculi felicitate, ubi ego laboro, et rugio a gemitu cordis mei. Quomodo vivunt inimici illius, quia jam dixit de illis : « Quoniam locuti sunt vanitatem? Audi et » in alio Psalmo : Quorum filii sicut novellæ constabilitæ. » Sed superius dixerat : « Quorum os locutum est vanita- » tem, filiæ eorum compositæ sicut similitudo templi; » cellaria eorum plena, eructantia ex hoc in hoc; boves » eorum crassi, oves eorum fœcundæ multiplicantes in » exitibus suis : non est ruina sepis, neque clamor in pla- » teis eorum[1]. » Vivunt ergo inimici mei : hæc vita est, hanc laudant, hanc amant, hanc malo suo habent. Quid enim sequitur? « Beatum dixerunt populum, cui hæc » sunt. » Quid autem tu, qui curam geris pro peccato tuo? quid tu, qui pronuntias iniquitatem tuam? « Beatus, in- » quit, populus cujus est Dominus Deus ipsius[2]. Inimici » autem mei vivunt : et confirmati sunt super me, et mul- » tiplicati sunt qui me oderunt inique[3]. » Quid est : « Qui » oderunt inique? » Bona sibi volentem oderunt. Qui si redderent mala pro malis, boni non essent : qui si non redderent bona pro nobis, ingrati essent : reddunt autem mala pro bonis qui oderunt inique. Tales fuerunt Judæi : venit ad illos Christus cum bonis, reddiderunt illi mala pro bonis. Cavete hoc malum, fratres : cito subintrat. Quia diximus : Tales erant Judæi; ne putet unusquisque vestrum longe se exceptum. Corripiat te aliquis frater tuus, bonum tibi volens; oderis illum, et talis es. Et videte quam cito fiat, quam facile : et vitatote tam magnum malum, tam agile peccatum.

XXVI. « Detrahebant mihi qui retribuunt mala pro » bonis, quoniam persecutus sum justitiam[4]. » Ideo mala pro bonis. Quid est, « Persecutus sum justitiam? » Non dimisi : ne forte persecutionem semper in malo intelligas,

[1] Psal. CXLIII, 12-15. — [2] Ibid. — [3] Id. XXXVII, 20. — [4] Ibid. 21.

« Persecutus » dixit, perfecte secutus : « Quoniam perse- » cutus sum justitiam. » Et audi caput nostrum ejulans in passione : Et projecerunt me dilectum, tanquam mortuum abominatum. Parum erat mortuum, quare abominatum? Quia crucifixum. Etenim hæc mors crucis magna apud eos abominatio erat, non intelligentes in prophetia dictum esse : « Maledictus omnis qui pendet in ligno [1]. » Non enim ipse attulit mortem, sed hic invenit de maledicto primi hominis propagatam [2] : et eamdem mortem nostram suscipiens in ligno suspendit, quæ venerat de peccato. Ergo ne putarent aliqui, sicut putant quidam hæretici [3], Dominum nostrum Jesum Christum falsam carnem habuisse, et non veram mortem in cruce solvisse, intendit hoc Propheta, et ait : « Maledictus omnis qui » pendet in ligno. » Ostendit ergo quia et Filius Dei vera morte mortuus est, quæ mortali carni debebatur : ne non maledictum, putares non vere mortuum. Quia vero illa mors non erat falsa, sed ex illa propagine descenderat, quæ venerat de maledicto, cum diceret Deus : « Morte » moriemini [4] : » omnino et ad ipsum quia pervenit vera mors, ut ad nos perveniret vera vita; etiam ad ipsum pervenit mortis maledictio, ut ad nos perveniret vitæ benedictio. « Et projecerunt me dilectum, tanquam mortuum » abominatum. »

XXVII. « Ne derelinquas me, Domine Deus meus, ne » discesseris a me [5]. » Dicamus in illo, dicamus per illum; ipse enim interpellat pro nobis [6] : » et dicamus : « Ne de- » relinquas me, Domine Deus meus. » Et tamen dixerat : « Deus meus, Deus meus, utquid me dereliquisti [7]? » et dicit : « Deus meus, ne discesseris a me. » Si a corpore non recedit, recessit a capite? Cujus ergo vox erat, nisi primi

[1] Deut. XXI, 23. — [2] Gal. III, 10. — [3] Manichæi. — [4] Gen. II, 17. — [5] Psal. XXXVII, 22. — [6] Rom. VIII, 34. — [7] Matth. XXVII, 46, et Psal. XXI, 2.

hominis. Ex illo ergo se ostendens veram carnem portare, dicit : « Deus meus, Deus meus, utquid me dereliquisti ? » Non illum dimisit Deus. Si te non dimittit credentem in se, Christum dimitteret Pater et Filius et Spiritus sanctus unus Deus? Sed personam in se transfiguraverat primi hominis. Scimus, dicente Apostolo : « Quia vetus homo nos- » ter confixus est cruci cum illo[1]. » Non autem careremus vetustate, nisi crucifigeretur in infirmitate. Ad hoc enim venit, ut renovemur in illo : quia desiderando eum et passionem ejus imitando renovamur. Ergo vox erat infirmitatis, vox erat nostra, qua dictum est : « Quare me de- » reliquisti ? » Inde ibi dictum est : « Verba delictorum » meorum[2] : » tanquam diceret : Hæc verba ex persona peccatoris in me transfigurata sunt. « Ne discesseris a me. »

XXVIII. « Intende in adjutorium meum, Domine sa- » lutis meæ[3]. » Ipsa est salus, fratres, de qua salute exquisierunt Prophetæ, sicut dicit apostolus Petrus : et non acceperunt qui exquisierunt[4] ; sed inquisierunt, et prænuntiaverunt, et venimus nos, et invenimus quod illi exquisierunt. Et ecce nos nondum accepimus ; et nascentur post nos, et invenient quod nec ipsi accipient, et transient : ut omnes simul in fine diei cum Patriarchis, et Prophetis, et Apostolis denarium salutis accipiamus. Etenim nostis mercenarios vel operarios diversis temporibus ductos ad vineam, mercedem tamen pariter acceperunt[5]. Et Prophetæ ergo, et Apostoli, et Martyres, et nos, et qui post nos erunt usque in finem sæculi, in ipso fine accepturi sumus salutem sempiternam, ut contemplantes gloriam Dei, et ejus faciem intuentes, eum laudemus in æternum, sine defectu, sine aliqua pœna iniquitatis, sine aliqua perversitate peccati, laudantes Deum, et non jam

[1] Rom. VI, 6. — [2] Psal. XXI, 2. — [3] Id. XXXVII, 23. — [4] 1 Petr. I, 10-12. — [5] Matth. XX, 9.

suspirantes, sed inhærentes illi, cui usque in finem suspiravimus, et in spe lætati sumus. In illa enim civitate erimus, ubi bonum nostrum Deus est, lumen Deus est, panis Deus est, vita Deus est : quidquid est bonum nostrum, a quo peregrinantes laboramus, in illo inveniemus. In illo erit quies, quam modo recordantes necesse est ut doleamus. Illud enim sabbatum recordamur, in cujus recordatione tanta dicta sunt, et nos tanta dicere debemus, et dicentes nunquam tacere, non ore, sed corde : quia sic ore tacemus, ut corde clamare possimus.

ENARRATIO I

IN PSALMUM XXXVIII.

SERMO I[1]. (8)

I. Psalmi hujus[2], quem modo cantavimus, et tractandum suscepimus, titulus est : « In finem pro Idithun, » Canticum ipsi David[3]. » Cujusdam ergo, qui vocatur Idithun, voces expectandæ et audiendæ sunt : et si esse unusquisque nostrum potuerit Idithun, in eo quod cantat invenit se, et audit se. Videris enim quis vocatus fuerit Idithun secundum hominum priscam nativitatem : nos autem audiamus quid interpretetur hoc nomen, et in ipsa interpretatione nominis quæramus intelligentiam veritatis. Sicut ergo inquirentes reperire potuimus in eis nominibus, quæ nobis a studiosis Litterarum divinarum ex hebræo eloquio in latinum interpretata sunt, Idithun in-

[1] Sermo habitus Carthagine ad mensam S. Cypriani. — [2] Vide D. Guillon, tom. xxi, pag. 463-464. — [3] Psal. xxxviii, 1.

terpretatur : Transiliens eos. Quis est ergo iste transiliens? vel quos transilivit? quia : Transiliens, non nude positum est ; sed : Transiliens eos. Transiliendo enim cantat, an cantando transilit? Sive transiliendo cantet, sive cantando transiliat, transilientis tamen Canticum paulo ante cantavimus : utrum et nos simus transilientes, viderit Deus cui cantavimus. Sed si quis transiliens cantavit, gaudeat se esse quod cantavit : si quis autem terræ adhuc inhærens cantavit, optet esse quod cantavit. Quosdam enim inhærentes humo curvatos in terram, ea quæ ima sunt cogitantes, in rebus transeuntibus spem ponentes, transilivit iste qui vocatur Transiliens eos. Quos enim transilivit, nisi remanentes?

II. nostis quosdam Psalmos inscribi Canticum graduum : et ibi quidem in græca lingua satis evidens est, quid dicat ἀναϐαθμῶν. Anabathmi enim gradus sunt, sed ascendentium, non descendentium. Latinus quia non potuit proprie dicere, generaliter dixit : et quoniam gradus appellavit, ambiguum reliquit utrum ascendentium essent, an descendentium. Sed quia « non sunt loquelæ neque sermones, quorum non » audiantur voces eorum [1], » exponit sequentem lingua præcedens ; et fit certum in alia, quod ambiguum erat in alia. Quomodo ergo ibi ascendens quidam cantat, sic et hic transiliens. Est autem hæc ascensio et ista transilitio, non pedibus, non scalis, non pennis ; et tamen si interiorem hominem attendas, et pedibus, scalis, et pennis. Nam si non pedibus, quomodo dicit homo interior, « Non » veniat mihi pes superbiæ [2] ? » Si non scalis, quid sunt quas vidit Jacob, ubi erant ascendentes Angeli et descendentes [3]? Si non pennis, quis est qui dicit : « Quis da» bit mihi pennas sicut columbæ, et volabo, et requies» cam [4] ? » Sed in rebus corporalibus aliud sunt pedes,

[1] Psal. XVIII, 4. — [2] Id. XXXV, 12. — [3] Gen. XXVIII, 12. — [4] Psal. LIV, 7.

aliud scalæ, aliud pennæ. Intus autem et pedes, et scalæ, et pennæ affectus sunt bonæ voluntatis. His ambulemus, his ascendamus, his volemus. Cum ergo audit quisque transilientem hunc, et imitari eligit, non quærat levitate corporis transilire fossas, aut aliqua altiuscula prævolare saliendo : sed quod ad corpora attinet dico : nam fossas etiam transilit. « Succensa igni et effossa, quæ ab incre- » patione vultus tui peribunt [1]. » Quæ sunt enim succensa igni et effossa, quæ ab increpatione Domini peribunt, nisi peccata? Succensa igni sunt, quæ facit male ardens cupiditas : et effossa sunt, quæ facit male jacens timiditas. Hinc enim peccata omnia, aut cupiendo, aut timendo. Transiliat ergo iste omnia quibus teneri posset in terra : erigat scalas suas, exerat pennas suas, videat utrum quisquam agnoscat hic se : imovero in Domini gratia multi se agnoscunt, qui forte jam vilem habentes mundum, et omnia quæ delectant in mundo, eligunt recte vivere, dum hic vivunt in gaudiis quibusdam spiritalibus. Et hæc unde erunt adhuc ambulantibus super terram, nisi ex divinis Eloquiis, ex verbo Dei, ex parabola aliqua Scripturarum scrutata et investigata, ex dulcedine inventionis, quam præcessit labor inquisitionis? Sunt quædam deliciæ, sanctæ et bonæ in libris. Neque enim sunt in auro et argento, in epulis atque luxuria, in venatibus et piscatibus, in ludo et joco, in theatricis nugis, in affectandis et apprehendendis ruinosis honoribus; neque enim vera sunt gaudia in his omnibus, et in his libris nulla sunt : imovero anima illa ima transiliens, et in his delectata dicat, quia verum dicit et secura dicit : « Narraverunt mihi injusti delectationes, sed » non sicut lex tua, Domine [2]. » Veniat adhuc iste Idithun, transiliat eos qui delectantur imis, et delectetur in his, et gaudeat in verbo Domini, in delectatione legis

[1] Psal. LXXIX, 17. — [2] Id. CXVIII, 86.

Altissimi. Sed quid dicimus? Et hinc transiliendum est in aliud? An huc usque habet quo transiliat qui transilire desiderat? Voces potius ejus audiamus. Jam enim iste transiliens videtur mihi quod habitabat in eloquiis Dei, et ibi didicit hæc, quæ audituri sumus.

III. « Dixi : Custodiam vias meas, ut non delinquam » in lingua mea[1]. » Credas quod legendo, disserendo, prædicando, monendo, objurgando, hortando, cum versaretur in opere, cum exerceretur in difficultatibus quibusdam humanis, homo agens inter homines, quamvis jam transiliens eos, qui non delectantur his, quia difficile est, ut quisque lingua non labatur et peccet, « Et qui lingua » non peccavit, ut scriptum est, hic perfectus est vir[2]. » aliqua forte pœnitenda dixerat, et lapsa erant ab ore quæ vellet revocare, nec posset. Non enim lingua frustra in udo est, nisi quia facile labitur. Videns ergo quam esset difficile, ut necessitatem loquendi haberet homo, et in loquendo non aliquid diceret, quod se dixisse nollet; et tædio affectus ex his peccatis, quæsivit evitare talia. Patitur hanc difficultatem transiliens. Non me judicet, qui nondum est transiliens : transiliat, et experiatur quod loquor : tunc enim erit et testis et filius veritatis. Cum ergo hæc ei contigissent, statuerat non loqui, ne aliquid diceret quod locutum se esse pœniteret. Hoc indicant prima verba ejus, « Dixi : Custodiam vias meas, ut non delin» quam in lingua mea. » Custodi ergo vias tuas, o Idithun, et noli delinquere in lingua tua : perpende quod dicturus es, examina, consule interiorem veritatem : et sic profer ad exteriorem auditorem. Quæris ista plerumque in perturbatione rerum, in occupatione animorum, dum ipsa infirmitas animæ, quam aggravat corpus quod corrumpitur, et audire vult et dicere, audire intus, dicere foris, ali-

[1] Psal. XXXVIII, 2. — [2] Jacob. III, 2.

quando pertubata studio dicendi, deficit indiligentia agnoscendi; et in his dicit aliquid quod forte non esset dicendum. Contra hæc remedium melius est silentium. Stat enim peccator, propria quadam nota peccator, superbus quisquam et invidus; audi loquentem transilientem, captat verba, proponit laqueos; difficile est ut non inveniat aliquid non ita dictum, ut dici debuisset: nec audiendo ignoscit, sed calumniatur invidendo. Contra hos iste Idithun transiliens eos silere delegerat, unde ita cantavit : « Dixi : Custodiam vias meas, ut non delinquam » in lingua mea. » Quandiu capior a calumniosis, aut captor, et si non capior, « Custodiam vias meas, ut » non delinquam in lingua mea. » Quamvis transilierim delectationes terrenas, quamvis non me capiant temporalium rerum volatici affectus, quamvis jam hæc ima despiciam, et ad meliora consurgam; in ipsis tamen melioribus sufficit mihi delectatio intelligentiæ coram Deo : quid mihi opus est captanda loqui, et dare aditum calumniantibus. « Dixi ergo : Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custo» diam. » Hoc quare? Propter pios, propter studiosos, propter fideles et sanctos? absit. Illi sic audiunt, ut quod probant laudent : quod autem improbant inter multa forte quæ laudant, veniam dent potius quam calumniam parent. Propter quos ergo vis custodire vias tuas, ut non delinquas in lingua tua, et ponis ori tuo custodiam? Audi, « Dum consistit adversum me peccator. » Non consistit ad me, sed « Consistit adversum me. » Quid dicturus postremo, unde satisfaciam? Carnali de spiritalibus loquor, foris videnti et audienti, intus surdo et cæco. Animalis enim homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei[1]. Nisi autem animalis inveniretur, quando calumniaretur?

[1] I Cor. II, 14.

« Beatus qui narrat verbum auri audienti[1], » non auri peccatoris astantis adversum se. Tales enim multi circumstabant et circumfremebant, « Quando ille velut ovis ad » immolandum ductus est, et sicut agnus coram tondente » sine voce, sic non aperuit os suum[2]. » Quid enim dicas turgidis, turbidis, calumniosis, litigiosis, verbosis? Quid dicas sanctum et pium, et de religione transiliens eos : quando ipsis libenter audientibus, discere cupientibus, veritatis cibo inhiantibus, avide accipientibus, et Dominus ait : « Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis » illa portare modo[3]? » Et Apostolus, « Non potui vobis » loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus : « non tamen desperandis, sed nutriendis. Sequitur enim, « Tan- » quam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non » escam, nondum enim poteratis. » Ergo vel nunc dic. « Sed neque adhuc quidem potestis[4]. » Noli ergo festinare audire quod non capis, sed cresce ut capias. Sic parvulum alloquimur, in sinu matris Ecclesiæ pio lacte nutriendum et ad escam mensæ Dominicæ idoneum faciendum. Quid autem vel tale dicam peccatori astanti adversus me, idoneum se putanti aut fingenti, ad ea quæ non capit : ut cum ei dixero, et ille non ceperit, non se putet non cepisse, sed me defecisse? Ergo propter hunc peccatorem astantem adversus me, « Posui ori meo cus- » todiam. »

IV. Et quid secutum est? « Obsurdui, et humiliatus » sum, et silui a bonis[5]. » Patitur enim difficultatem iste transiliens in quodam gradu, quo jam transilivit; et quærit et inde transilire, ad vitandam hanc difficultatem. Peccare metuebam, ut non loquerer, ut silentium mihi imponerem; hoc enim dixeram, « Custodiam vias meas, ut non

[1] Eccli. xxv, 12. — [2] Isaï. LIII, 7. — [3] Joan. XVI, 12. — [4] I Cor. III, 1, 2. — [5] Psal. XXXVIII, 3.

» delinquam in lingua mea : » et dum timeo loqui ne peccem, « Obsurdui et humiliatus sum, et silui a bonis. » Dum nimis timeo ne loquar aliqua mala, tacui omnia bona : « Obsurdui, et humiliatus sum, et silui a bonis. » Unde enim dicebam bona, nisi quia audiebam? « Auditui » enim meo dabis exultationem et lætitiam[1]. » Et amicus sponsi stat, et audit eum, et gaudio gaudet propter vocem, non suam, sed sponsi[2]. Ut vera dicat, audit quæ dicat. Nam qui loquitur mendacium, de suo loquitur[3]. Quiddam ergo triste et molestum passus est iste; et hac sua confessione id quod passus est, cavendum admonet, non imitandum. Timendo enim nimis, ut dixi, ne diceret aliqua non bona, statuit sibi nulla dicere vel bona : et quoniam statuit tacere, cœpit non audire. Stas enim si transiliens es, expectas a Deo audire quid dicas hominibus : inter divitem Deum, et inopem quærentem quid audiat, intercurris transiliens, qui possis et hinc audire, et hac dicere : si eligis hac non dicere, non mereberis hinc audire : contemnis pauperem, contemneris a divite. Oblitus es servum te esse, quem constituit Dominus super familiam suam dare conservis cibaria[4]? Quid ergo quæris accipere, quod piger es erogare? Merito ergo quoniam quod acceperas dicere noluisti, impediris ne accipias quod accipere cupiebas. Aliquid enim volebas, aliquid habebas : da quod habes, ut merearis accipere quod non habes. Ergo cum quasi posuissem ori meo custodiam, mihique indixissem silentium, quia videbam ubique periculosum eloquium, factum est, inquit, in me quod nolebam; « Obsurdui, et humiliatus sum : » non me humiliavi : sed, « Humiliatus sum. Obsurdui, et humiliatus sum, et silui a bonis. » Cœpi non dicere bona, cum timeo ne dicam aliqua mala : et reprehendi con-

[1] Psal. L, 10. — [2] Joan. III, 29. — [3] Joan. VIII, 44. — [4] Matth. XXIV, 45.

silium meum. Silui enim a bonis. Et dolor meus « reno- » vatus est. » A dolore quippe quodam, quem mihi inflixerant calumniatores et reprehensores, tanquam requieveram in silentio, et cessaverat dolor ille qui factus erat a calumniantibus : sed ubi silui a bonis, renovatus est dolor meus. Cœpi plus dolere tacuisse me quæ dicere deberem, quam dolueram dixisse quæ dicere non deberem. « Renovatus est dolor meus. »

V. «[1] Et in meditatione mea exardescet ignis[2]. » Cœpit esse inquietum cor meum. Videbam insensatos, et tabescebam[3], non arguebam : et me sic tacentem zelus domus tuæ comedebat[4]. Respexi enim ad Dominum meum dicentem, « Serve nequam et piger, dares pecuniam meam » nummulariis, et ego veniens cum usuris exigerem. » Et quod sequitur, avertat Deus a dispensatoribus suis, « Pro- » jiciatur in tenebras exteriores » ligatis manibus et pedibus, servus, non eversor ad perdendum, sed piger ad erogandum[5]. Quid expectare debent, qui cum luxuria consumpserunt, si damnantur qui cum pigritia servaverunt ? « In meditatione mea exardescet ignis. » Et positus in hac fluctuatione dicendi et tacendi, inter eos qui calumniari parati sunt, et eos qui affectant instrui, inter abundantes et inopes ; factus opprobrium his qui abundabant, et despectio superbis[6], respiciens eos beatos qui esuriunt et sitiunt justitiam[7] ; laborans in utroque, afflictus in utroque ; periclitans ne projiciat margaritas ante porcos, periclitans ne non eroget cibaria conservis : in hoc æstu quæsivit alium meliorem locum ab hac dispensatione, in qua sic laborat homo et periclitatur ; et suspirans in finem quemdam, ubi ista non erat passurus, in illum, inquam, finem quo dicturus est

[1] Silentio prætérit verba illa vers. 4. *Concaluit cor meum intra me.* — [2] Psal. XXXVIII, 3. — [3] Id. CXVIII, 158. — [4] Id. LXVIII, 10. — [5] Matth. XXV, 26, 27 et 30. — [6] Psal. CXXII, 4. — [7] Matth. V, 6.

bono erogatori Dominus, « Intra in gaudium Domini tui[1] : » « Locutus sum, inquit, in lingua mea[2]. » Inter æstus, inter pericula hæc, inter difficultates, quia ita delectat lex Domini, ut tamen propter abundantiam scandalorum refrigescat charitas multorum[3] : inter hos ergo æstus, « Locutus sum, inquit, in lingua mea. » Cui? Non auditori quem volo erudire, sed exauditori a quo volo erudiri. « Locutus sum in lingua mea, » illi a quo intus audio, si quod bonum, si quod verum audio. Quid locutus es? « Notum, inquit, mihi fac, Domine, finem » meum. » Transilivi enim quædam, et veni ad quædam, et ea in quæ veni meliora sunt eis a quibus transilivi : sed restat adhuc quod transiliendum sit. Non enim hic remanebimus, ubi tentationes, ubi scandala, ubi auditores et calumniatores patimur. « Finem meum notum mihi fac : » finem qui mihi deest, non cursum qui mihi adest.

VI. Finem illum dicit, quem currens intuebatur Apostolus, et de sua imperfectione confitebatur, aliud in se intuens, aliud alibi quærens. Ait enim : « Non quia jam » acceperim, aut jam perfectus sim, fratres, ego me ip- » sum non arbitror apprehendisse[4]. » Et ne diceres, Si non apprehendi? Apostolus, ego apprehendi? si perfectus non est Apostolus, ego perfectus sum? vide quid agat, attende quid dicat. Quid ergo agis, Apostole? Nondum apprehendisti, nondum perfectus es? Quid agis? ad quam actionem me hortaris? quid mihi imitandum sequendumque proponis? « Unum autem, inquit, quæ retro sunt » oblitus, in ea quæ ante sunt extentus, secundum inten- » tionem sequor ad palmam supernæ vocationis Dei in » Christo Jesu[5] : secundum intentionem, nondum secundum perventionem, nondum secundum apprehen-

[1] Matth. v, 21. — [2] Psal. xxxviii, 5. — [3] Matth. xxiv, 12. — [4] Philip. iii, 12, 13. — [5] Ibid. 14.

sionem. Non relabamur unde jam transilivimus, nec remaneamus in illis in quæ jam venimus. Curramus, intendamus, in via sumus : nec tam sis securus ex eis quæ transisti, quam sollicitus pro eis ad quæ nondum pervenisti. « Quæ retro, inquit, oblitus in ea quæ ante sunt » extentus, secundum intentionem sequor ad palmam su- » pernæ vocationis Dei in Christo Jesu. » Ipse est enim finis. Unum autem, hoc est illud unum, « Domine, ostende » nobis Patrem, et sufficit nobis[1]. » Unum autem, quæ et una dicitur in alio Psalmo, « Unam petii a Domino, » hanc requiram. Quæ retro oblitus, in ea quæ ante sunt » extentus. Unam petii a Domino, hanc requiram, ut » inhabitem in domo Domini per omnes dies vitæ meæ. » Propter quid ? « Ut contempler delectationem Domini[2].» Ibi enim gaudebo de socio, non timebo de adversario : ibi enim contemplator mecum erit amicus, non calumniator inimicus. Hoc desideravit iste Idithun, notum fieri sibi cum hic esset, ut sciret quid sibi deesset; et non tam gauderet de his ad quæ pervenerat, quam desideraret ea ad quæ nondum pervenerat; et quibusdam jam transilitis, non remaneret in via, sed desiderio raperetur in superna; usqueqno ille qui quædam transilierat, omnia transiliret, et ab irroratione quadam guttarum dominicarum de Scripturarum nube venientium, veniret sicut cervus ad fontem vitæ[3], et in illo lumine videret lumen[4], et absconderetur in vultu Dei a conturbatione hominum[5] : ubi diceret, Bene est, ultra nihil volo, omnes hic amo, neminem hic timeo. Bonum desiderium, sanctum desiderium. Qui jam hoc habetis, congaudete nobis; et orate ut perseveranter habeamus, ne inter scandala deficiamus. Nam et nos pro vobis hoc idem rogamus. Non enim nos digni qui pro vo-

[1] Joan XIV, 9. — [2] Psal. XXVI, 4. — [3] Id. XLI, 2. — [4] Id. XXXV, 10. — [5] Id. XXX, 21.

bis oremus, et vos indigni qui pro nobis oretis. Auditoribus suis quibus prædicabat verbum Dei, se commendabat Apostolus [1]. Orate ergo pro nobis, fratres, ut et quod videndum est bene videamus, et quod dicendum est bene dicamus. Cæterum hoc desiderium, novi, in paucis est: nec me optime intelligunt, nisi qui gustaverint unde loquor. Loquimur tamen omnibus, et habentibus tale desiderium, et nondum habentibus: habentibus ut nobiscum in illa suspirent; non habentibus, ut pigritiam excutiant, ima transiliant, ad dulcedinem legis Dominicæ veniant, non in delectationibus iniquorum remaneant. Narrant enim multa multi, et laudant multa multi, iniqua iniqui. Et revera et illa iniqua habent delectationem, sed non sicut lex tua, Domine [2]. Dicant ergo nobiscum qui credunt hæc dicere et nos. Negotium enim hoc intus est, nullis verbis ostendi potest. Sed qui hoc agit, credat esse et in alio: non solum se putet accepisse quod Dei est. Dicat ergo in his Idithun, « Notum fac mihi, Domine, finem » meum. »

VII. « Et numerum dierum meorum qui est [3]. » Numerum dierum quæro qui est. Sic possum dicere, sic possum intelligere numerum sine numero, quomodo possunt dici anni sine annis. Ubi enim anni, utique quasi numerus; sed tamen, « Tu idem ipse es, et anni tui non defi» cient [4]. » Numerum dierum meorum mihi notum fac, sed qui est. Quid ergo? Iste numerus in quo tu es, non est? Plane, si attendam bene, non est: si hæream, quasi est; si transiliam, non est: si ab istis me excutiens superna contempler, si transeuntia manentibus comparem, video quid verum sit: quid autem magis videatur esse, quam sit? Dicturus-ne sum esse istos dies meos? Hos, inquam, dies esse dicturus sum; et tam magnum hoc ver-

[1] Coloss. IV, 3. — [2] Psal. CXVIII, 85. — [3] Id. XXXVIII, 5. — [4] Id. CI, 28.

bum, huic cursui rerum labentium temere dabo? Ita ergo ipse deficiens pene non sum, ut exciderit mihi qui dixit, « Ego » sum qui sum[1]. » Est ergo aliquis numerus dierum? Vere est, et sine fine est. In his autem diebus dicam aliquid esse, si teneo de quo die me interrogas utrum sit : ut vel interroges me, tene unde me interrogas. Tenes diem istum? Si tenuisti hesternum, tenes et hodiernum. Sed hesternum, inquis, non teneo, quia jam non est : istum autem teneo in quo sum, et qui mecum est. Ita-ne de isto excidit tibi jam quantum a prima luce transierit? Nonne iste dies a prima hora cœpit? Da mihi primam horam ejus : da mihi et secundam ejus ; quia forte et ipsa transvolavit. Tertiam, inquis, dabo tibi : forte enim in ipsa nunc sumus. Certe ergo sunt isti dies, et est tertia dies : et si tertiam dabis, non diem, sed horam dabis. Verumtamen ne hoc quidem tibi concedo, si mecum ista utcumque transilisti. Da mihi vel horam tertiam, ipsam mihi da in qua es. Si enim aliquid ejus jam præteriit, et aliquid ejus adhuc restat ; nec quod præteriit mihi potes dare, quia jam non est ; nec quod restat, quia nondum est. Quid mihi de hora ista, quæ nunc peragitur, dabis? Quid de illa mihi dabis, cui committam hoc verbum ut dicam : Est? Cum dicis ipsum Est, certe una syllaba est, et momentum unum est, et tres litteras syllaba habet : in ipso ictu ad secundam hujus verbi litteram non pervenis, nisi prima finita fuerit ; tertia non sonabit, nisi cum et secunda transierit. Quid mihi de hac una syllaba dabis? Et tenes dies, qui unam syllabam non tenes? Momentis transvolantibus cuncta rapiuntur, torrens rerum fluit ; « De quo torrente ille in via bibit pro » nobis, qui jam exaltavit caput[2]. » Isti ergo dies non sunt : ante abeunt pene, quam veniant ; et cum venerint, stare non possunt : jungunt se, sequuntur se, et non se

[1] Exod. III, 14. — [2] Psal. CIX, 7.

tenent. Nihil de præterito revocatur : quod futurum est transiturum expectatur ; nondum habetur, dum non venit ; non tenetur, dum venerit. « Numerum ergo die» rum meorum qui est : » non istum qui non est, et quod me difficilius et periculosius perturbat, et est et non est ; nec esse possumus dicere quod non stat, nec non esse quod venit et transit. Est illud simplex quæro, Est verum quæro, Est germanum quæro, Est quod est in illa Jerusalem sponsa Domini mei, ubi non erit mors, non erit defectus, non erit dies transiens, sed manens, qui nec hesterno præceditur, nec crastino impellitur. Hunc, inquam, « Numerum dierum meorum qui est, notum mihi fac. »

VIII. « Ut sciam quid desit mihi [1]. » Hoc enim mihi deest hic laboranti : ea quandiu mihi deest, non me dico perfectum : quandiu hoc non accipio, dico : « Non quia » jam acceperim, aut jam perfectus sim ; sequor autem ad » palmam supernæ vocationis Dei [2] : » hanc accipiam pro mercede cursus mei. Mansio quædam erit finis currendi ; et inipsa mansione patria sine peregrinatione, sine seditione, sine tentatione. Ergo, « Notum fac mihi hunc nume» rum dierum meorum qui est, ut sciam quid desit mihi ; » quia nondum ibi sum : ne superbiam ex eo in quo jam sum, ut inveniar in illo non habens meam justitiam. In comparatione enim illius quod est, attendens ista quæ non ita sunt, et plus mihi videns deesse quam adesse, ero humilior ex eo quod deest, quam elatior ex eo quod adest. Nam qui putant se aliquid habere cum hic vivunt, superbiendo non accipiunt quod deest : quia magnum putant esse quod adest. « Qui enim putat se esse aliquid, cum nihil sit, » semetipsum seducit [3]. » Nec isti ex hoc magni sunt. Nam et inflatio et tumor imitatur magnitudinem, sed non habet sanitatem.

[1] Psal. XXXVIII, 5. — [2] Philip. III, 12-14. — [3] Gal. VI, 3.

IX. Jam ergo iste transiliens agens quiddam in corde occultum, quod non novit nisi qui pariter agit; tanquam noto sibi facto fine suo impetrans quod rogavit, noto sibi facto numero dierum suorum, non qui transit, sed qui est, attendit ad hæc quæ transilivit, et comparavit notitiæ superiori : et tanquam diceres ei : Quare desiderasti numerum dierum tuorum qui est? quid enim de diebus istis dicis? De illo alio attendens hæc ait : « Ecce veteres » posuisti dies meos[1]. » Veterascunt enim hi, ego novos volo, novos nunquam veterascentes ; ut dicam : « Vetera transierunt, ecce facta sunt nova[2] : » nunc in spe, tunc in re. Innovati enim fide et spe, quanta adhuc vetera agimus? Non enim sic Christo induti sumus, ut ex Adam jam nihil portemus. Videte veterascentem Adam, et innovari Christum in nobis : « Et si exterior, inquit, » homo noster corrumpitur, sed interior renovatur de die » in diem[3]. » Ergo ad peccatum, ad mortalitatem, ad prætervolantia tempora, ad gemitum et laborem et sudorem, ad ætates succedentes, non manentes, ab infantia usque ad senectutem sine sensu transeuntes, ad hæc attendentes, videamus hic veterem hominem, veterem diem, vetus Canticum, Vetus Testamentum : conversi autem ad interiorem, ad ea quæ innovanda sunt, pro his quæ immutabuntur, inveniamus hominem novum, diem novum, Canticum novum, Testamentum Novum ; et sic amemus istam novitatem, ut non ibi timeamus vetustatem. Nunc ergo in hoc cursu transimus a veteribus ad nova : ipse transitus agitur cum corrumpuntur exteriora, et innovantur interiora ; donec etiam hoc ipsum hoc exterius corrumpitur, reddat debitum naturæ, veniat in mortem, renovetur et hoc in resurrectione. Tunc fient revera omnia nova, reliqua quæ nunc sunt in spe. Agis ergo aliquid

[1] Psal. XXXVIII, 6. — [2] 2 Cor. V, 17. — [3] Id. IV, 16.

nunc a veteribus te exuendo, et in nova currendo. In nova ergo currens iste, et in ea quæ ante sunt extentus : « Notum, inquit, Domine, fac mihi finem meum, et numerum dierum meorum qui est, ut sciam quid desit mihi. » Ecce trahit adhuc Adam, et sic festinat ad Christum : « Ecce, inquit, veteres posuisti dies meos. » Veteres dies ex Adam, veteres illos posuisti : veterascunt quotidie, et sic veterascunt, ut aliquando etiam consumantur. « Et » substantia mea tanquam nihil ante te. » Ante te, Domine, tanquam nihil substantia mea, ante te qui vides hoc : et ego cum hoc video, ante te video, ante homines non video. Quid enim dicam? Quibus verbis ostendam nihil esse quod sum in comparatione ejus quod est? Sed intus dicitur, intus utcumque sentitur. « Ante te, » Domine, ubi oculi tui sunt, non ubi oculi humani sunt : quid ubi oculi tui sunt? « Substantia mea tanquam nihil. »

X. « Verumtamen universa vanitas, omnis homo vi» vens[1]. Verumtamen : » quid enim dicebat? Jam ecce transilivi mortalia omnia, et ima contempsi, calcavi terrena, ascendi ad delectationem legis Domini, fluctuavi in dispensatione numerorum dierum dominicorum, desideravi etiam finem illum, cujus non est finis; desideravi numerum dierum meorum qui est, quia numerus dierum istorum non est; ecce jam talis sum, tanta transilivi, in ea quæ stant si inhio : « Verumtamen, » sic quomodo hic sum, quandiu hic sum, quandiu in hoc sæculo sum, quandiu carnem mortalem porto, quandiu tentatio vita humana est super terram[2], quandiu inter scandala suspiro, quandiu timeo ne cadam qui sto, quandiu mihi incerta sunt et mala mea et bona mea, « Universa vanitas omnis » homo vivens. Omnis, » inquam, et hærens et transiliens, et ipse Idithun ad universam vanitatem adhuc per-

[1] Psal. XXXVIII, 6. — [2] Job. VII, 1.

tinet : quia omnia vanitas, et vanitas vanitantium[1] : quæ abundantia homini in omni labore suo, quo ipse laborat sub sole[2] ? Numquid et Idithun sub sole adhuc est? Habet aliquid sub sole, habet aliquid ultra solem. Sub sole habet evigilare, dormire, manducare, bibere, esurire, sitire, vigere, fatigari, puerascere, juvenescere, senescere, incerta habere quæ optat et timet : hæc omnia sub sole habet et ipse Idithun, etiam ipse transiliens eos. Unde ergo transiliens? Ex illo desiderio : « Notum fac mihi, Domine, » finem meum[3]. » Hoc enim desiderium ultra solem est, non est sub sole. Sub sole omnia visibilia : quidquid visibile non est, sub sole non est. Non est visibilis fides, non est visibilis spes, non est visibilis charitas, non est visibilis benignitas, non est visibilis postremo timor ille castus permanens in sæculum sæculi[4]. In his omnibus dulcedinem habens consolationemque Idithun, et ultra solem conversans, quia conversatio ejus in cœlis est, ex his quæ adhuc habet sub sole, gemit ; et ista contemnit et dolet, in illa inardescit quæ desiderat. Locutus est de illis, loquatur et de istis. Auditis concupiscenda, audite contemnenda. « Verumtamen universa vanitas omnis homo vivens. »

XI. « Quanquam in imagine ambulat homo[5]. » In qua imagine, nisi illius qui dixit : « Faciamus hominem ad » imaginem et similitudinem nostram[6]? Quanquam in » imagine ambulat homo. » Ideo enim « Quanquam, » quia magnum aliquid imago hæc. Et hoc « Quanquam, » secutum est « Tamen : » ut illud quod audistis « Quan- » quam, » ultra solem sit ; hoc autem quod sequitur « Ta- » men, » sub sole sit ; et illud pertineat ad veritatem, hoc ad vanitatem. « Quanquam ergo in imagine ambulat » homo : tamen vane conturbatur. » Audi conturbatio-

[1] Lege *vanitatum.* — [2] Eccli. I, 2, 3. — [3] Psal. XXXVIII, 5. — [4] Id. XVIII, 10. — [5] Id. XXXVIII, 7. — [6] Gen. I, 26.

nem ejus, et vide si non est vana : ut calces eam, transilias eam, et habites in excelsis, ubi non est ista vanitas. Quæ vanitas? « Thesaurizat, et non cognoscit cui congre» gabit ea. » O insana vanitas! « Beatus cujus est Dominus » spes ejus, et non respexit in vanitates et insanias men» daces[1]. » Delirare tibi videor, avare, cum hæc loquor: anicularia tibi videntur hæc verba. Tu enim videlicet homo magni consilii magnæque prudentiæ, excogitas quotidie genera acquirendæ pecuniæ, de negotio, de agricultura, fortassis et de eloquio, de juris-consultatione, de militia, addis et de fœnore. Homo cordatus nihil prætermittis omnino, unde nummus super nummum, et in occulto diligentius castigetur. Deprædaris hominem, caves deprædatorem : quod facis times ne patiaris, et in eo quod pateris non te corrigis. Sed non pateris : prudens enim homo es; bene servas, non solum bene colligis : habes ubi ponas, cui committas, quomodo nihil pereat ex eo quod congregasti. Interrogo cor tuum, discutio prudentiam tuam : Ecce collegisti, ecce ita servasti, ut nihil possis amittere eorum quæ servasti, dic mihi, cui servas? Non tecum ago, non commemoro, non exaggero quidquid aliud mali habet avaritia vanitatis tuæ : hoc unum propono, hoc discutio quod mihi dat occasio lectionis hujus Psalmi. Prorsus colligis, thesaurizas ; non dico : Ne forte dum colligis colligaris ; non dico : Ne forte cum vis esse prædo, sis præda : hoc apertius eloquar; fortassis enim cæcus avaritia non audisti aut intellexisti ; non dico, inquam : Ne forte cum vis esse prædo minoris, sis præda majoris. Non enim sentis esse te in mari, nec cernis minores pisces a majoribus devorari. Non dico ista, non dico difficultates et pericula in ipsa conquisitione pecuniæ, quanta patiantur qui eam colligunt, quam in omnibus periclitentur, in omnibus

[1] Psal. XXXIX, 5.

pene mortem videant : transeo hæc omnia. Prorsus colligis nullo contradicente, servas nullo auferente : excute cor tuum, ac prudentiam tantam qua me derides, qua me insipientem putas hæc loquentem ; et dic mihi : Thesaurizas, cui congregabis ea? Video quid velis dicere, quasi quod vis dicere, huic non occurrerit : dicturus es, Filiis meis servo. Hæc est vox pietatis, excusatio iniquitatis : Filiis meis, inquis, servo. Etiam servas filiis tuis. Ita-ne hoc non noverat Idithun? Noverat ea plane, sed in diebus veteribus computabat, et ideo contemnebat ; quia ad novos dies festinabat.

XII. Nam ecce discutio te cum filiis tuis : servas transiturus transituris, imovero transiens transeuntibus. Nam transiturum te sic dixi, quasi nunc maneas. Ipsum hodie : ex quo loqui cœpimus usque ad hoc momentum, sentis quia senuimus. Neque enim cernis et incrementa capillorum tuorum ; et nunc cum stas, cum hic es, cum agis aliud, cum loqueris, in te crescunt capilli tui : neque enim repente creverunt, ut tonsorem quæreres. Agitur ergo ætas transvolans et in intelligentibus et non sentientibus et in aliud male occupatis. Transis tu, et servas transeunti filio tuo. Primo hoc a te quæro : Scis eum possessurum cui servas? aut si nondum natus est, scis nasciturum? Servas filiis, incertum est an futuris, an possessuris : nec reponis thesaurum ubi reponendus est. Non enim Dominus tuus servo suo tale consilium daret, ut peculium suum perderet. Peculiosus servus es cujusdam magni patrisfamilias. Quod amas et quod habes ipse tibi dedit, et non vult ut perdas quod tibi dedit, qui et se ipsum tibi dabit. Sed nec hoc, inquam, quod tibi ad tempus dedit, vult ut perdas. Multum est, exuberat, supergreditur vires necessitatis tuæ, jam certe superfluum deputatur : nec hoc volo ut perdas, ait Dominus tuus. Et quid facio?

Migra, ubi posuisti non est tutus locus. Certe servire vis avaritiæ: vide ne forte et ipsi avaritiæ congruat consilium meum. Habere enim vis quod habes, et non perdere: ostendo tibi locum ubi ponas. Ne thesaurizes in terra, nesciens cui congreges ea, et postea quemadmodum consumpturus sit qui possidebit, qui tenebit. Forte enim possessus possidebit, et quod a te habebit non tenebit. Forte cum ei servas, antequam ille veniat tu perdes. Sollicitudini tuæ consilium do: « Thesaurizate » vobis thesaurum in cœlo [1]. » Hic in terra si velles servare divitias, quæreres horreum: forte non crederes domui tuæ propter domesticos tuos: commendares ad vicum argentarium: difficilis est enim ibi casus, fur non facile accedit, bene omnia servantur. Quare ista cogitas, nisi quia non habes melius ubi serves? Quid si dabo melius? Dicam tibi: Noli commendare huic minus idoneo, sed est quidam idoneus, illi commenda: habet magna horrea, ubi perire non possint divitiæ; magnus super omnes divites dives est. Jam forte dicturus es: Et quando audeo tali commendare? Quid si ipse te hortatur? Agnosce illum, non solum paterfamilias est, sed et dominus tuus est. Nolo, inquit, serve meus perdas peculium tuum, agnosce ubi ponas: quare ibi ponis ubi possis amittere, ubi et si non amittas, ibi permanere perpetuo tu non potes? Est alius locus, quo te transferam: Præcedat te quod habes; noli timere ne perdas; dator ego eram, custos ego ero. Dicit tibi hoc Dominus tuus: fidem tuam interroga, vide si velis illi credere. Dicturus es: Perditum habeo quod non video, hic illud volo videre. Dum vis hic videre, nec hic videbis, et ibi nihil habebis. Nescio quos thesauros habes absconditos in terra, cum procedis, non eos tecum portas. Venisti ad audiendum sermonem, ad colligendas in-

[1] Matth. VI, 20.

teriores divitias, cogitas de exterioribus : numquid eas huc tecum adduxisti? Ecce nec nunc eas vides. Credis te habere in domo, quod scis te posuisse : numquid scis te non perdidisse? Quam multi redierunt ad domos suas, et quod posuerant non invenerunt. Hinc fortasse expaverunt corda cupidorum; et quoniam dixi multos sæpe ad domum suam rediisse, et quod posuerant non invenisse, dixit quisque in corde suo : Absit, Episcope, bonum opta, ora pro nobis, absit ut contingat, absit ut ita fiat, credo in Deum, quoniam quod posui salvum invenio. Credis in Deum, et non credis ipsi Deo? Credo in Christum, quia salvum erit quod posui, nemo accedet, nemo auferet. Securus vis esse credendo in Christum, ut nihil perdas de domo tua : securus eris potius credendo Christo, ut ibi ponas, ubi consilium dedit. An securus es de servo tuo, et sollicitus es de Domino tuo? securus es de domo tua, et sollicitus de cœlo? Sed ego, inquis, quomodo pono in cœlo? Dedi tibi consilium : ubi dico, pone : quomodo perveniat ad cœlum, nolo scias. Pone in manibus pauperum, da egentibus : quid ad te quomodo perveniat? Non perducam quod ego accipio? An oblitus es : « Cum uni ex minimis » meis fecistis, mihi fecistis[1]? » Si haberet quispiam amicus tuus quosdam lacus vel cisternas, et quæque receptacula fabricarum ad servandum aliquem liquorem vel vini vel olei quæreres, ubi absconderes vel servares fructus tuos, et diceret tibi : Ego tibi servo : haberetque ad illa receptacula occultos canales quosdam transitusque, ut per hos clanculo iret quod palam funderetur; et diceret tibi : Quod habes, hic funde : videres autem tu non esse illum locum ubi ponere cogitabas, et timeres fundere : ille qui sciret machinamenta quædam occulta locorum suorum, non tibi diceret : Funde securus, hinc illuc perve-

[1] Matth. xxv, 40.

nit; non vides qua, sed crede mihi, qui fabricavi? Fabricavit enim per quem facta sunt omnia, mansiones omnibus nobis : illuc vult præcedere quod habemus, ne hoc in terra perdamus. Cum autem servaveris in terra, dic mihi cui congregabis ea? Filios habes : unum plus numera, et da aliquid et Christo. « Thesaurizat, et non cognoscit cui » congregabit ea : vane conturbatur. »

XIII. « Et nunc : » Quando, inquit iste Idithun respiciens vanitatem quamdam, suspiciens veritatem quamdam, in medio positus quiddam sub se habens, quiddam supra se : sub se habet unde transilivit, supra se habet quo se extendit : « Et nunc, » ait, quando quiddam transilivi, quando multa calcavi, quando temporalibus jam non teneor, nondum sum perfectus, nondum accepi. « Spe enim salvi facti sumus : spes autem quæ videtur, » non est spes. Quod enim videt quis, quid sperat? Si » autem quod non videmus speramus, per patientiam » expectamus[1]. » Ergo, « Et nunc quæ est expectatio » mea : nonne Dominus ? » Ipse est expectatio mea, qui dedit omnia ista quæ contemnam : ipse mihi dabit et se, qui est super omnia, et per quem facta sunt omnia, et a quo factus sum inter omnia, ipse est expectatio mea Dominus. Videtis Idithun, fratres, videtis quomodo expectet. Nemo ergo se dicat perfectum hic : decipit se, fallit se, seducit se, non potest hic habere perfectionem. Et quid prodest, quia perdit humilitatem : « Et » nunc quæ est expectatio mea : nonne Dominus : » Cum venerit, jam non expectatur; tunc erit illa perfectio : nunc autem quantumcumque transilierit Idithun, adhuc expectat. « Et substantia mea ante te est semper. » Jam proficiens, jam ad ipsum tendens, et esse aliquantum incipiens : « Ante te est semper substantia mea. Substantia

[1] Rom. VIII, 24, 25.

autem ista et ante homines est. Aurum habes, argentum habes, mancipia, prædia, arbores, pecora, servos; hæc videri et ab hominibus possunt : est quædam substantia ante te semper. « Et substantia mea ante te est semper. »

XIV. « Ab omnibus iniquitatibus meis erue me[1]. » Multa transilivi, multa quidem transilivi : sed « Si dixe» rimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos decipi» mus, et veritas in nobis non est[2]. » Multa transilivi : sed adhuc tundo pectus, et dico : « Dimitte nobis debita » nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris[3]. » Tu ergo expectatio mea, finis meus. « Finis enim Legis » Christus ad justitiam omni credenti[4]. Ab omnibus, » non solum ab eis, ne revolvar in ea quæ transilivi : sed ab omnibus omnino, propter quæ mihi modo pectus tundens dico : « Dimitte nobis debita nostra. Ab omnibus ini» quitatibus meis erue me, » ita sapientem, et tenentem quod ait Apostolus : « Quotquot ergo perfecti sumus, hoc » sapiamus. » Cum enim se diceret nondum esse perfectum, ibi continuo secutus ait : « Quotquot ergo perfecti su» mus, hoc sapiamus. » Quid est, « Quotquot perfecti su» mus? » Jam dudum tu dixeras, « Non quia jam acceperim, » aut jam perfectus sim. » Sequere ordinem dictorum. « Unum autem, quæ retro oblitus, in ea quæ ante sunt » extentus, secundum intentionem sequor, ad palmam su» pernæ vocationis Dei in Christo Jesu[5]. » Ideo nondum perfectus, quia sequitur ad palmam supernæ vocationis Dei, quam nondum invenit, ad quam nondum pervenit. Si autem non est perfectus, quia non illuc pervenit, quis nostrum perfectus est? Tamen sequitur et ait : « Quot» quot enim perfecti, hoc sapiamus. » Tu non es perfectus, o Apostole, et nos perfecti? Sed excidit vobis, quia

[1] Psal. XXXVIII, 9. — [2] I Joan. I, 8. — [3] Matth. VI, 12. — [4] Rom. X, 4. — [5] Philip. III, 12-15.

se modo perfectum dixit? Non enim ait : « Quotquot per- » fecti hoc sapiatis ; » sed, « Quotquot, inquit, perfecti, » hoc sapiamus : » cum paulo ante dixisset : « Non quia » jam acceperim, aut jam perfectus sim. » Aliter ergo hic non potes esse perfectus, nisi scias hic te non esse posse perfectum. Hæc ergo erit perfectio tua, sic te quædam transilisse, ut ad quædam properes; sic quædam te transilisse, ut restet aliud ad quod omnibus transactis transiliendum est. Hæc tuta fides est. Nam quisquis se jam pervenisse putat, in alto se ponit, ut cadat.

XV. Quia ergo ita sapio, quia me et imperfectum dico et perfectum : imperfectum quidem, quia nondum aliquid accepi quod volo; perfectum autem, quia scio hoc ipsum quod mihi desit : quia ergo sic sapio, quia humana contemno, quia lætari in rebus pereuntibus nolo, quia irrideor ab avaro jactante se quod sit prudens, et me irridente quod desipiam, quia sic ago, quia hanc viam carpo : « Opprobrium, inquit, insipienti dedisti me. » Inter eos me vivere voluisti, inter eos prædicare veritatem, qui amant vanitatem; et non possum nisi irrideri ab eis : quia spectaculum facti sumus huic mundo, et Angelis, et hominibus[1]; Angelis laudantibus, hominibus opprobrantibus : imo et Angelis laudantibus et vituperantibus, et hominibus laudantibus et vituperantibus. A dextris et a sinistris habemus arma, in quibus militamus per gloriam et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam, ut seductores et veraces[2]. Hæc apud Angelos, hæc apud homines : quia et apud Angelos sunt sancti Angeli, quibus bene vivendo placeamus; et sunt prævaricatores angeli, quibus bene vivendo displiceamus : et inter homines sunt sancti viri, quibus placeat vita nostra; sunt nequissimi homines, qui irrideant bonam vitam nostram. Et hæc, et

[1] I Cor. IV, 9. — [2] 2 Cor. VI, 7, 8.

hæc arma sunt, illa dextra, illa sinistra; utraque tamen arma sunt : utrisque armis, et dextris et sinistris utor, et laudantibus et vituperantibus, et honorem deferentibus et ignominiam irrogantibus : in his utrisque armis confligo cum diabolo, utrisque eum ferio ; prosperis, si non corrumpor ; adversis, si non frangor.

XVI. « Dedisti ergo me opprobrium insipienti. Obsur» dui, et non aperui os meum[1]. » Sed contra insipientem « Obsurdui, et non aperui os meum. » Cui enim dicerem quod agitur in me? Audiam enim quid loquatur in me Dominus Deus, quoniam loquetur pacem populo suo[2] : sed « Non est pax impiis[3], » dicit Dominus. « Obsurdui, » et non aperui os meum. Quoniam tu es qui fecisti me. » Ideo non aperuisti os tuum, quia Deus est qui fecit te? Mirum est. Os enim tibi Deus non fecit ad loquendum? « Qui » plantavit aurem, non audit? qui finxit oculum, non vi» det[4]? » Os tibi Deus ad loquendum dedit : et dicis : « Obsurdui, et non aperui os meum : quoniam tu es qui » fecisti me[5]? » An, « Quoniam tu es qui fecisti me? » ad posteriorem versum pertinet. « Quoniam tu es qui fecisti » me, amove a me flagella tua[6]. » Quoniam tu es qui fecisti me, noli exterminare me : tantum cæde ut proficiam, non ut deficiam : tantum tunde ut producar, non ut comminuar. « Quoniam tu es qui fecisti me, amove a me fla» gella tua. »

XVII. « A fortitudine manus tuæ ego defeci in argutio» nibus. » Hoc est, cum argueres me, defeci. Et arguere tuum quid est, nisi quod sequitur? « Pro iniquitate erudisti » hominem, et contabescere fecisti sicut araneam animam » meam. » Multum est quod intelligit iste Idithun : si quis cum illo intelligat ; si quis cum illo transiliat. Dicit enim in

[1] Psal. xxxviii, 10. — [2] Id. lxxxiv, 9. — [3] Isaï. xlviii, 22. — [4] Psal. xciii, 9. — [5] Id. xxxviii, 11. — [6] Ibid.

argutionibus Dei se defecisse, et vult a se amoveri flagella, quoniam ipse est qui fecit illum. Qui fecit, ipse reficiat; et qui creavit, ipse recreet. Sed tamen quod ita defecit, ut velit se et recreari et reformari, sine causa putamus, fratres, factum fuisse? « Pro iniquitate, inquit, erudisti homi- » nem. Totum quod defeci, quod infirmus sum, quod de imo clamo, hoc totum pro iniquitate : et in hoc erudisti, non damnasti : « Pro iniquitate erudisti hominem. » Audi hoc planius ex alio Psalmo, « Bonum est mihi, quod » humiliasti me, ut discam justificationes tuas[1]. » Et humiliatus sum, et bonum est mihi : et pœna est, et gratia est. Quid servat post pœnam, qui per gratiam exhibet pœnam? Ipse enim est de quo dictum est : « Humiliatus » sum, et salvum me fecit[2] : » et, « Bonum est mihi quod » humiliasti me; ut discam justificationes tuas. Pro ini- » quitate erudisti hominem. » Et quod scriptum est : « Qui fingis dolorem in præcepto[3], » Deo dici nonnisi a transiliente potuit; quia nonnisi a transiliente videri potuit. « Fingis, inquit, dolorem in præcepto, » de dolore præceptum mihi facis. Formas ipsum dolorem meum : non eum relinquis informem, sed formas illum : et formatus dolor meus inflictus a te præceptum mihi erit, ut liberer a te. Fingis enim, dictum est, dolorem, formas dolorem, plasmas dolorem, non simulas dolorem : quomodo fingit artifex, unde et figulus dicitur a fingendo. Ergo, « Pro iniquitate erudisti hominem. » Video me in malis, video me in pœna, et apud te non video iniquitatem. Si ergo ego in pœna sum, et apud te iniquitas non est, nonne restat ut pro iniquitate erudieris hominem.

XVIII. Et quomodo, « Erudisti? » Dic ipsam eruditionem, o Idithun, quomodo eruditus es? « Et tabescere fe- » cisti sicut araneam animam meam[4]. » Hæc est eruditio.

[1] Psal. CXVIII, 71. — [2] Id. CXIV, 6. — [3] Id. XCIII, 20. — [4] Id. XXXVIII, 12.

Quid tabidius aranea? Animal ipsum dico. Quanquam et ipsis telis aranearum quid tabidius? Attende et ipsum animal quam tabidum est. Pone supra leviter digitum, ruina est : nihil omnino tabidius. Talem fecisti animam meam, inquit, erudiendo me pro iniquitate. Quando eruditio infirmum fecit, quædam fortitudo erat vitium. Video quosdam prævolasse, et intellexisse; sed a celerioribus non sunt deserendi tardiores, ut pariter viam sermonis carpant. Hoc dixi, hoc intelligite : Si eruditio justi Dei hanc infirmitatem fecit, fortitudo quædam erat vitium. Fortitudine quadam displicuit homo, ut erudiretur infirmitate : quia superbia quadam displicuit, ut erudiretur humilitate. Fortes se esse dicunt omnes superbi. Ideo vicerunt multi ab Oriente et ab Occidente venientes, ut recumbant cum Abraham et Isaac et Jacob in regno cœlorum : quare vicerunt? Quia fortes esse noluerunt. Quid est, fortes esse noluerunt? De se præsumere timuerunt : justitiam suam non constituerunt, ut justitiæ Dei subjicerentur [1]. Denique quando dixit Dominus hoc : « Multi ab » Oriente et Occidente venient, et recumbent cum Abra- » ham et Isaac et Jacob in regno cœlorum, filii autem » regni [2], » id est, Judæi, ignorantes justitiam Dei, et suam volentes statuere, « Ibunt in tenebras exteriores : » recordamini fidem illam Centurionis unius ex populo gentium, ita in se infirmi, ita non fortis ut diceret : « Non » sum dignus ut sub tectum meum intres. » Non erat dignus, qui Christum domo reciperet, et jam corde receperat. Etenim magister ille humilitatis, Filius hominis jam invenerat in ejus pectore ubi caput reclinaret [3]. Ad hoc verbum Centurionis Dominus respiciens, ad sequentes se dixit : « Amen dico vobis, in nullo inveni tantam fidem » in Israël [4]. » Hunc infirmum invenit, Israëlitas fortes

[1] Rom. x, 3. — [2] Matth. viii, 8-12. — [3] Luc. ix, 58. — [4] Matth. viii, 10.

invenit, ut inter utrosque diceret : « Non est opus medi- » cus sanis, sed male habentibus[1]. » Propter hoc ergo, id est, propter hanc humilitatem, « Multi ab Oriente et » Occidente venient, et recumbent cum Abraham et » Isaac et Jacob in regno cœlorum, filii autem regni » ibunt in tenebras exteriores. » Ecce mortales estis, ecce carnem putrescentem portatis, et sicut unus ex principibus cadetis : sicut homines moriemini[2], et cadetis sicut diabolus. Quid vobis prodest medicina mortalitatis? Superbus diabolus, tanquam angelus non habens carnem mortalem : tu autem qui accepisti mortalem carnem, et nec hoc tibi prodest, ut tanta infirmitate humilieris, sicut unus ex principibus cades. Ipsa est ergo gratia beneficii Dei prima, redigere nos ad confessionem infirmitatis, ut quidquid boni possumus, quidquid potentes sumus, in illo simus : « Ut qui gloriatur, in Domino glorietur[3]. » Quando infirmor, inquit, tunc potens sum[4]. Pro ini- » quitate erudisti hominem : et tabescere fecisti sicut ara- » neam animam meam. »

XIX. « Verumtamen vane conturbatur omnis homo » vivens[5]. » Redit ad illud quod paulo ante commemoravit : quamvis hic proficiat, « Vane conturbatur omnis » homo vivens : » vivens utique in incerto. Quis enim vel de ipso bono suo securus est? « Vane conturbatur. » Jactet in Dominum curam suam[6], in illum jactet quidquid sollicitus est, ipse nutriat, ipse custodiat. Quid enim in hac terra certum est, nisi mors? Considerate omnia omnino vel bona vel mala vitæ hujus, vel in ipsa justitia, vel in ipsa iniquitate : quid hic certum est nisi mors? Profecisti : quid sis hodie, scis ; quid futurus sis crastino, nescis. Peccator es : quid sis hodie, scis ; quid sis crastino, nescis.

[1] Matth. IX, 12. — [2] Psal. LXXXI, 7. — [3] I Cor. I, 31. — [4] 2 Cor. XII, 10. — [5] Psal. XXXVIII, 12. — [6] Id. LIV, 23.

Speras pecuniam, incertum est an proveniat. Speras uxorem, incertum est an accipias, vel qualem accipias. Speras filios, incertum est an nascantur : nati sunt, incertum est an vivant : vivunt, incertum est an proficiant, an deficiant. Quocumque te verteris, incerta omnia : sola mors certa. Pauper es, incertum est an ditescas; indoctus, incertum est an erudiaris; imbecillus, incertum est an convalescas. Natus es, certum est quia morieris : et in hoc ipso quia mors ipsa certa est, dies mortis incertus est. Inter hæc incerta, ubi sola mors certa, cujus etiam hora incerta, et sola multum cavetur, quæ nullo modo devitatur, « Omnis homo vivens vane conturbatur. »

XX. Ergo inter hæc jam transiliens, jam in quibusdam superioribus agens, hæc ima contemnens, inter hæc positus, « Exaudi, inquit, orationem meam[1]. » De quibus gaudeam, de quibus gemam? De transactis gaudeo, pro his quæ restant gemo. « Exaudi orationem meam et depre- » cationem meam : auribus percipe lacrymas meas. » Numquid enim quia tanta transilivi, quia tanta transcendi, jam non fleo? Nonne multo magis fleo? Quia qui apponit scientiam, apponit dolorem[2]. Nonne quanto magis quod abest desidero, tanto magis donec veniat gemo, tanto magis donec veniat fleo? Nonne tanto magis, quanto magis crebrescunt scandala, quanto magis abundat iniquitas, quanto magis refrigescit charitas multorum[3]? Dico : « Quis » dabit capiti meo aquam et oculis meis fontem lacry- » marum[4]? Exaudi orationem meam et deprecationem » meam : auribus percipe lacrymas meas. Ne sileas a me. » Ne obsurdescam in æternum. « Ne sileas a me : » audiam te. Occulte enim dicit Deus, multis in corde loquitur : et magnus ibi sonus in magno silentio cordis, quando magna

[1] Psal. XXXVIII, 13. — [2] Eccli. I, 18. — [3] Matth. XIV, 12. — [4] Jerem. IX, 1.

voce dicit : « Salus tua ego sum. Dic, inquit, animæ meæ, » Salus tua ego sum [1]. » Ab hac voce, qua dicit Deus animæ, « Salus tua ego sum, » optat ne sileatur ab illo. « Ne sileas a me. »

XXI. « Quoniam inquilinus ego sum apud te [2]. » Sed apud quem inquilinus? Apud diabolum cum essem, inquilinus eram, sed malum domnædium (9) habebam : nunc autem jam quidem apud te, sed adhuc inquilinus. Quid est, « inquilinus? » Unde migraturus sum, non ubi perpetuo mansurus. Ubi perpetuo sum mansurus, dicatur domus mea : unde migraturus sum, inquilinus sum : sed tamen apud Deum meum sum inquilinus, apud quem domo accepta mansurus sum. Sed quæ domus est, quo migrandum est ex hoc inquilinatu? Recognoscite illam domum, de qua dicit Apostolus : « Habitationem habe» mus ex Deo, domum non manu factam, æternam in » cœlis [3]. » Si domus hæc æterna est in cœlis, cum ad eam venerimus, inquilini non erimus. Quomodo enim eris inquilinus in æterna domo? Hic autem ubi dicturus est Dominus domus : Migra, et quando dicturus est nescis, paratus esto. Desiderando autem domum æternam paratus eris. Nec succenseas ei, quia cum vult dicit : Migra. Non enim cautionem tecum fecit, et placito quodam se obstrinxit, et conductor domus accessisti certa pensione ad certum tempus : quando vult Dominus ejus, migraturus es. Ideo enim gratis manes. « Quia inquilinus ego sum » apud te, et peregrinus. » Ergo ibi patria, ibi domus : « Inquilinus apud te, et peregrinus. » Et hic subauditur « apud te. » Multi enim peregrini sunt cum diabolo : qui autem jam crediderunt et fideles sunt, peregrini quidem sunt, quia nondum ad illa patriam domumque venerunt, sed tamen apud Deum sunt. « Quandiu enim sumus in

[1] Psal. xxxiv, 3. — [2] Id. xxxviii, 13. — [3] 2 Cor. v, 1.

» corpore, peregrinamur a Domino : et ambimus, sive » hic manentes, sive peregrinantes, placentes illi esse[1]. » Et peregrinus et inquilinus : sicut omnes patres mei. » Si ergo sicut omnes patres mei, dicturus sum me non migraturum, cum illi migraverint? Alia conditione mansurus sum, quam illi manserunt?

XXII. Quid ergo restat ut petam, quia hinc sine dubio migraturus sum? « Remitte mihi ut refrigerer prius quam » eam[2]. » Vide, vide Idithun, quos nodos habeas remittendos tibi, quibus remissis refrigerari vis prius quam eas. Habes enim aliquos æstus, a quibus vis refrigerari, et dicis, « Refrigerer; » et dicis, « Remitte mihi? » Quid remittet tibi, nisi forte illum scrupulum ubi dicis, et unde dicis, « Dimitte nobis debita nostra[3]? Remitte mihi prius » quam eam, et amplius jam non ero. » Immunem me fac a peccatis prius quam eam, ne cum peccatis eam. Remitte mihi, ut requiescam in conscientia mea, ut exonerata sit æstu sollicitudinis : qua sollicitudine curam gero pro peccato meo. « Remitte mihi ut refrigerer, » ante omnia, « Prius quam eam, amplius jam non ero. » Si enim mihi non remiseris ut refrigerer, ibo et non ero. « Prius » quam eam : » quo si iero, jam non ero. « Remitte mihi » ut refrigerer. » Est quæstio oborta, quomodo jam non erit. Ecce jam non it ad requiem : quod avertat Deus ab Idithun. Ibit enim plane Idithun, ad requiem ibit. Sed fac aliquem iniquum, non Idithun, non transilientem; hic thesaurizantem, incubatorem, iniquum, superbum, jactantem, elatum, pauperis ante januam jacentis contemptorem : nonne et ipse erit? Quid est ergo, « Non ero? » Si enim dives ille non erat, quis est qui ardebat? quis est qui guttam aquæ de digito Lazari stillari in linguam suam desiderabat? quis est qui dicebat : « Pater Abraham, mitte

[1] 2 Cor. v, 6-9. — [2] Psal. xxxviii, 14. — [3] Matth. vi, 12.

« Lazarum[1] ? » Utique qui loqueretur erat, et qui arderet erat : et qui resurgat in finem, et cui cum diabolo æterno igne damnetur. Quid est ergo « Non ero, » nisi respiciat iste Idithun, quid est esse, et non esse ? Videbat enim illum finem, quo corde poterat, qua mentis acie valebat, quem sibi ostendi desideraverat dicens : « Notum fac » mihi, Domine, finem meum. » Videbat numerum dierum suorum qui est : attendebat infra omnia quæ sunt in comparatione illius esse, et non esse, et se non esse dicebat. Illa enim permanent : ista mutabilia sunt, mortalia, fragilia : et dolor ipse æternus, plenus corruptionis, ad hoc non finitur, ut sine fine finiatur. Respexit ergo beatam illam regionem, beatam patriam, beatam domum, ubi participes sunt sancti vitæ sempiternæ atque incommutabilis veritatis : et timuit extra ire, ubi non est esse ; ibi desiderans esse, ubi est summum esse. Propter hanc ergo comparationem inter utrumque constitutus, adhuc timens dicit : « Remitte mihi, ut refrigerer prius quam eam, » et amplius jam non ero. » Si enim mihi non remiseris peccata, ibo in æternum abs te. Et a quo ibo in æternum? Ab illo qui dixit : « Ego sum qui sum : » ab illo qui dixit : « Dic filiis Israël : Qui est misit me ad vos[2]. » Ab eo ergo qui vere est qui in contrarium pergit, ad non esse pergit.

XXIII. Itaque, fratres mei, etsi onerosus fui labori corporis vestri, ferte ; quia et ego laboravi : et vere dico, quia istum laborem vos vobis facitis. Si enim sentirem vos fastidire quod dicitur, cito tacerem.

[1] Luc. XVI, 24. — [2] Exod. III, 14.

ENARRATIO

IN PSALMUM XXXIX.

Sermo ad populum [1].

I. Omnia quæ prædixit Dominus noster Jesus Christus[2], partim facta cognoscimus, partim futura speramus : cuncta tamen complebuntur, quia veritas hæc dicit, et quam fideliter dicit, tam fideles requirit. Qui credit, venientibus lætabitur : qui non credit, venientibus confundetur. Venient tamen illa, sive volentibus hominibus, sive nolentibus, sive credentibus, sive non credentibus, sicut ait Apostolus : « Si » negaverimus, et ipse nos negabit : si non credimus, ille » fidelis permanet, negare se ipsum non potest[3]. » Præ cæteris tamen, fratres, hoc mementote breve, et hoc tenete quod modo ex Evangelio omnes audivimus, « Qui perse» veraverit usque in finem, hic salvus erit[4]. » Jam patres nostri traditi sunt in concilia, dixerunt causas apud inimicos quos deligebant ; præstiterunt eis et quantam potuerunt correptionem, et quantam valuerunt dilectionem : et sparsus est sanguis justus, et illo sanguine, tanquam seminatione per totum mundum facta, seges surrexit Ecclesiæ. Consequens autem tempus est scandalorum et simulationis et tentationum, per eos qui dicunt : « Ecce hic » est Christus, ecce illic[5]. » Hostis ille noster, tunc leo fuit, cum aperte sæviebat : modo draco est, cum occulte insidiatur. Ille autem cui dictum est : « Conculcabis leo-

[1] In isto Sermone disputat adversus Donatistas, nec non contra ludos et spectacula. — [2] Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 464-478. — [3] 2 Tim. II 12, 13. — [4] Matth. X, 22, et XXIV, 13. — [5] Ibid. 23.

» nem et draconem [1], » quoniam corpus ejus et membra ejus sumus, sicut conculcavit leonem pedibus patrum nostrorum aperte sævientem, et ad passiones Martyres attrahentem, ita modo draconem conculcet, ne nobis insidietur. De quo dracone nos cautos faciens Apostolus ait: « Aptavi » vos uni viro virginem castam exhibere Christo : timeo » autem ne sicut serpens Evam seduxit astutia sua, sic et » vestræ mentes corrumpantur a castitate quæ est in » Christo Jesu [2]. » Serpens ergo iste adulter antiquus, virginitatem corrumpendam, non carnis, sed cordis inquirit. Sicut autem adulter homo lætatur in nequitia sua, cum carnem corrumpit : sic et diabolus lætatur, quando mentem corrumpit. Sicut autem patribus nostris adversus leonem opus erat patientia, sic nobis adversus draconem vigilantia. Persecutio tamen sive a leone, sive a dracone, nunquam cessat Ecclesiæ : et magis metuendus est cum fallit, quam cum sævit. Illo tempore cogebat Christianos negare Christum : isto autem tempore docet Christianos negare Christum : tunc cogebat, nunc docet. Tunc ergo ingerebat violentias, nunc insidias : videbatur tunc fremens, lubricus nunc et oberrans difficile videtur. Quomodo autem tunc cogebat Christianos negare Christum, apertum est. Attrahebantur enim ut negarent Christum, et confitentes Christum, coronabantur. Nunc autem docet negare Christum, et ideo fallit, quia qui docetur negare Christum, quasi non sibi videtur recedere a Christo. Modo enim quid dicitur ab hæreticis hominibus [3] Christiano catholico ? Veni, esto Christianus. Ad hoc dicitur, Esto; ut dicat, Non sum ? Aliud longe est, Veni, esto Christianus; aliud, Veni, nega Christum. Apertum malum, fremitus leonis a longe auditur, a longe cavetur. Applicat se lubricus draco, occultis lapsibus serpens, leni tractu sub-

[1] Psal. xc, 13. — [2] 2 Cor. xi, 2. — [3] Donatistis.

repens, astuto sibilo immurmurans, et non dicit : Nega Christum. Nam eum coronatis Martyribus quis audiret? Sed dicit: Esto Christianus. Et ille mirabili voce percussus, si nondum veneno penetratus est, respondet : Plane Christianus sum. Si autem movetur, et dente draconis captus est, respondet : Quare mihi dicis: Esto Christianus? quid enim? non sum Christianus? Et ille, Non. Ergo non sum? Non. Ergo nunc fac me Christianum, si non sum. Veni. Sed cum interrogari cœperis ab Episcopo quis sis, noli dicere, Christianus sum : aut fidelis sum : sed dic non te esse, ut possis esse. Cum enim audierit confessionem Christiani fidelis, rebaptizare [1] non audet : cum autem audierit quod non sit, dat illi tanquam quod non habebat; ut quasi ipse sit extra culpam, quia secundum vocem ejus facit. Ubi quæro abs te, hæretice, cur te extra culpam putas? Quid hac voce audio? quia non tu negas, sed ille negat? Si habet culpam qui negat, quid qui docet negare eum qui negat? Ita-ne vero tu extra culpam es, quia facis docendo Christianus, quod faciebat minando paganus? Et quid agis? Numquid tollis quod habet, quia negavit quod habet? Non facis ut non habeat, sed ut ad pœnam habeat. Quod enim habet, habet. Baptismus ille tanquam character infixus est : ornabat militem, convincit desertorem. Quid enim facis? Christum imponis super Christum. Si simplex esses, Christum non duplicares. Deinde quæso te, oblitus es quod lapis est Christus, et « Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, » hic factus est in caput anguli [2]? » Si ergo lapis est Christus, et Christum vis imponere super Christum, excidit tibi quod audivisti in Evangelio, quia lapis super lapidem non

[1] Quia scilicet per imperat. leges constitutis pœnis vetitum erat iterari baptisma. Vide Cod. Th. lib. XVI, tit. *Ne sanctum baptisma iteretur.* — [2] Psal. CXVII, 22; Matth. XXI, 42; et I Petr. II, 4 et 7.

stabit[1]? Tantum autem valet junctura charitatis, ut quamvis multi lapides vivi in structura templi Dei conveniant, unus lapis ex omnibus fiat. Tu autem discidisti te; ab ædificatione revocas, ad ruinam vocas, et abundant hæ insidiæ, et non quiescunt : et videmus, et toleramus, et quantum possumus reprimere conamur, disputando, convincendo, conveniendo, terrendo, tamen in omnibus diligendo. Et cum hæc nobis agentibus perseverant in malo, et cor nostrum de fraternis mortibus contabescit, cum eos qui foris sunt dolet, his qui intus sunt timet, per angustias multiformes et incessabiles tentationes, quibus abundat hæc vita, quid facturi sumus? Ex abundantia enim iniquitatis fit quidam torpor charitatis, « Quoniam » abundavit iniquitas, refrigescit charitas multorum[2]. » Et quid sumus facturi, nisi quod sequitur, si tamen ipso adjuvante possimus : « Qui perseveraverit usque in finem, » hic salvus erit[3]? »

II. Ergo dicamus quod iste Psalmus, « Sustinens sustinui » Dominum[4]. » Sustinens sustinui, non quemlibet hominem promissorem, qui possit fallere et falli; non quemlibet hominem consolatorem, qui potest tristitia sua ante tabescere, quam me reficere. Consoletur me, fratres, homo cum tristis est mecum, simul gemamus, simul fleamus, simul oremus, simul sustineamus. Quem, nisi Dominum qui promissa non aufert, sed differt? Exhibebit profecto, exhibebit; quia multa jam exhibuit : et nihil de Dei veritate formidare deberemus, etiamsi nihil adhuc exhiberet. Ecce jam putemus ita, omnia promisit, nondum aliquid dedit : idoneus promissor est, fidelis redditor; tu tantum esto pius exactor, etsi parvulus, etsi infirmus, exige misericordiam. Non vides teneros agnos capitibus pulsare ubera matrum, ut lacte satientur? « Sustinens, inquit,

[1] Matth. XXIV, 2. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. 13. — [4] Psal. XXXIX, 2.

» sustinui Dominum. » Et quid ille? An avertit se a te? an sustinentem contempsit? an forte non vidit? Non plane ita. Sed quid? « Et attendit mihi et exaudivit deprecationem meam[1]. » Attendit, et exaudivit. Ecce non frustra sustinuisti : super te oculi ejus, ad te aures ejus. « Oculi » enim Domini super justos, et aures ejus in preces eo- » rum[2]. » Quid ergo, cum male faceres, cum eum blasphemares, non videbat? non audiebat? Et ubi est quod in ipso Psalmo dictum est, vultus autem Domini super facientes mala? » Sed utquid? « Ut perdat de terra memo- » riam eorum[3]. » Ergo et cum malus esses, attendebat te, sed non attendebat tibi. Proinde iste qui sustinens sustinuit Dominum, parum ei fuit dicere : Attendit me : « Attendit mihi, inquit, » id est, consolando attendit, ut mihi prodesset. Quid attendit? « Et exaudivit depreca- » tionem meam. »

III. « Et quid tibi præstitit? » quid tibi fecit? « Et » eduxit me de lacu miseriæ, et de luto limi : et sta- « tuit supra petram pedes meos, et direxit gressus meos. » Et immisit in os meum canticum novum, hymnum Deo » nostro[4]. » Magna bona præstitit, et adhuc debitor est : sed qui hæc reddita jam tenet, de cæteris credat, qui credere debuit et antequam aliquid sumeret. Rebus etiam ipsis persuasit nobis Dominus noster fidelem se esse promissorem, largum datorem. Quid ergo nunc fecit? « Edu- » xit me de lacu miseriæ. » Quis est lacus miseriæ? Profunditas iniquitatis ex carnalibus concupiscentiis. Hoc est enim, « Et de luto limi. » Unde te eduxit? De profundo quodam. Unde in alio Psalmo clamabas : « De profundis » clamavi ad te, Domine[5]. » Et qui jam de profundo clamant, non penitus in profundo sunt : clamor ipse jam

[1] Psal. XXXIX, 3. — [2] Id. XXXIII, 16. — [3] Ibid. 17. — [4] Id. XXXIX, 3, 4. — [5] Id. CXXIX, 1.

levat. Sunt alii profundius in profundo, qui nec sentiunt se esse in profundo. Tales sunt superbi contemptores, non pii deprecatores, non lacrymosi clamatores : sed tales, quales alio loco Scriptura designat : « Peccator » cum venerit in profundum malorum, contemnit[1]. » Cui enim parum est esse peccatorem, nisi etiam non sit peccatorum suorum confessor, sed defensor, altius in profundo est. Ille autem qui de profundo exclamavit, jam ab imo profundi caput ut clamaret levavit : auditus est, eductus est de lacu miseriæ, et de luto limi. Jam habet fidem, quam non habebat; habet spem, sine qua erat; in Christo ambulat, qui in diabolo errabat. Ideo enim, « Posuit, in» quit, supra petram pedes meos, et direxit gressus » meos. Petra autem erat Christus[2]. » Simus super petram, dirigantur gressus nostri : opus est tamen adhuc ut ambulemus, ut ad aliquid perveniamus. Nam Paulus apostolus, jam super petram, jam directis pedibus suis, quid dicebat? « Non quia jam acceperim, aut jam perfectus » sim : fratres, ego non arbitror me apprehendisse[3]. » Quid ergo tibi præstitum est, si non apprehendisti ? Unde gratias agis, cum dicis : « Sed misericordiam consecutus » sum[4] ? » Quia directi sunt pedes, quia jam supra petram ambulat. Quid enim ait? « Unum autem quæ retro » oblitus[5]. » Quæ retro ? Lacus miseriæ. Quid est, retro? Limus luti, concupiscentiæ carnales, tenebræ iniquitatum. « Quæ retro oblitus, in ea quæ ante sunt extentus. » Non se diceret extentum, si jam pervenisset. Extenditur enim animus desiderio rei concupitæ, non lætitia consecutæ. « In ea quæ ante sunt, inquit, extentus, sequor ad palmam » supernæ vocationis Dei in Christo Jesu[6]. » Currebat, sequebatur ad palmam. Et alio loco jam proximus palmæ,

[1] Prov. XVIII, 3. — [2] I Cor. X, 4. — [3] Philip. III, 12, 13. — [4] I Tim. I, 13. — [5] Philip. III, 13. — [6] Ibid.

« Cursum, inquit, consummavi[1]. » Quando ergo dicebat, « Sequor ad palmam supernæ vocationis, » quia jam pedes ejus in petra directi erant, jam viam bonam ambulabat : habebat unde gratias ageret, habebat quod peteret, gratias agens de acceptis, petens debita. De quibus acceptis ? De indulgentia peccatorum, de illuminatione fidei, de robore spei, de flamma charitatis. Unde autem adhuc Dominum debitorem tenebat ? « De cætero, inquit, superest mihi » corona justitiæ. » Adhuc ergo mihi aliquid debetur. Quid debetur ? « Corona justitiæ, quam reddet mihi Domi» nus in illa die justus judex[2]. » Primo benignus pater, ut erueret de lacu miseriæ, ut donaret peccata, ut liberaret de luto limi : postea justus judex, reddens bene ambulanti quod promisit, cui primo ut bene ambularet donavit. Reddet ergo justus judex : sed quibus ? « Qui » perseveraverit usque in finem, hic salvus erit[3]. »

IV. « Et immisit in os meum canticum novum. » Quod canticum novum ? « Hymnum Deo nostro[4]. » Dicebas forte hymnos diis alienis, veteres hymnos : quia vetus homo dicebat, non novus homo : fiat novus homo, dicat canticum novum : innovatus amet nova quibus renovatur. Nam quid antiquius Deo, qui est ante omnia, et sine fine, et sine initio ? Tibi fit novus redeunti ; quia discedendo factus eras vetus, et dixeras : « Inveteravi in omnibus ini» micis meis[5]. » Dicimus ergo hymnum Deo nostro, et ipse hymnus liberat nos. « Laudans enim invocabo Do» minum, et ab inimicis meis salvus ero[6]. » Hymnus est enim canticum laudis. Laudans invoca, non reprehendens. Quando enim invocas Deum, ut premat inimicum tuum, quando de malo alieno gaudere vis, et ad hoc malum invocas Deum, participem eum facis malitiæ tuæ. Si

[1] 2 Tim. IV, 7. — [2] Id. IV, 8. — [3] Matth. X, 22, et XXIV, 13. — [4] Psal. XXXIX, 4. — [5] Id. VI, 8. — [6] Id. XVII, 4.

participem eum facis malitiæ, non ergo laudans invocas, sed reprehendens. Talem enim putas Deum, qualis tu es. Unde tibi alio loco dicitur, « Hæc fecisti, et tacui, sus» picatus es iniquitatem, quod ero tibi similis[1]. » Laudans ergo invoca Dominum : noli eum putare similem tibi, ut similis fias illi. « Estote enim sicut Pater vester perfecti, qui » solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit » super justos et injustos[2]. » Sic ergo lauda Dominum, ut nolis male inimicis tuis. Et quantum eis, inquis, velim bonum? quantum tibi. Non enim de tuo accepturi sunt ut boni sint, aut quod illis dabitur, tibi minuetur. Inimicus tuus, quia malus est, inimicus est : fit bonus, et amicus erit, et socius erit; ut simul velis possidere quod amabas, jam frater erit. Laudans ergo invoca, hymnum dic Deo tuo. « Sacrificium laudis, ait, glorificabit me. » Et quid? Major gloria erit Deo, quia glorificas eum? aut addimus gloriam Deo, quando ei dicimus : Glorifico te, Deus meus? aut sanctiorem eum facimus, quando dicimus: Benedico te, Deus meus? Ipse quando nos benedicit, facit nos sanctiores, facit nos feliciores; quando nos glorificat, facit nos gloriosiores, facit nos honoratiores : quando eum glorificamus, nobis prodest, non illi. Quomodo enim eum glorificamus? Gloriosum dicendo, non faciendo. Proinde quid secutus ait, cum diceret : « Sacrificium » laudis glorificabit me? » Ne putares te aliquid præstare Deo offerendo illi sacrificium laudis, « Et ibi est via, » inquit, ubi ostendam illi salutare meum[3]. » Vides quia tibi proderit laudare Deum, non Deo. Laudas Deum? ambulas viam. Reprehendis Deum? perdidisti viam.

V. « Et immisit in os meum canticum novum, hymnum » Deo nostro. » Forte quærit aliquis, quæ persona loquatur in hoc Psalmo. Breviter dixerim, Christus est. Sed sicut

[1] Psal. XLIX, 21. — [2] Matth. v, 45 et 48. — [3] Psal. XLIX, 23.

nostis, fratres, et sæpe dicendum est, Christus aliquando loquitur ex se, id est, ex capite nostro. Est enim ipse Salvator corporis[1], caput nostrum, Filius Dei natus ex Virgine, passus pro nobis, resurgens ad nos justificandos, sedens ad dexteram Dei ad interpellandum pro nobis[2], retributurus omnia in judicio bona bonis, mala malis. Caput nostrum ille, caput dignatus est corporis fieri, carnem assumendo a nobis, in qua moreretur pro nobis: quam etiam resuscitavit propter nos; ut in illa carne resurrectionis nobis præberet exemplum, ut sperare disceremus quod desperabamus, et haberemus jam pedes in petra, ambularemus in Christo. Loquitur ergo aliquando ex capite nostro, loquitur aliquando et ex nobis, id est, ex membris suis: quia etiam quando dixit: « Esurivi, et dedistis mihi manducare[3]. » ex membris suis loquebatur, non ex se. Et quando dixit: « Saule, Saule, quid me persequeris[4]? » caput pro membris clamabat: et tamen non dixit: « Quid persequeris membra mea? » sed, « Quid me persequeris? » Si in nobis ipse patitur, et nos in illo coronabimur. Hæc est charitas Christi. Quid huic comparari potest? Hujus rei hymnum immisit in os nostrum, et dicit hoc ex membris suis.

VI. « Videbunt justi, et timebunt, et sperabunt in Do-» minum. Videbunt justi. » Qui justi? Fideles: « Quia » justus ex fide vivit[5]. » Etenim in Ecclesia iste ordo est, alii præcedunt, alii sequuntur: et qui præcedunt, exemplo se præbent sequentibus; et qui sequuntur, imitantur præcedentes. Sed et illi qui se exemplo præbent sequentibus, numquid neminem sequuntur? Si neminem sequuntur, errabunt. Sequuntur ergo et illi aliquem, ipsum Christum. Meliores quique in Ecclesia, quibus non remansit jam homo quem imitentur, quia omnes proficiendo

[1] Ephes. v, 23. — [2] Rom. viii, 23. — [3] Matth. xxv, 35. — [4] Act. ix, 4. — [5] Habac. ii, 4, et Rom. i, 17.

superaverunt, ipse Christus eis remanet, quem usque in finem sequantur. Et cernitis ordinatos gradus per Paulum apostolum dicentem : « Imitatores mei estote, sicut et » ego Christi[1]. » Ergo qui jam directos gressus habent in petra, forma sint fidelibus. « Sed forma, inquit, esto » fidelibus[2]. » Ipsi fideles sunt justi, qui attendentes eos, qui se in bono præcedunt, imitando sequuntur. Quomodo sequuntur? « Videbunt justi et timebunt. » Videbunt, et timebunt sequi vias malas, cum vident quosque meliores jam elegisse vias bonas; et dicunt in animo suo, quemadmodum solent dicere viatores, attendentes alios cum præsumptione ambulantes in via, ipsi adhuc incerti viæ, et quasi fluctuantes qua eant, dicunt sibi : Non frustra illi hac eunt, quando illo eunt quo nos ire volumus : et quare cum magna fiducia hac eunt, nisi quia illac ire perniciosum est? « Videbunt ergo justi, et timebunt. » Angustam viam vident hac, latam viam vident illac : hac vident paucos, illac multos[3]. Sed si justus es, noli numerare, sed appende; stateram affer æquam, non dolosam, quia justus appellatus es: « Videbunt justi, et timebunt, » dictum est de te. Noli ergo numerare turbas hominum incedentes latas vias, implentes crastinum circum, civitatis Natalem clamando celebrantes, civitatem ipsam male vivendo turpantes. Noli ergo illos attendere : multi sunt, et quis numerat? Pauci autem per viam angustam. Profer, inquam, stateram, appende : vide contra pauca grana quantam paleam leves. Hoc agant fideles justi qui sequuntur. Quid illi qui præcedunt? Non superbiant, non se exaltent, non decipiant sequentes. Quomodo possunt decipere sequentes? Promittendo illis in se salutem. Quid ergo debent illi qui sequuntur? « Videbunt justi et timebunt, et » sperabunt in Dominum : » non in eos a quibus præcedun-

[1] I Cor. IV, 16. — [2] I Tim. IV, 12. — [3] Matth. VII, 13, 14.

tur, sed attendendo præcedentes se, sequuntur quidem et imitantur, sed quia cogitant a quo acceperint illi ut præcedant, et in eum sperant. Quamvis ergo istos imitentur, spem suam tamen in illo ponunt, a quo et isti acceperunt unde tales sunt. « Videbunt justi, et timebunt, et spera- » bunt in Dominum : » quemadmodum in alio Psalmo : « Levavi oculos meos in montes[1], » intelligimus montes, claros quosque et magnos Ecclesiæ spiritales viros, magnos soliditate, non tumore. Per ipsos nobis Scriptura omnis dispensata est ; Prophetæ sunt, Evangelistæ sunt, doctores boni sunt : « Illuc levavi oculos meos in montes, unde ve- » niet auxilium mihi. » Et ne humanum putares auxilium, sequitur, et dicit : « Auxilium meum a Domino, qui fecit » cœlum et terram[2]. Videbunt justi, et timebunt, et spe- » rabunt in Dominum. »

VII. Eia qui volunt sperare in Dominum, qui vident et timent ; timeant ambulare vias malas, vias latas, eligant viam angustam, ubi jam supra petram quorumdam directi sunt gressus : quid facere debeant, audiant modo. « Bea- » tus vir cujus est nomen Domini spes ejus, et non res- » pexit in vanitates et insanias mendaces[3]. » Ecce qua volebas ire, ecce turba viæ latæ : non frustra ipsa ducit ad amphitheatrum, non frustra ipsa ducit ad mortem. Via lata mortifera est : latitudo ejus delectat ad tempus, finis ejus angustus in æternum. Sed turbæ strepunt, turbæ festinant, turbæ collætantur, turbæ concurrunt. Noli imitari, noli averti, vanitates sunt, et insaniæ mendaces. Sit Dominus Deus tuus spes tua : non aliud aliquid a Domino Deo tuo speres, sed ipse Dominus tuus sit spes tua. Namque multi de Deo sperant pecuniam, multi de Deo sperant honores caducos et perituros, aliud quodlibet a Deo præter ipsum Deum : sed tu ipsum Deum tuum pete : imo vero

[1] Psal. CXX, 1, 2. — [2] Ibid. 2. — [3] Id. XXXIX, 5.

contemptis aliis, perge ad illum; obliviscens alia, memento illius; relinquens retro alia, extendere in illum. Ipse certe aversum correxit, ipse ducit rectum, ipse perducit : ergo sit ipse spes tua, qui ducit et perducit. Quo ducit et quo perducit terrena avaritia? Fundos quærebas, terram possidere cupiebas, vicinos excludebas; illis exclusis, aliis vicinis inhiabas : et tandiu tendebas avaritiam, donec ad littora pervenires : perveniens ad littora, insulas concupiscis; possessa terra, cœlum forte vis prendere. Relinque omnes amores : pulchrior est ille qui fecit cœlum et terram.

VIII. « Beatus vir, cujus est nomen Domini spes ejus, » et non respexit in vanitates et insanias mendaces. » Unde enim insaniæ mendaces? Insania mendax, sanitas verax. Quæ vides bona putas, falleris : sanus non es, nimia febre phreneticus factus es, verum non est quod amas. Laudas aurigam (10), clamas aurigæ, insanis in aurigam. Vanitas est, insania mendax est. Non est, ait, nihil melius, nihil delectabilius. Quid facio febrienti? Si est in vobis misericordia, orate pro talibus. Quia et ipse medicus plerumque in desperatione convertitur ad eos qui circumstant lacrymantes in domo; qui pendent ex ore ejus audire sententiam de ægroto et periclitante : stat anceps medicus, non videt bonum quod promittat, timet malum pronuntiare, ne terreat; modestam plane iste concipit sententiam : Bonus Deus omnia potest, orate pro illo. Quem itaque comprehendam istorum insanorum? Quis me audiat? quis eorum nos non miseros dicat? Quia cum eis non insanimus, amisisse nos putant magnas et varias voluptates, in quibus ipsi insaniunt : nec vident quia mendaces sunt. Quando illi ovum do vel invito, vel calicem salutarem porrigo saucio; et quomodo reficiam, quando invenio? Ne inedia deficiat, et ad sanitatem non perveniat, hortor

ut reficiat : pugnos parat, sævire vult in medicum. Et si percusserit, diligatur; et si injuriam fecerit, non relinquatur : rediturus est ad mentem, gratias acturus. Quam multi hic cognoscunt se, vident se invicem, et loquuntur de se in Ecclesia Dei ; in Ecclesiæ sanctæ gremio attendunt studia sua jam bona circa verbum Dei, circa officia et obsequia charitatis, ad frequentandum gregem Christi non recedere de Ecclesia, vident et loquuntur ad invicem de invicem. Quis est iste circissarius? quis est iste amator et laudator illius venatoris (11), illius histrionis? De alio loquitur, et ille de ipso. Certe ista sunt, certe gaudemus de talibus. Si gaudemus de talibus, non desperemus de talibus. Oremus pro ipsis, fratres charissimi : inde crescit numerus sanctorum, de numero qui erat impiorum. « Et » non respexit in vanitates et insanias mendaces. » Ille vicit, talem equum junxit, pronuntiat, quasi divinus vult esse : affectat divinitatem amittendo fontem divinitatis : et sæpe pronuntiat, et sæpe fallitur. Quare hoc? Quia insaniæ mendaces sunt. Quare autem aliquando proveniunt quæ dicunt? Ut abducant insanos, ut amando ibi speciem veritatis, incurrant laqueum falsitatis : retro sint, relinquantur, amputentur. Si membra nostra erant, mortificentur : « Mortificate, inquit, membra vestra quæ sunt » super terram[1]. » Sit spes nostra Deus noster. Qui fecit omnia, melior est omnibus ; qui pulchra fecit, pulchrior est omnibus ; qui fortia, fortior est ; qui magna, major est : quidquid amaveris, ille tibi erit. Disce amare in creatura Creatorem, et in factura factorem : ne teneat te quod ab illo factum est : et amittas eum a quo et ipse factus es. Ergo, « Beatus vir cujus est nomen Domini spes ejus, et » non respexit in vanitates et insanias mendaces. »

IX. Forte nobis dicturus est, qui versu isto percussus

[1] Coloss. III, 5.

corrigi voluerit, et quem occupaverit timor ille justitiæ fidei, et volens cœperit ambulare angustam viam; dicturus est nobis : Ambulare non durabo, si nihil spectabo. Quid ergo facimus, fratres? Dimissuri eum sumus sine spectaculo? Morietur, non subsistet, non nos sequetur. Quid ergo facimus? Demus pro spectaculis spectacula. Et quæ spectacula daturi sumus Christiano homini, quem volumus ab illis spectaculis revocare? Gratias ago Domino Deo nostro : sequenti versu Psalmi ostendit nobis, quæ spectatoribus spectare volentibus spectacula præbere et ostendere debeamus. Ecce aversus fuerit a circo, a theatro, ab amphitheatro, quærat quod spectet, prorsus quærat; non eum relinquimus sine spectaculo. Quid pro illis dabimus? Audi quod sequitur : « Multa fecisti » tu, Domine Deus meus, mirabilia tua[1]. » Miracula hominum intuebatur, intendat mirabilia Dei. Multa fecit Dominus mirabilia sua, hæc respiciat. Quare illi viluerunt? Aurigam laudat regentem quatuor equos, et sine labe atque offensione currentes : forte talia miracula spiritalia non fecit Dominus? Regat luxuriam, regat ignaviam, regat injustitiam, regat imprudentiam, motus istos qui nimium lapsi hæc vitia faciunt, regat et subdat sibi, et teneat habenas, et non rapiatur; ducat quo vult, non trahatur quo non vult. Aurigam laudabat, auriga laudabitur : clamabat ut auriga veste cooperiretur, immortalitate vestietur. Hæc munera, hæc spectacula edit Deus. Clamat de cœlo Specto vos; luctamini, adjuvabo; vincite, coronabo. « Multa fecisti tu, Domine » Deus meus, mirabilia tua; et cogitationibus tuis non est » qui similis sit tibi[2]. » Nunc specta histrionem. Didicit enim homo magno studio in fune ambulare, et pendens te suspendit. Illum attende editorem majorum spectacu-

[1] Psal. XXXIX, 6. — [2] Ibid.

lorum. Didicit iste in fune ambulare, numquid fecit in mari ambulare? Obliviscere theatrum tuum, attende Petrum nostrum, non funambulum, sed, ut ita dicam, mariambulum. Ambula et tu non in illis aquis, ubi Petrus aliquid significans ambulavit, sed in aliis; quia hoc sæculum mare est. Habet amaritudinem noxiam, habet fluctus tribulationum, tempestates tentationum : habet homines velut pisces de suo malo gaudentes, et tanquam se invicem devorantes : hic ambula, hoc calca. Spectare vis, esto spectaculum. Ne deficias, vide præcedentem et dicentem : « Spectaculum facti sumus huic mundo, et » Angelis et hominibus[1]. » Calca mare, ne mergaris in mari. Non ibis, non calcabis, nisi ille jusserit qui prior in mari ambulavit. Sic enim ait Petrus : « Si tu es, jube » me venire ad te super aquas[2]. » Et quia ipse erat, audivit petentem, tribuit desideranti, vocavit ambulantem, erexit mergentem. Hæc mirabilia fecit Dominus, ipsa intuere ; oculus spectantis fides sit. Et fac tu talia ; quia etsi venti turbaverint, etsi fluctus infremuerint, et te humana fragilitas ad aliquam dubitationem tuæ salutis adduxerit, habes clamare, dicis : Domine pereo. Non sinit ille perire, qui jussit te ambulare. Quia enim jam in petra ambulas, nec in mari times : si sine petra fueris, in mare mergeris ; quia in tali petra ambulandum est, quæ in mari non mersa est.

X. Vide mirabilia Dei. « Annuntiavi, et locutus sum, » multiplicati sunt super numerum[3]. » Est numerus, sunt super numerum. Numerus certus est, pertinens ad illam cœlestem Jerusalem. « Novit enim Dominus, qui » sunt ejus[4], » Christianos timentes, Christianos fideles, Christianos præcepta servantes, Dei vias ambulantes, a

[1] 1 Cor. IV, 9. — [2] Matth. XIV, 28-31. — [3] Psal. XXXIX, 6. — [4] 2 Tim. II, 19.

peccatis abstinentes, si ceciderint confitentes; ipsi ad numerum pertinent. Sed numquid soli sunt? Sunt et super numerum. Nam et si modo pauci sunt, pauci in comparatione multitudinis majorum frequentiarum : quantis turbis implentur Ecclesiæ, stipantur parietes, pressuris se urgent, prope se suffocant multitudine. Rursus ab eis ipsis, si munus est, curritur ad amphitheatrum : isti super numerum sunt. Sed ideo ista dicimus, ut in numero sint : quia non adsunt, non audiunt a nobis; sed cum exieritis, audiant a vobis. « Annuntiavi, inquit, et locutus sum. » Christus dicit : annuntiavit ipse ex capite nostro, ipse annuntiavit ex membris suis, ipse misit annuntiatores, ipse misit Apostolos : « In omnem terram exivit sonus eorum, » et in fines orbis terræ verba eorum[1]. » Quanti fideles agglomerantur, quantæ turbæ concurrunt, multi vere conversi; multi falso conversi; et pauciores sunt vere conversi, plures falso conversi; quia « Multiplicati sunt » super numerum. »

XI. « Annuntiavi et locutus sum, multiplicati sunt super » numerum. Sacrificium et oblationem noluisti[2]. » Hæc miracula Dei sunt, hæ cogitationes Dei sunt, quibus nemo est similis : ut spectator ille abducatur a curiositate, et quærat ista nobiscnm meliora, fructuosiora, de quibus inventis gaudebit; et sic gaudebit, ut non timeat ne vincatur quem amat : amat enim aurigam, quo victo insultationes ferat. Quando vincit auriga, ipse vestitur. Numquid pauper qui illi clamat? Victor ipse vestitur, pro victo illi insultatur. Quare pro illo percipis reprehensionem, cum quo non dividis vestem? Hac aliud in spectaculis nostris. « Omnes quidem currunt, » Paulus apostolus dixit, in illo stadio, in illo spectaculo; « Unus tamen ac» cipit bravium[3] : » cæteri victi discedunt. Et persevera-

[1] Psal. XVIII, 5. — [2] Id. XXXIX, 7. — [3] I Cor. IX, 24.

verunt in currendo : sed cum acceperit unus, remanent cæteri qui similiter laboraverunt. Hac non est sic. Quotquot currunt, perseveranter currant, omnes accipiunt : et qui prior venerit, expectat ut cum posteriore coronetur. Agonem quippe istum non cupiditas, sed charitas facit : omnes currentes amant se, et ipse amor cursus est.

XII. « Sacrificium et oblationem noluisti, » ait Psalmus Deo. Antiqui enim, quando adhuc sacrificium verum quod fideles norunt, in figuris prænuntiabatur, celebrabant figuras futuræ rei : multi scientes, sed plures ignorantes. Nam Prophetæ et sancti Patriarchæ noverant quod celebrabant : cætera autem multitudo iniqua, carnalis sic erat, ut fieret de illa quod significaret posteriora ventura : et venit sublato illo sacrificio primo, sublatis holocaustis arietum, hircorum, vitulorum, cæterarumque victimarum, noluit illa Deus. Quare illa noluit ? quare primo voluit ? Quia illa omnia quasi verba erant promittentis : et verba promissiva, cum venerit quod promittunt, non jam enuntiantur. Tandiu quisque promissor est, donec det : cum dederit, mutat verba. Non dicit adhuc : Dabo, quod se daturum dicebat ; sed dicit : Dedi : mutavit verbum. Quare illi primo placuit hoc verbum, et quare illud mutavit ? Quia temporis sui verbum fuit, et pro tempore suo placuit. Quando promittebatur, tunc dicebatur : cum autem datum est quod promissum est, ablata sunt verba promissiva, data sunt completiva. Sacrificia ergo illa, tanquam verba promissiva, ablata sunt. Quid est quod datum est completivum ? Corpus quod nostis, quod non omnes[2] nostis ; quod utinam qui nostis, omnes non ad judicium noveritis. Videte quando dictum est, Christus enim ille est Dominus noster, modo loquens ex membris suis, modo loquens ex persona sua. « Sacrificium, inquit, et oblationem

[1] Hac loquendi formula Catechumenos præsentes designat.

» noluisti. » Quid ergo ? Nos jam hoc tempore sine sacrificio dimissi sumus ? Absit. « Corpus autem perfecisti » mihi. » Ideo illa noluisti ut hoc perficeres : illa voluisti antequam hoc perficeres. Perfectio promissorum abstulit verba promittentia. Nam si adhuc sunt promittentia, nondum impletum est quod promissum est. Hoc promittebatur quibusdam signis : ablata sunt signa promittentia, quia exhibita est veritas promissa. In hoc corpore sumus, hujus corporis participes sumus, quod accipimus novimus : et qui non nostis noveritis, et cum didiceritis, utinam non ad judicium accipiatis. « Qui enim manducat, et bibit in- » digne, judicium sibi manducat et bibit [1]. » Perfectum est nobis corpus, perficiamur in corpore.

XIII. « Sacrificium et oblationem noluisti, corpus au- » tem perfecisti mihi. Holocausta etiam pro delicto non » petisti : tunc dixi : Ecce venio [2]. » Numquid exponendum est : « Sacrificium et oblationem noluisti, corpus autem » perfecisti mihi ? Holocausta etiam pro delicto non pe- » tisti : » quæ petebat antea. « Tunc dixi : Ecce venio, » Tempus est ut veniat quæ promittebatur, quia auferuntur ea per quæ promittebatur. Et vere, fratres mei, attendite illa ablata, hæc impleta. Det mihi modo gens judaïca sacerdotem. Ubi sunt sacrificia illorum ? Certe perierunt, certe ablata sunt nunc. Numquid tunc reprobaremus ea? Reprobamus modo : quia si modo velis facere, intemporale est, non est opportunum, non congruit. Adhuc promittis, jam accepi. Remansit illis quiddam quod celebrent, ne omnino sine signo remanerent. Caïn enim major frater, qui occidit minorem fratrem, accepit signum, ne quis eum occideret, sicut scriptum est in Genesi : « Posuit » Deus Caïn signum [3], ut nemo eum occideret. » Proinde et ipsa gens Judæa manet. Omnes gentes subditæ juri

[1] I Cor. XI, 29. — [2] Psal. XXXIX, 7, 8. — [3] Gen. IV, 15.

romano, in jus romanum confluxerunt, superstitiones communicaverunt; postea inde cœperunt per gratiam Domini nostri Jesu Christi separari : illa vero sic mansit cum signo suo, cum signo circumcisionis, cum signo azymorum sic mansit : non est occisus Caïn, non est occisus, habet signum suum. Maledictus est a terra, quæ aperuit os suum excipere sanguinem fratris ejus de manu ejus. Ille enim fudit sanguinem, non excepit : ille fudit, alia terra excepit: et ab ea terra quæ os aperuit et excepit, ille maledictus est : et ipsa terra quæ ore excepit sanguinem, Ecclesia est. Ab hac ergo ille maledictus est. Et ille sanguis clamat de terra ad me. De hac enim terra dixit Dominus : « Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. » Clamat, inquit, ad me de terra[1]. » Clamat ad Dominum : sed surdus est qui sanguinem fudit, quia non bibit. Illi ergo ita sunt, tanquam Caïn cum signo. Sacrificia vero quæ ibi fiebant, ablata sunt; et quod eis remansit ad signum Caïn, jam perfectum est, et nesciunt. Agnum occidunt, azyma comedunt : « Pascha nostrum immolatus » est Christus[2]. » Ecce agnosco agnum occisum, quia immolatus est Christus. Quid de azymis? « Itaque, inquit, » diem festum celebremus, non in fermento veteri, neque » in fermento malitiæ et malignitatis : (ostendit quid sit » vetus, vetus farina est, acuit :) sed in azymis sinceri» tatis et veritatis[3]. » In umbra remanserunt, Solem gloriæ ferre non possunt : jam nos in luce sumus, tenemus sanguinem Christi. Si habemus novam vitam, cantemus canticum novum, hymnum Deo nostro. « Holocausta pro » delicto non petisti : tunc dixi : Ecce venio. »

XIV. « In capite Libri scriptum est de me, ut faciam » voluntatem tuam : Deus meus volui, et legem tuam in » medio cordis mei[4]. » Ecce ad membra respexit, ecce

[1] Gen. IV, 10. — [2] I Cor. V, 7. — [3] Ibid. 8. — [4] Psal. XXXIX, 8-10.

et ipse fecit voluntatem Patris. Sed in quo capite Libri scriptum est de illo? Fortasse in capite libri hujus Psalmorum. Quid enim longe petamus, aut alios libros inquiramus? Ecce in capite libri hujus Psalmorum scriptum est : « Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, et » in via peccatorum non stetit; et in cathedra pestilentia- » rum non sedit, sed in lege Domini voluntas ejus fuit : » hoc est : « Deus volui, et legem tuam in medio cordis mei : » hoc est : « Et in lege ejus meditabitur die ac nocte[1]. »

XV. « Bene nuntiavi justitiam tuam in Ecclesia magna[2]. » Alloquitur membra sua, hortatur quod fecit ut faciant. Annuntiavit, annuntiemus; passus est, compatiamur; glorificatus est, conglorificabimur. « Annuntiavi justitiam » tuam in Ecclesia magna. » Quam magna? Toto orbe terrarum. Quam magna? In omnibus gentibus. Quare in omnibus gentibus? Quia semen est Abrahæ, in quo benedicentur omnes gentes [3]. Quare in omnibus gentibus? « Quia in omnem terram exivit sonus eorum[4]. In Ecclesia » magna. Ecce labia mea non prohibebo, Domine, tu » cognovisti. » Labia mea loquuntur, non ea prohibebo loqui. Sonant quidem labia mea ad aures hominum, sed tu cognovisti cor meum. « Labia mea non prohibebo, » Domine, tu cognovisti. » Aliud audit homo, aliud agnoscit Deus. Ne in labiis solis esset annuntiatio, et diceretur de nobis : « Quæ dicunt vobis, facite, quæ autem » faciunt, facere nolite[5] : » aut ipsi populo, laudanti Deum ore, non corde, diceretur : « Populus hic labiis me » honorat, cor autem eorum longe est a me[6] : sona labiis, propinqua corde. « Corde enim creditur ad justitiam, » ore autem confessio fit ad salutem[7]. » Qualis ille latro inventus est, pendens in cruce cum Domino, agnoscens

[1] Psal. I, I, 2. — [2] Id. XXXIX, 10. — [3] Gen. XII, 3, et XXII, 18. — [4] Psal. XVIII, 5. — [5] Matth. XXIII, 3. — [6] Isaï. XXIX, 13. — [7] Rom. X, 10.

in cruce Dominum. Alii non cognoverunt miracula facientem, agnovit ille in ligno pendentem. Erat ille confixus omnibus membris, manus clavis inhærebant, pedes transfixi erant, totum corpus adjungebatur ligno; corpus illud non vacabat cæteris membris, lingua vacabat et cor : corde credidit, ore confessus est. « Memento mei, inquit, Do» mine, cum veneris in regnum tuum. » Salutem suam longe futuram sperabat, et post longum tempus accipere contentus erat : in longum sperabat, dies non est dilatus. Ille dixit : « Memento mei, cum veneris in regnum tuum : » ille respondit : « Amen dico tibi, hodie mecum eris in » paradiso [1]. Hodie, inquit, mecum eris in paradiso. » Paradisus habet ligna felicia : hodie mecum in ligno crucis, hodie mecum in ligno salutis.

XVI. « Ecce labia mea non prohibebo, Domine, tu » cognovisti : » ne credat corde, et præ timore labia prohibeat annuntiare quod credidit. Sunt enim Christiani, habent fidem in corde, et inter paganos amaros, misere urbanos, sordidos, infideles, ineptos, insultatores, si exagitari cœperint, quia Christiani sunt; habent in corde fidem, et timent confiteri per labia, prohibent labia sua sonare quod norunt, sonare quod intus habent. Sed reprehendit hos Dominus : « Qui me confusus fuerit coram » hominibus, confundar de illo coram Patre meo [2], » id est, non eum cognoscam : quia erubuit me confiteri coram hominibus, non eum confitebor coram Patre meo. Dicant ergo labia quod habet cor : hoc contra timorem. Habeat cor quod dicunt labia : hoc contra simulationem. Aliquando enim timor est, et non audes dicere quod nosti quod credis : aliquando simulatio est, dicis, et non habes in corde. Consentiant labia tua cordi tuo. Quærens pacem a Deo, tibi ipse esto pacatus : non sit inter os tuum

[1] Luc XXIII, 42, 43. — [2] Marc. VIII, 38.

et cor tuum mala rixa. « Ecce labia mea non prohibebo, » Domine, tu cognovisti : » Quomodo ille? Quid cognovit Dominus? Intus in corde, ubi non videt homo. Ideo et ille : « Credidi, » inquit. Ecce cor habet, jam habet quod videat Deus : non prohibeat labia sua. Non prohibet. Quid enim dicit? « Propter quod locutus sum [1]. » Et quia locutus est quod credidit, quærens quid retribuat Domino pro omnibus quæ retribuit ei, adjungit : « Calicem salutaris » accipiam, et nomen Domini invocabo [2]. » Non exhorruit Dominum dicentem : « Potestis bibere calicem quem ego » bibiturus sum [3]! » Confitetur enim per labia quod habebat in corde, pervenit ad passionem. Et quia pervenit ad passionem, hostis quid nocuit? « Nempe pretiosa in » conspectu Domini mors justorum ejus [4]. » Mortes in quas pagani sævierunt, in illis hodie reficimur. Natalem Martyrum celebramus, exempla Martyrum nobis proponimus, attendimus fidem, quomodo inventi, quomodo attracti, quomodo steterunt ante judices. In Ecclesia catholica nihil habentes simulationis, compaginati junctura unitatis, confessi sunt Christum : caput quod præcesserat, sicut membra, sequi concupierunt. Sed qui concupierunt? In tormentis patientes, in confessione fideles, in sermone veraces. Jaculabantur enim in ora interrogantium se sagittas Dei, et vulnerabant ad iram; multos vulneraverunt et ad salutem : Hæc omnia proponimus nobis, et intuemur illa, et optamus imitari. Hæc sunt spectacula christiana, hæc videt desuper Deus, ad hæc hortatur, ad hæc adjuvat; his certaminibus præmia proponit et donat. « Ecce labia mea non prohibebo. » Vide ne timeas, et prohibeas labia tua. « Domine, tu cognovisti : » quia est et in corde quod sonat et in labiis.

[1] Psal. cxv, 10. — [2] Ibid. 13. — [3] Matth. xx, 22. — [4] Psal. cxv, 14.

XVII. « Justitiam meam non abscondi in corde meo[1], » Quid est : « Justitiam meam? » Fidem meam : « Quia jus- » tus ex fide vivit[2]. » Ut puta, interrogat, sub pœna persecutor, quod eis licuit aliquando : Quid es? paganus, an Christianus? Christianus. Ipsa est justitia ejus : credidit, ex fide vivit. Non abscondit in corde suo justitiam suam. Non dixit apud se : Credo quidem in Christum, sed huic persecutori meo sævienti et minanti non dicam quod credidi : novit Deus meus intus in corde meo quia credo, ipse scit quia illi non renunto. Ecce hoc dicis te intus habere in corde : in labiis quid? Non sum Christianus? Contra cor tuum testimonium dicunt labia tua. « Justitiam » meam non abscondi in corde. »

XVIII. « Veritatem tuam et salutare tuum dixi. » Christum tuum dixi, hoc est : « Veritatem tuam et salutare tuum » dixi. » Unde veritas Christus? « Ego sum veritas[3]. » Unde salutare ipsius Christus? Simeon agnovit infantem in manibus matris in templo, et dixit : « Quoniam viderunt » oculi mei salutare tuum[4]. » Agnovit infantem senex, factus in puero puer, innovatus fide. Acceperat enim responsum, et hoc dixit : dixerat ei Dominus, quia non exiturus erat de hac vita, prius quam videret salutare Dei. Hoc salutare Dei bonum est ut ostendatur hominibus : sed clament : « Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam, » et salutare tuum da nobis[5]. » Salutare autem Dei in omnibus gentibus : quia cum dixisset quodam loco : « Deus mi- » sereatur nobis, et benedicat nos, illuminet vultum suum » super nos, ut cognoscamus in terra viam tuam[6] : » adje- « cit, In omnibus gentibus salutare tuum. » Primo dixit : » Ut cognoscamus in terra viam tuam : » et secutus est, « In omnibus gentibus salutare tuum. » Quasi diceretur ei : Quæ

[1] Psal. XXXIX, 11. — [2] Habac. II, 4, et Rom. I, 28. — [3] Joan. XIV, 6. — [4] Luc. II, 30. — [5] Psal. LXXXIV, 8. — [6] Id. LXVI, 2.

est via quam cupis agnoscere? Homines ad viam veniunt, numquid via venit ad homines? Via nostra venit ad homines, invenit errantes, vocavit ad se extra ambulantes. In me, inquit, ambulate, et non errabitis : « Ego sum via » et veritas et vita[1]. » Ne diceres : Ubi est via Dei? ad quam regionem ibo? quem montem ascendam? quos campos inquiram? Viam Dei inquiris? salutare Dei est via Dei, et ubique hæc est : quia in omnibus gentibus salutare tuum. « Veritatem tuam et salutare tuum dixi. »

XIX. « Non celavi misericordiam tuam et veritatem » tuam a congregatione multa[2]. » Ibi simus, in hoc corpore numeremur et nos, non celemus misericordiam Domini et veritatem Domini. Vis audire misericordiam Domini? Recede a peccatis, donabit peccata. Vis audire veritatem Domini? Tene justitiam, coronabitur justitia. Modo enim misericordia tibi prædicatur, postea veritas exhibebitur. Non enim sic est Deus misericors, ut injustus sit; nec sic justus, ut misericors non sit. Parva-ne misericordia tibi est? Non imputabit priora omnia, male vixisti usque in hodiernum diem, adhuc vivis, bene vive hodie, hanc misericordiam non celabis. Si hæc est misericordia, quæ veritas? Congregabuntur ante eum omnes gentes, et dividet eas sicut pastor dividit oves ab hœdis, oves ponet ad dexteram, hœdos ad sinistram. Ovibus quid? « Venite benedicti Patris mei, percipite regnum » quod vobis paratum est. » Hœdis quid? « Ite in ignem » æternum[3]. » Ibi pœnitentiæ locus non est. Quia misericordiam Dei contempsisti, veritatem senties : si autem non contempsisti misericordiam, veritate gaudebis.

XX. « Tu autem, Domine, ne elonginquaveris miseri- » cordias tuas a me[4]. » Respexit ad membra saucia. Quia

[1] Joan. XIV, 6. — [2] Psal. XXXIX, 11. — [3] Matth. XXV, 32-41. — [4] Psal. XXXIX, 12.

misericordiam tuam et veritatem tuam non celavi a congregatione multa, ab Ecclesia unitatis orbis terrarum : attende membra saucia, attende delictores et peccatores, et noli removere misericordias tuas. « Misericordia tua et » veritas tua semper susceperunt me. » Non auderem converti, nisi securus de remissione : non durarem perseverare, nisi securus de promissione. « Misericorda tua et » veritas tua semper susceperunt me. » Attendo quia bonus es; attendo quia justus es : amo bonum, timeo justum. Amor et timor perducunt me : quia, « Misericordia et ve» ritas tua semper susceperunt me. » Quare ipsa suscipiunt, et ab eis oculus avertendus non est? « Quoniam circumde» derunt me mala, quorum non est numerus[1]. » Quis numerat peccata? quis numerat iniquitates alienas et proprias? Sub quo cumulo gemebat qui dicebat : « Ab occul» tis meis munda me, Domine, et ab alienis parce servo » tuo[2]? » Parva erant nostra, imponuntur aliena : timeo mihi; timeo bono fratri, tolero malum fratrem : et sub isto cumulo quid erimus, si cesset misericordia Dei? « Tu » autem, Domine, ne elonginquaveris. » Prope esto. Cui prope est Dominus? His qui obtriverunt cor[3]. Longe a superbis, prope ad humiles. Excelsus est enim Dominus, et humilia respicit[4]. Sed non se putent latere qui superbi sunt : « Excelsa enim a longe cognoscit. » Cognoscebat a longe jactantem se Pharisæum, subveniebat de proximo confitenti Publicano[5]. Jactabat ille merita sua, et tegebat vulnera sua : non jactabat ille merita, sed offerebat vulnera, Ad medicum venerat, sciebat se languidum, sciebat se sanandum : oculos ad cœlum levare non audebat, pectus percutiebat : sibi non parcebat, ut ille parceret; se agnoscebat, ut ille ignosceret; se puniebat, ut ille liberaret.

[1] Psal. XXXIX, 13. — [2] Id. XVIII, 13. — [3] Id. XXXIII, 19. — [4] Id. CXXXVII, 6. — [5] Luc. XVIII, 11.

Tales hic voces sunt, audiamus eas pie, et amemus pie : corde, lingua, omnibus medullis nostris hæc dicamus. Nemo se justum putet, vivit qui loquitur, vivit, et utinam vivat. Adhuc hic vivit, adhuc cum morte vivit : et si spiritus vita est propter justitiam, corpus tamen mortuum est propter peccatum[1]. « Et corpus quod corrumpitur aggra» vat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum » multa cogitantem[2]. » Pertinet ergo ad te clamare, pertinet gemere, pertinet confiteri, non te exaltare, non te jactare, non te tuis meritis gloriari : quia etsi habes aliquid gaudendum, quid est quod non accepisti[3]? « Quoniam » circumdederunt me mala, quorum non est numerus. »

XXI. « Comprehenderunt me iniquitates meæ, et non po» tui ut viderem[4]. » Est aliquid quod videamus : qui premit ut non videamus? Nonne iniquitas? Oculum tuum ne istam lucem videre posses, premebat fortassis humor irruens, premebat fortasse fumus, pulvis, aliquid injectum; et levare oculum saucium non poteras ad istam lucem : quid ergo, cor saucium levabis ad Deum? Nonne prius sanandum est ut videas? Nonne superbus inveniris, cum dicis : Primo videam, et sic credam? Quis dicit? Quis enim visurus dicit : Videam, et sic credam? Lucem ostensurus sum, imo vero ipsa se lux ostendere vult. Cui? Cæco non potest, non videt. Unde non videt? Gravato oculo multis peccatis. Quid enim ait? « Comprehenderunt me iniquita» tes meæ, et non potui ut viderem. » Removeantur ergo iniquitates, dimittantur peccata, levetur pondus ab oculo, sanetur quod saucium est, adhibeatur mordax præceptum quasi collyrium. Prius effice quod tibi præcipitur : sana cor, munda cor, dilige inimicum tuum[5]. Et quis diligit inimicum suum? Hoc jubet medicus, amarum est, sed

[1] Rom. VIII, 10. — [2] Sap. IX, 15. — [3] I Cor. IV, 7. — [4] Psal. XXXIX, 13. — [5] Matth. V, 44, et Luc. VI, 27 et 35.

salubre. Quid tibi faciam, inquit? Ita vexatus es, ut inde saneris. Et plus dicit : Sanato non erit onerosum, voluptuose diliges inimicum sanatus; conare tu ut saneris. In tribulationibus, in augustiis, in tentationibus fortis esto, perdura : medici manus est, non latronis. Ecce, inquit, præceptis acceptis, et fide retenta, prius sicut jubes sanabo cor, ut dicis : sanato corde et mundato corde quid videbo? « Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt[1]. » Hoc modo, inquit, non possum. « Comprehenderunt me » iniquitates meæ, et non potui ut viderem. »

XXII. « Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei[2]. » Capillos capitis ad numeri multitudinem revocat. Quis numerat capillos capitis sui? Multo minus peccata, quæ excedunt numerum capillorum. Minuta videntur, sed multa sunt. Præcavisti magna, jam non facis adulterium, jam non facis homicidium, non rapis res alienas, non blasphemas, non dicis falsum testimonium : moles istæ sunt peccatorum. Magna præcavisti, de minutis quid agis? Annon times minuta? Projecisti molem, vide ne arena obruaris. « Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei. »

XXIII. « Et cor meum dereliquit me. » Quid mirum est, si cor tuum desertum est a Deo tuo, quando se ipsum deseruit? Quid est : « Cor meum dereliquit me? » Non est idoneum cor meum ad cognoscendum se. Hoc dixit : « Cor meum dereliquit me. » Corde meo Dominum volo videre, et non possum, præ multitudine peccatorum meorum : parum est, nec cor meum se comprehendit. Nemo enim se comprehendit, nemo de se præsumat. Numquid comprehendit corde suo cor suum Petrus, qui dixit : « Tecum usque ad mortem ero[3]? » In corde erat præsumptio falsa, in corde latebat timor verus : et non erat idoneum cor ad comprehendendum cor. Cor ægrotum latebat,

[1] Matth. v, 8. — [2] Psal. xxxix, 13. — [3] Matth. xxvi, 35.

sed medico patebat. Quod de illo pronuntiatum est, hoc impletum est. Noverat in illo Deus quod in se ipse non noverat; quia cor ejus dereliquerat eum, cor ejus latebat cor ejus. « Et cor meum dereliquit me. » Quid ergo? quid clamamus? quid dicimus? « Placeat tibi, Domine, eruere » me[1]. » Tanquam diceret : « Si vis, potes me mun- » dare[2]. Placeat tibi eruere me, Domine, in adjuvan- » dum mihi respice. » Membra pœnitentia, membra in doloribus posita, membra sub ferramentis medici clamantia, sed sperantia. « Domine, in adjuvandum mihi respice. »

XXIV. « Confundantur, et revereantur simul, qui quæ- » runt animam meam ut auferant eam[3]. » Quodam enim loco accusat, et dicit : « Aspiciebam in dexteram, et vide- » bam, et non erat qui requireret animam meam[4] : » id est, non erat qui me imitaretur. Christus in passione loquitur : Et attendebam in dexteram, id est, non ad impios Judæos; sed ad ipsam dexteram, ad ipsos Apostolos. « Et » non erat qui requireret animam meam. » Usque adeo non erat qui requireret animam meam, ut qui præsumpserat, negaret animam meam[5]. Sed quia duobus modis quæritur homo, aut quo fruaris, aut quem persequaris, ideo hic alios dicit, quos vult confundi et revereri, qui quærunt animam suam. Sed ne sic intelligeres, quomodo cum quæritur de nonnullis non quærentibus animam suam : « Ut auferant eam, » inquit; id est, ad mortem quærunt animam meam : adjecit, « Confundantur, et revereantur. » Et vere multi quæsierunt animam ipsius, et confusi et reveriti sunt : quæsierunt animam ipsius, et sicut illis visum est, abstulerunt animam ipsius; sed ille potestatem habuit ponendi animam suam, et potestatem habuit recipiendi animam suam[6]. Ergo illi gavisi sunt cum posuit, con-

[1] Joan. x, 18. — [2] Psal. XXXIX, 14. — [3] Matth. VIII, 2. — [4] Psal. XXXIX, 15. — [5] Psal CXLI, 5. — [6] Matth. XXVI, 70.

fusi sunt cum recepit. « Confundantur, et revereantur » simul, qui quærunt animam meam ut auferant eam. »

XXV. « Convertantur retrorsum, et revereantur, qui » volunt mihi mala[1]. Convertantur retrorsum : » nec hoc in malum accipiamus. Bene illis optat; et vox illius est qui dixit de cruce : « Pater ignosce illis, quia nesciunt quid » faciunt[2]. » Quare illis ergo dicit, ut retrorsum redeant? Quia qui ante superbi erant ut caderent retro, humiles facti sunt, ut resurgant. Quando enim ante sunt, præcedere volunt Dominum, meliores volunt esse quam Dominus : si autem retro sunt, ipsum agnoscunt meliorem, ipsum priorem, se posteriores, ut ille præcedat, illi sequantur. Proinde Petrum male sibi dantem consilium sic redarguit. Passurus enim Dominus erat pro salute nostra, et de ipsa passione quæ futura erant prædicabat : et ait Petrus : « Absit, Domine, propitius tibi esto, non fiet hoc, » Præcedere volebat Dominum, et consilium dare magistro. Dominus autem ut non eum faceret præcedentem, sed sequentem : « Redi, inquit, retro Satanas[4]. » Ideo, inquit, Satanas, quia vis antecedere eum quem debes sequi : si autem retro fueris, et secutus fueris, jam non Satanas. Quid ergo? « Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam[5]. »

XXVI. « Convertantur retrorsum, et revereantur, qui » volunt mihi mala. » Malevoli sunt, qui etiam cum benedicunt, quantum in corde eorum est maledicunt. Dicis alicui : Esto Christianus : Sis Christianus, sed tu. Bonam rem dixit, sed non illi imputatur quod dixit, sed quo animo dixit : quomodo imputatum est et Judæis, quando ille ex cæco nato factus est videns : cum eum premerent insultationibus et urgerent, ait illis, « Numquid et vos » Discipuli ejus vultis esse? » Et illi maledixerunt ei. Hoc

[1] Psal. XXXIX, 15. — [2] Luc. XXIII, 34. — [3] Matth. XVI, 22, 23; et Marc. VIII, 32. — [4] Matth. XVI, 18.

ait Evangelista : « Maledixerunt ei dicentes : Tu sis dis- » cipulus ejus[1]. » Illis maledicentibus, Dominus benedixit : fecit quod illi dixerunt, retribuit autem illis quod maledixerunt. « Convertantur retrorsum, et reverean- » tur, qui volunt mihi mala. » Sunt autem alii non boni qui bona volunt, et ipsi cavendi. Quomodo enim illi maledicunt, et dicunt bona nostra, sed malo animo : sic multi mala nostra bono animo. Hoc dico : Qui dixerit tibi, Tu sis Christianus, bonum tuum dicit malo animo : qui autem dixerit tibi ita : Te melior nemo ; si in factis malis, quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ, et qui iniqua gerit benedicitur[2] ; mala tua dicit laudans. Quomodo ille bona tua dicebat maledicens, sic iste mala tua benedicens : sed utrumque genus hostis fuge, utrumque cave. Ille sævit, iste blanditur ; uterque malus : ille iracundus est, et iste in laude subdolus ; ille reprehensor est, iste laudator : sed et ille in reprehensione inimicus est, et ille in laude subdolus. Cave utrumque, contra utrumque ora. Qui enim oravit : « Convertantur retror- » sum, et confundantur qui volunt mihi mala : » respexit ad aliud genus dolose malevolum, et falso benedicum : « Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt » mihi, Euge, euge ! » Laudant falso, Magnus vir, bonus vir, litteratus, doctus, sed quare Christianus? Ea tua laudant, quæ nolles laudari : illud reprehendunt unde gaudes. Sed si forte dicis : Quid in me laudas, o homo, quia vir bonus, quia vir justus sum? Si hoc putas, Christus me hoc fecit, ipsum lauda. At ille : Absit, noli tibi injuriam facere, tu te ipse talem fecisti. « Confundantur, » qui dicunt mihi, Euge, euge ! » Et quid sequitur? « Exultent et jucundentur omnes, qui te quærunt, Do- » mine[3]. » Non quærunt me, sed quærunt te : non mihi,

[1] Joan. IX, 27, 28. — [2] Psal. X, 3. — [3] Id. XXXIX, 17.

Euge, euge! dicunt, sed in te me gloriari vident, si quid habeo gloriæ. « Qui enim gloriatur, in Domino glorietur[1]. » Exultent et jucundentur omnes, qui te quærunt, Do- » mine, et dicant semper : Magnificetur Dominus. » Quia etsi ex peccatore fit justus, da gloriam illi qui justificat impium[2]. Sive ergo peccator sit, laudetur qui ad indulgentiam vocat : sive quis jam ambulet in via justitiæ, laudetur qui ad coronam vocat. « Semper magnificetur Do- » minus, ab his qui diligunt salutare tuum. »

XXVII. « Ego autem : » cui quærebant mala. « Ego » autem : » cujus animam quærebant, ut auferrent eam. Sed converte te ad aliud genus hominum. « Ego autem, » cui dicebant : Euge, euge, egenus et pauper sum. » Non est quod in me meum laudetur. Discindat ille saccum meum, cooperiat me stola sua. « Vivo enim jam non » ego, vivit autem in me Christus[3]. » Si vivit in te Christus, et totum quod boni habes Christi est, totum quod habebis Christi est : tu per te ipsum quid es ? « Ego ege- » nus et pauper. » Ego autem non dives, quia non sum superbus. Dives erat ille qui dicebat : « Gratias tibi ago, » Domine, quia non sum sicut cæteri homines[4] : » publicanus autem erat pauper, qui dicebat : « Domine, pro- » pitius esto mihi peccatori. » Ille de saturitate ructabat, ille de fame plorabat. « Egenus et pauper sum. » Et quid facturus es, o egene et pauper? Mendica ante januam Dei; pulsa, et aperietur tibi. « Ego autem egenus et pauper » sum : Dominus curam habebit mei. Jacta in Domi- » num curam tuam, et spera in eum, et ipse faciet[5]. » Quid tibi curaturus es ? quid tibi provisurus? Habeat tui curam qui fecit te. Qui habuit tui curam antequam esses, quomodo non habebit curam cum jam hoc es, quod voluit

[1] I Cor. I, 31. — [2] Rom. IV, 5. — [3] Gal. II, 20. — [4] Luc. XVIII, 11-13. — [5] Psal. LIV, 23.

ut esses? Jam enim fidelis es, jam ambulas in via justitiæ. Curam tui non habebit, « Qui facit solem suum oriri su- » per bonos et malos, et pluit super justos et injustos [1], » te jam justum ex fide viventem negliget [2], deseret, dimittet? Imovero et hic fovet, et hic adjuvat, et hic necessaria subministrat, et noxia resecat. Dando consolatur ut permaneas, auferendo corripit ne pereas. Dominus curam habet tui, securus esto. Ille portat qui te fecit : ab artificis tui manu noli cadere: si cecideris a manu artificis, frangeris. Ut autem permaneas in manu artificis, bona voluntas facit. Dic : Deus meus voluit, et portabit ipse, et tenebit ipse. Jacta te in illum; noli putare inane esse, ut quasi præcipiteris : non ita tibi videatur. Ille dixit: « Cæ- » lum et terram ego impleo [3]. Nusquam tibi deest; tu illi noli deesse, tu tibi noli deesse, « Dominus curam habet » mei. »

XXVIII. « Adjutor meus et protector meus tu es, Deus » meus, ne tardaveris [4]. » Invocat, implorat, timet ne deficiat : « Ne tardaveris, » Quid est, Ne tardaveris? Nisi » breviati essent dies illi, non fieret salva omnis caro [5], » modo lectum est, de diebus tribulationum. Quasi enim unus homo rogat Deum, membra Christi, corpus Christi, ubique diffusum, unus mendicus, unus pauper; quia et ille pauper, qui dives pauper factus est, de quo ait Apostolus, « Cum dives esset, pauper factus est, ut ipsius » paupertate vos ditaremini [6] : » veros pauperes ditat, falsos divites pauperat. Clamat ad eum, « A finibus terræ » ad te clamavi, cum tæderet animam meam [7]. » Venient dies tribulationum et majorum tribulationum : venient, sicut dicit Scriptura; et quantum accedunt dies, augentur tribulationes. Nemo sibi promittat quod Evangelium non

[1] Matth. v, 45. — [2] Rom. I, 17. — [3] Jerem. XXIII, 24 — [4] Psal. XXXIX, 18. — [5] Matth. XXIV, 22. — [6] 2 Cor. VIII, 9. — [7] Psal. LX, 3.

promittit, fratres mei, obsecro vos, attendite Scripturas nostras, si aliquid fefellerunt; si aliquid dixerunt, et aliter accidit quam dixerunt : necesse est, ut usque in finem sic fiant omnia, quemadmodum dixerunt. Non nobis promittunt Scripturæ nostræ in hoc sæculo, nisi tribulationes, pressuras, angustias, augmenta dolorum, abundantiam tentationum. Ad ista nos præcipue paremus, ne imparati deficiamus. « Væ prægnantibus et mammantibus [1], » modo audistis. Prægnantes sunt, qui spe intumescunt : mammantes autem, id est, lactantes, qui jam adepti sunt quod concupierant. Etenim mulier prægnans in spe tumet filii, nondum videt filium : quæ autem jam lactat, amplectitur quod sperabat. Ergo similitudinem, verbi gratia, ponamus : Bona est ista villa vicini : o si mea esset ! adjungerem illam, et facerem de isto fundo et de illo unitatem. Amat et avaritia unitatem : quod amat bonum est; sed ubi amandum sit, nescit. Ecce concupivit villam proximi ; sed iste proximus dives est, non indigens, habens honorem, habens etiam potentiam, a cujus forte etiam potentia tibi metuendum sit, non de illius fundo aliquid sperandum : nihil sperans non concipit, non est prægans anima. Si vero juxta vicinus sit pauper, qui vel in necessitate positus est, ut possit vendere, vel premi potest, ut cogatur vendere, injicitur oculus, speratur villa : impraegnata est anima, sperat se posse adipisci villulam et possessionem vicini pauperis. Et cum patitur iste pauper necessitatem, venit ad ditiorem vicinum suum, cui forte obsequi solet, cui deferre, cui venienti assurgere, quem inclinato capite salutare : Da mihi, rogo te, patior necessitatem, urgeor a creditore. Et ille : Non habeo modo in manibus. Si vellet vendere, haberet. Agnoscimus hoc : fuerunt in nobis, jam non sint in nobis. Non hesterno

[1] Matth. xxiv, 19.

viximus, et hodie non vivimus; est corrigendi locus; nondum facta est illa disjunctio, aliorum ad dexteram, aliorum ad sinistram[1]; nondum apud inferos sumus, ubi dives ille fuit, sitiens et stillam desiderans[2]: audiamus cum vivimus, corrigamur. Non speremus res alienas, et impraegnati tumeamus; nec perveniamus ad illas, et eas adipiscendo tanquam filios osculemur. « Væ enim prægnanti-» bus et mammantibus illis diebus. » Mutandum est cor, levandum est cor, non hic habitandum corde : mala regio est : sufficiat quod adhuc carne hic esse necesse est : quod non est necesse, non fiat : sufficiat diei malitia sua[3] : sursum corde habitemus. « Si resurrexistis cum Christo, » (dicit fidelibus, corpus et sanguinem Domini accipien-» tibus dicit :) Si resurrexistis cum Christo, quæ sursum » sunt sapite, ubi Christus est in dextera Dei sedens; quæ » sursum sunt quærite, non quæ super terram. Mortui » enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in » Deo[4]. » Non enim apparet quod vobis promissum est; et jam paratum est, sed non videtis. Impraegnari vis, hinc impraegnare; ipsa sit spes tua : certus erit partus tuus, non erit abortivus, non temporalis : amplecteris quod pepereris in æternum. Sic enim per Isaïam dicitur, « Concepimus et parturivimus spiritum salutis[5]. » Ergo[6] retro est, et non datur modo, sed dabitur. Quanta data sunt, fratres mei, quis illa numerat secundum Scripturas? Ibi scriptum est de Ecclesia, et videtur quia est; ibi scriptum est de idolis quia non erunt, et videtur quia non sunt; ibi scriptum est quia perdituri erant Judæi regnum, et videtur; ibi scriptum est de hæreticis quia futuri erant, et videtur : ibi scriptum est et de die judicii, ibi scriptum est et de præmio bonorum, et de pœna malorum : in om-

[1] Matth. xxv, 33. — [2] Luc. xvi, 22. — [3] Matth. vi, 34. — [4] Coloss. III 1-3. — [5] Isaï. xxvi, 18. — [6] Forte *paratum*.

nibus Deum fidelem invenimus, in ultimo deficiet et fallet? « Dominus curam habebit mei. Adjutor meus et pro-
» tector meus tu es, Deus meus, ne tardaveris. Nisi
» minorarentur dies illi, nulla caro perduraret : sed prop-
» ter electos breviabuntur [1]. » Dies illi erunt tribulationis, sed non tam longi quam sperantur. Cito illi transibunt; requies veniens non transibit. Quanquam longum, ferri debuit malum pro infinito bono.

ENARRATIO

IN PSALMUM XL.

Sermo ad plebem [2].

I. Quoniam solemnis dies Martyrum illuxit, propter gloriam passionis Christi Imperatoris Martyrum, qui sibi non pepercit, militibus imperans pugnam, sed prior pugnavit, prior vicit, ut pugnantes exemplo suo hortaretur, et majestate sua adjuvaret, et promissione coronaret : audiamus aliquid in isto Psalmo quod pertineat ad ejus passionem. Commendamus autem sæpius, nec nos piget iterare quod vobis utile est retinere, Dominum nostrum Jesum Christum plerumque loqui ex se, id est, ex persona sua quod est caput nostrum; plerumque ex persona corporis sui, quod sumus nos et Ecclesia ejus; sed ita quasi ex unius hominis ore sonare verba, ut intelligamus caput et corpus in unitate integritatis consistere, nec separari ab invicem; tanquam conjugium illud, de quo dictum est :

[1] Matth. XXIV, 22. — [2] Hic Sermo ad plebem in Martyrum festivitate habitus.

« Erunt duo in carne una[1]. » Si ergo agnoscimus duos in carne una, agnoscamus duos in voce una. Primo quod legenti respondentes cantavimus, quanquam de medio Psalmo sit, hinc tamen sermonis ducamus exordium. « Inimici mei dixerunt mala mihi : Quando morietur, et peribit nomen ejus[2]. » Persona est hæc Domini nostri Jesu Christi : sed videte, si non ibi intelliguntur et membra. Dictum est et hoc cum ipse Dominus noster hic in terra in carne ambularet. Cum enim viderent multitudinem sequi auctoritatem ejus, et divinitatem et majestatem miraculis præsentatam; cum hoc viderent Judæi, de quibus ipse Dominus similitudinem posuit, quia dixerunt : « Hic est hæres, venite occidamus eum, et nostra erit » hæreditas[3] : » dixerunt apud semetipsos, id est, inter se, unde pontificis illius Caïphæ vox est : « Videtis quod turba » multa eum sequitur, et sæculum post illum abiit : si » dimiserimus eum vivere, venient Romani, et tollent » nobis et locum et gentem. Expedit ut unus moriatur » homo, quam tota gens pereat. » Evangelista autem verba nescientis quid diceret, exposuit nobis, et ait : « Hoc » autem non a se dixit, sed cum esset pontifex prophetavit, quia oportebat Jesum mori pro populo et gente[4]. » Tamen illi cum viderent populum post illum ire, dixerunt : » Quando morietur, et peribit nomen ejus[5]. » Id est, cum occiderimus eum, jam nomen ejus non erit in terra, nec seducet aliquos mortuus; sed ipsa ejus interfectione intelligent homines, quia hominem sequebantur, quia non erat in eo spes salutis; et deserent nomen ejus, et non erit. Mortuus est, et non periit nomen ejus, sed seminatum est nomen ejus : mortuus est, sed granum fuit, quo mortificato seges continuo exurgeret[6]. Glorificato ergo Domino

[1] Gen. II, 24, et Ephes. V, 31. — [2] Psal. XL, 6. — [3] Matth. XXI, 38. — [4] Joan. XI, 47-51. — [5] Psal. XL, 6. — [6] Joan. XII, 25.

nostro Jesu Christo, cœperunt multo magis multoque numerosius credere in illum; et cœperunt membra ejus audire quod caput audiebat. Jam ergo Domino nostro Jesu Christo in cœlo constituto, et ipso in nobis in terra laborante, dixerunt adhuc inimici ejus : « Quando morietur, » et peribit nomen ejus. » Hinc enim persecutiones diabolus in Ecclesia concitavit ad perdendum nomen Christi. Nisi forte putatis, fratres, quia illi Pagani quando sæviebant in Christianos, non hoc sibi dicebant, delere nomen Christi de terra. Ut moreretur iterum Christus non in capite, sed in corpore suo, occisi sunt et Martyres. Ad multiplicandam Ecclesiam valuit sanctus sanguis effusus, seminationi accessit et mors Martyrum. « Pretiosa in con» spectu Domini mors justorum ejus [1]. » Multiplicati sunt magis magisque Christiani, et non est impletum quod dixerunt inimici : « Quando morietur, et peribit nomen » ejus. » Adhuc et modo dicitur. Sedent Pagani, et computant sibi annos, audiunt fanaticos suos dicentes : Aliquando Christiani non erunt (12), et idola illa coli habent, quemadmodum antea colebantur. Adhuc dicunt : « Quan» do morietur, et peribit nomen ejus. » Bis victi, vel tertio sapite : mortuus est Christus, non periit nomen ejus; mortui sunt Martyres, mnltiplicata est magis Ecclesia, crescit per omnes gentes nomen Christi : qui de morte sua et de resurrectione sua prædixit, qui de mortibus Martyrum suorum et de corona prædixit, ipse et de Ecclesia sua futura prædixit : si verum dixit bis, tertio mentitus est? Vanum est ergo quod creditis contra illum : melius est ut credatis in illum, ut « Intelligatis super ege» num et pauperem [2] : Quoniam pauper factus est, cum » dives esset, ut ipsius, inquit, paupertate vos ditaremi» ni [3]. » Nunc autem quia pauper factus est, contemni-

[1] Psal. CXV, 15. — [2] Id. XL, 2. — [3] 2 Cor. VIII, 9.

tur, et dicitur: Homo erat. Quid erat? Mortuus est, crucifixus est : hominem colitis, in hominem spem habetis, mortuum adoratis. Falleris. Intellige super egenum et pauperem, ut illius paupertate dives efficiaris. Quid est, Intellige super egenum et pauperem? Ut ipsum Christum egenum et pauperem accipias, dicentem in alio Psalmo, « Ego autem egenus et pauper sum, Dominus curam ha- » bet mei [1]. » Quid est intelligere super egenum et pauperem? « Quia semetipsum exinanivit, formam servi acci- » piens, in similitudine hominum factus, et habitu in- » ventus ut homo [2]: » dives apud Patrem, et pauper apud nos; dives in cœlo, pauper in terra; dives Deus, pauper homo. Hoc te ergo turbat, quod hominem vides, quod carnem intueris, quod mortem respicis, quod crucem irrides? hoc te turbat? Intellige super egenum et pauperem. Quid est hoc? Intellige, quia ubi tibi exposita est infirmitas, ibi latet Divinitas. Dives, quia sic est : pauper, quia jam tu sic eras. Sed tamen paupertas ipsius, divitiæ nostræ sunt : quomodo infirmitas ipsius, fortitudo nostra est; quomodo stultum ipsius, sapientia nostra est; quomodo mortalitas ipsius, immortalitas nostra est [3]. Quid sit pauper, attende : non eum ex aliorum paupertate metiaris. Implere venit pauperes, qui pauper effectus est. Propterea aperi sinum fidei : suscipe pauperem, ne pauper remaneas.

II. « Beatus qui intelligit super egenum et pauperem, » in die mala liberabit eum Dominus [4]. » Veniet enim dies mala : velis nolis, veniet; dies judicii aderit, mala dies, si non intellexeris super egenum et pauperem. Quod enim modo non vis credere, manifestum erit in fine. Sed non fugies, cum fuerit manifestum; quia non credis cum est occultum. Invitaris ut quod non vides credas, ne cum

[1] Psal. XXXIX, 18. — [2] Philip. II, 7. — [3] I Cor. I, 30. — [4] Psal. XL, 2.

videris erubescas. Intellige ergo super egenum et pauperem : id est, super Christum : intellige in eo occultas divitias, quem pauperem vides. In eo sunt enim omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi [1]. Hinc enim te in die mala liberabit, ex eo quod Deus est : ex eo autem quod homo est, et illud quod in illo humanum erat resuscitavit, et in melius convertit, in cœlum levavit. Ille autem qui Deus est, qui unam personam habere in homine et cum homine voluit, nec decrescere, nec crescere potuit, nec mori nec resurgere. Mortuus est ex infirmitate hominis, cæterum Deus non moritur. Nam quod Verbum Dei non moritur, ne mireris, quando non moritur anima in Martyre. Modo non audiebamus ipsum Dominum dicentem : « Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem » non possunt occidere [2]. » Ergo morientibus Martyribus animæ Martyrum mortuæ non sunt, et moriente Christo moriturum erat Verbum ? Utique Verbum Dei multo amplius est quam anima hominis ; quia anima hominis facta est a Deo ; et si facta est a Deo, per Verbum facta est : quia omnia per ipsum facta sunt [3]. Ergo nec moritur Verbum, cum non moriatur anima facta per Verbum. Sed quomodo recte dicimus : Mortuus est homo, etsi anima ipsius non moriatur : sic recte dicimus : Mortuus est Christus, etsi Divinitas ejus non moriatur. Mortuus unde ? Quia egenus et pauper. Non te perstringat mors ipsius, et avertat te a contuenda Divinitate. « Beatus qui intelligit » super egenum et pauperem. » Respice et pauperes, egentes, esurientes et sitientes, peregrinantes, nudos, ægrotos, in carcere constitutos : intellige et super talem pauperem, quia et si super talem intelligis, super illum intelligis, qui dixit : « Esurivi, sitivi, nudus, peregrinus,

[1] Coloss. II, 3. — [2] Matth. x, 28. — [3] Joan. I, 3.

» æger, in carcere fui[1]. » Ita in die maligna eruet te Dominus.

III. Et vide beatitudinem tuam. « Dominus conservet » eum[2]. » Propheta bene optat homini intelligenti super egenum et pauperem. Ista optatio promissio est : securi expectent qui hoc agunt. « Dominus conservet eum, et » vivificet eum. » Quid est, « Conservet eum, et vivificet » eum? » Quo pertinet, « Vivificet eum? » Ad futuram vitam. Vivificatur enim qui mortuus erat. Numquid autem potest mortuus intelligere super egenum et pauperem? Sed vivificationem nobis illam promittit, de qua dicit Apostolus : « Corpus quidem mortuum est propter pec- » catum, spiritus autem vita est propter justitiam : si » autem qui suscitavit Christum a mortuis, habitat in » vobis, qui suscitavit Christum a mortuis, vivificabit et » mortalia corpora vestra propter inhabitantem Spiritum » ejus in vobis[3]. » Hæc est ergo vivificatio quæ promittitur intelligenti super egenum et pauperem. Sed quia dicit Apostolus ad Timotheum : « Promissionem habens vitæ » præsentis et futuræ[4], » ne putarent illi qui intelligunt super egenum et pauperem, recipiendos quidem se esse in cœlum, sed negligi in terra; et non sperarent nisi quod futurum est in æternum, quod autem ad præsens est putarent Deum non curare in sanctis et fidelibus suis : ubi dixit quod maxime expectare debemus : « Dominus con- » servet eum, et vivificet eum : » respexit ad istam vitam : « Et beatum, inquit, faciat eum in terra. » Erige ergo oculos in hæc promissa christiana fide : non te deserit Deus in terra, et aliquid promittit in cœlo. Multi enim mali Christiani inspectores ephemeridarum, et inquisitores atque observatores temporum et dierum, cum cœ-

[1] Matth. xxv, 35. — [2] Psal. xl, 3. — [3] Rom. viii, 10, 11. — [4] I Tim. iv, 8.

perint ibi objurgari a nobis, vel a quibusdam bonis melioribusque Christianis, quare ista faciant, respondent : Hæc propter tempus hoc necessaria sunt, Christiani autem sumus propter vitam æternam : propterea in Christum credidimus, ut det nobis vitam æternam ; nam vita ista temporalis, in qua versamur, ad curam ipsius non pertinet. Relinquitur, ut hoc breviter dicant, ut propter vitam æternam Deus, et propter vitam præsentem diabolus colatur. Respondet illis ipse Christus : « Non potestis duobus » dominis servire[1]. » Et alium colis propter id quod expectas in cœlo, et alium colis propter id quod expectas in terra : quanto melius unum colis, qui fecit cœlum et terram? Qui curavit ut esset terra, imaginem suam negligit in terra? Ergo, « Conservet eum Dominus, et vivificet eum, » intelligentem super egenum et pauperem. Insuper quamvis in æternum vivificet, « Beatum faciat eum in terra. »

IV. « Et non tradat eum in manus inimici ejus[2]. » Inimicus ille diabolus est. Nemo attendat inimicum suum hominem, quando audit verba ista. Jam forte de vicino suo cogitabat, de illo qui cum illo litem in foro habebat, de illo qui illi vult auferre possessionem, qui illum vult premere ut vendat illi domum suam. Nolite ista cogitare : sed illum inimicum cogitate, de quo dicit Dominus : « Inimicus homo hoc fecit[3]. » Ipse est enim qui suggerit ut propter res terrenas colatur ; quia non potest evertere nomen christianum inimicus iste : vidit enim se victum fama et laudibus Christi, vidit in eo quod occidit Martyres Christi, illos coronatos, et se triumphatum, et cœpit non posse hoc persuadere hominibus, quod nihil sit Christus : et quia vituperando Christum, jam difficile decipit ; laudando Christum, conatur decipere. Antea quid dicebat? Quem colitis? Judæum mortuum, crucifixum, nullius

[1] Matth. VI, 24. — [2] Psal. XL, 3. — [3] Matth. XIII, 28.

momenti hominem, qui non potuit a se mortem depellere. Ubi in nomine ejus vidit currere genus humanum, vidit quia in nomine crucifixi templa subvertuntur, idola franguntur, sacrificia extinguuntur : et hæc omnia prædicta in Prophetis attenduntur ab hominibus, admiratione stupentibus, et claudentibus jam cor adversus vituperationem Christi; induit se laudibus Christi, et cœpit a fide alio modo deterrere. Magna lex est christiana, potens illa lex, divina, ineffabilis : sed quis illam implet? In nomine Salvatoris nostri conculcate leonem et draconem[1]. Aperte reprehendendo fremebat leo, astute laudando insidiatur draco. Veniant ad fidem qui dubitabant : non dicant : Quis hoc implet? Si de viribus suis præsumunt, non implebunt. Præsumendo de gratia Dei credant, præsumendo veniant, adjuvandi veniant, non judicandi. Vivunt omnes fideles in nomine Christi, quisque pro gradu suo implens præcepta Christi, sive conjuges, sive cœlibes et virgines, vivunt quantum donat Dominus eis vivere; neque de suis viribus præsumunt, sed noverunt se in illo debere gloriari. « Quid enim habes, quod non accepisti? Si autem acce» pisti, quid gloriaris quasi non acceperis[2]? » Noli dicere mihi : Quis illud implet? Ille in me implet, qui venit dives ad pauperem : pauper quidem ad pauperem, sed plenus ad inanem. Hæc cogitans, quia intelligit super egenum et pauperem, et non aspernatur paupertatem Christi, intelligit divitias Christi, fit beatus in terra; et non traditur in manus inimici sui, volentis ei persuadere, ut Deus colatur propter cœlestia, diabolus colatur propter terrena. « Non tradat eum in manus inimici ejus. »

V. « Dominus opem ferat illi[3]. » Sed ubi? Forte in cœlo, forte in vita æterna, ut restet colendum diabolum propter inopiam terrenam, propter necessitates hujus vi-

[1] Psal. xc, 13. — [2] I Cor. iv, 7. — [3] Psal. xl, 4.

tæ? Absit. Promissionem habes vitæ præsentis et futuræ[1]. Ille ad te venit in terram, per quem factum est cœlum et terra. Denique attende quid dicat : « Dominus opem » ferat illi super lectum doloris ejus. » Lectus doloris infirmitas est carnis. Ne dicas : Non possum tenere, et portare, et frenare carnem meam : adjuvaris ut possis. Dominus opem ferat tibi super lectum doloris tui. Portabat te lectus, non tu portabas lectum; sed paralyticus intus eras : adest qui dicat tibi : « Tolle grabatum tuum, et vade » in domum tuam[2]. Dominus opem ferat illi super lectum » doloris ejus. » Et ad ipsum Dominum convertit se, tanquam quæreretur : Quare ergo cum opem ferat nobis Deus, tanta mala patimur in ista vita, tanta scandala, tantos labores, tantam inquietudinem carnis et sæculi? Convertit se ad Deum, et tanquam consilium medicinæ ejus nobis exponens, « Totum stratum ejus, inquit, vertisti in in- » firmitate ejus. » Quid est, « Totum stratum ejus vertisti » in infirmitate ejus? » Per stratum intelligitur aliquid terrenum. Omnis anima infirma in hac vita quærit sibi aliquid terrenum ubi requiescat; quoniam intentionem laboris et mentis extentæ in Deum difficile potest perpetuo tolerare : aliquid sibi in terra conquirit ubi requiescat, et quodam modo pausatione quadam recumbat, veluti sunt ista quæ diligunt et innocentes. Neque enim de cupiditatibus malorum nunc loquendum est, quia multi acquiescunt in theatris, multi acquiescunt in circo, in amphitheatro, multi acquiescunt in alea, multi in luxuria popinarum, multi in libidine adulteriorum, multi in violentiis rapinarum, multi in dolo et insidiis fraudium : acquiescunt in his omnibus homines. Quid est, acquiescunt? Delectantur illic. Sed removeamus hæc omnia, ad innocentem hominem veniamus : acquiescit in domo

[1] I Tim. IV, 8. — [2] Marc. II, 11.

sua, in familia sua, in conjuge, in filiis, in paupertate, in prædiolo suo, in novella manibus suis consita, in ædificio aliquo suo studio fabricato : acquiescunt innocentes in his. Sed tamen Deus volens nos amorem non habere nisi vitæ æternæ, et istis velut innocentibus delectationibus miscet amaritudines ; ut et in his patiamur tribulationes, et universum stratum nostrum vertit in infirmitate nostra. « Universum stratum ejus vertisti in infirmitate ejus. » Non ergo conqueratur, quando in his quæ innocenter habet, patitur aliquas tribulationes. Docetur amare meliora per amaritudinem inferiorum : ne viator tendens ad patriam, stabulum amet pro domo sua. « Universum stratum ejus vertisti in infirmitate ejus. »

VI. Sed quare ista? « Quia flagellat omnem filium quem » recipit[1]. » Quare ista? Quia peccanti homini dictum est : « In labore vultus tui edes panem tuum[2]. » Ergo quia correptiones istas, in quibus universum stratum nostrum vertitur in infirmitate nostra, agnoscere debet homo propter peccata se pati : convertat se, et dicat quod sequitur : « Ego dixi : Domine, miserere mei, sana animam » meam, quoniam peccavi tibi[3]. » O Domine, in tribulationibus me exerce : flagellandum judicas omnem filium quem recepturus es, qui nec Unico pepercisti. Ille quidem sine peccato flagellatus est : ego autem dico : « Mise» rere mei, sana animam meam, quoniam peccavi tibi. » Si secatus est qui putredinem non habebat, si medicina ipsa nostra ignem medicinalem non respuit ; impatienter ferre debemus urentem medicum et secantem, id est, omnibus tribulationibus nos exercentem, et a peccato sanantem? Plane committamus nos medici manui : non enim errat, ut sanum pro putri secet : novit quod inspicit, novit vitium, quia ipse fecit naturam ; quid ipse condidit,

[1] Hebr. XII, 6. — [2] Gen. III, 19. — [3] Psal. XL, 5.

quid de nostra cupiditate accessit, discernit. Scit se sano homini præceptum dedisse, ne languorem incurreret : dixisse in paradiso : Hoc manduca, et hoc noli [1]. Non audivit sanus medici præceptum, ut non caderet; audiat vel ægrotus, ut surgat. « Ego dixi : Domine, miserere mei, » sana animam meam, quoniam peccavi tibi. » In factis meis, in peccatis meis non accuso fortunam, non dico : Hoc mihi fecit fatum ; non dico : Adulterum me fecit Venus, et latronem me fecit Mars, et avarum me fecit Saturnus. « Ego dixi : Domine, miserere mei, sana animam » meam, quoniam peccavi tibi. » Numquid hoc Christus? numquid hoc caput illud nostrum sine peccato? numquid ille qui ea quæ non rapuit exolvebat [2]? numquid ille solus in mortuis liber [3]? Liber enim in mortuis, quia sine peccato : quia omnis qui facit peccatum, servus est peccati [4]. Numquid ergo ipse? Imo ipse ex membris suis, quia vox membrorum ipsius vox ipsius; quia et vox capitis nostri vox nostra. In illo enim eramus, quando dixit : « Tristis est anima mea usque ad mortem [5]. » Non enim timebat mori, qui venerat mori; aut recusabat mori, qui potestatem habebat animam suam ponendi, et potestatem habebat iterum sumendi eam [6] : sed loquebantur membra in capite, et loquebatur caput pro membris. In illo ergo vocem nostram invenimus : « Sana animam meam, quoniam peccavi tibi. » In illo enim eramus, cum dixit : « Deus meus, Deus meus, utquid me dereliquisti [7]? » In ipso enim Psalmo ubi in capite hic versus est, consequenter dicitur : « Verba delictorum meorum [8]. » Quorum delictorum in illo, nisi quia vetus homo noster simul crucifixus est cum illo, ut evacuaretur corpus peccati, et ultra

[1] Gen. II, 16, 17. — [2] Psal. LXVIII, 5. — [3] Id. LXXXVII, 6. — [4] Joan. VIII, 34. — [5] Matth. XXVI, 38. — [6] Joan. X, 18. — [7] Matth. XXVII, 46. — [8] Psal. XXI, 2.

non serviamus peccato[1]? Ad illum et in illo dicamus : « Ego dixi, Domine, miserere mei, sana animam meam, » quoniam peccavi tibi. »

VII. « Inimici mei dixerunt mala mihi : Quando mo» rietur et peribit nomen ejus[2]. » Jam ista diximus, et hinc cœpimus; et ut alia dicamus, non opus est iterare, quod tam recenti sermone impressum est auribus et cordibus vestris.

VIII. « Et ingrediebantur ut viderent[3]. » Quod passus est Christus, patitur et Ecclesia, quod passum est caput, patiuntur et membra. Numquid enim servus est major domino suo, aut discipulus super magistrum? « Si me, » inquit, persecuti sunt, et vos persequentur. Si patrem» familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesti» cos ejus[4]? Ingrediebantur ut viderent. » Judas ille ad caput nostrum erat, ad caput nostrum ingrediebatur ut videret, id est, ut exploraret : non ut haberet quod crederet, sed ut inveniret quod proderet. Ecce ingrediebatur ille ut videret, et hoc exemplum in capite nostro propositum est. Quid illa membra post assumptionem capitis nostri? Nonne dicit apostolus Paulus : « Propter subintro» ductos falsos fratres qui subintroierunt proscultare li» bertatem nostram[5]? » Ergo et isti ingrediebantur ut viderent. Sunt enim hyprocritæ, simulatores mali adjungentes se ficta charitate, captantes omnes motus, omnia verba sanctorum, in omnibus laqueos inquirentes. Et quid illis fit? Videte quid sequitur : « Vana locutum est » cor eorum : » id est, loquuntur quasi ficta dilectione; vanum est quod loquuntur, verum non est, solidum non est. Et quia captant unde inveniant accusationem, quid ait? « Congregaverunt iniquitatem sibi. » Parantes enim

[1] Rom. VI, 6. — [2] Psal. XL, 6. — [3] Ibid. 8. — [4] Matth. X, 24, et Joan. XV, 20. — [5] Gal. II, 4.

calumnias inimici, quasi magni sibi videntur, quia habent quod accusent. « Sibi congregaverunt iniquitatem. Sibi, » inquit, non mihi. Quomodo Judas sibi, non Christo, sic et simulatores Ecclesiæ sibi, non nobis : quia de illis et alibi dicitur : « Et mentita est iniquitas sibi[1]. Congrega- » verunt iniquitatem sibi. » Et quia intraverunt ut viderent, « Egrediebantur foras, et loquebantur. » Ille qui intravit ut videret, egrediebatur foras et loquebatur. Utinam intus esset et vera loqueretur! non exiret foras ubi falsa loquitur. Traditor est et persecutor est, egressus foras loquitur. Si ad membra Christi pertines, veni intro, hære capiti. Tolera zizania, si triticum es; tolera paleam, si frumentum es[2]; tolera pisces malos intra retia, si piscis bonus es. Quare ante tempus ventilationis avolasti? Quare ante tempus messis etiam frumenta eradicasti tecum? Quare antequam ad littus venires, retia disrupisti? « Egre- » diebantur foras, et loquebantur. »

IX. « In idipsum adversum me susurrabant omnes ini- » mici mei[3]. » Adversum me omnes in idipsum : quanto melius mecum in idipsum? Quid est, « Adversum me in » idipsum? » Uno consilio, una conspiratione. Christus ergo loquitur eis : Consentitis adversum me, consentite mihi; quid adversum me? quare non mecum? Idipsum si semper haberetis, non vos in schismata divideretis. Apostolus enim dicit : « Obsecro vos, fratres, ut idipsum dicatis omnes, et » non sint in vobis schismata[4]. In idipsum adversus me su- » surrabant omnes inimici mei : adversum me cogitabant » mala mihi. » Sibi potius, quia congregaverunt iniquitatem sibi : sed ideo mihi, quia ex animo suo pendendi sunt. Non enim quia nihil facere potuerunt, nihil facere voluerunt. Nam et diabolus Christum extinguere concupivit, et Judas Christum occidere voluit : occiso autem Christo et resur-

[1] Psal. XXVI, 12. — [2] Matth. XIII, 30. — [3] Psal. XL, 8. — [4] I Cor. I, 10.

gente nos vivificati sumus : diabolo tamen et Judæ merces malæ voluntatis redditur, non nostræ salutis. Nam ut noveritis ex animo quemque pendendum ad retributionem vel præmii vel pœnæ, invenimus homines bonum dixisse cuidam, et tale bonum quale nos optamus, et tamen maledicos appellatos. Quando a cæco illo quondam, jam illuminato et corpore et corde, convincebantur Judæi, videntes corpore, cæci corde ; ait illis idem jam videns: « Numquid et vos discipuli ejus vultis esse? Et illi, in» quit Evangelium, maledixerunt ei dicentes : Tu sis » discipulus ejus[1]. » Hoc nobis omnibus eveniat, quod illi maledicendo dixerunt. Maledictio ista appellata est ex malevolo errore dicentium, non ex aliquo malo verborum : quo animo dixerint non quid dixerint attendit, qui eos maledixisse narravit. « Adversum me cogitabant mala » mihi. » Et quæ mala Christo, quæ mala Martyribus ? Omnia in bonum vertit Deus.

X. « Verbum iniquum disposuerunt adversus me[2]. » Quale verbum iniquum? Ipsum caput attende : « Occida» mus eum, et nostra erit hæreditas[3]. » Stulti, quomodo vestra erit hæreditas? quia occidistis eum? Ecce et occidistis eum, et vestra non erit hæreditas. « Numquid qui » dormit non adjiciet ut resurgat? » Quando vos exultastis occidisse eum, ille dormivit : dicit enim et in alio Psalmo: « Ego dormivi. » Illi sævierunt, et occidere voluerunt : « Ego dormivi. » Nam si noluissem, nec dormissem. « Ego dormivi : quia potestatem habeo ponendi animam » meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam[4]. » Ego dormivi et somnum cœpi, et exurrexi[5]. » Sæviant ergo Judæi, terra tradatur in manus impii[6], caro permittatur manibus persequentium, suspendant in ligno,

[1] Joan. IX, 27, 28. — [2] Psal. XL, 9. — [3] Matth. XXI, 38. — [4] Joan. X, 18. — [5] Psal. III, 6. — [6] Job. IX, 24.

clavis transfigant. lancea perfodiant : « Numquid qui » dormit non adjiciet ut resurgat? » Utquid dormivit? Quia Adam forma erat futuri[1] : » et Adam dormivit, quando de latere ejus Eva facta est[2]. » Adam in figura Christi, Eva in figura Ecclesiæ : unde est appellata mater vivorum. Quando fabricata est Eva? Dum dormiret Adam. Quando de latere Christi sacramenta Ecclesiæ profluxerunt? Cum dormiret in cruce. « Numquid qui dormit non adjiciet ut » resurgat? »

XI. Et unde dormivit? Ex illo qui ingressus est ut videret, et congregavit iniquitatem sibi. « Etenim homo » pacis meæ, in quem speravi, qui edebat panes meos, » ampliavit super me calcaneum[3]. » Erexit super me pedem : conculcare me voluit. Quis est iste homo pacis ipsius? Judas. Et in illum Christus speravit, quia dixit, « In quem « speravi? » Nonne illum ab initio noverat? nonne antequam nasceretur futurum sciebat? nonne omnibus Discipulis suis dixerat : « Ego vos duodecim elegi, et unus ex » vobis diabolus est[4]? » Quomodo ergo in illum speravit, nisi quia in membris suis ipse est, et quod multi fideles de Juda speraverunt, hoc in se transfiguravit Dominus? Quando enim videbant Judam multi qui crediderant in Christum, ambulare inter duodecim Discipulos, sperabant in illum aliqui; quia talis erat, quales et cæteri : Christus autem quia in membris suis erat hoc sperantibus, quomodo in illis est esurientibus et sitientibus; quomodo dixit; « Esurivi, » sic dixit « Speravi. » Proinde si sic illi dicamus : Domine, quando sperasti? quomodo illi dictum est, Domine, quando esuristi? quomodo nobis ibi dixit, « Cum uni ex » minimis meis fecistis, mihi fecistis[5]; » sic potest dicere : « Cum unus ex minimis meis speravit, ego speravi. » In

[1] Rom. v, 14. — [2] Gen. II, 21. — [3] Psal. XL, 10. — [4] Joan. VI, 71. — [5] Matth. XXV I, 37 et 40.

quem speravi? « Homo pacis meæ, in quem speravi, qui » edebat panes meos. » Quomodo ipsum ostendit in passione, de istis verbis prophetiæ? Per buccellam illum designavit [1], ut appareret de illo dictum, « Qui edebat panes » meos. » Rursus quando venit ut traderet eum, osculum illi dedit [2], ut appareret de illo dictum, « Homo pacis meæ.»

XII. « Tu autem, Domine, miserere mei [3].» Hoc ex forma servi, hoc ex forma inopis et pauperis. « Beatus enim qui » intelligit super egenum et pauperem [4]. Miserere mei, » et resuscita me, et reddam illis. » Videte quando dictum est, jam factum est. Occiderunt enim Christum Judæi ne perderent locum [5] : illo occiso perdiderunt locum; eradicati a regno, dispersi sunt. Suscitatus reddidit illis tribulationem : reddidit ad admonitionem, nondum ad damnationem. Civitas enim illa in qua fremuit populus, tanquam leo rapiens et rugiens, exclamans : « Crucifige, » crucifige [6], » eradicatis inde Judæis, Christianos habet, a Judæo nullo inhabitatur. Plantata est ibi Ecclesia Christi, unde eradicatæ sunt spinæ synagogæ. Proinde vere ignis eorum exarsit, sicut in spinis [7] : Dominus autem tanquam lignum viride erat. Hoc ipse ait, quando plangebant quædam mulieres veluti moriturum Christum, « Nolite flere » super me, sed super vos ipsas flete, et super filios ves» tros [8] : » ex hoc prædicens, « Suscita me, et reddam » illis. Si enim in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid » fiet [9]? » Quando possit viride lignum consumi ab igne spinarum? « Exarserunt enim velut ignis in spinis [10]. » Ignis spinas consumit : et cuicumque viridi ligno adhibetur, difficile accenditur; humor enim ligni resistit flammæ lentæ et marcidæ, tamen idoneæ ad consumendas spinas.

[1] Joan. XIII, 26. — [2] Matth. XXVI, 49, et Marc. XIV, 45. — [3] Psal. XL, 11. — [4] Ibid. 2. — [5] Joan. XI, 48. — [6] Luc. XXIII, 21, et Joan. XIX, 6. — [7] Psal. CXVII, 12. — [8] Luc. XXIII, 21. — [9] Ibid 31. — [10] Psal. CXVII, 12.

« Et suscita me, et reddam illis. » Ne forte sane, fratres, minus potentem Filium, quam Patrem putetis, ex eo quia dixit: « Suscita me, » quod ipse se suscitare non possit. Hoc enim suscitavit quod mori poterat : id est, caro mortua est, caro suscitata est. Ne tamen putetis, quia Deus Pater Christi potuit suscitare Christum, id est, carnem Filii sui; et ipse Christus, cum Verbum sit Dei æquale Patri, non poterat carnem suam suscitare : audite ex Evangelio, « Solvite templum hoc, et in triduo suscitabo » illud. » Hoc autem Evangelista, ne etiam inde dubitaremus, « Dicebat, inquit, de templo corporis sui[1]. Et resus- » cita me, et reddam illis. »

XIII. « In hoc cognovi quoniam voluisti me, quoniam » non gaudebit inimicus meus super me[2]. » Quia gavisi sunt Judæi, quando viderunt Christum crucifixum; implesse se arbitrati sunt voluntatem nocendi; effectum fructum sævitiæ suæ viderunt Christum in cruce pendentem; agitaverunt caput, « Si Filius Dei est, descendat » de cruce[3]. » Non descendebat qui poterat; non potentiam demonstrabat, sed patientiam docebat. Si enim hæc illis dicentibus de cruce descenderet, quasi insultantibus cessisse videretur, et victus opprobria tolerare non potuisse crederetur : magis mansit in cruce illis insultantibus, fixus illis nutantibus. Ideo enim et caput agitabant, quia vero capiti non inhærebant. Docuit nos plane ille patientiam. Nam quod est fortius facit, qui noluit facere quod Judæi provocabant. Multo est enim potentius de sepulcro surgere, quam de cruce descendere. « Quoniam non gau- » debit inimicus meus super me. » Gavisi sunt ergo tunc : resurrexit Christus, glorificatus est Christus. Vident modo in nomine ipsius converti genus humanum, modo insultent, modo caput agitent : imo jam caput figant, aut si

[1] Joan. II, 19 et 21. — [2] Psal. XL, 12. — [3] Matth. XXVII, 39, 40.

agitant caput, stupendo et mirando agitent. Modo enim dicunt : Numquid forte ille est quem dixerunt Moyses et Prophetæ ? De illo enim dixerunt, « Sicut ovis ad immolandum ductus est, et sicut agnus coram tondente se sine » voce, sic non aperuit os suum : vulneribus ejus sanati » sumus[1]. » Videmus enim, quia crucifixus iste ducit post se genus humanum ; et sine causa dixerunt patres nostri, « Occidamus eum, ne sæculum post illum pergat[2]. » Forte non post eum pergeret, si non esset occisus. « In » hoc cognovi quoniam voluisti me, quoniam non gaudebit » inimicus meus super me. »

XIV. « Me autem propter innocentiam meam suscepisti[3]. » Vere innocentiam : integritatem sine peccato, redditionem sine debito, flagellum sine merito. « Propter innocentiam » meam suscepisti me, et confirmasti me in conspectu tuo » in æternum[4]. » Confirmasti me in æternum, infirmasti ad tempus : confirmasti in conspectu tuo, infirmasti in conspectu hominum. Quid ergo? Laudes illi, gloria illi. « Benedictus Dominus Deus Israël[5]. » Ille est enim Deus Israël, Deus noster, Deus Jacob, Deus minoris filii, Deus minoris populi. Nemo dicat : De Judæis hoc dixit, non sum ego Israël. Magis Judæi non sunt Israël. Major enim filius, ipse est major populus reprobatus : minor, populus dilectus. « Major serviet minori[6], » modo impletum est : modo, fratres, nobis serviunt Judæi, tanquam capsarii nostri sunt, studentibus nobis codices portant. Audite in in quo nobis Judæi serviunt, et non sine causa. Caïn ille frater major, qui occidit minorem fratrem, accipit signum ne occideretur[7], id est, ut maneat ipse populus. Apud illos sunt Prophetæ, et Lex, in qua Lege et in quibus Prophetis Christus prædicatus est. Quando agimus cum

[1] Isaï LIII, 5 et 7. — [2] Joan. XII, 19. — [3] Psal. XL, 13. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 14. — [6] Gen. XXV, 23. — [7] Id. IV, 15.

paganis, et ostendimus hoc evenire modo in Ecclesia Christi, quod ante prædictum est de nomine Christi, de capite et corpore Christi, ne putent nos finxisse illas prædictiones, et ex his rebus quæ acciderunt, quasi futuræ essent, nos conscripsisse, proferimus codices Judæorum. Nempe Judæi inimici nostri sunt, de chartis inimici convincitur adversarius. Omnia ergo Dominus distribuit, omnia pro salute nostra ordinavit. Prædixit ante nos, implevit hoc tempore nostro, et quæ nondum implevit, impleturus est. Itaque tenemus redditorem, ut credamus debitorem : quia et illa quæ nondum dedit, dabit; sicut ea quæ nondum dederat, dedit. Si quis probare vult ubi sint scripta, legat Moysen et Prophetas. Si aliquis perstrepit inimicus, et dicit : Vos vobis prophetias finxistis : proferantur codices Judæorum, quia major serviet minori. Ibi legant ista prædicta, quæ modo videmus impleta : et dicamus omnes : « Benedictus Dominus Deus Israël, a sæculo » et in sæculum : et dicet omnis populus, Fiat, fiat[1]. »

ENARRATIO

IN PSALMUM XLI.

Sermo ad plebem.

Olim est ut desiderat anima nostra in verbo Dei gaudere vobiscum[2], et in illo vos salutare, qui est nostrum adjutorium et salutare. Quod Ergo Dominus dat, audite per nos, et in illo exultate nobiscum in sermone ejus et in veritate et in charitate ejus. Psalmum enim suscepimus,

[1] Psal. xl, 14. — [2] Vide D. Guillon, tom. xxi, pag. 478-483.

de quo loquendum est vobis, congruum desiderio vestro. Cœpit enim ipse Psalmus a sancto quodam desiderio, et ait qui sic cantat : « Quemadmodum desiderat cervus ad » fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus[1].» Quis ergo est qui hoc dicit? Si volumus, nos sumus. Et quid quæras extra quisnam sit, cum in tua potestate sit esse quod quæris? Tamen non unus homo est, sed unum corpus est : corpus autem Christi Ecclesia est[2]. Nec omnibus qui intrant Ecclesiam, invenitur tale desiderium : sed tamen quicumque suavitatem Domini gustaverunt, et quod eis sapit agnoscunt in Cantico, non putent se solos esse, sed talia semina sparsa credant in agro dominico, toto orbe terrarum, et cujusdam unitatis christianæ esse vocem hanc : « Quemadmodum desiderat cervus » ad fontes aquarum, sic desiderat anima mea ad te, » Deus. » Et quidem non male intelligitur vox esse eorum, qui cum sint catechumeni, ad gratiam sancti lavacri festinant. Unde et solemniter cantatur hic Psalmus, ut ita desiderent fontem remissionis peccatorum, « Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum.» Sit hoc, habeatque locum intellectus iste in Ecclesia et veracem et solemnem. Verumtamen, fratres, videtur mihi etiam in baptismate fidelibus nondum esse satiatum tale desiderium : sed fortassis, si norunt ubi peregrinentur, et quo eis transeundum sit, etiam ardentius inflammantur.

II. Denique titulus ejus est, « In finem, in intellectum, » filiis Core, Psalmus[3]. » Filios Core invenimus et in aliis Psalmorum titulis[4], et jam tractasse nos meminimus, et locutos esse quid sibi hoc nomen velit : ita tamen nunc commemorandus est iste titulus, ut non nobis quasi præjudicet quod jam diximus, ut deinceps non dicamus : non enim ubicumque diximus, omnes affuerunt. Core aliquis

[1] Psal. XLI, 2. — [2] Coloss. I, 24. — [3] Psal. XLI, I. — [4] Id. XLII-XLVIII.

homo fuerit, sicut fuit, habueritque filios qui appellarentur filii Core[1] : nos tamen arcanum sacramenti scrutemur, ut nomen hoc mysterium, quo gravidum est, pariat. Magni enim sacramenti res est, ut Christiani appellentur filii Core. Unde filii Core? filii sponsi, filii Christi. Dicti sunt enim Christiani, filii sponsi[2]. Quare ergo Core Christus? Quia Core interpretatur Calvaria. Multo remotius est hoc. Quærebam quare Core Christus : intentius quæro, quare Christus ad Calvariam pertinere videatur. Nonne jam occurrit in loco Calvariæ crucifixus[3]? Occurrit omnino. Ergo filiis ponsi, filii passionis illius, filii redempti sanguine illius crucis illius, portantes in fronte quod inimici in Calvariæ loco fixerunt, apellantur filii Core : illis cantatur iste Psalmus in intellectum. Intellectu itaque excitemur; et si nobis cantatur, intelligamus. Quid intellecturi sumus? In quem intellectum Psalmus iste cantatur? Audeo dicere : « Invisibilia enim ejus a creatura mundi per ea quæ » facta sunt intellecta conspiciuntur[4]. » Eia fratres, aviditatem meam capite, desiderium hoc mecum communicate : simul amemus, simul in hac siti exardescamus, simul ad fontem intelligendi curramus. Desideremus ergo velut cervus fontem, excepto illo fonte quem propter remissionem peccatorum desiderant baptizandi, et jam baptizati desideremus illum fontem, de quo Scriptura alia dicit, « Quoniam apud te est fons vitæ. » Ipse enim fons et lumen est, « Quoniam in lumine tuo videbimus lumen[5]. » Si et fons est, et lumen est, merito et intellectus est, quia et satiat animam avidam sciendi; et omnis qui intelligit, luce quadam non corporali, non carnali, non exteriore, sed interiore, illustratur. Est ergo, fratres, quædam lux intus, quam non habent qui non intelli-

[1] Num. XXVI, 11. — [2] Matth. IX, 15. — [3] Id. XXVII, 33. — [4] Rom. I, 20. — [5] Psal. XXXV, 10.

gunt. Unde jam eos qui desiderant hunc fontem vitæ, et inde aliquid carpunt, aloquitur Apostolus obsecrans, et dicit : « Ut jam non ambuletis sicut et gentes ambu-» lant in vanitate mentis suæ, obscurati intelligentia, » alienati a vita Dei per ignorantiam, quæ est in illis, prop-» ter cæcitatem cordis ipsorum[1]. » Si ergo illi obscurati sunt intelligentia, id est, quia non intelligunt, obscurantur : ergo qui intelligunt illuminantur. Curre ad fontes, desidera aquarum fontes. Apud Deum est fons vitæ et insiccabilis fons : in illius luce lumen inobscurabile. Lumen hoc desidera, quemdam fontem, quoddam lumen quale non norunt oculi tui ; cui lumini videndo oculus interior præparatur, cui fonti hauriendo sitis interior inardescit. Curre ad fontem, desidera fontem ; sed noli utcumque, noli ut qualecumque animal currere ; ut cervus curre. Quid est, ut cervus ? Non sit tarditas in currendo, impigre curre, impigre desidera fontem. Invenimus enim insigne velocitatis in cervo.

III. Sed forte non hoc Scriptura solum nos in cervo considerare voluit, sed et aliud. Audi quid aliud est in cervo. Serpentes necat, et post serpentium interemptionem majori siti inardescit, peremptis serpentibus ad fontes acrius currit. Serpentes vitia tua sunt : consume serpentes iniquitatis, tunc amplius desiderabis fontem veritatis. Avaritia forte in te tenebrosum aliquid sibilat, et sibilat adversus verbum Dei, sibilat adversus præceptum Dei : et quia tibi dicitur : Contemne aliquid, ne facias iniquitatem : si mavis facere iniquitatem, quam aliquod commodum temporale contemnere, morderi eligis a serpente, quam perimere serpentem. Cum ergo adhuc faveas vitio tuo, cupiditati tuæ, avaritiæ tuæ, serpenti tuo, quando in te invenio tale desiderium, quo curras ad fontem aqua-

[1] Ephes. IV, 17, 18.

rum? Quando concupiscis fontem sapientiæ, cum adhuc labores in veneno malitiæ? Interfice in te quidquid contrarium est veritati : et cum te videris tanquam vacare a cupiditatibus perversis, noli remanere quasi non sit quod desideres. Est enim aliquid, quo te tollas; si jam egisti in te, ut non sit impeditor contra te. Dicturus enim es forte jam mihi, si cervus es : Deus novit, non me jam avarum, non me jam cujusquam rem concupiscere, non adulterii cupiditate flagrare, non cujusquam odio invidiaque tabescere, et cætera hujusmodi; dicturus es : Non habeo hæc : et quæris forte unde delecteris. Desidera unde delecteris; desidera ad fontes aquarum : habet Deus unde te reficiat, et impleat venientem ad se, et sitientem post interemptionem serpentium, tanquam velocem cervum.

IV. Est aliud quod animadvertas in cervo. Traduntur cervi, et a quibusdam etiam visi sunt; non enim de illis tale aliquid scriberetur, nisi antea videretur : dicuntur ergo cervi vel quando in agmine suo ambulant, vel quando natando alias terrarum partes petunt, onera capitum suorum super se invicem ponere, ita ut unus præcedat, et sequantur qui supra eum capita ponant, et supra illos alii consequentes, et deinde alii, donec agmen finiatur : ille autem unus qui pondus capitis in primatu portabat, fatigatus redit ad posteriora, ut alius ei succedat, qui portet quod ille portabat, atque ille fatigationem suam recreet posito capite, sicut et cæteri ponebant : ita vicissim portando quod grave est, et viam peragunt, et invicem se non deserunt. Nonne quosdam cervos alloquitur Apostolus, dicens : « Invicem onera vestra portate, et sic adimplebitis legem Christi [1]? »

V. Talis ergo cervus in fide constitutus, nondum videns quod credit, cupiens intelligere quod diligit, patitur et

[1] Gal. VI, 2.

contrarios non cervos, obscuratos intelligentia, in tenebris interioribus constitutos, vitiorum cupiditate cæcatos; insuper insultantes et dicentes homini credenti, et quod credit non ostendenti : « Ubi est Deus tuus[1] ? » Quid ergo iste cervus fecerit contra hæc verba, audiamus, ut et ipsi, si possumus, faciamus. Primo expressit sitim suam : « Quemadmodum, inquit, cervus desiderat ad fontes » aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus. » Quid si cervus ad fontes aquarum lavandi causa desiderat ? Utrum ergo bibendi an lavandi causa, nescimus. Audi quid sequitur, et noli quærere : « Sitivit anima mea ad Deum » vivum. » Quod dico : « Quemadmodum cervus desiderat » ad fontes aquarum, ita desiderat anima ad te, Deus[2], » hoc dico : « Sitivit anima mea ad Deum vivum. » Quid sitivit ? « Quando veniam et apparebo ante faciem Dei. » Hoc est quod sitio, venire et apparere. Sitio in peregrinatione, sitio in cursu : satiabor in adventu. Sed « Quando » veniam ? » Et quod citius est Deo, tardum est desiderio. « Quando veniam et apparebo ante faciem Dei ? » Ex illo desiderio est et hoc, ex quo clamatur alibi : « Unam » petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo » Domini per omnes dies vitæ meæ[3]. » Quare hoc ? Ut contempler, inquit, delectationem Domini. « Quando ve- » niam et apparebo ante faciem Domini ? »

VI. Interim dum meditor, dum curro, dum in via sum, antequam veniam, antequam appaream : « Fuerunt mihi » lacrymæ meæ panis die ac nocte, cum dicitur mihi per » singulos dies, Ubi est Deus tuus ? Fuerunt mihi, inquit, » lacrymæ meæ, » non amaritudo, sed « Panis. » Suaves erant mihi ipsæ lacrymæ : sitiens illum fontem, quia bibere nondum poteram, avidius meas lacrymas manducabam. Non enim dixit : Factæ sunt mihi lacrymæ meæ

[1] Psal. XLI, 4. — [2] Ibid. 2, 3. — [3] Id. XXVI, 4. — [4] Id. XLI, 4.

potus, ne ipsas desiderasse videretur sicut fontes aquarum : sed servata illa siti, qua inardesco, qua rapior ad fontes aquarum, panis mihi factæ sunt lacrymæ meæ, dum differor. Et utique manducando lacrymas suas, sine dubio plus sitit ad fontes. Die quippe ac nocte factæ sunt mihi lacrymæ meæ panis. Cibum istum qui panis dicitur, die comedunt homines, nocte dormiunt : panis autem lacrymarum et die et nocte comeditur; sive totum tempus accipias diem et noctem; sive diem intelligas pro hujus sæculi prosperitate, noctem vero pro hujus sæculi adversitate. Sive, inquit, in prosperis rebus sæculi, sive in adversis rebus sæculi, ego desiderii mei lacrymas fundo, ego desiderii mei, aviditatem non desero : et cum in mundo bene est, mihi male est, antequam apparebo ante faciem Dei. Quid ergo diei quasi gratulari me cogis, si aliqua hujus sæculi prosperitas arriserit? nonne deceptoria est? nonne fluxa, caduca, mortalis? nonne temporalis, volatica, transitoria? nonne plus habet deceptionis quam delectationis? Cur ergo non et in ipsa fiant mihi lacrymæ meæ panis? Siquidem et cum felicitas sæculi circumfulget, quandiu sumus in corpore, peregrinamur a Domino[1]; et « Dicitur mihi quotidie : Ubi » est Deus tuus? » Quia paganus si hoc mihi dixerit, non illi et ego possum dicere : « Ubi est Deus tuus? » Deum quippe suum digito ostendit. Intendit enim digitum ad aliquem lapidem, et dicit : Ecce est Deus meus, « Ubi est » Deus tuus? » Cum lapidem irrisero, et erubuerit qui demonstravit, tollit oculum a lapide, suspicit cœlum, et forte in solem digitum intendens, iterum dixit : Ecce Deus meus : « Ubi est Deus tuus? » Invenit ille quod ostenderet oculis carnis : ego autem non quasi non habeam quem ostendam, sed non habet ille oculos quibus ostendam. Po-

[1] 2 Cor. v, 6.

tuit enim ille oculis corporis mei ostendere Deum suum solem, quibus ego oculis ostendam solis creatorem?

VII. Verumtamen audiendo quotidie : « Ubi est Deus » tuus? » et in lacrymis meis quotidianis pastus, die ac nocte meditatus sum quod audivi : « Ubi est Deus tuus? » quæsivi etiam ago ipse Deum meum, ut si possem, non tantum crederem, sed aliquid et viderem. Video enim quæ fecerit Deus meus, non autem video ipsum Deum meum qui fecit hæc. Sed quoniam sicut cervus desidero ad fontes aquarum, et est apud eum fons vitæ, et in intellectum scriptus est Psalmus filiis Core, et invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur : quid agam, ut inveniam Deum meum? Considerabo terram : facta est terra. Est magna pulchritudo terrarum; sed habet artificem. Magna miracula sunt seminum atque gignentium; sed habent ista omnia creatorem. Ostendo magnitudinem circumfusi maris, stupeo, miror, artificem quæro, cœlum suspicio et pulchritudinem siderum, admiror splendorem solis exerendo diei sufficientem, lunam nocturnas tenebras consolantem : mira sunt hæc, laudanda sunt hæc, vel etiam stupenda sunt hæc, neque enim terrena, sed jam cœlestia sunt hæc : nondum ibi stat sitis mea : hæc miror, hæc laudo : sed eum qui fecit hæc, sitio. Redeo ad me ipsum, et quis sim etiam ipse qui talia quæro, perscrutor : invenio me habere corpus et animam; unum quod regam, aliud quo regar, corpus servire, animam imperare. Discerno animam melius esse aliquid quam corpus, ipsumque inquisitorem talium rerum non corpus, sed animam video : et tamen hæc omnia quæ collustravi, per corpus ea me collustrasse cognosco. Terram laudabam, oculis cognoveram; mare laudabam, oculis cognoveram; cœlum, sidera, solem lunamque laudabam, oculis cognoveram. Oculi membra sunt carnis,

fenestræ sunt mentis : interior est qui per has videt; quando cogitatione aliqua absens est, frustra patent. Deus meus qui fecit hæc, quæ oculis video, non istis oculis est inquirendus. Aliquid etiam per se ipsum animus ipse conspiciat : utrum sit aliquid quod non per oculos sentiam, quasi colores et lucem; non per aures, quasi cantum et sonum; non per nares, quasi odorum suavitatem; non per palatum et linguam, quasi saporem; non per totum corpus, quasi duritiem et mollitiem, rigorem atque fervorem, asperitatem lenitatemque pertractem; sed utrum sit aliquid intus quod videam. Quid est intus videam? quod neque color sit, neque sonus, neque odor, neque sapor, neque calor, aut frigus, aut duritia, aut mollitudo. Dicatur ergo mihi, quem colorem habeat sapientia. Cum cogitamus justitiam, ejusque intus in ipsa cogitatione pulchritudine fruimur, quid sonat ad aures? quid tanquam vaporeum surgit ad nares? quid auri infertur? quid manu tractatur et delectat? Et intus est, et pulchra est, et laudatur, et videtur : et si in tenebris sunt oculi isti, animus illius luce perfruitur. Quid est illud quod Tobias videbat, quando videnti filio cæcus consilium vitæ dabat[1]? Est ergo aliquid quod animus ipse corporis dominator, rector, habitator videt; quod non per oculos corporis sentit, non per aures, non per nares, non per palatum, non per corporis tactum, sed per se ipsum : et utique melius quod per se ipsum, quam quod per servum suum. Est prorsus, se ipsum enim per se ipsum videt, et animus ipse ut norit se, videt se. Nec utique ut videat se, corporalium oculorum quærit auxilium : imovero ab omnibus corporis sensibus, tanquam impedientibus et perstrepentibus abstrahit se ad se, ut videat se in se, ut noverit se apud se. Sed numquid aliquid tale Deus ipsius est, qualis est animus?

[1] Tob. IV, 2.

Non quidem videri Deus nisi animo potest, nec tamen ita ut animus videri potest. Aliquid enim quærit animus iste quod Deus est, de quo illi non insultent qui dicunt : « Ubi » est Deus tuus? » Aliquam quærit incommutabilem veritatem, sine defectu substantiam. Non est talis ipse animus, deficit, proficit; novit, ignorat; meminit, obliviscitur; modo illud vult, modo non vult. Ista mutabilitas non cadit in Deum. Si dixero : Mutabilis est Deus, insultabunt mihi qui dicunt : « Ubi est Deus tuus? »

VIII. Quærens ergo Deum meum in rebus visibilibus et corporalibus, et non inveniens; quærens ejus substantiam in me ipso, quasi sit aliquid qualis ego sum, neque hoc inveniens; aliquid super animam esse sentio Deum meum. Ergo, ut eum tangerem, « Hæc meditatus sum, » et effudi snper me animam meam[1]. » Quando anima mea contingeret quod super animam meam quæritur, nisi anima mea super se ipsam effunderetur? Si enim in se ipsa remaneret, nihil aliud quam se videret : et cum se videret, non utique Deum suum videret. Dicant jam insultatores mei, « Ubi est Deus tuus? » dicant : ego quandiu non video, quandiu differor, manduco die ac nocte lacrymas meas. Dicant illi adhuc : « Ubi est Deus tuus? » quæro ego Deum meum in omni corpore, sive terrestri, sive cœlesti, et non invenio : quæro substantiam ejus in anima mea, et non invenio : meditatus sum tamen inquisitionem Dei mei, et per ea quæ facta sunt, invisibilia Dei mei cupiens intellecta conspicere[2], « Effudi super me animam » meam; » et non jam restat quem tangam, nisi Deum meum. Ibi enim domus Dei mei, super animam meam : ibi habitat, inde me prospicit, inde me creavit, inde me gubernat, inde mihi consulit, inde me excitat, inde me vocat, inde me dirigit, inde me ducit, inde me perducit.

[1] Psal. XLI, 5. — [2] Rom. I, 20.

IX. Ille enim qui habet altissimam in secreto domum, habet etiam in terra tabernaculum. Tabernaculum ejus in terra, Ecclesia ejus est adhuc peregrina. Sed hic quærendus est, quia in tabernaculo invenitur via, per quam venitur ad domum. Etenim cum effunderem super me animam meam, ad attingendum Deum meum, quare hoc feci? « Quoniam ingrediar in locum tabernaculi. » Nam extra locum tabernaculi errabo quærnes Deum meum. « Quoniam ingrediar in locum tabernaculi admirabilis » usque ad domum Dei. » In locum tabernaculi ingrediar, admirabilis tabernaculi usque ad domum Dei. Jam enim multa admiror in tabernaculo. Ecce quanta admiror in tabernaculo : Tabernaculum enim Dei in terra, homines sunt fideles : admiror in eis ipsorum membrorum obsequium; quia non in eis regnat peccatum ad obediendum desideriis ejus, nec exhibent membra sua arma iniquitatis peccato, sed exhibent Deo vivo in bonis operibus : animæ servienti Deo membra corporalia militare admiror[1]. Respicio et ipsam animam obedientem Deo, distribuentem opera actus sui, frenantem cupiditates, pellentem ignorantiam, extendentem se ad omnia aspera et dura toleranda, justitiam et charitatem impendentem cæteris. Miror et istas virtutes in anima : sed adhuc in loco tabernaculi ambulo. Transeo et hæc : et quamvis admirabile sit tabernaculum, stupeo cum pervenio usque ad domum Dei. De qua domo dicit in alio Psalmo, cum proposuisset sibi quamdam duram et difficilem quæstionem, quare in hac terra plerumque bene est malis, et male est bonis, et ait : « Suscepi cognoscere, hoc labor est ante me, donec » introëam in Sanctuarium Dei, et intelligam in novis- » sima[2]. » Ibi est enim fons intellectus, in Sanctuario Dei, in domo Dei. Ibi intellexit iste in novissima, et solvit quæstionem de felicitate iniquorum, et labore justorum.

[1] Rom. VI, 12, 13. — [2] Psal. LXXII, 16, 17.

Quomodo solvit? Quia mali cum hic differuntur, ad pœnas sine fine servantur; et boni cum hic laborant, exercentur, ut in fine hæreditatem consequentur. Et hoc ille in Sanctuario Dei cognovit, intellexit in novissima. Ascendens tabernaculum, pervenit ad domum Dei. Tamen dum miratur membra tabernaculi, ita perductus est ad domum Dei, quamdam dulcedinem sequendo, interiorem nescio quam et occultam voluptatem, tanquam de domo Dei sonaret suaviter aliquod organum : et cum ille ambularet in tabernaculo, audito quodam interiore sono, ductus dulcedine, sequens quod sonabat, abstrahens se ab omni strepitu carnis et sanguinis, pervenit usque ad domum Dei. Nam viam suam et ductum suum sic ipse commemorat, quasi diceremus ei : Miraris tabernaculum in hac terra : quomodo pervenisti ad secretum domus Dei? « In » voce, inquit, exultationis et confessionis, soni festivi» tatem celebrantis. » Festa cum hic homines celebrant suæ quoque luxuriæ, consuetudinem habent constituere organa ante domos suas, aut ponere symphoniacos, vel quæque musica ad luxuriam servientia et illicientia. Et ubi audita fuerint hæc, quid dicimus qui transimus? Quid hic agitur? Et respondetur nobis aliqua esse festa. Natalitia, inquit, celebrant, nuptiæ hic sunt : ut non videantur inepta illa cantica, sed excusetur festivitate luxuria. In domo Dei festivitas sempiterna est. Non enim aliquid ibi celebratur et transit. Festum sempiternum, chorus Angelorum : vultus præsens Dei, lætitia sine defectu. Dies hic festus ita est, ut nec aperiatur initio, nec fine claudatur. De illa æterna et perpetua festivitate sonat nescio quid canorum et dulce auribus cordis : sed si non perstrepat mundus. Ambulanti in hoc tabernaculo, et miracula Dei in redemptionem fidelium consideranti, mulcet aurem sonus festivitatis illius, et rapit cervum ad fontes aquarum.

X. Sed quia, fratres, quandiu sumus in corpore hoc, peregrinamur a Domino[1], et corpus quod corrumpitur aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem[2] : etsi utcumque nebulis diffugatis ambulando per desiderium, ad hunc sonum pervenerimus interdum, ut aliquid de illa domo Dei nitendo capiamus: onere tamen quodam infirmitatis nostræ ad consueta recidimus, et ad solita ista dilabimur. Et quomodo ibi inveneramus unde gauderemus, sic hic non deerit quod gemamus. Etenim cervus iste manducans die ac nocte lacrymas suas, raptus desiderio ad fontes aquarum, interiorem scilicet dulcedinem Dei, effundens super se animam suam, ut tangeret quod est super animam suam, ambulans in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei, et ductus interioris et intelligibilis soni jucunditate, ut omnia exteriora contemneret, et in interiora raperetur : adhuc tamen homo est, adhuc hic gemit, adhuc carnem fragilem portat, adhuc inter scandala hujus mundi periclitatur. Respexit ergo ad se, tanquam inde veniens, et ait sibi constituto inter has tristitias, et comparans hæc illis ad quæ videnda ingressus est, et post quæ visa egressus est : « Quare, inquit, tristis est anima mea, et quare » conturbas me[3]? » Ecce jam quadam interiore dulcedine lætati sumus, ecce acie mentis aliquid incommutabile, etsi perstrictim et raptim, perspicere potuimus : quare adhuc conturbas me, quare adhuc tristis es? Non enim dubitas de Deo tuo. Non enim non est quod tibi dicas, contra illos qui dicunt: «Ubi est Deus tuus?» Jam aliquid incommutabile persensi, quare adhuc conturbas me? «Spera in Deum. » Et quasi responderet illi anima ejus in silentio : Quare conturbo te, nisi quia nondum sum ibi, ubi est dulce illud quo sic rapta sum quasi per

[1] 2 Cor v, 6. — [2] Sap. IX, 15. — [3] Psal. XLI, 6.

transitum? Numquid jam bibo de fonte illo, nihil metuens? jam nullum scandalum pertimesco? jam de cupiditatibus omnibus tanquam edomitis victisque secura sum? Nonne adversus me diabolus vigilat hostis meus? nonne laqueos mihi quotidie deceptionis intendit? Non vis ut conturbem te posita in sæculo, et peregrina adhuc a domo Dei mei? Sed, « Spera in Deum, » respondet conturbanti se animæ suæ, et quasi rationem reddenti perturbationis suæ, propter mala quibus abundat hic mundus. Interim habita in spe. « Spes enim quæ videtur, non » est spes : si autem quod non videmus speramus, per pa» tientiam expectamus[1]. »

XI. « Spera in Deum. » Quare, « Spera? Quoniam con» fitebor illi. » Quid ei confiteberis? « Salutare vultus » mei Deus meus[2]. » A me mihi salus esse non potest, hoc dicam, hoc confitebor, « Salutare vultus mei Deus » meus. » Etenim ut metuat in his, quæ utcumque intellecta cognoscit, respexit iterum sollicitus ne obrepat inimicus : nondum dicit : Salvus sum ex omni parte. Etenim primitias habentes Spiritus, in nobismetipsis ingemiscimus, adoptionem expectantes redemptionem corporis nostri[3]. Illa perfecta in nobis salute, erimus in domo Dei viventes sine fine, et sine fine laudantes eum, cui dictum est : « Beati qui habitant in domo tua, in sæcula sæculo» rum laudabunt te[4]. » Hoc nondum est, quia nondum est salus quæ promittitur : sed confiteor Deo meo in spe, et dico illi : « Salus vultus mei Deus meus. Spe enim salvi » facti sumus : spes autem quæ videtur, non est spes. » Persevera ergo ut pervenias; persevera donec veniat salus. Audi ipsum Deum tuum de interiore tibi loquentem : « Sustine Dominum, viriliter age, et confortetur cor

[1] Rom. VIII, 24, 25. — [2] Psal. XLI, 7. — [3] Rom. VIII, 23. — [4] Psal. LXXXIII, 5.

» tuum, et sustine Dominum[1] : quoniam qui persevera-
» verit usque in finem, hic salvus erit[2]. Quare ergo tristis
» es anima mea, et quare conturbas me? Spera in Deum,
» quoniam confitebor illi. » Hæc est confessio mea, « Sa-
» lutare vultus mei, Deus meus. »

XII. « Ad me ipsum anima mea turbata est[3]. » Numquid ad Deum turbatur? Ad me turbata est. Ad incommutabile reficiebatur, ad mutabile perturbabatur. Novi quia justitia Dei mei manet : utrum mea maneat, nescio. Terret enim me Apostolus, dicens : « Qui se putat stare, videat ne » cadat[4]. » Ergo quia non est in me firmitas mihi, nec est mihi spes de me, « Ad me ipsum turbata est anima mea. » Vis non conturbetur? Non remaneat in te ipso, et dic : « Ad te, Do» mine, levavi animam meam[5]. » Hoc planius audi. Noli sperare de te, sed de Deo tuo. Nam si speras de te, anima tua conturbatur ad te; quia nondum invenit unde sit secura de te. Ergo quoniam ad me conturbata est anima mea, quid restat nisi humilitas, ut de se ipsa anima non præsumat? Quid restat nisi ut omnino minimam se faciat, nisi ut se humiliet, ut exaltari mereatur? nihil sibi tribuat, ut ei ab illo quod utile est tribuatur. Ergo quia ad me turbata est anima mea, et hanc perturbationem facit superbia : « Propterea memoratus suam tui, Domine, de » terra Jordanis et Hermoniim a monte parvo[6]. » Unde memoratus sum tui? A monte parvo, et de terra Jordanis. Forte de baptismo, ubi est remissio peccatorum. Etenim nemo currit ad remissionem peccatorum, nisi qui displicet sibi; nemo currit ad remissionem peccatorum, nisi qui se confitetur peccatorem; nemo se confitetur peccatorem, nisi humiliando se ipsum Deo. « Ergo de terra » Jordanis memoratus sum tui, et de monte parvo : » non

[1] Psal. xxvi, 14. — [2] Matth. x, 22, et xxiv, 13. — [3] Psal. xli, 7. — [4] 1 Cor. x, 12. — [5] Psal. xxiv, 1. — [6] Id. xli, 7.

de monte magno ; ut de monte parvo tu facias magnum : « Quoniam qui se exaltat, humiliabitur ; et qui se humi- » liat, exaltabitur [1]. » Si autem et interpretationes nominum quæras, Jordanis est descensio eorum. Descende ergo, ut leveris ; noli extolli, ne elidaris. « Et de Hermoniim » monte parvo. » Hermoniim anathematio interpretatur. Anathema te ipsum, displicendo tibi : displicebis enim Deo, si placueris tibi. Ergo quia nobis Deus omnia bona præstat, quia ipse bonus est, non quia nos digni sumus ; quia ille misericors est, non quia in aliquo promeruimus : « De » terra Jordanis et Hermoniim commemoratus sum Dei. » Et quia humiliter commemoratur, exaltatus perfrui merebitur : quia non in se exaltatur qui in Domino gloriatur [2].

XIII. « Abyssus abyssum invocat in voce cataractarum » tuarum [3]. » Peragere Psalmum possum fortasse, adjutus studio vestro, cujus fervorem video. De labore autem vestro non satis curo, ut audiatis ; quando et me qui loquor, ita in his laboribus sudare cernatis. Aspicientes me laborantem, profecto collaboratis : non enim mihi laboro, sed vobis. Ergo audite ; quia velle vos video. « Abyssus » abyssum invocat in voce cataractarum tuarum ; » Deo dixit ille qui ejus commemoratus est de terra Jordanis et Hermoniim : hoc admirando dixit : « Abyssus abyssum » invocat in voce cataractarum tuarum. » Quæ abyssus, quam abyssum invocat? Vere quia iste intellectus abyssus est. Abyssus enim est profunditas quædam impenetrabilis, incomprehensibilis : et maxime solet dici in aquarum multitudine. Ibi enim altitudo, ibi profunditas, quæ penetrari usque ad fundum non potest. Denique quodam loco dictum est : « Judicia tua abyssus multa [4] : » hoc volente Scriptura commendare, quia judicia Dei non comprehen-

[1] Luc. XIV, 11, et XVIII, 14. — [2] I Cor. I, 31. — [3] Psal. XLI, 8. — [4] Id. XXXV, 7.

duntur. Quæ ergo abyssus, quam invocat abyssum? Si profunditas est abyssus, putamus non cor hominis abyssus est? Quid enim est profundius hac abysso? Loqui homines possunt, videri possunt per operationem membrorum, audiri in sermone : sed cujus cogitatio penetratur, cujus cor inspicitur? Quid intus gerat, quid intus possit, quid intus agat, quid intus disponat, quid intus velit, quid intus nolit, quis comprehendet? Puto non absurde intelligi abyssum hominem, de quo alibi dictum est : « Accedet homo ad cor altum, et exaltabitur Deus [1]. » Si ergo homo abyssus est, quomodo abyssus invocat abyssum? Homo invocat hominem? invocat quasi quomodo Deus invocatur? Non. Sed invocat, dicitur ad se vocat. Nam dictum est de quodam : Mortem invocat [2] : id est, sic vivit, ut mortem ad se vocet. Nam nemo hominum est qui orationem faciat, et invocet mortem : sed male vivendo homines mortem invocant. « Abyssus abyssum in» vocat, » homo hominem. Sic discitur sapientia, sic discitur fides, cum abyssus abyssum invocat. Abyssum invocant sancti prædicatores verbi Dei. Numquid et ipsi, non abyssus? Ut noveris, quia abyssus et ipsi, Apostolus ait : « Minimum est ut a vobis dijudicer, aut ab humano » die [3]. » Quanta autem abyssus sit, audite amplius : « Neque enim ego me ipsum dijudico [4]. » Tantam-ne profunditatem creditis esse in homine, quæ lateat ipsum hominem in quo est? Quanta profunditas infirmatis latebat in Petro, quando quid in se ageretur intus nesciebat, et se moriturum cum Domino vel pro Domino temere promittebat [5]? quanta abyssus erat? Quæ tamen abyssus nuda erat oculis Dei. Nam hoc illi Christus prænuntiabat, quod in se ipse ignorabat. Ergo omnis hom› licet sanctus, licet

[1] Psal. LXIII. 7, 8. — [2] Apud Æsop. fab. VI. — [3] I Cor. IV, 3. — [4] Ibid. — [5] Joan. XIII, 37.

justus, licet in multis proficiens, abyssus est, et abyssum invocat quando homini aliquid fidei, aliquid veritatis propter vitam æternam prædicat. Sed tunc est utilis abyssus abysso invocatæ, quando fit in voce cataractarum tuarum? « Abyssus abyssum invocat, » homo hominem lucratur : non tamen in voce sua, sed « In voce catarac- » tarum tuarum. »

XIV. Alium accipite intellectum : « Abyssus abyssum » invocat, in voce cataractarum tuarum. » Ego qui contremisco, cum ad me perturbata est anima mea, a judiciis tuis timui vehementer : « Judicia enim tua abyssus mul- » ta [1], et abyssus abyssum invocat. » Nam sub hac carne mortali, laboriosa, peccatrice, molestiis et scandalis plena, concupiscentiis obnoxia, damnatio quædam est de judicio tuo : quia tu dixisti peccatori : « Morte morieris : » et, « In sudore vultus tui edes panem tuum [2]. » Hæc abyssus prima judicii tui. Sed si male hic vixerint homines : « Abyssus abyssum invocat : » quia de pœna in pœnam transeunt, et de tenebris ad tenebras, et de profunditate ad profunditatem, et de supplicio ad supplicium, et de ardore cupiditatis in flammas gehennarum. Ergo hoc timuit fortassis homo iste, cum ait : « Ad me ip- » sum anima mea turbata est : propterea memoratus sum » tui, Domine, de terra Jordanis et Hermoniim. » Humilis esse debeo. Exhorrui enim judicia tua, vehementer timui judicia tua : « Ideo ad me anima mea turbata est. » Et quæ judicia tua timui? Parva-ne judicia sunt tua ista? Magna sunt, dura sunt, molesta sunt : sed utinam sola essent. « Abyssus abyssum invocat in voce cataractarum » tuarum : » quia tu minaris, tu dicis et post illos labores restare alteram damnationem : « In voce cataractarum » tuarum, abyssus abyssum invocat. Quo ergo abibo a

[1] Psal. XXXV, 7. — [2] Gen. II, 17, et III, 19.

» facie tua, et a spiritu tuo quo fugiam[1] : » si abyssus abyssum invocat, si post istos labores timentur graviores?

XV. « Omnes suspensiones tuæ et fluctus tui super me » ingressi sunt[2]. » Fluctus in his quæ sentio, suspensuræ in his quæ minaris. Omnis perpessio mea, fluctus est tuus : omnis comminatio tua, suspensura tua est. In fluctibus invocat abyssus ista, in suspensuris invocat alteram abyssum. In eo quod laboro, omnes fluctus tui : in eo quod minaris gravius, omnes suspensiones tuæ super me ingressæ sunt. Qui enim minatur, non premit, sed suspendit. Sed quia liberas, hoc dixi animæ meæ : « Spera in » Deum, quoniam confitebor illi, salutare vultus mei » Deus meus[3]. » Quia magis crebra sunt mala, dulcior erit misericordia tua.

XVI. Ideo sequitur : « In die mandavit Dominus mise» ricordiam suam, et nocte declarabit[4]. » Nulli vacat audire in tribulatione. Attendite cum vobis bene est : audite cum vobis bene est : discite cum tranquilli estis, sapientiæ disciplinam, et verbum Dei ut cibum colligite. Quando enim quisque in tribulatione est, prodesse illi debet quod securus audivit. Etenim in rebus prosperis mandat tibi Deus misericordiam suam, si ei fideliter servieris ; quia liberat te de tribulatione : sed non tibi declarat ipsam misericordiam, quam tibi per diem mandavit, nisi per noctem. Cum venerit ipsa tribulatio, tunc adjutorio te non deserit : ostendit tibi verum fuisse quod tibi per diem mandavit. Etenim scriptum est quodam loco : « Speciosa » misericordia Domini in tempore tribulationis, sicut nu» bes pluviæ in tempore siccitatis[5]. In die mandavit Do» minus misericordiam suam, et nocte declarabit. » Non tibi ostendit quia subvenit tibi, nisi venerit tibi tribulatio,

[1] Psal. CXXXVIII, 7. — [2] Id. XLI, 8. — [3] Ibid. 6. — [4] Ibid. 9. — [5] Eccli. XXXV, 26.

unde eruaris ab illo qui tibi per diem promisit. Ideo admonemur imitari formicam[1]. Sicut enim properitas sæculi significatur die, adversitas sæculi significatur nocte : ita alio modo prosperitas sæculi significatur æstate, adversitas sæculi significatur hyeme. Et quid facit formica ? Per æstatem colligit, quod ei per hyemem prosit. Ergo cum est æstas, cum bene est vobis, cum tranquilli estis, audite verbum Domini. Unde enim fieri potest ut in hac tempestate sæculi hujus sine tribulatione totum hoc mare transeatis ? unde fieri potest ? cui hoc hominum contigit ? Si contigit alicui, plus metuenda est ipsa tranquillitas. « In » die mandavit Dominus misericordiam suam, et nocte » declarabit. »

XVII. Quid ergo agas in hac peregrinatione ? quid agas ? « Apud me oratio Deo vitæ meæ[2]. » Hoc hic ago cervus sitiens et desiderans ad fontes aquarum, recordans dulcedinem vocis illius qua ductus sum per tabernaculum usque ad domum Dei : quandiu hoc corpus quod corrumpitur aggravat animam[3] : « Apud me oratio Deo vitæ » meæ. » Non enim ut supplicem Deo, empturus sum de transmarinis locis ; aut ut exaudiat me Deus meus, navigabo, ut de longinquo afferam thura et aromata, aut de grege adducam vitulum vel arietem. « Apud me oratio » Deo vitæ meæ. » Intus habeo victimam quam immolem, intus habeo thus quod imponam, intus habeo sacrificium quo flectam Deum meum : « Sacrificium Deo spiritus con» tribulatus[4]. » Quod sacrificium contribulati spiritus intus habeam, audi : « Dicam Deo : Susceptor meus es, » quare mei oblitus es? » Sic enim hic laboro, quasi tu oblitus sis mei. Tu autem exerces me : et novi quia differs mihi, non mihi aufers, quod promisisti : sed tamen, « quare mei oblitus es ? » Tanquam de voce nostra clama-

[1] Prov. VI, 6. — [2] Psal. XLI, 10. — [3] Sap. IX, 15. — [4] Psal. L, 19.

vit et caput nostrum, « Deus, Deus meus, quare me dere-» liquisti[1]? Dicam Deo : Susceptor meus es, quare mei » oblitus es?

XVIII. « Utquid me repulisti ? » Ex illa altitudine fontis intelligentiæ incommutabilis veritatis. « Utquid me » repulisti? » Quare gravedine et pondere iniquitatis meæ, jam illuc inhians, ad ista dejectus sum? Dicit alio loco ista vox : « Ego dixi in extasi mea : » ubi vidit nescio quid magnum, excessu mentis : « Ego dixi in extasi mea, projec-» tus sum a facie oculorum tuorum[2]. » Comparavit enim hæc in quibus esset, illis in quæ erectus erat, et vidit se longe projectum a facie oculorum Dei, sicut et hic : « Ut-» quid me repulisti, et utquid contristatus incedo, dum » affligit me inimicus, dum confringit ossa mea[3], » tentator ille diabolus, scandalis ubique crebrescentibus, quorum abundantia refrigescit charitas multorum[4]? Cum videamus fortes Ecclesiæ plerumque scandalis cedere, nonne dicit corpus Christi, « Confringit inimicus ossa mea? » Ossa enim fortes sunt, et aliquando ipsi fortes tentationibus cedunt. Hæc cum quisque considerat ex corpore Christi, ex voce corporis Christi, nonne clamat : « Utquid » me repulisti, et utquid tristis incedo, dum affligit me » inimicus, dum confringit ossa mea? » Non carnes meas tantum, sed etiam ossa mea : ut in quibus putabatur esse aliqua fortitudo, videas cedere in tentationibus, ut cæteri infirmi desperent, quando fortes vident succumbere. Quanta ista pericula, fratres mei?

XIX. « Exprobraverunt mihi qui tribulant me. » Iterum illa vox : « Dum dicunt mihi per singulos dies : Ubi » est Deus tuus[5]? » Et maxime ista dicunt in tentationibus Ecclesiæ, « Ubi est Deus tuus? Quantum hæc Marty-

[1] Psal. XXI, 2, et Matth. XXVII, 46. — [2] Psal. XXX, 23. — [3] Id. XLI, XI. — [4] Matth. XXIV, 12. — [5] Psal. XLI, 11.

res audierunt, pro nomine Christi fortes et patientes, quantum illis dictum est: Ubi est Deus vester? Liberet vos, si potest. Tormenta enim ipsorum extrinsecus homines videbant, coronas intrinsecus non videbant. « Exprobra- » verunt mihi qui tribulant me, dum dicunt mihi per sin- » gulos dies : Ubi est Deus tuus? » Et ego propter hæc, quoniam ad me turbata est anima mea, quid ei aliud quam illud dicam, « Quare tristis es anima mea, et quare » conturbas me [1]? » Et quasi respondenti, Non vis ut conturbem te, hic posita in tantis malis? suspirans ad bona, sitiens et laborans, non vis ut conturbem te? « Spera » in Deum, quoniam adhuc confitebor illi. » Dicit ipsam confessionem, repetit spei confirmationem : « Salus » vultus mei et Deus meus. »

ENARRATIO

IN PSALMUM XLII.

Sermo ad populum [2].

I. Psalmus iste brevis est : sic satisfacit mentibus auditorum, ut molestus non sit ventribus jejunorum. Pascatur ex hoc anima nostra, quam tristem esse dicit, qui cantat in hoc Psalmo : tristem, credo, ex aliquo jejunio suo, vel potius ex aliqua fame sua. Nam jejunium voluntatis est, fames necessitatis. Esurit Ecclesia, esurit corpus Christi, et homo ille ubique diffusus, cujus caput sursum est, membra deorsum : ejus vocem in omnibus Psalmis vel psal-

[1] Psal. XLI, 12. — [2] Hic Sermo ad populum in die jejunii post meridiem habitus est.

lentem vel gementem, vel lætantem in spe, vel suspirantem in re, notissimam jam et familiarissimam habere debemus, tanquam nostram. Non ergo diu est immorandum, ut insinuemus vobis quis loquatur: sit unusquisque in Christi corpore, et loquetur hic.

II. Nostis autem omnes qui proficiunt, et qui cœlesti illi civitati ingemiscunt, qui peregrinationem suam norunt, qui viam tenent, qui in desiderio terræ illius stabilissimæ spem tanquam ancoram præfixerunt: nostis ergo quia hoc genus hominum, hoc semen bonum, hoc frumentum Christi inter zizania gemit; et hoc donec veniat tempus messis, id est, usque in finem sæculi, sicut exponit quæ non fallitur veritas [1]. Gemens ergo inter zizania, id est, inter malos homines, inter dolosos et seductores, aut ira turbulentos, aut insidiis venenatos, circumspiciens simul cum illis esse se tanquam in uno agro per totum mundum, unam pluviam excipere, pariter perflari, pariterque secum inter adversa nutriri, habere simul ista communia dona Dei, malis bonisque concessa communiter ab illo « Qui facit solem suum oriri super bonos et malos, et » pluit super justos et injustos [2]. » Videns ergo semen Abrahæ, semen sanctum, quanta cum malis a quibus quandoque separandum est nunc habeat communia, æqualiter nasci, eamdem conditionem generis humani sortiri, pariter mortalia ferre corpora, simul uti luce, fontibus, fructibus, prosperitatibus atque adversitatibus sæculi, sive fame, sive abundantia, sive pace, sive bello, sive salute, sive peste; videns quanta habeat communia cum malis, cum quibus tamen non habet causam communem, erumpit in hanc vocem: » Judica me Deus, et discerne causam » meam de gente non sancta [3]. Judica, inquit, me Deus: » non timeo judicium tuum, quia novi misericordiam tuam.

[1] Matth. XIII, 18. — [2] Id. v, 45. — [3] Psal. XLII, 1.

« Judica me Deus, et discerne causam meam de gente » non sancta. » Nunc interim in hac peregrinatione nondum discernis locum meum, quia simul cum zizaniis vivo usque ad tempus messis [1] : nondum discernis pluviam meam, nondum discernis lucem meam : discerne causam meam. Distet inter eum qui in te credit, et eum qui in te non credit. Par infirmitas est, sed dispar conscientia : par labor, sed dispar desiderium. Desiderium impiorum peribit : de desiderio autem justorum, nisi certus esset pollicitator, dubitare deberemus. Finis desiderii nostri, ipse promissor. Se ipsum dabit, quia se ipsum dedit : se ipsum dabit immortalibus immortalem, quia se ipsum dedit mortalibus mortalem. « Judica me Deus, et discerne causam meam de » gente non sancta. Ab homine iniquo et doloso erue me. » Hoc est, de gente non sancta. Ab homine, » a quodam genere hominum : quia quidam homo, et quidam homo, et in his duobus unus assumetur, et unus relinquetur [2].

III. Et quoniam patientia opus est ferendi usque ad messem, quamdam, si dici potest, indiscretam discretionem : simul enim sunt, et ideo discreta nondum sunt : zizania autem zizania sunt, et frumenta frumenta sunt ; et ideo discreta jam sunt : quia ergo fortitudine opus est, imploranda ab illo qui jussit ut fortes simus, et nisi fortes ipse fecerit, non erimus quod jussit ; ab illo qui dixit, « Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit [2] : » ne sibi ipsa anima arrogando fortitudinem debilitetur, continuo adjungit, « Quia tu es Deus meus fortitudo mea, » utquid me repulisti, et utquid tristis incedo, dum affligit » me inimicus [3]? » Causam quærit tristitiæ suæ. « Quare, » inquit, tristis incedo dum affligit me inimicus? » Tristis ambulo, inimicus affligit me quotidianis tentationibus,

[1] Matth. XIII, 30. — [2] Id. X, 22, et XXIV, 13. — [3] Psal. XLII, 2.

immittens vel quod male amemus, vel quod male timeamus : et contra utrumque pugnans anima, etsi non capta, tamen periclitans, contrahitur tristitia, et dicit Deo, « Utquid? » Quærat ergo ab ipso, et audiat utquid. Quærit enim in Psalmo causam tristitiæ suæ, dicens, » Utquid me repulisti, et utquid tristis incedo? » Audiat ex Isaïa, succurrat illi lectio, quæ modo recitata est : « Spiritus, inquit, a me prodiet, et omnem flatum ego » feci : propter peccatum modicum quid contristavi illum, » et averti faciem meam ab illo; et contristatus est, et » abiit tristis in viis suis[1]. » Quid ergo quærebas, « Ut» quid me repulisti, et utquid tristis incedo? » Audisti, « propter peccatum. » Causa tristitiæ tuæ peccatum est, causa lætitiæ tuæ justitia sit. Peccare volebas, et laborare nolebas; ut parum tibi esset quod esses injustus, nisi et eum injustum voluisses, a quo in te vindicari noluisses. Respice vocem meliorem in alio Psalmo : « Bonum est mihi » quod humiliasti me, ut discam justificationes tuas[2]. » Didiceram elatus iniquitates meas, discam humiliatus justificationes tuas. « Utquid tristis incedo, dum affligit me » inimicus? » De inimico quereris; revera affligit, sed tu ei locum dedisti. Et nunc habes quod agas; elige consilium, regem admitte, tyrannum exclude.

IV. Sed ut hoc faciat, quid dicit, quid supplicat, quid orat attende. Ora quod audis, ora cum audis; omnium nostrum sit ista vox : « Emitte lucem tuam et veri» tatem tuam, ipsa me deduxerunt et perduxerunt in » montem sanctum tuum, et in tabernacula tua[3]. » Quia ipsa lux tua et veritas tua : hæc nomina duo, res una. Quid enim aliud lux Dei, nisi veritas Dei? aut quid veritas Dei, nisi lux Dei? Et hoc utrumque unus Christus. « Ego sum lux mundi : qui credit in me, non ambulabit

[1] Isaï LVII, 16, 17. — [2] Psal. CXVIII, 71. — [3] Id. XLII, 3.

» in tenebris. Ego sum via, veritas et vita[1]. » Ipse lux, ipse veritas. Veniat ergo, et eruat nos, discernens modo causam nostram a gente non sancta; eruat ab homine iniquo et doloso : separet frumentum a zizaniis : quia ipse mittet Angelos suos messis tempore, ut colligant de regno ejus omnia scandala, et mittant in ignem ardentem, frumentum autem ejus congregent in horreum[2]. Emittet lucem suam et veritatem suam; quia ipsa jam nos deduxerunt et perduxerunt in montem sanctum ejus et in tabernacula ejus. Pignus habemus, præmium speramus. Sanctus mons ejus, sancta Ecclesia ejus. Mons ille est, qui crevit ex minimo lapide, secundum visionem Danielis, confringens regna terrarum; et in tantum excrescens, ut impleret universam faciem terræ[3]. In hoc monte se exauditum dicit, qui dicit: « Voce mea ad Dominum clamavi, » et exaudivit me de monte sancto suo[4]. » Quisquis præter istum montem orat, non sese speret exaudiri ad vitam æternam. Exaudiuntur enim multi ad multa. Nec sibi plaudant quod exaudiuntur : exauditi sunt dæmones, ut in porcos mitterentur[5]. Exaudiri ad vitam æternam concupiscamus, propter desiderium quo dicimus : « Emitte lucem » tuam et veritatem tuam. » Illa lux oculorum cordis inquirit. « Beati enim, inquit, mundi corde, quoniam » ipsi Deum videbunt[6]. » Modo in monte ejus sumus, id est, in Ecclesia ejus, et in tabernaculo ejus. Tabernaculum peregrinantium est, domus cohabitantium : est et tabernaculum peregrinantium et militantium. Cum audis tabernaculum, bellum intellige, hostem cave. Domus autem quæ erit? « Beati qui habitant in domo tua, in sæcula sæ» culorum laudabunt te[7]. »

V. Jam ergo perducti ad tabernaculum, et positi in

[1] Joan. VIII, 12, et XIV, 6. — [2] Matth. XIII, 41-43. — [3] Dan. II, 35. — [4] Psal. III, 5. — [5] Matth. VIII, 32. — [6] Id. V, 8. — [7] Psal. LXXXIII, 5.

monte sancto ejus, quam spem gerimus? « Et introibo ad » altare Dei. » Est enim quoddam sublime altare invisibile, quo non accedit injustus. Ad illud altare ille solus accedit, qui ad istud securus accedit : illic inveniet vitam suam, qui in isto discernit causam suam. « Et introibo ad » altare Dei : » De monte sancto ejus, et de tabernaculo ejus, de sancta Ecclesia ejus, introibo ad altare Dei sublime. Quale ibi sacrificium est? Ipse qui intrat, assumitur in holocaustum. « Introibo ad altare Dei. » Quid est quod dicit, « Ad altare Dei? « Ad Deum qui lætificat juventutem » meam [1]. » Juventus novitatem significat : tanquam diceret : Ad Deum qui lætificat novitatem meam. Lætificat novitatem meam qui contristavit vetustatem meam. Incedo enim modo tristis in vetustate, tunc autem stabo gaudens in novitate. « Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus » meus [2]. » Quid est in cithara confiteri, et in psalterio confiteri? Non enim semper in cithara, nec semper in psalterio. Duo hæc organa musicorum habent inter se distinctam discretamque rationem, dignam consideratione et commendatione memoriæ. Utrumque hoc manibus portatur et tangitur, et significat opera quædam nostra corporalia. Utrumque bonum, si quis norit psallere, si quis norit citharizare. Sed quia psalterium istud organum dicitur, quod de superiore parte habet testudinem; illud scilicet tympanum et concavum lignum cui chordæ innitentes resonant : cithara vero idipsum lignum cavum et sonorum ex inferiore parte habet : discernenda sunt opera nostra, quando in psalterio sint, quando in cithara, utraque tamen placita Deo et suavia ejus auditui. Quando ergo ex præceptis Dei aliquid agimus, jussis ejus obtemperantes et obaudientes ad implenda præcepta ejus, ubi facimus, et non patimur, psalterium est. Faciunt enim ita

[1] Psal. XLII, 4. — [2] Ibid.

et Angeli; non enim aliquid patiuntur. Cum autem aliquid patimur tribulationum, tentationum, scandalorum in hac terra, quia non patimur nisi ex inferiore parte, id est, ex quod mortales sumus, ex eo quod primæ nostræ causæ quiddam tribulationum debemus, et quia patimur multa ab eis qui non sunt desurper, cithara est. Venit enim sonus suavis ex inferiore parte : patimur et psallimus, vel potius cantamus et citharizamus. Quando dicebat Apostolus evangelizare se et prædicare Evangelium toto orbe terrarum ex præcepto Dei, quia illud Evangelium se non ab hominibus neque per hominem, sed per Jesum Christum accepisse dicebat[1], desuper sonabant chordæ; cum vero dicebat: « Gloriamur in tribulationibus, scientes quia tribulatio » patientiam operatur, patientia probationem, probatio » spem[2] : » cithara sonabat ex inforiore quidem, sed tamen dulciter. Omnis enim patientia dulcis est Deo. Si autem in ipsis tribulationibus defeceris, citharam fregisti. Quare ergo modo dixit : « Confitebor tibi in cithara? » Propter illud quod dixerat : « Utquid tristis incedo dum » affligit me inimicus? » Patiebatur enim quiddam ex inferiore afflictione, et in eo ipso tamen volebat placere Deo, et gratias gestiebat agere Deo, fortis in tribulationibus : et quia sine tribulatione esse non poterat, patientiam Deo debebat. « Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus. »

VI. Et rursus ad animam suam, ut ex inferiore illo sonoro ligno capiat sonum : « Utquid tristis es, inquit, » anima mea, et utquid conturbas me[3]? » In tribulationibus sum, in languoribus, in mœroribus, utquid me conturbas, o anima? Quis dicit? cui dicit? Animæ dicit, omnes novimus : planum est enim, ad illam directus est sermo. « Utquid tristis es, anima mea, et utquid » conturbas me? » Quæritur persona loquens. Numquid

[1] Gal. I, 12. — [2] Rom. v, 3, 4. — [3] Psal. XLII, 5.

caro animæ loquitur, cum caro sine anima non loquatur? Proprium enim magis est, ut anima carnem alloquatur, quam ut caro alloquatur animam. Sed quia non dixit: Quare tristis es, caro mea, sed ait: « Quare tristis es, » anima mea? » Si enim carnem alloqueretur, fortasse non diceret: « Quare tristis es: » sed, Quare doles? Dolor enim animæ tristitia dicitur: molestia vero quæ fit in corpore, dolor dici potest, tristitia non potest. Sed ex dolore corporis plerumque anima contristatur. Interest tamen quid doleat, et quid contristetur. Dolet enim caro, tristis est anima: et aperta ista vox est: « Utquid tristis es, » anima mea? Non ergo anima alloquitur carnem; quia non dixit: Utquid tristis es, caro mea? Nec caro animam; quia absurdum est ut inferior alloquatur superiorem. Ergo intelligimus habere nos aliquid ubi imago Dei est, mentem scilicet atque rationem. Ipsa mens invocabat lucem Dei et veritatem Dei. Ipsa est qua capimus justum et injustum: ipsa est qua discernimus verum a falso: ipsa est quæ vocatur intellectus, quo intellectu carent bestiæ; quem intellectum quisquis in se negligit, et postponit cæteris, et ita abjicit quasi non habeat, audit ex Psalmo: « Nolite esse sicut equus et mulus, quibus non est intel» lectus[1]. » Intellectus ergo noster alloquitur animam nostram. Ista in tribulationibus marcida est, fessa in angoribus, contracta in tentationibus, ægra in laboribus. Erigit eam mens desuper capiens veritatem; et dicit: « Utquid tristis es, anima mea, et utquid conturbas » me? »

VII. Videte si non est ista allocutio in illo conflictu Apostoli, in se præfigurantis quosdam, et forte nos, et dicentis: « Condelector legi Dei secundum interiorem ho» minem, video autem aliam legem in membris meis[2], »

[1] Psal. XXXI, 9. — [2] Rom. VII, 22.

id est, motus quosdam carnales : et in quadam lucta, et quasi desperatione, invocat gratiam Dei : « Miser ego » homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? » Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum[1]. » Tales ita pugnantes etiam ipse Dominus in se præfigurare dignatus est, cum ait : « Tristis est anima mea usque ad » mortem[2]. » Ille enim noverat ad quod venerat. Ille passionem pavebat qui dixerat : « Potestatem habeo po- » nendi animam meam, et potestatem habeo iterum su- » mendi eam, nemo tollit illam a me, sed ego ipse pono » eam a me, et iterum sumo eam[3]? » sed, « Tristis est » anima mea usque ad mortem, » qui dixit, quædam membra sua in se figuravit. Plerumque enim jam mens bene credit et bene novit futurum hominem secundum fidem suam in gremio Abrahæ : credit hoc, et tamen cum venerit aliquis articulus mortis, turbatur ex familiaritate quadam sæculi hujus; erigit auditum in illam vocem Dei internam, audit rationabile carmen intrinsecus. Ita enim desuper in silentio sonat quiddam; non auribus, sed mentibus, ut quicumque audit illud melos, tædio afficiatur ad strepitum corporalem, et tota ista vita humana tumultus ei quidam sit, impediens auditum superni cujusdam soni nimium delectabilis, et incomparabilis, et ineffabilis. Et revera cum ita contingit ex aliqua perturbatione, vim patitur homo, alloquens animam suam : « Utquid tristis » es, anima mea, et utquid conturbas me? » An forte ideo quia difficile purgata vita invenitur, cum ille judicat qui novit ad purum et liquidum judicare? Quia etsi probabilis jam vita est inter homines, ita ut homines quid jam reprehendant juste non habeant : procedit examen ab illius oculis, procedit regula exæquans non fallaciter, et invenit in homine quædam quæ reprehendat Deus, quæ

[1] Rom. VII, 25. — [2] Matth. XXVI, 38. — [3] Joan. X, 17, 18.

homines reprehendenda non videbant, nec ille ipse intus qui judicandus est: Hæc timens anima forte conturbatur: alloquitur eam mens, quasi dicens: Quid times de peccatis, quia non potes omnia devitare? « Spera in Domi» num, quoniam confitebor illi. » Quædam sanat præsens allocutio, reliqua purgat fidelis confessio. Plane time, si justum te dicis; si non habes illam vocem ex alio Psalmo: « Ne intres in judicium cum servo tuo. » Quare, « Ne » intres in judicium cum servo tuo? « Misericordia tua mihi opus est. Nam si judicium exhibueris sine misericordia, quo ibo? « Si iniquitates observaveris, Domine, » Domine, quis sustinebit[1]? Ne intres in judicium cum » servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo om» nis vivens[2]. » Ergo si non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens, quia quicumque hic vivit, quantumlibet juste vivat, væ illi si cum illo in judicium intraverit Deus. Nam ex alio Propheta arrogantes et superbos identidem sic objurgat: « Utquid vultis mecum judicio contendere? » Omnes dereliquistis me, dicit Dominus[3]. » Noli ergo judicio contendere: da operam esse justus; et quantumcumque fueris, confitere te peccatorem; semper spera misericordiam: et in ista humili confessione securus alloquere turbantem te, et tumultuantem adversus te animam tuam. « Utquid tristis es, anima mea, et utquid contur» bas me? » Forte in te volebas sperare: « Spera in Do» minum, » noli in te. Quid enim es in te? quid es de te? Ille sit sanitas in te, qui suscepit vulnera propter te. « Spera, inquit, in Dominum, quoniam confitebor illi. » Quid illi confiteberis? « Salutare vultus mei, Deus meus. » Tu es salutare vultus mei, tu sanabis me. Æger ad te loquor: agnosco medicum, non me jacto sanum. Quid est, agnosco medicum, non me jacto sanum? Quod in alio

[1] Psal. CXXIX, 3. — [2] Id. CXLII, 2. — [3] Jerem. XI, 29.

Psalmo dicitur : « Ego dixi : Domine, miserere mei, sana » animam meam, quoniam peccavi tibi[1]. »

VIII. Hæc vox, fratres, tuta est: sed vigilate in operibus bonis. Tangite psalterium, obediendo præceptis : tangite citharam, tolerando passiones. « Frange esurienti » panem tuum[2], » audisti ab Isaïa : noli jejunium putare sufficere. Jejunium te castigat, non alterum reficit. Fructnosæ erunt angustiæ tuæ, si alteri præstiteris latitudinem. Ecce fraudasti animam tuam : cui dabis quod tibi abstulisti? ubi pones quod tibi denegasti? Quam multos pauperes saginare potest intermissum hodie prandium nostrum. Ita jejuna, ut alio manducante prandisse te gaudeas, propter orationes, ut exaudiaris. Ibi enim ait : « Adhuc » loquente te dicam : Ecce adsum : si fregeris ex animo » esurienti panem[3]. » Quia plerumque fit a tristibus et a murmurantibus, ut careant tædio interpellantis, non ut reficiant viscera indigentis. « Hilarem autem datorem di- » ligit Deus[4]. » Si panem dederis tristis, et panem et meritum perdidisti. Ergo ex animo fac : ut ille qui intus videt adhuc loquente te dicat : « Ecce adsum. » Quam celeriter accipiuntur orationes bene operantium : et hæc justitia hominis in hac vita, jejunium, eleemosyna, oratio. Vis orationem tuam volare ad Deum? Fac illi duas alas, jejunium et eleemosynam. Tales nos inveniat, ut securos inveniat lux Dei, et veritas Dei, cum venerit liberare nos a morte, qui jam venit subire pro nobis mortem. Amen.

[1] Psal. XL, 5. — [2] Isaï. LVIII, 7. — [3] Ibid. 9, 10. — [4] 2 Cor. IX, 7.

ENARRATIO

IN PSALMUM XLIII.

Sermo ad plebem[1].

I. PSALMUS iste filiis Core dicitur, sicut ejus titulus præfert. Interpretatur autem Core calvitium vel calvaria, et invenimus in Evangelio Dominum Jesum Christum in loco Calvariæ crucifixum[2]. Ergo clarum est, quod filiis passionis ejus cantetur hic Psalmus. Habemus autem hinc evidentissimum et firmissimum testimonium apostoli Pauli : quia tum cum in persecutionibus gentilium laboraret Ecclesia; hinc sumpsit versum, quem interponeret ad exhortationem et consolationem patientiæ. Hic enim dictum est, quod ille in Epistola sua posuit : « Propter te » mortificamur tota die, deputati sumus velut oves oc» cisionis[3]. » Vocem ergo Martyrum audiamus in Psalmo : et vox Martyrum videte quam bonam causam habeat, cum dicit : « Propter te. » Nam et Dominus ideo addidit, propter justitiam, cum diceret : « Beati qui persecutionem » patiuntur propter justitiam[4] : » ne quisquam persecutionem patiens, ex ipsa pœna quæreret gloriam, non bonam habens causam. Et hinc exhortatus suos ait : « Beati » eritis, cum vobis illa et illa fecerint, vel dixerint ho» mines, propter me. » Hinc ergo vox : « Propter te mor» tificamur tota die. »

[1] In hoc Sermone ad plebem plurimum gratiam Dei commendat Augustinus. — [2] Matth. XXVII, 33. — [3] Psal. XLIII, 22, et Rom. VIII, 36. — [4] Matth. V, 10.

II. Est autem magnæ considerationis et magnæ profunditatis consilium Dei, quid causæ fuerit, ut cum patres nostros Patriarchas, et totum illum populum Israël eduxerit in manu fortissima de Ægypto, et persequentes inimicos eorum in mari demerserit, duxeritque per contradicentes gentes, debellatisque hostibus in terram promissionis posuerit, victoriasque magnas ex paucitate suorum in magna inimicorum multitudine fecerit : postea placuerit ei quasi avertere se a populo suo, ut stragem occisionis et mortis paterentur sancti ejus, et nemo resisteret, nemo defenderet, nemo prohiberet; quasi averterit faciem suam a gemitibus eorum, quasi oblitus sit eos, quasi ipse non sit Deus, qui in manu valida et brachio excelso evidentissima potentia patres nostros, id est, illum populum, sicut dixi, ab Ægypto liberatum, victis pulsisque de terra sua gentibus constituerit in regno, mirantibus omnibus quod sæpe a paucis multi victi essent. Hoc ergo in gemitu confessionis incipit cantari in Psalmo isto. Non frustra enim ista facta sunt, nisi ut intelligatur quare facta sint. Proinde quia facta sunt, manifestum est : quare sint facta, altius quærendum est. Ideo titulus non habet tantum, « Filiis Core; » sed, « In intellectum » filiis Core[1]. » Hoc et in illo Psalmo est, cujus primum versum ipse Dominus de cruce dixit : « Deus meus, Deus » meus, respice in me, quare me dereliquisti[2]? » Transfigurans enim nos in id quod dicebat, et in corpus suum, (quia et nos sumus corpus ejus, ille caput nostrum,) vocem de cruce non dixit suam, sed nostram. Non enim unquam eum dereliquit Deus, nec ipse a Patre unquam recessit : sed propter nos dixit hoc : « Deus meus, Deus » meus, utquid me dereliquisti? » Nam sequitur ibi : « Longe a salute mea verba delictorum meorum[3]. » Et

[1] Psal. XLIII, 1. — [2] Id. XXI, 2. — [3] Ibid. 3.

ostendit ex quorum persona hoc dixerit : non enim in ipso delictum potuit inveniri. « Clamabo ad te, inquit in ipso » Psalmo, per diem, et non exaudies ; et nocte [1], » subauditur utique, et non exaudies : sed addidit : « Et non » ad insipientiam mihi [2], » id est, hoc ipsum quod non exaudies, non ad insipientiam mihi, sed ad intellectum. Quid est, ad intellectum non exaudies ? Id est, me non exaudies ad temporalia, ut intelligam a te desideranda sempiterna. Non ergo relinquit Deus, et cum videtur relinquere, tollit quod male desiderasti, et docet quid debeas bene desiderare. Si enim semper Deus in istis prosperitatibus faveret nobis, ut omnia nobis abundarent, nullamque in tempore isto mortalitatis nostræ tribulationem, nullas pressuras angustiasque pateremur ; non diceremus nisi ista esse summa bona quæ præstat Deus servis suis et majora ab illo non desideraremus. Ideo autem huic vitæ male dulci miscet amaritudines tribulationum, ut alia quæ salubriter dulcis est, requiratur : hoc est, « In » intellectum filiis Core. » Denique audiamus Psalmum, et ibi potius hoc videamus.

III. « Deus auribus nostris audivimus, patres nostri » annuntiaverunt nobis, opus quod operatus es in diebus » eorum, et in diebus antiquis [3]. » Admirantes quare in istis diebus tanquam deseruerit eos quos in passionibus exercere voluerit, recolunt præterita quæ audierunt a patribus, tanquam dicentes : Non ea quæ patimur nobis retulerunt patres nostri. Nam et in illo Psalmo hoc dixit : « In te speraverunt patres nostri, speraverunt et eruisti » eos : ego autem sum vermis, et non homo ; opprobrium » hominum, et abjectio plebis [4]. » Illi speraverunt, et liberasti eos : ego-ne speravi, et dereliquisti me ; et sine causa credidi in te, et sine causa nomen meum scriptum

[1] Psal. xxi, 3. — [2] Ibid. 2. — [3] Id. xliii, 17. — [4] Id. xxi, 5-7.

est apud te, et nomen tuum scriptum est in me? Hæc ergo nobis indicaverunt patres nostri. « Manus tua gentes dis-» perdidit, et plantasti eos; infirmasti populos, et expu-» listi eos[1]. » Id est, populos expulisti de terra sua, ut istos introduceres atque plantares, eorumque regnum tua misericordia confirmares. Hæc audivimus a patribus nostris.

IV. Sed forte ideo illi ista potuerunt, quia fortes erant, quia præliatores, quia invicti, quia exercitati, quia bellicosi? absit. Non hoc indicaverunt nobis patres nostri, non hoc habet Scriptura : sed quid habet, nisi quod sequitur? « Non enim in gladio suo hæreditate possederunt terram, » et brachium ipsorum non salvos fecit eos : sed dextera » tua et brachium tuum, et illuminatio vultus tui[2]. » Dextera tua, » potentia tua : « Brachium tuum, » ipse Filius tuus. « Et illuminatio vultus tui : » Quid est hoc? Quia talibus signis eis affuisti, ut præsens intelligereris. Numquid enim quando nobis Deus aliquo miraculo adest, faciem ipsius oculis nostris videmus? Sed effectu miraculi suam præsentiam insinuat hominibus. Denique omnes qui mirantur ad hujuscemodi facta, quid dicunt? Vidi Deum præsentem. « Sed dextera tua, et brachium tuum, et il-» luminatio vultus tui : quoniam complacuisti in eis. » Hoc est, sic cum eis egisti, ut bene placeres in eis : ut quisquis eos attenderet quomodo cum eis ageretur, diceret quia vere Deus est cum illis, et Deus illos agit.

V. Quid ergo? Alter erat tunc, et alter est nunc? absit. Quid enim sequitur? « Tu es ipse rex meus et Deus » meus[3]. » Tu es ipse, non enim mutatus es. Tempora mutata video, creator temporum non mutatur. « Tu es » ipse rex meus et Deus meus. » Tu me soles ducere, tu me soles regere, tu mihi soles subvenire. « Qui mandas

[1] Psal. XLIII, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. 5.

» salutem Jacob. » Quid est, « Qui mandas? » Etiamsi tu per tuam prorsus substantiam atque naturam qua es quidquid es, occultus es, nec per hoc quod es interfuisti patribus, ut facie ad faciem te viderent : tamen per quamlibet creaturam tu mandas salutem Jacob. Etenim illa visio facie ad faciem, liberatis in resurrectione servatur. Et illi patres etiam Novi Testamenti, quamvis revelata mysteria tua viderint, quamvis revelata secreta annuntiaverint; tamen in speculo se videre dixerunt et in ænigmate : servari autem visionem in futurum facie ad faciem [1], quando venerit quod ipse Apostolus ait : « Mortui enim » estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo : » cum autem Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos » apparebitis cum ipso in gloria [2]. » Tunc ergo nobis servatur visio illa facie ad faciem. De qua et Joannes dicit : « Dilectissimi, filii Dei sumus, et nondum apparuit quid » erimus : scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est [3]. » Etsi ergo tunc patres nostri non te viderunt facie ad faciem secundum quod tu es, etiamsi ista visio servatur in resurrectione : tamen et si Angeli affuerunt : « Tu mandas salutem » Jacob. » Non solum per te ades, sed per quamcumque creaturam tuam affueris, tu mandas hoc propter salutem servorum tuorum quod tu ipse per te facis : hoc autem fit pro salute servorum tuorum quod faciunt quibus mandas. Cum ergo tu ipse sis rex meus et Deus meus, et tu mandes salutem Jacob, quare ista nunc patimur?

VI. Sed forte præterita tantum narrata sunt nobis, de futuro autem non est aliquid tale sperandum. Imovero sperandum. « In te inimicos nostros ventilabimus [4]. » Ergo patres nostri indicaverunt nobis opus, quod operatus es

[1] I Cor. XIII, 12. — [2] Coloss. III, 3, 4. — [3] I Joan. III, 2. — [4] Psal. LIII, 6.

in diebus eorum, et in diebus antiquis : quia manus tua gentes disperdidit, ejecisti populos, et plantasti eos. Ista præterita sunt : de futuro vero quid erit? « In te inimicos » nostros ventilabimus : » veniet tempus quando omnes inimici Christianorum, sicut palea ventilentur, sicut pulvis ventilentur, et de terra projiciantur. Ergo si et præterita sic sunt nobis narrata, et futura talia prænuntiata; in medio præsentium quare laboramus, nisi in intellectum filiis Core? « In te inimicos nostros ventilabimus : et in » nomine tuo spernemus insurgentes in nos[1]. » Hoc de futuro.

VII. « Non enim in arcu meo sperabo[2] : » quomodo nec patres in gladio suo. « Et gladius meus non salvum » faciet me. »

VIII. « Salvos enim fecisti nos ex affligentibus nos[3]. » Et hoc figura præteriti de futuro dicitur : sed ideo tanquam præteritum dicitur, quia tam certum est quasi factum sit. Intendite quare pleraque Prophetæ ita dicunt, tanquam præterita sint, cum prænuntientur futura, non facta. Nam et de ipso Domino futura passio prænuntiabatur, et tamen, « Foderunt, inquit, manus » meas, et pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea : » non dixit : Fodient, et dinumerabunt. « Ipsi vero consi» deraverunt et conspexerunt me : » non dixit : Considerabunt et conspicient. « Diviserunt sibi vestimenta mea[4] : » non dixit : Divident. Omnia ista tanquam præterita dicuntur, cum futura sint : quia Deo et futura tam certa sunt, tanquam præterita sint. Nobis enim ea quæ præterierunt, certa sunt; quæ futura, incerta sunt. Novimus enim aliquid accidisse, et non potest fieri ut non acciderit quod accidit. Da Prophetam cui tam certum sit futurum, quam tibi præteritum : et quam tibi quod meministi fac-

[1] Psal. XLIII, 6. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. 8. — [4] Id. XXI, 17-19.

tum, non potest fieri ut non sit factum, tam illi quod novit futurum, non potest fieri ut non fiat. Ideo de securitate dicuntur tanquam præterita, quæ adhuc futura sunt. Hoc ergo speramus. « Salvos enim fecisti nos ex af- » fligentibus nos, et eos, qui oderunt nos, confudisti. »

IX. « In Deo laudabimur tota die. » Videte quemadmodum miscet etiam verba futuri temporis, ut intelligas et præterita quæ dicta sunt de futuro esse prædicta. « In » Deo laudabimur tota die : et in nomine tuo confitebi- » mur in sæcula[1]. » Quid, « Laudabimur? » quid, « Con- » fitebimur? » Quia ex omnibus affligentibus nos eruisti nos, quia regnum perpetuum dabis nobis, quia complebitur in nobis : « Beati qui habitant in domo tua, Domine, » in sæcula sæculorum laudabunt te[2]. »

X. Hæc ergo futura cum certa sint nobis, et illa præterita cum a patribus nostris audierimus, quid modo? « Nunc » autem repulisti et confudisti nos[3]. » Confudisti, non in conscientia nostra, sed in facie hominum. Erat enim tempus quo affligerentur Christiani, cum ubique fugerunt, cum ubique diceretur : Christianus est, tanquam ad insultationem et ad opprobrium pertineret. Ubi est ergo ille Deus noster, rex noster, qui mandat salutem Jacob? Ubi est ille qui fecit omnia, quæ nobis narraverunt patres nostri? Ubi est qui facturus est omnia, quæ nobis revelavit per Spiritum suum? Numquid mutatus est? Sed in intellectum filiis Core fiunt hæc. Aliquid enim intelligere debemus, quare nos ista omnia medio tempore pati voluit. Quæ omnia? « Nunc » autem repulisti et confudisti nos : et non egredieris, » Deus, in virtutibus nostris[4]. » Procedimus ad inimicos nostros, et tu nobiscum non procedis : videmus eos, prævalent illi, et nos invalidi sumus. Ubi est illa virtus tua? ubi est dextera et potentia tua? ubi mare siccatum? ubi

[1] Psal. XLIII, 9. — [2] Id. LXXXIII, 5. — [3] Id. XLIII, 10. — [4] Ibid.

Ægyptii persequentes fluctibus obrupti? ubi Amalech resistens, in crucis signo superatus[1]? « Et non egredieris, » Deus, in virtutibus nostris. »

XI. « Avertisti autem nos retrorsum præ inimicis nos» tris : » ut quasi illi ante sint, nos retro; illi victores, nos victi deputemur. « Et qui nos oderunt, diripiebant » sibi[2] » quid, nisi nos?

XII. « Dedisti nos tanquam oves escarum, et in natio» nibus dispersisti nos[3]. » A nationibus manducati sumus. Hi significantur qui sic passi sunt, ut in corpus gentium verterentur. Plangit enim eos Ecclesia, tanquam membra sua devorata.

XIII. « Vendidisti populum tuum sine pretio. » Vidimus enim quos dedisti, non vidimus quid accepisti. « Et non » fuit multitudo in jubilationibus eorum[4]. » Numquid enim quando fugiebant Christiani persequentibus inimicis idololatris, fiebant congregationes et jubilationes Deo? Numquid concinebantur hymni de Ecclesiis Dei, qui solent in pace concini, dulcique concentu fraternitatis Dei auribus personari? « Et non fuit multitudo in jubilatio» nibus eorum. »

XIV. « Posuisti nos in opprobrium vicinis nostris, sub» sannationem et derisum his qui in circuitu nostro sunt. » Posuisti nos in similitudinem in nationibus[5]. » Quid est, « In similitudinem? » Quando maledicentes homines similitudinem dant de eo quem detestantur. Sic moriaris, sic puniaris. Quanta tunc dicta sunt talia? Sic crucifigaris. Hodieque non desunt hostes Christi, illi ipsi Judæi, contra quos quando defendimus Christum, dicunt nobis : Sic moriaris quomodo ille. Non enim illam mortem intulissent, nisi eo modo mori vehementer exhorruissent; aut quid

[1] Exod. XIV, 21, 27, et XVII, 11. — [2] Psal. XLIII, 11. — [3] Ibid. 12. — [4] Ibid. 13. — [5] Ibid. 14, 15.

mysterii haberet, si intelligere potuissent. Cæcus quando inunguitur, collyrium in manu medici non videt. Nam crux ipsa et pro ipsis persequentibus facta est. Inde sunt postea sanati, et in eum crediderunt quem ipsi occiderunt. « Posuisti nos in similitudinem in nationibus, com- » motionem capitis in populis : » commotionem capitis ad insultandum. « Et locuti sunt labiis, et moverunt caput[1]. » Hoc Domino, hoc etiam omnibus sanctis ejus, quos persequi, quos tenere, quos illudere, quos tradere, quos affligere, quos occidere potuerunt.

XV. « Tota die verecundia mea contra me est, et con- » fusio vultus mei operuit me : a voce exprobrantis et » obloquentis[2] : » hoc est, a voce insultantium et crimen mihi objicientium, quia colo te, quia confiteor te : et crimen mihi objicientium de illo nomine, unde mea omnia crimina delebuntur. « A voce exprobrantis et obloquentis, » id est, contra me loquentis. « A facie inimici et perse- » quentis. » Et quis hic intellectus? Quæ præterita dicta sunt, non in nobis fient : quæ futura sperantur, non apparent. Præterita : in magna gloria tua eductus est populus de Ægypto, liberatus a persequentibus, ductus per gentes, expulsis gentibus, collocatus in regno. Quæ futura? Educendus populus de ista Ægypto sæculi, duce Christo apparente in gloria sua; ponendi sancti ad dexteram, iniqui ad sinistram[3], damnandi iniqui cum diabolo in æterna pœna; accipiendum regnum a Christo cum sanctis in sempiternum. Hæc sunt futura, illa præterita. In medio quid? Tribulationes. Quare? Ut appareat animus colens Deum, quantum colat Deum; ut videatur utrum gratis colat eum, a quo salutem gratis accepit. Si enim tibi dicat Deus : Quid dedisti mihi ut facerem te? Certe si factus promeruisti me, non me promerueras antequam facerem te.

[1] Psal. XXI, 8. — [2] Id. XLIII, 16. 17. — [3] Matth. XXV, 33.

Quid dicturi sumus ei, qui primo gratis nos fecit, quia bonus est, non quia aliquid meruimus? Deinde de ipsa reparatione, de secunda nativitate quid dicturi sumus? Merita nostra fecisse ut nobis illa salus perpetua mitteretur a Domino? Absit. Si merita nostra aliquid facerent, ad damnationem nostram veniret. Non venit ille ad inspectionem meritorum, sed ad remissionem peccatorum. Non fuisti, et factus es : quid Deo dedisti? Malus fuisti, et liberatus es : quid Deo dedisti? Quid non ab eo gratis accepisti? Merito et gratia nominatur, quia gratis datur. Exigitur ergo a te, ut et tu gratis eum colas; non quia dat temporalia, sed quia præstat æterna.

XVI. Sed ipsa æterna vide ne aliter cogites, et cogitando æterna carnaliter nihilominus Deum gratis non colas. Quid enim? Si ideo colis Deum, quia dat tibi fundum, non eum culturus es, quia tollit tibi fundum? Sed forte tu dicis : Ideo eum colam, quia dabit mihi villam, non tamen temporalem. Nihilominus adhuc corruptam mentem geris : amore enim casto non colis, adhuc mercedem expetis. Ea enim vis habere in futuro sæculo, quæ hic necesse est derelinquas : mutare vis voluptatem carnalem, non amputare. Non laudatur in illo jejunium, qui ad luxuriosam cœnam servat ventrem suum. Invitantur enim aliquando homines ad cœnam magnam, et cum ad eam volunt avidi venire, jejunant : numquid hoc jejunium continentiæ, et non potius luxuriæ deputandum est? Noli ergo talia sperare tibi danda a Deo : qualia hic jubet contemnere. Hæc enim sperabant Judæi, ideo turbabantur in illa quæstione. Nam et ipsi resurrectionem sperant, sed ad tales voluptates corporis se sperant resurrecturos, quales hic amant. Ideo cum eis proponeretur quæstio illa a Sadducæis, qui non credunt resurrectionem, de illa muliere quæ nupsit septem fratribus sibimet succedentibus,

cujus eorum in resurrectione erit uxor, deficiebant, et respondere non poterant. At vero Domino quando est proposita, quia nobis resurrectio talis promittitur, non qua repetantur hujusmodi voluptates, sed qua æterna de ipso Deo gaudia comparentur, respondit Dominus, et ait : « Erratis nescientes Scripturas, neque virtutem Dei : in » resurrectione enim neque nubent, neque uxores du- » cent : non enim incipient mori [1]. » Id est, non ibi quæritur successor, ubi non erit decessor. Et quid erit? « Sed » erunt, inquit, æquales Angelis Dei. » Nisi forte putas, quod Angeli epulis quotidianis, et vino quo te inebrias, gaudeant, aut hoc forte arbitraris, quod Angeli uxores habeant. Nihil eorum est apud Angelos. Unde gaudent Angeli, nisi unde Dominus ait : « Nescitis quia Angeli » eorum semper vident faciem Patris [2]? » Si ergo ad faciem Patris gaudent Angeli, ad tale gaudium te præpara : aut si invenis melius quam videre faciem Dei. Væ tali amori tuo, si vel suspicaris aliquid pulchrius, quam est ille a quo est omne pulchrum, quod te teneat, ne illum cogitare merearis. Dominus in carne erat, et apparebat homo hominibus. Qualis apparebat? Jam dixi, homo hominibus. Quid magnum apparebat? Caro carni. Quid magnum apparebat, de quo dictum est, « Vidimus eum, » et non habebat speciem neque decorem [3]? » Quis non habebat speciem neque decorem; de quo item dicitur : « Speciosus forma præ filiis hominum [4]. » Ut homo, non habebat speciem neque decorem; sed speciosus forma ex eo quod est præ filiis hominum. Ideo formam illam deformem carnis ostendens oculis intuentium, quid ait? « Qui » diligit me, mandata mea custodit, et qui diligit me, » diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et osten-

[1] Matth. XXII, 29, 30; et Luc. XX, 35, 36. — [2] Matth. XVIII, 10. — [3] Isaï. LIII, 2. — [4] Psal. XLIV, 3.

» dam illi me ipsum[1]. » Quem videbant, ostensurum se illis promittebat. Sed quid est hoc? Quasi diceret : Videtis formam servi, occulta est forma Dei : per hanc vobis blandior, illam vobis servo : hac vos parvulos nutrio, illa grandes pasco. Ergo ut hæc fides nostra qua purgamur, ad invisibilia præparetur, hoc est, quod in intellectum filiis Core facta sunt ista omnia, ut detraherentur sanctis ea quæ habebant, detraheretur et ipsa vita temporalis : ut non propter hæc ipsa temporalia colerent ipsum æternum, sed amore illius casto tolerarent hæc omnia, quæ pro tempore paterentur.

XVII. Denique quia intellexerunt hoc filii Core, quid dicunt? « Hæc omnia venerunt super nos, et obliti non » sumus te. » Quid est, « Et obliti non sumus te? Et inique non egimus in testamento tuo : et non recessit retro cor nostrum : et declinasti semitas nostras de via » tua[2]. » Ecce est intellectus, quia non recessit retro cor nostrum, quia obliti non sumus te, quia inique non egimus in testamento tuo, positi in magnis tribulationibus et persecutionibus gentium. « Declinasti semitas nostras » de via tua. » Semitæ enim nostræ erant in voluptatibus sæculi; semitæ nostræ erant in prosperitatibus temporalium rerum : tulisti semitas nostras de via tua, et ostendisti nobis quam arcta et angusta via est, quæ ducit ad vitam. « Et » declinasti semitas nostras de via tua? » Quid est : « De- » clinasti semitas nostras de via tua? » Tanquam diceret nobis : In tribulatione positi estis, multa patimini, multa quæ amabatis in hoc sæculo, amisistis : sed non vos dimisi in via, quam angustam vos doceo. Latas semitas quærebatis : quid vobis dico? Hæc itur ad vitam sempiternam : qua vultis ambulare, ad mortem pergitis. Quam lata et spatiosa via est quæ ducit ad interitum, et multi sunt qui ambu-

[1] Joan. XIV, 21. — [2] Psal. XLIII, 18, 19.

» lant per eam ! Quam arcta et angusta via est quæ ducit ad » vitam, et pauci sunt qui ambulant per illam [1] ! » Qui sunt pauci? Qui tolerant tribulationes, qui tolerant tentationes, qui in istis omnibus molestiis non deficiunt; qui non ad horam gaudent ad verbum, et in tempore tribulationis tanquam orto sole arescunt [2], sed habent radicem charitatis, sicut audivimus quod modo lectum est in Evangelio [3]. Radicem, inquam, charitatis habe, ut cum sol exortus fuerit, non te urat, sed nutriat. « Hæc omnia venerunt super nos, et obliti non sumus te; et inique non » egimus in testamento tuo, et non recessit retro cor nos» trum. » Sed quia hæc omnia inter tribulationes facimus, jam in angusta via ambulantes, « Declinasti semitas » nostras de via tua. »

XVIII. « Quoniam humiliasti nos in loco infirmitatis. » Ergo exaltabis nos in loco fortitudinis. « Et operuit nos » umbra mortis [4]. » Hæc enim mortalitas umbra mortis est. Vera mors est damnatio cum diabolo.

XIX. « Si obliti sumus nomen Dei nostri. » Iste est intellectus filiorum Core. « Et si expandimus manus nostras » ad Deum alienum [5]. »

XX. « Nonne Deus requiret ista? Ipse enim novit oc» culta cordis [6]. » Novit et requirit : si novit occulta cordis, quid ibi facit? « Nonne Deus requiret ista? » Novit in se, requirit propter nos. Etenim ideo requirit Deus aliquando, et dicit sibi innotescere, quod facit tibi innotescere. Opus suum tibi dicit, non cognitionem suam. Dicimus plerumque : Lætus dies quando serenus est : numquid ipse dies gaudet? Sed gaudentem dicimus, quia gaudentes nos facit. Et dicimus : Triste cœlum. Non enim est ullus talis sensus in nubibus : sed quia homines hujusmodi videntes cœli faciem contristantur, triste dicitur, eo quod tristes

[1] Matth. VII, 13, 14. — [2] Id. XIII, 20-23. — [3] Marc. IV, 16, 17, 20; et Luc. VIII, 13-15. — [4] Psal. XLIII, 20. — [5] Ibid. 21. — [6] Ibid 22.

facit. Sic et Deus cognoscere dicitur, quando cognoscentes facit. Deus dicit ad Abraham : « Nunc cognovi quia tu times » Deum[1]. » Ante non cognoverat? Sed ipse Abraham se non cognovit : quia in ipsa tentatione ipse sibi innotuit. Plerumque enim homo putat se posse quod non potest, aut putat se non posse quod potest : accedit ad illum interrogatio ex divina dispensatione, et per interrogationem notus fit sibi : et dicitur Deus cognovisse, quod illum fecit nosse. Numquid Petrus noverat se, quando dixit medico : « Tecum » sum usque ad mortem[2]. » Medicus noverat vena inspecta quid intus ageretur in ægroto, ægrotus non noverat. Venit accessio tentationis; et probavit medicus sententiam suam, perdidit æger præsumptionem suam. Sic ergo et novit Deus, et requirit. Novit quomodo ipse requirit? Propter te, ut tu invenias te, et gratias agas ei qui fecit te. « Nonne Deus requiret ista? »

XXI. « Ipse enim novit occulta cordis. » Quid est, « Novit occulta? » quæ occulta? « Quoniam propter te » mortificamur tota die, deputati sumus velut oves occi- » sionis[3]. » Potes enim videre mortificari hominem; quare mortificetur, nescis : Deus hoc novit; res in occulto est. Sed dicit mihi aliquis : Ecce pro nomine Christi detinetur, nomen Christi confitetur. Quare non et hæretici nomen Christi confitentur, et non tamen jam propter ipsum moriuntur? Prorsus in ipsa Ecclesia, dicam, catholica, putatis defuisse aut deesse posse, qui causa humanæ gloriæ paterentur? Si deessent hujusmodi homines, non diceret Apostolus : « Si tradidero corpus meum ut ardeam, cha- » ritatem autem non habeam, nihil mihi prodest[4]. » Sciebat ergo esse posse quosdam, qui hoc jactatione facerent,

[1] Gen. XXII, 12. — [2] Matth. XXVI, 35. — [3] Psal. XLIII, 22. — [4] I Cor. XIII, 3.

non dilectione. Ideo obscurum est, Deus hoc solus videt, nos non possumus. Ipse solus potest judicare, qui novit occulta cordis. « Quoniam propter te mortificamur tota » die, deputati sumus velut oves occisionis. » Jam dixi hinc etiam apostolum Paulum testimonium posuisse ad exhortandos Martyres, ne deficerent in tribulationibus pro nomine Christi susceptis.

XXII. « Exurge, quare obdormis, Domine[1]? » Cui dicit? et quis dicit? Nonne magis dicetur ille dormire, et halare, qui talia loquitur, « Exurge, quare dormis, Domine? » Respondet tibi : Novi quid dicam : scio quia non dormit qui custodit Israël[2] : sed tamen Martyres clamant, « Ex» urge, quare obdormis, Domine? » O Domine Jesu, occisus es, dormisti in passione, jam nobis resurrexisti. Novimus enim quia nobis resurrexisti. Quare resurrexisti? Gentes quæ nos persequuntur, mortuum te putant, resurrexisse non credunt. Exurge ergo et illis. Quare dormis, non nobis, sed illis? Si enim jam te illi crederent resurrexisse, numquid eos qui in te crederent persequi poterant? Sed quare persequuntur? Dele, occide nescio quos, qui crediderunt in te nescio quem male mortuum? Adhuc eis dormis : exurge ut intelligant quia resurrexisti, et quiescant. Denique factum est dum moriuntur Martyres, et ista dicunt, dormiunt, et excitant Christum vere mortuum dormitionibus eorum; surrexit Christus quodam modo in gentibus, id est, creditus est resurrexisse : ita paulatim et ipsi credendo conversi ad Christum, fecerunt numerum magnum, quem timerent persecutores, et cessaverunt persecutiones. Unde? Quia resurrexit Christus in gentibus, qui illis ante non credentibus dormiebat. « Exurge, et ne repellas usque in finem. »

XXIII. « Quare faciem tuam avertis? » quasi non adsis,

[1] Psal. XLIII, 23. — [2] Id. CXX, 4.

quasi oblitus sis nostri. « Oblivisceris inopiam nostram, et » tribulationem nostram[1]. »

XXIV. «Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra[2].» Ubi humiliata est? In pulvere, id est, pulvis nos persequitur. Illi nos persequuntur, de quibus dixisti : «Non sic » impii, non sic, sed tanquam pulvis quem projicit ven- » tus a facie terræ[3]. Humiliata est in pulvere anima nos- » tra; hæsit in terra venter noster. » Pœnam nimiæ humiliationis mihi videtur expressisse, qua quisque quando se prosternit, hæret in terra venter ejus. Quisquis enim ita humiliatur ut genua figat, adhuc habet quo humilietur : quisquis autem sic humiliatur ut hæreat in terra venter ejus, ultra quo humilietur non habet. Si enim ultra voluerit, jam non erit humiliare, sed obruere. Hoc ergo forsitan dixerit : Nimium humiliati sumus in hoc pulvere, ultra quo humiliemur non habemus : jam pervenit usque ad summum humiliatio, veniat et miseratio.

XXV. An forte, fratres, eos plangit Ecclesia voce ista, quibus illi qui persequebantur persuaserunt impietatem : ut illi qui perdurarunt hoc dicant : « Humiliata est in pul- » vere anima nostra? » Id est, inter manus pulveris hujus, inter manus impiorum et persequentium, « Humiliata est » in pulvere anima nostra, » ad hoc ut te invocaremus, ut dares auxilium de tribulatione : « Venter autem noster » hæsit in terra, » id est, consensit impietati pulveris hujus venter noster : hoc est enim dictum, « Hæsit. » Si enim cum diligis et ardes charitate, recte dicis Deo : « Adhæsit » anima mea post te[4]; » et « Mihi adhærere Deo bonum » est[5] : » tunc autem adhæres Deo, quando consentis Deo : non sine causa dictum est, de ventre isto quod adhæsit in terra, nisi quia illi significantur, qui persecutio-

[1] Psal. XLIII, 24. — [2] Ibid. 25. — [3] Id. I, 4. — [4] Id. LXII, 9. — [5] Id. LXXII, 28.

nem non tolerantes, consenserunt iniquis : sic enim hæserunt in terra. Sed quare dicti sunt venter, nisi quia carnales sunt : ut os Ecclesiæ in sanctis sit, in spiritalibus sit ; venter Ecclesiæ in carnalibus sit? Itaque os Ecclesiæ eminet ; venter absconditus est, tanquam mollior et infirmior. Hoc significat quodam loco Scriptura, ubi quidam dicit se accepisse librum ; « Et liber ipse dulcis erat, inquit, in » ore meo, et amarus in ventre meo[1]. » Quid est hoc, nisi quia præcepta summa quæ capiunt spiritales, non capiunt carnales ; et de quibus gaudent spiritales, contristantur carnales ? Liber iste, fratres, quid habet ? Vende omnia quæ habes, et da pauperibus. Quam dulcis in ore Ecclesiæ ? Ab omnibus spiritalibus factum est. At vero carnali cuicumque dixeris : « Fac hoc : » facilius a te tristis recedit, sicut ille dives a Domino[2], quam facit quod dictum est. Quare autem tristis recessit, nisi quia liber ille dulcis est in ore, et in ventre amarus ? Dedisti nescio quid auri et argenti ; ventum est ad hunc articulum, ut nisi perdas, forte aliquod peccatum committas, injuriam forte ingeras Ecclesiæ, blasphemare cogaris : posito itaque in angustiis, aut damno pecuniæ, aut damno justitiæ, dicitur tibi : Perde potius pecuniam, ne perdas justitiam : tu autem cui non dulcis est in ore justitia, sed adhuc in illis membris infirmus es, quales in ventre deputat Ecclesia ; contristatus eligis aliquando amittere aliquid de justitia, quam vel nummum de pecunia, et percutis te damno graviore, implens saccellum tuum, et exinaniens cor tuum. Fortassis ergo de illis dixerit : « Hæsit in terra venter » noster. »

XXVI. « Exurge, Domine, adjuva nos[3]. » Et vere, charissimi, exurrexit et adjuvit. Namque cum exurgeret,

[1] Apoc. x, 10. — [2] Subaud. cui dictum est : *Vende omnia*, etc. — [3] Psal. XLIII, 26.

id est, cum resurgeret, et gentibus innotesceret, cessantibus persecutionibus, etiam illi qui hæserant in terra, eruti sunt de terra, et agentes pœnitentiam redditi sunt corpori Christi, quamvis infirmi, quamvis imperfecti, ut compleretur in eis : « Imperfectum meum viderunt oculi » tui, et in libro tuo omnes scribentur[1]. Exurge, Domine, » adjuva nos : et redime nos propter nomen tuum : » hoc est, gratis; propter nomen tuum, non propter meritum meum; quia tu dignatus es facere, non quia ego dignus sum cui facias. Nam et hoc ipsum quod non sumus obliti te, et non recessit retro cor nostrum, quod non expandimus manus nostras ad Deum alienum, nisi te adjuvante unde possemus? nisi te intus alloquente et exhortante, non deserente, unde valeremus? Ergo sive patientes in tribulationibus, sive gaudentes in prosperitatibus, redime nos; non propter meritum nostrum, sed propter nomen tuum.

ENARRATIO

IN PSALMUM XLIV (13).

Sermo ad plebem Carthaginensem.

Hunc[2] Psalmum sicut vobiscum cum exultatione cantavimus, ita nobiscum cum attentione consideretis peto. Cantatur enim de sanctis nuptiis, de sponso et sponsa, de rege et plebe, de Salvatore et de his qui salvandi sunt. Qui cum veste nuptiali venit ad nuptias[3], gloriam quærens

[1] Psal. cxxxviii, 16. — [2] Vide D. Guillon, tom. xxi, pag. 483-485. — [3] Matth. xxii, 11.

sponsi, non sua, non solum libenter audit, quod solet esse etiam hominum spectacula quærentium, non facta exhibentium : sed etiam mandat cordi, quod non ibi vacet, sed germinet, erumpat, crescat, perficiatur, assumatur. Oportet enim nos esse, quibus hoc cantetur, filios Core, quod habet titulus Psalmi. Erant enim isti quidam homines : verumtamen omnis inscriptio Litterarum divinarum aliquid innuit intelligentibus, et non tantum auditorem, verumetiam cognitorem desiderat. Interrogamus enim vim hebraïci verbi, quid sit Core : et sicut se interpretationes habent omnium verborum in Scriptura positorum, renuntiatur nobis, filios Core interpretari filios calvi. Quod nomen non ad irrisionem accipiatis, ne inveniamur in sensu puerili, quales pueros legimus in libro Regnorum, insultantes Elisæo sancto prophetæ, et clamantes post ipsum : « Ascende, calve, ascende, calve[1]. » Tales enim pueros stulte garrulos, et in suam perniciem maledicentes; exeuntes de sylva bestiæ comederunt. Hoc scriptum est, et ubi sit scriptum, commemoravimus : qui meminerunt, recognoscant; qui non meminerunt, legant; qui non legerunt, credant. Quod ergo illud factum figuravit in futurum, non nos debet apprehendere. Significati sunt enim in illis pueris stulti homines, habentes ignorantiæ sensum : quales nos non vult esse Apostolus, ubi dicit : « Nolite pueri esse mentibus[2]. » Et quia Dominus invitaverat nos ad imitationem puerorum, quando ante se parvulum posuit, et ait : « Nisi quis fuerit ut puer iste, » non intrabit in regnum cœlorum[3] : » ibi quoque Apostolus cautus, ubi revocat a mente puerili, vocat rursus ad imitationem puerilem : « Nolite, inquit, pueri effici » mentibus, sed malitia parvuli estote, ut mentibus perfecti » sitis. » Quem delectat imitari puerum, non delectet impe-

[1] 4 Reg. II, 23. — [2] 1 Cor. XIV, 20. — [3] Matth. XVIII, 2.

ritia, sed innocentia. Illi vero ex imperitia insultabant Sancto Dei calvo, et clamabant post eum, « Calve, calve. » Factum est ut a bestiis consumerentur : et figuraverunt homines in eadem mente puerili stulte irridentes quemdam calvum ; quia in Calvariæ loco crucifixus est[1]. Possessi sunt ergo tales velut a bestiis, hoc est, a dæmonibus, a diabolo et angelis ejus, qui operatur in filiis diffidentiæ. Tales pueri erant, qui ante sacratum lignum stantes caput agitabant, et dicebant : « Si filius Dei est, descendat de » cruce[2]. » Hujus nos filii sumus, quia filii sponsi sumus : et nobis inscriptus est Psalmus iste, cujus titulus dicitur, « Filiis Core, pro his quæ commutabuntur[3]. »

II. Quid ego exponam quid sit, « Pro his quæ commu» tabuntur? » Quid ego dicam? Hoc omnis mutatus agnoscit. Qui audit hæc, « Pro his quæ commutabuntur, » videat quid erat, et quid nunc sit. Et primo ipsum mundum videat commutatum, nuper adorantem idola, modo adorantem Deum; nuper servientem iis quæ fecit, modo ei a quo factus est. « Pro his quæ commutabuntur. » Videte quando dictum sit. Modo jam residui Pagani mutata expavescunt : et qui nolunt mutari, vident refertas ecclesias, templa deserta ; hac celebritatem, ibi solitudinem. Mirantur mutata, legant prædicta : aurem accommodent promissori, credant exhibitori. Sed et unusquisque nostrum, fratres, ex vetere homine in novum mutatur; ex infideli fidelis sit, ex raptore largitor, castus ex adultero, beneficus ex malefico. Ergo cantetur nobis, « Pro his qui » commutabuntur : » et sic incipiat describi, per quem commutata sunt.

III. Sequitur enim, « Pro his quæ commutabuntur, » filiis Core, in intellectum, Canticum pro dilecto[4]. » Nam dilectus ille visus est a persecutoribus suis, sed non

[1] Matth. XXVII, 33. — [2] Ibid. 39. — [3] Psal. XLIV, 1. — [4] Ibid.

in intellectum. « Si enim cognovissent, nunquam Domi- » num gloriæ crucifixissent[1]. » Ad hunc intellectum oculos alios quærebat ipse, cum diceret : « Qui me videt, » videt et Patrem[2]. » Sonet eum jam Psalmus : gaudeamus in nuptiis, et nos erimus cum iis qui fiunt nuptiæ, qui invitantur ad nuptias ; et ipsi invitati sponsa est. Etenim sponsa Ecclesia est, sponsus Christus. Solent dici ab scolasticis carmina quædam uxores ducentibus et nubentibus, quæ vocantur epithalamia ; quidquid ibi cantatur, ad honorem cantantur sponsi et sponsæ : an forte et in nuptiis istis, quo invitati sumus, thalamus non est? Et unde dicit alius Psalmus, « In sole posuit tabernaculum » suum, et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo » suo[3]? » Conjunctio nuptialis, Verbum et caro : hujus conjunctionis thalamus, Virginis uterus. Etenim caro ipsa Verbo est conjuncta : unde etiam dicitur, « Jam non duo, » sed una caro[4]. » Assumpta est Ecclesia ex genere humano, ut caput esset Ecclesiæ ipsa caro verbo conjuncta, et cæteri credentes membra essent illius capitis. Nam vis videre quis venerit ad nuptias? « In principio erat Ver- » bum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Ver- » bum[5]. » Gaudeat sponsa amata a Deo. Quando amat? Dum adhuc fœda. « Omnes enim peccaverunt, ait Apos- » tolus, et egent gloria Dei[6]. » Et iterum, « Etenim » Christus pro impiis mortuus est[7]. » Amata est fœda, ne remaneret fœda. Non enim vere fœda amata est, quia non fœditas amata est. Nam si hoc amaret, hoc servaret. Evertit fœditatem, formavit pulchritudinem. Ad qualem venit, et qualem fecit? Veniat jam ipse in verbis propheticis; ecce ipse sponsus procedat nobis : amemus illum ; aut si invenerimus in eo aliquid fœdi, non amemus. Ecce

[1] I Cor. II, 8. — [2] Joan. XIV, 9. — [3] Psal. XVIII, 6. — [4] Matth. XIX, 6; et Ephes. V, 32. — [5] Joan. I, I. — [6] Rom. III, 23. — [7] Id. V, 6.

ipse invenit multa fœda, et amavit nos : si aliquid fœdi invenerimus in eo, non amemus. Quia et hoc ipsum quod carnem indutus est, ut de illo etiam diceretur : « Vidimus » eum, et non habebat speciem neque decorem[1] : » si consideres misericordiam qua factus est, et ibi pulcher est. Sed Judæorum personam gerebat Propheta, cum diceret : « Vidimus eum, et non habebat speciem neque » decorem. » Quare ? Quia non in intellectum. Intelligentibus autem, « Et Verbum caro factum est[2], » magna pulchritudo est, « Mihi autem absit gloriari, dixit unus ami- » corum Sponsi, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi[3]. » Parum est ut non inde erubescas, nisi etiam et glorieris. Quare ergo non habuit speciem neque decorem? Quia Christus crucifixus, Judæis quidem scandalum, Gentibus stultitia. Quare autem et in cruce habuit decorem ? Quia quod stultum est Dei, sapientius est quam homines ; et quod infirmum est Dei, fortius est quam homines[4]. Nobis ergo jam credentibus, ubique sponsus pulcher occurrat. Pulcher Deus, Verbum apud Deum : pulcher in utero Virginis, ubi non amisit Divinitatem, et sumpsit humanitatem : pulcher natus infans Verbum ; quia et cum esset infans, cum sugeret, cum manibus portaretur, cœli locuti sunt, Angeli laudes dixerunt, Magos stella direxit, adoratus est in præsepi, cibaria mansuetorum[5]. Pulcher ergo in cœlo, pulcher in terra ; pulcher in utero, pulcher in manibus parentum ; pulcher in miraculis, pulcher in flagellis ; pulcher invitans ad vitam, pulcher non curans mortem ; pulcher deponens animam, pulcher recipiens ; pulcher in ligno, pulcher in sepulcro, pulcher in cœlo. In intellectum audite Canticum, neque oculos vestros a a splendore pulchritudinis illius avertat carnis infirmitas.

[1] Isaï. LIII, 2. — [2] Joan. I, 14. — [3] Gal. VI, 14. — [4] I Cor. I, 23 et 25. — [5] Luc. II, 8-14 ; et Matth. II, 1.

Summa et vera pulchritudo justitia est : ibi illum non videbis pulchrum, ubi deprehendis injustum : si ubique justus, ubique decorus. Veniat ergo nobis inspiciendus oculis mentis, descriptus a quodam laudatore suo Propheta : ecce incipit.

IV. « Eructavit cor meum verbum bonum[1]. » Quis dicit, Pater, an Propheta? Intellexerunt enim quidam Patris personam dicentis, « Eructavit cor meum verbum » bonum, » commendantis nobis nativitatem quamdam ineffabilem. Ne forte putares aliquid assumptum, unde Filium generaret Deus; quemadmodum homo sibi assumit aliquid unde generet filios, conjugium scilicet, sine quo prolem procreare homo non potest : ne igitur putares aliquo conjugio indiguisse Deum, unde Filium generaret, « Eructavit, inquit, cor meum verbum bonum. » Hodie cor tuum, o homo, generat consilium, nec quærit uxorem : per consilium natum ex corde tuo ædificas aliquid; et illa fabrica, antequam stet in opere, stat in consilio; et inest jam quod facturus es, in eo per quod facturus es : et laudas fabricam nondum existentem, nondum in specie ædificii, sed in prolatione consilii; nec laudat alius consilium tuum, nisi aut indicaveris, aut viderit quod fecisti. Ergo si per Verbum omnia, et Verbum de Deo; inspice fabricam factam per Verbum, et ex isto ædificio mirare consilium. Quale Verbum est per quod factum est cœlum et terra, et omnis ornatus cœli, omnis fœcunditas terræ, diffusio maris, distensio aëris, fulgor siderum, claritas solis et lunæ? Videntur hæc : transcende et hæc, cogita Angelos, Principatus, Sedes, Dominationes, Potestates : « Omnia per ipsum facta sunt. » Unde ergo ista bona facta sunt? Quia eructatum est per quod fierent, « Ver» bum bonum. » Ergo Verbum bonum : et ipsi Verbo

[1] Psal. XLIV, 2.

dictum est, « Magister bone. » Et ipsum Verbum respondit : « Quid me interrogas de bono? Nemo bonus, nisi » unus Deus[1]. » Dictum est, « Magister bone; » et dicit : « Quid me interrogas de bono ? » Addidit etiam, « Nemo » bonus, nisi unus Deus. » Quomodo ergo et ipse bonus, nisi quia Deus? Non solum autem Deus, sed cum Patre unus Deus. Non enim dicendo : « Nemo bonus, nisi unus » Deus, » discrevit se, sed univit. « Eructavit cor meum » verbum bonum. » Dixerit hoc Deus Pater de Verbo suo bono atque benefico bono nostro, per quod solum bonum utcumque boni esse possumus.

V. Sequitur, « Dico ego opera mea regi. » Adhuc Pater loquitur? Si adhuc Pater loquitur, quæramus et hoc quomodo secundum fidem veram et catholicam intelligamus, « Dico ego opera mea regi. » Si enim Pater dicit opera sua Filio suo regi nostro; quæ opera Pater dicturus est Filio, cum omnia opera Patris per Filium facta sint? An forte, « Dico ego opera mea regi, » ipsum « Dico, » generationem Filii significat? Vereor ne hoc aliquando a tardioribus non possit intelligi : verumtamen dicam; sequatur qui potest, ne non dicto non sequatur et qui potest. Legimus in alio Psalmo dictum, « Semel locutus est » Deus[2]. » Toties locutus est per Prophetas, toties per Apostolos, hodieque loquitur per sanctos suos, et ait : « Semel locutus est Deus. » Unde semel locutus est, nisi propter Verbum unum? Sicut autem « Eructavit cor » meum verbum bonum, » intelleximus ibi generationem Filii : veluti repetitio mihi videtur facta in consequenti sententia, ut illud quod dictum erat, « Eructavit » cor meum verbum bonum, » repeteretur in eo quod ait : « Dico. » Quid est enim, « Dico? » Verbum profero. Et unde profert Deus verbum, nisi ex corde suo, ex in-

[1] Matth. XIX, 17, et Marc. X, 18. — [2] Psal. LXI, 12.

timo suo? Tu non dicis nisi quod ex corde tuo profers; verbum tuum quod sonat et transit, aliunde non profertur; et miraris, quia ita dicit Deus? Sed dicere Dei æternum est. Tu dicis aliquid modo, quia tacebas paulo ante: vel ecce nunc nondum verbum profers, cum autem proferre cœperis, rumpis silentium quodam modo, et generas verbum quod antea non erat. Nunc sic Deus genuit Verbum: dicere Dei sine initio est, et sine fine; et tamen unum Verbum dicit. Dicat alterum, si quod dixit transierit. Cum vero et a quo dicitur manet, et quod dicitur manet, et semel dicitur et non finitur; et ipsum semel sine initio dicitur, nec bis dicitur, quia non transit quod semel dicitur. Hoc est ergo, « Eructavit cr meum verbum » bonum: » quod est, « Dico ego opera mea regi. » Quare ergo, « Opera mea dico? Quia in ipso verbo omnia opera Dei. Quidquid enim facturus erat Deus in creatura, jam in Verbo erat; nec esset in rebus, nisi esset in Verbo: quomodo et in te non esset in fabrica, nisi esset in consilio. Sicut in Evangelio dicitur, « Quod factum est in » ipso vita erat[1]. » Erat ergo quod factum est, sed in Verbo erat: et omnia opera Dei ibi erant, et opera nondum erant: Sed Verbum erat, et Verbum hoc Deus erat, et apud Deum erat, et Filius Dei erat, et cum Patre unus Deus erat, « Dico ego opera mea regi. » Audiat dicentem, qui Verbum intelligit; et videat cum Patre sempiternum Verbum, in quo sunt etiam quæ futura sunt, in quo non abierunt et quæ transierunt. Hæc opera Dei in Verbo, tanquam in Verbo, tanquam in Unigenito, tanquam in Dei Verbo.

VI. Quid ego sequitur? « Lingua mea calamus scribæ, » velociter scribentis[2]. » Quid simile, fratres mei, qui habet simile lingua Dei cum calamo scribæ? Quid habet si-

[1] Joan. I, 3. — [2] Psal. XLIV, 2.

mile petra cum Christo[1]; quid habet simile agnus cum Salvatore[2]? quid habet leo cum Unigeniti fortitudine[3]? Dicta sunt hæc tamen : et nisi dicerentur, non aliquo modo per hæc visibilia ad invisibilem informaremur. Sic ergo humilem similitudinem calami hujus, nec comparemus illi excellentiæ, nec tamen respuamus. Quæro enim quare linguam suam calamum dixit esse scribæ velociter scribentis? At vero quantumvis velociter scribat scriba, non comparatur illi velocitati, de qua dicit alius Psalmus: « Usque » in velocitatem currit verbum ejus[4]. » Sed mihi videtur, quantum audet humana intelligentia, et hoc posse accipi ex persona Patris dictum, « Lingua mea calamus scribæ. » Quia quod lingua dicitur, sonat et transit; quod scribitur, manet : cum ergo dicat Deus Verbum, et Verbum quod dicitur non sonet et transeat, sed et dicatur et maneat; scriptis hoc maluit Deus comparare, quam sonis. Quod autem addidit, « Velociter scribentis, » impulit mentem ad intelligentiam : sed non pigra remaneat, respiciendo antiquarios, aut respiciendo qualeslibet veloces notarios : si autem hoc attenderit, remanebit ibi. Ipsum « Veloci- » ter, » cogitet velociter; et videat quare dictum sit, « Ve- » lociter. » Velociter Dei tale est, ut velocius nihil sit. In Scripturis enim scribitur littera post litteram, syllaba post syllabam, verbum post verbum; nec ad secundum transitur, nisi primo præscripto. Ibi autem nihil velocius, ubi non multa sunt verba, nec tamen aliquid prætermissum est, cum in uno sint omnia.

VII. Ecce jam Verbum illud sic prolatum, æternum, ab æterno coæternum, veniet sponsus. « Speciosus forma » præ filiis hominum[5]. Præ filiis hominum : » quare non et præ Angelis? quid voluit dicere, « Præ filiis homi-

[1] I Cor. x, 4. — [2] Joan. I, 29. — [3] Apoc. v, 5. — [4] Psal. CXLVII, 15. — [5] Id. XXIV, 3.

» num, » nisi quia homo? Ne hominem Christum quemlibet hominem putares, ait, « Præ filiis hominum specio» sus forma. » Etiam homo præ filiis hominum; etiam inter filios hominum, præ filiis hominum; etiam ex filiis hominum, præ filiis hominum. « Diffusa est gratia in la» biis tuis. » Lex per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est [1]. « Diffusa est gratia in la» biis tuis. » Merito mihi subventum est, « Quia conde» lector legi Dei secundum interiorem hominem? Sed alia » lex in membris meis repugnat legi mentis meæ, et cap» tivum me ducit in lege peccati, quæ est in membris » meis. Miser ego homo, quis me liberabit de corpore » mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum » nostrum [2]. Diffusa est ergo gratia in labiis tuis. » Venit nobis cum verbo gratiæ, cum osculo gratiæ. Quid ista gratia dulcius? Quo pertinet gratia ista? « Beati quorum re» missæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata [3]. » Si severus judex veniret, nec afferret istam gratiam diffusam in labiis suis, quis de salute aliquid speraret? Quis non sibi hoc timeret quod peccatori debebatur? Ille veniens cum gratia, non exegit quod debebatur, solvit quod non debebat. Num enim non peccator debebat mortem? Aut vero tibi peccatori debebatur, nisi supplicium? Debita tua dimisit, et indebita sua exolvit. Magna gratia. Quare gratia? Quia gratis. Propterea tibi gratias agere licet, referre non licet; non enim potes. Quærebat ille quid retribueret, et dixit: « Quid retribuam Domino pro om» nibus quæ retribuit mihi? » et invenit quasi aliquid, « Calicem salutaris accipiam et nomen Domini invocabo [4]. » Hoc illi rependis, quia calicem salutaris accipis, et nomen Domini invocas? Quis tibi dedit ipsum calicem salutarem?

[1] Joan. I, 17. — [2] Rom. VII, 22-25. — [3] Psal. XXXI, 1. — [4] Id. CXV, 12, 13.

Remansit in actione gratiarum, nam in relatione defecit. Inveni quid Deo des, quod ab illo non acceperis; et retuleris gratiam. Sed cave ne, dum quæris quid illi retribuas, quod ab illo non acceperis invenias, sed peccatum tuum. Hoc plane ab illo non accepisti, sed nec ei dare debes. Hoc dederunt Judæi, retribuerunt mala pro bonis: acceperunt ab eo pluviam, et fructum non dederunt, sed spinas dolorum[1]. Ergo bonum quidquid volueris in te dare Deo, non te invenis accepisse nisi a Deo. Ipsa est gratia Dei diffusa in labiis. Fecit te, gratis te fecit. Non enim erat cui præstaret antequam faceret. Perieras, quæsivit te; et inventum revocavit te. Præterita non imputavit, futura promisit. Vere, « Diffusa est gratia in labiis tuis. »

VIII. « Propterea, inquit, benedixit te Deus in æter» num. » Laboratur, ut hoc possit intelligi adhuc a Deo Patre dici, « Propterea benedixit te Deus in æternum. » Accommodatius videtur hoc accipi ex persona Prophetæ. Et mutationes personarum repentinæ, et omnino ex improviso, inveniuntur in sanctis Scripturarum libris; et si quis advertat, plenæ sunt paginæ divinæ : « Domine, li» bera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa, » et statim, « Quid detur tibi, aut quid adjiciatur tibi adversus » linguam subdolam? » Alia illic persona erat, alia hic : ibi petentis, hic subvenientis. « Sagittæ potentis acutæ » cum carbonibus vastatoriis. » Alia persona est, « Quid » detur tibi, aut quid adjiciatur tibi : » et in consequentibus fit alia, « Heu me, quia incolatus meus longinquus » factus est[2]. » In paucis versibus tam crebra mutatio personarum intellectum admonet : non exprimit locum ubi mutatur, non dicitur : Hoc dixit homo, hoc dixit Deus : sed ex ipsis verbis fit nobis intelligere quid ad hominem pertineat, quid ad Deum. Homo autem dicebat :

[1] Matth. XXVII, 29. — [2] Psal. CXIX, 2-5.

« Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera » mea regi. » Homo dicebat, ille dicebat qui scripsit Psalmum; sed ex persona Dei dicebat : incipit dicere et ex sua, « Propterea benedixit te Deus in æternum. » Dixerat enim Deus, « Diffusa est gratia in labiis tuis, » ei quem fecerat speciosum præ filiis hominum, etiam hominem quem Deum ante omnia protulerat, æternus coæternum. Impletus est ergo Propheta gaudio quodam ineffabili, et attendens quid Deus Pater de Filio suo homini revelaverit, qui potuit dicere ista et ex persona Dei, « Propterea, » inquit, benedixit te Deus in æternum. » Quare? Propter gratiam. Illa enim gratia quo pertinet? Ad regnum cœlorum. Primum enim Testamentum terram promiserat: et aliud præmium fuit vel promissio sub lege positorum, aliud sub gratia : terra Chananæorum Judæis sub lege positis, regnum cœlorum Christianis sub gratia positis. Itaque quod pertinebat ad eos qui sub lege positi erant, regnum, terra illa transiit : regnum cœlorum quod pertinet sub gratia positis, non transit. Propterea hic « Benedixit te Deus, non ad tempus, sed « In æter- » num. »

IX. Non defuerunt qui omnia etiam superiora verba ex Prophetæ persona accipi mallent: et hoc quod dictum est, « Eructavit cor meum verbum bonum, » ex Propheta voluerint intelligi, veluti dicente hymnum. (Quisquis enim dicit hymnum Deo, eructat cor ejus verbum bonum : quomodo qui blasphemat in Deum, eructat cor ejus verbum malum.) Ut et illud quod adjunctum est, « Dico ego opera » mea regi, » significare voluerit summum hominis opus non esse, nisi Deum laudare. Illius est specie sua placere tibi, ad te pertinet eum in gratiarum actione laudare. Opera tua si non fuerint laus Dei, incipis te ipsum amare; et pertinebis ad illos, de quibus dicit Apostolus, « Erunt

» enim homines se ipsos amantes[1]. » Displice tibi, placeat tibi qui te fecit; quia in eo tibi displices quod in te ipse fecisti. Opus ergo tuum sit laus Dei, eructet cor tuum verbum bonum. « Dic ergo opera tua regi: » quia ut diceres, rex fecit, et ipse donavit quod offerres. Redde illi de suo, ne velis accepta parte patrimonii tui ire longius et prodige perdere in meretrices, et porcos pascere. Hoc recordamini ex Evangelio. Sed etiam de nobis dictum est, « Mortuus » erat et revixit; perierat, et inventus est[2]. »

X. « Lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis. » Non defuerunt qui sic intelligerent Prophetam ea dixisse quæ scriberet, et ideo linguam suam calamo scribæ comparasse. « Velociter autem scribentis » voluisse dicere, ut significaret ea se scribere, quæ velociter ventura erant, ut velociter scribere, velocia scribere intelligatur, id est, scribere non tardatura. Non enim tardavit Deus exhibere Christum. Quam cito evolutum sentitur, quod peractum agnoscitur? Recordare generationes ante te, invenies Adam tanquam hesterno die factum. Ita gesta legimus omnia ab ipso principio : ergo velociter facta sunt. Velociter erit et dies judicii : præveni velocitatem ipsius : velociter veniet, velocius tu mutare. Aderit facies judicis, sed vide quid dicit Propheta : « Præveniamus faciem ejus in confessio» ne[3]. Diffusa est gratia in labiis tuis, propterea bene» dixit te Deus in æternum. »

XI. « Accingere gladium tuum circa femur potentissi» me[4]. Gladium tuum, » quid, nisi verbum tuum? Illo gladio stravit inimicos, illo gladio divisit filium a patre, filiam a matre, nurum a socru. Legimus hæc in Evangelio : « Non veni pacem mittere, sed gladium. Et erunt in » una domo quinque divisi adversum se, duo adversus » tres, et tres adversus duos erunt divisi : id est, filius

[1] 2 Tim. III, 12. — [2] Luc. XV, 32. — [3] Psal. XCIV, 2. — [4] Id. XLIV, 4.

» adversus patrem, filia adversus matrem, nurus adver-
» sus socrum suam[1]. » Divisio hæc quo gladio facta est, nisi quem Christus attulit? Et revera, fratres, etiam quotidianis exemplis videmus hæc. Placet juveni alicui Deo servire, displicet patri : divisi sunt adversus se : ille promittit terrenam hæreditatem, ille amat cœlestem : aliud iste pollicetur, aliud ille eligit. Non sibi putet pater factam injuriam, Deus solus illi præfertur : et tamen litigat cum filio volente servire Deo. Sed fortior est ille gladius spiritalis separans, quam copulans natura carnalis. Fit hoc et de filia adversus matrem, multo magis et de nuru adversus socrum. Nam aliquando in una domo nurus et socrus inveniuntur hæretica et catholica. Et ubi fortiter recipitur iste gladius rebaptizationem non timemus. Potuit dividi filia adversus matrem suam, et non potest nurus adversus socrum suam?

XII. Factum est hoc generaliter etiam in genere humano, divisus est filius adversus patrem. Fuimus enim aliquando filii diaboli. Adhuc infidelibus dictum est : « Vos
» a patre diabolo estis[2]. » Et omnis infidelitas nostra, unde, nisi a patre diabolo? Non ille creando pater, sed nos illum imitando filii. Jam modo videtis filium adversus patrem divisum. Venit gladius ille, renuntiat diabolo : invenit alium patrem, invenit aliam matrem. Ille ad imitationem se præbens, generabat in exitium : parentes duo quos invenimus, in vitam æternam generant. Divisus est filius adversus patrem. Divisa est filia adversus matrem suam : Plebs illa quæ de Judæis credidit, divisa est adversus synagogam. Divisa est et nurus adversus socrum suam : Plebs de Gentibus veniens, nurus dicitur; quia sponsus Christus filius synagogæ. Unde enim natus est Filius Dei secundum carnem? Ex illa synagoga. Ille qui

[1] Matth. v, 34, 35, et Luc. xii, 51-53. — [2] Joan. viii, 44.

dimisit patrem et matrem; et adhæsit uxori suæ, ut essent duo in carne una[1] : non conjectura nostra, sed attestante Apostolo, et dicente : « Sacramentum hoc magnum est, » ego autem dico in Christo et in Ecclesia[2]. » Dimisit enim patrem quodam modo : non omnino dimisit veluti ad separationem, sed ad susceptionem humanæ carnis; Quomodo dimisit? « Quia cum esset in forma Dei, non » rapinam arbitratus est esse æqualis Deo, sed semet- » ipsum exinanivit, formam servi accipiens[3]. » Quomodo dimisit et matrem? Gentem Judæorum, synagogam illam hærentem veteribus sacramentis. Ad ipsam figuram pertinet quod ait : « Quæ est mihi mater, aut qui fratres[4]? » Ille enim intus docebat, illi foris stabant. Videte si non modo ita sunt Judæi. Docet Christus in Ecclesia, illi foris stant. Socrus ergo quid est? Mater sponsi Domini nostri Jesu Christi, synagoga est. Proinde nurus ejus Ecclesia, quæ veniens de Gentibus non consensit in circumcisionem carnalem, divisa est adversus socrum suam. « Accingere » gladium tuum. » De potentia hujus gladii loquebamur, cum ista diceremus.

XIII. « Accingere gladium tuum, » sermonem tuum : « Circa femur potentissime, » circa femur habens gladium. Quid est, « Circa femur? » quid significat de femore? Carnem. Unde illud est : « Non deficiet princeps » de Juda, et dux de femoribus ejus[5]. » Nonne et ipse Abraham, cui promissum erat semen, in quo benedicerentur omnes gentes, quando misit servum suum ad quærendam et ducendam uxorem filio suo, unde veniret illud semen sanctum, in quo benedicerentur omnes gentes; fide tenens, in illa veluti humilitate seminis esse magnitudinem nominis, id est, Filium Dei venturum ex filiis

[1] Gen. II, 24. — [2] Ephes. V, 32. — [3] Philip. II, 6. — [4] Matth. XII, 48. — [5] Gen. XLIX, 10.

hominum per semen Abrahæ; fecit ipsum servum suum, quem mittebat, ita sibi jurare : « Pone, inquit, manum » tuam sub femore meo, et sic jura[1]. » Quasi diceret, Pone manum tuam ad altare, aut ad Evangelium, aut ad Prophetam, aut ad aliquid sanctum. Sub femore meo, inquit, pone manum : habens fiduciam, nec reverens turpitudinem, sed intelligens veritatem. Propterea : « Accingere gladium tuum circa femur potentissime. » Potentissimo etiam circa femur : « Quia quod infirmum est » Dei, fortius est hominibus[2]. Potentissime. »

XIV. « Specie tua et pulchritudine tua. » Justitiam accipe, qua semper es speciosus et pulcher : « Et intende, » et prospere procede, et regna[3]. » Nonne videmus? Certe jam factum est. Attendite orbem terrarum : intendit, prospere processit, et regnat, subditæ sunt omnes gentes. Quid erat illud videre in spiritu? Quod nunc est experiri in veritate. Quando dicebantur hæc, nondum ita regnabat Christus, nondum intenderat, nondum processerat : prædicabantur, exhibita sunt, jam ea tenemus : in multis redditorem habemus Deum, in paucis debitorem. « Intende, et prospere procede, et regna. »

XV. « Propter veritatem et mansuetudinem, et justi- » tiam[4]. » Reddita est veritas, quando veritas de terra » orta est, et justitia de cœlo prospexit[5]. » Præsentatus est Christus expectationi generis humani, ut in semine Abrahæ benedicerentur omnes gentes. Prædicatum est Evangelium; veritas est. Quid mansuetudo? Passi sunt Martyres, et inde multum processit, et promovit per omnes gentes regnum Dei : quia patiebantur Martyres, nec deficiebant, nec resistebant; dicentes omnia, nihil occultantes; parati ad omnia, nihil recusantes. Magna mansuetudo.

[1] Gen. XII, 3, XXIV, 2, 3, et XXVI, 4. — [2] I Cor. I, 25. — [3] Psal. XLIV, 5. — [4] Ibid. — [5] Id. LXXXIV, 12.

Corpus Christi hoc fecit, in capite suo didicit. Ille prior sicut ovis ad occisionem ductus est, et sicut agnus coram » tondente se non aperuit os suum[1] : » usque adeo mansuetus, ut pendens in cruce diceret : « Pater, ignosce illis » quia nesciunt quid faciunt[2]. » Quid propter justitiam? « Veniet etiam, ut judicet, et retribuat unicuique se» cundum opera sua[3]. » Dixit veritatem, pertulit iniquitatem, allaturus est æquitatem. « Et deducet te mirabiliter » dextera tua. » Nos dextera ipsius, ipse dextera sua. Ille enim Deus, nos homines. Dextera sua deductus est, id est, potentia sua. Etenim potentiam quam Pater habet, habet et ipse, et immortalitatem Patris habet et ipse; divinitatem Patris habet, æternitatem Patris habet, virtutem Patris habet. Deducet eum mirabiliter dextera ejus, faciens divina, patiens humana, malitias hominum sternens bonitate sua. Adhuc deducitur et ubi nondum est, et dextera ejus deducit eum. Hoc enim eum ducit, quod ipse donavit sanctis suis. « Deducet te mirabiliter dextera tua. »

XVI. « Sagittæ tuæ acutæ potentissimæ[4] : » verba cor transfigentia, amorem excitantia. Unde dicitur in Canticis Canticorum : « Quia vulnerata charitate ego sum[5]. » Dicit enim vulneratam se esse charitate, id est, amare se dicit, æstuare se dicit, suspirare sponso, unde accepit sagittam verbi. « Sagittæ tuæ acutæ potentissimæ : » et transfigentes, et efficientes : « Acutæ potentissimæ. Populi sub te » cadent. » Qui ceciderunt? Qui percussi sunt, et ceciderunt. Populos videmus subditos Christo, cadentes non videmus. Exponit ubi cadunt : « In corde. » Ibi se erigebant adversus Christum, ibi cadunt ante Christum. Blasphemabat Saulus Christum, erectus erat : supplicat Christo, cecidit, prostratus est : occisus est inimicus

[1] Isaï. LIII, 7. — [2] Luc. XXIII, 34. — [3] Rom. II, 6. — [4] Psal. XLIV, 6. — [5] Cant. II, 5, et V, 8.

Christi, ut vivat discipulus Christi. De cœlo emissa sagitta, corde percussus est Saulus, nondum Paulus, adhuc Saulus, adhuc erectus, nondum prostratus : accepit sagittam, cecidit in corde. Non enim quod prostratus est in facie, ibi cecidit in corde : sed ubi ait : « Domine, quid » me jubes facere[1]? » Modo ibas ad Christianos alligandos et perducendos ad pœnam, et modo dicis Christo : « Quid » me jubes facere? » O sagittam acutam, potentissimam, qua accepta cecidit Saulus ut esset Paulus! Ut ille, ita et populi : gentes attendite, videte subditas Christo. Ergo, « Populi sub te cadent, in corde inimicorum regis : » hoc est, in corde inimicorum tuorum. Ipsum enim appellat regem, ipsum novit regem. « Populi sub te cadent, » in corde inimicorum regis. Inimici erant : acceperunt sagittas tuas, ceciderunt ante te. Ex inimicis amici facti sunt : inimici mortui sunt, amici vivunt. Hoc est : « Pro » his quæ commutabuntur. » Quærimus intelligere verba singula, versus singulos : ita tamen quærimus, ut de Christo dici nemo dubitet. « Populi sub te cadent, in corde ini» micorum regis. »

XVII. « Sedes tua, Deus, in sæcula sæculorum. » Quia benedixit te Deus in æternum, propter gratiam diffusam in labiis tuis. Erat autem sedes regni judaïci temporalis, pertinens ad eos qui sub lege erant, non ad eos qui sub gratia erant : venit ille ut liberaret eos qui sub lege erant, et sub gratia constitueret. « Sedes ejus in sæcula sæculo» rum. » Quare? Quia sedes illa prima regni temporalis fuit. Unde nunc sedes in sæcula sæculorum? Quia Dei. « Sedes tua, Deus, in sæcula sæculorum. » O æternitatis divinitas! Non enim posset Deus sedem habere temporalem. « Sedes tua, Deus, in sæcula sæculorum. Virga » directionis, virga regni tui. » Directionis virga est, quæ

[1] Act. IX, 6.

dirigit homines. Curvi erant, distorti erant : sibi regnare cupiebant, se amabant, facta sua mala diligebant; non voluntatem suam Deo subdebant, sed voluntatem Dei ad suas concupiscentias flectere volebant. Irascitur enim peccator et iniquus plerumque Deo, quia non pluit; et non vult sibi Deum irasci, quia fluit. Et ad hoc prope modum sedent quotidie homines, ut disputent contra Deum : Hoc facere debuit, hoc non bene fecit. Tu videlicet vides quid facias, ille nescit? Distortus tu es, ille rectus est. Distortum ad rectum quando conjungis? Collineari non potest. Tanquam si in pavimento æquali ponas lignum curvum; non adjungitur, non cohæret, non coaptatur pavimento : pavimentum ubique æquale est; sed illud curvum est, non coaptatur æquali. Ergo Dei voluntas æqualis est, tua curva est : propterea tibi curva videtur illa, quia tu illi coaptari non potes : dirige ad illam te, ne illam velis curvare ad te; quia non potes, frustra conaris : illa semper directa est. Vis illi hærere? Corrigere. Erit virga ipsius qui te regit, virga directionis. Inde et rex a regendo dicitur. Non autem regit qui non corrigit. Ad hoc est rex noster rectorum rex. Quomodo et sacerdos a sanctificando nos, ita et rex a regendo nos. Sed quid ait alio loco? « Cum sancto sanctus eris, et cum viro innocente innocens eris, et cum electo electus eris, et cum perverso perversus eris[1]. » Non quia perversus Deus, sed quia perversi perversum eum putant. Placet tibi bonum, bonus est Deus : displicet tibi, quasi pravus est Deus. Curvus est ad te Deus, tua curvatura facit hoc : nam illius rectitudo semper manet. Audi in alio Psalmo : « Quam bonus Deus Israël rectis corde[2] ! »

XVIII. « Virga directionis, virga regni tui. Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem[3]. » Vide virgam direc-

[1] Psal. XVII, 26, 27. — [2] Id. LXXII, 1. — [3] Id. XLIV, 8.

tionis, « Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem. » Accede ad istam virgam, sit tibi rex Christus : regat te virga ista, ne frangat te. Virga enim ferrea est illa, inflexibilis. Et quid dictum est? « Reges eos in virga ferrea, et tan- » quam vas figuli conteres eos[1]. » Alios regit, alios conterit : regit spiritales, conterit carnales. Ergo accede ad istam virgam. Quid in ea times? Hæc est tota virga : « Di- » lexisti justitiam, et odisti iniquitatem. » Quid times? Sed forte iniquus eras : audis enim regem tuum, quia odit iniquitatem, et times. Est quod facias. Quid odit? Iniquitatem : numquid te? Sed in te est iniquitas? Odit illam Deus, oderis et tu : ut unam rem ambo oderitis. Eris enim Deo amicus, si odisti quod odit. Ita et amabis quod amat. Displiceat in te ipso tibi iniquitas tua, et placeat tibi creatura ipsius. Homo enim es iniquus. Duo dixi nomina : duo nomina, homo et iniquus : in istis duobus nominibus unum est naturæ, alterum culpæ : unum tibi Deus fecit, alterum tu fecisti : ama quod Deus fecit, oderis quod tu fecisti ; quia et ipse hoc odit. Vide quomodo jam illi incipias conjungi, cum odisti quod odit. Peccatum puniturus est, quia virga directionis est virga regni ipsius. Sed non potest ut non puniat peccatum? Puniendum est peccatum : si puniendum non esset, nec peccatum esset. Præveni illum : non vis ut ipse puniat, tu puni. Ideo enim adhuc ipse parcit, differt, tenet manum, arcum intendit, hoc est minas. Clamaret tantum feriturum se, si vellet ferire? Differt ergo manum a peccatis tuis : tu noli differre. Converte te ad punienda peccata tua, quia impunita esse peccata non possunt. Puniendum ergo erit, aut a te, aut ab ipso : tu agnosce, ut ille ignoscat. Attende exemplum in illo Psalmo pœnitentiæ, « Averte faciem » tuam a peccatis meis[2]. » Numquid dixit, a me? Alio

[1] Psal. II, 9. — [2] Id. L, 11.

enim loco aperte dicit, « Ne avertas faciem tuam a me[1]. » Ergo, « Averte faciem tuam a peccatis meis : » nolo videas peccata mea. Quia videre Dei, animadvertere est. Ideo et judex quod punit, animadvertere dicitur, id est, animum illuc advertere ; intendere utique ad puniendum, quia judex est. Sic est et judex Deus. « Averte faciem tuam a » peccatis meis. » Tu ab ipsis faciem noli avertere, si vis ut Deus ab ipsis avertat faciem suam. Vide quomodo hoc offert Deo in ipso Psalmo : « Facinus meum ego, inquit, » agnosco, et peccatum meum ante me est semper[2]. » Hoc non vult esse ante Deum, quod vult esse ante se. « Virga directionis, virga regni tui. » Nemo sibi multum de misericordia Dei blandiatur, virga directionis est. Numquid dicimus non esse misericordem Deum? Quid misericordius eo, qui parcit tantum peccatoribus, eo qui in omnibus conversis ad se non curat præterita? Sic eum dilige misericordem, ut velis esse veracem : non enim misericordia potest illi auferre justitiam, neque justitia misericordiam. Interim quandiu ille differt, tu noli differre : quoniam virga directionis, virga regni ipsius.

XIX. « Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem : prop» terea unxit te, Deus, Deus tuus[3]. » Propterea unxit te, ut diligeres justitiam, et odires iniquitatem. Et vide quomodo ait : « Propterea unxit te, Deus, Deus tuus. » O tu Deus, unxit te Deus tuus. Deus ungitur a Deo. Etenim in latino putatur idem casus nominis repetitus : in græco autem evidentissima distinctio est, quia unum nomen est quod compellatur, et alterum ab eo qui compellat, « Unxit te Deus. » O tu « Deus, unxit te Deus tuus : » quomodo si diceret : Propterea unxit te, o tu Deus, Deus tuus. Sic accipite, sic intelligite, sic in græco evidentissimum est. Ergo quis est Deus unctus a Deo? Dicant no-

[1] Psal xvix, 9. — [2] Id. L, 5. — [3] Id. XLIV, 8.

bis Judæi. Scripturæ istæ communes sunt. Unctus est Deus a Deo : unctum audis, Christum intellige. Etenim Christus a chrismate : hoc nomen quod appellatur Christus, unctionis est : nec in aliquo alibi ungebantur reges et sacerdotes, nisi in illo regno ubi Christus prophetabatur et ungebatur, et unde venturum erat Christi nomen : nusquam est alibi omnino, in nulla gente, in nullo regno. Unctus est ergo Deus a Deo : quo oleo, nisi spiritali? Oleum enim visibile in signo est, oleum invisibile in sacramento est, oleum spiritale intus est. Unctus est nobis Deus, et missus est nobis : et ipse Deus ut ungeretur homo erat : sed ita homo erat, ut Deus esset, ita Deus erat, ut homo esse non dedignaretur : verus homo, verus Deus; in nullo fallax, in nullo falsus; quia ubique verax, ubique veritas. Deus ergo homo, et ideo unctus Deus, quia homo Deus, et factus est Christus.

XX. Hoc figurabatur in eo quod Jacob lapidem sibi ad caput posuerat, et dormierat[1]. Jacob Patriarcha lapidem sibi ad caput posuerat : dormiens autem illo lapide ad caput posito, vidit apertis cœlis scalam a cœlo in terram, et Angelos ascendentes et descendentes : hoc viso evigilavit, unxit lapidem, et discessit. In illo lapide intellexit Christum, ideo unxit. Videte ex quo prædicatur Christus. Quid sibi vult illa unctio lapidis, præsertim apud Patriarchas, qui unum Deum colebant? Factum est autem in figura, et discessum est. Non enim unxit lapidem, et venit illuc semper adorare, et sacrificia ibi facere. Expressum est mysterium, non inchoatum sacrilegium. Et videte lapidem : « Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic » factus est in caput anguli[2]. » Et quia caput viri Christus[3], propterea lapis ad caput. Attendite magnum sacramentum : Lapis Christus. « Lapidem vivum, ait Petrus,

[1] Gen. XXVIII, 11. — [2] Psal. CXVII, 22. — [3] I Cor. XI, 3.

» ab hominibus reprobatum, a Deo autem electum[1]. » Et lapis ad caput, quia caput viri Christus[2]. Et unctus lapis, quia a Chrismate dictus est christus. Et videntur scalæ revelante Christo a terra in cœlum, vel a cœlo in terram, et ascendentes et descendentes Angeli[3]. Quid hoc sit, melius videbimus, cum testimonium evangelicum ab ipso Domino commemoraverimus. Nostis quia Jacob ipse est Israël[4]. Illi enim cum Angelo luctanti et prævalenti, et benedicto ab eo cui prævaluit, nomen mutatum est, ut appellaretur Israël : sicut populus Israël prævaluit Christo, ut crucifigeret eum : et tamen in his qui Christo crediderunt, ab ipso cui prævaluit, benedictus est. Sed multi non crediderunt, inde claudicatio Jacob. Benedictio et claudicatio. Benedictio in his qui crediderunt, nam postea novimus ex illo populo multos credidisse. Claudicatio autem in his qui non crediderunt. Et quia plures non crediderunt, et pauci crediderunt : ideo ut fieret claudicatio, tetigit latitudinem femoris ejus. Quid est latitudo femoris ejus ? Multitudo generis. Videte ergo scalas illas : Dominus quando vidit Nathanaëlem in Evangelio ait : « Ecce vere Israëlita, in quo dolus non est[5]. » Sic enim dicitur de ipso Jacob, « Et erat Jacob sine » dolo habitans in domo[6] : » hoc recolens Dominus videns Nathanaëlem sine dolo de gente illa et de populo illo, « Ecce vere, inquit, Israëlita in quo dolus non » est. » Appellavit Israëlitam, in quo dolus non esset, propter Jacob. Et ille Nathanaël, « Unde me nosti? » Et Dominus, « Cum esses sub arbore fici vidi te : » id est, cum esses in illo populo sub lege constitutus, quæ carnali umbra illum populum protegebat, ibi te vidi. Quid est, ibi te vidi ? Ibi tui misertus sum. Ille autem recordatus

[1] I Petr. II, 4. — [2] I Cor. XI, 3. — [3] Gen. XXVIII, 12, et Joan. I, 51. — [4] Gen. XXXII, 28. — [5] Joan I, 47. — [6] Gen. XXV, 27.

quod fuerat etiam sub arbore fici in veritate, admiratus, quia putabat se a nemine visum cum ibi esset, confitetur et dicit : « Tu es Filius Dei, tu es rex Israël. » Quis hoc dixit? Qui audierat quod verus esset Israëlita, et dolus in illo non esset. Et Dominus, « Quia dixi tibi : Vidi te » sub arbore fici, credidisti, majora horum videbis. » Loquitur cum Israël, cum Jacob, cum illo qui sibi lapidem ad caput posuerat. « Majora horum videbis. » Quæ majora? Quia jam lapis ille ad caput est. « Amen dico vobis, » videbitis cœlum apertum, et Angelos Dei ascendentes » et descendentes super Filium hominis[1]. » Angeli Dei ascendant et descendant per scalas illas, fiat hoc in Ecclesia. Angeli Dei annuntiatores sunt veritatis : ascendant et videant, « In principio erat Verbum, et Verbum erat » apud Deum, et Deus erat Verbum. » Descendant, et videant, « Quia Verbum caro factum est, et habitavit in » nobis[2]. » Ascendant, ut erigant magnos : descendant, ut nutriant parvos. Vide ascendentem Paulum : « Sive » mente excessimus, Deo. » Vide descendentem : « Sive » temperantes sumus, vobis[3]. » Vide ascendentem : « Sa» pientiam loquimur inter perfectos. » Vide descendentem : « Lac vobis potum dedi, non escam[4]. » Hoc fit in Ecclesia : ascendunt et descendunt Angeli Dei super Filium hominis : quia sursum est Filius hominis, ad quem ascendunt corde, id est, caput ejus ; et deorsum Filius hominis, id est, corpus ejus. Membra ejus hic sunt, caput sursum est : ascenditur ad caput, descenditur ad membra. Christus ibi, Christus hic. Nam si ibi tantum, et hic non ; unde vox illa : « Saule, Saule, quid me persequeris[5]? » Quis enim illi in cœlo molestus fuit? Nemo, nec Judæi, nec Saulus, nec diabolus tentator ; nemo ibi molestus illi : sed

[1] Joan. I, 48-51. — [2] Ibid. I et 14. — [3] I Cor. V, 13. — [4] Id. II, 6, et III, 2. — [5] Act. IX, 4.

sicut in compage corporis humani pede calcato lingua clamat.

XXI. « Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem : propter» terea unxit te, Deus, Deus tuus[1]. » Locuti sumus de uncto Deo, hoc est de Christo. Non potuit apertius dici nomen Christi, quam ut diceretur unctus Deus. Quomodo speciosus forma præ filiis hominum : sic unctus, « Oleo » exultationis præ participibus suis. » Qui enim participes ejus? Filii hominum : quoniam et ipse Filius hominis particeps factus est mortalitatis illorum, ut faceret eos participes immortalitatis suæ.

XXII. « Myrrha et gutta et casia a vestimentis tuis[2]. » Odores boni a vestimentis tuis. Vestimenta ejus sunt sancti ejus, electi ejus, tota Ecclesia ejus, quam sibi sicut vestem exhibet, sine macula et ruga[3] : propter maculam, abluens in sanguine; propter rugam, extendens in cruce. Inde bonus odor qui significatur nominatis quibusdam aromatis. Audi Paulum illum minimum, fimbriam de vestimento quod tetigit mulier in fluxu sanguinis, et sanata est[4]; audi illum dicentem : « Christi bonus odor sumus » in omni loco, et in iis qui salvi fiunt, et in iis qui pe» reunt[5]. » Non dixit : « Bonus odor in iis qui salvi fiunt, et malus odor in iis qui pereunt : « Sed, quod ad nos at» tinet, bonus odor sumus, et in iis qui salvi fiunt, et in » iis qui pereunt. » Salvum fieri hominem bono odore, non est improbabile neque incredibile : perire autem hominem bono odore, quæ ratio est? Magna vis, magna veritas : et si capi non potest, ita est. Nam ut noveritis quia difficile capitur, statim subjecit : « Et ad hæc quis » idoneus[6]? » Quis intelligat homines mori bono odore? Tamen aliquid dicam, fratres. Ecce ipse Paulus prædi-

[1] Psal. XLIV, 8. — [2] Ibid. 9. — [3] Ephes. V, 27. — [4] Matth. IX, 20. — [5] 2 Cor. II, 15. — [6] Ibid. 16.

cabat Evangelium, multi illum amabant prædicatorem Evangelii, multi illi invidebant : qui illum amabant, bono odore salvabantur; qui illi invidebant, bono odore peribant. Ideo et pereuntibus non malus odor, sed bonus odor. Ideo enim magis illi invidebant, quia tam bona in illo gratia prævalebat : nemo enim invidet misero. Erat ergo gloriosus in prædicatione verbi Dei, et vivens secundum regulam illius virgæ directionis : et diligebant eum qui in illo diligebat Christum, qui sequebantur bonum odorem, diligebant amicum sponsi sui, ipsa sponsa quæ dicit in Canticis Canticorum : « Post odorem unguentorum tuo» rum curremus[1]. » Illi autem quanto magis eum videbant in gloria prædicationis Evangelii et in vita inculpabili, tanto magis invidia torquebantur, et occidebantur bono odore.

XXIII. « Myrrha et gutta et casia a vestimentis tuis, a » domibus eburneis, ex quibus delectaverunt te filiæ re» gum[2]. » Domos eburneas, domos magnas, domos regales, quasvis elige, delectaverunt inde Christum filiæ regum. Vis domos eburneas spiritaliter accipere? Magnas domos, et magna tabernacula Dei, corda sanctorum, ipsosque reges regentes carnem, subjugantes sibi turbas humanarum affectionum, castigantes corpus, et servituti subjicientes, accipe : quia inde delectaverunt eum filiæ regum. Etenim omnes animæ quæ illis prædicantibus et evangelizantibus natæ sunt, filiæ regum sunt : et Ecclesiæ filiæ Apostolorum, filiæ regum sunt. Ille est enim Rex regum : illi autem reges de quibus dictum est : « Sedebi» tis super duodecim sedes, judicantes duodecim tribus » Israël[3]. » Prædicaverunt verbum veritatis, et genuerunt Ecclesias, non sibi, sed illi. Ad hoc sacramentum pertinet quod scriptum est in Lege : « Si mortuus fuerit

[1] Cant. I, 3. — [2] Psal. XLIV, 10. — [3] Matth. XIX, 28.

» frater, accipiat uxorem ejus frater ejus, et suscitet semen » fratri suo. Accipiat uxorem frater ejus et suscitet se- » men non sibi, sed fratri suo[1]. » Dixit Christus : « Dic » fratribus meis[2]. » Dixit in Psalmo : « Narrabo nomen » tuum fratribus meis[3]. » Mortuus est Christus, resurrexit, ascendit, absentavit se corpore : susceperunt fratres ejus uxorem ejus, prædicatione Evangelii generaturi filios, non per se ipsos, sed per Evangelium, propter nomen fratris. « In Christo enim Jesu, inquit, per Evangelium, » ego vos genui[4]. » Itaque suscitantes semen fratri suo, quotquot genuerunt, non Paulianos aut Petrianos, sed Christianos nominaverunt. Vdete si non iste sensus vigilat et in his versibus. Cum enim diceret : « A domibus ebur- » neis, » dixit de regalibus, amplis, pulchris, lenibus, qualia sunt corda sanctorum : subjecit, « Ex quibus te » delectaverunt filiæ regum, in honore tuo. Filiæ » quidem « Regum, » filiæ Apostolorum tuorum : sed, « In » honore tuo, » quia semen illi suscitaverunt fratri suo. Ideo ipsos quos suscitaverat fratri suo Paulus, cum videret currere ad nomen suum, exclamavit : « Numquid Pau- » lus crucifixus est pro vobis[5] ? » Quid enim ait Lex? Et habeat natus nomen defuncti[6]. Defuncto nascatur, defuncti nomine appelletur. Servat hoc legitimum Paulus : volentes appellari ex nomine suo, revocat : « Numquid » Paulus pro vobis crucifixus est? » Ad defunctum aspicite : « Numquid Paulus pro vobis crucifixus est? » Et quid ergo? Quando illos generasti, quid si nomen tuum illis imposuisti? Non. Ait enim : « Aut in nomine Pauli » baptizati estis[7]? Delectaverunt te filiæ regum in honore » tuo. » Tenete, servate « In honore tuo. » Hoc est ha-

[1] Deut. xxv, 5. — [2] Matth. xxviii, 10. — [3] Psal. xxi, 13. — [4] 1 Cor. iv, 15. — [5] Id. i, 13. — [6] Hoc non est verum, vide Retract. ii, c. 12; et lib. Quæst. in Deut. Quæst. 46. — [7] 1 Cor. i, 13.

bere vestem nuptialem, illius honorem, illius gloriam quærere. Intelligite etiam filias regum, civitates, quæ crediderunt in Christum, et a regibus conditæ sunt : et, « A domibus eburneis, » divitibus, superbis, elatis. « Filiæ regum delectaverunt te in honore tuo : » quia non quæsierunt honorem patrum suorum, sed quæsierunt honorem tuum. Ostendatur mihi Romæ in honore tanto templum Romuli, in quanto ibi ostendo memoriam Petri. In Petro quis honoratur, nisi ille defunctus pro nobis? Sumus enim Christiani, non Petriani. Et si nati per fratrem defuncti, tamen cognominati nomine defuncti. Per illum nati, sed illi nati. Ecce Roma, ecce Carthago; ecce aliæ et aliæ civitates filiæ regum sunt; et delectaverunt regem suum in honore ipsius; et ex omnibus fit una quædam regina.

XXIV. Quale carmen nuptiale? Ecce inter cantica hilaritatis plena, procedit et ipsa sponsa. Sponsus enim veniebat, ipse describebatur, in illum erat omnis intentio nostra : procedat et ista. « Astitit regina a dextris tuis [1]. » Quæ a sinistris, non regina. Stabit enim quædam et a sinistris, cui dicetur : « Vade in ignem æternum. » A dextris autem stabit, cui dicetur : « Venite benedicti Patris » mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab ini- » tio mundi [2]. Astitit regina a dextris tuis, vestitu deau- » rato, circumamicta varietate. » Vestitus reginæ hujus quis est? Et pretiosus est, et varius est : sacramenta doctrinæ in linguis omnibus variis. Alia lingua afra, alia syra, alia græca, alia hæbrea, alia illa et illa : faciunt istæ linguæ varietatem vestis reginæ hujus. Quomodo autem omnis varietas vestis in unitate concordat, sic et omnes linguæ ad unam fidem. In veste varietas sit, scissura non sit. Ecce varietatem intelleximus de diversitate linguarum et vestem intellixemus propter unitatem : in ipsa au-

[1] Psal. XLIV, 10. — [2] Matth. XXV, 34, et 41.

tem varietate aurum quod est? Ipsa sapientia. Quælibet sit varietas linguarum, unum aurum prædicatur : non diversum aurum, sed varietas de auro. Eamdem quippe sapientiam, eamdem doctrinam et disciplinam omnes linguæ prædicant. Varietas in linguis, aurum in sententiis.

XXV. Alloquitur Propheta reginam istam : libenter enim illi cantat : et unumquemque nostrum; si tamen noverimus ubi sumus, et ad illud corpus pertinere conemur, et fide et spe pertineamus uniti in membris Christi. Nos enim alloquitur. « Audi filia, et vide. » Alloquitur eam tanquam unus de patribus, quia filiæ regum sunt : etsi alloquatur Propheta, etsi alloquatur Apostolus, tanquam filiam; sic enim dicimus, Patres nostri Prophetæ, Patres nostri Apostoli : si nos illos ut Patres, illi nos ut filios : et vox una paterna alloquitur unicam filiam. « Audi, filia, et vide. » Prius audi, postea vide. Ventum est enim ad nos cum Evangelio et prædicatum est nobis quod nondum videmus, et audiendo credidimus, credendo videbimus : sicut dicit ipse sponsus apud Prophetam : « Populus quem » non cognovi, servivit mihi, in obauditu auris obedivit » mihi[1]. » Quid est, « In obauditu auris? » Quia non vidit. Viderunt Judæi, et crucifixerunt : non viderunt gentes, et crediderunt. Veniat regina de gentibus in vestitu deaurato, circumamicta varietate : veniat ex gentibus, veniat circumamicta omnibus linguis, in unitate sapientiæ dicatur ei : « Audi, filia, et vide. » Si non audieris, non videbis. Audi ut mundes cor fide, sicut Apostolus ait in Actibus Apostolorum : « Fide mundans corda eo» rum[2]. » Ad hoc enim audimus quod credamus, antequam videamus, ut credendo cor mundemus, unde videre possimus. Audi ut credas; munda cor fide. Et cum cor mundavero, quid videbo? « Beati mundo corde, quia

[1] Psal. XVII, 45. — [2] Act. XV, 9.

» ipsi Deum videbunt[1]. Audi, filia, et vide : et inclina » aurem tuam. » Parum est audi, humiliter audi : « In- » clina aurem tuam. Et obliviscere populum tuum et do- » mum patris tui[2]. » Erat populus quidam, et domus patris quædam, in qua nata es, populus Babyloniæ, habens regem diabolum. Undecumque venerunt gentes, a patre diabolo venerunt : sed patri diabolo renuntiaverunt. « Obliviscere populum tuum et domum patris tui. » Fœdam te ille genuit, cum peccatricem fecit : pulchram te iste regenerat, qui justificat impiam. « Obliviscere popu- » lum tuum, et domum patris tui. »

XXVI. « Quoniam concupivit rex speciem tuam[3]. » Quam speciem, nisi quam ipse fecit? « Concupivit spe- » ciem. » Cujus speciem? Peccatricis, iniquæ, impiæ, qualis erat apud patrem diabolum, et apud populum suum? Non, sed de qua dicitur : « Quæ est ista quæ as- » cendit dealbata[4]? » Antea ergo non erat alba, postea dealbata. « Quia si fuerint peccata vestra sicut phœni- » cium, tanquam nivem dealbabo[5]. Concupivit rex spe- » ciem tuam. » Quis rex? « Quia ipse est Dominus Deus » tuus : » Jam vide si non debes dimittere patrem tuum illum, et populum tuum illum, et venire ad regem istum, Deum tuum : Deus tuus est, rex tuus est. Rex tuus, et ipse est sponsus tuus. Regi nubis Deo, ab illo dotata, ab illo decorata, ab illo redempta, ab illo sanata. Quidquid habes unde illi placeas, ab illo habes.

XXVII. « Et adorabunt eum filiæ Tyri in muneri- » bus[6]. » Ipsum regem tuum Deum tuum « Adorabunt » filiæ Tyri in muneribus. Filiæ Tyri, » filiæ gentium : a parte ad totum. Tyrus vicina huic terræ ubi prophetia erat, significabat gentes credituras Christo. Inde erat illa

[1] Matth. v, 8. — [2] Psal. xliv, 11. — [3] Ibid. 12. — [4] Cant. viii, 5. — [5] Isaï. i, 18. — [6] Psal. xliv, 13.

Chananæa, quæ primo canis est appellata. Nam ut noveritis quia inde erat, Evangelium sic loquitur : « Secessit » in partes Tyri et Sidonis, et ecce mulier Chananæa de » finibus illis egressa clamabat, » et cætera quæ ibi narrantur. Quæ primo canis erat apud patrem suum et in populo suo, clamando et veniendo ad istum regem, decora facta credendo in illum, quid meruit audire? « O mulier, » magna est fides tua[1]. Concupivit rex speciem tuam. Et » adorabunt eum filiæ Tyri in muneribus. » Quibus muneribus? Sic ad se vult veniri rex iste, et thesauros suos impleri vult : et ipse donavit unde impleantur et a vobis impleantur. Veniant, inquit, adorent eum in muneribus. Quid est, in muneribus? « Nolite vobis condere thesauros in terra, » ubi tinea et rubigo exterminat, et ubi fures effodiunt et » furantur : sed thesaurizate vobis thesauros in cœlo, ubi » neque fur neque tinea corrumpit. Ubi enim fuerit the» saurus tuus, illic erit et cor tuum[2]. » Venite cum muneribus : « Date eleemosynas, et omnia munda sunt » vobis[3]. » Venite cum muneribus ad eum qui dicit : « Misericordiam volo magis quam sacrificium[4]. » Ad illud templum quod erat ante umbra futuri, veniebatur cum tauris et arietibus, cum hircis, cum diversis quibusque animalibus aptis ad sacrificium, ut in illo sanguine aliud fieret, aliud significaretur. Modo jam ipse sanguis, quem figurabant illa omnia, venit : venit Rex ipse, et ipse munera vult. Quæ munera? Eleemosynas. Ipse est enim judicaturus, et ipse munera imputabit quibusdam. « Venite, inquit, benedicti Patris mei, percipite regnum » quod vobis paratum est ab initio mundi. » Quare? « Esu» rivi, et dedistis mihi manducare : sitivi, et dedistis » mihi bibere; nudus fui, et vestitis me; hospes, et ad-

[1] Matth. xv, 21-28. — [2] Id vi, 19-21. — [3] Luc. xi, 41. — [4] Oseæ vi, 6, et Matth. ix, 13.

» duxistis me; infirmus et in carcere, et visitastis me. » Hæc sunt munera in quibus adorant filiæ Tyri regem : quia cum dicerent : « Quando te vidimus? » Ille qui et sursum est et deorsum, propter ascendentes et descendentes : « Cum uni, inquit, ex minimis meis fecistis, » mihi fecistis[1]. »

XXVIII. « Adorabunt eum filiæ Tyri in muneribus. » Et quæ sunt filiæ Tyri, et quomodo adorabunt eum in muneribus, planius illud voluit dicere : « Vultum tuum » deprecabuntur divites plebis[2]. » Hæ filiæ Tyri adorantes in muneribus, divites sunt plebis, quos ille alloquitur amicus sponsi : « Præcipe divitibus hujus mundi, non su- » perbe sapere, neque sperare in incerto divitiarum; sed » in Deo vivo, qui præstat nobis omnia abundanter ad » fruendum : divites sint in operibus bonis, facile tri- » buant, communicent. » Adorent in muneribus; sed non perdunt, securi ponant ubi semper inveniant. « The- » saurizent sibi fundamentum bonum in futurum, ut » apprehendant veram vitam[3]. » Adorando in muneribus, « Vultum tuum deprecabuntur. » Ad Ecclesiam enim concurrunt, et ibi eleemosynas faciunt. Ne extra fiant, id est, ne extra positi fiant, in Ecclesia faciant. Vultus enim sponsæ hujus et reginæ, proderit facientibus. Propterea illi qui res suas vendebant, vultum reginæ hujus deprecantes in muneribus veniebant; et ea quæ portabant, ad pedes Apostolorum ponebant[4]. Fervebat dilectio in Ecclesia, vultus erat reginæ Ecclesia, vultus erat reginæ obsequium filiarum Tyri, id est, divitum adorantium in muneribus : « Vultum tuum deprecabuntur divites ple- » bis. » Et qui deprecabuntur vultum, et cujus vultum deprecabuntur, omnes una sponsa, omnes una regina,

[1] Matth. xxv, 34-40. — [2] Psal. xliv. 13. — [3] 1 Tim. vi, 17-19. — [4] Act. v, 34.

mater et filii simul totum ad Christum pertinens, ad caput pertinens.

XXIX. Sed quia fiunt ista opera et istæ eleemosynæ ad jactantiam hominum, inde dicit ipse Dominus : « Cavete » facere justitiam vestram coram hominibus ut videamini » ab eis[1]. » Quomodo autem et publice debent fieri propter vultum sponsæ, ait : « Luceant opera vestra coram » hominibus, ut videant bona facta vestra, et glorificent » Patrem vestrum qui in cœlis est[2] : » non ut gloriam vestram quæratis in operibus bonis quæ publice facitis, sed ut gloriam Dei. Et quis novit, inquit, utrum gloriam Dei quæro, an gloriam meam? Quia do pauperi, videor : quo animo dem, quis videt? Sufficiat tibi qui videt, ille videt qui retribuet. Intus amat qui intus videt : intus amat, intus ametur, qui interiorem facit et ipsam pulchritudinem. Noli quasi oculis exterioribus delectari, quia videris, et quia laudaris, attende quid hic sequatur : « Omnis gloria ejus filiæ regis intrinsecus[3]. » Extrinsecus non solum vestis est aurea et varia, sed intus pulchram novit, qui speciem ejus amavit. Quæ sunt interiora pulchritudinis? Conscientiæ. Ibi videt Christus, ibi amat Christus, ibi alloquitur Christus, ibi punit Christus, ibi coronat Christus. Sit ergo eleemosyna tua in occulto : quia « Omnis gloria ejus filiæ regis intrinsecus : In fimbriis aureis, » circumamicta varietate[4]. » Pulchritudo intrinsecus : in fimbriis autem aureis varietas linguarum, doctrinæ decus. Ista quid prosunt, si non sit pulchritudo illa intrinsecus?

XXX. « Afferentur regi virgines post eam. » Vere factum est. Credidit Ecclesia, facta est Ecclesia per omnes gentes. Modo quemadmodum concupiscunt virgines placere illi regi? Unde incitantur? Quia præcessit Ecclesia? « Afferentur regi virgines post eam : proximæ ejus affe-

[1] Matth. VI, 1. — [2] Id. V, 16. — [3] Psal. XLIV, 15. — [4] Ibid.

» rentur tibi[1]. » Non enim quæ afferuntur alienæ sunt, sed proximæ ejus, ad eam pertinentes. Et quia dixit, « Regi ; » ad eum conversus dixit, « Tibi : Proximæ ejus » afferentur tibi. »

XXXI. « Afferentur in lætitia et exultatione, adducen- » tur in templum regis[2]. » Templum regis ipsa Ecclesia, intrat in templum ipsa Ecclesia. Unde construitur templum? De hominibus qui intrant in templum. Lapides vivi qui sunt, nisi fideles Dei? « Adducentur in templum re- » gis. » Sunt enim virgines extra templum regis, hæreticæ sanctimoniales : sunt quidem virgines, sed quid proderit eis nisi adducantur in templum regis? Templum regis in unitate est : templum regis non est ruinosum, non discissum, non divisum. Junctura lapidum viventium charitas est. « Adducentur in templum regis. »

XXXII. « Pro patribus tuis nati sunt tibi filii[3]. » Nihil evidentius. Attendite jam ipsum templum regis, quia inde loquitur propter unitatem diffusam toto orbe terrarum : quia illæ quæ virgines esse voluerunt, nisi adducantur in templum regis, sponso placere non possunt. « Pro patri- » bus tuis nati sunt tibi filii. » Genuerunt te Apostoli : ipsi missi sunt, ipsi prædicaverunt, ipsi patres. Sed numquid nobiscum corporaliter semper esse potuerunt? Etsi unus ipsorum dixit : « Cupio dissolvi, et esse cum Christo » multo magis optimum est ; manere in carne necessa- » rium propter vos[4]. » Dixit hoc quidem, sed quandiu hic manere potuit? Numquid usque ad hoc tempus? numquid usque in posterum? Ergo illorum abscessu deserta est Ecclesia? absit : « Pro patribus tuis nati sunt tibi filii. » Quid est : « Pro patribus tuis nati sunt tibi filii? » Patres missi sunt Apostoli, pro Apostolis filii nati sunt tibi, constituti sunt episcopi. Hodie enim episcopi, qui sunt

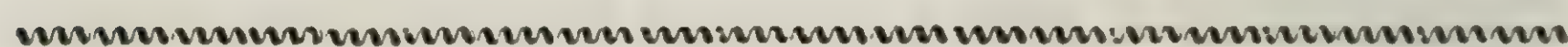
[1] Psal. XLIV, 15. — [2] Ibid. 16. — [3] Ibid. 17. — [4] Philip. I, 23, 24.

per totum mundum, unde nati sunt? Ipsa Ecclesia patres illos appellat, ipsa illos genuit, et ipsa illos constituit in sedibus patrum. Non ergo te putes desertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos per quos nata es : de prole tua tibi crevit paternitas. « Pro patribus tuis nati sunt tibi filii : constitues » eos principes super omnem terram. » Vide templum regis quam late diffusum est : ut noverint virgines quæ non adducuntur in templum regis, non se ad istas nuptias pertinere. « Pro patribus tuis nati sunt tibi filii : constitues » eos principes super omnem terram. » Hæc est catholica Ecclesia : filii ejus constituti sunt principes super omnem terram, filii ejus constituti sunt pro patribus. Agnoscant qui præcisi sunt, veniant ad unitatem, adducantur in templum regis. Templum suum Deus ubique collocavit, fundamenta Prophetarum et Apostolorum ubique firmavit. Filios genuit Ecclesia, constituit eos pro patribus suis principes super omnem terram.

XXXIII. « Memores erunt nominis tuis in omni gene» ratione et generatione. Propterea populi confitebuntur » tibi[1]. » Qnid ergo prodest confiteri, et extra templum confiteri? Quid prodest precari, et in monte non precari? « Voce mea, inquit, ad Dominum clamavi, et exaudivit » me de monte sancto suo[2]. » De quo monte? De quo dictum est : « Non potest civitas abscondi supra montem constituta[3]. De quo monte? Quem vidit Daniel ex parvo lapide crevisse, et fregisse omnia regna terrarum, et implevisse omnem faciem terræ[4]. Ibi adoret qui vult accipere, ibi petat qui vult exaudiri, ibi confiteatur qui vult sibi ignosci. « Propterea populi confitebuntur tibi in æter» num, et in sæculum sæculi. » Quia et in illa vita æterna non erit jam quidem gemitus peccatorum, sed tamen in

[1] Psal. XLIV, 18. — [2] Id. III, 5. — [3] Matth. V, 14. — [4] Dan. II, 35.

divinis laudibus supernæ illius ac perpetuæ civitatis non deerit sempiterna confessio tantæ felicitatis. Ipsi enim civitati, cui alius Psalmus cantat : «Gloriosa dicta sunt de » te, civitas Dei[1] : » ipsi sponsæ Christi, ipsi reginæ filiæ regis, et conjugi regis; quia principes ejus sunt memores nominis ejus in omni generatione et generatione, id est, quandiu transeat hoc sæculum, quod multis generationibus agitur, gerentes pro illa charitatis curam, ut de isto sæculo liberata in æternum Deo conregnet; propter hoc eidem ipsi confitebuntur populi in æternum, conspicuis et manifestis illis cordibus omnium perfecta charitate luminosis, ut se universam plenissime noverit, quæ hic in multis suis partibus occulta sibi est. Unde admonemur ab Apostolo nihil ante tempus judicare, donec veniat Dominus, et illuminet abscondita tenebrarum, et manifestet cogitationes cordis, et sit laus unicuique a Deo[2]. Ipsa enim sancta civitas sibi quodam modo confitebitur, cum populi ejus quibus constat, ipsi civitati confitebuntur in æternum ut ex nulla parte se lateat, nullo in se existente cujus aliquid lateat.

ENARRATIO

IN PSALMUM XLV.

Sermo ad plebem.

Jam Charitati Vestræ quædam sicut notissima loquimur, in quibus immorari non debemus : quia ea quæ scitis, breviter commemorari debent. Filios Core nos esse intel-

[1] Psal. LXXXVI, 3. — [2] I Cor. IV, 5.

ligamus. Commemoro enim vos scientes, Core interpretari calvitium; Dominumque nostrum, quoniam in Calvariæ loco crucifixus est[1], adduxisse sibi multos, tanquam illud granum, quod nisi mortificatum esset, solum remaneret[2]; et eos qui adducti sunt, appellatos filios Core hoc in mysterio. Cæterum fuerunt nescio qui filii Core illo tempore, quando ista cantabantur[3] : sed spiritus nos vivificare debet[4], non littera velare[5]. Nos ergo hic intelligamus, et videre si ea quæ sequuntur, id est, quæ habet Psalmi ipsius contextus, congruunt nobis : et invenimus hic nos, si tamen inhæreamus membris ejus, cujus corporis caput in cœlo est, ex illa passione ascendens, ut eos qui in humilitate jacebant, secum in ubertate adducat, fructum ferentes in tolerantia. Dictum est autem, « In finem pro » filiis Core, pro occultis, Psalmus[6]. » Occultum est ergo : sed ille ipse qui in Calvariæ loco crucifixus est, nostis quia velum discidit, ut templi secreta patescerent[7]. Proinde quia crux Domini nostri clavis fuit, quia clausa aperirentur : credamus affuturum eum nobis, ut ista occulta revelentur. « In finem » quod habet, semper Christum intelligere debemus. « Finis enim Legis Christus, ad jus» titiam omni credenti[8]. » Finis autem dicitur, non quia consumit, sed quia perficit. Nam finitum cibum dicimus qui manducabatur, et finitam tunicam quæ texebatur : illud ad consumptionem, hoc ad perfectionem. Quia ergo ultra quo tendamus non habemus, cum ad Christum pervenerimus, ipse cursus nostri finis dicitur. Nec putare debemus, quia cum ad illum pervenerimus, aliquid amplius debemus niti ut et ad Patrem perveniamus. Hoc enim putavit et Philippus, cum ei dixit : « Domine, ostende

[1] Matth. XXVII, 33. — [2] Joan. XII, 24. — [3] I Paral. XXVI, I. — [4] 2 Cor. III, 6. — [5] Forte *necare*. — [6] Psal. XLV, I. — [7] Matth. XXVII, 51. — [8] Rom. X, 4.

» nobis Patrem, et sufficit nobis. » Cum dicit, « Sufficit » nobis, » finem quærit satietatis et perfectionis. Et ille, « Tanto, inquit, tempore vobiscum sum, et non cognovistis me? Philippe, qui videt me, videt et Patrem[1]. » In illo ergo habemus Patrem, quia ipse in Patre, et Pater in ipso, et ipse et Pater unum sunt[2].

II. Quid igitur hic admonet qui cantat, ubi vocem nostram agnoscere debemus, si tamen hujus vocis affectum habemus? « Deus noster refugium et virtus[3]. » Sunt quædam refugia ubi non est virtus, quo quisque cum fugerit, magis infirmatur quam confirmetur. Confugis, verbi gratia, ad aliquem in sæculo magnum, ut facias tibi potentem amicum; refugium tibi videtur. Tanta tamen hujus sæculi incerta sunt, et ita potentum ruinæ quotidianæ crebrescunt, ut cum ad tale refugium perveneris, plus ibi timere incipias. Antea enim causæ tuæ tantum timebas : cum vero ad talem refugeris, et de illo tibi timebis. Multi enim cum ad talia refugia confugissent, cadentibus illis ad quos confugerant, et ipsi quæsiti sunt : quos nemo quæreret, si non ad talia confugissent. Non est refugium nostrum tale, sed refugium nostrum virtus est. Cum illuc confugerimus, firmi erimus.

III. « Adjutor in tribulationibus quæ invenerunt nos » nimis[4]. » Multæ sunt tribulationes, et in omni tribulatione ad Deum confugiendum est : sive sit tribulatio in re familiari, sive sit in salute corporis, sive de periculo charissimorum, sive de aliqua re ad hujus vitæ sustentaculum necessaria, omnino aliud refugium non debet esse homini christiano quam Salvator ejus, quam Deus ejus, quo cum confugerit, fortis sit. Non enim ipse in se fortis erit, aut sibi ipse fortitudo erit : sed ille illi fortitudo erit, qui refugium ejus factus est. Verumtamen, Charissimi, inter

[1] Joan. XIV, 8, 9. — [2] Id. X, 30. — [3] Psal. XLV, 2. — [4] Ibid. 3.

omnes tribulationes humanæ animæ, nulla est major tribulatio quam conscientia delictorum. Namque si ibi vulnus non sit, sanumque sit intus hominis quod conscientia vocatur; ubicumque alibi passus fuerit tribulationes, illuc confugiet, et ibi inveniet Deum. Si autem ibi requies non est propter abundantiam iniquitatis, quoniam et ibi Deus non est; quid facturus est homo? quo confugiet, cum cœperit pati tribulationes? Fugiet ab agro ad civitatem, a publico ad domum, a domo in cubiculum, et sequitur tribulatio. A cubiculo jam quo fugiat non habet, nisi in interius cubile suum. Porro si ibi tumultus est, si fumus iniquitatis, si flamma sceleris, non illuc potest confugere : pellitur inde; et cum inde pellitur, a se ipso pellitur. Et ecce hostem suum invenit, quo confugerat : se ipsum quo fugiturus est? Quocumque fugerit, se trahit post se; et quocumque talem traxerit se, cruciat se de se. Ipsæ sunt tribulationes quæ inveniunt hominem nimis : acerbiores enim non sunt : tanto non sunt acerbiores, quanto non sunt interiores. Videte, charissimi, cum ligna dejiciuntur et probantur a fabris, aliquando in superficie videntur quasi læsa et putria : faber autem inspicit tanquam medullam interiorem ligni, et si sana interius ligna cognoverit, promittit ea in ædificio duratura; nec valde erit de superficie læsa sollicitus, quando id quod interius est sanum renuntiat. Porro homini interius conscientia non invenitur : quid igitur prodest, si quod est exterius sanum est, et putrefacta est medulla conscientiæ? Arctæ istæ, et vehementes omnino, et sicut Psalmus ipse ait, nimiæ tribulationes sunt : tamen et in his adjutor factus est Dominus dimittendo peccata. Iniquorum enim conscientias non sanat nisi indulgentia. Si enim magnas tribulationes habere se dicit debitor fisci confessus, et intuens angustias rei familiaris suæ, cum se videt non posse esse solvendo, propter

imminentes omni anno compulsores, tribulationes magnas se pati dicit, nec usquam respirat nisi in spe indulgentiæ rerum terrenarum : quanto magis debitor pœnarum de abundantia delictorum, quando reddet quod debet de mala conscientia, quando si reddiderit ipse perit? Hoc enim debitum reddere, pœnas luere est. Restat ergo ut de ipsius indulgentia securi esse possimus : si tamen accepta indulgentia non rursus ad debita contrahenda redeamus.

IV. Isti ergo filii Core fortasse intelliguntur esse illi, quibus locutus est Petrus in Actibus Apostolorum, cum intenti facti essent ad mirabilia adventus Spiritus sancti, cum omnes in quos venerat, linguis omnibus loquerentur[1]. Annuntiavit enim illis Christum, eum qui tanta potuisset mittendo Spiritum sanctum. Illi quem ipsi crucifixerant manibus suis, cogitantes quam contemptibilis esset, cum ab eis occideretur, quam altus et excelsus apud Deum factus esset, qui Spiritu sancto idiotas impleret, et linguas infantium faceret disertas, compuncti corde, dixerunt, « Quid faciemus? » Istæ erant nimiæ tribulationes, quæ illos invenerant. Non enim ipsi invenerunt peccata sua, sed inventa in eis eunt commemoratione Apostolorum. Ideo invenerunt illos tribulationes, non ipsi invenerunt tribulationes. Nam quando sine alicujus admonitione ipse homo considerat factum suum, et rogat Deum, quid dicit? « Tribulationem et dolorem inveni, et nomen Do- » mini invocavi[2]. » Alia est ergo tribulatio quam tu invenis, alia quæ te invenit. In utraque tamen sive quæ te invenit, sive quam tu invenis, ut utramque depellat, ille rogandus est, qui est adjutor in tribulationibus. Nam et ille cum inveniret, hoc dixit, «Et nomen Domini invocavi :» et hi in tribulationibus, a quibus se inventos esse dixerunt, hoc dixerunt : « Deus noster refugium et virtus, ad-

[1] Act. II, 4. — [2] Psal. CXIV, 3.

» jutor in tribulationibus quæ invenerunt nos nimis. » Sed quia adjutor factus est, unde factus est? « Compuncti, » inquit, corde dixerunt: Quid faciemus[1]? » Tanquam magna desperatione. Ille tantus est, quem nos occidimus, nos ubi erimus? Et Petrus, « Agite pœnitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini nostri Jesu » Christi, et dimittuntur vobis peccata vestra[2]. » Nihil enim hoc peccato gravius cogitare potuerunt. Quod gravius peccatum ægri, quam medici interfectio? Quid gravius potest æger facere, quam si medicum suum occidat? Cum hoc dimittitur, quid non dimittitur? Ab illo ergo cui dictum est: « Refugium et virtus, » acceperunt magnam securitatem. « Baptizetur unusquisque vestrum in nomine » Domini nostri Jesu Christi : » in illius nomine quem occidistis, baptizamini, « Et dimittuntur vobis peccata » vestra. » Medicum vel postea cognovistis, jam securi bibite sanguinem quem fudistis.

V. Denique accepta tanta securitate, quid dicunt? « Propterea non timebimus, cum conturbabitur terra[3]. » Paulo ante solliciti, subito securi, ex tribulationibus nimiis in magna tranquillitate positi. Dormiebat enim illis Christus, ideo turbabantur : excitatus est Christus, sicut modo audivimus in Evangelio, imperavit ventis, et quieverunt[4]. Quoniam Christus in cujusque corde per fidem est, significatum est nobis, quia ejus cor tanquam navis in hujus sæculi tempestate turbatur, qui fidem suam obliviscitur : tanquam Christo dormiente turbatur; excitato autem Christo, fit tranquillitas. Denique et ipse Dominus quid ait? « Ubi est fides vestra[5]? » Excitatus Christus excitavit fidem : ut quod in navi factum erat, fieret in cordibus eorum. « Adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt

[1] Act. II, 37. — [2] Ibid. 38. — [3] Psal. XLV, 3. — [4] Matth. VIII, 24-26. — [5] Luc. VIII, 25.

» nos nimis : » id egit ut ibi esset tranquillitas magna.

VI. Videte ipsam tranquillitatem : « Propterea non ti-» mebimus ; cum conturbabitur terra, et transferentur » montes in cor maris. » Tunc non timebimus. Quæramus montes translatos ; et si invenire potuerimus, manifestum est quia ipsa est securitas nostra. Dominus quippe dixit Discipulis, « Si habueritis fidem sicut granum sinapis, » dicetis monti huic : Tollere et mittere in mare, et fiet [1]. » Forte, « Monti huic, » de se ipso dixit ; dictus est enim mons : « Erit in novissimis temporibus manifestus mons » Domini. » Sed iste mons super alios montes collocatus est : quia et Apostoli montes, portantes montem hunc. Ideo sequitur : « Erit in novissimis temporibus manifestus » mons Domini, paratus in cacumine montium [2]. » Transcendit ergo cacumina montium omnium, et in cacumine omnium montium collocatus est ; quoniam montes sunt annuntiantes montem. Mare autem significat hoc sæculum, in cujus maris comparatione tanquam terra videbatur gens Judæorum. Non enim idololatriæ amaritudine tegebatur, sed erat tanquam arrida, amaritudine Gentium tanquam mari circumdata. Futurum erat ut turbaretur terra, id est, illa ipsa gens Judæa ; et transferrentur montes in cor maris, id est ; primo ipse mons magnus paratus in cacumine montium. Deseruit enim gentem Judæam, et factus est in Gentibus ; translatus est de terra ad mare. Transferentibus quibus ? Apostolis, quibus dixerat : « Si ha-» bueritis fidem in vobis tanquam granum sinapis, dicetis » monti huic : Tollere et mittere in mare, et fiet : » id est, per fidelissimam vestram prædicationem fiet ut mons iste, hoc est, ego ipse prædicer in Gentibus, glorificer in Gentibus, agnoscar in Gentibus, et fiat quod de me prædictum est, « Populus quem non cognovi, servivit

[1] Matth. XVII, 19. — [2] Isaï II, 2.

» mihi[1]. » Quando autem et illi montes translati sunt? Et hoc indicet nobis Scriptura Dei. Quando Apostolus prædicabat Judæis, respuerunt verbum; et ait apostolus Paulus, « Ad vos missi eramus, sed quia respuistis ver-» bum Dei, imus ad Gentes[2]. » Translati sunt montes in cor maris. Vere enim Gentes crediderunt montibus, ut in corde maris essent montes illi : non sicut Judæi, de quibus dictum est : « Populus hic labiis me honorat, cor autem » eorum longe est a me[3]. » Hoc enim et de Novo Testamento promittit Dominus per Prophetam dicens : « Dabo leges meas in cordibus eorum [4]. » Hæ leges, hæc præcepta per Apostolos indita omnium Gentibus fidei et credulitati, montes dicti sunt translati in cor maris. Tunc nos non timebimus. Qui non timebimus? Illi qui compuncti sumus corde, ne fieremus de numero reproborum Judæorum, tanquam ramorum fractorum. Crediderunt enim quidam illorum, et adhæserunt Apostolis prædicantibus. Timeant ergo illi quos deseruerunt montes : nos a montibus non recessimus; et quando translati sunt in cor maris, secuti sumus.

VII. Quid jam sequitur ex eo quod translati sunt montes in cor maris? Attendite, et videte veritatem. Hæc enim quando dicebantur, obscura erant, quia nondum contigerant : nunc autem quis jam facta non cognoscat? Liber tibi sit pagina divina, ut hæc audias : liber tibi sit orbis terrarum, ut hæc videas. In istis codicibus non ea legunt, nisi qui litteras noverunt : in toto mundo legat et idiota. Quid ergo factum est, dum translati sunt montes in cor maris? « Sonuerunt et turbatæ sunt aquæ ejus. » Quando prædicabatur Evangelium [5]. « Quid est hoc? Pe-

[1] Psal. XVII, 45. — [2] Act. XIII, 46. — [3] Isaï. XXIX, 13, et Matth. XV, 8. — [4] Jerem. XXXI, 33, et Hebr. VIII, 10. — [5] *Subaud.* dixerunt.

» regrinorum dæmoniorum videtur iste annuntiator esse[1] : » hoc Athenienses. Ephesii autem quo tumultu occidere Apostolos voluerunt, quando in theatro pro Diana sua tantum strepitum fecerunt, ut clamarent : « Magna Diana » Ephesia[2]? » Inter quos fluctus et sonitus maris non timebant, qui ad refugium illud confugerant. Denique apostolus Paulus volebat intrare in theatrum, et a discipulis revocatus est[3] : quia necessarium erat adhuc ut in carne maneret propter ipsos. Sed tamen « Sonuerunt et turbatæ » sunt aquæ ejus : conturbati sunt montes in fortitudine » ejus. » Cujus ? Numquid nam maris, an potius Dei, de quo dictum est : « Refugium et virtus, adjutor in tribula» tionibus, quæ invenerunt nos nimis[4] ? » Turbati enim sunt montes, id est, potestates hujus sæculi. Alii sunt enim montes Dei, alii sunt montes sæculi; montes sæculi, quibus caput diabolus; montes Dei, quibus caput Christus. Sed per istos montes turbati sunt illi montes. Tunc dederunt voces contra Christianos, quando turbati sunt montes sonantibus fluctibus : et montes sunt turbati, et factus est magnus terræ motus cum motu aquæ. Sed cui hæc? Civitati illi fundatæ super petram[5]. Sonant aquæ, turbantur montes, annuntiato Evangelio. Quid tu civitas Dei? Audi quod sequitur.

VIII. « Fluminis impetus lætificant civitatem Dei[6]. » Cum turbantur montes, cum sævit mare, non deserit Deus civitatem suam per impetus fluminis. Qui sunt isti impetus fluminis? Inundatio illa Spiritus sancti, de qua Dominus dicebat : « Si quis sitit, veniat et bibat : qui credit in » me, flumina aquæ vivæ fluent de ventre ejus[7]. » Ergo hæc flumina fluebant de ventre Pauli, Petri, Joannis, aliorum Apostolorum, aliorum Evangelistarum fidelium.

[1] Act. XVII, 18. — [2] Id. XIX, 28. — [3] Philip. I, 24. — [4] Psal. XLV, 2. — [5] Matth. VII, 24. — [6] Psal. XLV, 5. — [7] Joan. VII, 37, 38.

Hæc flumina cum fluerent ab uno flumine, multi « Impe-
» tus fluminis lætificant civitatem Dei. » Nam ut noveritis hoc de Spiritu sancto dictum, in eodem Evangelio consequenter dicit Evangelista : « Hoc autem dicebat de Spi-
» ritu, quem accepturi erant hi, qui in eum erant cre-
» dituri. Spiritus autem nondum erat datus, quia Jesus
» nondum erat glorificatus[1]. » Glorificato Jesu post resurrectionem, glorificato post ascensionem, die Pentecostes venit Spiritus sanctus, implevit credentes, locuti sunt linguis[2], prædicare Evangelium cœperunt Gentibus. Hinc civitas Dei lætificabatur, dum mare turbaretur sonitu aquarum suarum, dum montes conturbarentur quærentes quid agerent, quomodo novam doctrinam pellerent, quomodo Christianorum genus de terra eradicarent. Contra quem? Contra fluminis impetus lætificantes civitatem Dei. Hinc etiam ostendit de quo flumine diceret, quià Spiritum sanctum significabat : « Fluminis impetus lætificant
» civitatem Dei. » Et quid sequitur? « Sanctificavit taber-
» naculum suum Altissimus. » Si ergo sequitur sanctificationis nomen, manifestum est fluminis illos impetus de Spiritu sancto intelligendos, quo sanctificatur omnis pia anima credens in Christum, ut fiat civis civitatis Dei.

IX. « Deus in medio ejus, et non commovebitur[3]. » Sæviat mare, conturbentur montes : « Deus in medio
» ejus, et non commovebitur. » Quid est, « In medio ejus? » Tanquam Deus in uno loco stet, et circumdent eum qui credunt in eum. Ergo ambitur loco Deus, et lata sunt quæ circumdant, in angusto est qui circumdatur? absit. Nihil tale cogitetis de Deo, qui nullo capitur loco, cui sedes est conscientia piorum : et ita sedes Dei est in cordibus hominum, ut si homo ceciderit a Deo, Deus in se maneat, non quasi cadat, non inveniendo ubi sit. Magis enim te suble-

[1] Joan. VII, 37-39. — [2] Act. II, 4. — [3] Psal. XLV, 6.

vat, ut in illo sis, quam in te incumbit, ut si te subduxeris, cadat. Ille si se subduxerit, cades tu : tu te si subduxeris, non cadet ille. Quid ergo est : « Deus in medio » ejus? » Hoc significat quod æquus est omnibus Deus, et personas non accipit. Quomodo enim illud quod in medio est, paria habet spatia ad omnes fines : ita Deus medius esse dicitur, æqualiter omnibus consulens : « Deus in » medio ejus, et non commovebitur. » Unde non commovebitur ? Quia in medio ejus Deus. « Adjuvavit eam Deus » vultu suo. Ille est adjutor in tribulationibus, quæ in» venerunt nos nimis. Adjuvabit eam Deus vultu suo. » Quid est, « Vultu suo? » Demonstratione sua. Quomodo se demonstrat Deus, ut vultum ejus videamus? Jam commemoro, didicistis præsentem Deum, didicimus per opera. Quando ab illo aliquid adjutorii accipimus, ita ut omnino non dubitemus a Domino nobis esse concessum, vultus Dei nobiscum est. « Adjuvabit eam Deus vultu » suo. »

X. « Conturbatæ sunt gentes. » Et quomodo conturbatæ? Utquid conturbatæ? Ut dejicerent civitatem Dei, in cujus medio Deus ? ut everterent tabernaculum sanctificatum, quod adjuvat Deus vultu suo ? Non. Sed jam salubriter conturbatæ gentes. Quid enim sequitur? « Et incli» nata sunt regna [1]. Inclinata, inquit, sunt regna : » Jam non erecta, ut sævirent; sed inclinata, ut adorarent. Quando inclinata sunt regna? Quando factum est quod prædictum est in alio Psalmo : « Adorabunt eum omnes » reges terræ, omnes gentes servient ei [2]. » Quæ res fecit ut inclinarentur regna ? Quæ res, audi : « Dedit vocem » suam Altissimus, et mota est terra. » Arreptitii idolorum tanquam ranæ de paludibus personabant, tanto tumultuosius, quanto sordidius de luto et cœno. Et quid strepitus

[1] Psal. XLV, 7. — [2] Id. LXXI, 11.

ranarum ad tonitrua nubium? Inde enim « Dedit vocem » suam Altissimus, et mota est terra : » tonuit de nubibus suis. Quæ sunt nubes ejus? Apostoli ejus, prædicatores ejus, de quibus intonabat præceptis, coruscabat miraculis. Ipsi nubes qui et montes : montes propter altitudinem et firmitatem, nubes propter pluviam et ubertatem. Irrigaverunt enim terram nubes istæ, de quibus dictum est : « Dedit vocem suam Altissimus, et mota est terra. » De his enim nubibus minatur cuidam vineæ sterili, unde translati sunt montes in cor maris. « Mandabo, inquit, » nubibus meis ne pluant super eam imbrem [1]. » Hoc impletum est in eo quod commemoravimus, quando translati sunt montes in cor maris : quando dictum est : « Ad » vos missi eramus, sed quia respuistis verbum Dei, imus » ad Gentes [2] : » impletum est, « Mandabo nubibus meis, » ne pluant super eam imbrem. » Denique ipsa gens Judæa modo sic remansit, tanquam vellus siccum in area. Nam et hoc nostis contigisse in quodam miraculo. Area sicca erat, vellus solum madebat : sed pluvia in vellere non apparebat [3]. Sic et sacramentum Novi Testamenti non apparebat in gente Judæorum. Quod illic vellus, hic velum : velatum enim erat sacramentum in vellere. In area vero, in omnibus Gentibus patet Evangelium Christi : pluvia manifesta est, nuda est gratia Christi : non enim tegitur velamento. Ut autem exiret inde pluvia, expressum est vellus. Per pressuram enim a se excluserunt Christum, et Dominus jam de nubibus suis compluit aream, vellus siccum remansit. Inde ergo « Dedit vocem suam » Altissimus, » de istis nubibus, per quam vocem regna inclinarentur, et adorarent.

XI. « Dominus virtutum nobiscum, susceptor noster » Deus Jacob [4]. » Non quicumque homo, non potestas

[1] Isaï. v, 6. — [2] Act. XIII, 46. — [3] Judic. VI, 37, 38. — [4] Psal. XLV, 8.

quælibet, non denique Angelus, non aliqua creatura, sive terrena, sive cœlestis, sed « Dominus virtutum no-» biscum, susceptor noster Deus Jacob. » Qui misit Angelos, venit post Angelos, venit ut ei servirent Angeli, venit ut homines faceret æquales Angelis. Magna gratia. « Si Deus pro nobis, quis contra nos? Dominus virtutum » nobiscum. « Quis Dominus virtutum nobiscum. » Si Deus » pro nobis, inquam, quis contra nos? Qui Filio suo pro-» prio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, » quomodo non et cum illo omnia nobis donavit[1]? » Ergo securi simus, in tranquillitate cordis nutriamus bonam conscientiam de pane Domini. « Dominus virtutum no-» biscum, susceptor noster Deus Jacob. » Quantacumque sit infirmitas tua, vide quis te suscipiat. Ægrotat nescio quis, adhibetur medicus : susceptum suum dicit medicus ægrotum. Quis eum suscepit? Ille. Magna spes salutis, magnus medicus eum suscepit. Quis medicus? Omnis medicus præter illum homo est : omnis medicus qui venit ad infirmum, alia die infirmari potest, præter illum. « Sus-» ceptor noster Deus Jacob. » Fac te infantem parvulum omnino, quales a parentibus suscipiuntur. Qui enim non suscipiuntur, exponuntur : qui suscipiuntur, nutriuntur. Putas-ne sic te suscepit Deus, quomodo infantem te suscepit mater tua? Non sic, sed in æternum. Tua enim vox est in illo Psalmo, « Quoniam pater meus et mater mea dere-» liquerunt me, Dominus autem assumpsit me[2]. Susceptor » noster Deus Jacob. »

XII. « Venite, et videte opera Domini[3]. » Jam de hac susceptione quid fecit Dominus? Animadverte orbem terrarum, veni, et vide. Si enim non venis, non vides; si non vides, non credis; si non credis, longe stas : si credis, venis; si credis, vides. Quomodo enim venitur ad montem

[1] Rom. VIII, 31, 32. — [2] Psal. XXVI, 10. — [3] Id. XLV, 9.

istum? Numquid pedibus? numquid navibus? numquid pennis? numquid equis? Quantum attinet ad locorum spatia, ne satagas, ne conturberis, ipse ad te venit. Etenim ex lapide parvo crevit, et factus est mons magnus, ita ut impleret universam faciem terræ[1]. Quid vis ergo ad eum per terras venire, qui terras implevit? Ecce jam venit, evigila, crescendo et dormientes pulsat : si tamen non tantus in eis somnus est, qui etiam contra montem venientem obdurescant, sed audiant, « Surge qui dormis, et exurge » a mortuis, et illuminabit te Christus[2]. » Multum enim erat Judæis videre lapidem. Lapis enim ille adhuc parvus erat : merito et parvum contempserunt, contemnendo offenderunt, et offendendo quassati sunt; restat ut et conterantur. Hoc enim de lapide illo dictum est : « Qui offenderit » in lapidem illum, conquassabit eum; super quem venerit, conteret eum[3]. » Aliud est conquassari, aliud conteri : conquassari minus est quam conteri : sed neminem conterit excelsus veniens, nisi quem conquassaverit humilis jacens. Modo enim antequam veniat Dominus noster, humiliter jacuit Judæis, et offenderunt in illum, et conquassati sunt : veniet postea in judicio suo clarus atque altus, magnus et potens; non infirmus ut judicetur, sed fortis ut judicet, et conterat eos qui conquassati sunt in eum offendendo. Lapis enim offensionis et petra scandali non credentibus ipse est[4]. Ergo, charissimi, non est mirum, si Judæi non agnoverunt, quem tanquam parvulum lapidem ante pedes suos jacentem contempserunt : illi mirandi sunt qui adhuc tam magnum montem nolunt agnoscere. Judæi in lapidem parvum non videndo offenderunt, hæretici in montem offendunt. Jam enim crevit ille lapis; jam dicimus illis : « Ecce impleta est prophetia » Danielis, lapis ille qui erat parvus, factus est mons mag-

[1] Dan. II, 35. — [2] Ephes. V, 14. — [3] Luc. X, 18. — [4] I Petr. II, 8.

» nus, et implevit universam terram [1]. » Quare in illum offenditis, et non in illum ascenditis? Quis tam cæcus est ut offendat in montem? Quasi ideo ad te venerit ut habeas in quem offendas, et non habeas in quem ascendas. « Ve» nite ascendamus ad montem Domini [2]. » Isaïas hoc dicit : « Venite ascendamus. » Quid est : « Venite ascen» damus? Venite, » est credite ; « ascendamus, » proficiamus. Isti autem nec venire volunt, nec ascendere, nec credere, nec proficere. Latrant contra montem. Jam in illum toties offendendo quassati sunt, et nolunt ascendere, semper eligentes offendere. Dicamus illis : « Venite, et vi» dete opera Domini, quæ posuit prodigia super terram [3]. » Prodigia dicuntur, quod aliquid portendant, signa illa miraculorum, quæ facta sunt, quando mundus credidit. Et quid inde factum est, et quid portendebant?

XIII. « Auferens bella usque ad fines terræ [4]. » Hoc nondum videmus esse completum : sunt adhuc bella, sunt inter gentes pro regno ; inter sectas, inter Judæos, paganos, Christianos, hæreticos sunt bella, crebrescunt bella, aliis pro veritate, aliis pro falsitate certantibus. Nondum ergo completum est : « Auferens bella usque ad fines terræ : » sed fortasse complebitur. An et modo completum est? In quibusdam completum est : in tritico completum est, in zizaniis nondum completum est. Quid est hoc ergo : « Auferens bella usque ad fines terræ? » Bella dicit, quibus bellatur adversus Deum. Quis enim bellat adversus Deum? Impietas. Et quid potest facere Deo impietas. Nihil. Quid facit fictile vas elisum ad petram, quamvis vehementer elidatur? Tanto majore malo suo venit, quanto majore impetu venerit. Hæc bella magna erant, crebra erant. Contra Deum impietas dimicabat, et vasa fictilia conterebantur : præsumendo de se homines, de

[1] Dan. II, 35. — [2] Isaï. II, 3. — [3] Psal. XLV, 9. — [4] Ibid. 10.

virtute sua multum prævalendo. Cujus rei scutum etiam Job dixit de quodam impio : « Cucurrit adversus Deum in » crassa cervice scuti sui [1]. » Quid est, « In crassa cer» vice scuti sui? » Nimium præsumendo de protectione sua. Numquidnam isti tales erant qui dicebant : « Deus » noster refugium et virtus, adjutor in tribulationibus » quæ invenerunt nos nimis [2]. » Aut in alio Psalmo, « Non » enim in arcu meo sperabo, et brachium meum non sal» vabit me [3]. » Quando quisque cognoscit quia in se ipso nihil est, et adjutorium de se nullum habet, arma in illo confracta sunt, bella sedata sunt. Talia ergo bella delevit vox illa Altissimi de nubibus sanctis, qua terra commota est, et inclinata sunt regna : abstulit hæc bella usque ad fines terræ. « Arcum conteret, et confringet arma, et » scuta comburet igni [4]. » Arcus, arma, scuta, ignis. Arcus est, insidiæ; arma, publica oppugnatio; scutum, vana præsumptionis protectio. Ignis quo ista comburuntur, est de quo Dominus ait : « Ignem veni mittere in terram [5]. » De quo igne dicit Psalmus : « Et non est qui se abscon» dat a calore ejus [6]. » Fervente igne isto, nulla in nobis impietatis arma remanebunt, necesse est ut omnia confringantur, conterantur, comburantur. Remaneas inermis non habens ullum adjutorium tuum : et quanto magis infirmus es, nulla tua arma habens, tanto magis te suscipit, de quo dictum est : « Susceptor noster Deus Jacob. » Valebas enim quasi per te, conturbaris in te. Perde arma quibus præsumebas : audi Dominum dicentem : « Sufficit » tibi gratia mea. » Dic et tu : « Quando infirmor, tunc » fortis sum. » Apostoli vox est. Omnia arma sua perdiderat tanquam fortitudinis suæ, qui dicebat : « Ego autem » non gloriabor, nisi in infirmitatibus meis [7] : » velut si

[1] Job. xv, 26. — [2] Psal. xlv, 2. — [3] Id. xliii, 7. — [4] Id. xlv, 10. — [5] Luc. xii, 49. — [6] Psal. xviii, 7. — [7] 2 Cor. xii, 9, 10.

diceret : Non curro adversus Deum in crassa cervice scuti mei : « Qui prius fui blasphemus, et persecutor, et injuriosus [1] : sed ideo misericordiam consecutus sum, ut in » me ostenderet Christus Jesus omnem longanimitatem in » eos qui credituri sunt illi in vitam æternam [2]. Auferens bella usque ad fines terræ. » Quando autem nos Dominus suscipit, numquid inermes dimittit? Arma nos, sed aliis armis, evangelicis, veritatis, continentiæ, salutis, spei, fidei, charitatis. Hæc arma habebimus, sed non a nobis. Arma autem quæ a nobis habuimus, arserunt : si tamen igne illo Spiritus sancti accensi sumus, de quo dicitur : « Et scuta comburet igni. » Qui potens in te esse cupiebas, infirmum te fecit Deus, ut fortem te faceret de se, quia infirmabaris de te.

XIV. Quid ergo sequitur? « Vacate. » Ad quam rem? « Et videte quoniam ego sum Deus [3]. » Hoc est, Non vos, sed ego sum Deus : ego creavi, ego recreo; ego formavi, ego reformo ; ego feci, ego reficio. Si non potuisti facere te, quomodo potes reficere te? Hoc non videt tumultus contentiosus animi humani : cui tumultui contentioso dicitur : « Vacate, » id est, reprimite animos vestros a contradictionibus. Nolite argumentari et tanquam armari et contra Deum : alioquin vivunt arma nondum illo igne combusta. Si autem combusta sunt : « Vacate : » quia non habetis unde pugnetis. Si autem vacaveritis in vobis, et a me petieritis omnia, qui primo de vobis præsumebatis : « Vacate, et videbitis quoniam ego sum Deus. »

XV. « Exaltabor in Gentibus, et exaltabor in terra. » Paulo ante dixeram terræ nomine significari gentem Judæorum, maris nomine cæteras gentes. « Translati sunt » montes in cor maris : conturbatæ sunt gentes, inclinata » sunt regna, dedit vocem suam Altissimus, et mota est

[1] Job. XV, 25. — [2] I Tim. I, 13-16. — [3] Psal. XLV, 11.

» terra. Dominus virtutum nobiscum, susceptor noster » Deus Jacob [1]. » Facta sunt miracula in Gentibus, impletur fides Gentium, ardent arma præsumptionis humanæ: vacatur in tranquillitate cordis, ut cognoscatur auctor Deus omnium munerum suorum. Et post istam clarificationem, numquid deserit et plebem Judæorum, de qua dicit Apostolus : « Dico enim vobis, ut non sitis vobis sapien- » tes, quia cæcitas ex parte Israël facta est, donec pleni- » tudo Gentium intraret [2]? » Id est, donec montes huc transferrentur, nubes hic pluerent, hic Dominus tonitruo suo regna inclinaret : « Donec plenitudo Gentium intra- » ret. » Et quid postea? « Et sic omnis Israël salvus » fieret [3]. » Ideo et hic ipsum ordinem servans : « Exalta- » bor, inquit, in Gentibus, et exaltabor in terra : » id est, et in mari et in terra : ut jam omnes dicant quod sequitur : » Dominus virtutum nobiscum, susceptor noster Deus » Jacob. »

ENARRATIO

IN PSALMUM XLVI.

Sermo ad plebem.

I. Dominus Deus noster fidem in qua vivimus, et ex qua vivimus, per libros sanctos, Scripturas sanctas multipliciter nobis varieque diffudit, sacramenta quidem verborum varians, fidem tamen unam commendans. Una enim eademque res ideo multis modis dicitur, ut modo ipso

[1] Psal. xlv, 12. — [2] Rom. xi, 25. — [3] Ibid. 26.

dicendi propter fastidium varietur, sed propter concordiam una teneatur. Itaque in hoc Psalmo quem cantatum audivimus, cui cantando respondimus, ea sumus dicturi quæ nostis : et tamen fortassis aliquam, adjuvante et donante Domino, suavitatem allaturi sumus vobis, quando ea quæ alibi et alibi noveratis, etiam commoniti ruminatis. Nam et ipsa ruminatione, in qua significat Deus munda animalia, hoc voluit insinuare, quia omnis homo quod audit, sic debet in cor mittere, ut non piger sit postea inde cogitare : ut quando audit, sit similis manducanti ; cum autem audita in memoriam revocat, et cogitatione dulcissima recolit, fiat similis ruminanti. Alio ergo modo eadem dicuntur, et faciunt nos dulciter cogitare quæ novimus, et eadem ipsa libenter audire ; quia modus dicendi variatur, et res antiqua ipso modo dicendi renovatur.

II. Titulus Psalmi sic se habet : « In finem pro filiis » Core, Psalmus ipsi David[1]. » Filios istos Core habent tituli Psalmorum etiam alii nonnulli, et indicant dulce mysterium, insinuant magnum sacramentum : ubi et nos ipsos libenter intelligamus, et agnoscamus in titulo nos qui audimus et legimus, et tanquam speculo proposito qui sumus intuemur. Filii Core qui sunt? Fuit homo quidam Core nomine[2], sic enim vocabatur aliquis homo : verumtamen cum leguntur quæ scripta sunt, et invenitur sermo divinus loqui ad quosdam, qui non valde intelliguntur filii esse illius unius hominis qui vocabatur Core ; recurrit animus ad mysterium, ut quærat quid significet Core. Quia enim verbum hebræum est, dicitur utique et interpretatur in græcam linguam et in latinam linguam. Et factum est jam, multa nomina hebræa interpretata sunt nobis : et inspicimus, et invenimus Core interpretari

[1] Psal. XLVI, I. — [2] Num. XVI, I.

calvum. Multo magis attendistis. Obscurum erat cum dicerentur filii Core, nonne obscurius est cum dicuntur filii calvi? Qui sunt isti filii calvi? An forte filii sponsi? Quia sponsus in loco Calvariæ crucifixus est. Recolite Evangelium, ubi Dominum crucifixerunt, et invenietis eum in loco Calvariæ crucifixum[1]. Proinde qui crucem ejus irrident, a dæmonibus tanquam a bestiis devorantur. Nam significavit et hoc quædam Scriptura : Cum ascenderet Propheta Dei Elisæus, clamabant post eum pueri irridentes : « Ascende, calve, ascende calve[2] : » ille autem non tam crudeliter, quam mystice, fecit illos pueros ab ursis exeuntibus devorari[3]. Si non devorarentur illi pueri, numquid usque adhuc viverent? aut non possent mortales nati etiam febre intercipi? Mysterium in eis tamen non ostenderetur, ubi posteri terrerentur. Nemo ergo irrideat crucem Domini : Judæi sunt possessi a dæmonibus et devorati. Nam in Calvariæ loco crucifigentes Christum, et levantes in cruce, tanquam ipsi dicebant sensu puerili, non intelligentes quid loquerentur : « Ascende, calve. » Quid est enim : « Ascende? Crucifige, crucifige[4]. » Proponitur enim pueritia ad imitandum humilitatem, et item proponitur pueritia ad cavendum fatuitatem. Proposita pueritia ad imitandum humilitatem a Domino est, quando vocavit ad se pueros, et cum prohiberentur ab illo, dixit : « Sinite eos venire ad me, talium est enim regnum cœlorum[5]. » Propositum exemplum pueritiæ ad cavendam fatuitatem ab Apostolo est : « Fratres, nolite pueri esse sensibus. » Et rursum proponit ad imitandum : « Sed malitia infantes estote, ut mentibus perfecti sitis[6]. » Pro filiis Core » Psalmus canitur : ergo pro Christianis cantatus est. Audiamus eum tanquam filii sponsi illius,

[1] Matth. XXVII, 33. — [2] 4 Reg. II, 23. — [3] Ibid. 24. — [4] Luc. XXIII, 21.
[5] Matth. XVIII, 2, et XIX, 14. — [6] 1 Cor. XIV, 20.

quem pueri insensati in Calvariæ loco crucifixerunt. Illi enim meruerunt a bestiis devorari, nos ab Angelis coronari. Agnoscimus enim humilitatem Domini nostri, et non de illa erubescimus. Non erubescimus de illo appellato mystice calvo, propter Calvariæ locum. Ipsa enim cruce in qua illi insultatum est, non permisit calvam esse frontem nostram, quia eam suo ligno signavit. Denique ut noveritis, quia nobis dicuntur hæc, videte quid dicitur.

III. « Omnes gentes plaudite manibus[1]. » Numquid populus Judæorum omnes gentes erant? Sed cæcitas ex parte Israël facta est, ut pueri insensati clamarent : « Calve, calve[2]; » atque ita Dominus crucifigeretur in Calvariæ loco[3]; ut sanguine fuso Gentes redimeret, et impleretur quod ait Apostolus : « Cæcitas ex parte Israël » facta est, ut plenitudo Gentium intraret[4]. » Insultent ergo vani et hebetes, et insensati, et dicant : « Calve, » calve : » vos autem sanguine illius redempti, qui fusus est in Calvariæ loco : « Omnes Gentes plaudite manibus, » pervenisse ad vos gratiam Dei. « Plaudite manibus. » Quid est, « Plaudite? » Gaudete. Sed quare « Manibus? » Quia bonis operibus. Ne gaudeatis ore, et cessetis manibus. Si gaudetis, « Plaudite manibus. » Manus gentium videat, qui gaudia donare dignatus est. Quid est, manus gentium? Facta bene operantium. « Omnes Gentes plaudite » manibus : jubilate Deo in voce exultationis. » Et voce, et manibus. Si tantum voce, non bene ; quia pigræ sunt manus : si tantum manibus, nec hoc bene; quia muta est lingua : concordent manus et lingua ; illa confiteatur ; illæ operentur. « Jubilate Deo in voce exultationis. »

IV. « Quoniam Dominus excelsus terribilis. » Excelsus ille ; quasi irrisibilis descendendo, ascendendo in cœlum

[1] Psal. XLVI, 2. — [2] 4 Reg. II, 23. — [3] Matth. XXVII, 33. — [4] Rom. XI, 25.

factus est terribilis. « Rex magnus super omnem terram [1]. » Non tantum super Judæos : nam et super illos rex. Inde enim et Apostoli crediderunt, inde et multa millia hominum res suas vendiderunt, et pretia ad pedes Apostolorum posuerunt [2] : et impletum est in illis, quod erat in titulo crucis conscriptum : « Rex Judæorum [3]. » Rex est enim et Judæorum. « Omnes gentes plaudite manibus : » quoniam rex omnis terræ Deus. » Non enim illi sufficit unam gentem habere sub se : ideo tantum pretium ex latere dedit, ut emeret orbem terrarum. « Rex magnus su- » per omnem terram. »

V. « Subjecit plebes nobis, et gentes sub pedibus nos- » tris [4]. » Quas subjecit, et quibus? Qui sunt qui loquuntur? Forte Judæi? Plane si Apostoli, plane si sancti. His enim Deus subjecit plebes et gentes, ut hodie honorentur in gentibus, qui a suis civibus occidi meruerunt : quomodo Dominus eorum occisus est a civibus, et honoratur a gentibus, crucifixus a suis, adoratur ab alienis, sed pretio factis suis. Ideo enim emit nos, ut alieni ab eo non essemus. Putas ergo voces esse Apostolorum : « Subjecit » plebes nobis, et gentes sub pedibus nostris? » Nescio. Mirum si Apostoli tam superbe loquerentur, ut gauderent gentes esse positas sub pedibus suis, id est, Christianos sub pedibus Apostolorum. Etenim gaudent nos secum esse sub pedibus illius qui mortuus est pro nobis. Nam sub pedes Pauli currebant, qui volebant esse Pauli ; et dicebat eis : « Numquid Paulus pro vobis crucifixus est [5]? » Quid ergo hic? quid accepturi sumus? « Subjecit plebes » nobis, et gentes sub pedibus nostris. » Omnes pertinentes ad hæreditatem Christi in omnibus gentibus sunt, et omnes non pertinentes ad hæreditatem Christi in omni-

[1] Psal. XLVI, 3. — [2] Act. IV, 34. — [3] Matth. XXVII, 37. — [4] Psal. XLVI, 4. — [5] I Cor. I, 13.

bus gentibus sunt, et videtis sic exaltari in nomine Christi Ecclesiam Christi, ut omnes nondum credentes in Christo, sub pedibus jaceant Christianorum. Quanti enim modo currunt ad Ecclesiam nondum Christiani, rogant auxilium Ecclesiæ; subveniri sibi temporaliter volunt, etiamsi in æternum nobiscum regnare adhuc nolunt. Cum omnes quærunt auxilium Ecclesiæ, et qui nondum sunt in Ecclesia, nonne « Subjecit plebes et gentes sub pedibus nostris? »

VI. « Elegit nobis hæreditatem suam, speciem Jacob » quam dilexit[1]. » Pulchritudinem quamdam Jacob elegit nobis hæreditatem suam Jacob. Duo fratres erant Esaü et Jacob, in utero matris ambo confligebant, et de conflictu viscera materna quatiebantur : et ibi cum duo essent, electus est minor, et præpositus est majori, et dictum est : « Duo populi sunt in utero tuo, et major serviet minori[2]. » Per omnes gentes major, per omnes gentes minor : sed minor in bonis Christianis, electis, piis, fidelibus; major in superbis, indignis, peccatoribus, contumacibus, sua peccata defendentibus magis quam confitentibus; qualis etiam ipse populus Judæorum fuit, ignorans Dei justitiam, et suam volens constituere[3]. Sed quia dictum est : « Major serviet minori : » manifestum est, quia piis subdentur impii, et humilibus subdentur superbi. Prior natus est Esaü, et posterior natus est Jacob : sed qui posterius natus est, prælatus est primo nato, qui per gulam perdidit primogenita sua. Sic habes scriptum : « Desideravit » lenticulam, et ait illi frater ejus : Si vis ut dem tibi, da » mihi primogenita tua[4]. » Ille plus amavit quod carnaliter concupierat, quam quod spiritaliter prius nascendo meruerat : et deposuit primogenita sua, ut manducaret lenticulam. Lenticulam autem invenimus cibum esse Ægyptiorum : nam ibi abundat in Ægypto. Unde magni-

[1] Psal. XLVI, 5. — [2] Gen. XXV, 23. — [3] Rom. X, 3. — [4] Gen. XXV, 20-34.

ficatur lenticula Alexandrina, et venit usque ad terras nostras : quasi hic non nascatur lenticula. Ergo desiderando cibum ægyptium, perdidit primatum. Sic et populus Judæorum, de quo dictum est : « Conversi sunt corde » in Ægyptum[1], » lenticulam quodam modo desideraverunt, et primatum perdiderunt. « Elegit nobis hæreditatem suam, speciem Jacob quam dilexit. »

VII. « Ascendit Deus in jubilatione[2]. » Ipse ille Deus noster Dominus Christus ascendit in jubilatione. « Dominus in voce tubæ. » Ascendit : quo, nisi quo scimus? » Quo eum Judæi non sunt secuti, nec oculis. In cruce enim exaltatum irriserunt[3], in cœlum ascendentem non viderunt. « Ascendit Deus in jubilatione. » Quid est jubilatio, nisi admiratio gaudii, quæ verbis non potest explicari? Quomodo admirati sunt gaudentes Discipuli, videntes ire in cœlum[4] : quem planxerunt mortuum : revera gaudio huic verba non sufficiebant, restabat jubilare quod nemo poterat explicare. Ibi erat et vox tubæ, vox illa Angelorum. Dictum est enim, : Sicut tuba exalta » vocem tuam[5]. » Prædicaverunt Angeli ascensionem Domini : viderunt Discipulos ascendente Domino hærentes, admirantes, stupentes, nihil dicentes, sed corde jubilantes : et vox jam tubæ in clara voce Angelorum : « Viri » Galilæi, quid statis? Hic est Jesus[6]. » Quasi illi non scirent quia ipse esset Jesus. Ante se paulo ante eum non viderant? secum loquentem non audierant? Nempe non solum speciem viderunt præsentis, sed et membra contrectaverunt[7]. Ipsi ergo nesciebant quod ille esset Jesus? sed admiratione ipsa præ gaudio jubilationis, tanquam mente alienatis, loquuntur Angeli, « Ipse est Jesus. » Quasi, Si creditis illi, ille est quo crucifixo nutaverunt

[1] Act. VII, 39. — [2] Psal. XLVI, 6. — [3] Matth. XXVII, 39. — [4] Act. I, 9. — [5] Isaï. LVIII, 1. — [6] Act. I, 11. — [7] Luc. XXIV, 39.

vobis pedes, quo occiso et sepulto spem vobis perdidisse putabatis; ecce ipse est Jesus. Ascendit ante vos, « Sic ve» niet quemadmodum eum videtis euntem in cœlum[1] : » tollitur quidem corpus ab oculis vestris, sed non separatur Deus a cordibus vestris : videte ascendentem, credite in absentem, sperate venientem; sed tamen per misericordiam occultam etiam sentite præsentem. Ille enim qui ascendit in cœlum, ut tolleretur ab oculis vestris, promisit vobis dicens : « Ecce ego vobiscum sum usque in consummatio» nem sæculi[2]. » Merito et Apostolus sic nos alloquebatur: « Dominus in proximo est, nihil solliciti fueritis[3]. » Sedet super cœlos Christus, et longe sunt cœli, et ipse qui ibi sedet, prope est. « Dominus in voce tubæ. » Ergo vos filii Core, jam si intellexistis vos, et inspicitis hic vos, et vos gaudetis, quia videtis hic vos.

VIII. « Psallite Deo nostro, psallite[4]. » Quem tanquam hominem irriserunt, qui a Deo alienati sunt, « Psalite » Deo nostro. » Non enim homo tantum, sed et Deus. Homo ex semine David[5], Deus Dominus David, ex Judæis carnem habens : « Quorum patres, ait, Apostolus, et ex quibus » Christus secundum carnem. » Ex Judæis ergo Christus, sed secundum carnem. Quis autem iste Christus, qui est ex Judæis secundum carnem? « Qui est super omnia Deus » benedictus in sæcula[6]. » Deus ante carnem; Deus in carne, Deus cum carne. Nec solum ante carnem Deus, sed ante terram Deus, unde facta est caro : nec tantum ante terram Deus, unde caro facta est; sed etiam ante cœlum Deus, quod prius factum est : ante diem Deus qui primus factus est, ante omnes Angelos Deus, ipse Christus Deus : quoniam « In principio erat Verbum, et Verbum erat » apud Deum, et Deus erat Verbum : omnia per ipsum facta

[1] Act. I, 11. — [2] Matth. XXVIII, 20. — [3] Philip. IV, 5. — [4] Psal. XLVI, 7. — [5] Rom. I, 3. — [6] Id. IX, 5.

» sunt, et sine ipso factum est nihil[1].» Ille est ante omnia, per quem facta sunt omnia. «Psallite ergo Deo nostro, psallite[2].»

IX. « Quoniam rex omnis terræ Deus[3]. » Quid enim? Et ante non omnis terræ Deus? Nonne et cœli et terræ Deus, cum utique per illum facta sunt omnia? Quis posset dicere non esse Deum suum? Sed non omnes homines agnoverunt Deum suum : et ubi agnoscebatur, quasi ibi tantum Deus erat, « Notus in Judæa Deus[4] : » nondum filiis Core dicebatur : « Omnes gentes plaudite manibus. » Ille enim Deus notus in Judæa, rex omnis terræ Deus est. Jam ab omnibus agnoscitur, quia impletum est quod dicit Isaïas: « Ipse Deus tuus qui eruit te; universæ terræ Deus vo- » cabitur[5]. Quoniam rex omnis terræ Deus, psallite intel- » ligenter. » Docet nos et admonet nos ut psallamus intelligenter : non quæramus sonum auris, sed lumen cordis. « Psallite, inquit, intelligenter. » Gentes, unde vocati estis ut Christiani essetis, adorabant deos manu factos, et psallebant illis, sed non intelligenter. Si intelligenter cantarent, lapides non adorarent. Quando homo sensatus cantabat lapidi insensato, numquid intelligenter cantabat? Modo autem, fratres, non videmus oculis quem adoramus, et tamen correcti adoramus. Multo magis nobis Deus commendatur, quia eum oculis non videmus. Si eum oculis videremus, forte contemneremus. Nam et Christum Judæi visum contempserunt, non visum Gentes adoraverunt. Illis enim dictum est, « Psallite intelligenter. Nolite esse sicut » equus et mulus, in quibus non est intellectus[6]. »

X. « Regnabit Dominus super omnes gentes[7].» Qui regnabat super unam gentem, « Regnabit, inquit, super om- » nes gentes. » Quando dicebantur ista, super unam

[1] Joan. I, 1-3.—[2] Omittitur altera pars v. 7. *Psallite regi nostro, psallite.*— [3] Psal. XLVI, 8. — [4] Id. LXXV, 2. — [5] Isaï. LIV, 5. — [6] Psal. XXXI, 9. — [7] Id. XLVI, 9.

gentem regnabat Deus : prophetia erat, nondum res demonstrabatur. Deo gratias, jam videmus impleri quod ante prophetabatur. Chirographum Deus ante tempus scripsit nobis, impleto tempore reddidit nobis. « Regnabit » Deus super omnes gentes, » promissio est. « Deus sedet » super sedem sanctam suam. » Quod tunc futurum promittebatur, nunc impletum agnoscitur et tenetur. « Deus » sedet super sedem sanctam suam. » Quæ sedes ejus sancta ? Forsitan cœli, et bene intelligitur. Ascendit enim Christus, sicut novimus, cum corpore in quo crucifixus est, et sedet ad dexteram Patris[1] : inde eum venturum expectamus ad judicandos vivos et mortuos[2]. « Sedet su» per sedem sanctam suam. Cœli sunt sedes sancta ejus. Vis et tu esse sedes ejus ? Noli putare te esse non posse : para illi locum in corde tuo; venit, et libenter sedet. Ipse certe est Dei Virtus et Dei Sapientia[3]. Et quid dicit Scriptura de ipsa Sapientia ? Anima justi, sedes sapientiæ[4]. Si ergo anima justi sedes est sapientiæ : sit anima tua justa et eris regalis sella sapientiæ. Et revera, fratres, omnes homines qui bene vivunt, qui bene agunt, secundum charitatem piam conversantur, nonne Deus in illis sedet, et ipse jubet ? Obtemperat anima sedenti in se Deo, et ipsa jubet membris. Anima enim tua jubet membro tuo, quo moveatur pes, quo manus, quo oculus, quo auris, et jubet ipsa membris tanquam famulis suis : sed et ipsa servit interius insidenti sibi domino suo. Non potest inferiori se bene imperare, nisi superiori se non fuerit dedignata servire. « Deus sedet super sedem sanc» tam suam. »

XI. « Principes populorum convenerunt cum Deo Abra» ham[5]. » Deus Abraham et Deus Isaac et Deus Jacob[6].

[1] Act. I, 2. — [2] 2 Tim. IV. — [3] I Cor. I, 24. — [4] Sap. VII, — [5] Psal. XLVI, 11. — [6] Exod. III, 6.

Verum est, dixit hoc Deus, et superbierunt inde Judæi, et dixerunt : « Nos filii Abrahæ sumus [1]. » Superbientes de nomine paterno, gerentes ejus carnem, non tenentes ejus fidem ; semine adhærentes, moribus degenerantes. Denique Dominus quid ait eis ita superbientibus ? « Si filii » Abrahæ estis, facta Abrahæ facite [2]. » Item quid dixit illis Joannes venientibus et contremiscentibus quibusdam ipsorum, qui se pœnitendo corrigere voluerunt ? « Progenies » viperarum. » Erant enim iniqui, erant perditi, erant peccatores, erant impii [3] : venerunt ad baptismum Joannis : et quid eis dicit ? « Progenies viperarum. » Illi se dicebant filios Abrahæ, et ipse illos dicebat filios viperarum. Numquid Abraham vipera erat ? Sed quia male vivendo dæmones imitati erant, et eorum filii facti erant, quos imitando male vivebant : « Progenies, inquit, viperarum, quis vo- » bis ostendit fugere ab ira ventura ? Facite ergo fructum » dignum pœnitentiæ ; et nolite dicere apud vosmetipsos : » Patrem habemus Abraham, et quasi superbire de ge- » nere Abrahæ. Potens est enim Deus de lapidibus istis » suscitare filios Abrahæ [4]. » Non enim remansurus est Abraham sine filiis, si vos damnaverit Deus : potens est enim et damnare quos odit, et illi reddere quos promisit. Et unde illi redditurus est filios, si damnat Hebræos de carne ejus progenitos ? « De lapidibus istis. » Ostendebat illis lapides in eremo. Qui erant lapides nisi Gentes, quæ lapides adorabant ? Lapides quare ? Adorando lapides, dicti erant lapides : quia Psalmus prædixerat : « Similes illis fiant qui » faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis [5]. » Tamen de ipsis lapidibus reddidit filios Abrahæ : modo omnes qui lapides adorabamus conversi ad Dominum, filii Abrahæ facti sumus, non ducendo ab illo carnem, sed imitando

[1] Joan. VIII, 33. — [2] Ibid. 39. — [3] Matth. III, 7. — [4] Ibid. 9. — [5] Psal. CXIII, 8.

fidem. « Principes ergo populorum convenerunt cum Deo » Abraham. Principes populorum. » Gentium principes, non unius populi principes, sed principes populorum omnium, « Convenerunt cum Deo Abraham. »

XII. Ex ipsis principibus erat et iste Centurio, de quo modo, Evangelium cum legeretur, audistis. Erat enim Centurio habens honorem et potestatem inter homines, princeps erat de principibus populorum. Venienti ad se Christo obviam misit amicos suos, imo vere transituro Christo misit amicos; et rogavit ut curaret puerum ejus, qui periculose infirmabatur : et cum vellet ipse Dominus venire, hoc ei mandavit : « Non sum dignus ut sub tectum meum » intres, sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus. » Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, ha» bens sub me milites. » Videte quemadmodum tenuit ordinem : Prius commemoravit quod sub alio esset, et postea quod alii sub illo essent. Sub potestate sum et in potestate sum, et sub aliquo sum et super aliquos sum. Et dico huic : « Vade, et vadit : et alii, Veni, et venit : » et servo meo : Fac hoc, et facit. » Tanquam diceret : Si ego sub potestate constitutus jubeo illis qui sub me sunt, tu qui sub nullius potestate positus es, non potes jubere creaturæ tuæ, quando omnia per te facta sunt, et sine te factum est nihil? « Dic ergo verbo, inquit, et sa» nabitur puer meus. » Nam ut in domum meam intres, non sum dignus. Trepidavit Christum mittere intra parietes suos, et jam intus erat in corde ejus : jam erat anima ejus sedes illius, jam ibi sedebat ille qui humiles requirebat. « Conversus denique Christus, miratus est, et ait » sequentibus se : Amen dico vobis, non inveni tantam » fidem in Israël[1]. » Et sicut alius Evangelista eamdem rem narrat, sequitur Dominus, et dicit : « Ideo dico vo-

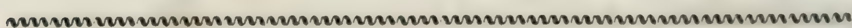
[1] Luc. vii, 6-9.

» bis, quia multi ab Oriente et Occidente venient, et » recumbent cum Abraham et Isaac et Jacob in regno » cœlorum [1]. » Iste enim Centurio non erat de populo Israël. Nam in populo Israël superbi repellebant a se Deum : in principibus Gentium inventus est humilis, qui ad se invitaret Deum. Admirans Jesus fidem ipsius, reprobat perfidiam Judæorum. Sani enim sibi videbantur, cum periculosius ægrotarent, quando medicum non cognoscentes occidebant. Cum ergo reprobaret et repudiaret illorum superbiam, quid ait? « Ideo vobis dico, quia » multi ab Oriente et Occidente venient, » non pertinentes ad cognationem Israël : venient multi quibus dixit : « Omnes gentes plaudite manibus ; et recumbent cum » Abraham in regno cœlorum. » Non illos genuit carne sua Abraham, et venientes recumbent cum illo in regno cœlorum, et filii ipsius erunt. Quare filii ipsius? « Non » nati de carne, sed sequendo fidem ipsius. Filii autem » regni, id est, Judæi, ibunt in tenebras exteriores : illic » erit ploratio et stridor dentium [2]. » Damnabuntur in tenebras exteriores qui nati sunt de carne Abrahæ, et recumbent cum eo in regno cœlorum qui imitati sunt fidem Abrahæ. Merito ergo et hic, « Principes populorum con» venerunt cum Deo Abraham. »

XIII. Et quid illi qui pertinebant ad Deum Abraham? « Quoniam dii fortes terræ valde elevati sunt [3]. » Qui erant dii, populus ille Dei, vitis illa Dei, de qua dicitur : « Judi» cate inter me et inter vineam meam [4], » ibunt in tenebras exteriores, non recumbent cum Abraham et Isaac et Jacob, non conveniunt cum Deo Abraham. Quare? « Quo» niam dii fortes terræ. » Illi qui erant dii fortes terræ, præsumentes de terra. De qua terra? De se ipsis : quia omnis homo terra. Homini enim dictum est : « Terra es,

[1] Matth. VIII, 11. — [2] Ibid. 12. — [3] Psal. XLVI, 10. — [4] Isaï. V, 3.

» et in terram ibis[1]. » Debet autem homo de Deo præsumere, et inde sperare auxilium, non de se. Non enim terra pluit sibi, aut lucet sibi. Quomodo autem terra de cœlo expectat pluviam et lucem, sic homo de Deo debet expectare misericordiam et veritatem. Illi ergo « Dii fortes » terræ valde elevati sunt, » id est, valde superbierunt: non sibi medicum necessarium putaverunt, et ideo in sua ægritudine remanserunt, et ipsa ægritudine ad mortem perducti sunt. Præcisi sunt rami naturales, ut humilis insereretur oleaster[2]. « Quoniam dii fortes terræ valde » elevati sunt. » Teneamus ergo, fratres, humilitatem, charitatem, pietatem; quia vocati sumus illis reprobatis, vel illorum exemplo superbire timeamus.

ENARRATIO

IN PSALMUM XLVII.

Sermo ad plebem.

I. TITULUS Psalmi est[3]: « Laus Cantici filiis Core, secunda » sabbati[4]. » De hoc quod Dominus donare dignatur, excipite tanquam filii firmamenti. Secunda enim sabbati, id est, post diem primum, quem Dominicum dicimus, quæ etiam secunda feria dicitur, factum est firmamentum cœli, imo firmamentum cœlum. Cœlum enim vocavit Deus firmamentum[5]. Primo autem die lucem fecerat, et a tenebris diviserat; et vocaverat lucem, diem; et tenebras, noctem. Sicut autem indicat Psalmi hujus contextio, aliquid etiam

[1] Gen. III, 19. — [2] Rom. XI, 17. — [3] Vide D. Guillon, tom. XXI, p. 485-498. — [4] Psal. XLVII, 1. — [5] Gen. I, 3-8.

prælocutus est Deus in illo opere suo, quod compleretur in nobis : et secundum hujus creaturæ conditionem sæcula cucurrerunt. Non enim frustra Dominus ait de Moyse : « De me enim ille scripsit [1]. » nisi quia omnia quæ scripta sunt, etiam cum Deus conderet creaturam, possunt interpretari ad significationem futurorum : ut intelligas Deum fecisse lucem, cum Christus a mortuis resurrexit. Tunc enim revera illa lux divisa est a tenebris, quando immortalitas a mortalitate discreta est. Quid ergo sequitur, nisi ut capiti etiam corpus fieret, quod est Ecclesia? Denique est etiam Psalmus de prima sabbati, in quo apertissime resurrectio Domini declaratur. Ibi enim dicitur : « Tollite portas principes vestri, et elevamini portæ » æternales, et introibit Rex gloriæ [2]. » Quid evidentius quam Christum esse Regem gloriæ? De quo dictum est : « Si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixis- » sent [3]. » Secundum ergo sabbati non debemus intelligere nisi Ecclesiam Christi : sed Ecclesiam Christi in sanctis, Ecclesiam Christi in his qui scripti sunt in cœlo, Ecclesiam Christi in his qui mundi hujus tentationibus non cedunt. Ipsi enim digni sunt nomine firmamenti. Ergo Ecclesia Christi in his qui firmi sunt, de quibus dicit Apostolus : « Debemus autem nos firmi infirmitates infir- » morum sustinere [4], » appellata est firmamentum. De hoc cantatur in Psalmo : Audiamus, agnoscamus, sociemur, gloriemur, regnemus. Namque eam etiam firmamentum apostolicis Litteris appellatam audi, et cognosce : « Quæ est, inquit, Ecclesia Dei vivi, columna et firma- » mentum veritatis [5]. » De hoc firmamento cantatur filiis Core, quos nostis esse filios sponsi crucifixi in Calvariæ

[1] Joan. v, 46. — [2] Psal. xxiii, 7 et 9. — [3] 1 Cor. 1, 8. — [4] Rom. xv, 1. — [5] 1 Tim. iii, 15.

loco[1]. Core namque calvitium interpretatur. Sequitur in hoc Psalmo, qui inscribitur, « Secunda sabbati. »

II. « Magnus Dominus, et laudabilis valde[2]. » Ecce « Magnus Dominus, et laudabilis valde : » sed numquid infideles laudant Dominum? Numquid etiam qui credunt et male vivunt, laudant Dominum, per quos fit ut nomen Dei blasphemetur in gentibus? numquid laudant Dominum[3]? An vero si etiam laudent, acceptatur laus eorum, cum scriptum sit : « Non est speciosa laus in ore peccato- » ris[4]? » Dixisti ergo : « Magnus Dominus, et laudabilis » valde : » sed dic ubi, « In civitate Dei nostri, in monte » sancto ejus. » De hoc alibi dicitur : « Quis ascendet in » montem Domini? Innocens manibus, et mundo corde[5]. » In his « Magnus Dominus, et laudabilis valde : » hoc est, « In civitate Dei nostri, in monte sancto ejus. » Hæc est civitas in monte posita, quæ abscondi non potest[6] : hæc est lucerna quæ sub modio non occultatur, omnibus nota, omnibus diffamata. Non autem universi cives ejus sunt; sed illi in quibus « Magnus Dominus, et laudabilis valde. » Quæ est ergo ista civitas, videamus, ne forte quia dictum est : « In civitate Dei nostri, in monte sancto ejus, » debeamus quærere istum montem, ubi etiam exaudiri possimus. Non enim frustra dicitur in alio Psalmo : « Voce » mea ad Dominum clamavi, et exaudivit me de monte » sancto suo[7]. » Adjuvit ergo te mons iste ut exaudireris. Nam si in eum non ascenderes, infra jacens clamare posses, sed exaudiri non posses. Quis est ergo iste mons, fratres? Magna cura inquirendus, magna sollicitudine investigandus; labore etiam occupandus et ascendendus. Sed si in aliqua parte terrarum est, quid faciemus? Peregrinabimur de terra nostra, ut ad illum montem perve-

[1] Matth. xxvii, 33. — [2] Psal. xlvii, 2. — [3] Isaï. lii, 5, et Rom. ii, 24. — [4] Eccli. xv, 9. — [5] Psal. xxiii, 3. — [6] Matth. v, 14, 15. — [7] Psal. iii, 5.

nire possimus? Imo tunc peregrinamur, si in illo non sumus. Ipsa est enim civitas nostra, si membra regis sumus, qui caput est civitatis ipsius. Ubi est ergo iste mons? Si regionem aliquam tenuit, laborandum est, ut dixi, ut ad eum perveniatur. Sed quid satagis? Utinam non sis piger ascendere in montem, quomodo mons non fuit tardus venire ad dormientem. Fuit enim quidam lapis angularis contemptibilis in quem Judæi offenderunt[1], præcisus de quodam monte sine manibus[2], hoc est, de regno Judæorum veniens sine manibus, quia humanum opus non accessit ad Mariam, de qua natus est Christus[3]. Sed si lapis iste ubi in eum offenderunt Judæi[4], ibi remaneret, tu quo ascenderes non haberes. Quid autem factum est? quid dicit prophetia Danielis? quid, nisi quia crevit lapis iste, et factus est mons magnus? quam magnus? Ita ut impleret universam faciem terræ[5]. Ergo crescendo mons iste et implendo universam faciem terræ, venit ad nos. Quid ergo montem quasi absentem quærimus, et non in præsentem jam ascendimus, ut sit in nobis « Magnus Domi- « nus, et laudabilis valde? »

III. Denique ne istum montem non agnosceres et in hoc Psalmo, et in aliqua parte terrarum quærendum existimares, vide quid sequitur : cum dixisset : « In civitate » Dei nostri, in monte sancto ejus, » quid addidit? « Di- » latans exultationes universæ terræ, montes Sion[6]. » Sion unus mons est : quid ergo « Montes? » An quia ad Sion pertinuerunt etiam qui de diverso venerunt, ut sibi occurrerent in lapidem angularem, et fierent illi duo parietes tanquam duo montes, unus ex circumcisione, alter ex præputio, unus ex Judæis, alter ex Gentibus : non jam adversi; et si diversi quia ex diverso jam in angulo

[1] Rom. IX, 32. — [2] Dan. II, 34. — [3] Matth. I, 16, et Luc. I, 34, et II, 7. — [4] Rom. IX, 32. — [5] Dan. II, 35. — [6] Psal. XLVII, 3.

nec diversi? « Ipse est enim, inquit, pax nostra, qui fecit » utraque unum[1]. » Ipse ille angularis lapis quem reproba- » verunt ædificantes, factus est in caput anguli[2]. » Duos junxit in se mons montes. Una domus, et duæ domus : duæ propter ex diverso venientes, una propter lapidem angularem, in quo sibi ambæ copulantur. Audi et hoc : « Montes Sion; latera Aquilonis civitas regis magni. » Intenderas enim tu Sion tanquam unum locum, ubi condita est Jerusalem, et in ea tibi non occurrebat, nisi populus ex circumcisione; qui quidem ex reliquiis a Christo collectus est, ex magna autem parte tanquam palea ventilatus. Etenim scriptum est : « Reliquiæ salvæ fient[3]. » Sed attende et Gentes, vide et oleastrum inseri in pinguedinem olivæ[4]. Ecce Gentes : « Latera Aquilonis : » adjuncta sunt latera Aquilonis civitati regis magni. Contrarius solet esse Aquilo Sion : Sion quippe in meridie, Aquilo contra meridiem. Quis est iste Aquilo, nisi qui dixit : « Ponam sedem meam ad Aquilonem, et ero similis » Altissimo[5]? Tenuerat regnum diabolus impiorum, et possederat Gentes servientes simulacris, adorantes dæmonia : et totum quidquid generis humani erat ubique per mundum, inhærendo illi Aquilo factum erat. Sed quoniam ille qui alligat fortem, aufert ejus vasa, et facit vasa sua[6], liberati homines ab infidelitate et superstitione dæmoniorum, credentes in Christum colliniati sunt illi civitati, occurrerunt in angulo illi parieti de circumcisione venienti, et facta est civitas regis magni quæ fuerant latera Aquilonis. Ideo et in alia Scriptura dicitur : « Ab Aquilone nubes » coloris aurei, in his est magna gloria et honor Omni- » potentis[7]. » Magna enim gloria medici est, quando ex desperatione convalescit ægrotus. Ab Aquilone nubes, et

[1] Ephes. II, 14. — [2] Psal. CXVII, 22. — [3] Rom. IX, 27. — [4] Id. XI, 17. — [5] Isaï. XIV, 13, 14 — [6] Matth. XII, 29. — [7] Job. XXXVII, 22.

non nigræ nubes, non caliginosæ, non tetræ, sed coloris aurei. Unde nisi gratia illuminante per Christum? Ecce, « Latera Aquilonis, civitas regis magni. » Latera utique, quia inhæserant diabolo. Quicumque enim alicui cohærent, latera ipsius dicuntur. Nam et de aliquibus hominibus solemus ita loqui : Bonus homo est, sed mala latera habet : id est, ipse quidem probitate præstat, sed maligni sunt qui ei conjuncti sunt. Latera ergo Aquilonis qui diabolo cohærebant : unde venit et iste filius, de quo modo audiebamus, quia mortuus erat, et revixit; perierat, et inventus est[1]. Proficiscendo enim in regionem longinquam, etiam ad Aquilonem pervenerat, et ibi, sicut audistis, uni ex principibus regionis illius adhæserat. Factus est ergo latus Aquilonis, adhærendo principi illius regionis : sed quia civitas regis magni et ex latere Aquilonis colligitur, reversus ad se, dixit : « Surgam, et ibo ad patrem » meum[2]. » Et occurrit ei pater, qui dicit de illo : « Mortuus erat, et revixit; perierat, et inventus est. » Vitulus ille saginatus, lapis angularis fuit[3]. Denique et major filius qui epulari nolebat, exhortatus a patre ingressus est : et duo jam parietes, tanquam illi duo filii ad vitulum pervenientes, civitatem regis magni fecerunt.

IV. Sequatur ergo iste Psalmus, et dicat : « Deus in » domibus ejus cognoscetur[4]. » Jam in domibus propter montes, propter duos parietes, propter duos filios. « Deus » in domibus ejus cognoscetur. » Sed gratiam commendat, ideo addidit : « Cum suscipiet eam. » Nam quid esset ipsa civitas, nisi ille suscepisset eam? Nonne statim caderet, nisi tale fundamentum haberet? Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus[5]. « Nemo ergo de suis meritis

[1] Luc. xv, 32. — [2] Ibid. 18. — [3] Ephes. II, 20. — [4] Psal. XLVII, 4. — [5] I Cor. III, 11.

» suis glorietur, sed qui gloriatur, in Domino glorietur[1]. » Quia tunc est illa magna civitas, tunc in ea cognoscitur Dominus, cum suscipiet eam : quomodo suscipit medicus ægrotum curandum, non sicut est amandum. Etenim febrem odit medicus. Non amat medicus ægrotum, et amat medicus ægrotum ; si ægrotum amaret, semper ægrotum optaret; rursus si ægrotum non amaret, ad ægrotum non veniret : sed amat ægrotum, ut faciat sanum. Suscepit ergo hanc civitatem Dominus, et agnitus est in ea, id est, gratia ipsius cognita est in illa civitate ; quia quidquid habet illa civitas quæ gloriatur in Domino, non habet de se. Propter hoc enim dicitur : « Quid enim habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non » acceperis[2]? « Deus in domibus ejus cognoscetur, cum » suscipiet eam. »

V. « Quoniam ecce reges terræ collecti sunt[3]. » Jam ecce illa latera Aquilonis videte quomodo veniant, videte quomodo dicant : « Venite ascendamus in montem Do» mini : annuntiavit enim nobis viam suam, ut in» grediamur in eam[4]. Ecce reges terræ collecti sunt, » et convenerunt in unum. » In quem unum, nisi in lapidem illum angularem[5]? « Ipsi videntes ita admirati » sunt. Post admirationem miraculorum et gloriæ Christi, quid secutum est? « Conturbati sunt, commoti sunt, » tremor apprehendit eos[6]. » Unde tremor apprehendit eos, nisi de conscientia delictorum? Currant ergo reges post regem, agnoscant reges regem. Inde alibi, « Ego autem, inquit, constitutus sum rex ab eo super » Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum Do» mini : Dominus dixit ad me : Filius meus es tu, ego » hodie genui te. Postula a me, et dabo tibi gentes hæ-

[1] I Cor. I, 31. — [2] Id. IV, 7. — [3] Psal. XLVII, 5. — [4] Isaï. II, 3. — [5] Ephes. V, 20. — [6] Psal. XLVII, 6, 7.

» reditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ; » reges eos in virga ferrea, et tanquam vas figuli conteres » eos[1]. » Auditus est ergo rex constitutus in Sion, tradita est illi possessio usque ad terminos orbis terræ. Metuere debent reges, ne regnum perdant, ne illis auferatur regnum, sicut miser timuit Herodes, et pro parvulo occidit parvulos[2]? Timens autem regnum amittere, non meruit regem agnoscere. Utinam et ipse regem cum Magis adoraret! non male regnum quærendo, innocentes perderet, et nocens periret. Nam quod ad illum attinebat, perdidit innocentes : quantum autem ad Christum, etiam parvus pro se morientes parvulos coronavit. Ergo debuerunt timere reges quando dictum est : « Ego autem constitutus » sum rex ab eo, » et hæreditatem usque ad fines terræ dabit mihi qui me constituit regem. Sed quid invidetis, reges? Videte, non invidete. Longe enim iste aliter rex qui dixit : « Regnum meum non est de hoc mundo[3]. » Nolite ergo timere ne vobis auferatur regnum mundi hujus, dabitur vobis regnum, sed cœlorum, ubi ille rex est. Ideo quid ibi sequitur? « Et nunc reges intelligite. » Jam invidere vos parabitis : « Intelligite, » de alio rege dicitur, cujus regnum non est de hoc mundo. Merito ergo « Collecti sunt reges in unum, conturbati sunt, tremor » apprehendit eos. » Inde et illis hoc dicitur : « Et nunc » reges intelligite, erudimini omnes qui judicatis terram[4]. » Et quid fecerunt? « Ibi dolores ut parturientis. » Quid sunt « Dolores ut parturientis, » nisi dolores pœnitentis? Vide ipsam conceptionem doloris et parturitionis : « A ti» more tuo, inquit Isaïas, concepimus, et parturivimus » spiritum salutis[5]. » Sic ergo conceperunt reges a timore Christi, ut parturiendo salutem parerent, credendo in

[1] Psal. II, 6-9. — [2] Matth. II, 3. — [3] Joan. XVIII, 36. — [4] Psal. II, 10, 11. — [5] Isaï. XXVI, 18.

eum quem timuerunt. « Ibi dolores sicut parturientis. » Ubi parturientem audis, fœtum expecta. Parturit vetus homo, sed nascitur novus homo. « Ibi dolores ut parturientis. »

VI. « In spiritu violento conteres naves Tharsis[1]. » Breviter intelligitur, evertes superbiam gentium. Sed unde ex hac hisioria dicitur eversio superbiæ gentium? Propter « Naves Tharsis. » Tharsis civitatem quæsierunt docti, hoc est, quænam civitas hoc nomine significaretur; et aliquibus visum est Ciliciam dictam esse Tharsis, ex eo quod metropolis ejus Tharsus dicitur. De qua civitate erat etiam Paulus apostolus, natus in Tharso Ciliciæ[2]. Aliqui autem eam Carthaginem intellexerunt : fortassis aliquando ita nominatam, aut aliqua locutione ita significatam. Namque apud prophetam Isaïam sic invenitur : « Ululate naves Carthaginis[3]. » Apud Ezechielem autem a diversis interpretibus, ab aliis Carthago, ab aliis Tharsis interpretata est[4] : et hac diversitate interpretum potest intelligi hanc appellari Tharsum, quæ Carthago dicebatur. Manifestum est autem, quod primordia regni Carthaginis navibus floruerunt, et ita floruerunt, ut inter cæteras gentes excellerent negotiationibus et navigationibus. Nam quando Dido fugiens fratrem delapsa est ad terras Africæ, ubi Carthaginem condidit, naves quæ paratæ erant ad mercationem in ejus regione, assumpserat ad fugam, consentientibus sibi regionis ejus principibus : et ipsæ naves etiam condita Carthagine ad negotiandum non defecerunt. Atque hinc nimirum superba facta est civitas illa, ut digne per ejus naves intelligatur superbia gentium, præsumens in incertis tanquam in flatibus ventorum. Jam non præsumatur de velificatione, et quasi prosperitate sæculi hujus, tanquam maris : fundamentum

[1] Psal. XLVII, 8. — [2] Act. XXI, 39. — [3] Isaï. XXIII, 1, juxta LXX. — [4] Ezech. XXXVIII, 13, juxta LXX.

nostrum in Sion sit, ibi stabiliri debemus, non perflari omni vento doctrinæ[1]. » Quicumque ergo ex incertis hujus vitæ tumuerant, evertantur; et subjiciatur Christo omnis superbia gentium, « Conterenti in spiritu violento naves » Tharsis : » non cujuscumque civitatis, sed, « Tharsis. » Quomodo « In spiritu violento? » Timore fortissimo. Sic enim eum tremuit omnis superbia judicaturum, ut in humilem crederet, ne excelsum expavesceret.

VII. « Sicut audivimus, ita et vidimus[2]. » O beata Ecclesia! quodam tempore audisti, quodam tempore vidisti. Audivit in promissionibus, videt in exhibitionibus : audivit in prophetia, videt in Evangelio. Omnia enim quæ modo complentur, antea prophetata sunt. Erige oculos ergo, et diffunde per mundum, vide jam hæreditatem usque ad terminos orbis terræ : vide jam impleri quod dictum est : « Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes » gentes servient illi[3]. » Vide impletum esse quod dictum est : « Exaltare super cœlos, Deus, et super omnem ter- » ram gloria tua[4]. » Vide illum cujus pedes et manus fixi sunt clavis, cujus ossa in ligno pendentia numerata sunt, super cujus vestimentum sors missa est[5] : vide regnantem, quem illi viderunt pendentem : vide in cœlo sedentem, quem contempserunt in terra ambulantem. Vide inde impleri : « Commemorabuntur, et convertentur ad Domi- » num universi fines terræ, et adorabunt in conspectu » ejus universæ patriæ gentium[6]. » Hæc videns, exclama cum gaudio : « Sicut audivimus, ita et vidimus. » Merito sic vocatur ipsa Ecclesia de gentibus : « Audi filia, et vide, » et obliviscere populum tuum et domum patris tui[7]. » Pater tuus Aquilo fuit, veni ad montem Sion. Audi, et vide : non vide, et audi; sed audi, et vide : prius audi,

[1] Ephes. IV, 14. — [2] Psal. XLVII, 9. — [3] Id. LXXI, 11. — [4] Id. CVII, 6. — [5] Matth. XXVII, 35. — [6] Psal. XXI, 28. — [7] Id. XLIV, 11.

postea vide. Audis primo quod non vides, videbis postea quod audisti. « Populus, inquit, quem non cognovi, ser- » vivit mihi, in obauditu auris obaudivit mihi[1]. » Si in obauditu auris obaudivit, ergo non vidit. Et ubi est : « Quibus non est nuntiatum de eo videbunt, et qui » non audierunt intelligent[2]? » Ad quos non missi sunt Prophetæ, ipsi primo audierunt et intellexerunt Prophetas : illi qui primo non audierunt, postea audientes admirati sunt. Remanserunt illi ad quos missi sunt, codices ferentes, veritatem non intelligentes : Testamenti tabulas habentes, et hæreditatem non tenentes. Sed nos « Sicut » audivimus, ita et vidimus. In civitate Domini virtutum, » in civitate Dei nostri. » Ibi audivimus, ibi et vidimus. Extra illam qui est, nec audit, nec videt ; in illa qui est, nec surdus nec cæcus est : « Sicut audivimus, ita et vidimus. » Et ubi audis? ubi vides? « In civitate Domini vir- » tutum, in civitate Dei nostri. Deus fundavit eam in æter- » num. » Non insultent hæretici per partes conscissi : non se extollant qui dicunt : « Ecce hic est Christus, ecce il- » lic[3]. » Qui dicit : « Ecce hic est, ecce illic, » ad partes inducit. Unitatem promisit Deus : reges in unum collecti sunt, non per schismata dissipati sunt? Sed forte ista civitas quæ mundum tenuit, aliquando evertetur. Absit : « Deus fundavit eam in æternum. » Si ergo eam Deus fundavit in æternum, quid times ne cadat firmamentum?

VIII. « Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio » populi tui[4]. » Qui susceperunt, et ubi susceperunt? Nonne ipse populus tuus suscepit misericordiam tuam, quomodo, « Suscepimus misericordiam tuam, et in me- » dio populi tui? » quasi alii sint qui susceperunt, alii in quorum medio susceperunt. Magnum sacramentum, sed

[1] Psal. XVII, 45. — [2] Isaï. LII, 15, et Rom. XV, 21. — [3] Matth. XXIV, 23. — [4] Psal. XLVII, 10.

tamen notum, cum et hinc, hoc est, ex his versibus exsculptum fuerit et erutum quod nostis, non erit rudius, sed dulcius. Nunc quippe populus Dei censentur omnes qui portant sacramenta ejus, sed non omnes pertinent ad misericordiam ejus. Omnes quippe sacramentum baptismi Christi accipientes, Christiani vocantur; sed non omnes digne illo sacramento vivunt. Sunt enim quidam de quibus dicit Apostolus : « Habentes formam pietatis, virtu- » tem autem ejus abnegantes[1]. » Tamen propter ipsam speciem pietatis in populo Dei nominantur : quomodo ad aream, quandiu trituratur, non solum grana, sed etiam palea pertinet. Numquid et ad horreum pertinebit? In hoc medio autem populi mali est populus bonus, qui suscepit misericordiam Dei. Vivit digne misericordia Dei, qui audit et tenet et facit quod ait Apostolus : « Præcipientes ergo » rogamus, ne in vacuum gratiam Dei suscipiatis[2]. » Qui ergo non in vacuum gratiam Dei suscipit, ipse tam sacramentum quam etiam misericordiam Dei suscipit. Et quid illi obest, quia in medio populi inobedientis est, donec area ista ventiletur, donec boni a malis separentur? quid ei obest in medio populi habitare? Sit de illis qui appellantur firmamentum, suscipiens misericordiam Dei; sit lilium in medio spinarum. Nam et ipsæ spinæ quoniam ad populum Dei pertinent, vis audire? Ita posita est ipsa similitudo : « Sicut lilium, inquit, in medio spinarum, ita » proxima mea in medio filiarum[3]. » Numquid dixit, in medio alienarum? Non, sed « In medio filiarum. » Sunt ergo filiæ malæ, et inter illas est : « Lilium in medio spi- » narum. » Itaque illi qui sacramenta habent, et mores bonos non habent, et Dei dicuntur, et non Dei; et ejus dicuntur et alieni : ejus, propter ipsius sacramentum; alieni, propter proprium vitium, ita et filiæ alienæ : filiæ, propter

[1] 2 Tim. III, 5. — [2] 2 Cor. VI, 1. — [3] Cant. II, 2.

formam pietatis; alienæ, propter amissionem virtutis. Sit ibi lilium, suscipiat misericordiam Dei, teneat radicem boni floris, non sit ingratum pluviæ dulci de cœlo venienti. Ingratæ sint spinæ, crescant de imbribus; ad ignem crescunt, non ad horreum. « Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio populi tui. » In medio populi tui non suscipientis misericordiam tuam, nos suscepimus misericordiam tuam. « In sua enim propria venit, et sui » eum non receperunt. » In medio tamen eorum quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri[1].

IX. Jam hic occurrit unicuique cogitanti : Et quid? Iste populus qui in medio populi Dei suscipit misericordiam Dei quantum numerum habet? Quam pauci sunt! vix invenitur aliquis : illis-ne contentus Deus erit, et perdet tantam multitudinem? Dicunt hoc qui sibi promittunt quod a Deo promittente non audierunt. Et vere si male vivamus, si mundi hujus deliciis perfruamur, si nostris libidinibus serviamus, perditurus est nos Deus? Quot enim sunt illi qui videntur servare præcepta Dei? vix invenitur unus vel duo vel paucissimi : ipsos solos Deus liberaturus est, et cæteros damnaturus? Absit, inquiunt, cum venerit et videbit tantam multitudinem ad sinistram, miserebitur, et dabit indulgentiam. Hoc plane etiam serpens ille promisit primo homini : nam minatus erat Deus mortem, si gustaret[2] : ille autem : « Absit, inquit, non morte mo» riemini[3]. » Crediderunt serpenti, invenerunt verum esse quod minatus est Deus, falsum quod promiserat diabolus. Ita et nunc, fratres, ponite vobis Ecclesiam ante oculos ad instar similitudinemque paradisi, non cessat serpens suggerere quod tunc suggessit. Sed casus primi hominis ad experimentum cavendi debet nobis valere, non ad imitationem peccandi. Ideo ille cecidit, ut nos

[1] Joan. I, 11, 12. — [2] Gen. II, 17. — [3] Id. III, 4.

surgamus. Respondeamus talibus suggestionibus quod respondit Job. Nam et ipsum per fœminam tanquam per Evam tentavit, et vicit in stercore[1], victus in paradiso. Ergo non audiamus tales voces, nec putemus paucos esse istos : multi sunt, sed inter plures latent. Non possumus enim negare plures esse malos, et tam plures, ut inter eos prorsus boni non appareant, quomodo non apparent grana in area. Nam quisquis aream videt, potest putare quod palea sola sit. Da hominem inexpertum, et putat inaniter fieri quod boves mittuntur, quod ibi homines sub æstu desudant ut conterant paleam; sed ibi est et massa ventilatione purganda. Tunc procedet copia frumenti, quæ latebat in copia palearum. Et modo vis invenire bonos? Esto, et invenies.

X. Contra istam ergo desperationem vide quid sequatur in Psalmo isto. Quoniam cum dixisset : « Suscepimus, » Deus, misericordiam tuam in medio populi tui : » significavit esse populum non suscipientem misericordiam Dei, in cujus medio quidam suscipiant misericordiam Dei : et ne occurreret hominibus, tam paucos esse, ut prope nulli sint; quomodo consolatus est consequentibus verbis? « Secundum nomen tuum, Deus, ita et laus tua in fines » terræ[2]. » Quid est hoc? « Magnus Dominus, et laudabilis valde, in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus; » nec potest esse laus ejus, nisi in sanctis ejus. Nam qui male vivunt, non eum laudant; sed et si prædicant lingua, blasphemant vita. Quia ergo laus ejus non est nisi in sanctis ejus, non sibi dicant hæretici : In nobis remansit laus ejus quia pauci sumus, et a turba separati, nos juste vivimus, nos laudamus Deum, non solum loquendo, verumetiam conversando. Respondetur eis ex hoc Psalmo : Quid vos dicitis in parte laudare Deum, cui dictum est : « Secun-

[1] Job. I 8-10. — [2] Psal. XLVII, 11.

» dum nomen tuum, Deus, ita et laus tua in fines terræ? » id est, quomodo notus es per omnes terras, sic et laudaris per omnes terras. Illi autem laudant qui bene vivunt. « Secundum enim nomen tuum, Deus, ita et laus tua, » non in parte, sed « In fines terræ. Justitia plena est dex- » tera tua : » id est, multi sunt et illi, qui stabunt ad dexteram. Non solum illi multi erunt qui stabunt ad sinistram, sed et ibi erit plenitudo massæ ad dexteram constitutæ[1] : « Justitia plena est dextera tua. »

XI. « Lætetur mons Sion, et exultent filiæ Judæ, prop- » ter judicia tua, Domine[2]. » O mons Sion, o filiæ Judæ, laboratis modo inter zizania, inter paleas, inter spinas laboratis; sed exultate propter judicia Dei. Non errat Deus in judicando. Discretæ vivite, etsi concretæ natæ estis, non frustra vox exiit de ore et de corde vestro : « Ne com- » perdas cum impiis animam meam, et cum viris san- » guinum vitam meam[3]. » Ille ventilabit tantus artifex, in manu ventilabrum portabit, ut unum granum tritici non cadat in acervum paleæ comburendum, nec una arista paleæ transeat ad massam in horreo recondendam[4]. Exultate filiæ Judæ, propter judicia Dei non errantis; et nolite modo temere judicare. Ad vos pertineat colligere, ad illum pertineat separare. « Lætetur mons Sion, et exul- » tent filiæ Judæ, propter judicia tua, Domine. » Ne autem putetis filias Judæ Judæos esse. Juda confessio est. Omnes filii confessionis, filii Judæ sunt : quia, Salus ex Judæis, nihil est aliud quam Christus ex Judæis[5]. Hoc ait et Apostolus : « Non enim qui in manifesto Judæus est, » neque quæ in manifesto in carne est circumcisio; sed » qui in abscondito Judæus est, et circumcisio cordis, in » spiritu, non littera, cujus laus non ex hominibus, sed

[1] Matth. xxv, 33. — [2] Psal. xlvii, 12. — [3] Id. xxv, 9. — [4] Matth. iii, 12. — [5] Joan. iv, 22.

» ex Deo[1]. » Talis Judæus esto : gloriare de circumcisione cordis, etsi non habes circumcisionem carnis. « Exultent filiæ Judæ, propter judicia tua, Domine. »

XII. « Circumdate Sion, et complectimini eam[2]. » Dicatur eis qui male vivunt, in quorum medio est populus ille qui suscepit misericordiam Dei : In medio vestrum est populus bene vivens : « Circumdate Sion. » Sed quomodo? « Complectimini eam, » Nolite scandalis circumdare, sed charitate circumdate; ut qui bene vivunt in medio vestrum, eos imitemini, et eorum imitatione Christo, cujus membra sunt, incorporemini. « Circumdate Sion, et com- » plectimini eam. Narrate in turribus ejus. » In altitudine munitionum ejus prædicate laudes ejus.

XIII. « Ponite corda vestra in virtute ejus[3]. » Non ut habeatis formam pietatis, virtutem ejus abnegetis[4]; sed « In virtute ejus ponite corda vestra. » Quæ est virtus civitatis hujus? Qui vult intelligere virtutem hujus civitatis, intelligat vim charitatis. Ipsa est virtus quam nemo vincit. Hujus ignem nulli fluctus sæculi, nulla flumina tentationis extinguunt. De hac dictum est : « Valida est » sicut mors dilectio[5]. » Quomodo enim mors quando venit, resisti ei non potest, quibuslibet artibus, quibuslibet medicamentis occurras, violentiam mortis vitare non potest, qui mortalis natus est; sic contra violentiam charitatis mundus nil potest. A contrario enim similitudo data est de morte; quomodo enim mors ad auferendum violentissima est, sic charitas violentissima est ad salvandum. Per charitatem enim multi mortui sunt sæculo, ut viverent Deo. Hac charitate accensi Martyres, non simulati, non vana gloria ventilati, non tales de quibus dictum est : « Si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem au-

[1] Rom. II, 28, 29. — [2] Psal. XLVII, 13. — [3] Ibid. 14. — [4] 2 Tim. III, 5. — [5] Cant. VIII, 6. —

» tem non habeam, nihil mihi prodest[1] : » sed tales quos vere Christi et veritatis charitas perduceret ad passionem : quid eis fecerunt tentationes sævientium? Majorem violentiam habuerunt oculi flentium suorum, quam persecutiones insectantium. Quam multos enim tenebant filii ne paterentur? quam multorum genibus provolvebantur uxores, ne viduæ relinquerentur? quam multos parentes filii prohibebant mori, sicut novimus et legimus in passione beatæ Perpetuæ? Facta sunt ista. Sed lacrymæ quantælibet et quantolibet impetu fluerent, quando ardorem charitatis extinguerent? Hæc est virtus Sion, cui et alibi dicitur : « Fiat pax in virtute tua, et abundantia in » turribus tuis[2]. Annuntiate in turribus ejus. Ponite corda » vestra in virtute ejus, et distribuite domos ejus. »

XIV. Quid hic intelligimus, « Ponite corda vestra in » virtute ejus, et distribuite domos ejus[3]? » Id est, distinguite domum a domo, nolite confundere. Domus est enim formam pietatis habens, et pietatem non habens : est autem domus et formam et pietatem habens. « Distri- » buite, » nolite confundere. Tunc autem distribuitis, et non confunditis, quando corda vestra in virtute ejus ponitis, id est, cum facti fueritis per charitatem spiritales. Tunc temere non judicabitis; tunc videbitis nihil obesse bonis malos, quandiu sumus in hac area : « Distribuite » domos ejus. » Potest et alius esse intellectus. Domos illas duas, unam ex circumcisione, alteram ex præputio venientem, Apostolis dictum est, ut distribuerent. Cum enim vocatus esset Saulus, et factus apostolus Paulus, conveniens in unitatem co-Apostolorum suorum, sic cum eis habuit placitum, ut illi irent in circumcisionem, iste in præputium[4]. Ista dispensatione apostolatus sui distribuerunt domos civitatis magni regis, et concordantes in

[1] I Cor. XIII, 3. — [2] Psal. CXXI, 7. — [3] Id. XLVII, 14. — [4] Gal. II, 9.

angulo, Evangelium dispensatione diviserunt, charitate junxerunt. Et revera hoc magis intelligendum est. Nam sequitur, et ostendit quod hoc prædicatoribus dictum sit, « Et distribuite domos ejus, ut enarretis in progenie al- » tera, » id est, ut etiam ad nos post futuros illorum Evangelii dispensatio perveniret. Non enim illis tantum laboraverunt, cum quibus in hac terra vixerunt; nec Dominus illis tantum Apostolis, quibus se vivum etiam post resurrectionem dignatus est ostendere, sed et nobis. Nam illis loquebatur, et nos significabat, cum diceret : « Ecce » ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consum- » mationem sæculi[1]. » Numquid illi hic futuri erant usque in consummationem sæculi? Item dicit : « Non pro » his rogo tantum, sed pro his qui credituri sunt per ver- » bum illorum in me[2]. » Ergo attendit nos, quia passus est propter nos. Merito itaque dicitur : « Ut enarretis in » progenie altera. »

XV. Quid enarretis? « Quoniam hic est Deus Deus nos- » ter[3]. » Terra videbatur, terræ conditor non videbatur: caro tenebatur, sed Deus in carne non agnoscebatur. Tenebatur caro ab eis, ex quibus fuerat sumpta ipsa caro, ex semine Abrahæ enim virgo Maria : ad carnem remanserunt, divinitatem non intellexerunt. O Apostoli, o civitas magna, in turribus tu prædica, et dic : « Hic est Deus » Deus noster. » Sic, sic quomodo contemptus est, quomodo lapis ante pedes jacuit offendentium, ut humiliaret corda confitentium; sic, « Hic est Deus noster. » Certe visus est, sicut dictum est, « Post hæc in terris visus est, » et cum hominibus conversatus est[4]. Hic est Deus nos- » ter. » Et homo est, et quis est qui cognoscet eum? « Quoniam hic est Deus noster. » Sed forte ad tempus,

[1] Matth. XXVIII, 20. — [2] Joan. XVII, 20. — [3] Psal. XLVII, 15. — [4] Baruch. III, 38.

quomodo dii falsi. Quia enim vocari possunt dii, esse autem non possunt, ad tempus vel vocantur. Nam quid eis dicit Propheta, vel quid monet ut eis dicatur? Hæc eis dicetis : Quid? « Dii qui cœlum et terram non fecerunt, » pereant de terra, et de his quæ sub cœlo sunt[1]. » Non est iste talis Deus, quoniam Deus noster super omnes deos. Super quos omnes Deos? « Quoniam omnes dii gentium » dæmonia, Dominus autem cœlos fecit[2]. » Ipse est ergo Deus noster, « Hic est Deus noster. » Quousque? « In » æternum et in sæculum sæculi, ipse reget nos in sæ» cula. » Si Deus noster est, et rex noster est : protegit nos, quia Deus est, ne moriamur; regit nos, quia rex est, ne cadamus. Regendo autem nos non frangit nos; nam quos non regit, frangit. « Reges eos, inquit, in virga fer» rea, et tanquam vas figuli conteres eos [3]. » Sed sunt quos non regit : ipsis non parcit, tanquam vas figuli conterens eos. Ab illo ergo optemus regi et liberari : quia « Hic » est Deus noster in æternum, et in sæculum sæculi, et » ipse reget nos in sæcula. »

ENARRATIO I

IN PSALMUM XLVIII.

SERMO I.

De prima parte Psalmi.

I. Omnia divina eloquia salubria sunt bene intelligentibus; periculosa vero his qui ea volunt ad sui cordis perversitatem detorquere, potius quam suum cor ad eorum

[1] Jerem. x, 11. — [2] Psal. xcv, 5. — [3] Id. ii, 9.

rectitudinem corrigere. Hæc est enim in hominibus magna et usitata perversitas, quia cum debeant vivere ipsi secundum voluntatem Dei, Deum volunt vivere secundum voluntatem suam : et cum ipsi nolunt corrigi, illum volunt depravari; rectum non arbitrantes quod ille vult, sed quod ipsi volunt. Solemus autem audire homines murmurantes adversus Deum, quod malis in hac vita bene sit, et laborent boni : quasi ille perversus sit, et nesciat quid agat, aut omnino averterit oculos a rebus humanis, vel securitatem suam perturbari nolit, ut hæc non attendat, quia cum labore ista Deus aut videat aut corrigat. Murmurant ergo homines, qui propterea volunt Deum colere, ut hic illis bene sit, quando viderint eos qui Deum non colunt pollere atque florere felicitate terrena; se autem colentes Deum laborare in angustiis, in necessitatibus, in ærumna, cæterisque difficultatibus mortalitatis humanæ. Contra istam vocem et contra has blasphemias murmurantium, incantat semper sermo divinus, curans a morsu serpentis. Venenati enim cordis est ista sanies, eructans in Deum putorem blasphemiæ, et quod pejus est, manus curantis repellens, morsum serpentis non repellens. Hoc dixi, repellit a se cor hominis verbi Dei severitatem, et admittit ad se male suadentis serpentis blanditias. Contra hos ergo cantat sermo divinus, et jam in isto Psalmo loquitur nobis. Ad quem Psalmum intentam ego facerem Sanctitatem Vestram, nisi ipse nos faceret omnes intentos? Nec nos solos, sed totum orbem terrarum. Audite enim quemadmodum cœpit.

II. « Audite hæc omnes gentes[1]. » Non ergo vos soli qui hic estis. Nam vox nostra quanta est, ut sic clamemus, ut audiant omnes gentes. Clamavit enim per Apostolos Dominus noster Jesus Christus, clamavit tot linguis

[1] Psal. XLVIII, 2.

quas misit; et videmus hunc Psalmum qui ante non recitabatur nisi in una gente in synagoga Judæorum, recitari per totum orbem terrarum, per omnes Ecclesias, impletumque esse quod hic dictum est : « Audite hæc omnes » gentes. » Ad hoc solum volo intentos facere animos vestros, ne propter laborem corporalem non erigatis animum, terrente vos longitudine Psalmi hujus. Si potuerit, finietur hodie : si non, restabit nobis aliquid in crastinum diem; tamen vos semper intenti estote. Tantum enim audietis, si Dominus voluerit, quantum vos non gravet, sed relevet. « Audite hæc omnes gentes : » unde estis et vos. « Auribus percipite omnes qui habitatis orbem. Hoc iterum videtur repetisse, quasi parum fuerit quod dixit, « Audite. » Quod dico, inquit, « Audite, auribus perci- » pite, » hoc est, nolite transeunter audire. Quid est, « Auribus percipite? » Quod Dominus dicebat : « Qui ha- » bet aures audiendi, audiat[1] : » cum omnes qui in conspectu ejus erant, utique haberent aures : quas ille aures quærebat nisi cordis, cum diceret : « Qui habet aures au- » diendi, audiat? » Has et iste Psalmus aures pulsat. « Auri- » bus percipite omnes qui habitatis orbem. » Forte et hic est aliqua distinctio. Non quidem nos coarctare debemus, sed nihil mali est etiam istam explicare sententiam. Forte aliquid distat inter id quod dixit : « Omnes gentes, » et quod dixit : « Omnes qui habitatis orbem. » Significantius enim fortasse voluit nos intelligere quod dixit, « Inha- » bitabitis, » ut gentes intelligamus omnes iniquos; habitatores autem orbis omnes justos. Ille enim habitat qui non tenetur : nam qui tenetur, habitatur, non habitat. Quomodo ille possidet quæcumque habet, qui dominus est rerum suarum : dominus autem est, qui non est irretitus cupiditate : qui autem cupiditate tenetur, possessus

[1] Matth. XI, 25.

est, non possessor. Habemus enim quoddam verbum habitatione signatum in Scriptura Dei, ubi ait : « Elegi » abjici in domo Domini magis quam habitare in taber- » naculis peccatorum [1]. » Quid enim, si abjiceris in domo Domini, non ibi habitas? Noluit significare habitationem, nisi in eis qui regunt, et tenent, et dominantur, et gubernant : qui autem contemnuntur, non quasi habitant, sed subjecti sunt. Ita autem dixit : Subditus volo esse in domo Dei magis quam regnare in tabernaculis peccatorum. Itaque si est aliqua distinctio inter « Omnes gentes, » et « Habitatores orbis, » sicut est distinctio inter « Audite, » et « Auribus percipite, » hoc quidem videtur repetisse, sed tamen aliud est, quod sane voluit significare; quia ista eloquia audituri erant, non solum peccatores et impii, sed et justi. Permixte modo audiunt omnes : sed cum ventum fuerit ad reddendam rationem, separabuntur qui sine causa audierunt, ab illis qui auribus perceperunt. Audiant ergo et peccatores : « Audite hæc omnes gentes. » Audiant et justi, qui non sine causa audierunt, et regunt potius terram, quam reguntur a terra : « Auribus perci- » pite omnes qui habitatis orbem. »

III. Et iterum dicit : « Quique terrigenæ et filii homi- » num [2]. » Quod ait, « Terrigenæ, » ad peccatores retulit; quod ait : « Filii hominum, » ad fideles et justos. Videtis ergo, quia servatur ista distinctio. Qui sunt ergo « Terri- » genæ? » Filii terræ. Qui sunt filii terræ? Qui hæreditates terrenas requirunt. Qui sunt « Filii hominum? » Qui pertinent ad filium hominis. Aliquando jam ista distinximus Sanctitati Vestræ, et invenimus quia Adam homo erat, filius hominis non erat; Christus autem filius hominis erat, et Deus erat [3]. Quicumque enim pertinent ad

[1] Psal. LXXXIII, 11. — [2] Id. XLVIII, 3. — [3] In Enarratione Psalmi VIII, n. 10.

Adam, « Terrigenæ : » quicumque pertinent ad Christum, « Filii hominum. » Omnes tamen audiant, ego nulli subtraho sermonem meum. Terrigena est, audiat propter judicium : filius hominis est, audiat propter regnum. « Simul » in unum dives et pauper. » Iterum ipsa sunt repetita. Quod ait : « Dives, » ad terrigenas pertinet ; quod ait, « Pauper, ad filios hominum. Divites intellige superbos, pauperes humiles. Habeat multas facultates pecuniarum, si in eis non extollitur, pauper est : non habeat aliquid, et cupiat et infletur, inter divites et reprobos eum deputat Deus. Et divites et pauperes in corde interrogat Deus, non in arca et domo. Nonne pauperes sunt qui accipiunt mandatum Apostoli, dicentis Timotheo, « Præcipe divi» tibus hujus sæculi non superbe sapere [1] ? » Quomodo eos qui divites erant fecit pauperes? Tulit illis quare quæruntur divitiæ. Nemo enim vult esse dives, nisi ut infletur inter eos inter quos vivit, et superior illis videatur. Cum autem dixit, non superbe sapere, æquales eos fecit non habentibus ; ut fortassis pauculis nummis mendicus plus extollatur, quam ille dives qui audit Apostolum dicentem : « Præcipe divitibus hujus sæculi non superbe sa» pere. » Unde non superbe sapere? Si faciant quod sequitur, « Neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo » vivo, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruen» dum [2]. » Non dixit, qui præstat illis ; sed, « Qui præs» tat nobis. » Numquid ipse Paulus non habebat divitias? Habebat plane. Quas divitias? De quibus dicit alio loco Scriptura : « Fideli homini mundus totus divitiarum est [3]. » Audi et ipsum confitentem : « Quasi nihil habentes, et » omnia possidentes [4]. » Qui vult ergo esse dives, non hæreat parti, et totum possidebit : illi inhæreat qui totum creavit. « Simul in unum dives et pauper. » Dicit in alio

[1] 1 Tim. vi, 17. — [2] Ibid. — [3] Prov. xvii, 6, juxta lxx. — [4] 2 Cor. vi, 10.

Psalmo : « Edent pauperes, et saturabuntur. » Quomodo commendavit pauperes? « Edent pauperes, et saturabun- » tur. » Quid edunt? Quod sciunt fideles. Quomodo saturabuntur? Imitando passionem Domini sui, et non sine causa accipiendo pretium suum. « Edent pauperes, et » saturabuntur, et laudabunt Dominum, qui requirunt » eum[1]. » Divites quid? Etiam ipsi edunt. Sed quomodo edunt? « Manducaverunt et adoraverunt omnes divites » terræ[2]. » Non dixit, « Manducaverunt, et saturati sunt; » sed, Manducaverunt, et adoraverunt. » Adorant quidem Deum, sed humanitatem nolunt exhibere fraternam. Manducant illi, et adorant; manducant isti et saturantur : tamen omnes manducant. Exigitur de manducante quod manducat; non prohibeatur manducare a dispensatore, sed moneatur timere exactorem. Audiant ergo ista peccatores et justi, gentes et qui habitant orbem, « Terrigenæ et filii hominum, simul in unum dives et » pauper : » non divisi, non separati. Tempus messis hoc faciet, manus ventilatoris hoc poterit[3]. Nunc simul in unum audiant dives et pauper, simul in unum pascantur hœdi et agni, donec veniat, qui segreget alios ad dexteram, alios ad sinistram[4]. Simul in unum audiant docentem, ne segregati ab invicem audiant judicantem.

IV. Et quid est quod nunc audituri sunt? « Os meum » loquetur sapientiam, et meditatio cordis mei intelligen- » tiam[5]. » Et hæc repetita potius, ne forte cum dixisset : « Os meum, » intelligeres eum tibi loqui, qui in labiis haberet sapientiam. Multi enim habent in labiis, et non habent in corde, de quibus dicit Scriptura : « Populus » iste labiis me honorat, cor autem eorum longe est a » me[6]. » Quid ergo ait ille qui tibi loquitur? qui cum

[1] Psal. XXI, 27. — [2] Ibid. 30. — [3] Matth. III, 12. — [4] Id. XXV, 32, 33. — [5] Psal. XLVIII, 4. — [6] Isaï XXIX, 13.

dixerit, « Os meum loquetur sapientiam, » ut intelligas quia illud quod ex ore funditur, de vena cordis emanat, intulit, « Et meditatio cordis mei intelligentiam.

V. Inclinabo in parabolam aurem meam, aperiam in » psalterio propositionem meam [1]. » Quis est hic, cujus meditatio cordis loquitur intelligentiam, ut non sit in sola superficie labiorum, sed hominis interiora possideat? Quis est iste qui audit, et sic loquitur? Multi enim loquuntur quod non audiunt. Qui sunt qui loquuntur quod non audiunt? Qui non faciunt quæ dicunt: quales dicit Dominus Pharisæos sedere super cathedram Moysi. Voluit tibi loqui in cathedra Moysi, per eos qui ea loquuntur, et non faciunt; et tibi securitatem Dominus voluit dare. Nolite timere, « Quæ dicunt, inquit, facite, quæ autem faciunt nolite » facere; dicunt enim, et non faciunt [2]. » Non audiunt quod dicunt. Qui vero faciunt, et sic dicunt, audiunt quod dicunt: et ideo fructuose dicunt, quia audiunt. Qui ergo dictor et non auditor est, alteri prodest, sibi non prodest. Iste ergo qui et auditor volebat esse et dictor, qui tibi loquitur, antequam diceret: « Aperiam in psalterio » propositionem meam, » quod est jam loqui per corpus, sic enim utitur anima corpore, quomodo utitur citharista psalterio, dixit: « Inclinabo in parabolam aurem meam. » Antequam loquar tibi, inquit, per corpus, antequam psalterium sonet, primo ego, « Inclinabo in parabolam au- » rem meam, » id est, audiam quid tibi dicam. « Et quare, « In parabolam? Quia videmus nunc per speculum in ænig- » mate [3], » sicut dicit Apostolus: « Quandiu sumus in » hoc corpore, peregrinamur a Domino [4]. » Quia nondum est illa visio nostra facie ad faciem, ubi jam non sint parabolæ, ubi jam non sint ænigmata et similitudines. Quidquid modo intelligimus, per ænigmata conspicimus.

[1] Psal. XLVIII, 5. — [2] Matth. XXIII, 2, 3. — [3] I Cor. XIII, 12. — [4] 2 Cor. V, 6.

Ænigma est obscura parabola quæ difficile intelligitur. Quantumvis excolat homo cor suum, et ad interiora intelligenda refugiat, quandiu per corruptibilitatem carnis hujus videmus, ex parte videmus. Assumpta autem incorruptione, in resurrectione mortuorum, cum apparuerit Filius hominis judicaturus vivos et mortuos, tunc videbitur Filius hominis, qui primo judicatus est, judicans, discernens malos a bonis, ponens malos a sinistris, bonos a dextris. Videbunt illum et boni et mali, sed malis dicet : « Ite in ignem æternum : » bonis autem dicet : « Venite, » benedicti Patris mei, percipite regnum. Abibunt mali » in ambustionem æternam, justi autem in vitam æter» nam[1]; » et ibi erit illa visio facie ad faciem, qua illi non sunt digni. Attendite quid dicam. Filium enim hominis sicut hic, cum esset adhuc judicandus, et mali viderunt, et boni : (viderunt enim Apostoli, qui secuti sunt, viderunt Judæi, qui crucifixerunt :) sic cum venerit judicaturus, et boni illum videbunt et mali : boni ut percipiant mercedem, quia secuti sunt ; mali ut percipiant pœnam, quia crucifixerunt. Soli ergo illi damnabuntur, qui crucifixerunt? Audeo dicere, soli. Ergo nos, inquiunt peccatores hujus temporis, securi sumus. Si non animum interrogat Deus, securi estis. Quid est quod dixi? Intelligat Charitas Vestra, ne hoc dicant in judicio Dei, quia non intellexerunt. Judæi quia viderunt Christum, crucifixerunt ; tu quia non vides Christum, verbo ipsius resistis. Qui verbo resistis, carnem non crucifigeres si videres? Contempsit Judæus in ligno pendentem, contemnis tu in cœlo sedentem. Ergo viderunt eum ambo genera, dum hic esset : ambo genera videbunt, et cum venerit. Filius enim hominis veniet, ut judicet ; quia Filius hominis venit, ut judicaretur. Ideo quia Pater non est incarnatus,

[1] Matth. xxv, 33-46.

Pater non est passus, et per Filium hominis judicat, sicut ipse dixit in Evangelio : « Pater non judicat quemquam, » sed omne judicium dedit Filio : » secutus paulo post ait : « Et dedit ei potestatem judicii faciendi, quoniam » Filius hominis est[1]. » Secundum enim quod Filius Dei est, Verbum semper cum Patre ; et quia semper cum Patre, cum Patre semper judicat : secundum autem quod Filius hominis est, et judicatus est, et judicaturus est. Quomodo autem visus est ab eis qui crediderunt, et ab eis qui crucifixerunt, quando judicatus est ; sic videbitur, cum cœperit esse judex, et ab eis quos damnabit, et ab eis quos coronabit. Visionem autem illam Divinitatis, quam promisit dilectoribus suis, quando ait : « Qui diligit me, diligetur a Patre » meo : et qui diligit me, mandata mea custodit, et ego diligam eum, et ostendam me ipsum illi[2] : » jam impii non videbunt. Ista demonstratio quodam modo familiaris est ; suis illam servat, non illam ostendit impiis. Qualis est ipsa visio? Qualis Christus? Æqualis Patri. Qualis est Christus? « In principio erat Verbum, et Verbum erat » apud Deum, et Deus erat Verbum[3]. » Huic visioni suspiramus modo, et gemimus quandiu peregrini sumus ; huic visioni in fine reddemur, hanc visionem modo in ænigmate videmus[4]. Si ergo in ænigmate videmus, inclinemus in parabolam aurem nostram, et sic aperiamus in psalterio propositionem nostram : audiamus quod dicimus, faciamus quod præcipimus.

VI. Et quid dixit? « Utquid timebo in die mala? Ini» quitas calcanei mei circumdabit me[5]. » Cœpit obscurius, « Utquid timebo, inquit, in die mala? Iniquitas » calcanei mei circumdabit me. » Magis ergo debet timere, si iniquitas calcanei ejus circumdabit eum. Non enim ti-

[1] Joan. v, 22, et 27. — [2] Id xiv, 21. — [3] Id. i, 1. — [4] i Cor. xiii, 12. — [5] Psal. xlviii, 6.

meat, inquit, homo, quod non habet in potestate devitare. Verbi gratia, qui timet mortem, quid facturus est, ut non moriatur? Dicat mihi qua evadat quod debet Adam, qui natus est ex Adam. Sed cogitet quia natus est ex Adam, et secutus est Christum, et oportet eum solvere quod debet Adam, et consequi quod promisit Christus. Qui ergo timet mortem, non est qua evadat : qui autem timet damnationem quam audient impii, « Ite in ignem » æternum, » est qua evadat. Non ergo timeat. Utquid enim timeat? Iniquitas calcanei ipsius illum circumdatura est? Si ergo vitet iniquitatem calcanei sui, et ambulet per vias Dei, non perveniet ad diem malam : dies mala, dies novissima, non erit illi mala. Etenim dies novissima mala erit quibusdam, bona erit quibusdam. Numquid mala erit illis quibus dicetur : « Venite, benedicti Patris mei, per- » cipite regnum [1]? » Sed mala erit illis quibus dicetur : « Ite in ignem æternum. » Quod si iniquitas calcanei sui circumdabit eum, utquid ergo timet in die mala? Modo cum vivunt provideant sibi, tollant iniquitatem a calcaneo suo : ambulent illam viam, ambulent per viam de qua ipse dixit : « Ego sum via, et veritas, et vita [2] : » et non timeant in die mala, quia dat illis securitatem, qui factus est via. « Utquid timebo in die mala? Iniquitas » calcanei mei circumdabit me. » Ergo vitent iniquitatem calcanei sui. In calcaneo quisque labitur. Intendat Charitas Vestra. A Deo quid dictum est serpenti? « Ipsa » tuum observabit caput, et tu ejus observabis calca- » neum [3]. » Diabolus calcaneum tuum observat, quando labaris, ut dejiciat te. Ille observat calcaneum tuum, tu observa caput illius. Quod est caput illius? Initium malæ suggestionis. Quando incipit mala suggerere, tunc repelle antequam surgat delectatio, et sequatur consensio; et

[1] Matth. xxv, 34-41. — [2] Joan. xiv, 6. — [3] Gen. iii, 15

tunc vitabis caput ejus, et non apprehendet ille calcaneum tuum. Quare autem Evæ hoc dixit? Quia per carnem labitur homo. Eva nobis interior caro nostra est. « Qui di» ligit, inquit, uxorem suam, se ipsum diligit[1]. » Quid est, « Se ipsum? » Sequitur, et dicit, « Nemo enim un» quam carnem suam odio habuit[2]. » Quia ergo quomodo illum hominem Adam per Evam supplantavit[3], sic diabolus per carnem vult nos supplantare; præceptum est Evæ ut observet caput diaboli, quia diabolus calcaneum ipsius observat. Si ergo iniquitas calcanei circumdabit nos, utquid timemus in die mala, cum conversi ad Christum habeamus in potestate ut non faciamus iniquitatem, et non erit quod nos circumdet, et gaudebimus in die novissima, non plangemus?

VII. Qui sunt autem quos circumdabit iniquitas calcanei? « Qui confidunt in virtute sua, et in abundantia di» vitiarum suarum gloriantur[4]. » Ergo vitabo ista, et non iniquitas calcanei mei circumdabit me. Quid est vitare ista? Non confidamus in virtute nostra, non gloriemur in abundantia divitiarum nostrarum; sed gloriemur in eo, qui nobis promisit humilibus altitudinem, et minatus est elatis damnationem; et non nos iniquitas calcanei circumdabit. « Qui confidunt in virtute sua, et in » abundantia divitiarum suarum gloriantur. »

VIII. Sunt qui præsumunt in amicis suis; alii præsumunt in virtute sua, alii in divitiis. Ista est præsumptio generis humani, non præsumentis in Deo. Dixit de virtute, dixit de divitiis, dicit de amicis : « Frater non re» dimit, redimet homo[5]? » Expectas ut homo te redimat ab ira ventura? Si te frater non redimit, homo te redempturus est? Quis est frater qui si non redemerit,

[1] Ephes. v, 28. — [2] Ibid. 29. — [3] Gen. iii, 6. — [4] Psal. xlviii, 7. — [5] Ibid. 8.

nullus homo redempturus est? Qui post resurrectionem dixit : «Vade, dic fratribus meis [1].» Frater noster voluit esse : et cum Deo dicimus, «Pater noster,» hoc manifestatur in nobis. Qui enim dicit Deo, «Pater noster;» Christo dicit, frater. Ergo qui patrem Deum, et fratrem habet Christum, non timeat in die mala. Non enim eum circumdabit iniquitas calcanei ejus; quia non præsumit de virtute sua, nec in abundantia divitiarum suarum gloriatur, nec de amicis suis potentibus se jactat. In illo ergo præsumat, qui propter illum mortuus est, ut ille non in sempiternum moreretur; qui propter illum humiliatus est, ut ille exaltaretur; qui quæsivit impium, ut a fideli quæreretur. Ergo si ipse non redimit, homo redempturus est? Aliquis homo redimet, si Filius hominis non redimit? Si Christus non redimit, Adam redimet? « Frater non re» dimit, redimet homo? »

IX. « Non dabit Deo depropitiationem suam, et pretium » redemptionis animæ suæ[2]. » Ille confidit in virtute sua, et in abundantia divitiarum suarum gloriatur, qui « Non » dabit Deo depropitiationem suam; » id est, placationem, qua flectat Deum pro peccatis : Nec pretium redemp» tionis animæ suæ, » qui præsumit de virtute sua, et de amicis, et de divitiis suis. Qui sunt autem qui dant pretium redemptionis animæ suæ? Quibus ait Dominus, « Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut et ipsi » recipiant vos in tabernacula æterna [3]. » Illi dant pretium redemptionis animæ suæ, qui non cessant eleemosynas facere. Adeo illos quos monet per Timotheum Apostolus, noluit esse superbos, ne in abundantia divitiarum suarum gloriarentur : denique quod possidebant, noluit apud illos veterascere; sed aliquid ex eo fieri, ut esset pretium redemptionis animæ eorum. Ait enim : « Divitibus hujus

[1] Matth. XXVIII, 10. — [2] Psal. XLVIII, 9. — [3] Luc. XVI, 9.

» sæculi præcipe, non superbe sapere, neque sperare in » incerto divitiarum; sed in Deo vivo, qui præstat nobis » omnia abundanter ad fruendum [1]. » Et quasi dicerent, Quid ergo facturi sumus de divitiis nostris? « Divites sint, » inquit, in operibus bonis, facile tribuant, communi- » cent [2]. » Et non illud perdituri sunt: unde scimus? Audi quid sequitur. « Thesaurizent sibi fundamentum bo- » num in futurum, ut apprehendant veram vitam [3]. » Sic dabunt pretium redemptio animæ suæ. Et Dominus noster hoc monet: « Facite vobis sacculos non veteras- » centes, thesaurum non deficientem in cœlis, quo fur » non accedit, neque tinea corrumpit [4]. » Noluit Deus ut perdas divitias tuas, sed ut locum illis mutes, consilium tibi dedit. Intelligat Charitas Vestra: Modo si amicus tuus intraret in domum tuam, et inveniret te in loco humido frumenta posuisse, qui forte sciret naturam corruptionis frumentorum, quam tu nescires, daret tibi hujusmodi consilium, dicens: Frater, perdis quod cum magno labore collegisti, in loco humido posuisti, paucis diebus ista putrescunt. Et quid facio, frater? Leva in superiora. Audires amicum suggerentem, ut frumenta levares de inferioribus ad superiora; et non audis Christum monentem, ut thesaurum tuum leves de terra ad cœlum, ubi non hoc tibi reddatur quod servas, sed serves terram, accipias cœlum, serves mortalia, accipias sempiterna, fœneres Christum, accipiat in terra parva, ut reddat tibi in cœlo multa? Verum autem illi quos circumdabit iniquitas calcanei sui, quia confidunt in virtute sua, et in abundantia divitiarum suarum gloriantur, et de amicis hominibus nihil valentibus præstare præsumunt: « Non » dabunt Deo depropitiationem suam, et pretium re- » demptionis animæ suæ. »

[1] I Tim. VI, 17. — [2] Ibid. 28. — [3] Ibid. 19. — [4] Luc. XII, 33.

X. Et quid dixit de tali homine? « Et laboravit in æternum, et vivet in finem [1]. » Labor ejus sine fine erit, vita ipsius habebit finem. Quare hoc dixit, « Vivet in finem? » Vitam quippe non ponunt isti, nisi delicias quotidianas. Adeo multi inopes et pauperes nostri, parum firmi, et non intuentes quid illis promittat Deus pro istis laboribus, cum viderint divites in epulis quotidianis, in splendore et nitore auri et argenti, quid dicunt? Soli sunt isti, isti vere vivunt. Dicitur; jam non dicatur, et monemus; etsi dici habet, vel a paucioribus dicatur, quam diceretur, si non moneremus. Nam nec nos præsumimus, ita nos ista dicere ut non dicatur, sed vel a paucioribus dicatur; nam dicetur usque in finem sæculi. Parum est, quia dicit eum vivere; adjungit, et dicit, tonat: Putas eum solum vivere : vivat, finietur vita ipsius; quoniam non dat pretium redemptionis animæ suæ, finietur vita, labor non finietur. « Laboravit in æternum, et vivet in » finem. » Quomodo vivet in finem? Quomodo vivebat ille qui induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide, et jacentem ulcerosum ante januam, cujus ulcera canes linguebant, et desiderantem micas quæ de mensa ejus cadebant, superbus et tumidus contemnebat. Quid illi profuerunt illæ divitiæ? Mutaverunt vices ambo : ille a janua divitis sublatus est in sinum Abrahæ, ille ab epulis splendidis missus est in ignem : ille requiescebat, ille ardebat; satiabatur ille, ille sitiebat : ille laboraverat in finem, vivebat in æternum; ille vixerat in finem, laborabat in æternum. Et quid profuit diviti, qui quæsivit apud infernos in tormentis positus, stillari sibi guttam aquæ in linguam suam de digito Lazari, dicens : « Quoniam ardeo hic in hac flamma, » et non illi concessum est [2]? Sic desideravit ille guttam de digito, quomodo

[1] Psal. XLVIII, 10. — [2] Luc. XVI, 19-26.

ille micas de mensa divitis : sed illius labor finitus est, et illius vita finita est : labor hujus in æternum, vita illius in æternum. Non hic habemus vitam, qui forte hic laboramus in terra : et non sic erimus postea, erit enim vita nostra Christus in æternum : illi autem qui hic volunt habere vitam, laborabunt in æternum, et vivent in finem.

XI. « Quoniam non videbit interitum, cum viderit sa» pientes morientes [1]. » Iste qui laboravit in æternum, et vivet in finem, « Non videbit interitum, cum viderit sa» pientes morientes, » quid est hoc? Non intelliget quid sit interitus, quando viderit sapientes morientes. Dicit enim sibi : Iste, quia sapiens erat, et cum sapientia inhabitabat, et cum pietate Deum coluit, numquid non est mortuus? faciam mihi ergo bene, cum vivo, nam si aliquid possent, qui aliud sapiunt, non morerentur. Videt illum mori, et non videt quæ sit mors. « Non videbit inte» ritum, cum viderit sapientes morientes. » Quomodo Judæi viderunt Christum pendentem in cruce, et contempserunt, dicentes : « Iste si Filius Dei esset, descenderet de » cruce [2] : » non videntes quid sit interitus. Si viderent quid sit interitus, si viderent! ille moriebatur temporaliter, ut revivisceret in æternum; illi vivebant temporaliter, ut morerentur in æternum. Sed quia illum videbant morientem, non videbant interitum, id est, non intelligebant quis esset verus interitus. Quid dicunt etiam in sapientia? « Morte » turpissima condemnemus illum, erit enim respectus ex » sermonibus illius; si enim est vere Filius Dei, liberabit » illum de manibus contrariorum [3] : » non permittet mori filium suum, si vere filius ipsius est. At ubi viderunt illum in cruce, insultantes se, et illum non descendentem de cruce, dixerunt : Vere homo fuit. Dictum est : Et uti-

[1] Psal. XLVIII, 11. — [2] Matth. XXVII, 42. — [3] Sap. II, 20.

que poterat descendere de cruce, qui potuit de sepulcro resurgere : sed docuit nos ferre insultantes, docuit adversus linguas hominum esse patientes, bibere modo calicem amaritudinis, et postea accipere sempiternam salutem. Bibe æger calicem amarum, ut sanus sis, cui non sunt sana viscera : noli trepidare, quia ne trepidares, prior bibit medicus, id est, passionis amaritudinem bibit prior Dominus. Bibit qui peccatum non habebat, qui quod in eo sanaretur non habebat. Bibe donec transeat amaritudo hujus sæculi, et veniat sæculum, ubi nullum scandalum, nulla ira, nulla tabes, nulla amaritudo, nulla febris, nullus dolus, nullæ inimicitiæ, nulla senectus, nulla mors, nulla contentio. Labora hic, venturus ad finem; labora, ne cum non vis hic laborare, venias ad finem vitæ, et nunquam venias ad finem laborum. « Quoniam » non videbit interitum, cum viderit sapientes morientes. »

XII. « Simul imprudens et insipiens peribunt[1]. » Quis est « Imprudens ? » Qui non sibi prospicit in futurum. Quis est « Insipiens ? » Qui non intelligit in quo malo sit. Tu vero intellige in quo malo sis modo, et prospice ut in bonis sis in posterum. Intelligendo in quo malo sis, non eris insipiens : prospiciendo tibi in futurum, non eris imprudens. Quis est qui sibi prospicit? Servus ille cui dedit Dominus suus quod erogaret, et postea dixit ei : « Non » potes mihi agere, redde rationem actus tui. » Et ille : « Quid facio? fodere non possum, mendicare confundor[2]. » Sed et de re domini sui fecit sibi amicos, qui illum reciperent, cum de actu projiceretur. Et ille fraudem fecit domino suo, ut compararet sibi amicos, qui illum susciperent : tu noli timere ne fraudem facias; ipse Dominus hortatur ut facias, ipse tibi dicit : Fac tibi amicos de » mammona iniquitatis. » Fortassis ea quæ acquisisti, de

[1] Psal. XLVIII, 11. — [2] Luc. XVI, 1-9.

iniquitate acquisisti; aut fortasse ea ipsa est iniquitas, quia tu habes et alter non habet; tu abundas et alter eget. De ista mammona iniquitatis, de divitiis istis quas iniqui vocant divitias, fac tibi amicos, et prudens eris : comparas tibi,n on fraudaris. Modo enim videris perdere. Numquid perdes in thesaurario ponens? Nam pueri, fratres, unde sibi emant nescio quid, simul inveniunt nummos, et ponunt in thesaurario, et non aperiunt nisi postea; numquid quia non vident quod colligunt, ideo perdiderunt? Noli timere : ponunt pueri in thesaurario, et securi sunt; ponis tu in manu Christi, et times? Esto prudens, et prospice tibi in posterum in cœlo. Esto ergo prudens, imitare formicam, sicut dicit Scriptura [1]; reconde æstate, ne esurias in hyeme : hyems est dies novissimus, dies tribulationis, hyems est dies scandalorum et amaritudinis : collige quod ibi tibi sit in posterum; si autem non facis, simul imprudens et insipiens peribis.

XIII. Sed mortuus est ille dives; et tale illi funus factum est. Ecce quo se converterunt homines : non attendunt quam malam vitam habuerit cum viveret, sed quam pompam cum moreretur. O felix quem tanti plangunt! Iste vero sic vixit ut pauci plangant. Omnes enim deberent plangere tam male viventem. Sed pompa est funeris, excipitur sepulcro pretioso, involvitur pretiosis vestibus, sepelitur unguentis et aromatis. Deinde memoriam qualem habet! quam marmoratam! Vivitur in ipsa memoria? Ille ibi mortuus est. Ista putantes homines bona, aberraverunt a Deo, nec quæsierunt vera, et decepti sunt falsis : adeo vide quid sequitur. Ille qui non dedit pretium redemptionis animæ suæ, qui non intellexit interitum, quia vidit sapientes morientes, factus est imprudens et insipiens, ut simul periret. Et quomodo peribunt qui « Re-

[1] Prov. VI, 6, et XXX, 25.

» linquent alienis divitias suas? Simul imprudens et insi-
» piens peribunt. »

XIV. Attendite, fratres : « Et relinquent alienis divitias suas. » Quasi eos posuit in maledicto, qui cum mortui fuerint, alieni possidebunt res ipsorum. Ergo felices illi qui relinquunt filios in possessione sua, quibus sui succedunt. Habuit filios, non est mortuus. Quid filii ipsius? Et ipsi servant quod eis reliquerunt parentes sui : parum est quia servant, et augent. Quibus et ipsi servant? Filiis suis, et illi filiis, et tertii filiis. Quid Christo? quid animæ suæ? omnia filiis? Inter filios suos quos habent in terra, computent unum fratrem quem habent in cœlo : cui totum dare debebant, vel dividant cum illo. Sed tamen ait mihi aliquis : Ecce quos maledictos dixit Scriptura, quos dixit perire et relinquere alienis divitias suas, ille autem beatus qui suis relinquit. Ego discutio sensum istum, quia inclino in parabolam aurem meam; et video non frustra sic loqui Scripturam. Video enim multos iniquos mori, quibus successores sunt filii; nec potuit sic loqui Scriptura, ut separaret eos a miseria, quorum vitam improbat : et quid, putatis, intelligo, fratres, nisi quia omnes tales alienis relinquunt divitias suas? Quomodo alieni sunt filii? Iniquorum filii alieni sunt; nam invenimus quemdam extraneum propinquum factum, quia profuit. Si quis tuorum tibi nihil prodest, alienus est. Ubi invenimus nescio quem exterum propinquum factum, quia profuit? In Evangelio. Jacebat quidam vulneratus a latronibus, Dominus autem dixerat cuidam : « Diliges proximum
» tuum tanquam te ipsum. Et ille responderat : Et quis
» est mihi proximus? Et narravit Dominus : Homo qui-
» dam descendebat ab Jerusalem in Jericho, et incidit in
» latrones qui eum vulneraverunt, et semivivum in via
» reliquerunt : transierunt propinqui; Judæus enim erat,

» de Jerusalem descendebat Jericho : transiit sacerdos, » et præteriit ; transiit Levites, et præteriit etiam ipse ; » transivit quidam Samaritanus, Samaritanus nescio quis » extraneus erat, ipse ad illum accessit, inspexit mise- » riam ejus, et misericordia curavit vulnera, levavit in » jumentum, et duxit in stabulum, commendavit stabu- » lario. » Quæ in mysterio dicta sunt, et ad discutiendum nunc prolixiora videntur : tamen propter quod proposui, fratres, ait Dominus : « Quis est illorum illi » sauciato proximus? Respondit ille : Credo, qui cum illo » fecit misericordiam. Vade, inquit, et tu fac similiter [1]. » Cui misericordiam facis, proximus tibi est. Si ergo extraneus Samaritanus faciendo misericordiam et subveniendo proximus factus est ; quicumque tibi in tribulatione subvenire non possunt, alieni a te facti sunt. Jam attendamus illos divites, qui male vixerunt, qui superbe egerunt, mortui sunt, et reliquerunt, non dico extraneis, filiis suis reliquerunt divitias, et filii ipsorum viam parentum suorum sequuntur : et sicut illi superbi, ita et isti ; sicut illi rapaces, ita et isti ; ut illi avari, et isti : alieni ab illis sunt. Nam ut noveritis quia alieni sunt, subvenirent illi diviti, qui ardebat in flamma, successores divitiarum ipsius. Sed forte non habuit, qui illi succederent, et alieni possederunt divitias ipsius? Invenimus in ipso Evangelio quia habuit ; ait enim : « Habeo quinque fratres. » Fratres ipsius subvenire illi ardenti in flamma non potuerunt. Quid tibi diceret dives? « Habeo quinque fratres [2] : » unum fratrem mihi amicum non feci, qui jacebat ante januam : illi mihi fratres subvenire non possunt, qui possident divitias meas, alieni a me facti sunt. Videtis quia omnes qui male vivunt, alienis relinquunt divitias suas.

XV. Sed plane præstant illis ipsi alieni, qui vocantur

[1] Luc. x, 27-37. — [2] Id. xvi, 28.

sui ? Audite quid illis præstant, attendite quomodo irrideantur : « Simul imprudens et insipiens peribunt; et re» linquent divitias suas. » Quare dixit « Alienis? » Quia nihil eis prodesse possunt. Et tamen in quo sibi videntur prodesse : « Et sepulcra eorum domus eorum in æter» num[1]. » Jam quia ista structa sunt sepulcra, domus sunt sepulcra. Nam plerumque audis divitem dicentem : Habeo marmoratam domum, quam relicturus sum, et non cogito mihi æternam domum, ubi semper ero. Quando cogitat sibi memoriam marmoratam aut exsculptam facere, quasi de domo æterna cogitat : quasi ibi maneat ille dives. Si ibi maneret, non arderet apud inferos. Ubi maneat spiritus male agentis, non ubi ponatur corpus mortale, cogitandum est : sed « Domus eorum sepulcra eorum in » æternum. Tabernacula eorum in generationem et ge» nerationem. Tabernacula, » in quibus temporaliter manserunt : « Domus, » in quibus quasi in æternum manebunt, id est, sepulcra. Tabernacula ergo suis dimittunt, ubi manebant cum viverent, transeunt quasi ad domos æternas ad sepulcra. Quid illis prosunt « Tabernacula eo» rum in generationem et generationem? » Jam generatio et generatio, puta, filii sunt, nepotes erunt et pronepotes : quid faciunt, quid prosunt tabernacula eorum? Quid? Audi : « Invocabunt nomina eorum in terris ipsorum. » Quid est hoc? Tollent panem et merum ad sepulcra, et invocabunt ibi nomina mortuorum. Putas quantum invocatum est nomen illius divitis postea, quando inebriabant se homines in memoria ipsius, nec descendebat una gutta super linguam ipsius ardentem[2]? Ventri suo serviunt homines non spiritibus suorum. Ad spiritus mortuorum non pervenit, nisi quod secum vivi fecerunt : si autem vivi secum non fecerunt, ad mortuos nihil pervenit. Sed quid

[1] Psal. XLVIII, 12. — [2] Luc. XVI, 24.

faciunt illi? Solum « Invocabunt nomina eorum in terris » ipsorum. »

XVI. « Et homo cum in honore esset, non intellexit, » comparatus est jumentis insensatis, et similis factus est » illis[1]. » Quomodo insultatum est hominibus, qui non intellexerunt quid facerent de divitiis cum viverent, et putarunt se beatos futuros, si haberent memoriam marmoratam, quasi æternam domum, et si sui quibus reliquissent substantiam suam invocarent nomina eorum in terris ipsorum. Debuerunt autem contra præparare sibi domum æternam in bonis operibus, præparare sibi vitam immortalem, mittere ante se sumptus, sequi opera sua, attendere comitem egentem, dare ei cum quo ambulabant, non contemnere Christum ante januam ulcerosum, qui dixit : « Cum uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis[2]. » Quia ergo non intellexit homo in honore positus. Quid est, in honore positus? Factus ad imaginem et similitudinem Dei, homo prælatus jumentis[3]. Non enim fecit Deus sic hominem, quomodo fecit jumentum : sed fecit Deus hominem, cui servirent jumenta : numquid ejus viribus, et non intellectui? Ille autem « Non intellexit : » et qui factus erat ad imaginem Dei, « Comparatus est jumentis insensa- » tis, et similis factus est illis. » Unde alibi dicitur : No- » lite esse sicut equus et mulus, quibus non est intellectus[4]. »

XVII. « Hæc via ipsorum scandalum ipsis[5]. » Ipsis sit scandalum, non tibi? Quando autem erit et tibi? Si putes quod beati sint tales. Si intelligas quia non sunt beati, ipsis erit scandalum via ipsorum; non Christo, non corpori ejus, non membris ejus. « Et postea in ore suo benedicent. » Quid est, « Postea in ore suo benedicent? » Cum facti fuerint tales, ut non quærant nisi bona temporalia, fiunt hypocritæ;

[1] Psal. XLVIII, 13. — [2] Matth. XXV, 40. — [3] Gen. I, 26. — [4] Psal. XXXI, 9. — [5] Id. XLVIII, 14.

et quando benedicunt Deum, labiis benedicunt, non corde. Tales facti Christiani, quando illis laudatur vita æterna, et dicitur illis contemptores divitiarum esse debere in nomine Christi, torquent os in corde suo : et si non audent in facie, ne erubescant, aut ne corripiantur ab hominibus, in corde id faciunt, contemnunt; et remanet eis in ore benedictio, ut in corde maledictio. « Et » postea in ore suo benedicent. » Longum est ut Psalmum finiamus : sufficiat Charitati Vestræ quod audistis interim hodie; cras quod Domino placuerit audietis.

ENARRATIO II

IN EUMDEM PSALMUM XLVIII.

SERMO II.

De secunda parte Psalmi

I. Hesterno die cœpto Psalmo terminus debebatur, sicut meminit Charitas Vestra. Perveneramus autem usque ad istum versum, ubi designat Spiritus Dei homines non attendentes nisi ad præsentia sæcularia et terrena, et in posterum post hanc vitam nihil cogitantes, neque ullam felicitatem esse arbitrantes, nisi divitias et honores hujus sæculi, et transitoriam virtutem; post obitum autem suum non attendentes, nisi quemadmodum eis procurentur funera pomposa, et sepeliantur in monumentis opere mirabili extructis, et invocentur nomina eorum in terris ipsorum a domibus eorum; non autem sibi comparant, ubi spiritus sit post hanc vitam, stulti non contremiscen-

tes vocem Christi, dicentis : « Stulte, hac nocte auferetur » anima tua a te, et quæ præparasti cujus erunt[1]? » nec attendentes post epulas quotidianas splendidas, et purpuram et byssum[2], divitem damnatum ad tormenta in infernum; et post labores et ulcera et famem, pauperem requiescentem in sinu Abrahæ : ista non curantes, sed attendentes ad id quod præsens est, et post hanc mortem non providentes, nisi quemadmodum nomen eorum quod reprobatur in cœlo, invocetur in terra. Describentes ergo tales Spiritus sanctus ait : « Hæc via ipsorum scandalum » ipsis, et postea in ore suo benedicent[3]. » Sicut dicit Dominus Jesus Christus de quibusdam, qui primo accedunt ad fidem mundati verbo Dei et exorcismis in nomine Christi, ut accipiant gratiam Dei, ut baptizentur, et postea redeuntes ad pejora mala quam antea commiserant, « Fient » illis, inquit, posteriora deteriora prioribus[4] : » hoc Petrus apostolus : Dominus autem, « Et erunt posteriora, » inquit, illius hominis pejora quam erant priora[5]. » Quare? Quia primo vel apertus paganus erat, postea palliatur nomine christiano, sub velamine religionis occultus malus. Et erit deterior, quia occultus est, sicut ait, « Et » postea in ore suo benedicent : » id est, nomen Dei et nomen Christi audis in labiis, in corde non invenis. De quibus dictum est : « Populus iste labiis me honorat, cor » autem eorum longe est a me[6]. » Huc usque ergo Psalmus tractatus erat.

II. Deinde sic incipiunt versus hodie discutiendi atque » tractandi : Sicut oves in inferno positæ, mors pastor » est eis[7]. » Quibus? Illis quorum via scandalum ipsis. Quibus? Illis qui præsentia sola attendunt, dum futura non cogitant; illis qui vitam non putant nisi istam, quæ

[1] Luc. XII, 20. — [2] Id. XVI, 19. — [3] Psal. XLVIII, 14. — [4] 2 Petr. II, 20. — [5] Luc. XI, 26. — [6] Isaï. XXIX, 13. — [7] Psal. XLVIII, 15.

mors dicenda est. Non igitur immerito tanquam oves in inferno, mortem habent pastorem. Quid est, mortem habent pastorem? Mors enim aliqua res est, aut aliqua potestas est? Mors nempe aut separatio est animæ a corpore, et ea quidem quam timent homines, separatio est animæ a corpore : mors autem vera quam non timent homines, separatio est animæ a Deo. Et plerumque cum timent homines istam separat animam a corpore, incidunt in illam ubi anima separatur a Deo. Hæc est ergo mors. Quomodo autem « Mors pastor est illis? » Si vita Christus est, mors diabolus. Habemus autem multis locis in Scriptura, quia vita est Christus. Mors autem diabolus est; non quia ipse mors est, sed quia per illum mors. Sive enim illa in qua lapsus est Adam, ipsius persuasione homini propinata est; sive ista in qua separatur anima a corpore, ipsum habent auctorem qui primo per superbiam cadens invidit stanti, et morte invisibili dejecit stantem, ut etiam mortem visibilem penderet[1]. Ad eum pertinentes, pastorem mortem habent : nos autem qui de futura immortalitate cogitamus, et non sine causa in fronte signum crucis Christi portamus, non habemus pastorem nisi vitam. Infidelium pastor mors, fidelium pastor vita. Si ergo in inferno sunt oves quibus pastor mors est, in cœlo sunt oves quibus pastor vita est. Quid igitur? Jam in cœlo sumus? In cœlo secundum fidem. Si enim non in cœlo, ubi, Sursum cor? Si non in cœlo, unde apostolus Paulus dicit : « Nostra enim » conversatio in cœlis est[2]? » Corpore ambulamus in terra, corde habitamus in cœlo. Habitamus ibi, si illuc aliquid mittimus, quod ibi nos teneat. Nemo enim inhabitat corde, nisi unde cogitat : inde autem cogitat, ubi thesaurizat. Thesaurizavit in terra, cor ipsius a terra non recedit; thesaurizavit in cœlo, cor ipsius de cœlo non descendit :

[1] Gen. III, 1. — [2] Philip. III, 20.

Domino aperte dicente : « Ubi est thesaurus tuus, illic » et cor tuum erit[1]. »

III. Isti ergo quibus mors pastor est, videntur florere ad tempus, et justi laborare : sed quare? Quia nox est adhuc. Quid est, nox est? Non apparent merita justorum, et quasi nominatur felicitas impiorum. Tandiu videtur herba lætior quam arbor, quandiu hyems est. Herba enim per hyemem viget, arbor per hyemem quasi arida est : cum sol exierit ferventior tempore æstatis, arbor quæ per hyemem arida videbatur, expletur foliis, profert fructus, herba autem arescit : videbis honorem arboris, herba arida est. Sic et modo justi laborant, antequam veniat æstas. Est vita in radice, nondum apparet in ramis. Radix autem nostra charitas est. Et quid ait Apostolus? Ut sursum debeamus habere radicem, ut vita sit pastor noster, quia habitatio nostra non debet recedere de cœlo, quia in hac terra debemus sicut mortui ambulare : ut supra viventes, infra mortui simus; non ut supra mortui, infra vivamus. Quia ergo non debet recedere vita nostra et cor nostrum desuper, quid ait Apostolus? « Mortui enim estis. » Et ne timeres, « Vita vestra abs» condita est, ait, cum Christo in Deo. » Ecce ubi est radix nostra. Quando autem apparebit honor noster, tanquam in foliis et fructibus, sequitur et dicit : « Cum » Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos cum illo » apparebitis in gloria[2]. » Et erit mane. Nam modo non est mane. Tumeant modo superbi et divites hujus sæculi, impii bonis insultent, infideles fidelibus, et dicant : Quid vobis prodest quia credidistis? quid plus habetis, quia Christum habetis? Respondeant fideles, si vere fideles sunt : Nox est, nondum videtur quod tenemus. Non quiescant manus in bonis operibus. Unde alibi dicitur : « In die tribu-

[1] Matth. VI, 21. — [2] Coloss. III, 3, 4.

» lationis meæ Deum exquisivi manibus nocte coram eo, » et non sum deceptus[1]. » Apparebit labor noster mane, et erit fructus mane : ut illi qui modo laborant, postea dominentur, et illi qui modo se jactant et superbiunt, postea subjiciantur. Quid enim sequitur? « Sicut oves in » inferno positæ, mors pastor est eis. Et dominabuntur » eis recti mane[2]. »

IV. Puto jam planum esse istum versum, quia prælocuti sumus : « Dominabuntur eis recti mane. » Tolera noctem, desidera mane. Ne putas quia nox habet vitam, et mane non habet vitam. Ergo qui dormit vivit, et qui surgit non vivit? Nonne qui dormit morti similior est? Et qui sunt qui dormiunt? Quos excitat apostolus Paulus, si tamen velint evigilare. Quibusdam enim dicit : « Surge » qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit te » Christus[3]. » Qui ergo illuminantur a Christo, jam vigilant, sed nondum apparet fructus vigiliarum : mane apparebit, id est, cum sæculi hujus incerta transierint. Ipsa est enim nox : non tibi enim videntur quasi tenebræ? Facit male, vivit, floret, terret, honoratur : facit bene, reprehenditur, blasphematur, accusatur, laborat, terretur : quasi tenebræ sunt. In radice autem vigor, fructus, opulentia : vita nondum est in ramis, sed radix non aruit : similis arescenti est, sed tempus venit, vestitur honore suo, fœcundatur fructibus suis. Tunc illi de quibus dictum est ut non eos zelemus : quid enim de illis ait Psalmus? « Quoniam sicut fœnum cito arescent, sicut olera prati cito » cadens[4] : » cadent, cum videbunt ad dexteram sanctos, quibus laborantibus insultatur, et dicent intra se pœnitentiam agentes, sed pœnitentiam seram et infructuosam. Qui noluerunt modo agere fructuosam, agent tunc infructuo-

[1] Psal. LXXVI, 3. — [2] Id. XLVIII, 15. — [3] Ephes. V, 14. — [4] Psal. XVI, 1, 2.

sam. Quid ergo dicent jam in pœnitentia infructuosa? « Hi » sunt quos aliquando in risum habuimns, et in similitudi» nem improperii. » Verba dico libri de Sapientia : cognoscunt qui ea solent audire. Verba enim sunt malorum futura, quando videbunt Judicem, et jam omnes fideles ad dexteram ejus, et omnes sanctos ejus cum illo judicantes : hoc habent dicere, verba ipsorum dicit Scriptura : « Hi » sunt quos aliquando habuimus in risum, et in simili» tudinem improperii, nos insensati, vitam illorum æsti» mabamus insaniam[1]. » Cum enim cœperit Deo quisque vivere, mundum contemnere, injurias suas nolle ulcisci, nolle hic divitias, non hic quærere felicitatem terrenam, contemnere omnia, Dominum solum cogitare, viam Christi non deserere, non solum a paganis dicitur, Insanit; sed quod magis dolendum est, quia et intus multi dormiunt, et evigilare nolunt, a suis, a Christianis audiunt : Quid pateris? Fratres mei, homini viventi secundum viam Christi, quid dicit : Quid pateris? putamus quid dicit? Horremus Judæos, quia dixerunt Domino Jesu Christo, « Dæmo» nium habes[2] : » et quando audimus Evangelium recitari; tundimus pectora nostra. Sceleratam rem dixerunt Judæi Christo, « Dæmonium habes : » age tu, Christiane, quando videris de corde hominis expulsum diabolum, et inhabitare Christum, et dicis : Quid pateris? dæmonium tibi videtur habere? Dictum est et de ipso Domino, quod insaniret, quando loquebatur verba, quæ illi non caperent; dictum est, « Insanit, dæmonium habet[3] : » et tamen aliqui evigilabant a somno, et dicebant : « Non ista verba » dæmonium habentis[4]. » Sic et modo, fratres, quandiu ista verba audiunt et gentes, et qui inhabitant orbem, et terrigenæ, et filii hominum, et dives et pauper, id est, et qui pertinent ad Adam, et qui pertinent ad Christum,

[1] Sap. v, 3, 4. — [2] Joan. VIII, 48. — [3] Id. x, 20. — [4] Ibid. 21.

alii dicunt: « Dæmonium habes; » alii dicunt: «Non sunt ista verba dæmonium habentis. » Alii enim tenent viam sæculi, et ista ad tempus audiunt : alii non frustra audiunt, sed faciunt quod dictum est, « Auribus percipite qui habitatis orbem [1]. » Et cum agunt ista, incertus est fructus. Sed qui male agunt, et viam sæculi eligunt, « Mors pastor est eis : » qui autem eligunt viam Dei, vita pastor est eis. Veniet ipsa vita judicatura, et damnatura cum pastore suo eos quibus dicetur: « Ite in » ignem æternum, qui præparatus est diabolo et an- » gelis ejus [2]. » Illi autem quibus insultatum est, et qui irrisi sunt quia credebant, audient ab ipsa vita, quam habent pastorem : « Venite benedicti Patris mei, percipite » regnum quod vobis paratum est ab origine mun- » di [3]. Dominabuntur ergo eis recti, » non modo, sed » mane. » Nemo dicat : Quare sum Christianus? impero nemini, imperem iniquis. Noli festinare : dominaberis, sed mane. «Et auxilium eorum veterascet in inferno a gloria » eorum. » modo habent gloriam, in inferno veterascent. Quod est « Auxilium eorum? » Auxilium de pecunia, auxilium de amicis, auxilium de virtute sua. Sed cum mortuus fuerit homo, in illa die peribunt omnes cogitationes ejus [4]. Quantam visus est gloriam habere inter homines, cum viveret, tantam vetustatem et corruptionem suppliciorum habebit, cum mortuus fuerit, apud inferos.

V. « Verumtamen Deus redimet animam meam [5]. » Videte vocem sperantis de futuro : « Verumtamen Deus re- » dimet animam meam. » Forte vox est adhuc volentis liberari de pressura. Nescio quis in carcere est, dicit, Deus redimet animam meam : nescio quis in catena, Deus redimet animam meam : nescio quis periculum patitur in

[1] Psal. XLVIII, 2. — [2] Matth. XXV, 41. — [3] Ibid. 34. — [4] Psal. CXLV, 4. — [5] Id. XLVIII, 16.

mari, jactatur fluctibus et sævientibus tempestatibus, dicit? Deus redimet animam meam. Liberari volunt ad istam vitam. Non est ista vox hujus. Audi quid sequitur : « Deus redimet animam meam de manu inferni, cum ac- » ceperit me. » Hanc redemptionem dicit, quam Christus jam in se ostendit. Descendit enim ad inferos, et ascendit in cœlum. Quod vidimus in capite, invenimus in corpore. Quod enim credimus in capite, qui viderunt, ipsi nobis annuntiaverunt, et per ipsos vidimus, quia unum corpus omnes sumus[1]! Sed meliores illi qui viderunt, nos deteriores quibus annuntiatum est? Non hoc dicit ipsa vita, ipse pastor noster. Insultat enim cuidam Discipulo suo dubitanti, et cicatrices palpare cupienti : et cum palpasset cicatrices, et exclamasset, dicens : « Dominus meus et » Deus meus : » videns dubitantem Discipulum, et intuens totum orbem terrarum crediturum : « Quia vidisti, » inquit, credidisti : beati qui non vident, et credunt[2]. » Verumtamen Deus redimet animam meam de manu in- » ferni, cum acceperit me. » Hic ergo quid? Labor, pressura, tribulatio, tentatio : nihil aliud speres. Ubi gaudium? In spe futura. Nam dicit Apostolus : « Semper gaudentes. » In tantis tribulationibus, semper gaudentes, semper tristes : semper gaudentes, quia ipse dixit : « Quasi tristes, » semper autem gaudentes[3]. » Tristitia nostra habet « Quasi ; » gaudium nostrum non habet « Quasi ; » quia in spe certa est. Quare tristitia nostra « Quasi » habet? Quia sicut somnus transiet : « Et dominabuntur recti » mane. » Novit enim Charitas Vestra, quia qui somnium indicat, addit « Quasi : » Quasi sedebam, quasi loquebar, quasi prandebam, quasi equitabam, quasi disputabam. Totum quasi ; quia cum evigilaverit, non invenit quod videbat. Quasi thesaurum inveneram, dicit mendicus. Si

[1] 1 Cor. xii, 12, et Rom. xii, 5. — [2] Joan. xx, 28, 29. — [3] 2 Cor. vi, 10.

« Quasi » non esset, mendicus non esset : sed quia « Quasi » erat, mendicus est. Itaque modo qui ad lætitias sæculares oculos aperiunt, et cor claudunt, transit « Quasi » eorum, et venit verum ipsorum. « Quasi » ipsorum felicitas est sæculi, verum ipsorum pœna est. Nostrum autem « Quasi, » tristitia est; gaudium non est « Quasi. » Non enim ait Apostolus : Quasi gaudentes, semper autem tristes; aut : « Quasi tristes, et quasi gaudentes : » sed ait : « Quasi » tristes, semper autem gaudentes. » Sicut egeni : et ibi « Sicut » pro « Quasi, » posuit. « Multos autem ditantes. » Et cum hoc diceret, nihil habebat Apostolus : omnia sua dimiserat, divitias nullas possidebat. Et quid secutus ait? « Quasi nihil habentes : » et ipsum nihil habere « Quasi » Apostoli erat. Et omnia possidentes : ibi non dixit « Quasi. » Quasi egebat; non autem quasi, sed vere multos ditabat. Quasi nihil habebat : non autem quasi, sed vere omnia possidebat. Unde vere omnia possidebat? Quia omnium Conditori adhærebat. « Verumtamen, inquit, Deus redimet » animam meam de manu inferni, cum acceperit me. »

VI. Quid igitur qui hic volunt florere? Tu visurus es hominem florentem malum, et forte titubabunt pedes tui, et dicturus es in anima tua : Deus, ego novi facta hujus hominis, quæ scelera fecit iste homo, et ecce floret, terret, dominatur, extollitur, caput illi non dolet, nihil in domo ejus diminutum est : et timebis, quia credidisti, et forte dicit cor tuum : Me miserum! puto sine causa credidi, Deus non respicit res humanas. Excitat ergo nos Deus : et quid dicit? « Ne timueris, cum dives factus fuerit homo[1]. » Quare enim timebas, quia dives factus est homo? Timebas ne sine causa crederes, ne forte perdidisses laborem fidei tuæ, et spem conversionis tuæ : quia forte incurrit tibi lucrum cum fraude, et potuisti, si faceres ipsum lucrum

[1] Psal. XLVIII, 17.

cum fraude, dives esse, et non laborare; et attendens quid minatus est Deus, temperasti a fraude, et contempsisti lucrum : vides alium fecisse lucrum de fraude, et nihil mali pati; et times esse bonus. « Ne timueris, ait » tibi Spiritus Dei, cum dives factus fuerit homo. » Oculos non vis habere, nisi in præsentia. Futura promisit qui resurrexit, pacem in hac terra et requiem in hac vita non promisit. Omnis homo requiem quærit; bonam rem quærit, sed non in regione sua illam quærit. Non est pax in hac vita; in cœlo nobis promissum est quod in terra quærimus : in futuro sæculo promissum est, quod in isto sæculo quærimus.

VII. « Ne timueris cum dives factus fuerit homo : et » cum multiplicata fuerit gloria domus ejus. » Quare, « Ne timueris? Quoniam non cum morietur, accipiet om- » nia[1]. » Vides viventem, cogita morientem. Quid hic habeat attendis, quid secum tollat attende. Quid secum tollit? Multum auri habet, multum argenti habet, multum prædiorum, mancipiorum : moritur, remanent illa, nescit quibus. Etsi enim dimittit quibus vult, non servat quibus vult. Multi enim et non sibi dimissa acquisierunt, et multi sibi dimissa perdiderunt. Remanent ergo illa omnia, et tollit secum, quid? Forte dicit aliquis : Illud secum tollit unde involvitur, et quod illi erogatur ad pretiosum et marmoratum sepulcrum, ad instruendam memoriam, hoc secum tollit. Ego dico : Nec hoc. Exhibentur enim ista non sentienti. Si dormientem et non vigilantem ornas, in lecto secum illa habet : forte ornamenta insunt in corpore jacentis, et forte ille in somnis in pannis se videt. Quod sentit ei plus est, quam quod non sentit. Quanquam et illud cum evigilaverit non erit : tamen dormienti magis illud erat quod in somnis videbat, quam illud quod non

[1] Psal. XLVIII, 18.

sentiebat. Quid ergo, fratres : dicant sibi homines, Erogetur ad mortem meam; quare dimitto hæredes meos divites? Multa habebunt de meo, habeam et ego aliquid de meo, in corpore meo : quid habebit corpus mortuum? quid habebit caro putrescens? quid habebit caro non sentiens? Si aliquid habuit dives ille, cujus lingua sicca erat[1], tunc habet homo aliquid de suo. Fratres, numquid sic legimus in Evangelio, quia dives ille cum holosericis et byssinis tegumentis apparebat in igne? Numquid qualis erat in epulis ad mensam, talis erat et apud inferos? Cum sitiret, et stillam desideraret, non ibi erant illa omnia. Non ergo secum accipit homo omnia, nec quod tollit sepultura, tollit secum mortuus. Ubi enim sensus, ibi homo : ubi nullus sensus, non est homo. Jacet vas quod continebat hominem, domus quæ habebat hominem. Corpus dicamus domum, spiritum dicamus habitatorem domus. Spiritus torquetur apud inferos : quid illi prodest, quia corpus jacet in cinnamis et aromatibus, involutum pretiosis linteis? Tanquam si dominus domus mittatur in exilium, et tu ornes parietes ipsius. Ille in exilio eget, et fame deficit, vix sibi unam cellam invenit ubi somnium capiat, et tu dicis : Felix est, nam ornata est domus illius. Quis te non aut jocari, aut insanire arbitretur? Ornas corpus, torquetur spiritus. Da aliquid spiritui, et dedisti aliquid mortuo. Sed quid illi dabis, quando unam guttam desideravit, et non accipit? Hic enim contempsit mittere ante se aliquid. Quare contempsit? Quia hæc via eorum scandalum est illis. Non putavit vitam nisi præsentem, non cogitavit nisi quemadmodum pretiosis vestibus obvolutus sepeliretur. Ablata est ab illo anima ejus, sicut Dominus dicit : « Stulte, hac nocte auferetur anima tua, et quæ præparasti, » cujus erunt[2]? » Et impletum est in illo quod iste Psal-

[1] Luc. XVI, 24. — [2] Id. XII, 20.

mus dicit : « Ne timueris , cum dives factus fuerit homo , » et cum multiplicata fuerit gloria domus ejus : quoniam » non cum morietur accipiet omnia, neque simul descen- » det cum eo gloria ejus. »

VIII. « Quoniam anima ejus in vita ipsius benedicetur. » Intendat Charitas Vestra : « Quoniam anima ejus in vita » ipsius benedicetur. » Quandiu vixit, bene sibi fecit. Hoc dicunt omnes, sed falso dicunt. Benedictio est ab animo benedicentis, non ab ipsa veritate. Quid enim dicis tu ? Quia manducavit et bibit, quia fecit quod voluit, quoniam splendide epulatus est, ideo secum fecit bene? Ego dico : Fecit secum male. Non ego dico, sed Christus, Fecit secum male. Etenim dives ille quando quotidie epulabatur splendide, bene secum facere putabatur : cum autem cœpit ardere apud inferos, tunc inventum est male, quod putabatur bene. Quod enim manducaverat apud superos, hoc digerebat apud inferos. Iniquitatem dico, fratres, quam epulabatur. Manducabat pretiosas epulas ore carnis, ore cordis manducabat inquitatem. Quod apud superos ore cordis manducabat, hoc apud inferos in illis suppliciis digerebat. Et quidem temporaliter manducaverat, in æternum male digerebat. Manducatur ergo iniquitas? Forte aliquis dicit : Quid est quod loquitur ? Manducatur iniquitas ? Non ego dico, audi Scripturam : « Sicut » uva acerba dentibus vexatio est, et fumus oculis, sic » iniquitas utentibus ea [1]. » Qui manducaverit enim iniquitatem, id est, qui libenter habuerit iniquitatem , non poterit manducare justitiam. Panis enim justitia est. Quis est panis? « Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi [2]. » Ipse est panis cordis nostri. Quomodo qui manducat ore corporis uvas acerbas , obrigescunt et obstupescunt dentes ejus, et minus idoneus fit ad manducandum panem , et

[1] Prov. x, 26. — [2] Joan. vi, 41.

remanet illi laudare quod videt, et manducare non posse: sic et qui iniquitate usus est, et pastus peccatis in corde, incipit non posse manducare panem, laudat verbum Dei, et non facit. Unde non facit? Quia cum cœperit facere, laborat; quomodo sentimus laborare dentes post uvas acerbas, cum cœperimus panem manducare. Sed quid faciunt illi quibus obstupuerunt dentes? Temperant se aliquantum ab uvis acerbis, et redeunt dentes ad stabilitatem suam, et incumbunt pani. Sic et nos laudamus justitiam: sed si volumus manducare justitiam, temperemus nos ab iniquitatibus; et nascitur in corde non solum delectatio laudandi justitiam, sed etiam facilitas manducandi. Nam si dicit Christianus: Deus novit quia delectat me, sed non possum facere: quassatos dentes habet, diu manducavit iniquitatem. Ergo et justitia manducatur? Si non manducaretur, non diceret Dominus: « Beati qui esuriunt et si» tiunt justitiam[1]. » Ergo « Quoniam anima illius in vita » ipsius benedicetur: » in vita benedicetur, in morte torquebitur.

IX. « Confitebitur tibi, cum bene feceris ei. » Attendite, et pascimini, hæreat in cordibus vestris, manducate, videte tales, et nolite esse tales: cavete talia verba. « Con» fitebitur tibi, cum bene feceris ei. » Quam multi sunt Christiani, fratres, qui tunc Deo gratias agunt, quando illis accidit lucrum? Hoc est: Confitebitur tibi, cum bene » feceris ei: » laudabit te, et dicet: Vere quia tu es Deus meus: liberavit me de carcere, confitebor illi. Venit illi lucrum, confitetur; venit hæreditas, confitetur: patitur damnum, blasphemat. Qualis filius es, qui quando te pater emendat, tunc tibi displicet? Emendaret, nisi displiceres? Aut si sic displiceres ut odisset, vellet emendare? Gratias age ergo emendatori, ut accipias hæreditatem a Deo qui

[1] Matth. v, 6.

te emendat. Erudiris enim, cum emendaris. Sed multum emendat, quia magnum est quod habes accipere. Nam si appendas quod emendaris cum eo quod accepturus es, invenies quia nihil est quod emendaris. Apostolus Paulus hoc dicit : « Etenim quod ad præsens est temporale leve » tribulationis nostræ, juxta incredibilem modum æternum gloriæ pondus operatur nobis. » Sed quando? « Non respicientibus, inquit, quæ videntur, sed quæ non » videntur ; non quæ temporalia, sed quæ æterna. Quæ » enim videntur, temporalia sunt ; quæ autem non vi- » dentur, æterna[1]. » Et iterum : « Non sunt condignæ » passiones hujus temporis, ad futuram gloriam quæ re- » velabitur in nobis[2]. » Quid est ergo quod pateris? Sed semper pateris. Concedo. Ex quo natus es, per omnes ætates tuas usque ad senectam tuam ; quousque morieris, puta quia hoc pateris quod est passus Job ; quod ille passus est aliquot diebus, aliquis patiatur ab ipsa infantia : quod pateris transit, finitur ; quod accepturus es, finem non habebit. Nolo jam æques pœnam cum præmio tempora æqua æternitati, si potes.

X. « Confitebitur tibi, cum bene feceris ei. » Nolite esse tales, fratres : videte quia propterea dicimus hæc, propterea cantamus, propterea tractatur, propterea sudatur : nolite facere ista. Negotia vestra vos probant : aliquando in negotio vestro auditis verum, et blasphematis, Ecclesiam blasphematis. Quare ? Quia Christiani estis. Si sic est, duco me in partem Donati : Paganus volo esse. Quare ? Quia momordisti panem, et dolent dentes. Quando videbas ipsum panem, laudabas ; cœpisti manducare, et dolent dentes : id est, quando audiebas sermonem Dei, collaudabas ; cum tibi dicitur : Fac hoc, blasphemas. Noli sic velle : hoc dic : Bonus est panis, sed ego non possum illum man-

[1] 2 Cor. IV, 17, 18. — [2] Rom. VIII, 18.

ducare. Nunc autem si oculis vides, laudas : cum cœperis dentes premere, dicis : Malus est panis iste, et qualis est ille qui illum fecit? Ita fit ut confitearis Deum, quando tibi bene facit Deus; et mentiaris, quando cantas : « Be- » nedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus » in ore meo[1]. » Exigitur de corde suo cantatio labiorum tuorum : cantasti in Ecclesia : « Benedicam Dominum in » omni tempore : » quomodo in omni tempore? Si omni tempore lucrum, omni tempore benedicitur : si aliquando est damnum, non benedicitur, sed blasphematur. Certe benedicis in omni tempore, certe laus ejus semper in ore tuo est? Eris talis qualem modo describit : « Confitebitur » tibi, cum bene feceris ei. »

XI. « Introibit usque in progenies patrum suorum[2] : » id est, imitabitur patres suos. Quia iniqui qui modo sunt, habent fratres, habent patres. Antiqui iniqui, patres sunt præsentium; et modo qui iniqui sunt, patres sunt posterorum iniquorum : quomodo patres justorum antiqui justi, patres sunt justorum qui modo sunt; et qui modo sunt, patres sunt eorum qui futuri erunt. Ostendere voluit Spiritus sanctus, quia non est mala æquitas, quando ad illam murmuratur : sed hi ab origine usque ad progeniem patrum patrem suum habent. Duos genuit Adam, et in uno iniquitas, in uno justitia : iniquitas in Caïn, justitia in Abel. Prævaluisse videtur iniquitas super justitiam, quia occidit Caïn injustus Abel justum in nocte[3]. Numquid mane? Sed dominabuntur eis recti mane. Veniet mane, et videbitur ubi sit Abel, et ubi Caïn. Sic omnes qui secundum Caïn, et sic omnes qui secundum Abel usque in finem sæculi. « Introibit usque in progenies patrum suo- » rum : usque in æternum non videbit lumen. » Quia et hic cum esset, in tenebris erat, gaudens falsis bonis, et

[1] Psal. XXXIII, 1. — [2] Id. XLVIII, 20. — [3] Gen. IV, 8.

non amans bona vera; et ideo hinc ad tartarum ibit : a tenebris somniorum excipient eum tenebræ tormentorum. Ergo « Usque in æternum non videbit lumen. » Sed quare hoc? Quod posuit in medio Psalmo, hoc et in fine : « Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est » jumentis insensatis, et similis factus est illis[1]. » Vos autem, fratres, considerate vos homines factos ad imaginem et similitudinem Dei[2]. Imago Dei intus est, non est in corpore, non est in auribus istis quas videtis, et oculis, et naribus, et palato, et manibus, et pedibus : sed est facta tamen : ubi est intellectus, ubi est mens, ubi ratio investigandæ veritatis, ubi est fides, ubi est spes vestra, ubi charitas vestra, ibi habet Deus imaginem suam : vel ibi intelligitis et videtis, quia ista transeunt, quia sic dixit in alio Psalmo : « Quanquam in imagine ambulet homo, » tamen vane conturbatur : thesaurizat, et nescit cui con- » gregabit ea[3]. » Non turbemini, quia qualiacumque sunt ista, transitoria sunt, si homines estis in honore positi, et intelligitis. Nam si homines in honore positi non intelligitis, comparamini jumentis insensatis, et similes efficimini illis.

[1] Psal. XLVIII, 21. — [2] Gen. III, 26. — [3] Psal. XXXVIII, 7.

ENARRATIO

IN PSALMUM XLIX.

Sermo ad plebem.

I. Quantum nobis valeat sermo Dei ad correctionem vitæ nostræ[1], et ad speranda præmia ejus pœnasque metuendas, unusquisque in se metiatur; et conscientiam suam ante oculos ejus sine dolo ponat, nec sibi blandiatur in tanto periculo; quoniam et ipse Dominus Deus noster videtis quia nulli blanditur : et si consolatur nos promittendo bona sua, et confirmando spem nostram; male viventibus tamen et contemnentibus verbum suum, omnino non parcit. Interroget se unusquisque, cum tempus est, et videat ubi sit, et aut perseveret in bono, aut mutetur a malo. Sicut enim dicit in hoc Psalmo, non quicumque homo, aut quicumque Angelus, sed, « Deus deorum Do» minus locutus est. » Loquendo autem quid egit? « Vo» cavit terram a solis ortu usque ad occasum[2]. » Qui vocavit terram a solis ortu usque ad occasum, Dominus noster et Salvator est Jesus Christus, Verbum caro factum, ut inhabitaret in nobis[3]. Dominus ergo noster Jesus Christus Deus deorum est; quia per ipsum facta sunt omnia, et sine ipso factum est nihil. Verbum Dei, si Deus est, utique Deus deorum est : utrum autem sit Deus, Evangelium respondet : « In principio erat Verbum, et Verbum erat » apud Deum, et Deus erat Verbum[4]. » Et si omnia per

[1] Vide D. Guillon, tom. xxi, pag. 498-499. — [2] Psal. xlix, 1. — [3] Joan. i, 14. — [4] Ibid. 1.

ipsum facta sunt, sicut consequenter dicit; et dii si qui facti sunt, per ipsum facti sunt. Unus enim Deus non factus, et vere Deus ipse solus. Ipse autem solus Deus, Pater et Filius et Spiritus sanctus, unus Deus.

II. Dii ergo quorum Deus est verus Deus, qui sunt, aut ubi sunt? Dicit alius Psalmus : « Deus stetit in synagoga » Deorum, in medio autem deos discernit[1]. » Adhuc nescimus ne forte dii aliqui in cœlo congregati sint, et in eorum congregatione, hoc est enim in synagoga, stetit Deus discernere illos. Videte in eodem Psalmo quibus dicat: « Ego dixi : Dii estis, et filii Excelsi omnes, vos autem » ut homines moriemini, et sicut unus ex principibus » cadetis[2]. » Manifestum est ergo, quia homines dixit deos, ex gratia sua deificatos, non de substantia sua natos. Ille enim justificat, qui per semetipsum non ex alio justus est; et ille deificat, qui per se ipsum non alterius participatione Deus est. Qui autem justificat, ipse deificat, quia justificando filios Dei facit. « Dedit enim eis potesta- » tem filios Dei fieri[3]. » Si filii Dei facti sumus, et dii facti sumus: sed hoc gratiæ est adoptantis, non naturæ generantis. Unicus enim Dei Filius Deus et cum Patre unus Deus, Dominus et Salvator noster Jesus Christus, in principio Verbum et Verbum apud Deum, Verbum Deus. Cæteri qui fiunt Dii, gratia ipsius fiunt, non de substantia ejus nascuntur ut hoc sint quod ille, sed ut per beneficium perveniant ad eum, et sint cohæredes Christi. Tanta enim charitas est in illo hærede, ut voluerit habere cohæredes. Quis hoc avarus homo velit, habere cohæredes? Sed et qui invenitur velle, dividet cum eis hæreditatem, minus habens ipse dividens quam si solus possideret: hæreditas autem in qua cohæredes Christi sumus, non minuitur copia possessorum, nec fit angustior numerositate

[1] Psal. LXXXI, 1. — [2] Ibid. 6. — [3] Joan. 1, 2.

cohæredum ; sed tanta est multis quanta paucis, tanta singulis quanta omnibus. « Videte, inquit Apostolus, qua» lem dilectionem nobis dedit Deus, ut filii Dei vocemur » et simus[1]. » Et in alio loco : « Dilectissimi, filii Dei » sumus, et nondum apparuit quid erimus. » Ergo sumus in spe, nondum in re. « Scimus autem, inquit, quoniam » cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus » eum sicuti est[2]. » Unicus similis nascendo, nos similes videndo. Non enim ita similes ut ille, qui hoc est quod ille a quo genitus est: nos enim similes, non æquales : ille quia æqualis, ideo similis. Audivimus qui sint dii facti justificati, quia filii Dei dicuntur ; et dii qui non sunt dii, quibus ille Deus deorum terribilis est. Dicit enim alius Psalmus : « Terribilis est super omnes deos. » Et quasi quæreres, Quos deos ? « Quoniam omnes dii gentium, » dæmonia[3]. » Diis gentium, dæmoniis terribilis ; diis a se factis, filiis amabilis. Proinde confitentes majestatem Dei utrosque invenio, et dæmonia confessa sunt Christum, et fideles confessi sunt Christum. « Tu es Christus Filius » Dei vivi[4], » dixit Petrus. « Scimus qui sis, tu es Filius » Dei[5], » dixerunt dæmones. Parem audio confessionem, sed non parem invenio dilectionem ; imovero hic dilectionem, ibi timorem. Quibus ergo amabilis filii sunt ; quibus terribilis, filii non sunt : quibus amabilis, deos illos fecit ; quibus terribilis, non esse deos convincit. Hi enim dii fiunt, illi dii putantur : hos deos facit veritas, illos error existimat.

III. « Deus ergo deorum Dominus locutus est. » Locutus est multis modis. Per Angelos ipse locutus est, per Prophetas ipse locutus est[6], per os proprium ipse locutus est, per Apostolos suos ipse locutus est, per fideles suos ipse loquitur, per

[1] I Joan. III, I. — [2] Ibid. 2. — [3] Psal. XCV, 4, 5. — [4] Matth. XVI, 16. — [5] Marc. V, 7. — [6] Hebr. I, I.

humilitatem nostram cum aliquid verum dicimus, ipse loquitur. Videte itaque, loquendo multipliciter, multis modis, per multa vasa, per multa organa, ipse tamen sonat ubique, tangendo, modificando, inspirando : videte quid egerit. « Locutus est enim, et vocavit terram. » Quam terram? An forte Africam? Propter eos qui dicunt : Ecclesia Christi pars Donati est. Solam quidem Africam non vocavit, sed et Africam non separavit. Qui enim « Vocavit » terram a solis ortu usque ad occasum, » nullas relinquens partes quas non vocarit, in sua vocatione Africam invenit. Gaudeat ergo in unitate, non superbiat in divisione. Bene dicimus, quia vox Dei deorum et in Africam venit, non in Africa remansit. « Vocavit enim terram a » solis ortu usque ad occasum. » Non est ubi lateant insidiæ hæreticorum, non habent in qua se umbra falsitatis abscondant : « Nec enim est qui se abscondat a calore » ejus[1]. » Qui terram vocavit, et totam terram vocavit : qui terram vocavit, tantam vocavit, quantam fabricavit. Quid mihi exurgunt pseudochristi et pseudoprophetæ? Quid est quod me verbis captiosis illaqueare moliuntur, dicentes : « Ecce hic est Christus, ecce illic est[2]? » Non audio ostendentes partes : Deus deorum totum mihi ostendit : qui « Vocavit terram a solis ortu usque ad occa- » sum, » totum redemit; partes autem calumniantes condemnavit.

IV. Sed audierimus a solis ortu usque ad occasum vocatam terram : unde cœpit vocare, qui vocavit? Et hoc audite : « Ex Sion species decoris ejus[3]. » Certe concordat Psalmus Evangelio dicenti : « Per omnes gentes, inci- » pientibus ab Jerusalem. » Audi : « Per omnes gentes : » Vocavit terram a solis ortu usque ad occasum. « Audi : « Incipientibus ab Jerusalem : Ex Sion species decoris

[1] Psal. XVIII, 7. — [2] Matth. XXIV, 23. — [3] Psal. XLIX, 2.

» ejus. » Ergo, « Vocavit terram a solis ortu usque ad » occasum, » concordat verbis Domini, dicentis : « Oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis tertia die, » et prædicari in nomine ejus pœnitentiam et remissionem » peccatorum per omnes gentes[1]. » Omnes enim gentes sunt a solis ortu usque ad occasum. Quod vero « Ex Sion » species ejus, » quod inde cœpit decus Evangelii ejus, quod inde annuntiari cœpit speciosus forma præ filiis hominum[2], concordat verbis Domini dicentis : « Incipientibus ab Jerusalem. » Concinunt nova veteribus, vetera novis : dicunt ad invicem Seraphim duo : « Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth[3]. » Et consonant duo Testamenta, et unam vocem habent duo Testamenta : audiatur vox concinentium Testamentorum, non calumniantium exhæredatorum. Fecit ergo ista Deus deorum : « Vocavit terram a solis ortu usque ad occasum : « Ex Sion procedente specie sua. Ibi enim erant Discipuli, qui acceperunt Spiritum sanctum quinquagesimo post resurrectionem ejus die missum de cœlo[4]. Inde Evangelium, inde prædicatio, inde impletus orbis terrarum, et hoc in gratia fidei.

V. Nam cum ipse Dominus venisset, quia passurus venit, occultus venit : et cum esset fortis in se, infirmus in carne apparuit. Oportebat enim eum videri, ut non intelligeretur ; contemni, ut occideretur. Erat gloriæ species in divinitate ; sed hæc latebat in carne. Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent[5]. Sic ergo inter Judæos, inter inimicos ambulavit occultus, mira faciens, mala patiens, donec suspenderetur in ligno, videntesque pendentem Judæi magis magisque contemnerent, et ante crucem caput agitantes, dicerent : « Si Filius Dei est,

[1] Luc. XXIV, 46, 47. — [2] Psal. XLIV, 3. — [3] Isaï. VI, 3. — [4] Act. II, 4. — [5] I Cor. II, 8.

» descendat de cruce[1]. » Occultus ergo erat Deus deorum, et voces edebat magis ex compassione nostra, quam ex majestate sua. Unde enim illæ voces, nisi ex nobis assumptæ : « Deus, Deus meus, utquid me dereliquisti[2]? » Quando autem Pater Filium dereliquit, aut Filius Patrem? Nonne unus Deus, Filius et Pater? Nonne verissimum : « Ego et Pater unum sumus[3]. » Unde ergo, « Deus, Deus » meus, utquid me dereliquisti : » nisi quia in carne infirmitatis agnoscebatur vox peccatoris? Qui enim suscepit similitudinem carnis peccati[4], cur non susciperet similitudinem vocis peccati? Occultus ergo Deus deorum, et cum inter homines ambulavit, et cum esurivit et sitivit, et cum fatigatus sedit, et cum lassato corpore dormivit, et cum apprehensus, et cum flagellatus, et cum ante judicem positus, et cum superbienti respondit : « Non ha» beres in me potestatem, nisi data fuisset desuper[5] : » et quod ductus ad victimam, coram tondente se non aperuit os suum[6], et quod crucifixus, et quod sepultus, semper occultus Deus deorum. Quid posteaquam resurrexit? Mirati Discipuli, et primo non crediderunt, donec tangerent atque palparent[7]. Sed caro resurrexerat, quia caro mortua erat : divinitas quæ mori non poterat, adhuc etiam in carne resurgentis latebat. Videri forma potuit, teneri membra, palpari cicatrices : Verbum per quod facta sunt omnia, quis videt? quis tenet? quis palpat? Et tamen « Verbum » caro factum est, et habitavit in nobis[8]. » Et qui tenebat hominem Thomas, intelligebat ut poterat Deum. Palpatis enim cicatricibus, exclamavit : « Dominus meus et Deus » meus[9]. » Ostendebat tamen Dominus eam formam, eamque carnem, quam in cruce viderant, quæ in sepul-

[1] Matth. xxvii, 39. — [2] Psal. xxi, 2, et Matth. xxvii, 46. — [3] Joan. x, 30. — [4] Rom. viii, 3. — [5] Joan. xix, 11. — [6] Isaï liii, 7. — [7] Luc. xxiv, 37. — [8] Joan. i, 14. — [9] Id. xx, 28.

tura posita fuerat. Fecit cum eis quadraginta dies. Impiis Judæis non se demonstravit : illis demonstravit se, qui in eum crediderant antequam crucifigeretur ; ut quos crucifixus dimiserat titubantes, resurgens faceret fortes. Deinde quadragesimo die commendans Ecclesiam suam, id est, vocatam terram a solis ortu usque ad occasum, ne haberent excusationem qui volunt in schismate deperire, ascendit in cœlum, dicens eis : « Erit mihi testes in Jerusalem, unde species decoris ejus, et in totam Judæam et Samariam, et usque in totam terram. His enim dictis, nubes suscepit eum. Intuebantur illi quem noverant : noverant tamen in humilitate, nondum in claritate. Et cum ab eis iret in cœlum, admoniti sunt voce angelica, dicente : « Quid statis viri Galilæi? Hic Jesus quem videtis » ire, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in » cœlum[1]. » Ascendit ergo : regressi illi lætantes, manserunt in civitate, secundum ejus præceptum, donec implerentur Spiritu sancto. Quid autem dictum erat Thomæ palpanti? « Quia vidisti, credidisti; beati qui non vident, » et credunt[2]. » Prædicti sumus. Terra illa vocata a solis ortu usque ad occasum non videt, et credit. Occultus ergo Deus deorum, et eis inter quos ambulavit, et eis a quibus crucifixus est, et eis ad quorum oculos resurrexit, et nobis qui credimus in cœlo sedentem, quem non vidimus in terra ambulantem. Sed et si videremus, nonne hoc videremus quod Judæi viderunt et crucifixerunt? Plus est quod non videntes Christum credimus Deum, quam quod illi videntes nonnisi hominem putaverunt. Illi denique male putando mortificaverunt, nos bene credendo vivificamur.

VI. Quid ergo, fratres? Ille Deus deorum, et tunc occultus, et modo occultus, numquid semper occultus? Non plane : audi sequentia : « Deus manifestus veniet[3]. » Qui

[1] Act. I, 3-12. — [2] Joan. XX, 29. — [3] Psal. XLIX, 3.

venit occultus : veniet manifestus. Venit occultus judicandus, veniet manifestus judicaturus : venit occultus ut ante judicem staret, veniet manifestus ut etiam de judicibus judicet : « Veniet manifestus, et non silebit. » Quid enim? modo silet? et unde sunt quæ dicimus? unde ista præcepta? unde ista monita? unde ista tuba terroris? Non silet, et silet : non silet a monendo, silet a vindicando : non silet a præcepto, silet a judicio. Patitur enim peccatores quotidie mala facientes, Deum non curantes, non in conscientia sua, non in cœlo, non in terra : non eum latent hæc omnia, et universaliter omnes admonet, et quando aliquos flagellat in terra, admonitio est, nondum damnatio. Silet ergo a judicio, occultus in cœlo est, adhuc interpellat pro nobis : patiens est super peccatores, non exercens iram, sed expectans pœnitentiam. Dicit alio loco : « Tacui, numquid semper tacebo[1]? » Quando ergo non tacebit : « Deus manifestus veniet. » Quis Deus? « Deus » noster. » Et ipse Deus, qui Deus noster : non enim Deus est, qui non est noster Deus. Dii enim gentium dæmonia : Deus Christianorum, verus Deus. Ipse veniet, sed manifestus, non adhuc illudendus, non adhuc exalapandus et flagellandus : veniet, sed manifestus, non adhuc calamo in capite percutiendus, non adhuc crucifigendus, occidendus, sepeliendus : quia hæc omnia occultus Deus pati voluit. Veniet manifestus, et non silebit.

VII. Quia vero ad judicium veniet, sequentia docent. « Ignis ante eum præibit[2]. » Timemus? Mutemur, et non timebimus. Ignem palea timeat : auro quid facit? Est autem nunc in potestate quid facias, ne illud quod et te nolente venturum est, non correctus experiaris. Si enim possemus facere, fratres, ut dies judicii non veniret; puto quia nec sic erat male vivendum. Si non veniret ignis die

[1] Isaï. XLII, 14. — [2] Psal. XCVI, 3.

judicii, et sola peccatoribus immineret separatio a facie Dei, in qualibet essent affluentia deliciarum, non videntes a quo creati sunt, et separati ab illa dulcedine ineffabilis vultus ejus, in qualibet æternitate et impunitate peccati, plangere se deberent. Sed quid loquar, aut quibus loquar? Hæc amantibus pœna est, non contemnentibus. Qui dulcedinem sapientiæ et veritatis utcumque sentire cœperunt, noverunt quod dico, quanta pœna sit tantummodo a facie Dei separari : qui autem illam dulcedinem non gustaverunt, si nondum desiderant Dei faciem, timeant vel ignem; supplicia terreant, quem præmia non invitant. Vile tibi est quod Deus pollicetur, contremisce quod minatur. Veniet dulcedo præsentiæ; non mutaris, non excitaris, non suspiras, non desideras : amplexaris peccata tua et delicias carnis tuæ, stipulam ad te congeris, veniet ignis. «Ignis in conspectu ejus ardebit.» Non erit iste ignis sicut focus tuus; quo tamen si manum mittere cogaris, facies quidquid voluerit qui hoc minatur. Si tibi dicat : Scribe contra caput patris tui, scribe contra capita filiorum tuorum, nam si non feceris, manum tuam mitto in focnm tuum : faciet ne ardeat manus tua, ne ardeat ad tempus membrum tuum, non semper in dolore futurum. Minatur ergo inimicus tam leve malum, et facis malum : minatur Deus æternum malum, et non facis bonum? Ad malum faciendum nec minæ te compellere deberent : a bono faciendo nec minæ te deterrere deberent. Minis autem Dei, minis æterni ignis prohiberis a malo, invitaris ad bonum. Unde piget, nisi quia non credis? Excutiat ergo unusquisque cor suum, et videat quid ibi fides teneat. Si credimus futurum judicium, fratres, bene vivamus. Tempus misericordiæ nunc est, tempus judicii tunc erit. Nemo dicet : Revoca me ad priores annos. Pœnitebit et tunc, sed frustra pœnitebit : modo pœniteat, cum fructus est

pœnitendi ; modo adhibeatur ad radices arboris cophinus stercoris cordis luctus et lacrymarum, ne veniat et eradicet[1]. Cum enim eradicaverit, jam ignis expectatur. Modo et si fracti sunt rami[2], possunt rursus inseri : « Tunc omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, et » in ignem mittetur[3]. Ignis in conspectu ejus ardebit. »

VIII. « Et in circuitu ejus tempestas valida[4]. » Valida tempestas, ventilatura tam magnam aream. Hac tempestate erit illa ventilatio, qua separabitur a sanctis omne immundum, a fidelibus omnis simulatio, a piis et trementibus verbum Dei omnis contemptor et superbus. Modo enim mixtura quædam jacet a solis ortu usque ad occasum. Videamus ergo quomodo faciet, qui venturus est, tempestate illa quid facturus, quæ erit « In circuitu ejus » tempestas valida. » Procul dubio ista tempestas quamdam separationem factura est. Ista est illa separatio, quam non expectaverunt qui antequam ad littus venirent, retia disruperunt[5]. In illa vero separatione fit quædam malorum et bonorum distinctio. Alii sunt enim sequentes nunc Christum expeditis humeris sine sarcina curarum sæcularium, qui non frustra audierunt : « Si vis esse perfectus, » vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et » habebis thesaurum in cœlo, et veni sequere me[6] : » qualibus dicitur : « Sedebitis super duodecim sedes, ju- » dicantes duodecim tribus Israël[7]. » Alii ergo erunt judicantes cum Domino : alii vero judicandi, sed ad dexteram ponendi. Nam quia erunt quidam judicantes cum Domino habemus apertissimum testimonium, quod modo commemoravi : « Sedebitis super duodecim sedes, judi- » cantes duodecim tribus Israël. »

IX. Sed dicit aliquis : Duodecim illic Apostoli conse-

[1] Luc. xiii, 8. — [2] Rom. xi, 19. — [3] Matth. iii, 10. — [4] Psal. xlix, 3. — [5] Luc. v, 6. — [6] Matth. xix, 21. — [7] Ibid. 28.

debunt, non amplius. Ubi ergo erit apostolus Paulus? Numquid inde separatus erit? Absit ut hoc dicamus, absit ut hoc vel tacite cogitemus. Quid si ergo in loco Judæ ipse residebit? Sed manifestavit Scriptura divina, quis in Judæ loco sit ordinatus : Matthias enim est expresse nominatus in Actibus Apostolorum, ut de illo dubitare non possemus[1]. Cadente ergo Juda impletus est numerus duodenarius. Cum ergo ille numerus duodenarius occupaverit duodecim sedes, non judicabit Paulus apostolus? An forte stans judicabit? Non ita est : non faciet hoc ille justitiæ retributor : non omnino stans judicabit qui plus omnibus illis laboravit[2]. Certe vel iste unus apostolus Paulus cogit nos diligentius cogitare et perscrutari, quare dictæ sint duodecim sedes. Invenimus enim et alios numeros in Scripturis multitudinem significantes. Quinque virgines admittuntur, quinque excluduntur[3]. Ubilibet intellige virgines, sive in castitate atque integritate cordis, ubi debet virgo esse tota Ecclesia, cui dicitur : « Desponsavi vos » uni viro, virginem castam exhibere Christo[4] : » sive in his fœminis quæ etiam integritatem carnis dicatam habent Deo, numquid in tot millibus solæ quinque sunt? Sed in quinario numero intelligitur continentia quinque sensuum carnis. Etenim multis venit corruptio per oculos, multis per aurem, multis per illicitum olfactum, multis per nefarium gustum, multis per adulterinum amplexum : ab his omnibus quinque januis corruptionis quicumque se continent, et sic continent ut in sua conscientia gloriam habeant, non laudem ab hominibus expectent; quinque sunt virgines sapientes, habentes oleum secum[5]. Quid est, oleum habentes secum? Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ[6]. Rursus ille qui apud inferos

[1] Act. I, 26. — [2] 2 Cor. XV, 10. — [3] Matth. XXV, 10-12. — [4] 2 Cor. XI, 2. — [5] Matth. XXV, 14. — [6] 2 Cor. V, 12.

torquebatur : « Habeo, inquit, quinque fratres[1]. » Ibi intelligitur populus Judæorum sub lege positus : quia Moyses legislator quinque libros conscripsit. Item Dominus post resurrectionem jubet mitti retia in dexteram partem, levantur pisces centum quinquagenta-tres : « Et cum tam magni essent, ait Evangelista, retia non sunt dis» rupta[2]. » Etenim ante passionem jussit mitti retia, non dicens in dexteram partem neque in sinistram : quia si in dexteram diceret, solos bonos significaret; si in sinistram, solos malos : ubi autem tacetur dextera et sinistra, mixti capiuntur boni et mali. Capti sunt autem tunc, sicut Evangelii veritas attestatur, tam multi ut retia rumperentur[3]. Significabat enim illa captura hoc tempus : retia rupta significabant conscissiones et conscissuras hæreticorum et schismaticorum. Quod autem post resurrectionem suam Dominus fecit, post resurrectionem nostram nobis futurum significavit, in illo numero regni cœlorum, ubi nullus erit malus. Propterea retia quæ in dexteram partem missa sunt, dexteros expresserunt, remotis sinistris. Numquid tamen in illis dextris centum quinquagenta-tres soli justi erunt? Millia millium Scriptura significat[4]. Legite Apocalypsim : duodecies duodena millia fortasse, sicut ibi intelligitur, ex solo populo Judæorum futura sunt[5]. Attendite Martyrum numerositatem : sola in proximo quæ dicitur Massa candida[6], plus habet quam centum quinquaginta-tres Martyres. Postremo septem illa millia de quibus respondetur Eliæ : « Reliqui mihi septem millia » virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal[7], » longe istum piscium numerum superant. Centum ergo quinquaginta-tres pisces[8], non tantum numerum sanc-

[1] Luc. xvi, 28. — [2] Joan. xxi, 6 et 11. — [3] Luc. v, 6. — [4] Dan. vii, 10. — [5] Apoc. vii, 4. — [6] *Massa candida.* Vide Serm. cccvi, n. 2. — [7] 3 Reg. xix, 18. — [8] Joan. xxi, 11.

torum significat, sed universum sanctorum et justorum numerum certa causa tanto numero significat Scriptura ut omnes intelligantur in illis centum quinquaginta-tribus pertinentes ad resurrectionem vitæ æternæ. Etenim Lex habet decem præcepta : Spiritus autem gratiæ, per quam solam Lex impletur, septiformis legitur[1]. Discutiendus est ergo numerus, quid sibi velint decem et septem : decem in præceptis, septem in gratia Spiritus sancti; per quam gratiam implentur præcepta. Decem ergo et septem tenent omnes pertinentes ad resurrectionem, ad dexteram, ad regnum cœlorum, ad vitam æternam, id est, Legem implentes per gratiam Spiritus, non quasi per opus suum aut per meritum suum. Decem autem et septem, si numeres ab uno usque ad decem et septem, addendo numeros omnes gradatim, ut ad unum addas duo, addas tria, addas quatuor, ut fiant decem, addendo quinque ut fiant quindecim, addendo sex ut fiant viginti-unum, addendo septem ut fiant viginti-octo, addendo octo ut fiant triginta-sex, addendo novem ut fiant quadraginta-quinque, addendo decem ut fiant quinquaginta-quinque, addendo undecim ut fiant sexaginta-sex, addendo duodecim ut fiant septuaginta-octo, addendo tredecim ut fiant nonaginta unum, addendo quatuordecim, ut fiant centum-quinque, addendo quindecim ut fiant centum-viginti, addendo sexdecim ut fiant centum triginta-sex, addendo decem et septem, efficiuntur centum quinquaginta-tria : invenies ingentem numerum omnium sanctorum pertinere ad hunc numerum piscium paucorum. Quomodo ergo in quinque virginibus innumerabiles virgines, quomodo in quinque fratribus illius qui torquebatur apud inferos millia populi Judæorum, quomodo in numero centum quinquaginta-trium piscium millia millium sanctorum : sic in

[1] Isaï. xi, 2, 3.

duodecim sedibus non duodecim homines, sed magnus est numerus perfectorum.

X. Sed video quid consequenter requiratur a nobis, quomodo de quinque virginibus reddita est ratio, quare ad quinque multæ pertineant, et quare ad quinque illos multi Judæi, et quare ad centum quinquaginta-tres multi perfecti, ostende quare et quomodo ad duodecim sedes, non duodecim homines, sed multi pertineant. Quid sibi volunt duodecim sedes, quæ significant omnes undique qui tam perfecti esse potuerint, quam perfectis dictum est : « Sedebitis super duodecim sedes, judicantes duode- » cim tribus Israël[1] ? » Et quare omnes undique ad duodenarium numerum pertinent ? Quia ipsum undique quod dicimus, de toto mundo dicimus : orbis autem terrarum quatuor designatis partibus continetur, Oriente, Occidente, Meridiano, et Aquilone : ab his omnibus partibus vocati in Trinitate, et perfecti fide et præcepto Trinitatis, quoniam ter quaterni duodecim fiunt, agnoscitis quare ad totum orbem pertineant sancti, qui sedebunt super duodecim sedes judicaturi duodecim tribus Israël, quia et duodecim tribus Israël, totius Israël duodecim tribus sunt. Sicut enim judicaturi ex toto mundo, sic et judicandi ex toto mundo. Apostolus de se Paulus cum argueret fideles laïcos, quia judicia sua non ad Ecclesiam deferebant, sed ad publicum pertrahebant eos cum quibus habebant negotia, ait : « Nescitis quia Angelos judicabimus[2]? » Videte quemadmodum judicem se fecit ; non solum se, sed et omnes qui recte judicant in Ecclesia.

XI. Cum ergo manifestum sit, multos cum Domino judicaturos, alios vero, non tamen ex æquo, sed pro meritis judicandos ; cum omnibus Angelis suis veniet, quando ante eum congregabuntur omnes gentes[3], et inter omnes

[1] Matth. xix, 28. — [2] I Cor. vi, 3. — [3] Matth. xxv, 31, 32.

Angelos deputandi erunt illi, qui tam perfecti fuerint, ut sedentes super duodecim sedes judicent duodecim tribus Israël. Etenim homines dicti sunt Angeli : Apostolus de se dicit : « Sicut Angelum Dei suscepistis me[1]. » De Joanne Baptista dicitur : « Ecce mitto Angelum meum » ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te[2].» Ergo cum omnibus Angelis veniens, simul secum habebit et sanctos. Aperte enim dicit et Isaïas, « Veniet ad judi» cium cum senioribus populi[3]. » Isti ergo seniores populi, isti jam Angeli nominati, ista millia multorum perfectorum de toto orbe venientium, cœlum vocantur. Illa vero terra, sed fructuosa. Quæ terra fructuosa? In dextra ponenda, cui dicetur : « Esurivi, et dedistis mihi man» ducare[4] : » vere terra fructuosa, cui gaudet Apostolus, quando ei miserunt ad necessitates ejus : « Non quia » quæro datum, inquit, sed requiro fructum. » Et gratias agit, dicens : « Quia tandem aliquando repullulastis » pro me sapere[5]. » Repullulastis, ut pro arboribus dicit, quæ sterilitate quadam exaruerant. Veniens itaque Dominus ad judicium, ut jam Psalmum, fratres, audiamus, quid facturus est? « Advocabit cœlum sursum. » Cœlum omnes sanctos perfectos judicaturos, advocabit eos sursum, sessores secum judicaturos duodecim tribus Israël[6]. Quomodo enim « Advocabit cœlum sursum, » cum semper sursum sit cœlum? Sed quos hic cœlum dicit, eosdem cœlos alibi appellat. Quos cœlos? Qui enarrant gloriam Dei. « Cœli enim enarrant gloriam Dei : » de quibus dicitur : « In omnem terram exiit sonus eorum, et in fines » orbis terræ verba eorum[7]. » Videte enim discernentem Dominum in judicio : « Advocabit cœlum sursum, et ter-

[1] Gal. IV, 14. — [2] Malach. III, 1 et Matth. XI, 10. — [3] Isaï. III, 14. — [4] Matth. XXV, 35. — [5] Philip. IV, 10 et 17. — [6] Matth. XIX, 28. — [7] Psal. XVIII, 2-5.

» ram discernere populum suum. » A quibus, nisi a malis? De quibus hic postea non fit mentio, jam tanquam dijudicatis ad pœnam. Istos bonos vide, et distingue. « Advocabit cœlum sursum, et terram discernere popu» lum suum. » Vocat et terram, non tamen concernendam, sed discernendam. Primo enim concretos vocavit, quando locutus est Deus deorum, et vocavit terram a solis ortu usque ad occasum, nondum discreverat : servi illi missi erant invitare ad nuptias, qui congregaverant bonos et malos [1]. Cum vero Deus deorum manifestus veniet, et non silebit, sic « Advocabit cœlum sursum, » ut judicet cum illo. Quod enim cœlum, ipsi cœli; sicut quæ terra, ipsæ terræ; sicut quæ Ecclesia, ipsæ Ecclesiæ. « Advocabit cœlum sursum, et terram discernere popu» lum suum. » Jam cum cœlo terram discernit, id est, cœlum cum illo terram discernit. Quomodo discernit terram? Ut alios ponat ad dextram, alios ad sinistram. Terræ autem discretæ quid dicit? « Venite, benedicti Patris » mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab ori» gine mundi. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare, » et cætera. Illi autem, Quando te vidimus, inquiunt, » esurientem? Et ille, Cum uni ex minimis meis fecistis, » mihi fecistis [2]. » Cœlum terræ ostendit minimos suos jam sursum vocatos, et ab humilitate exaltatos : « Cum » uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Advocabit ergo » cœlum sursum, et terram discernere populum suum. »

XII. « Congregate illi justos ejus [3]. » Vox divina et prophetica, videns futura tanquam præsentia, exhortatur Angelos congregantes. « Mittet enim Angelos suos, et » congregabuntur ante eum omnes gentes [4]. Congregate » illi justos ejus, » Quos justos nisi viventes ex fide, fa-

[1] Matth. XXII, 10. — [2] Id. XXV, 34-40. — [3] Psal. XLIX, 5. — [4] Matth. XXV, 32.

cientes opera misericordiæ? Etenim opera illa justitiæ opera sunt. Habes Evangelium : « Cavete justitiam ves- » tram facere coram hominibus, ut videamini ab eis[1]. » Et quasi quæreretur, Quam justitiam? « Cum ergo facis elee- » mosynam[2], » inquit. Ergo eleemosynas opera justitiæ esse significavit. Ipsos congregate justos ejus : eos congregate qui compassi sunt inopi, qui intellexerunt super egenum et pauperem : congregate illos, conservet eos Dominus, et vivificet eos[3]. « Congregate illi justos ejus : qui dispo- » nunt testamentum ejus super sacrificia : » id est, qui cogitant de promissis ejus, super illa quæ operantur. Ipsa enim sunt sacrificia, Deo dicente, « Misericordiam volo » plus quam sacrificium[4]. Qui disponunt testamentum ejus » super sacrificia. »

XIII. « Et annuntiabunt cœli justitiam ejus[5]. » Vere hanc justitiam Dei cœli nobis annuntiaverunt. Evangelistæ prædixerunt. Per illos audivimus futuros quosdam ad dextram, quibus dicit paterfamilias : « Venite, bene- » dicti Patris mei, percipite. » Quid percipite? « Reg- » num. » Pro qua re? « Esurivi, et dedistis mihi man- » ducare[6]. » Quid tam vile, quid tam terrenum, quam frangere panem esurienti? Tanti valet regnum cœlorum. « Frange esurienti panem tuum, et egenum sine tecto in- » duc in domum tuam; si videris nudum, vesti[7]. » Sed non habes facultatem frangendi panem, non habes domum quo inducas, non habes vestem qua cooperias : da calicem aquæ frigidæ[8], mitte duo minuta in gazophylacium[9]. Tantum emit vidua duobus minutis, quantum emit Petrus relinquens retia[10], quantum emit Zacchæus

[1] Matth. VI, 1. — [2] Ibid. 2. — [3] Psal. XL, 2, 3. — [4] Oseæ VI, 6, et Matth. IX, 13. — [5] Psal. XLIX, 6. — [6] Matth. XXV, 34. — [7] Isaï. LVIII, 7. — [8] Matth. X, 42. — [9] Marc. XII, 42. — [10] Matth. IV, 20.

dando dimidium patrimonium [1]. Tanti valet, quantum habueris. « Annuntiabunt cœli justitiam ejus : quoniam » Deus judex est. Vere judex, non concernens, sed dis- » cernens. Novit enim Dominus qui sunt ejus [2]. » Et si grana latent in palea, agricolæ nota sunt. Nemo timeat esse granum etiam inter paleam, non falluntur oculi ventilatoris nostri. Noli timere, ne illa tempestas quæ erit in circuitu ejus, concernat te cum palea. Certe valida erit tempestas, nullum tamen granum tollet a parte tritici ad paleam : quia non quilibet rusticus cum tridente, sed Deus Trinitas judex est. « Et annuntiabunt cœli justitiam » ejus : quoniam Deus judex est. » Eant cœli, annuntient cœli, in omnem terram exeat sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum [3] : et dicat illud corpus, « De » finibus terræ ad te clamavi, cum angeretur cor meum [4]. » Modo enim concretum gemit, discretum gaudebit. Clamet ergo, et dicat : « Ne comperdas cum impiis animam » meam, et cum viris sanguinum vitam meam [5]. » Non comperdit, quia Deus judex est. Clamet illi, et dicat, « Judica me, Domine, et discerne causam meam de gente » non sancta [6] : » dicat, faciet ille : congregabuntur ei justi ejus. Vocavit terram, ut discernat populum suum.

XIV. « Audi populus meus, et loquar tibi [7]. » Ille qui veniet, et non silebit, videte quia et modo, si auditis, non silet : « Audi populus meus, et loquar tibi. » Nam si non audis, non loquar tibi. « Audi et loquar tibi. » Nam si non audis, etsi loquar, non tibi. Quando ergo tibi loquar? Si audis. Quando audis? Si populus meus es. « Audi enim populus meus : » non audis, si populus alienus. « Audi populus meus, et loquar tibi ; Israël, et testificabor tibi. » Israël audi, populus meus audi. Israël

[1] Luc. XIX, 8. — [2] 2 Tim. II, 19. — [3] Psal. XVIII, 5. — [4] Id. LX, 3. — [5] Id. XXV, 9. — [6] Id. LII, 1. — [7] Id. XLIX, 7.

nomen electionis est : « Non vocaberis, ait, Jacob, sed » vocaberis Israël[1]. » Ergo audi sicut Israël, sicut videns Deum; etsi nondum specie, sed jam fide. Hoc enim interpretatur Israël, Videns Deum. « Qui habet aures audiendi, » audiat[2]; et qui habet oculos videndi, videat. Audi » Israël, et testificabor tibi. » Quod sursum dixit, « Po- » pulus meus; » hoc in consequenti, « Israël : » et quod dixit sursum, Loquar tibi; » hoc in consequenti, « Tes- » tificabor tibi. » Qui loquetur Dominus Deus noster populo suo? Israëli suo quid testificabitur? Audiamus : « Deus, Deus tuus ego sum. » Deus ego sum, et Deus tuus sum. Quomodo « Deus ego sum? » Sicut Moysi dictum est : « Ego sum qui sum[3]. » Quomodo « Deus tuus sum? » Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob. Sum Deus, et tuus sum Deus : et si tuus non sim Deus, sum Deus. Bono meo sum Deus, malo tuo non sum Deus tuus. Etenim « Deus tuus, » ei proprie dicitur quem familiarius habet Deus, tanquam in mancipio suo, tanquam in peculio suo. « Deus, Deus tuus sum ego. » Quid vis amplius? Præmium quæris a Deo, ut aliquid tibi det Deus, ut quod tibi dederit tuum sit? Ecce ipse Deus qui dabit, tuus est. Quid eo ditius? Dona quærebas, ipsum donatorem habes. « Deus, Deus tuus ego sum. »

XV. Quid quærit ab homine, videamus; Deus noster, imperator et rex noster, quod vectigal nobis indicit; quoniam voluit esse rex noster, et voluit nos esse provinciam suam? Audiamus indictiones ejus. Non trepidet pauper sub indictione Dei : quod sibi Deus dari indicit, ipse prius donat qui indicit : vos tantum devoti estote. Non exigit Deus quod non dedit, et omnibus dedit quod exigit. Quid enim exigit? Audiamus jam : « Non super sacrificia tua

[1] Gen. XXXII, 28. — [2] Matth. XI, 15. — [3] Exod. III, 14.

» arguam te[1]. » Non tibi dicam : Quare non mihi pinguem taurum mactasti? quare non de grege tuo optimum hircum elegisti ? quare aries ille ambulat in ovibus tuis, et in ara mea non ponitur ? Non dicam : Inspice agros tuos et chortem tuam, et parietes tuos, quærendo quid mihi des. «Non super sacrificia tua arguam te. »Quid ergo? Non acceptas sacrificia mea ? « Holocausta autem tua in conspectu » meo sunt semper. » Holocausta quædam, de quibus in alio Psalmo dicitur : « Si voluisses sacrificium, dedissem » utique, holocaustis non delectaberis : » et rursus convertit se, « Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor » contritum et humiliatum Deus non spernit[2]. » Quæ sunt ergo holocausta quæ non spernit? Quæ holocausta quæ in conspectu ejus sunt semper? « Benigne, inquit, » fac, Domine, in bona voluntate tua Sion, et ædificentur » muri Jerusalem : tunc acceptabis sacrificium justitiæ, » oblationes et holocausta[3]. » Dicit quædam holocausta Deum acceptaturum. Quid est autem holocaustum? Totum igne absumptum : καῦσις incensio est, ὅλον totum est : holocaustum autem est totum igne absumptum. Est quidam ignis flagrantissimæ charitatis : animus inflammetur charitate, arripiat eadem charitas membra in usum suum, non ea permittat militare cupiditati, ut totus exardescat igne amoris divini qui vult offerre Deo holocaustum. Talia « Holocausta tua in conspectu meo sunt sem- » per. »

XVI. Adhuc iste Israël forte non intelligit quæ holocausta ejus in conspectu suo habeat semper, et adhuc de bobus, de ovibus, de hircis cogitat; non cogitet : « Non accipiam » de domo tua vitulos[4]. » Holocausta nominavi; jam animo et cogitatione ad terrenos greges currebas, inde pingue mihi aliquid eligebas : «Non accipiam de domo tua vitulos. »

1 Psal. XLIX, 8 — 2 Id. L, 18-21. — 3 Ibid. 20, 21. — 4 Id. XLIX, 9

Prænuntiat Testamentum Novum, ubi omnia illa sacrificia vetera cessaverunt. Erant enim tunc prænuntiantia futurum quoddam sacrificium, cujus sanguine mundaremur. » Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus » tuis hircos. »

XVII. « Quoniam meæ sunt omnes bestiæ sylvæ [1]. » Quid a te quæram quod ego condidi? Magis-ne est hoc tuum cui possidere dedi, quam meum qui feci? « Quoniam meæ » sunt omnes bestiæ sylvæ. » Sed forte ait ille Israël: Bestiæ Dei sunt, illæ bestiæ feræ quas non includo in chorte mea, quas non alligo ad præsepe meum : cæterum bos ille et ovis, et hircus, mea sunt hæc. « Pecora in montibus et boves. » Mea sunt illa quæ non possides, mea sunt ista quæ possides. Si enim servus meus es tu, totum peculium tuum meum est. Neque enim est peculium Domini quod sibi servus comparavit, et non erit peculium Domini quod ipse Dominus servo creavit. Ergo meæ sunt bestiæ sylvæ quas tu non cepisti; mea sunt et pecora in montibus quæ sunt tua, et boves qui sunt ad præsepe tuum : omnia mea sunt, quia ego creavi ea.

XVIII. « Cognovi omnia volatilia cœli [2]. » Quomodo cognovit? Appendit, numeravit. Quis nostrum novit omnia volatilia cœli? Sed et si alicui Deus det notitiam omnium volatilium cœli, non sic ipse novit, ut dat nosse homini. Alia est notitia Dei, alia hominis : sicut alia possessio Dei, alia hominis; id est, aliud est possidere Dei, aliud possidere hominis. Non enim tu quod possides, totum habes in potestate, aut quandiu vivat bos tuus, in tua potestate est, aut ut non pereat, aut non pascatur. Apud quem summa potestas est, summa et secreta cognitio est. Tribuamus hoc Deo, laudantes Deum. Non audeamus dicere : Quomodo novit Deus? Ne forte hoc a me, fra-

[1] Psal. XLIX, 10. — [2] Ibid. 11.

tres, expectetis ut explicem vobis, quomodo cognoscat Deus : hoc solum dico, non sic cognoscit ut homo, non sic cognoscit ut Angelus : et quomodo cognoscit, dicere non audeo, quoniam et scire non possum. Unum tamen scio, quia et antequam essent omnia volatilia cœli, noverat Deus quod fuerat creaturus. Quæ est illa notitia? O homo, videre cœpisti volatilia, posteaquam plasmatus es, posteaquam sensum videndi accepisti. Hæc volatilia de aqua nata sunt ad verbum Dei, dicentis : « Producant aquæ volatilia[1]. » Ubi noverat Deus quæ imperabat ut aqua proferret? Jam certe noverat quod crearat, et antequam crearet noverat. Tanta est ergo notitia Dei, ut apud ipsum essent quodam ineffabili modo antequam creata essent : et a te expectat ut accipiat quod antequam crearet habebat? « Cognovi omnia volatilia » cœli, » quæ tu mihi non potes dare. Quæ tu mihi mactaturus es, ego cognovi omnia : non quia feci cognovi, sed ut facerem. « Et species agri mecum est. » Pulchritudo agri, ubertas omnium in terra gignentium, « Mecum » est, » inquit. Quomodo cum illo? Utrum et antequam fierent? Cum illo enim erant omnia futura, et cum illo sunt omnia præterita : futura ita, ut non ei detrahantur omnia præterita. Cum illo sunt omnia cognitione quadam ineffabilis sapientiæ Dei in Verbo constituta, et ipsum Verbum omnia. An aliquo modo cum illo est agri species, quia ipse ubique est, et ipse dixit : « Cœlum et terram » ego impleo[2]? » Quid cum illo non est, de quo dicitur, « Si ascendero in cœlum, tu illic es, et si descendero in » infernum, ades[3]? » Cum illo est totum : sed non sic cum illo est, ut aliquam ex his quæ creavit contagionem, aut eorum indigentiam patiatur. Nam tecum est forte columna juxta quam stas, et cum fatigatus fueris, incumbis

[1] Gen. I, 20. — [2] Jerem. XXIII, 24. — [3] Psal. CXXXVIII, 8.

in eam. Indiges eo quod tecum est, non indiget Deus agro qui cum illo est. Cum illo ager, cum illo species terræ, cum illo species cœli, cum illo omnia volatilia, quia ipse ubique. Et quare apud ipsum omnia? Quia et antequam essent omnia, aut crearentur, ei nota erant omnia.

XIX. Quis explicat, quis exponit illud quod ei dicitur in alio Psalmo : « Quoniam bonorum meorum non eges[1]? » Non se egere a nobis aliquo necessario dixit. « Si esuriero, » non dicam tibi[2]. » Non esuriet, neque sitiet, neque laborabit, neque obdormiet qui custodit Israël[3]. Sed ecce secundum carnalitatem tuam loquor : quia tu cum non manducaveris, famem patieris, forte putas et Deum esurire ut manducet. Etsi esurierit, non tibi dicit : omnia ante illum sunt, unde vult tollit quod illi necessarium est. Dicta sunt hæc ad convincendum parvulum sensum, non quia professus est Deus esuriem suam. Quanquam propter nos Deus ille deorum et esurire dignatus est. Venit esurire et saginare, venit sitire et potum dare, venit vestiri mortalitate et vertire immortalitate, venit pauper divites facturus. Etenim non perdidit divitias suas assumendo paupertatem nostram, quia in illo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi[4]. « Si esuriero, non » dicam tibi. Meus est enim orbis terræ et plenitudo ejus. » Noli ergo laborare quid mihi des, sine labore habeo quod volo.

XX. Quid ergo de gregibus tuis adhuc cogitas? « Num- » quid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hir- » corum potabo[5]? » Audistis quid a nobis non quærat, qui nescio quid nobis vult indicere. Si de talibus cogitabatis, jam auferte cogitationes vestras a talibus rebus : nihil tale Deo offerre cogitetis. Si habes taurum pinguem,

[1] Psal. XV, 2. — [2] Id. XLIX, 12. — [3] Id. CXX, 4. — [4] Coloss. II, 3. — [5] Psal. XLIX, 13.

occide pauperibus : manducent ipsi carnes taurorum, et si non bibent sanguinem hircorum. Quod cum feceris, imputabit tibi ille qui dixit: « Si esuriero, non dicam tibi : » et dicet tibi : « Esurivi, et dedisti mihi manducare[1]. » Numquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem » hircorum potabo? »

XXI. Dic ergo, Domine Deus noster, quid indicis populo tuo, Israëli tuo? « Immola Deo sacrificium laudis[2]. » Dicamus illi et nos: « In me sunt, Deus, vota tua, quæ red» dam laudis tibi[3]. » Expaveram ne aliquid indiceres quod esset extra me, quod computabam in chorte mea, et a fure jam forte ablatum erat. Quid mihi indicis? « Immola Deo » sacrificium laudis. » Ad me redeam, ubi inveniam quod immolem : ad me redeam, in me inveniam laudis immolationem : sit ara tua, conscientia mea. « Immola Deo » sacrificium laudis. » Securi sumus, non imus in Arabiam thus quærere, non sarcinas avari negotiatoris excutimus : sacrificium laudis quærit a nobis Deus. Habebat hoc sacrificium laudis Zacchæus in patrimonio suo, habebat vidua in saccello suo, habebat nescio quis pauper hospes in dolio suo; alius nec in patrimonio, nec in saccello, nec in dolio aliquid habebat, totum habebat in animo suo: salus domui Zacchæi[4]; et plus misit hæc vidua quam divites illi[5]; iste calicem aquæ frigidæ porrigens[6], non perdet mercedem suam; sed et pax in terra hominibus bonæ voluntatis[7]. « Immola Deo sacrificium laudis. » O sacrificium gratuitum, gratia datum! Non quidem hoc emi quod offerrem, sed tu donasti : nam nec hoc haberem. « Im» mola Deo sacrificium laudis. » Et hæc immolatio sacrificii laudis, gratias agere illi a quo habes quidquid boni habes, et cujus misericordia tibi dimittitur quidquid tuum

[1] Matth. xxv, 35. — [2] Psal. xlix, 14. — [3] Id. lv, 2. — [4] Luc. xix, 8. — [5] Marc. xii, 42. — [6] Matth. x, 42. — [7] Luc. ii, 14.

mali habes. « Immola Deo sacrificium laudis : et redde » Altissimo preces tuas. » Hoc odore Dominus delectatur. « Redde Altissimo preces tuas. »

XXII. « Et invoca me in die tribulationis tuæ : et eximam te, et glorificabis me[1]. » Non enim præsumere debes de viribus tuis, omnia auxilia tua mendacia sunt. « Me invoca in die tribulationis : eruam te, et glorificabis me. » Ad hoc enim permisi diem tribulationis tibi fieri : quia forte si non tribulareris, non invocares me ; cum tribularis autem, invocas me ; cum invocas me, eximam te ; cum eximam te glorificabis me, ut jam non discedas a me. Obtorpuerat quidam et friguerat a fervore orationis, et dixit : « Tribulationem et dolorem inveni, et nomen Domini invocavi[2]. » Invenit tribulationem tanquam aliquid utile, putruerat tabe peccatorum suorum, jam sine sensu remanserat, invenit tribulationem tanquam ustionem et sectionem. « Inveni, inquit, tribulationem et dolorem, et » nomen Domini invocavi. » Et quidem, fratres, sunt tribulationes omnibus notæ. Ecce istæ quæ abundant in genere humano ; alius damno affectus plangit ; alius orbitate percussus luget ; alius patria exulatus mœret, et redire cupit, intolerabilem peregrinationem deputans ; alteri vinea grandinata est, attendit ad labores suos, et consumptam omnem operam incassum. Quando homo potest non contristari ? Inimicum patitur ex amico. Quæ major miseria in genere humano ? Plangunt hæc omnes, et dolent, et tribulationes sunt istæ : et in his omnibus invocant Dominum, et recte faciunt. Invocent Deum, potens est vel docere tolerandum, vel sanare toleratum. Novit ille non sinere tentari nos supra quam possumus ferre[3]. Invocemus Deum etiam in istis tribulationibus : sed hæ tribulationes inveniunt nos, sicut in alio Psalmo scriptum

[1] Psal. XLIX, 15. — [2] Id. CXIV. 3. — [3] I Cor. X, 13.

est : « Adjutor in tribulationibus quæ invenerunt nos nimis[1] : » est quædam quam nos debemus invenire. Inveniant nos istæ tribulationes : est quædam tribulatio quam nos debemus quærere, et invenire. Quæ est ista? Ea ipsa in hoc mundo felicitas, affluentia rerum temporalium ; non quidem ipsa tribulatio est, solatia sunt nostræ tribulationis. Cujus tribulationis? Nostræ peregrinationis. Hoc enim ipsum quod cum Deo nondum sumus, hoc ipsum quod inter tentationes molestiasque versamur, quod sine timore esse non possumus, tribulatio est : non enim est illa securitas quæ nobis promissa est. Hanc tribulationem peregrinationis suæ qui non invenerit, ad patriam redire non cogitat. Tribulatio illa est, fratres. Certe modo facimus bona opera, quando porrigimus panem esurienti, domum peregrino, et cætera : tribulatio est et hæc. Invenimus enim miseros super quos misericordiam facimus ; et miserorum miseria facit nos compatientes. Quanto melius ibi jam esses, ubi non invenis esurientem quem pascas, ubi non invenis peregrinum quem suscipias, non nudum quem vestias, non ægrum quem visites, non litigantem quem concordes? Omnia enim ibi summa sunt, vera sunt, sancta sunt, æterna sunt. Panis noster ibi justitia est, potus noster ibi sapientia est, vestis nostra ibi immortalitas est, domus nostra æterna in cœlis, firmitas nostra immortalitas. Numquid ægritudo subrepit? Numquid lassitudo ad somnum trahit? Nulla mors, nulla lis : ibi pax, quies, gaudium, justitia. Nullus intrat inimicus, nullus labitur amicus. Quæ ibi quies? Si cogitemus, et attendamus ubi simus, et ubi nos futuros esse promisit qui mentiri nescit, ex ipsa ejus promissione invenimus in qua sumus tribulatione. Hanc tribulationem nemo invenit, nisi qui quæsierit. Sanus es, vide si miser es : nam facile

[1] Psal. XLV, 2.

est ut qui ægrotat, sentiat se miserum : quando sanus es, vide si miser es; quia cum Deo nondum es. « Tribulatio- » nem et dolorem inveni, et nomen Domini invocavi[1]. » Immola ergo Deo sacrificium laudis. » Lauda promittentem, lauda vocantem, lauda exhortantem, lauda adjuvantem : et intellige in qua tribulatione positus es. Invoca, erueris, glorificabis, permanebis.

XXIII. Videte autem quod sequitur, fratres mei. Jam enim nescio quis, quia dixerat illi Deus : « Immola Deo » sacrificium laudis, » et hoc quodam modo vectigal indixerat, meditabatur sibi, et dicebat : Surgam quotidie, pergam ad Ecclesiam, dicam unum hymnum matutinum, alium vespertinum, tertium aut quartum in domo mea, quotidie sacrifico sacrificium laudis, et immolo Deo meo. Bene facis quidem, si hoc facis : sed vide ne jam securus sis, quia jam hoc facis, et forte lingua tua Deum benedicat, et vita tua Deo maledicat. O popule meus, dicit tibi Deus deorum Dominus qui locutus est, vocans terram a solis ortu usque ad occasum, quamvis adhuc inter zizania constitutus sis[2] : « Immola sacrificium laudis Deo tuo, et » redde illi preces tuas : » sed vide ne vivas male, et cantes bene. Quare hoc? « Peccatori enim dicit Deus : Ut- » quid tu enarras justitias meas, et assumis Testamentum » meum per os tuum[3]? » Videtis, fratres, cum quo tremore ista dicamus. Assumimus Testamentum Dei per os nostrum, et prædicamus vobis eruditionem et justitias Dei. Et quid dicit peccatori Deus? « Utquid tu[4]? » Prohibet ergo prædicatores peccatores? Et ubi est illud : « Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere no- » lite[5]? » Ubi est illud. « Sive veritate, sive occasione » Christus annuntietur[6]? » Sed hæc dicta sunt, ne ti-

[1] Psal. cxiv. 3. — [2] Matth. xiii, 25. — [3] Psal. xlix, 16. — [4] *Subaud.* enarras, etc. — [5] Matth. xxiii, 3. — [6] Philip. i, 18.

meant qui audiunt a quocumque audiant : non ut securi sint qui dicunt bona, et faciunt mala. Modo ergo, fratres, vos securi estis : si bona auditis, Deum auditis, per quemlibet audiatis. Sed noluit Deus sine correptione dimittere illos qui dicunt; ne hoc solo quod dicunt, securi sibi obdormiscant in mala vita, et dicant sibi : Neque enim perdet nos Deus, per quorum os voluit tanta bona dici populo suo. Imovero audi quod dicis, quicumque dicis; et qui vis te audiri, prior te audi; et dic quod dicit in alio Psalmo quidam : « Audiam quid loquatur in me Do- » minus Deus, quoniam loquetur pacem populo suo [1]. » Qualis ergo ego, qui non audio quod in me loquitur, et volo ut alii audiant quod per me loquitur? Audiam prior, audiam, maximeque audiam quod loquitur in me Dominus Deus, quoniam loquetur pacem populo suo. Audiam, et castigem corpus meum, et servituti subjiciam, ne forte aliis prædicans [2], ipse reprobus inveniar. « Utquid tu » enarras justitias meas? » Utquid tibi quod tibi non prodest? Admonet illum ut audiat : non ut deponat prædicationem, sed ut assumat obedientiam. Tu vero utquid « Assumis Testamentum meum per os tuum? »

XXIV. « Tu vero odisti eruditionem [3]. » Odisti disciplinam. Quando parco, cantas et laudas; quando castigo, murmuras : quasi quando parco, sim Deus tuus; et quando castigo, non sim Deus tuus. « Ego quos amo, arguo et » castigo [4]. Tu vero odisti eruditionem : et projecisti ser- » mones meos post te. » Quæ dicuntur per te, projicis post te. « Et projecisti sermones meos post te : » ubi non videantur a te, sed onerent te. « Et projecisti sermones » meos post te. »

XXV. « Si videbas furem, concurrebas ei, et cum adul-

[1] Psal. LXXXIV, 9. — [2] I Cor. IX, 27. — [3] Psal. XLIX, 17. — [4] Apoc. III, 19.

» teris portionem tuam ponebas[1]. » Ne forte diceres : Non feci furtum, non feci adulterium. Quid si placuit tibi qui fecit? Nonne ipso placito concurristi? Nonne portionem tuam cum illo qui fecit, laudando posuisti? Hoc est enim, fratres, concurrere cum fure, et ponere cum adultero portionem tuam : quia etsi non facis, et laudas quod fit, astipulator es facti; quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ, et qui iniqua gerit, benedicitur[2]. Non facis mala, laudas mala facientes. Hoc enim parvum malum est? « Cum adulteris portionem tuam ponebas. »

XXVI. « Os tuum abundavit malitia, et lingua tua amplexa est dolositatem[3]. » Malevolentiam et dolositatem, fratres, quorumdam hominum dicit, qui per adulationem, quamvis sciant mala esse quæ audiunt, ne offendant eos a quibus audiunt, non solum non reprehendendo, sed tacendo consentiunt. Parum est, quia non dicunt : Male fecisti : sed dicunt, et bene fecisti : et norunt malum esse: sed abundat os eorum malitia, et lingua eorum amplexatur dolositatem. Dolositas est fraus quædam in verbis, aliud promendi, aliud sentiendi. Non ait : Lingua tua admisit dolositatem, aut, perpetravit dolositatem, sed ut ostenderet tibi quamdam delectationem in ipso malo facto, « Amplexa est, » dixit. Parum est quia facis, et delectaris : laudas in promptu, irrides apud te. Præcipitas hominem incaute vitia sua proferentem, et an sint vitia nescientem : tu qui scis vitium esse, non dicis : Quo irruis? Si illum videres ambulare incautum in tenebris, ubi tu puteum esse scires, et taceres, qualis esses? nonne inimicus deputateris animæ ejus? Et tamen si in puteum caderet, non anima, sed corpore moreretur. Præcipitat se in vitia sua, prædicat apud te mala facta sua; tu nosti mala esse, et laudas, et irrides apud te. O si convertatur ali-

[1] Psal. XLIX, 18. — [2] Id. II. X, 3. — [3] Id. XLIX, 19.

quando ad Deum ille quem irrides, et quem corripere noluisti, et dicat : « Confundantur qui dicunt mihi, Euge, » euge[1]. Et lingua tua amplexa est dolositatem.

XXVII. « Sedens adversus fratrem tuum detrahebas. » Et ipsum « sedens » ad hoc pertinet quod superius dixit, « amplexa est. » Qui enim stans aut transiens facit, non cum voluptate facit : qui vero ad hoc sedet, quantum otium quærit ut faciat? « Sedens adversus fratrem tuum » detrahebas : » ipsam detractionem malam diligenter faciebas, sedendo faciebas ; volebas ibi occupari; amplexabaris malum tuum, osculabaris dolum tuum. « Sedens » adversus fratrem tuum detrahebas : et adversus filium » matris tuæ ponebas scandalum[2]. Quis est filius matris?» nonne fratres? Hoc ergo repetere voluit, quod superius dixerat, « fratrem tuum. » An aliquam distinctionem nobis intelligendam insinuavit? Plane, fratres, puto esse distinguendum. Frater adversus fratrem detrahit, verbi gratia, ut puta quasi firmus et alicujus jam momenti doctor et doctus, detrahit fratri suo, forte bene docenti et bene ambulanti : est autem alius infirmus, adversus illum ponit scandalum huic detrahendo. Etenim cum detrahitur bonis ab his qui videntur alicujus momenti esse et docti esse, in scandalum cadunt infirmi, qui adhuc nesciunt judicare. Ideo infirmus ille « filius matris » dictus est, nondum patris, adhuc lacte indigens et uberibus adhærens. Portatur adhuc sinu matris Ecclesiæ, non valet accedere ad solidum cibum mensæ patris sui, sed de ubere matris victum trahit, ignarus judicandi, quoniam adhuc animalis atque carnalis est. Spiritalis enim omnia dijudicat : « Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt Spiritus » Dei, quoniam stultia est illi[3]. » Talibus dicit Apostolus : « Non potui loqui vobis quasi spiritalibus, sed quasi car-

[1] Psal. XXXIX, 16. — [2] Id. XLIX, 20. — [3] I Cor. II, 14.

» nalibus, tanquam parvulis in Christo lac vobis potum » dedi, non escam : neque enim poteratis, sed nec adhuc » quidem potestis[1]. » Mater vobis fui : quomodo dicitur alio loco : « Factus sum parvulus in medio vestrum, tan» quam nutrix fovens filios suos[2]. » Non nutrix nutriens filios alienos, sed nutrix fovens filios suos. Sunt enim matres quæ cum pepererint, dant nutricibus : illæ quæ pepererunt, non fovent filios suos, quia nutriendos dederunt; illæ autem quæ fovent non suos fovent, sed alienos : iste vero ipse pepererat, ipse fovebat, nulli nutrici quem peperat committebat; dixerat enim : « Quos iterum parturio, » donec Christus formetur in vobis[3]. » Fovebat ergo, et lactabat. Erant autem quidam quasi docti et spiritales qui Paulo detraherent. « Epistolæ quidem, aiunt, graves et » fortes sunt, præsentia autem corporis infirma, et sermo » contemptibilis[4] : » dicit ipse in Epistola sua quosdam detractores suos ista dixisse. Sedebant, et adversus fratrem suum detrahebant, et adversus lactandum illum filium matris suæ ponebant scandalum. Merito fecerunt ipsi matri ut iterum parturiret. « Et adversus filium matris tuæ » ponebas scandalum. »

XXVIII. « Hæc fecisti, et tacui[5]. » Ideo veniet Dominus Deus noster, et non silebit. Modo, « Hæc fecisti, et » tacui. » Quid est, « Tacui? » A vindicta supersedi, severitatem meam distuli, patientiam tibi prolongavi, pœnitentiam tuam diu expectavi. « Hæc fecisti, et tacui. » Ego autem cum ad hoc expectarem ut te pœniteret, secundum Apostolum dicentem : « Tu autem secundum du» ritiam cordis tui, et cor impœnitens, thesaurizas tibi » iram in die iræ et revelationis justi judicii Dei[6]. Suspi» catus es iniquitatem, quod ero tibi similis. » Parum est

[1] 1 Cor. III, 1, 2. — [2] 1 Thess. II, 7. — [3] Gal. IV, 19. — [4] 2 Cor. X, 10. — [5] Psal. XLIX, 21. — [6] Rom. II, 5.

quia mala facta tua placent tibi, placere putas et mihi. Deum quia non pateris ultorem, vis tenere participem, et tanquam corruptum judicem prædæ socium vis habere. « Suspicatus es iniquitatem, quod ero tibi similis : » dum non vis tu mihi esse similis. « Estote enim, inquit, per» fecti, sicut et Pater vester qui in cœlis est, qui facit so» lem suum oriri super bonos et malos[1]. » Hunc tu imitari noluisti, qui donat bona et malis, ut sedens detrahas et bonis. « Suspicatus es iniquitatem, quod ero tibi simi» lis. Arguam te. » Quando Deus manifestus veniet, Deus noster, et non silebit : « Arguam te. » Et quid tibi faciam arguendo te? quid tibi faciam? Modo te non vides, facio ut videas te. Quia si videres te, et displiceres tibi, placeres mihi : quia vero non te videns placuisti tibi, displicebis et mihi et tibi; mihi, cum judicaberis; tibi, cum ardebis. Quid enim tibi faciam, inquit? « Constituam te » ante faciem tuam. » Quid enim vis latere te ipsum? In dorso tuo tibi es, non te vides : facio ut te videas; quod post dorsum posuisti, ante faciem ponam; videbis fœditatem tuam, non ut corrigas, sed ut erubescas. Jam quia dicit ista : Fratres, desperandus est ille cui dicitur? Nonne illa civitas de qua dictum est : « Triduum, et Ninive ever» tetur[2], » intra triduum idonea fuit converti, orare, plangere, de pœna imminenti misericordiam promereri? Audiant ergo qui tales sunt, dum licet audire et tacentem. Veniet enim, et non silebit, et arguet, quando correctioni locus nullus erit. « Statuam te, inquit, ante fa» ciem tuam. » Modo ergo tu fac, quisquis talis es, quod tibi minatur facere Deus. Tolle te a tergo tuo, ubi te videre non vis, dissimulans a factis tuis, et constitue te ante te. Ascende tribunal mentis tuæ, esto tibi judex, torqueat te timor, erumpat a te confessio, et dic Deo tuo :

[1] Matth. v, 45, et 48. — [2] Jon. III, 4.

« Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, et delictum » meum ante me est semper[1]. » Quod erat post te, fiat ante te : ne tu ipse postea a Deo judice fias ante te, et non sit quo fugias a te.

XXIX. « Intelligite autem hæc qui obliviscimini Deum. » Videte quia clamat, et non tacet, non parcit. Oblitus eras Dominum, non cogitabas de vita tua mala. Intellige quia oblitus es Dominum. « Nequando rapiat sicut leo, et non » sit qui eruat. » Quid est, « Sicut leo? » Sicut fortis, sicut potens, sicut ille cui nemo resistere potest. Ad hoc retulit, ut diceret, « Leo. » Ponitur enim in laude, ponitur et in vituperatione. Dictus est leo diabolus : « Adver» sarius vester, ait, tanquam leo rugiens circumit quæ» rens quem devoret[2]. » Numquid quia ille leo dictus est propter immanem sævitiam, Christus non dicitur leo propter ingentem fortitudiuem? Et ubi est illud : « Vicit » leo de tribu Juda[3]? » Intendat paululum Charitas Vestra adhuc modicum quod restat : obsecro vos, ut excutiatis fatigationem ; aderit ille qui vobis usque ad hanc horam vires dedit. Paulo ante dixerat, tanquam indicens nobis, ut audistis, vectigal quoddam laudis suæ : « Immola Deo » sacrificium laudis, et redde Altissimo preces tuas. » Postea autem : Peccatori autem dixit Deus : « Utquid tu » enarras justitias meas, et assumis Testamentum meum » per os tuum[4]? » Tanquam diceret ei : Nihil tibi prodest quod laudas : ego indixi laudis sacrificium illis qui bene vivunt : eis enim prodest quod laudant ; tu autem si laudas, nihil tibi prodest : utquid me laudas? « Non est spe» ciosa laus in ore peccatoris[5]. » Postea concludit quasi ad utrumque, et arguens malos qui obliviscuntur Deum,

[1] Psal. L, 5. — [2] I Petr. V, 8. — [3] Apoc. V, 5. — [4] Psal. XLIX, 14 et 16. — [5] Eccli. XV, 9.

ait : « Intelligite hæc qui obliviscimini Deum, nequando » rapiat sicut leo, et non sit qui eruat. »

XXX. « Sacrificium laudis glorificabit me[1]. » Quomodo « Sacrificium laudis glorificabit me? » Certe nihil prodest malis sacrificium laudis, quia assumunt Testamentum tuum per os suum, et faciunt damnanda quæ displicent oculis tuis. Prorsus, inquit, et illis hoc dico : « Sacrificium laudis glorificabit me. » Jam putabas tibi laudem non prodesse : lauda, proderit tibi. Si enim male vivis et bona dicis, nondum laudas : sed rursus si cum cœperis bene vivere, meritis tuis tribuas quod bene vivis, nondum laudas. Nolo te esse latronem insultantem cruci Domini[2] : sed nec te illum volo esse in templo jactantem merita sua, et occultantem vulnera sua[3]. Si fueris iniquus et perseverans in illa iniquitate, non dico tibi : Non proderit laus; sed, Non me laudas, laudem istam esse non deputo : rursus si fueris quasi justus, nam nemo justus nisi humilis et pius, et de justitia tua inflatus incesseris, et alios in tua comparatione contempseris, et superextuleris te tanquam glorians de meritis tuis, non me laudas. Nec ille me laudat, qui male vivit; nec ille me laudat, qui quasi de suo bene vivit. Sed numquid ille Pharisæus, quasi de suo talis erat, cum diceret : « Gratias tibi ago, » quia non sum sicut cæteri homines? » Gratias Deo agebat ex eo quod bonum in se habebat. Quamvis ergo aliquid bonum in te sit, quamvis jam intelligas non ex te esse quod bonum est, sed a Deo te accepisse : tamen in eo ipso, si te extuleris super alium non habentem, invidus teneris, nondum laudator meus eris. Primo ergo corrigere a via pessima, incipe vivere bene : intellige quia non corrigeris nisi dono Dei : « A Domino enim gressus » hominis diriguntur[4]. » Hoc cum intellexeris, fave et

[1] Psal. XLIX, 23. — [2] Luc. XXIII, 39. — [3] Id. XVIII, 11. — [4] Psal. LXIII, 23.

aliis, ut sint quod et tu es : quia hoc eras et tu, quod illi sunt. Fave quantum potes, et noli desperare; non enim usque ad te dives est Deus. Non ergo laudat, qui male vivendo offendit Dominum; non laudat, qui cum jam cœperit bene vivere, de suo putat esse quod bene vivit, non acceptum a Deo : nec ille laudat, qui cum sciat se quod bene vivit accepisse a Deo, tamen usque ad se vult esse divitem Deum. Ille itaque qui dicebat : « Gratias tibi ago » Deus, quod non sum sicut cæteri homines, injusti, rap- » tores, adulteri, sicut et Publicanus iste[1] ; » nonne ibi habebat unde diceret : Dona et Publicano huic quod mihi donasti, supple et mihi quæ nondum dedisti? Sed jam quasi saturatus ructabat : non dicebat : « Ego autem » egenus et pauper[2] : » quod dicebat Publicanus ille : « Domine, propitius esto mihi peccatori[3]. » Ideo descendit justificatus Publicanus, magis quam ille Pharisæus. Ergo audite qui bene vivitis, audite qui male vivitis : « Sacrificium laudis glorificabit me. » Nemo mihi offert hoc sacrificium laudis, et malus est. Non dico : Non hoc mihi offerat malus; sed, nemo mihi hoc offert malus. Qui enim laudat, bonus est : quia si laudat, non solum lingua laudat, sed et vita cum lingua consentit.

XXXI. « Sacrificium laudis glorificabit me : et ibi via » est, qua ostendam illi salutare Dei. » In sacrificio laudis « Via est, qua illi ostendam salutare Dei. » Quod est, « Salutare Dei? » Christus Jesus. Et quomodo in sacrificio laudis nobis ostenditur Christus? Quia Christus cum gratia venit ad nos. Hæc dicit Apostolus : « Vivo autem » jam non ego, vivit vero in me Christus : quod autem » in carne vivo, in fide vivo Filii Dei, qui me dilexit et » tradidit semetipsum pro me[4]. » Agnoscant ergo pecca-

[1] Luc. XVIII, 11. — [2] Psal. LXIX, 6. — [3] Luc. XVIII, 13. — [4] Gal. II, 20.

tores, quia non opus esset medicus, si sani essent [1]. Etenim Christus pro impiis mortuus est[2]. Cum ergo agnoscunt impietates suas, et primo imitantur Publicanum illum dicentem: «Domine, propitius esto mihi peccatori[3]:» ostendunt vulnera, implorant medicum; et quia non se laudant, sed reprehendunt se, ut qui gloriatur, non in se, sed in Domino glorietur[4], agnoscunt causam adventus Christi, quia ideo venit ut peccatores salvos faceret: «Quia » Jesus Christus venit, inquit, in hunc mundum pecca- » tores salvos facere, quorum primus ego sum[5].» Proinde illos Judæos, de opere suo gloriantes, sic arguit idem Apostolus, ut eos diceret ad gratiam non pertinere, qui meritis et operibus suis mercedem deberi arbitrabantur[6]. Qui ergo ad gratiam se scit pertinere, quod est Christus, et quod est Christi, novit quia indiget gratia. Si gratia vocatur, gratis datur; si gratis datur, nulla merita tua præcesserunt ut detur. Nam si præcesserunt merita tua, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum[7]. Si ergo dicis præcessisse merita tua, te vis laudari, non Deum: ideo non agnoscis Christum, qui venit cum gratia Dei. Converte ergo te ad merita tua, vide illa mala fuisse, ut non tibi deberetur nisi supplicium, non præmium. Et cum videris quid tibi per meritum debeatur, agnoscis quid per gratiam donetur; et sacrificio laudis glorificas Deum. Ibi est enim via, in qua noveris Christum salutare Dei.

[1] Matth. IX, 22. — [2] Rom. V, 6. — [3] Luc. XVIII, 13. — [4] I Cor. I, 31. — [5] I Tim. I, 15. — [6] Gal. V, 4. — [7] Rom. IV, 4.

ENARRATIO

IN PSALMUM L.

Sermo ad populum carthaginensem.

I. Multitudinis hujus [1], nec frequentia fraudanda est, nec infirmitas oneranda. Silentium petimus et quietem, ut vox nostra post hesternum laborem possit aliquantis viribus perdurare. Credendum est Charitatem Vestram non ob aliud hodierno die copiosius convenisse, nisi ut oretis pro eis quos absentes facit alienus et perversus affectus. Neque enim loquimur de Paganis, neque de Judæis, sed de Christianis : neque de his adhuc Catechumenis, sed de multis etiam baptizatis, a quorum lavacro nihil distatis, et eorum tamen cordi dissimiles estis. Quam multos enim hodie fratres nostros cogitamus et plangimus ire in vanitates et insanias mendaces [2], negligere quo vocati sunt! Qui si forte in ipso circo aliqua ex causa expavescant, continuo se signant, et stant illic portantes in fronte, unde abscederent, si hoc in corde portarent. Deprecanda est misericordia Dei, ut donet intellectum ad ista damnanda, et affectum ad fugienda, et misericordiam ad ignoscenda. Opportune ergo de pœnitentia Psalmus hodie cantatus est. Loquamur et cum absentibus : erit ad eos vox nostra memoria vestra. Ne saucios et languidos negligatis, sed ut facilius sanetis, sani permanere debetis. Corrigite arguendo, consolamini alloquendo, exemplum præbete

[1] Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 500-514. — [2] Psal. XXXIX, 5.

bene vivendo, aderit eis qui affuit et vobis. Non enim, vobis jam ista pericula prætergressis, fons misericordiæ Dei præcisus est. Qua venistis, venient; qua transistis, transibunt. Molestum est quidem, et nimium periculosum, imo perniciosum, et pro certo exitiabile, quod scientes peccant. Aliter enim ad has vanitates currit qui vocem Christi contemnit, aliter ille qui novit quid fugiat. Sed nec de talibus desperari debere, iste Psalmus ostendit.

II. Inscribitur enim titulus ejus : « Psalmus ipsi David, » cum venit ad eum Nathan propheta, quando intravit » ad Bersabee[1]. » Bersabee erat mulier uxor aliena. Cum dolore quidem dicimus et tremore, sed tamen Deus noluit taceri, quod voluit scribi. Dicam ergo non quod volo, sed quod cogor; dicam non exhortans ad imitationem, sed instruens ad timorem. Hujus mulieris uxoris alienæ pulchritudine captus rex et propheta David, ex cujus semine secundum carnem Dominus venturus erat[2], adulteravit eam. Hoc in isto Psalmo non legitur, sed in titulo ejus apparet; in libro autem Regnorum plenius legitur. Utraque Scriptura canonica est, utrique sine ulla dubitatione a Christianis fides adhibenda est. Commissum atque conscriptum est. Hujus etiam maritum in bello occidendum curavit : homicidio auxit adulterium : et post hoc factum missus est ad eum Nathan propheta, missus a Domino, qui eum argueret de tanto commisso[3].

III. Quid caveant homines, diximus; quid vero si lapsi fuerint imitentur, audiamus. Multi enim cadere volunt cum David, et nolunt surgere cum David. Non ergo cadendi exemplum propositum est, sed si cecideris, resurgendi. Attende, ne cadas. Non sit delectatio minorum lapsus majorum, sed sit casus majorum tremor minorum

[1] Psal. L, 1, 2. — [2] Rom. I, 3. — [3] 2 Reg. XI et XII, 1-14.

Ad hoc propositum est, ad hoc scriptum est, ad hoc in Ecclesia sæpe sæpe lectum atque cantatum : audiant qui non ceciderunt, ne cadant; audiant qui ceciderunt, ut surgant. Tanti viri peccatum non tacetur, prædicatur in Ecclesia. Audiunt male audientes, et quærunt sibi patrocinia peccandi; attendunt unde defendant quod committere paraverunt, non unde caveant quod non commiserunt, et dicunt sibi: Si David, cur non et ego? Inde anima iniquior, quæ cum propterea fecerit, quia David fecit, ideo pejus quam David fecit. Dicam hoc ipsum, si potero, planius. David nullum sibi ita ad exemplum proposuerat, ut tu : ceciderat lapsu cupiditatis, non patrocinio sanctitatis : tu tibi tanquam sanctum proponis ut pecces; non imitaris ejus sanctitatem, sed imitaris ruinam. Hoc amas in David, quod in se odit David : præparas te ad peccandum, disponis peccare : librum Dei ut pecces inspicis; Scripturas Dei ad hoc ad hoc audis, ut facias quod displicet Deo : hoc non fecit David ; correptus est per Prophetam, non lapsus est in Propheta. Alii vero audientes salubriter, in casu fortis metiuntur infirmitatem suam ; et quod damnat Deus devitare cupientes, ab aspectu securo abstinent oculos : non eos defigunt in pulchritudine carnis alienæ, nec se ipsos faciunt de perversa simplicitate securos, non dicunt : Bono animo attendi, benigne attendi, de charitate diu aspexi. Proponunt enim sibi casum David, et ad hoc illum magnum vident cecidisse, ut parvi nolint videre unde possint cadere. Reprimunt enim oculos a petulantia, non se facile adjungunt, non miscent se mulieribus alienis, non levant oculos faciles ad aliena meniana, ad aliena solaria. De longe enim vidit David illam, in qua captus est. Mulier longe, libido prope. Alibi erat quod videret, in illo unde caderet. Attendenda est ergo hæc infirmitas carnis, recordanda sunt verba Apostoli :

« Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore[1]. » Non dixit, Non sit; sed, « Non regnet. » Inest peccatum, cum delectaris; regnat, si consenseris. Carnalis delectatio, præsertim usque ad illicita et aliena progrediens, frenanda est, non relaxanda; imperio domanda, non in imperio collocanda. Attende securus, si non habes unde movearis. Sed respondes : Fortiter teneo. Numquid tu fortior quam David?

IV. Admonet etiam tali exemplo, non se quemquam debere extollere in prosperis rebus. Multi enim res adversas timent, res prosperas non timent. Periculosior est res prospera animo, quam adversa corpori. Prius corrumpit prospera, ut inveniat quod frangat adversa. Fratres mei, adversus felicitatem acrius vigilandum est. Propterea videte quemadmodum eloquium Dei in nostra felicitate tollat nobis securitatem : « Servite, inquit, Domino in ti» more, et exultate ei cum tremore[2]. » In exultatione, ut gratias agamus; in tremore, ne cadamus. Hoc peccatum non fecit David, cum persecutorem Saülem pateretur. Quando David sanctus Saülem inimicum patiebatur, quando illius persecutionibus agitabatur, quando per diversa fugiebat, ne in manus ejus incideret[3], non concupivit alienam, non adulterata uxore occidit virum. Erat in infirmitate tribulationis suæ tanto in Deum intentior, quando miserior videbatur. Utile quiddam est tribulatio; utile medici ferramentum, quam diaboli tentamentum. Factus est securus devictis hostibus, pressura caruit, tumor excrevit. Valet ergo hoc exemplum ad id, ut timeamus felicitatem. « Tribulationem, inquit, et dolorem inveni, et » nomen Domini invocavi[4]. »

V. Sed factum est : dixerim hæc eis qui non commise-

[1] Rom. VI, 12. — [2] Psal. II, 11. — [3] I Reg. XXIV, 5, et XXVI, 9. — [4] Psal. XCIV, 3, 4.

runt, ut vigilent custodire integritatem suam, et cum attendunt magnum cecidisse, parvi timeant. Si vero aliquis jam lapsus hæc audit, et aliquid in conscientia mali tenens; verba Psalmi hujus advertat : attendat quidem vulneris magnitudinem, sed non desperet medici majestatem. Peccatum cum desperatione, certa mors. Nemo ergo dicat : Si jam aliquid mali feci, jam damnandus sum : Deus malis talibus non ignoscit, cur non addo peccata peccatis? Fruar hoc sæculo in voluptate, in lascivia, in cupiditate nefaria : jam perdita spe reparationis, vel hoc habeam quod video, si non possum habere quod credo. Iste ergo Psalmus, sicut cautos facit eos qui non ceciderunt, sic desperatos esse non vult qui ceciderunt. Quisquis peccasti, et dubitas agere pœnitentiam pro peccato tuo desperando salutem tuam, audi David gementem. Ad te Nathan propheta non est missus, ipse David ad te missus est. Audi eum clamantem, et simul clama; audi gementem, et congemisce; audi flentem, et lacrymas junge; audi correctum, et condelectare. Si tibi non potuit intercludi peccatum, spes veniæ non intercludatur. Missus est ad istum virum Nathan propheta[1], attende regis humilitatem. Non respuit verba præcipientis, non dixit : Audes mihi loqui regi? Rex sublimis Prophetam audivit; plebs ejus humilis Christum audiat.

VI. Audi ergo hæc, et dic cum illo : « Miserere mei, » Deus, secundum magnam misericordiam tuam[2]. » Qui magnam misericordiam deprecatur, magnam miseriam confitetur. Quærant parvam misericordiam tuam, qui nesciendo peccaverunt : « Miserere, inquit, mei secundum » magnam misericordiam tuam. » Subveni gravi vulneri secundum magnam medicinam tuam. Grave est quod habeo, sed ad Omnipotentem confugio. De meo tam letali

[1] 2 Reg. XII, 1. — [2] Psal. L, 3.

vulnere desperarem, nisi tantum medicum reperirem. « Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam » tuam : et secundum multitudinem miserationum tua- » rum, dele iniquitatem meam. » Quod ait : « Dele ini- » quitatem meam, » hoc est, « Miserere mei, Deus. » Et quod ait : « Secundum multitudinem miserationum tua- » rum, » hoc est, « Secundum magnam misericordiam » tuam. » Quia megna est misericordia, multæ sunt misericordiæ; et de magna misericordia tua, multæ sunt miserationes tuæ. Attendis contemptores ut corrigas, attendis nescientes ut doceas, attendis confitentes ut ignoscas. Fecit hoc nesciens? Quidam fecerat aliqua, et multa mala fecerat : « Misericordiam, inquit, consecutus sum, » quia ignorans feci in incredulitate [1]. » Iste David non posset dicere : « Ignorans feci. » Non enim ignorabat quantum mali esset contrectatio conjugis alienæ, et quantum malum esset interfectio mariti nescientis, et nec saltem irascentis. Consequuntur ergo misericordiam Domini qui ignorantes fecerunt; et qui scientes, consequuntur non qualemlibet misericordiam, sed magnam misericordiam.

VII. « Magis magisque lava me ab injustitia mea. » Quid est, « Magis magisque lava? » Multum inquinatum. Magis magisque lava peccata scientis, qui abluisti peccata ignorantis. Nec sic desperandum de misericordia tua. « Et a de- » licto meo munda me [2]. » Quo merito? Medicus est, offer mercedem : Deus est, offer sacrificium. Quid dabis ut munderis? Vide enim quem invoces; justum invocas : odit peccata, si justus est; vindicat in peccata, si justus est; non poteris auferre a Domino Deo justitiam ejus. Implora misericordiam, sed attende justitiam : misericordia est ut ignoscat peccanti, justitia est ut puniat peccatum. Quid ergo? Quæris misericordiam, peccatum impunitum rema-

[1] I Tim. I, 13. — [2] Psal. L, 4.

nebit? Responderit David, responderint lapsi, responderint cum David, ut misericordiam mereantur sicut David, et dicant : Non, Domine, non erit impunitum peccatum meum : novi justitiam ejus, cujus quæro misericordiam : non impunitum erit, sed ideo nolo, ut tu me punias, quia ego peccatum meum punio : ideo peto ut ignoscas, quia ego agnosco.

VIII. « Quoniam iniquitatem meam ego agnosco, et » delictum meum coram me est semper[1]. » Non posui post dorsum meum quod feci, non intueor alios oblitus mei, non affecto stipulam ejicere de oculo fratris mei, cum sit trabes in oculo meo[2] : peccatum meum ante me est, non post me. Fuit enim post me quando ad me missus est Propheta, et de ove pauperis similitudinem mihi proposuit. Ait enim Nathan propheta ad David : « Erat dives » quidam habens plurimas oves; pauper autem vicinus » ejus habebat unam oviculam, quam in sinu suo et de » suo cibo nutriebat : venit hospes diviti; nihil de grege » suo abstulit, oviculam vicini pauperis concupivit, ipsam » suo hospiti occidit : quid dignus est[3]? » At ille profert iratus sententiam : plane tunc rex nesciens ubi captus esset, morte dignum divitem dixit, et ovem reddendam in quadruplum. Severissime atque justissime. Sed peccatum ejus nondum erat coram eo, post dorsum erat quod fecerat : suam iniquitatem nondum agnoscebat, et ideo alienæ non ignoscebat. Sed Propheta ad hoc missus, abslit a dorso peccatum, et ante oculos posuit, ut videret illam sententiam tam severam in se esse prolatam. Ad secandum et sanandum vulnus cordis ejus, ferramentum fecit de lingua ejus. Hoc fecit Dominus Judæis, quando ad eum adulteram mulierem adduxerunt, proponentes laqueum tentationis, et in id quod proposuerant incidentes.

[1] Psal. L, 5. — [2] Matth. VII, 3. — [3] 2 Reg. XII, 2-6.

« In adulterio, inquiunt, hæc mulier deprehensa est : Moy-» ses hujusmodi lapidari jussit ; tu de illa quid censes[1] ? » tanquam bicipiti muscipula tentantes capere Sapientiam Dei, ut si juberet occidi, perderet mansuetudinis famam ; si autem juberet dimitti, incurreret, tanquam reprehensor legis, calumniam. Quid ergo respondit? Non ait : Occidite ; non ait : Dimittite ; sed, « Qui se scit sine peccato » esse, primus in illam lapidem jaciat. » Justa lex, quæ jubet adulteram occidi : sed hæc lex justa ministros habeat innocentes. Attenditis quam adducitis, attendite et qui estis. « Illi hoc audito, unus post alterum discesserunt. » Remansit adultera et Dominus, » remansit vulnerata et medicus, remansit magna miseria et magna misericordia. Adducentes erubuerunt, nec veniam petiverunt : adducta confusa est, et sanata. « Ait illi Dominus : Mulier, nemo te » condemnavit? Et illa : Nemo, Domine. Et ille : Nec ego te » condamnabo, vade, deinceps jam noli peccare [1]. » Numquid Christus fecit contra legem suam? Neque enim Pater ejus sine Filio dederat legem. Si cœlum et terra et omnia quæ in eis sunt, per ipsum facta sunt, lex sine Verbo Dei quomodo conscripta est? Non ergo Deus contra legem suam, quia nec imperator contra leges suas facit, quando confessis dat indulgentiam. Moyses minister Legis, Christus promulgator Legis : Moyses lapidat ut judex, Christus indulget ut rex. Misertus est ergo ejus Deus secundum magnam misericordiam suam, sicut hic rogat, sicut hic petit, sicut exclamat et dolet : quod illi adulteram offerentes facere noluerunt ; vulnera sua ostendente medico cognoverunt, medicinam a medico non quæsierunt. Ita sunt multi quos peccare non pudet, agere pœnitentiam pudet. O incredibilis insania! De vulnere ipso non erubescis, de ligatura vulneris erubescis? Nonne nu-

[1] Joan. VIII, 4-11.

dum fœdius et putidius est? Confuge ergo ad medicum, age pœnitentiam, dic : « Iniquitatem meam ego agnosco, » et peccatum meum ante me est semper. »

IX. « Tibi soli peccavi, et malignum coram te feci[1]. » Quid est hoc? Coram hominibus enim non erat adulterata uxor aliena, et maritus occisus[2]? Nonne omnes noverant quod David fecerat? Quid est : « Tibi soli peccavi, et » malignum coram te feci? » Quia tu solus sine peccato. Ille justus punitor, qui non habet quod in illo puniatur : ille justus reprehensor, qui non habet quod in illo reprehendatur. « Tibi soli, inquit, peccavi, et malignum coram » te feci : ut justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum » judicaris. » Cui dicat, fratres, cui dicat, difficile est advertere. Deo utique loquitur, et manifestum est quomodo Deus Pater non est judicatus. Quid est, « Tibi soli » peccavi, et malignum coram te feci, ut justificeris in » sermonibus tuis, et vincas cum judicaris? » Videt futurum judicem judicandum, judicandum a peccatoribus justum, et in eo vincentem, quia quod in illo judicaretur non erat. Solus enim in hominibus verum dicere potuit homo Deus : Si invenistis in me peccatum, dicite. Sed forte erat quod homines latebat, et non inveniebant illi quod erat quidem, sed manifestum non erat? Alio loco ait : « Ecce venit » princeps mundi, » acutus inspector omnium peccatorum : « Ecce, inquit, venit princeps mundi hujus, » morte affligens peccatores præpositus mortis : « Invidia » enim diaboli mors intravit in orbem terrarum[3]. Ecce, » inquit, venit princeps mundi hujus : (dixit hæc proxi- » mus passioni :) et in me nihil inveniet, » nihil peccati, nihil morte dignum, nihil damnatione dignum. Et tanquam ei diceretur : Cur ergo moreris? Sequitur, et dicit : « Sed » ut sciant omnes quia voluntatem Patris mei facio, sur-

[1] Psal. L, 6. — [2] 2 Reg. XI, 4 et 15. — [3] Sap. II, 24.

» gite, eamus hinc[1]. » Patior, inquit, indignus pro dignis, ut eos dignos faciam vita mea, pro quibus indigne patior mortem illorum. Huic itaque nullum habenti peccatum dicit in præsentia propheta David : « Tibi soli peccavi, et » malignum coram te feci, ut justificeris in sermonibus » tuis, et vincas cum judicaris. » Superas enim omnes homines, omnes judices, et qui se putat justum, coram te injustus est : tu solus juste judicas, injuste judicatus, qui potestatem habes ponendi animam tuam, et potestatem habes iterum sumendi eam[2]. Vincis ergo cum judicacaris. Omnes homines superas, quia plus es quam homines, et per te facti sunt homines.

X. « Tibi soli peccavi, et malignum coram te feci, ut » justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum judicaris. » Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum[3]. » Tanquam diceretur : Vincuntur illi, qui fecerunt quod et tu David : non enim hoc parvum malum parvumque peccatum, adulterium et homicidium : quid illi qui ex quo nati sunt de ventre matris suæ, nihil tale fecerunt? etiam ipsis imputas aliqua peccata, ut ille omnes vincat cum cœperit judicari? Suscepit personam generis humani David, et attendit omnium vincula, propaginem mortis consideravit, originem iniquitatis advertit, et ait : « Ecce enim in » iniquitatibus conceptus sum. » Numquid David de adulterio natus erat, de Jesse viro justo et conjuge ipsius[4]? Quid est quod se dicit in iniquitate conceptum, nisi quia trahitur iniquitas ex Adam? Etiam ipsum vinculum mortis cum ipsa iniquitate concretum est. Nemo nascitur nisi trahens pœnam, trahens meritum pœnæ. Dicit et in alio loco Propheta : « Nemo mundus in conspectu tuo, nec » infans cujus est unius diei vita super terram[5]. » Novi-

[1] Psal. XIV, 30, 31. — [2] Joan. X, 18. — [3] Psal. L, 7. — [4] I Reg. XVI, 18. — [5] Job. XIV, 5, juxta LXX.

mus enim et baptismo Christi solvi peccata, et baptismum Christi valere ad remissionem peccatorum. Si infantes omni modo innocentes sunt, cur matres ad Ecclesiam cum languentibus currunt? Quid illo baptismo, quid illa remissione dimittitur? Innocentem magis video flentem quam irascentem. Quid eluit baptismus? Quid solvit illa gratia? Solvitur propago peccati. Quia si loqui tibi posset ille infans, diceret; et si jam intellectum haberet, quem habebat David, responderet tibi : « Quid me attendis » infantem »? Non quidem vides facinora mea : sed ego in iniquitate conceptus sum, « Et in peccatis mater mea me » in utero aluit. » Præter hoc vinculum concupiscentiæ carnalis natus est Christus sine masculo, ex Virgine concipiente de Spiritu sancto. Non potest iste dici in iniquitate conceptus, non potest dici : In peccatis mater ejus in utero eum aluit, cui dictum est : « Spiritus sanctus » superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi[1]. » Non ergo ideo in iniquitate concipiuntur homines, et in peccatis in utero a matribus aluntur, quia peccatum est misceri conjugibus; sed quia illud quod fit, utique fit de carne pœnali. Pœna enim carnis mors est, et utique inest ipsa mortalitas. Unde Apostolus non moriturum corpus dixit, sed mortuum : « Corpus quidem mortuum est, » inquit, propter peccatum; spiritus autem vita est propter » justitiam[2]. » Quomodo ergo sine vinculo peccati nascitur, quod concipitur et seminatur de corpore mortuo propter peccatum? Opus hoc castum in conjuge non habet culpam, sed origo peccati trahit secum debitam pœnam. Non enim maritus, quia maritus est, mortalis non est, aut aliunde nisi peccato mortalis est. Erat enim et Dominus mortalis, sed non de peccato : suscepit pœnam nostram, et ideo solvit culpam nostram. Merito ergo in Adam

[1] Luc. I, 35. — [2] Rom. VIII, 10.

omnes moriuntur, in Christo autem omnes vivificabuntur[1]. Per unum hominem enim, ait Apostolus, peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, » et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt[2]. » Definita est sententia : In Adam, inquit, omnes peccaverunt. Solus esse innocens infans potuit, qui de opere Adam non natus est.

XI. « Ecce enim veritatem dilexisti : incerta et occulta » sapientiæ tuæ manifestasti mihi[3]. Veritatem dilexisti : » id est, impunita peccata etiam eorum quibus ignoscis, non reliquisti. « Veritatem dilexisti : » sic misericordiam prærogasti, ut servares et veritatem. Ignoscis confitenti, ignoscis, sed se ipsum punienti : ita servatur misericordia et veritas; misericordia, quia homo liberatur; veritas, quia peccatum punitur. « Ecce enim veritatem dilexisti : » incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. » Quæ occulta? quæ incerta? Quia Deus ignoscit et talibus. Nihil tam occultum, nihil tam incertum. Ad hoc incertum Ninivitæ pœnitentiam egerunt. Dixerunt enim, quamvis post minas Prophetæ, quamvis post illam vocem : « Triduo et Ninive subvertetur : » dixerunt apud se petendam esse misericordiam : dixerunt ita apud se disceptantes : » Quis novit, si Deus flectat in melius sententiam suam, et » miseretur ? » Incertum erat, cum dicitur : « Quis novit : » De incerto pœnitentiam egerunt, certam misericordiam meruerunt : prostraverunt se in lacrymis, in jejuniis, in cilicio et in cinere prostraverunt se, gemuerunt, fleverunt, pepercit Deus[4]. Stetit Ninive, an eversa est Ninive? Aliter quidem videtur hominibus, et aliter visum est Deo. Ego autem puto impletum fuisse quod Propheta prædixerat. Respice quæ fuit Ninive, et vide quia eversa est; eversa in malo, ædificata in bono : sicut eversus Saulus persecu-

[1] I Cor. xv, 22. — [2] Rom v, 12. — [3] Psal. L, 8. — [4] Jon. III, 4-10.

tor, ædificatus Paulus prædicator [1]. Quis non diceret civitatem istam, in qua nunc sumus, feliciter eversam, si omnes illi insani, nugis suis desertis, ad Ecclesiam compuncto corde concurrerent, Dei misericordiam de suis factis præteritis invocarent? Nonne diceremus : Ubi est illa Carthago? Quia non est quod erat, eversa est : sed si est quod non erat, ædificata est. Ita dicitur Jeremiæ: « Ecce » dabo tibi eradicare, suffodere, evertere, disperdere, et » rursus ædificare, et plantare [2]. » Inde est vox illa Domini, « Ego percutiam, et ego sanabo [3]. » Percutit putredinem facinoris, sanat dolorem vulneris. Faciunt medici cum secant, percutiunt et sanant; armant se ut feriant, ferrum gestant et curare veniunt. Sed quia peccata magna erant Ninivitarum, dixerunt : « Quis novit? » Hoc incertum patefecerat Deus servo suo David. Cum enim dixisset, stante et arguente se Propheta : « Peccavi :» statim audivit a Propheta, id est, a Spiritu Dei qui erat in Propheta : « Dimissum est tibi peccatum tuum [4]. » Incerta et occulta sapientiæ suæ manifestavit ei.

XII. « Asperges me, inquit, hyssopo, et mundabor[5]. » Hyssopum herbam novimus humilem, sed medicinalem : saxo hærere radicibus dicitur. Inde in mysterio mundandi cordis similitudo assumpta est. Apprehende et tu radicem dilectionis petram tuam : esto humilis in humili Deo tuo, ut sis excelsus in glorificato Deo tuo. Aspergeris hyssopo, humilitas Christi te mundabit. Noli herbam contemnere, vim medicamenti attende. Aliquid etiam dicam, quod a medicis solemus audire, vel experiri in ægrotis. Hyssopum dicunt purgandis pulmonibus aptum esse. In pulmone solet notari superbia : illic enim inflatio, illic anhelitus. Dicebatur de Saulo persecutore, tanquam de Saulo superbo,

[1] Act. IX, 4. — [2] Jerem. I, 10. — [3] Deut. XXXII, 39. — [4] 2 Reg. XII, 13. — [5] Psal. L, 9.

quod ibat ad vinciendos Christianos spirans cædem[1] : anhelabat cædes, anhelabat sanguinem, nondum purgato pulmone. Audi et hic humiliatum, quia hyssopo purgatum : « Asperges me hyssopo, et mundabor : lavabis me, » id est, mundabis me : et super nivem dealbabor. Et si » fuerint, inquit peccata vestra sicut phœnicium, tan» quam nivem dealbabo[2]. » De talibus sibi exhibet Christus vestem sine macula et ruga[3]. Proinde vestis ejus in monte, quæ tanquam nix dealbata effulsit[4], significavit Ecclesiam omni macula peccati mundatam.

XIII. Sed ubi humilitas ex hyssopo? Audi sequentia : « Auditui meo dabis exultationem et lætitiam, et exulta» bunt ossa humiliata[5]. Auditui meo, inquit, dabis exul» tationem et lætitiam : » gaudebo audiendo te, non loquendo contra te. Peccasti, quid defendis te? Loqui vis : patere, audi, cede divinis vocibus, ne perturberis et amplius vulnereris : commissum est, non defendatur ; in confessionem veniat, non in defensionem. Adhibes te defensorem peccati tui, vinceris : non innocentem patronum adhibuisti, non est tibi utilis defensio tua. Quis es enim qui te defendas? Idoneus es tu ad accusandum te. Noli dicere, aut, Nihil feci ; aut, Quid magnum feci ; aut, Fecerunt et alii. Si faciendo peccatum nihil te dicis fecisse, nihil eris, nihil accipies : paratus est Deus dare indulgentiam, claudis contra te : ille paratus est dare, noli opponere obicem defensionis, sed aperi sinum confessionis. « Auditui meo dabis exultationem et lætitiam. » Ipse donet ut dicam quod sentio. Feliciores sunt qui audiunt, quam qui loquuntur. Qui enim discit, humilis est : qui autem docet, laborat ut non sit superbus, ne male placendi affectus irrepat, ne Deo displiceat qui vult placere

[1] Act. IX, 1. — [2] Isaï. I, 18. — [3] Ephes. V, 27. — [4] Matth. XVII, 2. — [5] Psal. L, 10.

hominibus. Magnus tremor est in docente, fratres mei, magnus tremor est noster in his vocibus nostris. Credite cordi nostro quod videre non potestis : scit ipse qui mitescat nobis, qui propitius sit nobis, cum quanto sub illo tremore ad vos loquimur. Cum autem ipsum aliquid suggerentem et docentem intus audimus, securi sumus, securi gaudemus : sub magistro enim sumus, illius gloriam quærimus, illum docentem laudamus : delectat nos veritas ejus intus, ubi nemo facit vel audit strepitum : ibi dixit iste esse lætitiam suam et exultationem suam. « Auditui meo, » inquit, dabis exultationem et lætitiam. » Et ideo quia humilis, audit. Qui audit, qui vere audit et bene audit, humilis audit : gloria enim in illo est a quo audit quod audit. Posteaquam dixit : « Auditui meo dabis exultatio- » nem et lætitiam : » continuo demonstravit quid faciat auditio : « Exultabunt ossa humiliata. » Humiliata sunt ossa, ossa audientis non habent fastum, non habent tumorem, quem in se vix vincit qui loquitur. Inde et ille humilis magnus, quo in natis mulierum nemo major surrexit[1], ille qui ita se humiliavit, ut se indignum diceret solvere corrigiam calceamenti Domini sui[2], Joannes ille Baptista, dans gloriam magistro suo, et ideo amico suo, ait; cum Christus putaretur, et ex eo superbire posset, et se extendere : non enim ipse se dixerat Christum; sed poterat accipere hominum errorem hoc putantium, ultro istum honorem deferre volentium[3] : sed respuit falsum honorem, ut inveniret veram gloriam : et vide humilitatem de auditu; ait : « Qui habet sponsam, sponsus est, amicus » autem sponsi stat et audit eum. » Stantem se fecit et audientem, non cadentem et loquentem. « Stat, inquit, et » audit eum. » Audistis auditum, ubi est exultatio et lætitia? Continuo sequitur : « Stat et audit eum, et gaudio

[1] Matth. xi, 11. — [2] Marc. i, 7. — [3] Luc. iii, 15.

» gaudet propter vocem sponsi[1]. Auditui meo dabis exul-
» tationem et lætitiam, et exultabunt ossa humiliata. »

XIV. « Averte faciem tuam a peccatis meis, et omnes » iniquitates meas dele[2]. » Jam enim exultant ossa humiliata, jam hyssopo mundatus, humilis factus sum. « Averte » faciem tuam, non a me, sed a peccatis meis. » Alibi quippe orans dicit : « Ne avertas faciem tuam a me[3]. » Qui non vult a se averti faciem Dei, vult averti faciem Dei a peccatis suis. Peccatum enim unde se Deus non avertit, advertit; si advertit, animadvertit. « Averte faciem tuam a peccatis meis, et omnes iniquitates meas dele. » Satagit de illo grandi peccato : plus præsumit, omnes deleri vult iniquitates suas : præsumit de medici manu, de magna illa misericordia, quam in principio Psalmi invocavit : « Omnes » iniquitates meas dele. » Avertit faciem Deus, et sic delet; avertendo faciem peccata delet, advertendo scribit. Audisti avertendo delentem, audi advertendo, quid facientem? Vultus autem Domini super facientes mala, ut » perdat de terra memoriam eorum[4] : » non delendo peccata eorum. Hic autem quid rogat? « Averte faciem » tuam a peccatis meis. » Bene rogat. Ipse enim non avertit faciem a peccatis suis, dicens: « Quoniam peccatum » meum ego cognosco. » Merito rogas, et bene rogas, ut Deus avertat faciem a peccato tuo, si tu inde non avertis faciem : si vero peccatum tuum in dorso ponis, Deus ibi faciem ponit. Tu peccatum tuum ante faciem tuam converte, si vis ut inde Deus faciem suam avertat; et sic securus rogas, et exaudit.

XV. « Cor mundum crea in me Deus. Crea, » non quasi novum aliquid institue, dicere voluit : sed quia pœnitens orabat, qui commiserat aliquid, quod prius quam committeret innocentior erat, ostendit quemadmodum dixerit :

[1] Joan. III, 29. — [2] Psal. L, 11. — [3] Id. XXVI, 9. — [4] Id. XXXIII, 17.

« Crea. Et spiritum rectum innova in visceribus meis. » Per factum, inquit, meum inveterata erat atque curvata rectitudo spiritus mei. Dicit enim ex alio Psalmo : « Curvaverunt animam meam[1]. » Et quando se homo pronum facit ad terrenas concupiscentias, incurvatur quodam modo ; cum autem erigitur in superna, rectum fit cor ejus, ut bonus illi sit Deus. « Quam bonus enim Deus » Israël rectis corde[2] ! » Proinde, fratres, audite. Aliquando Deus cui ignoscit in futuro sæculo, corripit eum de peccato in isto sæculo. Nam et ipsi David, cui dictum jam fuerat per Prophetam : « Dimissum est peccatum tuum[3], » evenerunt quædam quæ minatus erat Deus propter ipsum peccatum. Nam filius ejus Abessalon adversus eum cruentum bellum gessit, et in multis humiliavit patrem suum[4]. Ambulabat ille in dolore, in tribulatione humiliationis suæ, ita subditus Deo, ut omnia justa ei tribuens confiteretur quod nihil pateretur indigne, habens jam rectum cor cui non displicebat Deus. Injuriosum quemdam et in os sibi dura maledicta jacientem patienter audiebat[5], ex adversa parte, unum ex militibus qui erant cum filio ejus impio. Et cum ille jaceret maledicta in regem, iratus unus ex comitibus David voluit ire et percutere eum ; sed prohibetur a David. Et quomodo prohibetur ? Ut diceret : « Deus » illum misit, ut mihi malediceret. » Agnoscens culpam suam, amplexus est pœnam suam, quærens gloriam non suam ; Dominum laudans in eo quod boni habebat, Dominum laudans in eo quod patiebatur, benedicens Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore ejus[6]. Tales sunt omnes recti corde : non hi perversi, qui se rectos putant, et perversum Deum ; qui quando aliquid faciunt mali, gaudent ; quando aliquid mali patiuntur, blasphemant ; insuper positi

[1] Psal. LVI, 7. — [2] Id. LXXII, 1. — [3] 2 Reg. XII, 13. — [4] Id. XV, 10. — [5] Id. XVI, 6. — [6] Psal. XXXIII, 2.

in tribulatione et flagello dicunt de corde distorto, Deus, quid tibi feci? Vere quia nihil Deo fecerunt, omnia enim sibi fecerunt. « Et spiritum rectum innova in visceribus meis. »

XVI. « Ne projicias me a facie tua. » Averte faciem tuam a peccatis meis : et « Ne projicias me a facie tua. » Cujus faciem timet, ipsius faciem invocat. « Ne projicias me a » facie tua : et spiritum sanctum tuum ne auferas a me[1]. » Est enim Spiritus sanctus in confitente. Jam ad donum Spiritus sancti pertinet, quia tibi displicet quod fecisti. Immundo spiritui peccata placent, Sancto displicent : Quamvis ergo adhuc veniam depreceris, tamen ex alia parte quia tibi displicet malum quod commisisti, Deo conjungeris : hoc enim et tibi displicet, quod et illi. Jam duo estis ad expugnandam febrim tuam, tu et medicus. Quia ergo non potest esse confessio peccati et punitio peccati in homine a se ipso; cum quisque sibi irascitur, et sibi displicet, sine dono Spiritus sancti non est. Nec ait, Spiritum sanctum tuum da mihi, sed, « Ne auferas a me. Et » Spiritum sanctum tuum ne auferas a me. »

XVII. « Redde mihi exultationem salutaris tui[2]. Redde » quam habebam, quam peccando amiseram : « Redde mihi » exultationem salutaris tui : » utique Christi tui. Quis enim sine illo sanari potuit? Quia et antequam de Maria nasceretur, « In principio erat Verbum, et Verbum erat » apud Deum, et Deus erat Verbum[3] : » et ita a sanctis patribus dispensatio susceptæ carnis futura credebatur, sicut a nobis facta creditur. Tempora variata sunt, non fides. « Redde mihi exultationem salutaris tui : et spiritu » principali confirma me. » Nonnulli intellexerunt hic Trinitatem in Deo ipsum Deum, excepta dispensatione carnis : quoniam scriptum est : « Deus spiritus est[4]. » Quod enim non est corpus, et tamen est, videtur restare

[1] Psal. L, 13. — [2] Ibid. 14. — [3] Joan. I, 1. — [4] Id. IV, 24.

ut spiritus sit. Intelligunt ergo hic nonnulli Trinitatem dictam, in « Spiritu recto » Filium[1], in « Spiritu sancto » Spiritum sanctum, in « Spiritu principali » Patrem. Sive ergo hoc ita sit, sive spiritum rectum ipsius hominis accipi voluit, dicens : « Spiritum rectum innova in visceri» bus meis, » quem curvavi et distorsi peccando, ut jam Spiritus sanctus ipse sit spiritus principalis, quem et auferri a se noluit, et eo se voluit confirmari, non est hæretica quælibet sententia.

XVIII. Sed videte quid adjungat : « Spiritu, inquit, » principali confirma me. » In quo « Confirma ? » Quia ignovisti mihi, quia securus sum non mihi imputari quod donasti, ex hoc factus securus, atque ista gratia confirmatus, non ero ingratus. Quid enim faciam ? « Doceam » iniquos vias tuas. » Doceam iniquos ex iniquo, id est, qui fuerim et ego iniquus, jam non iniquus, non a me ablato Spiritu sancto, et spiritu principali confirmatus. « Doceam iniquos vias tuas. » Quas vias iniquos docebis ? « Et impii ad te convertentur[2]. » Si peccatum David impietati deputatur, non de se desperent impii, quia pepercit Deus impio ; sed si ad eum convertantur, si vias ipsius discant : si autem impietati non deputatur factum David, sed illa proprie impietas dicitur apostatare a Deo, unum Deum non colere, aut nunquam coluisse, aut quem colebat dimisisse, ad cumulum valet quod ait : « Et impii » ad te convertentur. » Ita plenus es adipe misericordiæ, ut ad te conversis, non solum quibuslibet peccatoribus, sed etiam impiis non sit desperandum. « Et impii ad te » convertentur. » Utquid ? Ut credentes in eum qui justificat impium, deputetur fides eorum ad justitiam [3].

XIX. « Erue me de sanguinibus Deus, Deus salutis

[1] Hieronymus in Epist. ad Galat. c. IV, v. 6. — [2] Psal. L, 15. — [3] Rom. IV, 5.

» meæ[1]. » Expressit latinus interpres verbo minus latino proprietatem tamen ex græco. Nam omnes novimus latine non dici sanguines, nec sanguina, tamen quia ita græcus posuit plureli numero, non sine causa, nisi quia hoc invenit in prima lingua hebræa, maluit pius interpres minus latine aliquid dicere, quam minus proprie. Quare ergo pluraliter dixit : De sanguinibus. » In multis sanguinibus, tanquam in origine carnis peccati, multa peccata intelligi voluit. Ad ipsa peccata respiciens Apostolus, quæ veniunt de corruptione carnis et sanguinis, ait : « Caro et » sanguis regnum Dei non possidebunt[2]. » Nam utique secundum fidem veram ejusdem Apostoli, caro ista resurget, et ipsa merebitur incorruptionem, dicente ipso : « Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, et » mortale hoc induere immortalitatem[3]. » Quia ergo corruptio ista de peccato est, ipsius nomine appellantur peccata : quemadmodum dicitur lingua et illud frustum carnis et membrum quod in ore movetur, cum verba distinguimus, et lingua quod per linguam fit, sicut dicimus aliam linguam græcam, aliam latinam : non enim caro diversa est, sed sonus. Quomodo ergo dicitur lingua locutio quæ fit per linguam : sic dicitur et sanguis iniquitas quæ fit per sanguinem. Attendens ergo multas iniquitates suas, et illud superius : Et omnes iniquitates meas dele ; et eas tribuens corruptioni carnis et sanguinis, « Libera me, inquit, de sanguinibus : hoc est. Libera me ab iniquitatibus, munda me ab omni corruptione. Incorruptionem enim desiderat, qui dicit : « Libera me de san» guinibus : quia caro et sanguis regnum Dei non possi» debunt, neque corruptio incorruptionem. Erue me » de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ. » Ostendit quia cum fuerit salus perfecta in isto corpore, corruptio in eo

[1] Psal. L, 16. — [2] 1 Cor. xv, 50. — [3] Ibid. 53.

non erit, quæ intelligitur nomine carnis et sanguinis : ipsa est enim perfecta sanitas corporis. Nam modo quomodo sanum est quod labitur, quod indiget, quod habet perpetuam quamdam ægritudinem famis et sitis? Hæc tunc non erunt : quia esca ventri, et venter escis[1], Deus autem et hunc et has evacuabit. Erit forma corporis perfecta ex Deo, absorpta morte in victoriam[2], nulla remanente corruptione, nulla subrepente defectione, nullis mutata ætatibus, nullo labore lassata, ut cibo fulciatur, et aliqua esca reficiatur. Sed non erimus sine esca et potu : ipse erit cibus noster Deus et potus noster. Solus ille cibus reficit, nec deficit. « Libera me de sanguinibus Deus, Deus sa» lutis meæ. » Modo enim jam in ipsa salute sumus. Audi Apostolum : « Spe enim salvi facti sumus. » Et vide quia de ipsa salute corporis dicebat : « In nobismetipsis, inquit, in» gemiscimus, adoptionem expectantes, redemptionem cor» poris nostri : spe enim salvi facti sumus : spes autem quæ » videtur, non est spes : quod enim videt quis, quid spe» rat? Si autem quod non videmus speramus, per patien» tiam expectamus[3]. » Qui perseveraverit usque in finem, ipsa est illa patientia : hic salvus erit[4], ipsa est salus quam nondum habemus, sed habituri sumus. Nondum est res, sed certa spes. « Et exultabit lingua mea justitiam tuam. »

XX. « Domine, labia mea aperies, et os meum annun» tiabit laudem tuam[5]. Laudem tuam, » quia creatus sum; « Laudem tuam, quia peccans non derelictus sum; « Laudem tuam, » quia ut confiterer admonitus sum; « Laudem tuam, » quia ut securus essem, mundatus sum. « Labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem » tuam. »

XXI. « Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem uti-

[1] I Cor. VI, 13. — [2] Id. XV, 54. — [3] Rom. VIII, 23-25. — [4] Matth. X, 21, et XXIV, 13. — [5] Psal. L, 17.

» que[1]. » In illo tempore erat David, quando sacrificia victimarum animalium offerebantur Deo, et videbat hæc futura tempora. Nonne in his vocibus nos agnoscimus? Erant illa sacrificia figurata, prænuntiantia unum salutare sacrificium. Nec nos dimissi sine sacrificio sumus, quod Deo offeramus. Audi enim quid dicat curam gerens pro peccato suo, et ignosci sibi volens malum quod fecit : « Si voluisses, inquit, sacrificium dedissem utique. Ho- » locaustis non delectaberis. » Nihil ergo offeremus? sic veniemus ad Deum? Et unde illum placabimus? Offer, sane in te habes quod offeras. Noli extrinsecus thura comparare, sed dic : « In me sunt, Deus, vota tua, quæ » reddam laudis tibi[3]. » Noli extrinsecus pecus quod mactes inquirere, habes in te quod occidas. « Sacrificium Deo » spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum » Deus non spernit[4]. » Prorsus spernit taurum, hircum, arietem : jam non est tempus ut hæc offerantur. Oblata sunt cum aliquid indicarent, cum aliquid promitterent, venientibus rebus promissis, promissiones ablatæ sunt. « Cor contritum et humiliatum Deus non spernit. » Nostis quia excelsus est Deus : si te excelsum feceris, longinquabit a te; si te humiliaveris, propinquabit ad te.

XXII. Videte quis iste sit : Unus videbatur deprecari David, videte hic imaginem nostram et typum Ecclesiæ. « Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion[5]. » Huic Sion benigne fac. Quæ est Sion? Civitas sancta. Quæ est civitas sancta? Quæ abscondi non potest super montem constituta[6]. Sion in speculatione, quia aliquid spectat quod sperat. Interpretatur enim Sion speculatio, et Jerusalem visio pacis. Agnoscitis ergo vos in Sion et in Jerusalem, si certi expectatis spem futuram, et si pacem ha-

[1] Psal. L, 18. — [2] Ibid. 19. — [3] Id. LV, 12. — [4] Id. L, 19. — [5] Ibid. 20. — [6] Matth. V, 14.

betis cum Deo. « Et ædificentur muri Jerusalem. Benigne » fac, Domine, in bona voluntate tua Sion, et ædificen» tur muri Jerusalem. » Non sibi enim tribuat Sion aliqua merita sua : tu cum illa fac benigne : « Ædificentur muri » Jerusalem : » munimenta construantur immortalitatis nostræ, in fide, et spe et charitate.

XXIII. « Tunc acceptabis sacrificium justitiæ[1]. » Modo autem sacrificium pro iniquitate, spiritum contribulatum et cor humiliatum; tunc sacrificium justitiæ laudes solas. « Beati enim qui habitant in domo tua, in sæcula sæcu» lorum laudabunt te[2]. » Hoc est enim sacrificium justitiæ. « Oblationes et holocaustomata. » Quæ sunt « Holo» caustomata ? » Totum igne consumptum. Quando totum pecus imponebatur aræ igne consumendum, holocaustum dicebatur. Totos nos divinus ignis absumat, et fervor ille totos arripiat. Quis fervor ? « Nec est qui se abscondat a » calore ejus[3]. » Quis fervor? De quo dicit Apostolus : « Spiritu ferventes[4]. » Non tantum anima nostra absumatur ab illo divino igne sapientiæ, sed et corpus nostrum; ut mereatur ibi immortalitatem; sic levetur holocaustum, ut absorbeatur mors in victoriam[5]. « Oblationes et holo» caustomata. Tunc imponent super altare tuum vitulos. » Unde « Vitulos? » Quid ibi eliget? Innocentiam novæ ætatis, an libera colla a jugo legis?

XXIV. Psalmus in nomine Christi, etsi forte non ut volumus, verumtamen ut potuimus, terminatus est. Restat paucis alloqui vos, fratres, propter multa mala inter quæ vivimus. Neque enim viventes in rebus humanis, migrare possumus a rebus humanis. Cum tolerantia vivendum est nobis inter malos : quia cum mali essemus, cum tolerantia vixerunt boni inter nos. Non obliviscentes

[1] Psal. L, 21. — [2] Id. LXXXIII, 5. — [3] Id. XVIII, 7. — [4] Rom. XII, 11. — [5] I Cor. XV, 54.

quid fuerimus; non desperabimus de his qui nunc sunt quod fuimus. Verumtamen, charissimi, in tanta morum diversitate et tam detestabili corruptela, regite domos vestras, regite filios vestros, regite familias vestras. Quomodo ad nos pertinet in Ecclesia loqui vobis, sic ad vos pertinet in domibus vestris agere, ut bonam rationem reddatis de his qui vobis sunt subditi. Amat Deus disciplinam. Perversa autem et falsa innocentia est, habenas laxare peccatis. Valde inutiliter, valde perniciose sentit filius patris lenitatem, ut postea Dei sentiat severitatem: et hoc non solus, sed cum dissoluto patre suo. Quid enim? Si ipse non peccat, et non facit quod filius ejus, ideo non debet ab ipsa nequitia filium prohibere? An forte ut videatur filio ejus quia et pater talia faceret, nisi senuisset? Peccatum quod tibi non displicet in filio tuo, delectat te; sed ætas deseruit, non cupiditas. Maxime, fratres mei, filios vestros fideles attendite, quos fide dixistis ut baptizarentur. Sed forte negligit malus filius vel monita patris, vel objurgationem, vel severitatem: tu imple personam tuam, Deus de illo exigit suam.

ENARRATIO

IN PSALMUM LI.

Sermo ad populum.

I. Psalmus brevis est[1], de quo loquendum suscepimus Charitati Vestræ: sed titulum habet aliquantulum negotiosum. Patienter ergo sustinete nos, donec illum enodemus, ut possumus, quantum adjuverit Dominus. Neque

[1] Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 514-515.

enim passim prætereunda sunt hæc; quandoquidem placuit fratribus, non tantum aure et corde, sed et stylo excipienda quæ dicimus : ut non auditorem tantum, sed et lectorem etiam cogitare debeamus. Nata est quidem occasio Psalmo huic ex re quadam gesta, quam vobis etiam fecimus recitari de libro Regnorum. Saül enim rex non ad permanendum electus a Domino, sed secundum populi cor durum et malum datus ad eorum correptionem, non ad utilitatem[1], secundum illam sententiam sanctarum Scripturarum, quæ ait de Deo : « Qui regnare facit hominem hypocritam, propter perversitatem populi[2] : » cum ergo talis esset Saül, persequebatur David[3], in quo Deus præfigurabat regnum salutis æternæ, et quem Deus elegerat permansurum in semine suo; quandoquidem futurus erat rex noster, rex sæculorum cum quo regnaturi sumus in æternum, ex semine ipsius David secundum carnem[4]. Cum ergo David Deus elegisset, et præelegisset, et prædestinasset ad regnum, noluit et ipsum David ante regnum tenere, quam primo a persequentibus liberaret; ut etiam in hoc ipso figuraret nos, id est, corpus ejus, cujus corporis caput Christus[5]. Porro enim si ipsum caput nostrum sine primo peracto labore in terra, in cœlo regnare noluit, neque levare sursum corpus quod deorsum accepit nisi per tribulationis viam; quid audent membra sperare, capite suo magis se posse esse felicia? « Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus[6] ? » Non ergo speremus molliorem viam : qua præcessit eamus, qua duxit sequamur. Si enim a vestigio ejus aberravimus, perimus. In hoc ergo David quid præfigurabatur, videtis : ergo et in Saül quid præfigurabatur, videtis : regnum malum in Saül, regnum bonum in David :

[1] I Reg. VIII, 7. — [2] Job. XXXIV, 30. — [3] I Reg. XVIII-XXIV. — [4] Rom. I, 3. — [5] Coloss. I, 18. — [6] Matth. X, 25.

mors in Saül, et vita in David. Etenim nos non persequitur nisi mors, de qua in fine triumphabimus, dicentes : « Ubi » est, mors, contentio tua? ubi est, mors, aculeus tuus[1]? » Quid est quod dico, non nos persequitur nisi mors? Quia nisi mortales essemus, non esset quod nobis faceret inimicus. Numquid enim Angelis quidquam facit? Ergo etiam ipsa mors, a qua maxime habemus persecutionem, cujus finitur in fine contentio, cum resurrexerimus a mortuis, sicut finita est in capite nostro, sic finietur et in nobis, si justi fuerimus inventi. Nam mortuus ille mortis interfector fuit, et magis in illo mors mortua est, quam ipse in morte.

II. Denique etiam nomen ipsum si attendamus, non est sine mysterio. Nam Saül interpretatur petitio, hoc est, appetitio. Quid enim dubitare debemus nos nobis fecisse mortem istam? A peccato enim hominis nata est mors. Merito ergo ipse sibi homo appetivit mortem, et ideo petitio nomen est mortis. Nam sicut scriptum est : « Deus » mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum. » Creavit enim Deus ut essent omnia, et sanabiles fecit » nationes orbis terrarum. » Et unde mors? Tanquam quæreres. « Impii autem manibus, inquit, et verbis accer- » sierunt illam, et æstimantes illam amicam defluxerunt[2]. » Ergo appetendo illam defluxerunt, et in mortem irruerunt, æstimantes illam sibi esse amicam : quomodo æstimavit populus amicum, et petivit regem inimicum. Extorsit enim populus a Domino habere regem, et datus est Saül, tanquam dati essent illi in manus suas, qui manibus et verbis accersierunt mortem; et figurata est in ipso Saüle ipsa mors. Ideo Psalmus ille septimus-decimus sic habet titulum : « In die qua liberavit eum Dominus de manu » omnium inimicorum ejus, et de manu Saül[3]. » Dixit

[1] I Cor. XV, 55. — [2] Sap. I, 13-16. — [3] I Reg. VIII, 5.

primo, omnes inimicos ejus; et postea: « De manu Saül[1] : » quia novissima inimica destruetur mors[2]. Quid est, « De » manu Saül? » Quoniam exemit nos ab inferis, et de manu mortis liberavit nos.

III. Cum ergo Saül persequeretur virum sanctum David, confugit David ubi tutum putavit : transiens per sacerdotem quemdam Achimelech : accepit ab eo panes[3]. Ubi figuravit etiam personam, non tantum regis, sed et sacerdotis : quia manducavit panes propositionis, quos, sicut dicit Dominus in Evangelio, non licebat manducare nisi solis sacerdotibus[4]. Postea cœpit eum quærere Saül, et iratus est suis, quod nemo eum sibi vellet prodere. Hoc modo lectum est in libro Regnorum. Erat autem ibi Doëch quidam, quando venerat ille ad Achimelech sacerdotem, princeps pastorum Saül, Idumæus. Qui cum adesset quando Saül irascebatur suis, quod nullus illi vellet prodere David, prodidit ubi eum vidisset. Misit continuo Saül, exhibuit sacerdotem et omnes ejus, et jussit occidi. Nemo ausus est hominum regis Saül, nec jubente rege, mittere manum in sacerdotes Domini : sed ille qui prodiderat, sicut Judas, qui a proposito suo non recessit, et usque in finem perseveravit de illa radice fructus ferre, (quales, nisi quales fert arbor mala?) occidit Doëch iste manu sua, jubente rege, sacerdotem et omnes ejus : deinde debellata est civitas etiam sacerdotum[5]. Invenimus ergo Doëch istum inimicum regi David et sacerdoti Achimelech. Unus homo est Doëch, sed genus hominum est Doëch : sicut David et corpus ipsum regis et sacerdotis, tanquam unus homo et duæ personæ, sed tamen unum genus hominum. Proinde in isto tempore, et in isto sæculo videamus hæc duo genera, ut pertineat ad utilitatem nostram, vel quod

[1] Psal. XVII, 1. — [2] 1 Cor. XV, 20. — [3] 1 Reg. XXI, 6. — [4] Matth. XII, 4. — [5] 1 Reg. XXI et XXII.

cantamus, vel quod cantari audimus. Modo videamus Doëch, modo videamus corpus regis et sacerdotis, modo videamus corpus hominum adversus regem et sacerdotem.

IV. Primo nomina ipsa attendite quam mystica sint. Doëch interpretatur motus : Idumæus interpretatur terrenus. Jam videte quale genus hominum significet Doëch iste motus : non ergo perseverans in æternum : sed emigrandus. Terrenus : quid expectatis de homine terreno aliquos fructus? Cœlestis homo erit in æternum. Est ergo regnum terrenum : ut breviter dicam et cito insinuem, hodie in isto sæculo, ubi est et regnum cœleste. Peregrinos habet cives suos utrumque regnum, regnum terrenum et regnum cœleste, regnum eradicandum et regnum in æternum plantandum. Modo in hoc sæculo cives utriusque regni permixti sunt : corpus regni terreni, et corpus regni cœlestis commixtum est. Regnum cœleste gemit inter cives regni terreni, et aliquando, nam et hoc tacendum non est, quodam modo regnum terrenum angariat cives regni cœlorum, et regnum cœleste angariat cives regni terreni. Utrumque vobis de Scriptura Dei demonstrabimus. Daniel et tres pueri in Babylonia præpositi sunt negotiis regis[1] : Joseph in Ægypto secundus a rege positus est aministrare rempublicam[2], de qua republica erat populus ille Dei liberandus : in ipsa republica angariam quodam modo faciebat Joseph, sicut illi tres pueri, sicut Daniel. Manifestum est ergo quod usurparat sibi ad opera sua, id est, ad opera regni sui, non ad facta sua mala, regnum terrenum cives regni cœlorum. Quid et regnum cœlorum, quomodo usurpat in hoc sæculo ad tempus cives regni terreni? Nonne de his Apostolus dicit, quod non caste Evangelium annuntiabant, sed terrena desiderantes regnum cœlorum prædicabant, sua quærebant et Christum annuntiabant?

[1] Dan. II, 49. — [2] Gen. XLI, 40.

Et ut noveritis quod et ipsi ad opus regni cœlorum, tanquam mercenarii, assumpti sunt, Apostolus gaudens de illis dicit : « Sunt qui per invidiam et contentionem Christum » annuntiant, non caste, existimantes tribulationem se » suscitare vinculis meis. Quid enim dum omni modo sive » per occasionem sive per veritatem Christus annuntietur? » Et in hoc gaudeo, sed et gaudebo[1]. » De talibus etiam Christus annuntiat, dicens : « Pharisæi et Scribæ super » cathedram Moysi sederunt : quæ dicunt, facite ; quæ » autem faciunt, facere nolite : dicunt enim, et non fa- » ciunt[2]. » Quæ dicunt, pertinent ad David ; quæ autem faciunt, pertinent ad Doëch. Per illos me audite, illos imitari nolite. Ista duo genera hominum sunt hodie in terra. De his duobus generibus hominum cantat Psalmus iste.

V. Habet autem Psalmi titulus : « In finem intellectus » David, cum venit Doëch Idumæus, et nuntiavit Saül, » Venit David in domum Abimelech[3] : » cum legamus eum venisse in domum Achimelech[4]. Et fortasse quod non absurde sentimus propter similitudinem nominis, et unius syllabæ differentiam, vel potius unius litteræ, variati sunt tituli. In codicibus tamen Psalmorum cum inspiceremus, magis Abimelech quam Achimelch invenimus. Et quoniam in alio loco habes evidentissimum Psalmum, non dissimilitudinem nominis, sed prorsus diversum nomen insinuantem, quandoquidem David ante regem Achis, non ante regem Abimelech immutavit faciem suam, et dimisit eum, et abiit[5] : titulus autem Psalmi sic scriptus est : « Quando immutavit vultum suum » coram Abimelech : » Ipsa magis mutatio nominis in mysterium facit intentos, ne tanquam res historiæ per-

[1] Philip. I, 17, 18. — [2] Matth. XXIII, 2, 3. — [3] Psal. LI, 1, 2. — [4] I Reg. XXI, 1. — [5] Ibid. 13, et Psal. XXXIII, 1.

sequaris, et sacrata vela contemnas. Discussum nomen in Psalmo illo, quod est Abimelech, invenitur interpretatum, Patris mei regnum. Quomodo autem patris sui regnum dimisit David, et abiit, nisi quomodo Christus regnum Judæorum dimisit, et ad Gentes transivit? Hinc fortassis etiam propheticus Spiritus ascribens titulum Psalmo huic, voluit ut non diceret Achimelech, sed Abimelech, quia quando venit David ad patris sui regnum, tunc est proditus, hoc est quando venit Dominus noster Jesus Christus ad regnum Judæorum institutum a Patre suo, de quo dicit: « Auferetur a vobis regnum Dei, et » dabitur genti facienti fructus ejus et justitiam[1].» tunc est proditus morti, quam significat Saül. Non est autem occisus[2], sicut nec Isaac, cum et ipse passionem Domini figuraret, nec tamen sine sanguine figura transacta est, vel ibi illius arietis[3], vel hic Achimelech sacerdotis. Neque enim occidi oportuit eos, quos tunc resurgere non oportebat : sed eorum vitam a mortis periculo, verumtamen effuso sanguine, liberans Jesus resurrectionem potius significabat, quæ hoc modo in illis figurabatur, quia vero Domino servabatur. Plura hinc dici possent, si illarum rerum gestarum in hoc sermone suscepissemus tractanda mysteria.

VI. Nunc jam audiamus ista duo genera hominum, quandoquidem de titulo, isto, et si operosius et fortasse loquacius, tamen ut Dominus concessit, exitum est. Duo genera hominum attendite, unum laborantium, alterum eorum inter quos laboratur : unum de terra, alterum de cœlo cogitantium : unum in profundum cor mittentium, alterum cor Angelis conjungentium : unum sperantium de terrenis, quibus pollet hic mundus : alterum præsumentium de cœlestibus, quæ promisit non mendax Deus. Sed

[1] Matth. XXI, 42. — [2] *Intellige* David. — [3] Gen. XXI, 12.

mixta sunt ista genera hominum. Invenimus modo civem Jerusalem, civem regni cœlorum administrare aliquid in terra; ut puta, purpuram gerit, magistratus est, ædilis est, proconsul est, imperator est, rempublicam gerit terrenam : sed cor sursum habet, si Christianus est, si fidelis est, si pius, si contemnens in quibus est, et sperat in quo nondum est. De quo genere fuit illa sancta mulier Esther, quæ cum esset uxor regis[1], ventum est ad periculum deprecandi pro civibus suis; et cum oraret coram Deo, ubi mentiri non posset, in oratione sua dixit, ita sibi fuisse illa ornamenta regalia, sicut pannum menstruatæ. Non ergo desperemus de civibus regni cœlorum, quando eos videmus aliqua gerere Babyloniæ negotia, aliquid terrenum in republica terrena : nec rursus continuo gratulemur omnibus hominibus quos videmus agere negotia cœlestia; quia et filii pestilentiæ sedent aliquando in cathedra Moysi, de quibus dicitur : « Quæ dicunt, facite; quæ autem fa» ciunt, facere nolite : dicunt enim, et non faciunt[2]. » Illi in terrenis rebus levant cor in cœlum, isti in cœlestibus verbis trahunt cor in terra. Veniet autem tempus ventilabri, quando utrumque diligentissime discernatur, ne granum aliquod transeat in acervum paleæ comburendum, ne una stipula transeat ad massam in horreo recondendam[3]. Quandiu ergo nunc permixtum est, audiamus hinc vocem nostram, id est, civium regni cœlorum; hoc enim affectare debemus, tolerare hic malos, quam tolerari a bonis : et conjungamus nos huic voci, et aure, et lingua, et corde, et opere. Quod si fecerimus, nos hic loquimur in his quæ audimus. Dicatur ergo primo de corpore malo regni terreni.

[1] Esth. XIV, 16. — [2] Matth. XXIII, 3. — [3] Id. III, 12.

VII. « Quid gloriatur in malitia qui potens est[1]? » Attendite, fratres mei, gloriam malignitatis, gloriam hominum malorum. Quæ est gloria? « Quid gloriatur in » malitia qui potens est? » id est, qui in malitia potens est, quid gloriatur? Opus est potentem esse, sed in bonitate, non in malitia. Aliquid magnum est gloriari in malitia? Ædificare domum paucorum est, destruere quivis ignarus potest. Seminare frumenta, excolere segetem, expectare donec maturescat, et in ejus fructu in quo laboravit gaudere, paucorum est : una scintilla omnem segetem incendere quivis potest. Suscipere infantem, natum nutrire, educare, ad juvenilem ætatem perducere, magnum officium est : occidere illum uno puncto temporis quivis potest. Ergo ea quæ ad destructionem fiunt, facillime fiunt. « Qui gloriatur, in Domino glorietur[2] : » qui gloriatur, in bonitate glorietur. Gloriaris, quia potens es in malo. Quid facturus es, o potens, quid facturus es, multum te jactans? Occisurus es hominem : hoc et scorpius, hoc et una febris, hoc et fungus malus. Hucne redacta est omnis potentia tua, ut malo fungo coæquetur? Hoc ergo faciunt boni cives Jerusalem, qui non in malitia, sed in bonitate gloriantur : primò ut non in se, sed in Domino glorientur. Deinde ut ea quæ ad ædificationem faciunt, studiose faciant, et talia faciant quæ valeant ad permanendum : quæ autem faciunt ad destructionem, faciant propter disciplinam proficientium, non propter oppressionem innocentium. Huic ergo potentiæ comparatum corpus illud terrenum, quare non audiat ex his verbis, « Quid gloriatur in malitia qui po» tens est? »

VIII. « In iniquitate tota die injustitiam cogitavit lin» gua tua. In iniquitate tota die, » id est, toto tempore,

[1] Psal. LI, 3. — [2] I Cor. I, 31.

sine lassitudine, sine intervallo, sine pausatione. Et quando non facis, cogitas; ut quando aliquid mali abest a manibus, a corde non absit : aut facis malum, aut dum non potes facere, dicis malum, hoc est, maledicis : aut quando nec hoc potes, vis et cogitas malum. « Tota die[1] » ergo, id est, sine intermissione. Expectamus huic homini pœnam. Parva sibi pœna est? Minaris ei : tu cum ei minaris, quo eum vis mittere, in malum? Dimitte illum in se. Ut multum sævias, subjecturus es bestiis : in se ipsum pejor est bestiis. Bestia enim lacerare corpus ejus potest : ipse cor suum sanum relinquere non potest. Interius in se ipse sævit, et tu exterius plagas inquiris? Imo ora Deum pro illo, ut liberetur a se. Verumtamen in hoc Psalmo, fratres mei, non oratio est pro malis, aut contra malos, sed prophetia quid sit eventurum malis. Non itaque putetis ex malevolentia Psalmum aliquid dicere : dicitur enim in Spiritu prophetiæ.

IX. Quid ergo sequitur? Tota potentia tua, et tota cogitatio iniquitatis tota die, et meditatio malignitatis in lingua tua sine intermissione, quid egit? quid fecit? « Sicut novacula acuta fecisti dolum[2]. » Ecce quid faciunt sanctis mali, capillos radunt. Quid est quod dixi? Si sint tales cives Jerusalem, qui audiant vocem Domini sui, regis sui dicentis : « Nolite timere eos qui corpus » occidunt, animam autem non possunt occidere[3] ; » qui audiant vocem, quæ modo ex Evangelio recitata est, « Quid prodest homini si totum mundum lucretur, se » autem ipsum detrimentum faciat[4] : » contemnunt omnia præsentia bona, insuper et ipsam vitam. Et quid factura est novacula Doëch homini meditanti in hac terra regnum cœlorum, et futuro in regno cœlorum, habenti secum Deum, et permansuro cum Deo? quid est

[1] Psal. LI, 4. — [2] Ibid. — [3] Matth. X, 28. — [4] Id. XVI, 26.

factura illa novacula? Capillos rasura, calvum factura est. Et hoc ad Christum pertinet, qui in loco Calvariæ crucifixus est[1]. Facit et filium Core, quod interpretatur calvitium. Nam isti capilli superflua rerum temporalium significant. Qui quidem capilli non superflue facti sunt a Deo in corpore hominum, sed ad aliquod ornamentum : tamen quia sine sensu præciduntur, illi qui hærent corde in Domino, sic habent ista terrena tanquam capillos. Sed aliquando et aliquid boni de capillis operandum est, quando frangis panem esurienti[2], egenum sine tecto inducis in domum tuam ; si videris nudum, vestis : postremo etiam ipsi Martyres imitantes Dominum, sanguinem pro Ecclesia fundentes, audientes vocem illam, « Sicut Christus animam suam pro nobis posuit, sic et » nos debemus pro fratribus animas ponere[3], » quodam modo de capillis suis bene nobis fecerunt, id est, de his rebus quas potest amputare vel radere illa novacula. Quia ergo et de ipsis capillis boni aliquid fieri potest, significavit et illa mulier peccatrix, quæ cum flevisset super pedes Domini, capillis suis tersit, quos lacrymis rigavit[4]. Quid significans? Quia cum misertus fueris alicujus, debes et subvenire, si potes. Cum enim misereris, tanquam lacrymas fundis : cum subvenis, capillis tergis. Et si hoc cuicumque, quanto magis pedibus Domini? Qui sunt pedes Domini? Evangelistæ sancti, de quibus dictum est : « Quam » speciosi sunt pedes eorum qui annuntiant pacem, qui » annuntiant bona[5]? » Ergo acuat sicut novaculam linguam suam Doëch, acuat dolum quantum potest ; ablaturus est superflua temporalia, numquid necessaria sempiterna?

X. « Dilexisti malitiam super benignitatem[6]. » Ante te

[1] Matth. XXVII, 33. — [2] Isaï. LVIII, 7. — [3] I Joan. III, 16. — [4] Luc. VII, 38. — [5] Isaï. LII, 7, et Rom. X, 15. — [6] Psal. LI, 5,

erat benignitas, ipsam diligeres. Non enim aliquid eras erogaturus, aut quod diligeres de longinqua navigatione allaturus eras. Benignitas ante te, iniquitas ante te : compara, et elige. Sed forte habes oculum quo videas malignitatem, et non habes oculum quo videas benignitatem. Væ iniquo cordi. Quod pejus est, avertit se, ne videat quod videre potest. Quid enim de talibus alio loco dictum est? « Noluit intelligere ut bene ageret. » Non enim dictum est, Non potuit; sed « Noluit, inquit, intelligere ut bene » ageret, » clausit oculos a luce præsenti. Et quid sequitur? « Iniquitatem meditatus est in cubili suo[1], » hoc est, in interiore secreto cordis sui. Tale quid objicitur huic Doëch Idumæo, maligno corpori, motui terreno, non permanenti, non cœlesti. « Dilexisti malitiam super benig» nitatem. » Nam vis nosse quam videat malus utrumque, et illud potius eligat, hinc se avertat? Quare clamat quando inique aliquid patitur? Quare tunc exaggerat quantum potest iniquitatem, et laudat benignitatem, reprehendens eum qui in illo operatus est malignitatem super benignitatem? Sit ergo regula sibi ad vivendum : de se ipso judicabitur. Porro si faciat quod scriptum est : « Diliges proximum tuum tanquam te ipsum[2] : » Et, « Quæ vultis ut faciant vobis homines bona, hæc et vos » facite illis[3]; » apud se habet unde noverit, quia quod in se non vult fieri, non debet facere alteri[4]. « Dilexisti » malitiam super benignitatem. » Inique, inordinate, perverse vis levare aquam super oleum; demergetur aqua, oleum supereminebit. Ponere vis sub tenebris lucem : fugabuntur tenebræ, lux manebit. Super cœlum terram vis collocare, pondere suo cadet terra in locum suum. Tu ergo mergeris diligendo malitiam super benignitatem. Nam

[1] Psal. xxxv, 4, 5. — [2] Matth. xxii, 39. — [3] Id. vii, 12. — [4] Tobiæ v, 16.

nunquam benignitatem malitia superabit. « Dilexisti malitiam super benignitatem : iniquitatem magis quam loqui æquitatem. » Ante te est æquitas, ante te est iniquitas : unam linguam habes, quo vis eam vertis ; quare ergo potius ad iniquitatem, et non ad æquitatem ? Cibos amaritudinis non das ventri tuo, et cibos iniquitatis das linguæ tuæ malignæ ? Sicut eligis quo vescaris, sic elige quod loquaris. Præponis ergo iniquitatem æquitati, et præponis malitiam benignitati : tu quidem præponis, sed supra esse quid potest nisi benignitas et æquitas ? Sed tu imponendo te quodam modo super ea quæ necesse est ut deorsum eant, non illa facies esse supra bona, sed tu cum eis mergeris in mala.

XI. Propter hoc sequitur in Psalmo : « Dilexisti omnia verba submersionis. » Eripe ergo te, si potes, a submersione. Naufragium fugis, et plumbum amplecteris. Si non vis mergi, tabulam apprehende, ligno portare, crux te perducat. Nunc vero quia Doëch es Idumæus, motus et terrenus, quid facis ? « Dilexisti omnia verba submersionis, linguam dolosam[1]. » Hæc præcessit, verba submersionis secuta sunt linguam dolosam. Quid est lingua dolosa ? Ministra fallaciæ est lingua dolosa, aliud in corde gestantium, aliud ore promentium. Sed in his subversio, in his submersio.

XII. « Propterea Deus destruet te in finem[2] : » etsi nunc videris virere tanquam fœnum in agro ante æstum solis. « Omnis enim caro fœnum, et claritas hominis ut flos fœni : fœnum aruit, et flos decidit ; verbum autem Domini manet in æternum[3]. » Ecce quo te teneas, ad quod manet in æternum. Nam ad fœnum et ad florem fœni si te tenueris, quoniam fœnum arescet, et flos decidet : « Destruet te Deus in finem : » Et si non modo,

[1] Psal. LI, 6. — [2] Ibid. 7. — [3] Isaï. XL, 6-8.

certe in finem destruet, quando illud ventilabrum venerit, et acervus paleæ a massa separatus fuerit. Nonne massa in horrea, et palea in ignem[1]? Nonne totus iste Doëch ad sinistram stabit, quando dicturus est Dominus : « Ite in ignem æternum qui paratus est diabolo et ange- » lis ejus[2]? Destruet ergo te Deus in finem : evellet te, et » emigrabit te de tabernaculo tuo. » Modo ergo Doëch iste Idumæus est in tabernaculo : sed servus non manet in domo in æternum[3]. Operatur et iste aliquid boni, etsi non factis suis, saltem verbis Dei, ut in Ecclesia quando sua quærit[4], saltem quæ Christi sunt dicat. Sed « Emi- » grabit te de tabernaculo tuo. Amen dico vobis, perce- » perunt mercedem suam[5]. Et radicem tuam de terra » viventium. » Ergo in terra viventium nos debemus habere radicem. Radix nostra ibi sit. In occulto est radix : fructus videri possunt, radix videri non potest. Radix nostra charitas nostra, frustra nostri opera nostra : opus est ut opera tua de charitate procedant, tunc est radix tua in terra viventium. Inde eradicabitur iste Doëch, nec omnino poterit ibi permanere, quia nec altius ibi fixit radicem : sed quomodo illa semina in petra, etsi radicem ejiciant, tamen quia humorem non habent, sole orto continuo arescunt[6]. At vero illi qui altius figunt radicem, quid audiunt ab Apostolo? « Flecto genua mea pro vobis ad Pa- » trem Domini nostri Jesu Christi, ut sitis in charitate » radicati et fundati. » Et quia ibi jam radix : « Ut possi- » tis, inquit, comprehendere quæ sit altitudo, latitudo, » longitudo et profundum ; scire etiam supereminentem » scientiam charitatis Christi, ut impleamini in omnem » plenitudinem Dei[7]. » Talibus fructibus digna est tanta radix, tam simplex, tam germinans, in germina tam alte-

[1] Matth. III, 12, et XIII, 40. — [2] Id. XXV, 41. — [3] Joan. VIII, 35. — [4] Philip. II, 21. — [5] Matth. VI, 2. — [6] Id. XIII, 5. — [7] Ephes. III, 14-19.

fundata. At vero hujus radix eradicatur de terra viventium.

XII. « Et videbunt justi, et timebunt : et super eum » ridebunt[1]. » Quando timebunt? Quando ridebunt? Intelligamus ergo et discernamus duo ista tempora satis utiliter timendi et ridendi. Quandiu enim sumus in hoc sæculo, nondum est ridendum, ne postea ploremus. Legimus quid servetur in finem huic Doëch; legimus, et quia intelligimus et credimus, videmus, sed timemus. Hoc ergo dictum est : « Videbunt justi, et timebunt. » Quandiu videmus quid eventurum sit in finem malis, quare timemus? Quia dixit Apostolus : « In timore et tremore vestram ipsorum operamini salutem[2] : » quia dictum est in Psalmo : « Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore[3]. » Quare, cum timore? « Quapropter qui se putat stare, videat ne cadat[4]. » Quare, cum tremore? Quia dicit alibi : « Fratres, si præoccupatus fuerit homo in aliquo » delicto, vos qui spiritales estis, instruite hujusmodi in » spiritu lenitatis, intendens te ipsum ne et tu tenteris[5]. » Ergo justi qui sunt modo, qui vivunt ex fide, sic vident istum Doëch quid illi eventurum sit, ut tamen timeant et sibi : quid enim sunt hodie, sciunt; quid cras futuri sint, nesciunt. Modo ergo « Videbunt justi, et timebunt. » Quando autem ridebunt? Quando transierit iniquitas, quando transvolaverit, sicut jam ex magna parte transvolavit tempus incertum, quando fugatæ fuerint tenebræ hujus sæculi, in quibus modo non ambulamus nisi ad lucernam Scripturarum, et ideo timemus tanquam in nocte. Ambulamus enim ad prophetiam, de qua dicit apostolus Petrus : « Habemus certiorem propheticum sermonem, » cui bene facitis intendentes, sicut lucernæ lucenti in

[1] Psal. LI, 8. — [2] Philip. II, 12. — [3] Psal. II, 11. — [4] I Cor. X, 12. — — [5] Gal. VI, 1.

» obscuro loco, donec dies lucescat, et lucifer oriatur in » cordibus vestris[1]. » Quandiu ergo ad lucernam ambulamus, necesse est ut cum timore vivamus. Cum autem venerit dies noster, id est, manifestatio Christi, de qua idem dicit Apostolus : « Cum Christus apparuerit vita ves» tra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria[2] : » tunc justi ridebunt istum Doëch. Non est enim jam subveniendi locus : non quomodo nunc, quando vides hominem injuste viventem, vis cum illo laborare ut corrigas; quia qui injustus est, conversus poterit justus esse, quomodo et justus aversus potest injustus esse. Itaque nec de te præsumas, nec de illo desperes; et da operam quantum potes, si benignus es, si non diligis malitiam super benignitatem, ut ambulantem hominem in via mala et errantem corrigas ad viam bonam. Tunc vero cum venerit judicii tempus, correctionis locus non erit, sed tantum damnationis : et erit ibi pœnitentia, sed infructuosa, quia sera. Vis ut sit fructuosa? non sit sera. Hodie te corrige. Reus es, ille judex est : corrige reatum, et gaudebis ad judicem. Hodie enim hortatur te, ne judicet te; et qui judex tuus futurus est, ipse est hodie advocatus tuus. Tunc ergo, fratres, restat ridendi tempus. Nam ipsam irrisionem iniquorum quæ futura est justis, significavit liber ille Sapientiæ. In suis enim, in quorum animas transfert se sapientia, factura est quod dixit : « Increpabam, et non » exaudiebatis; loquebar, et meis sermonibus non inten» debatis, et ego vestræ perditioni superridebo[3]. » Hoc fiet tunc a justis in istum Doëch. Modo autem videamus et timeamus, ne hoc simus quod in eum dicimus : et si hoc eramus, hoc esse desinamus, ut modo timentes, postea rideamus.

XIV. Quid autem tunc dicent qui ridebunt? « Et su-

[1] 2 Petr. I, 19. — [2] Coloss. III, 4. — [3] Prov. I, 24-26.

» per eum ridebunt; et dicent : Ecce homo qui non po» suit Deum adjutorem suum [1]. » Videte corpus terrenum. Quantum habebis, tantus eris. Proverbium avarorum, rapacium, innocentes opprimentium, res alienas invadentium, commendata negantium. Quale hoc proverbium? Quantum habebis, tantus eris, id est, quantum habueris pecuniæ, quantum acquisieris, tanto plus poteris. « Ecce homo qui non posuit Deum adjutorem suum, sed » speravit in multitudine divitiarum suarum. » Non dicat pauper forte malus, Ego non sum de hoc corpore. Audivit enim Prophetam dicentem : « Speravit in multitu» dine divitiarum suarum : » continuo si pauper est, attendit pannos suos, respexit juxta se forte divitem in populo Dei ornatius vestitum, et ait in corde suo : De isto dicit, numquid de me? Noli inde te excipere, noli separare, nisi videris et timueris, ut postea rideas. Nam quid tibi prodest, si eges facultate et ardes cupiditate? Quando Dominus noster Jesus Christus abeunti a se illi diviti contristato dixerat : « Vade, vende omnia quæ habes, et da » pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo, et veni se» quere me [2] : » et magnam desperationem divitibus prænuntiarat, ut diceret facilius posse camelum transire per foramen acus, quam divitem intrare in regnum cœlorum, nonne continuo Discipuli constristati sunt, dicentes apud se ipsos : « Quisnam poterit salvari [3] ? » Ergo quando dicebant : « Quisnam poterit salvari, » divites paucos attendebant, latebat eos tanta pauperum multitudo? Non sibi poterant dicere : Si difficile est, imo impossibile ut intrent divites in regnum cœlorum, sicut impossibile est ut intret camelus per foramen acus, omnes pauperes intrent in regnum cœlorum, divites soli excludantur? Quot sunt enim divites? At vero pauperum millia innumerabilia. Non

[1] Psal. LI, 9. — [2] Matth. XIX, 21. — [3] Ibid. 24.

enim tunicas inspecturi sumus in regno cœlorum; sed vestis cujusque fulgor justitiæ deputabitur: erunt ergo pauperes æquales Angelis Dei, induti stolis immortalitatis fulgebunt sicut sol in regno Patris sui: quid nobis est de divitibus paucis sollicitos esse aut laborare? Non hoc senserunt Apostoli: sed cum Dominus hoc dixisset: « Facilius est camelum transire per foramen acus, quam » divitem intrare in regnum cœlorum[1]: » illi apud se dicentes: « Quisnam poterit salvari, » quid attenderunt? Non facultates, sed cupiditates. Viderunt enim etiam ipsos pauperes, etsi non habentes pecuniam, tamen habere avaritiam. Et ut noveritis non pecuniam in divite, sed avaritiam condemnari, advertite quod dico: Respicis illum divitem stantem juxta te, et forte in illo est pecunia et non est avaritia, in te non est pecunia et est avaritia. Pauper ulcerosus, ærumnosus, linctus a canibus, non habens opem, non habens escam, non habens forte ipsam vestem, ablatus est ab Angelis in sinum Abrahæ[2]. Eia tu pauper gaudes modo, numquidnam tibi et ulcera optanda sunt? Nonne patrimonium tuum sanitas est? Non est in hoc Lazaro meritum paupertatis, sed pietatis. Nam vides qui sublatus est, non vides quo sublatus est. Quis est sublatus ab Angelis? Pauper, ærumnosus, ulcerosus. Quo sublatus est? In sinum Abrahæ. Lege Scripturas, et invenies divitem Abraham[3]. Ut noveris, quia non divitiæ culpantur: habebat Abraham multum auri, argenti, pecorum, familiæ, dives erat, et in ejus sinum Lazarus pauper sublatus est. In sinum divitis pauper: an potius ambo Deo divites, ambo a cupiditate pauperes?

XV. Quid ergo in hoc Doëch culpat Scriptura? Non dixit: Ecce homo qui fuit dives; sed « Ecce homo qui » non posuit Deum adjutorem suum, sed speravit in

[1] Matth. XIX, 24. — [2] Luc. XVI, 22. — [3] Gen. XIII, 2.

» multitudine divitiarum suarum. » Non quia habuit divitias, sed quia in ipsis speravit, et in Deo non speravit, ideo damnatur, ideo punitur, ideo movetur de tabernaculo, tanquam motus ille terrenus : « Sicut pulvis quem » projicit ventus a facie terræ [1], » ideo extirpatur radix ejus de terra viventium. Numquid huic similes sunt divites, de quibus Paulus apostolus loquitur : « Præcipe divitibus » hujus mundi, non superbe sapere, sicut Doëch ; neque » sperare in incerto divitiarum [2], sicut ipse : Speravit in mul» titudine divitiarum suarum ; sed in Deo vivo, non quomodo iste « Qui non posuit Deum adjutorem suum ? » Denique illis quid præcepit ? « Divites sint in operibus bo» nis, facile tribuant, communicent [3]. » Et quid, si facile tribuerint, si communicaverint non habenti ? Intrabunt per foramen acus ? Intrabunt plane : nam et pro illis jam ipse camelus intravit [4]. Ipse enim prior intravit, quem sicut camelum nemo sarcina passionis oneraret, nisi se ipse in terram deponeret. Quia et ipse hoc dixit : « Quod » hominibus impossibile est, Deo facile est [5]. » Damnetur ergo iste Doëch, timeant de illo modo justi, rideant super eum postea justi. Merito enim damnatur : « Qui non » posuit Deum adjutorem suum : » Sicut tu, qui forte habes pecuniam : sed de Deo præsumis ; non de pecunia. « Et speravit in multitudine divitiarum suarum : » similis factus est illis, qui cum dicerent : « Beatus populus cui » hæc sunt, » id est, ista terrena, retulit continuo iste qui insultat huic Doëch : « Beatus populus cujus est Do» minus Deus ipsius [6]. » Nam illa in quibus dixerunt beatum populum, enumerat Psalmus. Locuti sunt enim tanquam filii alieni, tanquam iste Doëch Idumæus, id est, terrenus : « Os eorum locutum est vanitatem, dextera eo-

[1] Psal. I, 4. — [2] I Tim. VI, 17. — [3] Ibid. 18. — [4] Matth. XIX, 26. — [5] Ibid. 27. — [6] Psal. CXLIII, 15.

» rum dextera iniquitatis. Quorum filii ipsorum sicut no- » vellæ constabilitæ in juventute sua : filiæ eorum com- » positæ, et ornatæ sicut similitudo templi : cellaria » eorum plena, eructantia ex hoc in hoc : oves eorum » fœcundæ, multiplicantes in exitibus suis ; boves eorum » crassi : non est ruina sepis, nec exitus, neque clamor » in plateis eorum [1]. » Quasi magnam felicitatem videntur habere pacis terrenæ. Sed ille qui terrenus est, etiam motus est, id est, tanquam pulvis quem projicit ventus a facie terræ. Denique quid in illis reprehenditur? Non quia ista habuerint; nam et boni habent ista : sed quid? Hoc intendite : ne passim divites reprehendatis, et rursus ne de paupertate et de egestate præsumatis. Si enim non est præsumendum de divitiis, quanto magis non est præsumendum de paupertate, sed de Deo vivo? In quo ergo isti notantur? « Quia beatum dixerunt populum cui » hæc sunt. » Ideo filii alieni, ideo « Os eorum locutum est » vanitatem, et dextera eorum dextera iniquitatis. » Tu autem quid? « Beatus populus cujus est Dominus Deus » ipsius. »

XVI. Ergo isto damnato qui « Speravit in multitudine » divitiarum suarum, et prævaluit in vanitate sua : » quid enim vanius eo qui putat plus valere nummum quam Deum? Ergo isto damnato qui dixit beatum populum cui hæc sunt : tu qui dicis : « Beatus populus cujus est Domi- » nus Deus ipsius, » quid de te sentis? quid tibi speras? « Ego autem, » jam modo corpus illud audi : « Ego au- » tem sicut oliva fructifera in domo Dei [2]. » Non unus homo loquitur, sed oliva illa fructifera, unde amputati sunt superbi rami [3], et insertus humilis oleaster [4]. « Sicut » oliva fructifera in domo Dei, speravi in misericordia » Dei. » Ille quid? « In multitudine divitiarum suarum : »

[1] Psal. CXLIII, 11-15. — [2] Id. I, 4. — [3] Id. LI, 10. — [4] Rom. XI, 17.

ideo radix ejus evelletur de terra viventium. « Ego autem » quia sicut oliva fructifera in domo Dei, » cujus radix nutritur, non eradicatur : « Speravi in misericordia Dei. » Sed forte modo? Nam et hinc errant homines aliquando. Deum quidem colunt, et non sunt jam similes isti Doëch : sed quamvis de Deo præsumant, ad temporalia tamen ; ut dicant sibi : Colo Deum meum, qui me facturus est divitem in terra, qui mihi filios daturus est, qui mihi uxorem daturus est. Talia quidem non dat nisi Deus, sed non vult se propter talia diligi Deus. Ideo enim sæpe ista dat et malis, ut aliud ab illo discant quærere boni. Quomodo ergo tu dicis : « Speravi in misericordia Dei? » Forte ad temporalia adipiscenda? Imo, « In æternum et in sæculum » sæculi. » Quod dixit in æternum, » repetere voluit adjiciendo « In sæculum sæculi, » ut confirmaret ibi repetendo, quam fundatus esset in dilectione regni cœlorum, et in spe æternæ felicitatis.

XVII. « Confitebor tibi in sæculum, quoniam fecisti[1]? » Quid « fecisti? » Doëch damnasti, David coronasti. « Con» fitebor tibi in sæculum, quoniam fecisti. » Magna confessio, « Quoniam fecisti. » Quid « Fecisti, » nisi hæc ipsa quæ supra dicta sunt, ut tanquam oliva fructifera in domo Dei, sperarem in misericordia Dei in æternum, et in sæculum sæculi? Tu fecisti : impius justificare se non potest. Sed quis est qui justificat? « Credenti, inquit, in » eum qui justificat impium[2]. Quid enim habes quod non » accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non » acceperis, quasi ex te habeas[3]? » Absit ut ego sic glorier, ait iste qui oppositus est contra Doëch, qui tolerat Doëch in terra, donec emigret ille de tabernaculo, et eradicetur de terra viventium. Non glorior quasi non acceperim, sed in Deo glorior. Et, « Confitebor tibi, quo-

[1] Psal. LI, 11. — [2] Rom. IV, 5. — [3] 1 Cor. IV, 7.

» niam fecisti, » id est, quia tu fecisti, non ex meritis meis, sed ex misericordia tua. Ego enim quid feci? Si recolas, « Prius fui blasphemus et persecutor et injuriosus. » Tu autem quid fecisti? « Sed misericordiam consecutus » sum, quia ignorans feci[1]. Confitebor tibi in sæculum, » quoniam fecisti. »

XVIII. « Et expectabo nomen tuum, quia jucundum » est[2]. » Amarum est sæculum, sed nomen tuum jucundum. Et si dulcia quædam sunt in sæculo, sed cum amaritudine digeruntur. Præponitur nomen tuum, non solum magnitudine, sed etiam jucunditate. « Narraverunt etenim » mihi injusti delectationes suas, sed non sicut lex tua, » Domine[3]. » Neque enim si nihil dulce esset Martyribus, tantas tribulationum amaritudines æquo animo sustinerent. Amaritudo eorum a quovis sentiebatur, dulcedinem eorum non facile quisquam gustare poterat. Nomen ergo Dei jucundum est amantibus Deum super omnes jucunditates. « Expectabo nomen tuum, quia jucundum est. » Et cui probas quia jucundum est? Da mihi palatum cui jucundum est. Lauda mel quantum potes, exaggera dulcedinem ejus quibus valueris verbis : homo nesciens quid sit mel, nisi gustaverit, quid dicas nescit. Ideo magis ad experimentum te invitans Psalmus, quid ait? « Gustate, et » videte, quoniam suavis est Dominus[4]. » Gustare non vis, et dicis : Jucundum est? Quid jucundum est? Si gustasti, in fructu tuo inveniatur, non in solis vocibus tanquam tantummodo in foliis, ne maledicto Domini arescere tanquam illa ficulnea merearis[5]. Gustate, inquit, et videte, quoniam suavis est Dominus. Gustate, et videte : tunc videbitis, si gustaveritis. Homini autem non gustanti, unde probas? Laudando jucunditatem nominis Dei, quan-

[1] I Tim. I, 13. — [2] Psal. LI, 11. — [3] Id. CXVIII, 85. — [4] Id. XXXIII, 8. — [5] Matth. XXI, 19.

tacumque dixeris, verba sunt : aliud est gustus. Verba laudis ejus audiunt et impii : non autem gustant quam jucundum est, nisi sancti. Proinde iste sentiens dulcedinem nominis Dei, et volens explicare, et volens ostendere, nec inveniens quibus : etenim sanctis non opus est ut ostendat, quia et ipsi gustant et norunt; impii autem sentire non possunt quod gustare nolunt : quid ergo facit de jucunditate nominis Dei? Tulit se continuo a turbis impiorum : « Et expectabo, inquit, nomen tuum, quia jucun» dum est, in conspectu sanctorum tuorum. » Jucundum est nomen tuum, sed non in conspectu impiorum : ego quam dulce sit scio, sed his qui gustarunt.

ENARRATIO

IN PSALMUM LII.

Sermo ad populum [1].

I. Psalmum istum vobiscum tractandum quantum Dominus suggerit, suscipimus [2]. Jubet frater, ut velimus, et orat, ut possimus. Si quid festinatione forte prætermisero, implebit in vobis qui et nobis dare dignatur quod dicere potuerimus. Titulus ejus est : « In finem pro Maëleth, intellectus ipsi David [3]. Pro Maëleth, » sicut in Hebræorum interpretationibus nominum invenimus, videtur dicere, Pro parturiente sive dolente. Quis autem in hoc sæculo parturiat et doleat, agnoscunt fideles, quia

[1] Sermo iste ad populum habitus est rogatu alicujus forsitan episcopi. — Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 515-516. — [3] Psal. LII, 1.

inde sunt. Christus hic parturit, Christus hic dolet; caput est sursum, membra deorsum. Neque enim non parturiens et dolens diceret : « Saule, Saule, quid me persequeris[1] ? » Quo persequente parturiebat, eum conversum parturire fecit. Namque et ipse postea illuminatus est, et illis quæ persequebatur membris insertus, eadem charitate prægnans dicebat : « Filioli mei, quos iterum parturio, do» nec Christus formetur in vobis[2]. » Pro membris igitur Christi, pro corpore ejus quod est Ecclesia[3], pro uno ipso homine, id est, pro ipsa unitate cujus caput sursum est, Psalmus iste cantatur. Gemit autem, et parturit, et dolet iste homo. Quare, vel inter quos, nisi quia accepit et cognovit a capite suo, dicente : « Abundabit iniquitas, et » refrigescet charitas multorum[4] ? » Si autem abundabit iniquitas, et refrigescet charitas multorum, quis remanebit qui parturiat? Sequitur : « Qui perseveraverit usque » in finem, hic salvus erit[5]. » Unde esset magnum perseverare, nisi inter molestias et tentationes et turbationes et scandala esset perseverandum ? Nemo enim jubetur bona tolerare. Sed pro isto quia dicitur, et quia pro isto cantatur, videamus quid sit. Pro isto increpantur hic homines, inter quos gemitur, inter quos doletur, et consolatio dolentis et parturientis in Psalmi fine depromitur et exprimitur. Qui sunt ergo inter quos parturimus et gemimus, si in corpore Christi sumus, si sub illo capite vivimus, si in membris ejus deputamur : qui sunt, audi.

II. « Dixit imprudens in corde suo; Non est Deus[6]. » Tale genus est hominum, inter quos dolet et gemit corpus Christi. Si tale hoc hominum genus est, non multos parturimus; quantum videtur occurrere cogitationibus nostris, perpauci sunt : et difficile est ut incurramus in homi-

[1] Act. IV, 4. — [2] Gal. IV, 19. — [3] Coloss. I, 24. — [4] Matth. XXIV, 12. — [5] Ibid. 13. — [6] Psal. LII, 1.

nem qui dicat « In corde suo : Non est Deus[1] : » tamen sic pauci sunt, ut inter multos timendo hoc dicere, in corde suo dicant, quia ore dicere non audent. Non ergo multum est quod jubemur tolerare, vix invenitur : rarum hominum genus est qui dicant « In corde suo : Non est » Deus. » An vero alio intellectu discussum, invenitur esse in pluribus, quod in paucis et raris et pene in nullis esse putabamus? Prodeant in medium qui male vivunt, inspiciamus facta flagitiosorum, facinorosorum sceleratorumque hominum, quorum magna turba est ; qui fovent quotidie peccata sua, qui factis in consuetudinem versis etiam verecundiam perdiderunt : hæc tanta hominum multitudo est, ut inter eos positum corpus Christi, vix audeat reprehendere, quod non cogitur admittere, et pro magno sibi putet servari integritatem innocentiæ, ne faciat quod culpare jam per consuetudinem, aut non audeat, aut si ausus fuerit, facilius erumpat reprehensio et reclamatio eorum qui male vivunt, quam vox libera eorum qui bene vivunt. Et isti tales sunt, ut dicant « In corde » suo, Non est Deus : » Tales convinco. Unde convinco? facta sua Deo placere arbitrantur. Non ergo ait, Aliqui dicunt; sed : « Dixit imprudens in corde suo : Non est Deus. » Qui usque adeo credunt esse Deum, ut eidem Deo arbitrentur placere quod faciunt. Atqui si intelligas prudens, quia « Imprudens dixit in corde suo : Non est Deus, » si advertas, si intelligas, si discutias qui putat Deo placere facta mala, non eum putat Deum. Si enim Deus est, justus est; si justus est, displicet ei injustitia, displicet iniquitas. Tu autem cum putas ei placere iniquitatem, negas Deum, Si enim Deus est cui displicet iniquitas, tibi autem non videtur Deus cui displicet iniquitas, non est autem Deus nisi cui displicet iniquitas, cum dicis in corde tuo : Favet

[1] Psal. XIII, 1.

Deus iniquitatibus meis, nihil aliud dicis quam : « Non » est Deus. »

III. Referamus nos et ad illum intellectum, qui et de ipso Christo Domino nostro, de ipso capite nostro occurrit. Ipse enim cum in forma servi appareret in terra [1], dixerunt qui eum crucifixerunt : « Non est Deus. » Quia Filius Dei erat, utique Deus erat. « Sed illi qui corrupti sunt » et abominabiles facti sunt, quid dixerunt? Non est Deus : » occidamus eum, non est Deus. » Habes vocem ipsorum in libro Sapientiæ [2] : sed primo illos vide corruptos, ut possint dicere « In corde suo : Non est Deus. » Præmisso enim versu : « Dixit imprudens in corde suo : Non est » Deus, » tanquam causæ quærerentur unde hoc possit dicere imprudens, subjecit : « Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in iniquitatibus suis [3]. » Audi illos corruptos. Dixerunt enim apud se non recte cogitantes : cœpit corruptio a mala fide [4], inde itur in turpes mores, inde in acerrimas iniquitates, gradus isti sunt. Quid enim apud se dixerunt cogitantes non recte? « Exiguum et cum » tædio est vita nostra [5]. » Ab hac mala fide sequitur illud quod et Apostolus dixit : Manducemus et bibamus, » cras enim moriemur [6]. » Ibi autem latius luxuria ipsa describitur : « Coronemus nos rosis, antequam marcescant, ubique relinquamus signa lætitiæ nostræ [7]. » Post illam descriptam latius luxuriam, quid sequitur? « Occidamus pauperem justum [8] : » hoc est ergo dicere : « Non » est Deus. » Lenia videbantur jamdudum loqui : « Coronemus nos rosis, antequam marcescant. » Quid delicatius, quid lenius? Sperares de hac lenitate cruces, gladios? Noli mirari, lenes sunt et radices spinarum; si quis eas contrectet, non pungitur : sed quo pungeris, inde nas-

[1] Philip. II, 7. — [2] Sap. II, 20. — [3] Psal. LII, 2. — [4] Sap. II, 1. — [5] Ibid. 2. — [6] I Cor. XV, 32. — [7] Sap. II, 8. — [8] Ibid. 20.

citur. « Corrupti ergo isti, et abominabiles facti sunt in » iniquitatibus suis. Dixit imprudens in corde suo : Non » est Deus. Si Filius Dei est, descendat de cruce[1]. » Ecce aperte dicere : « Non est Deus. »

IV. Sed quomodo inter illos gemit corpus Christi? Gemuerunt inter illos Apostoli qui tunc fuerunt, et Discipuli Christi : ad nos isti quid pertinent? quomodo inter hos nos parturimus? Adhuc sunt qui dicunt : Christus non est Deus. Hoc dicunt pagani qui remanserunt; hoc ipsum dicunt ipsi Judæi, qui ad testimonium confusionis suæ ubique diffusi sunt; hoc dicunt et hæretici multi. Namque et Ariani dixerunt : « Non est Deus : » Eunomiani dixerunt : « Non est Deus. » Huc accedit, fratres, quia et illi de quibus paulo ante dixi, qui male vivunt, nihil aliud dicunt quam : Non est Deus. Cum enim dicimus eis Christum venturum judicem ad judicium, quod dicunt Scripturæ quæ non fallunt : illi autem magis aurem præbentes serpenti suggerenti : « Non morte morieris[2], » quod dixerat in paradiso, contra veritatem Dei constituentis et dicentis : « Morte morieris[3]; » ita faciunt mala, ut dicant sibi : Veniet Christus, et dabit indulgentiam omnibus. Ita ergo mendax est ille qui dixit, quia separabit iniquos ad sinistram, separabit justos ad dexteram : justis dicet : « Ve» nite benedicti Patris mei, percipite regnum quod pa» ratum est vobis ab origine mundi : » iniquis dicet : « Ite » in ignem æternum qui paratus est diabolo et angelis » ejus[4]. » Quomodo ergo omnibus dabit indulgentiam? Quomodo neminem damnabit? Ergo mentitur? Hoc est dicere : « Non est Deus. » Vide ergo ne forte tu mentiaris. Tu enim homo es, ille Deus : Deus enim verax : « Omnis » autem homo mendax[5]. » Sed quid de istis, o corpus

[1] Matth. XXVII, 40. — [2] Gen. III, 4. — [3] Id. II, 17. — [4] Matth. XXV, 34 et 41. — [5] Psal. CXV, 11.

Christi? Separa te interim corde et vita, nec imiteris, nec assuescas, nec annuas, nec approbes : magis autem et redargue. Quid enim attendis ad istos qui hæc dicunt? « Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in iniquitatibus » suis : non est qui faciat bonum. »

V. « Dominus de cœlo prospexit super filios hominum, » ut videret si est intelligens aut requirens Deum[1]. » Quid est hoc? « Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt » isti omnes qui dicunt : Non est Deus? Et quid? hoc latebat Deum, tales esse factos? aut vero nobis eorum interior cogitatio aperiretur, nisi ab illo diceretur? Si ergo noverat, si sciebat, quid est hoc quod dictum est, quod « De cœlo » prospexit super filios hominum, ut videret si est intelligens aut requirens Deum? » Quærentis enim verba sunt, non scientis : Deus de cœlo prospexit super filios » hominum, ut videret si est intelligens aut requirens » Deum. » Et tanquam inveniret quod quæsivit inspiciendo, et de cœlo prospiciendo, dicit sententiam : « Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt : non est » qui faciat bonum, non est usque ad unum[2]. » Duæ quæstiones oriuntur aliquantum difficiles : Si enim respicit de cœlo Deus, ut videat si est intelligens aut requirens Deum ; subintrat cogitatio imprudenti, quia non omnia novit Deus. Hæc una quæstio est : quæ est altera? Si non est qui faciat bonum, non est usque ad unum, quis est ille qui parturit inter malos? Illa ergo sic solvitur quæstio, quia plerumque ita loquitur Scriptura, ut quod dono Dei creatura facit, Deus facere dicatur, ut, verbi gratia, cum misereris pauperis; quia dono Dei facis, Deus misereatur : cum cognoscis qui sis, quia illo allucente facis, si is es qui dicas : « Tu illuminabis lucernam meam, Domine Deus meus, illuminabis tenebras meas[3]; quod eo donante et fa-

[1] Psal. LII, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Id. XVII, 29.

ciente cognoveris, ille cognoscit. Nam unde est : « Tentat » vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligatis illum[1] ? » Quid est : « Ut sciat ? » Ut dono suo scire vos faciat. Sic ergo et hic : « Deus de cœlo prospexit super filios homi- » num, ut videret si est intelligens aut requirens Deum. » Adsit ipse, et donet nobis ut quod cor nostrum fecit concipere faciat et parere. Apostolus dicit : « Nos autem non » spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum qui ex » Deo est, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis[2]. » Hoc Spiritu ergo quo cognoscimus quæ a Deo donata sunt nobis, discernimus inter nos et eos quibus hæc donata non sunt, et ex nobis illos cognoscimus. Quia si nos aliquod bonum habere non potuisse intelligimus, nisi illo donante et largiente a quo sunt omnia bona ; simul videmus nihil tale posse habere eos quibus hæc Deus non donavit. Ista dignoscentia nobis ex Spiritu Dei est ; et eo quo videmus, hoc, Deus videt ; quia id Deus facit ut videamus. Hinc enim dictum est et illud : « Spiritus enim omnia scruta- » tur, etiam altitudinem Dei[3] : » non quia ille scrutatur qui novit omnia, sed quia tibi donatus est Spiritus, qui et te scrutari facit : et quod dono ipsius tu facis, ille facere dicitur ; quia sine illo tu non faceres : ergo Deus facere dicitur, cum tu facis. De dono Spiritus filiorum, quibus datus est Spiritus Dei, respiciunt « Super filios ho- » minum, ut videant si est intelligens aut requirens » Deum ? » Sed quia id dono Dei et spiritu Dei faciunt, Deus hoc facere dicitur ; velut prospicere et videre. Quare autem « de cœlo, » si hoc homines faciunt ? Quia dicit Apostolus : « Nostra autem conversatio in cœlis est[4]. » Unde enim hoc facis ut videas, unde prospicis ut intelligas ? nonne corde ? Si corde hoc facis, Christiane, vide si sursum cor habeas. Si sursum cor habes de cœlo in terram

[1] Deut. XIII, 3. — [2] I Cor. I, 12. — [3] Ibid. 10. — [4] Philip. III, 20.

prospicis. Et quia hoc dono Dei facis : « Deus de cœlo » prospicit super filios hominum. » Illa igitur quæstio pro modulo nostro sic soluta est.

VI. Quid est quod prospicientes agnoscimus? Quid est quod prospiciens Deus agnoscit? quid, quia hic donat, agnoscit? Audi quid : Quia « Omnes declinaverunt, simul » inutiles facti sunt : non est qui faciat bonum, non est » usque ad unum. » Quæ igitur illa alia quæstio est, nisi quam paulo ante commemoravi? Si « Non est qui faciat » bonum, non est usque ad unum, » nemo restat qui gemat inter malos. Expecta, inquit Dominus, noli cito ferre sententiam : donavi hominibus bene facere ; sed ex me, inquit, non ex se : ex se enim mali sunt : filii hominum sunt, quando male faciunt; quando bene, filii mei. Hoc enim facit Deus, ex filiis hominum filios Dei : quia ex Filio Dei fecit filium hominis. Videte quæ sit illa participatio : promissa est nobis participatio Divinitatis : mentitur qui promisit, si non est prior factus particeps mortalitatis. Filius enim Dei particeps mortalitatis effectus est, ut mortalis homo fiat particeps Divinitatis. Qui tibi promisit communicandum tecum bonum suum, prius tecum communicavit malum tuum : qui tibi promisit Divinitatem, ostendit in te charitatem. Ergo tolle quod homines filii Dei sunt, remanet quod filii hominum sunt : « Non est » qui faciat bonum, non est usque ad unum. »

VII. « Nonne scient omnes qui operantur iniquitatem, » qui devorant populum meum in cibo panis [1] ? Nonne » scient? » nonne illis ostendetur? Dic, minare, loquere ex parturiente et dolente. Populus enim tuus devoratur in cibo panis. Est ergo hic populus Dei qui devoratur. Certe « Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. » Respondetur ex illa regula. Sed iste populus qui devora-

[1] Psal. LII, 5.

tur, iste populus qui patitur malos, iste qui gemit et parturit inter malos, jam ex filiis hominum filii Dei facti sunt: ideo devoratur. Consilium enim inopis confudistis, quoniam Dominus spes ejus est[1]. Plerumque enim ut devoretur populus Dei, hoc ipsum in illo contemnitur, quia populus Dei est. Rapiam, inquit, et expoliem; si Christianus est, quid mihi facturus est? Loquitur pro illo, qui loquitur pro parturiente, et minatur devorantibus, dicens: « Nonne scient omnes, qui operantur iniquitatem? » Nam et ille qui videbat furem, et concurrebat cum eo, et cum adulteris portionem suam ponebat, sedens adversus fratrem suum, detrahebat, et adversus filium matris suæ ponebat scandalum: « Dixit in corde suo: Non est Deus. » Ideo hoc illi dicitur: « Hæc fecisti, et tacui: suspicatus » es iniquitatem, quod ero tui similis: » hoc est, non ero Deus, si ero tibi similis. Sed quid sequitur? « Arguam te, » et statuam te ante faciem tuam[2]. » Sic et hic: « Arguam » te, et statuam te ante faciem tuam. » Non vis modo nosse ut tibi displiceas, nosses ut plangas. Non enim non demonstraturus est Deus iniquis iniquitatem suam. Si non est demonstraturus, qui erunt qui dicturi sunt: « Quid » nobis profuit superbia, et divitiarum jactantia quid » contulit nobis[3]? Tunc ergo scient qui modo scire nolunt. « Nonne scient omnes qui operantur iniquitatem, » qui devorant populum meum in cibo panis? » Quid addidit, « In cibo panis? » Tanquam panem manducant populum meum. Cætera enim quæ manducamus, possumus modo illa, modo illa; non semper hoc olus, non semper hanc carnem, non semper hæc poma: semper autem panem. Quid est ergo, « Devorant populum meum » in cibo panis? Sine intermissione, sine cessatione devorant, « Qui devorant populum meum in cibo panis. »

[1] Psal. XIII, 6. — [2] Id. XLIX, 18-21. — [3] Sap. V, 8.

VIII. « Deum non invocaverunt[1]. » Consolatur gementem, et maxime ex commemoratione, ne imitando malos qui plerumque prosperantur, delectet fieri malum. Servatur tibi quod tibi promissum est : spes illorum præsens est, tua futura est ; sed illorum fluxa, tua certa ; illorum falsa, tua vera. Illi enim « Deum non invocaverunt. » Nonne quotidie tales rogant Deum? Non rogant Deum. Attendite, si possum hoc dicere adjuvante ipso Deo. Deus gratis se vult coli, gratis se vult diligi, hoc est, caste amari ; non propterea se amari, quia dat aliquid præter se, sed quia dat se. Qui ergo invocat Deum ut dives fiat, Deum non invocat : hoc enim invocat quod ad se vult venire. Quid enim est invocare, nisi vocare in se? In se ergo vocare, hoc dicitur invocare. Nam cum dicis : Deus, da mihi divitias : non vis ut ipse Deus ad te veniat, sed vis ut divitiæ veniant ad te. Quod vis ut ad te veniat, hoc invocas. Si autem Deum invocares, ipse ad te veniret, ipse esset divitiæ tuæ. Nunc autem vis habere arcam plenam, et inanem conscientiam : Deus non implet arcam, sed pectus. Quid tibi prosunt exteriores divitiæ, si te interior premit egestas? Ergo isti qui propter sæcularia commoda, qui propter terrena bona, qui propter vitam præsentem et terrenam felicitatem invocant Deum, non invocant Deum.

IX. Propterea quid de illis sequitur? « Ibi timuerunt » timore, ubi non erat timor[2]. » Numquid enim timor est, si quis perdat divitias? Non est tibi timor, et ibi timetur. Si quis autem perdat sapientiam, vere timor est; et ibi non timetur. Audi, dignosce, tales intellige : Commendatur nescio cui sacellus, non vult reddere, pro suo computat, non putat posse repeti, jam pro suo habebit, reddere detrectat. Videat quid timeat amittere, et quid

[1] Psal. LII, 6. — [2] Ibid.

nolit habere: in dubium veniunt pecunia et fides; quæ pretiosior est, ibi gravius damnum timendum est. Tu autem ut aurum teneas, fidem perdis: graviore damno perculeris, et tu de lucro lætatus es: ibi timuisti timore, ubi non erat timor: Redde pecuniam: parum dico, Redde; perde pecuniam, ne fidem perdas. Tu reddere pecuniam timuisti, et fidem perdere voluisti. Martyres non alienam tulerunt: sed etiam suam, fidem ne amitterent, contempserunt: et parum fuit perdere pecuniam, quando proscripti sunt; perdiderunt et animam suam, quando passi sunt: perdiderunt animam, ut in vitam æternam invenirent eam[1]. Ergo ibi timuerunt ubi timendum est. Illi vero qui Christum dixerunt: « Non est Deus, ibi timuerunt » ubi non erat timor. » Dixerunt enim: « Si dimiserimus » eum, venient Romani, et tollent nobis et locum et » regnum[2]. » O stultitia et imprudentia, dicens in corde suo: Non est Deus! Timuisti perdere terram, perdidisti cœlum: timuisti ne venirent Romani, et tollerent tibi locum et regnum; numquid tibi tollerent Deum? Quid ergo restat? quid, nisi ut fatearis, quia tenere voluisti, et tenendo male amisisti? Perdidisti enim et locum et gentem occidendo Christum. Maluistis enim Christum occidere, quam locum perdere; et perdidistis locum, et gentem, et Christum. Timendo occiderunt Christum: sed quare hoc? « Quoniam Deus dissipavit ossa hominibus placentium. » Volentes placere hominibus, timuerunt perdere locum. Christus autem ipse de quo dixerunt: Non est Deus, maluit displicere hominibus talibus, quales illi erant; filiis hominum, non filiis Dei maluit displicere. Inde dissipata sunt ossa eorum, illius ossa nemo confregit. « Confusi » sunt, quoniam Deus sprevit eos. » Revera, fratres, quantum ad illos attinet, magna illis accessit confusio. In

[1] Matth. x, 39. — [2] Joan. xi, 48.

quo loco crucifixerunt Dominum, quem ideo crucifixerunt, ne perderent et locum et regnum, non ibi sunt Judæi. « Deus ergo sprevit eos : » et tamen spernendo admonuit illos ut convertantur. Modo cognoscant Christum, et dicant : Deus est; quem dixerunt : Non est Deus. Redeant ad hæreditatem paternam, ad hæreditatem Abrahæ, Isaac et Jacob, possideant cum ipsis vitam æternam, etsi vitam temporalem amiserunt. Quare hoc? Quia ex filiis hominum facti sunt filii Dei. Nam quandiu manent et nolunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum : « Confusi sunt quoniam Deus sprevit eos. » Et tanquam ad ipsos conversus ait : « Quis dabit ex Sion sa-» lutare Israël? » O stulti, increpatis, insultatis, colaphizatis, sputis illinitis, spinis coronatis, in crucem erigitis : quem? « Quis dabit ex Sion salutare Israël? » Nonne ipse quem dixistis : Non est Deus? « In avertendo » Deus captivitatem populi sui[1]. » Non enim avertit captivitatem populi sui, nisi qui voluit inter vestras manus esse captivus. Sed qui hoc intelligent? « Exultabit Jacob, » et lætabitur Israël. » Vere Jacob et vere Israël, minor ille cui servivit major[2], ipse exultabit, quia ipse cognoscet.

[1] Psal. LII, 7. — [2] Gen. xxv, 33.

ENARRATIO

IN PSALMUM LIII.

Sermo ad populum.

I. Psalmi hujus titulus habet fructum prolixitatis suæ, si intelligatur : et quia Psalmus brevis est, compensemus in mora tituli, quod in Psalmo non immorabimur. Inde enim pendet omnis versus qui cantatur. Si quis itaque agnoscat quod in domus fronte præfixum est, securus intrabit; nec cum intraverit, errabit. Hoc enim in ipso poste prænotatum est, quomodo interius non erretur. Titulus ejus sic se habet : « In finem, in hymnis, intel- » lectus ipsi David, cum venerunt Ziphæi, et dixerunt « ad Saül : Nonne ecce David absconditus est apud nos[1]? » Quod Saül persecutor erat sancti viri David, optime novimus : quod figuram gerebat Saül temporalis regni, non ad vitam, sed ad mortem pertinentis, et hoc Vestræ Charitati nos commendasse meminimus[2]. Itemque quod ipse David figuram gerebat Christi, vel corporis Christi, et nosse debetis, et recolere qui jam nostis. Quid ergo Ziphæi ? Vicus quidam erat Ziph, cujus habitatores Ziphæi, in quorum regione se absconderat David, cum eum vellet Saül invenire et occidere. Isti ergo Ziphæi cum hoc cognovissent, prodiderunt eum regi persecutori, dicentes : « Nonne ecce David absconditus est apud nos[3]? » Nihil quidem profuit illis proditio eorum, et ipsi David nihil

[1] Psal. LIII, 1, 2. — [2] Supra in Enarrat. Psal. LI, 1, 2. — [3] 1 Reg. XXIII, 14-19.

obfuit. Namque animus eorum malignus demonstratus est : Saül vero nec post eorum proditionem potuit comprehendere David ; sed potius in ipsius regionis quadam spelunca, cum ejus manibus datus esset occidendus Saül, pepercit illi David, et quod habebat in potestate non fecit[1]. Ille autem quærebat facere quod in potestate non habuit. Ziphæi ergo viderint illi qui fuerint : quos nobis Psalmus ex illorum occasione intelligendos offerat, videamus.

II. Si quæramus ergo quid interpretentur Ziphæi, invenimus Florentes. Florentes ergo nescio qui inimici erant sancto David, florentes latenti. Inveniamus eos in genere humano, si Psalmum intelligere volumus. Inveniamus hic primo David latentem, et inveniemus ei adversarios florentes. Attende David latentem : « Mortui enim estis, » dicit Apostolus, membris Christi, et vita vestra abs» condita est cum Christo in Deo[1]. » Isti ergo latentes quando erunt florentes? « Cum Christus, inquit, appa» ruerit vita vestra, tunc et vos cum illo apparebitis in » gloria[2]. » Quando erunt isti florentes, tunc erunt illi Ziphæi arescentes. Cui namque flori illorum comparetur gloria, attendite : « Omnis caro fœnum, et omnis honor » carnis ut flos fœni. » Quis finis? « Fœnum aruit, et » flos decidit. » Ubi tunc erit David? Vide quid sequitur : « Verbum autem Domini manet in æternum[3]. » Illa ergo duo genera hominum sunt, quæ et distinguere debetis, et eorum alterum eligere. Quid enim tibi prodest nosse, si eligere piger es? Et quidem nunc eligendi potestas adjacet : veniet tempus quando tibi potestas deerit eligendi, cum jam Deus sententiam non differet judicandi. Qui sunt enim florentes isti Ziphæi, nisi corpus illud Doëch Idumæi, de quo jam locuti sumus Charitati Vestræ ante paucos

[1] I Reg. XXIV, 4-8. — [2] Coloss. III, 3, 4. — [3] Isaï. XL, 6-8.

dies[1] : de quo dictum est : « Ecce homo qui non posuit » Deum adjutorem suum, sed speravit in multitudine di- » vitiarum suarum, et prævaluit in vanitate sua[2]? » Isti sunt florentes filii sæculi, quos modo ex Evangelio audistis, quia in sua generatione astutiores sunt filiis lucis[3]. Etenim ipsi videntur prospicere in posterum, quo nesciunt utrum veniant. Audistis quid fecerit domino suo villicus ille faciens sibi bonum de re domini sui, et largiens debitoribus illius, ut cum amotus esset a villicatione, susciperetur ab eis. Et quamvis fraudem fecerit domino suo, tamen cor ejus laudavit dominus ejus, non attendens ad damnum suum, sed ad ejus ingenium. Quanto magis nos debemus, ipso Domino nostro Jesu Christo admonente, facere nobis amico de mammona iniquitatis[4]? Mammona enim divitiæ interpretantur. Nostræ autem divitiæ ibi sunt, ubi est domus nostra æterna in cœlis. Proinde pecuniam temporalem illi appellant divitias, qui nisi temporaliter florere non possunt, nec in æternum sibi ex his amicos facere volunt : quia veras divitias non noverunt. Has ergo divitias sola iniquitas putat, florens ad tempus ut fœnum. Hi sunt Ziphæi inimici David, florentes in sæculo.

III. Hos aliquando attendunt etiam filii lucis infirmi, et nutant eis pedes, cum viderint malos felicitate florere; et dicunt apud se ipsos : Quid mihi prodest innocentia? quid mihi confert quod Deo servio, quod mandata ejus custodio, quod neminem premo, nemini aliquid rapio, nulli noceo, quod possum præsto? Ecce hæc omnia facio, et florent illi, ego laboro. Quid enim? Et tu Ziphæus velles esse? Florent in sæculo, arescent in judicio, et post ariditatem in ignem æternum mittentur : hoc velles et tu?

[1] In Enarratione Psal. LI. — [2] Psal. LI, 9. — [3] Luc. XVI, 8. — [4] Ibid. 9.

Ignoras quid tibi promiserit, qui ad te venit, quid in se ipso hic ostenderit? Si flos Ziphæorum appetendus esset, ipse Dominus tuus nonne et in hoc sæculo floruisset? Aut vero deerat illi hic posse florere? Sed hic maluit inter Ziphæos latere, et dicere Pontio Pilato interroganti, tanquam et ipsi flori Ziphæorum, et suspecto de regno ejus : « Reg» num meum non est de hoc mundo[1]. » Ergo hic latebat : et omnes boni latent hic, quia bonum eorum intus est, absconditum est, in corde est, ubi fides, ubi charitas, ubi spes, ubi thesaurus illorum. Numquid hæc bona apparent in sæculo? Et hæc bona latent, et horum bonorum merces latet. At vero dignitas sæculi quomodo alba est? Nitet ad tempus : numquid semper nitebit? Herba est hyemalis, usque ad æstatem viret. Non ergo fiat in animo, quod in alio Psalmo invenimus. Confitetur enim quidam prope se cecidisse nutantem, et labasse gressus suos ambulantes in via Dei, dum aspiceret florem quemdam felicitatemque iniquorum : et posteaquam cognovit quid iniquis in finem servaret Deus, et quid justis laborantibus promitteret, qui fallere non potest, agens gratias de hac cognitione, ait : « Quam bonus Deus Israël rectis corde! » Quare hoc dicis? « Mei autem, inquit, pene commoti sunt » pedes. » Unde? « Quia zelavi in peccatoribus, pacem » peccatorum intuens. » Confirmati sunt autem gressus ejus, posteaquam intellexit in novissima. Quod enim in eodem Psalmo paulo post dicit : « Hoc labor est ante me : » id est, magna mihi quæstio surrexit in corde, quare homines male faciunt, et in sæculo florent; multi autem bene agunt, et in hac terra laborant. Quæstio ergo ista cum magna esset ante oculos meos, et laboriosa ad investigandum : « Labor est, inquit, ante me, donec introeam » in sanctuarium Dei, et intelligam in novissima. Quæ

[1] Joan. XVIII, 36.

» sunt ista novissima[1]? » Quæ, nisi quæ scimus jam in Evangelio prænuntiata? « Cum enim venerit Filius homi» nis, congregabuntur ante eum omnes gentes; et sepa» rabit eos, sicut pastor segregat oves ab hœdis, oves » ponet ad dexteram, hœdos ad sinistram[2]. » Ecce jam illi Ziphæi separabuntur : flamma sequitur separationem. Ubi est flos eorum qui jam ad sinistram stabunt? Nonne tunc ingemiscent: Nonne tunc sera pœnitentia torquebuntur, et dicent : « Quid nobis profuit superbia, et divitia» rum jactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia » illa tanquam umbra[3]. » O Ziphæi ad sinistram stantes, sero pœnitet vos in umbra floruisse. Quare David, quem prodebatis inter vos latere, non agnoscebatis? Tunc enim si corrigeremini, dolor iste infructuosus non esset. Est enim dolor fructuosus, est infructuosus : fructuosus dolor nunc est cum te accusas, cum in te reprehendis malos mores tuos, cum reprehensos persequeris, persecutos excludis, illisque exclusis mutaris, exuens te veterem hominem et induens novum, eligens potius Christi opprobrium quam florem Ziphæorum. Porro si tibi contigerit habenti in occulto bonum tuum et latenti inter Ziphæos, habenti etiam in occulto promissionem mercedis tuæ, aliqua sublimitas sæculi, noli extolli : nam si elatus ex illa fueris, cades in florem Ziphæorum. Sic enim mulier quædam sancta Esther in illo tunc populo Judæorum, cum esset uxor regis alienigenæ, ventum est ad periculum civium, ut deprecaretur regem pro civibus suis; cœpit orare, et in ipsa oratione confessa est illa omnia insignia regalia sic sibi esse velut pannum menstruatæ[4]. Si hæc mulieres possunt, viri non possunt? Et si hæc potuit mulier Judæa, non poterit Ecclesia christiana? Hoc ergo dixerim Chari-

[1] Psal. LXXII, 1-17. — [2] Matth. XXV, 31-33. — [3] Sap. V, 8, 9. — [4] Esther XIV, 16.

tati Vestræ : « Divitiæ si affluant, ne apponatis cor[1]. » Abundent licet, et sequatur te prosperitatis sæculi, tu mari noli credere, nec ridenti. Divitiæ si affluant, si abundent, calca eas, et suspendere ex Deo tuo. Cum enim eas subter te habueris, et ex illo pependeris, cum fuerint subtractæ non cades. Ne forte per malam cogitationem minimeque christianam fiat in te quod dicitur in alio Psalmo, commemorato flore Ziphæorum istorum : « Nimis, inquit, » profundæ factæ sunt cogitationes tuæ. » Dico dicitur : « Nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ : vir imprudens non cognoscet, et stultus non intelliget hæc. » Quid non intelliget? « Cum exorientur peccatores sicut fœnum, » et prospexerint omnes qui operantur iniquitatem, ut intereant in sæculum sæculi[2]. » Delectavit eos flos malorum : dixerunt apud se : Ecce mali florent, puto malos amat Deus : et delectati temporali flore iniquorum, conversi sunt ad iniquitatem, ut interirent. Non ad tempus sicut illi florent, sed in sæculum sæculi. Unde hoc? « Quia » vir imprudens non cognoscet, et stultus non intelliget » hæc, » non intrans in sanctuarium Dei, ut intelligat in novissima. Et quia difficilis est aliquantulum intellectus hic, inde cœpit Psalmus iste, ut David lateret inter Ziphæos, nec delectaretur flore Ziphæorum; sed eligeret potius inter illos humilitatem, ut haberet apud Deum absconditam claritatem. Quid ergo ei tribuitur in hoc titulo? « In finem, in hymnis : » hoc est, in laudibus. Quibus laudibus? « Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut » Domino placuit, ita factum est : sit nomen Domini benedictum[3]. » Quasi aruisse videbatur, perdita omni substantia? Absit. Folia ceciderant, radix vivebat. Ergo, « In finem, in hymnis. » Quid? « Intellectus ipsi David. » Intellectus, » contra illud : « Vir imprudens non cog-

[1] Psal. LXI, 11. — [2] Id. XCI, 6-8. — [3] Job. I, 21.

» noscet, et stultus non intelliget hæc. Intellectus ipsi David, cum venerunt Ziphæi, et dixerunt ad Saül : Nonne » ecce David absconditus est apud nos[1]. » Et sit absconditus apud vos, dummodo non floreat sicut vos. Audi ergo vocem ejus.

IV. « Deus in nomine tuo salvum me fac, et in virtute » tua judica me[2]. » Hoc dicat Ecclesia latens inter Ziphæos. Hoc dicat corpus christianum habens in occulto bonum morum suorum, sperans de occulto mercedem meritorum suorum, hoc dicat : « Deus in nomine tuo salvum me fac, et in virtute tua judica me. » Venisti, o Christe, humilis apparuisti, contemptus es, flagellatus es, crucifixus es, occisus es : sed tertio die resurrexisti, quadragesimo die in cœlum ascendisti, sedes ad dexteram Patris, et nemo videt : Spiritum tuum inde misisti, quem acceperunt digni; impleti amore tuo laudem ipsius humilitatis tuæ per mundum gentesque prædicaverunt : nomen tuum video excellere in genere humano, sed tamen infirmus nobis prædicatus es. Neque enim et ille Doctor Gentium dixit aliquid inter nos se scire, nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum[3], ut ejus eligeremus opprobrium, magis quam gloriam florentium Ziphæorum. Verumtamen de illo quid ait? « Et si mortuus est ex infirmitate, sed » vivit ex virtute Dei[4]. » Venit ergo ut moreretur ex infirmitate, venturus est ut judicet in virtute Dei : sed per infirmitatem crucis clarificatum est nomen ejus. Quisquis non crediderit in nomen clarificatum per infirmitatem, expavescet ad judicem cum venerit in virtute. Ne autem quondam ille infirmus, cum venerit fortis, ventilabro illo ad sinistram nos mittat, salvet nos in nomine suo, et judicet nos in virtute sua. Quis enim hoc tam temerarius

[1] Psal. LIII, 2, et I Reg. XXIII, 19. — [2] Ibid. 3. — [3] I Cor. II, 2. — [4] 2 Cor. XIII, 4.

optaverit, ut dicat Deo, « Judica me? » Nonne pro maledicto dici solet hominibus : Judicet te Deus? Ita plane est maledictum, si judicat te in virtute sua; sed si non te salvaverit in nomine suo : cum vero in nomine præcedente salvaverit te, salubriter in virtute consequente judicabit. Securus esto : judicium illud non tibi erit punitio, sed discretio. Nam et in quodam Psalmo ita dicitur : « Judica » me Deus, et discerne causam meam de gente non » sancta[1]. » Quid est, « Judica me? » Discerne me a Ziphæis inter quos lateo, pertuli eorum florem, jam veniat et flos meus. Et illorum quidem flos fuit temporalis, et arescente fœno decidit : flos autem meus quis erit? « Plantati in domo Domini, in atriis domus Dei nostri flore- » bunt[2]. » Remanet ergo et nobis flos, sed qui non cadat, sicut folium plantati illius ligni juxta aquas, de quo dictum est : « Et folium ejus non decidet[3]. Deus, ergo in » nomine tuo salvum me fac, et in virtute tua judica me. »

V. « Deus, exaudi orationem meam, auribus percipe » verba oris mei[4]. » Perveniant ad aures tuas verba oris mei, quia non florem Ziphæorum a te desidero. « Auri- » bus percipe verba oris meis. » Tu percipe. Nam Ziphæis etsi sonet oratio mea, non audiunt, quia non intelligunt. Temporalibus quippe gaudent, bona æterna desiderare non norunt. Ad te perveniat oratio mea, ex desiderio æternorum tuorum beneficiorum excussa et jaculata ad aures tuas emitto eam, adjuva eam ut perveniat, ne deficiat in itinere medio, et quasi collapsa corruat. Sed etsi non mihi eveniunt modo bona quæ postulo, securus sum tamen quia postea venient. Nam et in delictis dicitur quidam rogasse Deum, et non exauditus bono suo. Desideria enim sæcularia incitaverant illum ad orandum, et in tribulationibus temporalibus positus optaverat ut transirent

[1] Psal. XLII, 1. — [2] Id. XCI, 14. — [3] Id. I, 3. — [4] Id. LIII, 4.

tribulationes temporales, et rediret flos fœni; et ait : « Deus meus, Deus meus, utquid me dereliquisti? Vox » ipsa Christi est, sed pro membris suis. Verba, inquit, » delictorum meorum, clamavi ad te per diem, nec ex» audisti; et nocte, et non ad insipientiam mihi[1] : » id est, et nocte clamavi, et non exaudisti; et tamen hoc ipsum quod non exaudisti, non ad insipientiam mihi non exaudisti, sed magis ad sapientiam non exaudisti, ut intelligerem quid a te petere deberem. Ea enim petebam quæ malo meo fortassis acciperem. Petis divitias, o homo, quanti sunt eversi per divitias suas! Unde scis utrum tibi sint profuturæ divitiæ? Nonne multi pauperes tutius latebant, divites facti, mox ut lucere cœperunt, præda fortioribus fuerunt? Quanto melius laterent, quanto melius nescirentur, qui cœperunt quæri, non propter quod erant, sed propter quod habebant! In his ergo temporalibus, fratres, admonemus vos et exhortamur in Domino, ut non petatis aliquid quasi fixum, sed quod vobis Deus expedire scit. Quid enim vobis expediat, omnino nescitis. Aliquando quod putatis prodesse, obest; et quod putatis obesse, hoc prodest. Ægri enim estis, nolite medico dictare quæ vobis medicamenta velit apponere. Si doctor Gentium Paulus apostolus dicit : « Quid enim oremus si» cut oportet, nescimus[2] : » quanto magis nos? Qui tamen cum sibi videretur ipse prudenter orare, ut ab eo auferretur stimulus carnis, angelus Satanæ, qui eum colaphizabat, ne in magnitudine revelationum extolleretur, quid audivit a Domino? Numquid factum est quod volebat? Non ut fieret quod expediebat. Quid ergo audivit a Domino? « Ter, inquit, rogavi Dominum, ut auferret » eum a me, et dixit mihi : Sufficit tibi gratia mea : nam » virtus in infirmitate perficitur[3]. » Ego medicamentum

[1] Psal. xxi, 2, 3. — [2] Rom. viii, 26. — [3] I Cor. xii, 7-9.

ad vulnus posui : quando posuerim novi, quando auferendum sit novi. Non recedat ægrotus a manibus medici, non det consilium medico. Ita sunt ista omnia temporalia. Tribulationes sunt; si bene colis Deum, noveris quia novit quid cuique expediat : prosperitates sunt ; magis cave, ne ipsæ corrumpant animum tuum, ut ab eo qui hæc dedit recedat. Ergo iste intelligens quid ait? « Deus, » exaudi orationem meam, auribus percipe verba oris » mei. »

VI. « Quoniam alieni insurrexerunt adversum me[1]. » Qui alieni? Nonne ipse David Judæus erat de tribu Juda? Ipse autem locus Ziph ad tribum Juda pertinebat, Judæorum erat. Quomodo ergo alieni? Non civitate, non tribu, non cognatione, sed flore. Nam vis nosse alienos istos? In alio Psalmo filii alieni dicti sunt, « Quorum os » locutum est vanitatem, et dextera eorum dextera ini» quitatis. » Et enumerat florem Ziphæorum. « Quorum » filii eorum velut novellæ constabilitæ in juventute sua : » filiæ eorum compositæ et ornatæ, sicut similitudo tem» pli : cellaria eorum plena, eructantia ex hoc in hoc : » oves eorum fœcundæ, multiplicantes in exitibus suis; » boves eorum crassi : non est ruina sepis, nec exitus, » neque clamor in plateis eorum. » Sed vide Ziphæos, vide ad tempus florentes. « Beatum dixerunt populum cui » hæc sunt. » Merito filii alieni. Tu quid latens inter Ziphæos? « Beatus populus cujus Dominus Deus ipsius[2]. » Ex hoc affectu hæc oratio mittitur ad aures Domini, cum dicitur : « Auribus percipe verba oris mei : quoniam alieni » insurrexerunt adversum me. »

VII. « Et potentes quæsierunt animam meam[3]. » Novo enim modo, fratres mei, volunt perdere genus sanctorum et ab hujus sæculi spe abstinentium omnes qui spem

[1] Psal. LIII, 5. — [2] Id. CXLIII, 7-15. — [3] Id. LIII, 5.

habent in isto sæculo. Certe concreti sunt, certe simul vivunt. Vehementer sibi adversa sunt ista duo genera : unum eorum qui non ponunt spem nisi in rebus sæcularibus et temporali felicitate, et alterum eorum qui spem suam in Domino Deo suo firmiter ponunt. Et cum concordes sunt isti Ziphæi, noli multum credere concordiæ eorum : tentationes desunt ; ubi venerit aliqua tentatio, ut arguatur aliquis pro flore sæculi, non tibi dico offendet episcopo, sed nec ad ipsam Ecclesiam accedere vult, ne cadat aliquid fœni. Quare ista dixi, fratres ? Quia modo libenter auditis omnes in nomine Christi, et quemadmodum intelligitis, ita exclamatis ad verbum ; non utique acclamaretis, nisi intelligeretis. Intellectus iste vester fructuosus esse debet. Utrum autem fructuosus sit, tentatio interrogat, ne subito cum dicimini nostri, per tentationem inveniamini alieni, et dicatur : « Alieni insur-» rexerunt adversum me, et potentes quæsierunt animam » meam. » Ne dicatur quod sequitur, « Non proposue-» runt Deum ante conspectum suum. » Quando enim ponet ante conspectum suum Deum, ante cujus conspectum non est nisi sæculum ? Quomodo sit nummus super nummum, quomodo augeantur greges, quomodo impleantur apothecæ, quomodo dicatur animæ : Habes multa bona, jucundare, epulare, satiare. Numquid ponit ante conspectum suum illum qui sic glorianti et ita flore Ziphæorum nitenti dicit : « Stulte, hoc est, non intelligens, vir » imprudens, hac nocte auferetur anima tua ; hæc omnia » quæ præparasti cujus erunt[1] ? Non proposuerunt Deum » ante conspectum suum. »

VIII. « Ecce enim Deus adjuvat me[2]. » Et ipsi nesciunt inter quos lateo. Si autem et ipsi ponerent Deum ante conspectum suum, invenirent quemadmodum me adjuvat

[1] Luc. XII, 20. — [2] Psal. LIII, 6.

Deus. Omnes enim sancti adjuvantur a Deo, sed intus ubi nemo videt. Quomodo enim magna est pœna impiorum conscientia, sic magnum gaudium piorum ipsa conscientia. « Nam gloria nostra hæc est, ait Apostolus, testimo- » nium conscientiæ nostræ[1]. » In hac gloriatur iste intus, non in flore Ziphæorum foris, qui modo ait : « Ecce enim » Deus adjuvat me. » Prorsus quamvis longe futura sint quæ promittit, hodie mihi dulce et præsens est adjutorium; hodie in cordis mei gaudio invenio quia sine causa dicunt quidam : « Quis ostendit nobis bona? Signatum » est enim super nos lumen vultus tui, Domine, dedisti » jucunditatem in cor meum[2]. » Non in vineam meam, non in gregem meum, non in cuppam meam, non in mensam meam, sed in cor meum. « Ecce enim Deus ad- » juvat me. » Quomodo te adjuvat? « Et Dominus sus- » ceptor est animæ meæ. »

IX. « Averte mala inimicis meis. » Sic quomodo virent, sic quomodo florent, igni servantur. « In virtute tua dis- » perde illos[3]. » Puta quia florent modo, puta quia exoriuntur sicut fœnum : tu noli esse vir imprudens et stultus, ut hæc attendendo intereas in sæculum sæculi[4]. « Averte enim mala inimicis meis. » Nam si tu fueris in corpore ipsius David, in virtute sua disperdet illos. Isti florent felicitate sæculi, pereunt in virtute Dei. Non quomodo florent, sic pereunt : florent enim ad tempus, pereunt in æternum : florent falsis bonis, pereunt veris tormentis. « In virtute tua disperde illos : » quos in infirmitate tua tolerasti.

X. « Voluntarie sacrificabo tibi[5]. » Quis hoc bonum cordis vel intelligere potest alio dicente, si non in se ipso gustarit? Quid est, « Voluntarie sacrificabo tibi? » Di-

[1] 2 Cor. I, 12. — [2] Psal. IV, 6, 7. — [3] Id. LIII, 7. — [4] Id. XCI, 7, 8. — [5] Id. LIII, 8.

cam tamen, capiat qui potest, quomodo potest: credat qui non potest, et oret ut possit. Numquid tamen istum versum ita præterire debemus, ut eum vobis non commendemus? Dico Charitati Vestræ, invitat me satis amor ipsius aliquid de illo loqui; et gratias ago Deo quod intente auditis. Si autem vos fastidientes audire conspicerem, invitus ab hoc versu silerem, et tamen in corde meo, quantum Dominus dignaretur concedere, non silerem. Veniat ergo in linguam quod corde conceptum est; promatur voce quod mente servatur: dicamus ut possumus, quid sit, « Voluntarie sacrificabo tibi. » Quod enim sacrificium hic accipiam, fratres? aut quid digne offeram Domino pro misericordia ejus? Victimas quæram de grege ovium, arietem eligam, taurum aliquem in armentis prospiciam, thura certe de terra Sabæorum afferam? Quid faciam? Quid offeram, nisi quod ait, « Sacrificium lau- » dis honorificabit me[1]? » Quare ergo, « Voluntarie? » Quia gratis amo quod laudo. Laudo Deum, et in ipsa laude gaudeo: ipsius laude gaudeo, quo laudato non erubesco. Non enim quemadmodum laudatur ab studiosis theatricarum nugarum vel auriga, vel venator, vel quilibet histrio, et a laudatoribus suis invitantur alii laudatores, exhortantur ut pariter clament; et cum omnes clamaverint, plerumque illo victo omnes erubescunt. Non ita est Deus noster: laudetur voluntate, ametur charitate; gratuitum sit quod amatur, et quod laudatur. Quid est gratuitum? Ipse propter se, non propter aliud. Si enim laudas Deum ut det tibi aliquid aliud, jam non gratis amas Deum. Erubesceres, si te uxor tua propter divitias amaret; et forte si tibi paupertas accideret, de adulterio cogitaret. Cum ergo te a conjuge gratis amari velis, tu Deum propter aliud amabis? Quod præmium accepturus es a Deo, o avare?

[1] Psal. XLIX, 23.

Non tibi terram, sed se ipsum servat, qui fecit cœlum et terram. « Voluntarie sacrificabo tibi : » noli ex necessitate. Si enim propter aliud laudas Deum, ex necessitate laudas. Si adesset tibi quod amas, non laudares Deum. Vide quid dicam : Laudas Deum, verbi gratia, ut tibi det amplam pecuniam : si haberes aliunde amplam pecuniam, non a Deo, numquid laudares Deum? Si ergo propter pecuniam laudas Deum, non voluntarie sacrificas Deo, sed ex necessitate sacrificas : quia præter illum nescio quid aliud amas. Inde dictum est : « Voluntarie sacrificabo » tibi. » Contemne omnia, ipsum attende. Et hæc quæ dedit, propter dantem bona sunt. Nam dat prorsus, dat ista temporalia ; et quibusdam bono eorum, quibusdam malo eorum, secundum altitudinem et profunditatem judiciorum suorum. In quorum judiciorum abysso expavit Apostolus, dicens : « O altitudo divitiarum sapientiæ et » scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus, et » investigabiles viæ ipsius! Quis enim investigabit vias ejus, » aut quis comprehendet consilia ejus[1]? » Novit quando det, cui det ; quando auferat, et cui auferat. Pete tu in hoc tempore quod tibi prosit in posterum, pete quod te adjuvet in æternum. Ipsum autem gratis dilige : quia melius ab eo non invenis quod det quam se ipsum ; aut si invenis melius, hoc pete. « Voluntarie sacrificabo tibi. » Quare « Voluntarie? » Quia gratis. Quid est, gratis? « Et » confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est : » ob nihil aliud, nisi quia bonum est. Numquid ait : Confitebor nomini tuo, Domine, quia das mihi fructuosa prædia, quia das mihi aurum et argentum, quia das mihi latas divitias, amplam pecuniam, excellentissimam dignitatem? Non. Sed quid? « Quoniam bonum est. » Melius nihil in-

[1] Rom. xi, 33, 34.

venio quam nomen tuum : Ideo, « Confitebor nomini tuo, » Domine, quia bonum est. »

XI. « Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me[1]. » Ideo intellexi quia bonum est nomen tuum : nam si hoc possem ante tribulationes agnoscere, forte mihi necessariæ non fuissent. Sed adhibita est tribulatio ad admonitionem, admonitio facta est ad tuam laudationem. Non enim intelligerem ubi essem, nisi de infirmitate mea admonitus essem. Ex omnibus ergo tribulationibus eripuisti me. « Et super inimicos meos respexit oculus meus : » super illos Ziphæos respexit oculus meus. Florem quippe illorum transii altitudine cordis, ad te perveni, et inde respexi super illos, et vidi quia omnis caro fœnum, et omnis claritas hominis sicut flos fœni[2] : sicut quodam loco item dicitur : « Vidi impium superexaltari et elevari sicut » cedros Libani : transii, et ecce non erat[3]. » Quare, « Non erat? » Quia transisti. Quid est, quia transisti? Quia non sine causa, Sursum cor, audisti, quia non in terra ubi putresceres remansisti, quia levasti animam tuam ad Deum, et transcendisti cedros Libani, et de illa celsitudine attendisti : « Et ecce non erat, et quæsisti » eum, et non est inventus locus ejus[4]. » Jam labor non est ante te; quia intrasti in sanctuarium Dei, et intellexisti in novissima[5]. Sic et hic ita concludit : « Et super inimi» cos meos respexit oculus meus. » Hoc agite ergo, fratres cum animis vestris, erigite corda vestra, expolite aciem mentis vestræ, discite gratis diligere Deum, discite præsens contemnere sæculum, discite voluntarie sacrificare hostiam laudis; ut transcendentes florem fœni, respiciatis super inimicos vestros.

[1] Psal. LIII, 9. — [2] Isaï. XL, 6. — [3] Psal. XXXVI, 35. — [4] Ibid. 36. — [5] Id. LXXII, 16, 17.

ENARRATIO

IN PSALMUM LIV.

Sermo ad plebem[1].

I. Psalmi hujus titulus est[2] : « In finem, in hymnis, in- » tellectus ipsi David[3]. » Qui sit finis commemoramus breviter, quia nostis. « Finis enim Legis Christus est, ad » justitiam omni credenti[4]. » Intentio ergo dirigatur in finem, dirigatur in Christum. Quare finis dicitur? Quoniam quidquid agimus, ad illum referimus ; et cum ad eum pervenerimus, ultra quod quæramus non habebimus. Dicitur enim finis qui consumit, dicitur finis qui perficit. Aliter quippe intelligimus cum audimus : Finitus est cibus qui manducabatur ; et aliter intelligimus cum audimus : Finita est vestis quæ texebatur : in utroque audimus : Finitum est ; sed cibus ut jam non esset, vestis ut perfecta esset. Finis ergo noster perfectio nostra esse debet, perfectio nostra Christus. In illo enim perficimur, quia ipsius capitis membra sumus. Et dictus est finis Legis, quia sine illo nemo perficit Legem. Cum ergo auditis in Psalmis, « In finem : (multi enim Psalmi ita superscripti sunt :) non sit vestra cogitatio in consumptionem, sed in consummationem.

II. « In hymnis : » in laudibus. Sive enim tribulemur et angustemur, sive lætemur et exultemus, ille laudandus

[1] In isto Sermone ad plebem dicit Augustinus de tolerandis malis disputatque contra Donatistas. — [2] Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 515-518. — [3] Psal. LIV, 1. — [4] Rom. X, 4.

est, qui et in tribulationibus erudit, et in lætitia consolatur. Laus enim Dei a corde et ore Christiani recedere non debet, non ut laudet in prosperis, et maledicat in adversis; sed quemadmodum Psalmus ille præscribit, « Benedicam » Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore » meo[1]. » Gaudes, agnosce patrem blandientem : tribularis, agnosce patrem emendantem. Sive blandiatur, sive emendet, eum erudit cui parat hæreditatem.

III. Quid est ergo, « Intellectus ipsi David? » Erat quidem David, ut novimus, propheta sanctus, rex Israël, filius Jesse[2] : sed quia ex ejus semine venit ad salutem nostram secundum carnem Dominus Jesus Christus[3], sæpe isto nomine ille figuratur, et David pro Christo in figura ponitur, propter originem carnis ipsius. Nam secundum aliquid filius est David, secundum aliquid Dominus est David; filius David secundum carnem, Dominus David secundum divinitatem. Si enim per ipsum facta sunt omnia[4], per ipsum et ipse David factus est, ex cujus semine venit ad homines. Proinde cum interrogasset Dominus Judæos, cujus filium Christum esse dicerent; « Responderunt, David. » Vidit eos remansisse in carne, et amisisse divinitatem; et corrigit eos quæstione proposita : « Quomodo ergo ipse David in Spiritu dicit eum Domi» num : Dixit Dominus Domino meo : Sede ad dexteram » meam, quoadusque ponam inimicos tuos sub pedibus » tuis? Si ergo ille in Spiritu Dominum eum dicit, quo» modo filius ejus est[5]? » Quæstionem proposuit, non filium negavit. Audistis Dominum, dicite quomodo filius sit : audistis filium, dicite quomodo Dominus sit. Hanc quæstionem solvit fides catholica. Quomodo Dominus? « Quia » in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum,

[1] Psal. XXXIII, 1. — [2] 1 Reg. XVI, 18. — [3] Rom. I, 3. — [4] Joan. I, 3. — [5] Matth. XXII, 42-45 ex Psal. CIX, 1.

» et Deus erat Verbum. » Quomodo filius? « Quia Ver- » bum caro factum est, et habitavit in nobis[1]. » Quia ergo David in figura Christus est, Christus autem, ut sæpe commemoravimus Charitatem Vestram, et caput et corpus est, nec nos a Christo alienos dicere debemus, cujus membra sumus, nec nos quasi alterum computare; « Quia » erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum » est, ait Apostolus, ego autem dico in Christo et in Ec- » clesia[2]. » Quia ergo totus Christus caput et corpus est : cum audimus, « Intellectus ipsi David, » intelligamus et nos in David. Intelligant membra Christi, et in membris suis intelligat Christus, et membra Christi intelligant in Christo : quia caput et membra unus Christus. Caput in cœlo erat, et dicebat : « Quid me persequeris[3]? » Nos cum illo in cœlo per spem, ipse nobiscum in terra per charitatem. Ergo, « Intellectus ipsi David. » Admoneamur cum audimus, et intelligat Ecclesia : pertinet enim ad nos magna cura intelligendi, in quo malo nunc sumus, et de quo malo ut liberemur, optamus, reminiscentes Orationis dominicæ, ubi in fine dicimus : « Libera nos a malo[4]. » Inter multas ergo tribulationes hujus sæculi, plangit aliquid Psalmus iste de intellectu. Ille cum isto non plorat, qui non habet intellectum. Porro autem, charissimi, meminisse debemus ad imaginem Dei nos esse factos, nec alibi quam in ipso intellectu. Nam in multis rebus a bestiis superamur : ubi autem homo ad imaginem Dei factum se novit[5], ibi aliquid in se agnoscit amplius esse quam datum est pecoribus. Consideratis vero omnibus rebus quas habet homo, invenit se eo proprie discretum a pecore, quod ipse habeat intellectum. Unde quosdam contemnentes in se quod proprium et præcipuum a Condi-

[1] Joan. I, 1 et 14. — [2] Gen. II, 24, et Ephes. V, 31, 32. — [3] Act. IX, 4. — [4] Matth. VI, 13. — [5] Gen. I, 26.

tore acceperunt; increpat ipse Conditor dicens : « Nolite » fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus[1]. » Et alio loco dicit : « Homo in honore positus. » In quo honore, nisi quia factus ad imaginem Dei? Ergo, « In » honore positus non intellexit, ait, comparatus est ju- » mentis insensatis, et similis factus est illis[2]. » Agnoscamus ergo honorem nostrum, et intelligamus. Si intelligimus, videmus non esse istam regionem gaudendi, sed gemendi; non jam exultandi, sed adhuc plangendi. Sed etsi exultatio quædam habitat in cordibus nostris, nondum est in re, sed in spe. Ex promisso lætamur, quia scimus non nos fallere promittentem. Verum quod attinet ad præsens tempus, in quo malo, in quibus angustiis simus audite; et si viam istam tenetis, quod auditis in vobis agnoscite. Quisquis enim nondum tenet iter pietatis, miratur quia talia gemunt membra David, non enim videt in se ista. Quandiu et in se ista non videt, nondum est ibi : non sentit quod corpus sentit; quia præter corpus est : incorporetur, et sentiet. Dicat ergo et audiamus, audiamus et dicamus :

IV. « Exaudi, Deus, deprecationem meam, et ne despe- » xeris precem meam : intende mihi, et exaudi me[3]. » Satagentis, solliciti, in tribulatione positi, verba sunt ista. Orat multa patiens, de malo liberari desiderans : superest ut audiamus in quo malo sit; et cum dicere cœperit, agnoscamus ibi nos esse, ut communicata tribulatione, conjungamus orationem. « Contristatus sum in » exercitatione mea, et conturbatus sum. » Ubi contristatus, ubi conturbatus? « In exercitatione mea, » inquit. Homines malos quos patitur, commemoraturus est, eamdemque passionem malorum hominum exercitationem suam dixit. Ne putetis gratis esse malos in hoc mundo,

[1] Psal. XXXI, 9. — [2] Id. XLVIII, 21. — [3] Id. LIV, 2, 3.

et nihil boni de illis agere Deum. Omnis malus aut ideo vivit ut corrigatur, aut ideo vivit ut per illum bonus exerceatur. Utinam ergo qui nos modo exercent, convertantur, et nobiscum exerceantur : tamen quandiu ita sunt ut exerceant, non eos oderimus : quia in eo quod malus est quis eorum, utrum usque in finem perseveraturus sit, ignoramus; et plerumque cum tibi videris odisse inimicum, fratrem odisti, et nescis. Diabolus et angeli ejus in Scripturis sanctis manifestati sunt nobis, quod ad ignem æternum sint destinati. Ipsorum tantum desperanda est correctio : contra quos habemus occultam luctam, ad quam luctam nos armat Apostolus, dicens : « Non est nobis col-» luctatio adversus carnem et sanguinem, id est, adversus » homines quos videtis, sed adversus principes et potestates » et rectores mundi, tenebrarum harum[1]. » Ne forte cum dixisset, « mundi, » intelligeres dæmones esse rectores cœli et terræ : « mundi » dixit, « tenebrarum harum, » « mundi » dixit, amatorum mundi, « mundi » dixit, impiorum et iniquorum; « mundi » dixit, de quo dicit Evangelium, « Et mundus eum » non cognovit[2]. » Si enim mundus non cognovit lucem, quia lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt, et ipsæ tenebræ quæ non comprehenderunt lucem præsentem, mundi nomine appellantur; harum tenebrarum sunt illi rectores. De ipsis ergo rectoribus habemus determinatam Scripturarum sententiam, quod omnino inde reditus alicujus eorum sperandus non est. At vero de ipsis tenebris quarum illi rectores sunt, non sumus certi, ne forte qui erant tenebræ, fiant lux. Fidelibus quippe jam factis dicit Apostolus : « Fuistis aliquando tene-» bræ, nunc autem lux in Domino[3] : tenebræ in vobis, » lux in Domino. » Ergo, fratres, omnes mali, cum mali

[1] Ephes. VI, 12. — [2] Joan. I, 10. — [3] Ephes. V, 8.

sunt, exercent bonos. Ecce enim breviter audite, et intelligite. Si bonus es, inimicum non habebis nisi malum. Porro tibi ea regula bonitatis præfixa est, ut imiteris bonitatem « Patris tui, qui facit solem suum oriri super » bonos et malos, et pluit super justos et injustos[1]. » Neque enim tu habes inimicum, et Deus non habet. Tu quidem eum habes inimicum qui tecum creatus est; ille vero eum quem creavit. Inimicos ergo Dei malos et iniquos sæpe in Scripturis legimus : et parcit eis ille qui non habet quod illi imputet inimicus, cui omnis inimicus ingratus est; ab illo enim habet quidquid boni habet. Ab ipso enim habet misericordiam, quidquid est etiam unde tribulatur. Ad hoc enim tribulatur, ne superbiat; ad hoc tribulatur, ut humilis agnoscat excelsum. Tu ergo inimico tuo, quem intolerabiliter pateris, quid præstitisti? Si ille eum habet inimicum qui ei tanta præstitit, « Et facit solem suum » oriri super bonos et malos, et pluit super justos et injus- » tos : » tu qui nec solem potes oriri facere, nec super terras pluere, aliquid unum servare inimico non potes, ut sit tibi pax in terra homini bonæ voluntatis[2]? Ergo quoniam hæc tibi dilectionis regula figitur, « Ut imitans » Patrem diligas inimicum : Diligite, enim inquit, ini- » micos vestros[3] : » in hoc præcepto quomodo exercereris, si nullum inimicum patereris? Vides ergo prodesse tibi aliquid : et quod Deus parcit malis, prosit tibi ad habendam misericordiam; quia et tu forte si bonus es, ex malo factus es bonus; et si Deus non parceret malis, nec tu qui gratias ageres, appareres. Parcat ergo aliis qui pepercit et tibi. Non enim cum transieris, intercludenda est via pietatis.

V. Unde ergo iste orat positus inter malos, quorum inimicitiis exercebatur? quid ait? « Contristatus sum in » exercitatione mea, et conturbatus sum. » Cum extendit

[1] Matth. v, 45. — [2] Luc. ii, 14. — [3] Id. vi, 27 et 35.

dilectionem, ut diligat inimicos, affectus est tædio, multorum inimicitiis, multorum rabie circumlatratus, et quadam humana infirmitate succubuit. Vidit se jam incipere penetrari mala persuasione diabolica, ut odium inducat adversum inimicos : reluctans odio ut perficeret ipsam dilectionem, in ipsa pugna et lucta turbatus est. Ejus enim vox est et in alio Psalmo, « Turbatus est præ » ira oculus meus. » Et quid ibi sequitur? « Inveteravi » in omnibus inimicis meis[1]. » Veluti in tempestate et fluctibus mergi cœperat, sicut Petrus[2]? Ille enim calcat fluctus hujus sæculi, qui diligit inimicos. Christus in mari ambulabat intrepidus, cujus omnino de corde offerri non poterat inimici dilectio : qui pendens in cruce dicebat : « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt[3].» Et Petrus voluit ambulare. Ille tanquam caput, Petrus tanquam corpus : « Quia super hanc petram, inquit, » ædificabo Ecclesiam meam. » Jussus est ambulare, et ambulabat gratia jubentis, non viribus suis. Sed cum videret ventum validum, timuit; et mergi jam cœperat, conturbatus in exercitatione sua. A quo vento valido? » A voce inimici, et a tribulatione peccatoris[4]. » Ergo quomodo ille clamavit in fluctibus : « Domine, pereo, » salva me[5] : » talis et hujus vox præcessit, « Exaudi, » Deus, deprecationem meam, et ne despexeris precem » meam : intende mihi, et exaudi me[6]. » Quare? quid enim pateris? quid gemis? « Contristatus sum in exercitatione » mea. » Exerceri me quidem inter malos posuisti, sed nimis exurrexerunt supra vires meas : tranquilla perturbatum, manum extende mergenti. « Contristatus sum in » exercitatione mea, et conturbatus sum a voce inimici, » et a tribulatione peccatoris, quoniam declinaverunt in

[1] Psal. vi, 8. — [2] Matth. xiv, 30. — [3] Luc. xxiii, 34. — [4] Psal. liv, 4. — [5] Matth. xiv, 30. — [6] Psal. liv, 2, 3.

» me iniquitatem, et in ira adumbrabant me[1]. » Audistis fluctus et ventos : tanquam humiliato insultabant, et ille orabat : undique illi strepitu insultationis sæviebant; at ille intus invocabat quem non videbant.

VI. Cum aliquid tale patitur Christianus, non debet facile velut odio ire in eum a quo patitur, et velle ventum vincere; sed convertere se ad orationem, ne amittat dilectionem. Neque enim timendum est, ne aliquid faciat homo inimicus. Quid enim facturus est? Multa mala dicturus, opprobria jaculaturus, in conviciis sæviturus : sed quid tibi? « Gaudete, inquit, et exultate, quoniam mer-» ces vestra magna est in cœlis[2]. » Ille in terra geminat convicia, tu in cœlo lucra. Sed sæviat amplius, possit et aliquid amplius : quid te securius, cui dictum est : « Nolite » timere eos qui corpus occidunt, animam autem non pos-» sunt occidere[3]? » Quid est ergo timendum quando pateris inimicum? Ne conturbetur tibi dilectio, qua diligis inimicum. Etenim inimicus ille homo, caro et sanguis, quod videt in te, appetit. Alius autem inimicus occultus, rector harum tenebrarum[4], quas tu pateris in carne et sanguine, alterum occultum tuum petit, thesauros tuos interiores deprædari et vastare molitur. Duos ergo inimicos constitue tibi ante oculos, unum apertum, et alterum occultum : apertum, hominem; occultum, diabolum. Homo ille hoc est quod tu secundum naturam humanam, secundum fidem autem et dilectionem nondum quod tu, sed poterit esse quod tu. Cum ergo sint duo, unum vide, alterum intellige; unum dilige, alterum cave. Namque et inimicus ille quem vides, hoc in te vult humiliare unde vincitur. Verbi gratia, si divitiis tuis vincitur, pauperem te vult facere; si honore tuo vincitur, humilem te vult facere; si viribus tuis vincitur, debilem te vult facere : ea ergo attendit in te vel

[1] Psal. LIV, 4. — [2] Matth. v, 12. — [3] Id. x, 28. — [4] Ephes. vi, 12.

dejicere vel auferre quibus vincitur. Et ille occultus inimicus illud tibi vult tollere unde vincitur. Homo enim hominem vincis humana felicitate, diabolum autem vincis inimici dilectione. Quomodo ergo homo ambit auferre tibi, et detruncare, aut evertere felicitatem qua vincitur : sic et diabolus hominem vult vincere auferendo unde vincitur. Sed cura in corde servare inimici dilectionem, qua diabolum vincis. Sæviat homo quantum potest, auferat quidquid potest; si diligitur aperte sæviens, victus est occulte sæviens.

VII. At iste conturbatus et contristatus orabat, tanquam turbato præ ira oculo suo. Ira vero fratris si fuerit inveterata, jam odium est. Ira turbat oculum, odium extinguit : ira festuca est, odium trabes est. Aliquando odisti et corripis irascentem : in te est odium, in illo ira quem corripis : merito tibi dicitur : « Ejice primum trabem de oculo » tuo, et sic videbis ejicere festucam de oculo fratris » tui[1]. » Nam ut noveritis quantum intersit inter iram et odium : quotidie homines irascuntur filiis suis, date qui oderint filios suos. Conturbatus iste orabat et contristatus, luctans adversus omnia omnium conviciatorum; non ut aliquem eorum convicium referendo vinceret, sed ne aliquem eorum odisset. Hinc orat, hinc petit. « A voce ini» mici, et a tribulatione peccatoris : quoniam declinave» runt in me iniquitatem, et in ira adumbrabant me. Cor » meum conturbatum est in me[2]. » Hoc est illud alibi dictum : « Turbatus est præ ira oculus meus[3]. » Et si oculus turbatus est, quid sequitur? « Et metus mortis » cecidit super me. » Vita nostra dilectio est : si vita dilectio, mors odium est. Cum cœperit homo timere ne oderit quem diligebat, mortem timet; et acriorem mortem, et interiorem mortem, qua occiditur anima, non

[1] Matth. VII, 5. — [2] Psal. LIV, 4, 5. — [3] Id. VI, 8.

corpus. Attendebas hominem sævientem in te : quid erat facturus contra quem tibi securitatem tuus Dominus dederat, dicens : « Nolite timere eos qui corpus occidunt[1]?» Ille sæviendo corpus occidit, tu odio habendo animam occidisti ; et ille corpus alienum, tu animam tuam. « Metus » ergo mortis cecidit super me. »

VIII. « Timor et tremor venerunt super me, et contexe- » runt me tenebræ. Et dixi[2]. » Qui odit fratrem suum, in tenebris est usque adhuc. Si delectio lumen est, odium tenebræ[3]. Et quid sibi ait in illa infirmitate positus, et in illa exercitatione turbatus ? « Quis dabit mihi pennas sicut » columbæ, et volabo, et requiescam[4]? » Aut mortem optabat, aut solitudinem desiderabat. Quandiu, inquit, id mecum agitur, id mihi præcipitur ut inimicos diligam, convicia istorum crebrescentia et adumbrantia me, commovent oculum meum, perturbant lumen meum, appetunt cor meum, interficiunt animam meam. Vellem ut abirem, sed infirmus sum, ne manendo augeam peccata peccatis : aut certe separarer paululum a genere humano, ne patiatur vulnus meum crebras plagas, ut sanatum exercitationi reddatur. Fit hoc, fratres, et surgit plerumque in animo servi Dei desiderium solitudinis, non ob aliud nisi propter turbam tribulationum et scandalorum, et dicit : « Quis mihi dabit pennas ? » Videt se sine pennis, an potius ligatis pennis? Si desunt, dentur ; si ligatæ sunt, solvantur : quia etiam qui solvit pennas avi, aut dat aut reddit illi pennas suas. Non enim habebat eas tanquam suas, quibus volare non poterat. Ligatæ pennæ onus faciunt. « Quis, inquit, dabit mihi pennas sicut columbæ, » et volabo, et requiescam ? » Requiescet, ubi ? Duos dixi sensus hic esse : aut sicut ait Apostolus : « Dissolvi et esse

[1] Matth. x, 28. — [2] Psal. LIV, 6, 7. — [3] I Joan. II, 9-11. — [4] Psal. LIV, 7.

» cum Christo, multo enim magis optimum[1]. » Etenim et ipse quamvis fortis, quamvis magnus, quamvis corde robustissimus ; quamvis in Christo miles invictus, in exercitatione sua, quantum legimus, conturbatus est, et ait : « De cætero nemo mihi molestus sit[2]. » Tanquam diceret de illo Psalmo : « Tædium detinuit me a peccatoribus de» relinquentibus legem tuam[3]. » Conatur ergo homo plerumque corrigere homines distortos, pravos, pertinentes quidem ad curam suam, sed in quibus deficiat omnis humana industria et vigilantia : corrigere non potest, pati necesse est. Et qui corrigi non potest, tuus est, aut consortio generis humani, aut plerumque ecclesiastica communione, intus est, quid facies ? quo ibis ? quo te separabis, ut ista non patiaris ? Sed adesto, loquere, exhortare, blandire, minare, corripe. Feci omnia, quidquid virium habui impendi et expressi, nihil me video profecisse ; omnis opera insumpta est, dolor remansit. Quomodo ergo requiescet cor meum a talibus, nisi ut dicam : « Quis dabit » mihi pennas? sicut columbæ » tamen, non sicut corvo. Columba a molestiis quærit avolationem, sed non amittit dilectionem. Columba enim pro signo dilectionis ponitur, et in ea gemitus amatur. Nihil tam amicum gemitibus quam columba : die noctuque gemit, tanquam hic posita ubi gemendum est. Quid ergo dicit iste dilector ? Convicia hominum ferre non possum, stridunt, rabie feruntur, accenduntur iracundia, in ira adumbrant me ; prodesse illis non possum : utinam requiescam alicubi ab eis separatus corpore, non amore ; ne in me conturbetur ipsa dilectio : verbis meis et collocutione mea prodesse non possum, orando pro eis forsitan prodero. Dicunt ista homines, sed plerumque ita ligantur ut volare non possint. Forte enim non ligantur visco, sed ligantur officio. Si autem li-

[1] Philip. I, 23. — [2] Gal. VI, 17. — [3] Psal. CXVIII, 53.

gantur cura et officio, et deserere non possunt, dicant : « Optabam dissolvi, et esse cum Christo, multo enim » magis optimum ; manere in carne necessarium propter » vos[1]. » Columba religata affectu, non cupiditate, volare non poterat propter implendum officium, non propter parvum meritum. Tamen desiderium in corde necesse est ut sit : nec patitur hoc desiderium, nisi qui cœperit ambulare angustam illam viam[2] ; ut noverit quia non desunt Ecclesiæ persecutiones, etiam in hoc tempore quando tranquillitas videtur Ecclesiæ ab his quidem persecutionibus, quas Martyres nostri passi sunt. Non autem desunt persecutiones, quia verum est illud : « Omnes qui volunt » pie vivere in Christo, persecutionem patientur[3]. » Non pateris persecutionem : non vis pie vivere in Christo. Vis probare verum esse quod dictum est? Incipe pie vivere in Christo. Quid est, pie vivere in Christo? Ut pertineat ad viscera tua, quod ait Apostolus : « Quis infirmatur, et ego » non infirmor ? quis scandalizatur, et ego non uror[4] ? » Aliorum infirmitates, aliorum scandala, persecutiones illi fuerunt. Numquid ergo desunt hoc tempore? Plures abundant illis qui eas curant. Et plerumque de longinquo videtur homo, et dicitur : Bene est illi. Et ille qui dicit, aut sua gustat, et aliena non potest ; aut apud se quod gustet non habet, et alteri gustanti, imo devoranti non compatitur. Incipiat ergo pie vivere in Christo, et probet quod dicitur : incipit desiderare pennas, elongare, fugere, et manere in deserto.

IX. Unde enim putatis, fratres, servis Dei impleta esse deserta? Si bene illis esset inter homines, recederent ab hominibus? Et tamen quid faciunt et ipsi? Ecce elongant fugientes, manent in deserto : sed numquid singillatim ?

[1] Philip. I, 23, 24. — [2] Matth. VII, 14. — [3] 2 Tim. III, 12. — [4] 1 Cor. XI, 29.

Tenet eos charitas, ut cum multis maneant : et de ipsis multis existunt qui exerceant? Quia in omni congregatione multitudinis necesse est ut inveniantur mali. Deus enim qui novit exercendos nos, miscet nobis et non perseveraturos, aut certe ita simulatos, ut nec inchoaverint in quo perseverare deberent. Novit enim necessarium esse nobis ut feramus malos, et proficiat quod boni sumus ; diligamus inimicos, corripiamus, castigemus, excommunicemus, cum dilectione a nobis etiam separemus. Videte enim quid dicat Apostolus : « Si quis autem non obaudit » verbo nostro per epistolam, hunc notate, et nolite com- » misceri cum eo. » Sed ne subreperet tibi ex hoc iracundia, et turbaret oculum tuum : « Non, inquit, ut inimicum » eum existimetis, sed corripite ut fratrem, ut erubescat[1]. » A quo indixit separationem, non præcidit dilectionem. Vivit ille oculus, vivit vita tua. Etenim amissa dilectio, mors tua. Hanc ille amittere timuit qui dixit : « Metus » mortis cecidit super me. » Itaque ne amittam dilectionis vitam : « Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo, » et requiescam ? » Quo iturus es? quo volaturus ? ubi requieturus? « Ecce elongavi fugiens, et mansi in deserto[2]. » In quo deserto? Ubicumque fueris, congregabunt se cæteri, desertum tecum petent, affectabunt vitam tuam, tu repellere non potes societatem fratrum : miscentur tibi etiam mali ; adhuc tibi exercitatio debetur : « Ecce elon- » gavi fugiens, et mansi in deserto. » In quo deserto? Si forte in conscientia, quo nullus hominum intrat, ubi nemo tecum est, ubi tu et Deus es. Nam si in deserto, in aliquo loco, quid facies de congregantibus se? Non enim a genere humano separatus esse poteris, quandiu in hominibus vivis. Attende potius consolatorem illum Dominum et regem, imperatorem et creatorem nostrum, crea-

[1] 2 Thess. III, 14. — [2] Psal. LIV, 8.

tum etiam inter nos : attende quia duodecim suis miscuit unum quem pateretur.

X. Dicit : « Ecce elongavi fugiens, et mansi in deserto. » Forte iste, ut dixi, fugerit ad conscientiam suam, ibi aliquantum desertum invenerit ubi requiesceret. Sed illa dilectio conturbat eum : solus erat in conscientia, sed non solus in charitate : intus consolabatur conscientia, sed forinsecus tribulationes non relinquebant. Itaque in se quietus, ex aliis pendens, cum conturbaretur adhuc, quid ait? « Expectabam eum qui me salvum faceret a pusillanimi- » tate et tempestate[1]. » Mare est, tempestas est : nihil tibi restat nisi exclamare : « Domine, pereo[2]. » Porrigat manum ille qui fluctus calcat intrepidus, sublevet trepidationem tuam, firmet in se securitatem tuam, alloquatur te intus, et dicat tibi : Me attende, quid pertulerim : fratrem malum forte pateris, aut inimicum forinsecus pateris; quos non passus sum? Fremebant forinsecus Judæi, intrinsecus Discipulus tradebat. Sævit ergo tempestas, sed ille salvos facit a pusillanimitate et tempestate. Forte navis tua ideo turbatur, quia ille in te dormit. Sæviebat mare, turbabatur navicula in qua Discipuli navigabant; Christus autem dormiebat : tandem aliquando visum est illis, quia inter illos dormiebat ventorum imperator et creator; accesserunt et excitaverunt Christum : « Impe- » ravit ventis, et facta est tranquillitas magna[3]. » Merito ergo forte turbatur cor tuum, quia excidit tibi in quem credideris : intolerabiliter pateris, quia non venit tibi in mentem quid pro te pertulerit Christus. Si in mentem non tibi venit Christus, dormit : excita Christum, recole fidem. Tunc enim in te dormit Christus, si oblitus es passiones Christi; tunc in te vigilat Christus, si meministi passionum Christi. Cum autem pleno corde intuitus fueris quid ille

[1] Psal. LIV, 9. — [2] Matth. XV, 30. — [3] Id. VIII, 23-26.

fuerit passus, nonne æquo animo et tu tolerabis? et fortasse gaudens, quia inventus es in aliqua similitudine passionum regis tui. Cum ergo ista cogitans consolari et gaudere cœperis, ille surrexit, ille ventis imperavit : ideo facta est tranquillitas. « Expectabam eum qui me salvum » faceret a pusillanimitate et tempestate. »

XI. « Submerge, Domine, et divide linguas eorum[1]. » Attendit tribulantes se et adumbrantes se, et optavit hoc, non de ira, fratres. Qui se male extulerunt, expedit eis ut submergantur : qui male conspiraverunt, expedit eis ut linguæ eorum dividantur : ad bonum consentiant, et concordent linguæ illorum. « Si autem in idipsum adver- » sum me susurrabant, ait, omnes inimici mei[2] : » perdant idipsum in malo, dividantur linguæ eorum, non sibi consentiant. « Submerge, Domine, et divide linguas eo- » rum. Submerge, » quare? Quia se extulerunt. « Divide, » quare? Quia in malum conspiraverunt. Turrem illam recordare superborum factam post diluvium : quid dixerunt superbi? Ne pereamus diluvio, faciamus altam turrem[3]. Superbia se munitos esse arbitrabantur, extruxerunt altam turrem ; et Dominus divisit linguas ipsorum. Tunc se cœperunt non intelligere : hinc facta est origo linguarum multarum. Antea enim una lingua erat : sed una lingua concordibus proderat, una lingua humilibus proderat : at ubi illa collectio in conspirationem superbiæ præcipitata est, pepercit illis Deus ut divideret linguas, ne se intelligendo perniciosam facerent unitatem. Per superbos homines divisæ sunt linguæ ; per humiles Apostolos congregatæ sunt linguæ : Spiritus superbiæ dispersit linguas, Spiritus sanctus congregavit linguas. Quando enim Spiritus sanctus venit super Discipulos, omnium linguis locuti sunt, ab omnibus intellecti sunt[4] : linguæ dispersæ, in

[1] Psal. LIV, 10. — [2] Id. XL, 8. — [3] Gen. XI, 4. — [4] Act. II, 4.

unum congregatæ sunt. Ergo si adhuc sæviunt et gentiles sunt, expedit eis divisas habere linguas. Volunt unam linguam, veniant ad Ecclesiam : quia et in diversitate linguarum carnis, una est lingua in fide cordis. « Submerge, » Domine, et divide linguas eorum. »

XII. « Quoniam vidi iniquitatem et contradictionem » in civitate[1]. » Merito iste desertum quærebat, quoniam vidit iniquitatem et contradictionem in civitate. Est quædam civitas turbulenta : ipsa erat quæ turrem ædificaverat ; ipsa confusa est, et appellata Babylonia, ipsa per innumerabiles gentes dispersa[2] : inde congregatur Ecclesia in desertum bonæ conscientiæ. Vidit enim contradictionem in civitate. Christus venit. Quis Christus? Contradicis. Filius Dei. Et habet filium Deus? Contradicis. Natus est de Virgine, passus, resurrexit. Et unde hoc fieri potest? Contradicis. Attende saltem gloriam crucis ipsius. Jam in fronte regum crux illa fixa est, cui inimici insultaverunt. Effectus probavit virtutem : domuit orbem, non ferro, sed ligno. Lignum crucis contumeliis dignum visum est inimicis, et ante ipsum lignum stantes caput agitabant, et dicebant : « Si Filius Dei est, descendat de cruce[3]. » Extendebat ille manus suas ad populum non credentem et contradicentem. Si enim justus est, qui ex fide vivit[4], iniquus est qui non habet fidem. Quod ergo hic ait : « Iniquitatem : » perfidiam intelligo. Videbat ergo Dominus in civitate iniquitatem et contradictionem, et extendebat manus suas ad populum non credentem et contradicentem : et tamen et ipsos expectans dicebat : « Pater. » ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt[5]. » Adhuc sane reliquiæ sæviunt illius civitatis, adhuc contradicunt. De frontibus omnium modo extendit manus ad reliquias non

[1] Psal. LIV, 10. — [2] Gen. XI, 9. — [3] Matth. XXVII, 40. — [4] Rom. I, 17. — [5] Luc. XXIII. 34.

credentes et contradicentes. « Quoniam vidi iniquitatem » et contradictionem in civitate. »

XIII. « Die ac nocte circumdabit eam super muros ejus » iniquitas et labor[1]. Super muros ejus, » super munimenta ejus, tenens quasi capita ejus, nobiles ejus. Ille nobilis, si Christianus esset, nemo remaneret paganus. Plerumque dicunt homines : Nemo remaneret paganus, si ille esset Christianus. Plerumque dicunt homines : Et ille si fieret Christianus, quis remaneret paganus? Quod ergo nondum fiunt Christiani, quasi muri sunt civitatis illius non credentis et contradicentis. Quandiu isti muri stabunt? Non semper stabunt. Circuit arca muros Jericho : veniet tempus septimo arcæ circuitu, ut omnes muri civitatis non credentis et contradicentis cadant[2]. Donec fiat, turbatur iste in exercitatione sua; et perferens reliquias contradicentium, optat pennas avolationis, optat requiem deserti. Imo duret inter contradicentes, perferat minas, bibat opprobria, expectet qui eum salvum faciat a pusillanimitate et tempestate : intueatur caput exemplum vitæ suæ, tranquilletur in spe, etsi turbatur in re. « Die ac nocte circumdabit eam super muros ejus iniqui- » tas, et labor in medio ejus et injustitia[3]. » Et ideo labor ibi, quia iniquitas ibi : quia injustitia ibi, ideo et labor ibi. Sed audiant extendentem manus : « Venite ad me omnes » qui laboratis[4]. » Vos clamatis, vos contradicitis, vos conviciamini : ille e contra : « Venite ad me omnes qui » laboratis » in superbia vestra, et requiescetis in humilitate mea. « Discite a me, inquit, quia mitis sum et humilis » corde, et invenietis requiem animabus vestris[5]. » Unde enim illi laborant, nisi quia non sunt mites et humiles

[1] Psal. LIV, 11. — [2] Josuë VI, 5. — [3] Psal. LIV, 12. — [4] Matth. XI, 28. — [5] Ibid. 29.

corde? Deus humilis factus est, erubescat homo esse superbus.

XIV. « Non defecit de plateis ejus usura et dolus[1]. » Usura et dolus non absconduntur saltem quia mala sunt, sed publice sæviunt. Etenim qui in domo aliquid mali facit, vel de malo suo erubescit: « In plateis ejus usura et dolus. » Fœnus et professionem habet, fœnus et ars vocatur; corpus dicitur, corpus quasi necessarium civitati, et de professione sua vectigal impendit: usque adeo in platea est quod saltem abscondendum erat. Est et alia usura pejor, quando non dimittis quod tibi debetur; et turbatur oculus in illo versu orationis: « Dimitte nobis debita nostra. » Quid enim ibi facturus es, quando oraturus es et ad ipsum versum venturus? Verbum contumeliosum audisti: vis exigere damnationis supplicium. Vel tantum exige, quantum dedisti, fœnerator injuriarum. Pugno percussus es, interfectionem quæris. Usura mala. Qua iturus es in orationem? Si reliqueris orationem, qua circumiturus es ad Dominum? Ecce dices: « Pater noster, qui es in cœlis; sanc- » tificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo et in terra. » Dices: « Panem » nostrum quotidianum da nobis hodie. » Venies ad, « Di- » mitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus de- » bitoribus nostris[2]. » Vel in civitate illa mala abundent usuræ istæ, non intrent parietes istos ubi pectus tunditur. Quid facies? quia ibi tu et ille versus in medio estis? Preces tibi composuit cœlestis jurisperitus[3]: qui noverat quid ibi ageretur, ait tibi: Aliter non impetrabis. « Amen enim » dico vobis, quia si dimiseritis peccata hominibus, di- » mittentur vobis; si autem non dimiseritis peccata ho- » minibus, neque Pater vester dimittet vobis[4]. » Quis hoc

[1] Psal. LIV, 12. — [2] Matth. VI, 9-12. — [3] Vide Trac. VII, in Evang. Joan. n. 11. — [4] Matth. VI, 14, 15.

dicit? Qui scit quid ibi agatur, quod tu astans petis. Vide quod voluit esse ipse advocatus tuus : ipse jurisperitus tuus, ipse assessor Patris, ipse judex tuus dixit : Aliter non accipies. Quid facturus es? Non accepturus, si non dicturus; non accepturus, si falsum dicturus. Ergo aut facturus et dicturus, aut quod petis non promeriturus : quia qui hoc non faciunt, in usuris illis sunt malis. Sint ibi illi qui adhuc idola aut adorant, aut quærunt; noli tu plebs Dei, noli plebs Christi, noli corpus illius capitis. Attende vinculum pacis tuæ, attende promissum vitæ tuæ. Quid enim tibi prodest, quia exigis injurias quas pertulisti? Ultio te reficit? Ergo de malo alieno gaudebis? Passus es malum, ignosce; ne duo[1] sitis. « Et non defecit de pla» teis ejus usura et dolus. »

XV. Ideo ergo tu quærebas solitudinem et pennas, ideo murmuras, hæc ferre non potes, contradictionem et iniquitatem civitatis hujus. Requiesce in his qui tecum intus sunt, et noli quærere solitudinem. Audi et de ipsis quid dicat : « Quoniam si inimicus exprobrasset mihi[2]. » Et quidem superius conturbatus erat in exercitatione sua a voce inimici et a tribulatione peccatoris, forte in illa civitate positus, superba illa erigente turrem, quæ submersa est, ut dividerentur eorum linguæ[3] : attende intus quid gemat propter pericula a falsis fratribus. « Quoniam » si inimicus exprobrasset mihi, sustinuissem utique : et » si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset[4], » id est, per superbiam mihi insultasset, magnificaret se super me, minaretur mihi quidquid posset : « Abscon» derem me utique ab eo. » Ab illo qui foris est, ubi te absconderes? Inter illos qui intus sunt. Nunc autem vide, si nonnihil aliud restat, nisi ut solitudinem quæras. « Tu

[1] *Subaud.* mali. — [2] Psal. LIV, 13. — [3] Gen. XI, 4. — [4] Psal. LIV, 13.

» vero, inquit, homo unanimis, dux meus et notus meus[1].» Forte aliquando bonum consilium dedisti, forte aliquando præcessisti me, et salubre aliquid monuisti : in Ecclesia Dei simul fuimus. « Tu vero homo unanimis, dux meus » et notus meus : qui simul mecum dulces capiebas ci- » bos[2]. » Qui sunt dulces cibi? Non omnes qui adsunt noverunt : sed non amaricent qui noverunt, ut possint illis qui adhuc non noverunt dicere : « Gustate, et videte, » quoniam dulcis est Dominus[3]. « Qui simul mecum dul- » ces capiebas cibos. In domo Dei ambulavimus cum con- » sensu. » Unde ergo dissensio? Qui intus erat, foris factus est. Ambulavit mecum in domo Dei cum consensu : aliam domum erexit contra domum Dei. Quare illa relicta est, ubi ambulavimus cum consensu? quare illa deserta est, ubi dulces simul capiebamus cibos?

XVI. « Veniat mors super eos, et descendant ad infer- » num viventes[4]. » Quomodo replicavit et recolere nos fecit primum illud schismatis initium, quando in illo primo populo Judæorum quidam superbi se separaverunt, et extra sacrificare voluerunt? Nova mors super eos venit : aperuit se terra, et vivos absorbuit[5]. « Veniat, inquit, » mors super eos, et descendant ad infernum viventes[6]. » Quid est, « Viventes? » Scientes quia pereunt, et tamen pereuntes. Audi viventes perire et absorberi hiatu terræ, id est, devoratione terrenarum cupiditatum absorberi. Dicis homini : Quid pateris, frater? Fratres sumus, unum Deum invocamus, in unum Christum credimus, unum Evangelium audimus, unum Psalmum cantamus, unum Amen respondemus, unum Alleluia resonamus, unum Pascha celebramus : quid tu foris es et ego intus sum? Plerumque angustatus et considerans quam vera dicantur :

[1] Psal. LIV, 14. — [2] Ibid. 15. — [3] Id. XXXIII, 9. — [4] In Donatistas. — [5] Psal. LIV, 16. — [6] Num. XVI, 1-33.

Reddat, ait, Deus majoribus nostris. Ergo vivus perit. Deinde addis et mones : Saltem solum sit malum segregationis, cur adjungis et rebaptizationis? Agnosce in me quod habes ; et si tu me odisti, Christo in me parce. Et hoc eis malum plerumque et maxime displicet : Vere, inquiunt, male fit, utinam posset non fieri! sed quid facimus de statutis majorum nostrorum? « Descendant ad in- » fernum viventes. » Si mortuus descenderes, quid ageres ignorares : cum vero scis malum esse quod facis, et tamen facis, nonne vivus descendis ad inferos? Et quare maxime ipsos duces terræ hiatus absorbuit vivos, populum autem illis consentientem e cœlo irruens ignis absumpsit? Propterea hanc pœnam commemorans Psalmus iste, a populo cœpit, et ad duces conclusit. « Veniat mors super eos, » propter illos dixit, super quos venit ignis de cœlo : et statim adjunxit : «Descendant ad infernum viventes, propter duces » quos terræ hiatus absorbuit. Nam quomodo descenderent » ad infernum viventes, de quibus dixerat : « Veniat mors » super eos? » Si jam super eos mors venerat, quomodo vivi ad inferos descendebant? Ergo a minoribus cœpit, ad majores conclusit. «Veniat mors super eos, » qui consenserunt, et consecuti sunt. Quid illi duces et principes? « Descendant » ad infernum viventes : » quia ipsi Scripturas tractant, et noverunt bene quotidie legendo quomodo Ecclesia catholica per totum orbem terrarum ita diffusa est, ut omnino contradictio omnis vacet, nec inveniri possit aliquod testimonium pro schismate eorum, noverunt bene ; ideo ad inferos viventes descendunt, quia malum quod faciunt, malum esse noverunt. Illos autem divinæ iracundiæ ignis absumpsit. Studio enim contentionis accensi, a ducibus suis malis recedere noluerunt. Venit super ignem ignis, super ardorem dissensionis ardor consumptionis. « Veniat mors

[1] Num. XVI, 47.

» super illos, et descendant ad infernum viventes. Quo-
» niam nequitia in hospitiis eorum, in medio eorum. In
» hospitiis, » ubi peregrinantur et transeunt. Non enim hic semper futuri sunt : et tamen pro animositate temporali sic pugnant. « In hospitiis ergo eorum iniquitas, in
» medio eorum iniquitas : » nullum tam medium eorum quam cor eorum.

XVII. « Ego ad Dominum exclamavi[1]. » Corpus Christi et unitas Christi in angore, in tædio, in molestia, in conturbatione exercitationis suæ; ille unus homo, in uno corpore posita unitas, cum tæderet animam ejus exclamans a finibus terræ : « A finibus terræ ad te clamavi, inquit,
» cum angeretur cor meum[2]. » Ipse unus, sed unitas unus : et ipse unus, non in uno loco unus, sed a finibus terræ clamat unus. Quomodo a finibus terræ clamaret unus, nisi in multis esset unus? « Ego ad Dominum ex-
» clamavi. » Recte. Tu exclama ad Dominum, noli ad Donatum : ne tibi sit pro Domino dominus, qui sub Do-
» mino noluit esse conservus. « Ego ad Dominum excla-
» mavi : et Dominus exaudivit me. »

XVIII. « Vespere, et mane, et meridie, enarrabo, et
» annuntiabo, et exaudiet vocem meam[3]. » Evangeliza tu, noli tacere tu quod accepisti, « Vespere, » de præteritis; « Mane, » de futuris; « Meridie, » de sempiternis. Ideo ad id quod ait, « Vespere, » pertinet quod enarrat : ad id quod ait, « Mane, » pertinet quod annuntiat : ad id quod ait, « Meridie, » pertinet quod exauditur vox ejus. Finis enim in meridie est, sed unde non declinatur in occasum. In meridie enim lux excelsa est, splendor sapientiæ, fervor dilectionis. « Vespere, et mane, et meridie. » Vespere Dominus in cruce, mane in resurrectione, meridie in ascensione : enarro vespere patientiam morientis, an-

[1] Psal. LIV, 17. — [2] Id. LX, 3. — [3] Id. LIV, 18.

nuntio mane vitam resurgentis, orabo ut exaudiat meridie sedens ad dexteram Patris : exaudiet vocem meam qui interpellat pro nobis[1]. Quanta hujus securitas? quanta consolatio, quanta refectio a pusillanimitate et tempestate, contra malos, contra iniquos et foris et intus; et in his qui foris sunt, cum fuissent intus!

XIX. Itaque, fratres mei, quos in ipsa congregatione parietum horum videtis turbulentos, superbos, sua quærentes, elatos, non habentes zelum Dei castum, sanum, quietum, sed multum sibi tribuentes, ad dissensionem paratos, sed occasionem non invenientes, ipsa est palea dominicæ areæ[2]. Hinc illos paucos superbiæ ventus excussit: tota palea non volabit, nisi cum ille in ultimo ventilabit. Sed nos quid, nisi cum isto cantemus, cum isto oremus, cum isto plangamus et dicamus securi : « Redimet in pace animam meam[3]. » Contra illos qui non amant pacem : « In pace redimet animam meam. Quia » cum his qui oderunt pacem, eram pacificus[4]. Redimet » in pace animam meam, ab his qui appropinquant mihi. » Nam ab illis qui longe sunt a me, facilis causa est; non me tam cito fallit qui dicit : Veni, idolum adora : multum a me longe est. Christianus es? Christianus, inquit. Ex propinquo adversatur, prope est. « Redimet in pace animam » meam, ab his qui appropinquant mihi : quoniam in » multis erant mecum. » Quare dixi, « Appropinquant » mihi? » Quia « In multis erant mecum. » In hoc versu duo sententiæ occurrunt. « In multis erant mecum : » Baptismum habebamus utrique, in eo erant mecum : Evangelium utrique legebamus, erant in eo mecum : festa Martyrum celebrabamus, erant ibi mecum : Paschæ solemnitatem frequentabamus, erant ibi mecum. Sed non omnino mecum : in schismate non mecum, in hæresi non

[1] Rom. VIII, 34. — [2] Matth. III, 12. — [3] Psal. LIV, 19. — [4] Id. CXIX, 7.

mecum. In multis mecum, in paucis non mecum. Sed in his paucis in quibus non mecum, non eis prosunt multa in quibus mecum. Etenim, fratres, videte quam multa enarravit apostolus Paulus : unum dixit; si defuerit, frustra sunt illa. « Si linguis hominum loquar et Angelorum, » ait, si habeam omnem prophetiam et omnem fidem, et » omnem scientiam, si montes transferam, si distribuam » omnia mea pauperibus, si tradam corpus meum ita ut » ardeat[1]. » Quam multa enumeravit? His omnibus multis desit una charitas : illa numero plura sunt, hæc pondere major est. Ergo in omnibus sacramentis mecum, in una charitate non mecum : « In multis erant mecum. » Rursus alio modo : « Quoniam in multis erant mecum : » Qui se separaverunt a me, mecum erant, non in paucis, sed in multis. Etenim per totum orbem terrarum pauca sunt grana, multæ sunt paleæ. Quid ergo ait? In palea mecum erant, in tritico non mecum erant. Et propinquat palea tritico; de uno semine exit, in uno agro radicatur, una pluvia nutritur, eumdem messorem patitur, eamdem triturationem sustinet, eamdem ventilationem expectat, non in unum horreum intrat. « Quoniam in multis erant me» cum. »

XX. « Exaudiet me Deus, et humiliabit illos qui est ante » sæcula[2]. » Illi enim præsumunt de nescio quo duce suo qui cœpit heri : « Humiliabit illos qui est ante sæcula. » Quia etsi ex tempore Christus est de Maria virgine, ante sæcula tamen in principio Verbum, et Verbum apud Deum, et Deus Verbum[3]. « Humiliavit illos qui est ante » sæcula. Non enim est illis commutatio : » de illis dico, quibus non est commutatio. Noverat aliquos perseveraturos, et in perseveratione suæ nequitiæ morituros. Videmus enim eos, et non est illis commutatio : qui sic moriuntur

[1] I Cor. XIII, 1-3. — [2] Psal. LIV, 20. — [3] Joan. I, 1.

in ipsa perversitate, in ipso schismate, non est illis commutatio. Humiliabit illos Deus, humiliabit illos in damnatione, quia erecti sunt in dissensione. « Non est illis » commutatio, » quia non mutantur in melius, sed in pejus; nec cum hic sunt, nec in resurrectione. « Omnes » enim resurgemus, sed non omnes immutabimur[1]. » Quare? Quia « Non est illis commutatio: et non timuerunt » Deum. » Fratres mei, unum remedium est : timeant Deum, deserant Donatum. Dicis illi : Peris in hæresi, in schismate: necesse est ut Deus retribuat istis malis : venies in damnationem, noli tibi blandiri verbis tuis, non sequaris cæcum ducem : « Cæcus autem cæcum ducens, » simul in foveam cadunt[2]. » Quid ad me, ait? quomodo vixi heri, sic et hodie : parentes mei quod fuerunt, hoc et ego. Non times Deum. Da timorem Dei; cogitet quia ista omnia vera sunt quæ leguntur, quia est fides Christi quæ falli non potest; quomodo in hæresi remanebit ad tantam evidentiam sanctæ Catholicæ, quam diffudit Deus per totum orbem terrarum; quam antequam diffunderet promisit, prænuntiavit, sic exhibuit ut promisit? Ergo caveant et observent qui non timent Deum. « Extendit ma- » num suam in retribuendo[3]. »

XXI. « Polluerunt testamentum ejus, » Lege testamentum quod polluerunt : « In semine tuo benedicentur » omnes gentes[4]. Polluerunt testamentum ejus. » Tu contra ista verba testatoris quid dicis? Africa sola istam gratiam meruit sancti Donati, in ipso remansit Ecclesia Christi. Dic saltem, Ecclesia Donati. Quare adjungis, Christi? De quo dictum est: « In semine tuo benedicentur omnes gen- » tes. » Post Donatum vis ire? Pone Christum, et sic recede. Videte ergo quid sequitur : « Polluerunt testamentum

[1] I Cor. xv, 51. — [2] Matth. xv, 14. — [3] Psal. LIV, 21. — [4] Gen. XII, 3, et XXVI, 4.

» ejus. » Quod testamentum? « Abrahæ dictæ sunt pro- » missiones et semini ejus. » Apostolus dicit : « Fratres, » tamen hominis testamentum confirmatum nemo irritum » facit, aut superordinat. Abrahæ dictæ sunt promissio- » nes et semini ejus; non dicit : Et seminibus, tanquam » in multis; sed tanquam in uno, Et semini tuo, quod » est Christus[1]. » In hoc ergo Christo quod promissum est testamentum? « In semine tuo benedicentur omnes » gentes. » Tu qui dimisisti unitatem omnium gentium, et in parte remansisti, polluisti testamentum ejus. Quod tibi ergo contigit, ut exterminareris, ut ab hæreditate separeris, de ira Dei est. Attende enim quid sequatur : « Polluerunt testamentum ejus : divisi sunt præ ira vul- » tus ejus. » Quid expectatis, qua majore nota ostendantur hæretici? « Divisi sunt præ ira vultus ejus. »

XX. « Et appropinquavit cor illius[2]. » Cujus intelligimus, nisi cujus ira divisi sunt? Quomodo « Appropinquavit » cor illius? » Ut intelligamus voluntatem illius. Etenim ex hæreticis asserta est Catholica, et ex his qui male sentiunt probati sunt qui bene sentiunt. Multa enim latebant in Scripturis; et cum præcisi essent hæretici, quæstionibus agitaverunt Ecclesiam Dei : aperta sunt quæ latebant, et intellecta est voluntas Dei. Inde dicitur in alio Psalmo : « Congregatio taurorum inter vaccas populorum, ut ex- » cludantur hi qui probati sunt argento[3]. Excludantur » enim dixit, emineant, appareant. Unde dicuntur et in arte argentaria exclusores, id est, ex quadam confusione massæ, formæ expressores. Ergo multi qui optime possent Scripturas dignoscere et pertractare, latebant in populo Dei; nec asserebant solutionem quæstionum difficilium cum calumniator nullus instaret. Numquid enim perfecte de Trinitate tractatum est, antequam oblatrarent Ariani?

[1] Galat. III, 15, 16. — [2] Psal. LIV, 22. — [3] Id. LXVII, 31.

numquid perfecte de pœnitentia tractatum est, antequam obsisterent Novatiani? Sic non perfecte de Baptismate tractatum est, antequam contradicerent foris positi rebaptizatores; nec de ipsa unitate Christi enucleate dicta erant quæ dicta sunt, nisi posteaquam separatio illa urgere cœpit fratres infirmos, ut jam illi qui noverant hæc tractare atque dissolvere, ne perirent infirmi sollicitati quæstionibus impiorum, sermonibus et disputationibus suis obscura Legis in publicum deducerent. Ergo illi divisi sunt præ ira vultus ejus, et nobis ad intelligendum appropinquavit cor ejus. Itaque intelligite illud quod in Psalmo alio commemoravit : « Congregatio taurorum, id est, superborum » cornupetarum, inter vaccas populorum. » Quas dixit vaccas? Animas seductibiles. Utquid hoc? « Ut excludantur hi, » id est, appareant qui latebant, qui probati sunt ar- » gento. » Quid est, « Argento? » Eloquio Dei. « Eloquia » Domini eloquia casta, argentum igne examinatum, pro- » babile terræ, purgatum septies tantum[1]. » Hunc sensum obscurum videte quemadmodum in lucem excludat Apostolus : « Oportet, inquit, et hæreses esse, ut probati » manifesti fiant inter vos[2]. » Quid est, « Probati? Probati » argento, » probati eloquio. Quid est, « Manifesti fiant? » Excludantur. » Quare hoc ? Propter hæreticos. Quid est, propter hæreticos. Propter congregationem « Taurorum » inter vaccas populorum. » Sic ergo et hi « Divisi sunt » præ ira vultus ejus, et appropinquavit cor illius. »

XXIII. « Molliti sunt sermones ejus super oleum, et » ipsi sunt jacula[3]. » Quædam enim in Scripturis dura videbantur, cum obscura essent; exposita mollita sunt. Nam et prima hæresis in Discipulis Christi velut a duritia sermonis ipsius facta est. Cum enim diceret : « Nisi quis » manducaverit carnem meam, et biberit sanguinem

[1] Psal. XI, 7. — [2] I Cor. XI, 19. — [3] Psal. LIV, 22.

» meum, non habebit vitam in se[1] : » illi non intelligentes dixerunt ad invicem : « Durus est hic sermo, quis po» test eum audire? » Dicentes quia durus est sermo hic, separaverunt se ab illo : remansit cum aliis duodecim. Cum ei suggessissent illos in sermone ejus fuisse scandalizatos : « Numquid et vos, inquit, vultis ire? » Et Petrus : « Verbum vitæ æternæ habes, ad quem ibimus[1]? » Intendite, obsecramus vos, et parvuli discite pietatem : Numquid jam Petrus intelligebat secretum illius sermonis Domini? Nondum intelligebat : sed bona esse verba quæ non intelligebat, pie credebat. Ergo si durus est sermo, et nondum intellectus est, durus sit impio, tibi autem pietate molliatur : quia quandoque solvetur, et fiet tibi oleum, et usque ad ossa penetrabit.

XXIV. Proinde, tanquam ipse Petrus post illos duritia, sicut putabant, sermonis Domini scandalizatos etiam hic diceret : « Verbum vitæ æternæ habes, ad quem ibimus? » ita subjecit, « Jacta in Dominum curam tuam, et ipse te » enutriet[2]. » Parvulus es, nondum intelligis secreta verborum : forte tibi panis latet, et adhuc lacte nutriendus es[3] : noli irasci uberibus; ipsa te idoneum reddent ad mensam, cui modo minus idoneus es. Ecce per divisionem hæreticorum multa dura mollita sunt : sermones illius dura molliti sunt super oleum, et ipsi sunt jacula. Armaverunt evangelizantes : et ipsi sermones diriguntur in pectora quorumque audientium ab instantibus opportune et importune : illis sermonibus, illis verbis tanquam sagittis, corda hominum ad amorem pacis feriuntur. Duri erant, et molles facti sunt. Molliti non virtutem amiserunt, sed in jacula conversi sunt. « Molliti sunt sermones ejus super » oleum, et ipsi, » molliti sermones, « Ipsi sunt jacula. » Sed tu nondum forte idoneus es qui armeris his jaculis,

[1] Joan. VI, 54-69. — [2] Psal. LIV, 23. — [3] I Cor. III, 2.

et nondum tibi eluxit quod in sermone forte obscurum est et durum. « Jacta in Dominum curam tuam, et ipse te » enutriet. » In Dominum jacta te. Ecce vis te jactare in Dominum, nemo se supponat pro Domino. « Jacta in Do» minum curam tuam. » Vide quemadmodum magnus ille miles Christi in se curam parvulorum jactari noluit : « Numquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in no» mine Pauli baptizati estis [1]? » Quid eis aliud dicebat, nisi : Jactate in Dominum curam vestram et ipse vos enutriet? Modo autem vult parvulus jactare curam suam in Dominum, et occurrit nescio quis, et dicit : Ego excipio. Tanquam navi fluctuanti occurrit, et dicit : Ego excipio. Responde et tu. Portum quæro, non saxum. « Jacta in » Dominum curam tuam, et ipse te enutriet. » Et vide quia portus te excipit : « Non dabit in æternum fluctuatio» nem justo. » Videris fluctuare in mari isto, sed excipit te portus. Tu tantum antequam intres in portum, anchora noli abrumpi. Fluctuat navis in anchoris, sed non longe a terra projicitur; nec in æternum fluctuabit, etsi ad tempus fluctuat. Etenim ad fluctuationem pertinent verba superiora : « Contristatus sum in exercitatione mea, et con» turbatus sum. Expectabam eum qui me salvum faceret » a pusillanimitate et tempestate. » Fluctuans loquitur, sed non in æternum fluctuabit : nam anchora ligatur, anchora spes ejus est. « Non dabit in æternum fluctuationem » justo. »

XXV. Illis autem quid? « Tu vero, Deus, deduces » eos in puteum corruptionis [2]. » Puteus corruptionis, tenebræ sunt submersionis. « Deduces eos, inquit, in » puteum corruptionis : » quia cæcus cæcum ducens, ambo in foveam cadunt [3]. Deducit illos Deus in puteum corruptionis, non quod ipse sit auctor culpæ ipsorum,

[1] I Cor. I, 13. — [2] Psal. LIV, 24. — [3] Matth. XV, 14.

sed quod ipse sit judex iniquitatum eorum. Tradidit enim eos Deus in concupiscentias cordis eorum[1]. Amaverunt enim tenebras, et non lucem; dilexerunt cæcitatem, et non visionem. Nam ecce Dominus Jesus eluxit universo mundo; cantent in unitate cum toto mundo : « Non enim est qui » se abscondat a calore illius[2]. » Illi autem traducentes se a toto ad partem, a corpore ad vulnus, a vita ad præcisionem, quid passuri sunt, nisi in puteum corruptionis ituri?

XXVI. « Viri sanguinum et dolositatis. » Viros sanguinum propter interfectiones dicit; atque utinam corporales, et non spiritales! Sanguis enim de carne exiens, videtur et horretur : quis videt sanguinem cordis in rebaptizato? Illæ mortes alios oculos quærunt. Quanquam et de istis mortibus visibilibus non quiescant armati ubique Circumcelliones. Et si istas visibiles mortes attendamus, viri sanguinum sunt. Attende armatum, si vir pacis est, et non sanguinis. Si fustem saltem solum ferret : sed fert fundibulum, fert securim, fert lapides, fert lanceas : et ista portantes ubique qua possunt evagantur, sanguinem innocentium sitiunt. Ergo et de istis visibilibus mortibus sunt viri sanguinum. Sed et de illis dicamus : Utinam solas [3] facerent, et animas non perimerent. Isti qui sunt viri sanguinum et dolositatis, ne putent quia nos male sic intelligimus viros sanguinum, qui animas occidunt : ipsi Maximianistas suos sic intellexerunt. Nam cum eos damnarent, in ipsa sententia concilii [4] sui ista verba posuerunt : « Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem » annuntiatorum. Contribulatio et calamitas in viis eo» rum, et viam pacis non cognoverunt[5]. » Hoc de Maximianistis dixerunt. Quæro autem ego ab eis quando Maxi-

[1] Rom. I, 24. — [2] Psal. XVIII, 7. — [3] *Subaudi* visibiles mortes. — [4] Bagaitani. — [5] Psal. XIII, 3.

mianistæ fuderint corporis sanguinem, non quia et ipsi non funderent, si esset talis multitudo quæ funderet, sed propter timiditatem paucitatis suæ magis ab eis aliquid passi sunt, quam ipsi tale aliquid aliquando fecerunt. Ergo interrogo Donatistam, et dico : In concilio tuo posuisti de Maximianistis : « Veloces pedes eorum ad effundendum » sanguinem. » Unum mihi dare quem digito læserint Maximianistæ? Quid mihi aliud responsurus est, nisi quod ego dico? Qui se separaverunt ab unitate, et animas seducendo interimunt, spiritaliter, non carnaliter sanguinem fundunt. Optime exposuisti, sed in expositione tua agnosce facta tua. « Viri sanguinum et dolositatis. » In fraude dolositas, in simulatione, in seductione. Quid ergo illi ipsi qui « Divisi sunt præ ira vultus ejus? » Ipsi sunt « Viri sanguinum et dolositatis. »

XXVII. Sed quid de illis ait? « Non dimidiabunt dies » suos. » Quid est, « Non dimidiabunt dies suos? » Non proficient quantum putant : intra tempus quod sperant, peribunt. Ipse est enim perdix ille, de quo dictum est : « In dimidio dierum ejus derelinquent eum, et in novis» simis suis erit insipiens [1]. » Proficiunt, sed ad tempus. Quid enim ait Apostolus? « Maligni autem homines et se» ductores proficient in pejus, ipsi errantes, et alios in » errorem mittentes [2]. » Cæcus autem cæcum ducens, simul in foveam cadunt [3]. Merito cadunt in puteum corruptionis. Quid ergo ait? « Proficient in pejus : » non tamen diu. Nam paulo ante dixit : « Sed ultra non proficient : » hoc est : « Non dimidiabunt dies suos. » Sequatur Apostolus, et dicat quare : « Dementia enim eorum manifesta » erit omnibus, sicut et illorum fuit [4]. Viri sanguinum et » dolositatis non dimidiabunt dies suos. Ego autem in te

[1] Jerem. XVII, 11. — [2] 2 Tim. III, 13. — [3] Matth. XV, 1. — [4] 2 Tim. III, 9-13.

» sperabo, Domine. » Merito autem illi non dimidiabunt dies suos, quia in homine speraverunt. Ego autem a diebus temporalibus perveni ad diem æternam. Quare? Quia in te speravi, Domine.

ENARRATIO

IN PSALMUM LV.

Sermo ad plebem carthaginensem.

I. Sicut aliquam domum intraturi [1], cujus sit et ad quem pertineat, in titulo inspicimus, ne forte importune irruamus quo non oportet, neque rursus timiditate revocemur ab eo quo oportet intrare : tanquam ergo si legeremus : Hæc prædia illius aut illius; ita in superliminari Psalmi hujus habemus inscriptum : « In finem, pro po- » pulo qui a sanctis longe factus est, ipsi David in tituli » inscriptionem, cum tenuerunt eum Allophyli in Geth [2]. » Agnoscamus ergo populum, « Qui longe factus est a sanc- » tis in tituli inscriptionem. » Pertinet hoc enim ad ipsum David, quem jam nostis intelligere spiritaliter. Neque enim commendatur nobis nisi ille de quo dictum est : « Finis Legis Christus ad justitiam omni credenti [3]. » Ergo, « In finem, » cum audis, in Christum intende, ne in via remanendo non pervenias ad finem. Quidquid enim est, ubi infra steteris, antequam ad Christum pervenias nihil tibi aliud divinus sermo dicit, nisi : Accede, nondum est locus ubi securitas sit. Est quidam locus ubi sta-

[1] Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 518-524. — [2] Psal. LV, 1, et 1 Reg. XI, 10. — [3] Rom. X, 4.

tio fidissima collocatur; est quædam petra ubi domus secura consurgit, ut non metuat imbrem tempestatis. Flumina enim impegerunt in domum illam, et non cecidit, fundata enim erat supra petram[1]. « Petra autem erat » Christus[2]. » Sub nomine David Christus figuratur : quia de illo dictum est : « Qui factus est ex semine David » secundum carnem[3]. »

II. Quis est ergo populus « Qui longe a sanctis factus » est in tituli inscriptionem? » Ipse titulus ostendat nobis populum istum. Scriptus est enim quidam titulus in dominica passione, quando Dominus crucifixus est: erat ibi titulus inscriptus, hebraïce, græce, et latine, « Rex Judæorum[4]; » tribus linguis tanquam tribus testibus titulus approbatus; quia in ore duorum vel trium testium stabit omne verbum[5]. Istum titulum cum legissent Judæi, indignati sunt, et dixerunt ad Pilatum : « Noli scribere, Rex Judæorum; sed » quia ipse dixit se regem esse Judæorum[6]. » Ipsum dixisse scribe, dixerunt; non hoc esse quod dixit. Sed quia verum est in alio Psalmo : « In tituli inscriptionem » ne corrumpas[7], » respondit Pilatus : « Quod scripsi » scripsi[8], » tanquam dicens : « Non corrumpo veritatem, etsi vos diligitis falsitatem. » Quia ergo in maledicto isto indignati sunt Judæi, dicentes : « Nos non ha» bemus regem nisi solum Cæsarem[9], » de tituli offensione longe facti sunt a sanctis. Propinquent sanctis, et agglutinentur sancto qui regem Christum agnoscunt et habere concupiscunt : longe fiant a sanctis qui contradicentes titulo respuerunt regem Deum, et elegerunt regem hominem. Omnis ergo populus humano regno delectatus, respuens in se regnare Dominum, quo regnante ita quis-

[1] Matth. VII, 24, 25. — [2] I Cor. X, 4. — [3] Rom. I, 3. — [4] Joan. XIX, 20. — [5] Deut. XVII, 6, et XIX, 15. — [6] Joan. XIX, 21. — [7] Psal. LVI, 1. — [8] Joan. XIX, 22. — [9] Ibid. 15.

que subjectus est, ut regnet et ipse cupiditatibus suis : omnis ergo populus talis longe est a sanctis. Nolite itaque, fratres, in solis Judæis hoc advertere : data sunt quidem in illis quasi primitiva exempla, ut in illo populo eluceret quod omnis homo caveret. Aperte illi regem Christum recusaverunt, et regem Cæsarem elegerunt. Est quidem et Cæsar rex homo hominibus ad humana, sed alius rex est ad divina; alius rex ad vitam temporalem, alius ad æternam : alius rex terrenus, alius rex cœlestis : rex terrenus sub rege cœlesti, rex cœlestis super omnia. Non ergo illi quia dixerunt se habere Cæsarem regem, peccaverunt; sed quia regem Christum habere noluerunt. Et modo multi Christum regem in cœlo sedentem et ubique regnantem habere nolunt : et ipsi sunt qui tribulant nos. Contra tales iste Psalmus confirmat nos. Necesse est enim ut tales patiamur usque in finem : quos non pateremur, nisi nobis expediret. Omnis enim tentatio probatio est, et omnis probationis effectus habet fructum suum. Quia homo plerumque etiam sibi ipsi ignotus est : quid ferat, quidve non ferat, ignorat, et aliquando præsumit se ferre quod non potest, et aliquando desperat se posse ferre quod potest : accedit tentatio quasi interrogatio, et invenitur homo a se ipso; quia latebat et se ipsum, sed artificem non latebat. Proinde Petrus præsumpsit nescio quid quod in illo nondum erat, usque ad mortem se cum Domino Jesu Christo esse perseveraturum : vires suas Petrus ignorabat, sed Dominus noverat. Respondit minus idoneum qui fabricaverat, qui etiam fabricato a se vires idoneas daturus erat, quid nondum dederat, sciebat; ille qui nondum acceperat, nesciebat : accessit tentatio; negavit, flevit, accepit [1]. Cum ergo nesciamus quid petamus tanquam non habentes, et unde gratias agamus tanquam accipientes,

[1] Luc. XXII, 33-62, et Matth. XXVI, 69-75.

opus est semper tentationibus et tribulationibus erudiri in isto sæculo : sed tribulari non possumus, nisi ab eis qui longe fiunt a sanctis. Longinquitatem istam, fratres, intelligite cordis esse, non corporis. Fit enim plerumque ut qui corpore longe peregrinatur a te, conjunctus sit tibi, quia hoc amat quod tu : et fit plerumque ut stans juxta te, conjunctus sit tibi, quia hoc amat quod tu : et fit plerumqne ut stans juxta te, ex eo quia diligit mundum, cum tu diligas Deum, longe sit a te.

III. Quid ergo sibi vult, quod ad ipsum titulum adhuc pertinet, quia « Tenuerunt eum Allophyli in Geth? » Geth civitas quædam erat Allophylorum, id est, alienigenarum, utique populi longe a sanctis. Ex eo enim quod alienigenæ, non utique appropinquant sanctis, sed longe sunt a sanctis. Omnes qui recusant Christum regem alienigenæ fiunt. Quare alienigenæ fiunt? Quia et illa vitis quamvis ab illo plantata, amara facta quid audivit? « Quare conversa es » in amaritudinem, vitis aliena [1]? » Non dictum est, Vitis mea, quia si mea, dulcis; si amara, non mea; si non mea, utique aliena. « Tenuerunt ergo eum Allophyli in » Geth. » Invenimus quidem, fratres, David ipsum filium Jesse, regem Israël, peregrinatum esse apud Allophylos, cum quæreretur a Saüle[2], et fuit in ista civitate et apud regem civitatis hujus : sed ibi retentum esse non legimus. Ergo David nostrum Dominum Jesum Christum natum ex semine illius David, non solum tenuerunt, sed et tenent adhuc Allophyli in Geth. Geth diximus quod civitas sit. Interrogata autem interpretatio hujus nominis, indicat Torcular. Christus secundum quod caput Salvator corporis, ille natus ex Virgine crucifixus, qui jam nobis exemplum resurrectionis nostræ in resurrectione suæ carnis ostendit, qui sedet ad dexteram Patris, et pro nobis interpellat, est

[1] Jerem. II, 21. — [2] I Reg. XXI, 10.

et hic, sed in corpore suo quod est Ecclesia. Corpus conjunctum est capiti suo, caput pro corpore clamat : « Saule, » Saule, quid me persequeris [1] ? » Et corpus in capite suo est secundum Apostolum dicentem : « Et simul resuscitavit, et simul sedere fecit in cœlestibus [2]. » Et nos ibi sedemus, et ipse hic laborat : nos ibi sedemus secundum spem, et ille hic nobiscum est secundum charitatem. Hæc compago tanquam unius hominis facit duos in carne una, sponsum et sponsam. Unde et ipse Dominus dicit : « Igitur jam non duo, sed una caro [3]. » Quomodo ergo hic tenetur in Geth? Tenetur in torculari corpus ejus, id est, Ecclesia ejus. Quid est, in torculari? In pressuris. Sed in torculari fructuosa pressura est. Uva in vite pressuram non sentit, integra videtur, sed nihil inde manat : mittitur in torcular, calcatur, premitur : injuria videtur fieri uvæ, sed ista injuria sterilis non est; imo si nulla injuria accederet, sterilis remaneret.

IV. Quicumque ergo sancti pressuram patiuntur ab eis qui longe facti sunt a sanctis, attendant Psalmum istum, agnoscant hic se, dicant quod hic dicitur, qui patiuntur quod hic dicitur. Certe qui non patitur, non dicat : Non astringo ad vocem, quem video extra passionem. Sed videat ne, cum vult esse longe a passione, longe fiat a sanctis. Cogitet ergo unusquisque de inimico suo; si Christianus est, mundus ipsi inimicus est. Privatas ergo inimicitias nemo cogitet, auditurus verba Psalmi hujus : sciamus quia « Non est nobis colluctatio adversus carnem et san» guinem, sed adversus principes et potestates, et spiri» talia nequitiæ [4], » id est, adversus diabolum et angelos ejus : quia et quando patimur homines importunos, ille instigat, ille inflammat, ille tanquam vasa sua movet.

[1] Act. IX, 4. — [2] Ephes. II, 5. — [3] Matth. XIX, 6, et Ephes. I, 22. — [4] Ephes. VI, 12.

Attendamus ergo duos hostes; quem videmus, et quem non videmus: hominem videmus, diabolum non videmus; hominem diligamus, diabolum caveamus; pro homine oremus, contra diabolum oremus, et dicamus Deo: « Mi- » serere mei, Domine, quoniam conculcavit me homo[1]. » Noli timere, quia conculcavit te homo : vinum habeto, uva factus es ut calceris. « Miserere mei, Domine, quo- » niam conculcavit me homo : tota die bellans tribulavit » me, » omnis qui longe factus est a sanctis. Sed et ipse diabolus quare hic non intelligatur? An forte quia non dictus est homo? Ergo errat Evangelium, quia dixit : « Inimicus homo hoc fecit[2] ? » Sed sub quadam figura potest et ille dici homo, non tamen esse homo. Sive ergo ipsum intueretur qui dicebat hæc, sive populum et unumquemque longe factum a sanctis, per quales diabolus tribulat populum Dei inhærentem sanctis, inhærentem sancto, inhærentem regi, ad cujus regis titulum indignati illi tanque repercussi, longe sunt facti; dicat : « Mise- » rere mei, Domine, quoniam conculcavit me homo : » nec deficiat in ista conculcatione, sciens quem invocet, et quo exemplo fortis effectus sit. Primus botrus in torculari pressus est Christus[3]. Cum ille botrus passione expressus est, manavit illud unde « Calix inebrians quam » præclarus est[4]. » Dicat ergo et corpus ejus, intuens caput suum : « Miserere mei, Domine, quoniam conculca- » vit me homo : tota die bellans tribulavit me. Tota die, » toto tempore. Nemo sibi dicat: Fuerunt tribulationes apud patres nostros, apud nos non sunt : Si putas te non habere tribulationes, nondum cœpisti esse Christianus. Et ubi est vox Apostoli : « Sed et omnes qui volunt in Christo » pie vivere, persecutiones patientur[5]? » Si ergo non pa-

[1] Psal. LV, 2. — [2] Matth. XXIII, 28. — [3] Isaï. LXIII, 3. — [4] Psal. XXII, 5. — [5] 2 Tim. II, 12.

teris ullam pro Christo persecutionem, vide ne nondum cœperis in Christo pie vivere. Cum autem cœperis in Christo pie vivere, ingressus es torcular; præpara te ad pressuras : sed noli esse aridus, ne de pressura nihil exeat.

V. « Conculcaverunt me inimici mei tota die. » Illi longe facti a sanctis, ipsi inimici mei. « Tota die : » jam dictum est. « Ab altitudine diei [1]. » Quid sibi hoc vult : « Ab al- » titudine diei ? Forte altum est ad intellectum. Nec mirum, quia altitudo diei est. Forte enim illi propterea longe facti sunt a sanctis, quia non potuerunt penetrare altitudinem diei, cujus Apostoli duodecim horæ fulgentes. Ergo qui tanquam hominem crucifixerunt, in die erraverunt. Quare autem tenebras passi sunt, ut longe fierent a sanctis ? Quia in alto lucebat dies, in lato latentem non cognoverunt. « Si enim cognovissent, nunquam Domi- » num gloriæ crucifixissent [2]. » Hac ergo altitudine diei repercussi, et longe facti a sanctis, facti sunt inimici, qui tribulent et conculcent tanquam uvam in torculari. Est et alius intellectus. « Ab altitudine diei conculcaverunt me » inimici mei tota die, » hoc est, toto tempore : « Ab al- » titudine diei, » hoc est, a superbia temporali. Quando enim conculcant, alti sunt : humiles sunt qui conculcantur, alti sunt qui conculcant. Sed noli timere altitudinem conculcantium : diei altitudo est, temporalis est, non æterna.

VI. « Quoniam multi qui debellant me, timebunt [3]. » Quando timebunt ? Cum transierit dies, qua alti sunt. Etenim ad tempus alti sunt, finito tempore altitudinis suæ timebunt. « Ego vero in te sperabo, Domine. » Non ait : Ego vero non timebo : sed, « Multi qui debellant me, » timebunt : » Cum venerit ille dies judicii, tunc lamen-

[1] Psal. LV, 3, 4. — [2] 2 Cor II, 8. — [3] Psal. LV, 4.

tabuntur se omnes tribus terræ[1]. Cum apparuerit signum Filii hominis in cœlo, tunc securi erunt omnes sancti. Illud enim veniet quod sperabant, quod desiderabant, quod ut veniret orabant : illis autem pœnitendi locus nullus remanebit, quia eo tempore quo fructuosa posset esse pœnitentia, cor obduraverunt adversus monentem Dominum. Numquid et murum erigent adversus judicantem Deum? Pietatem sane hujus agnosce, et, si in eo corpore es, imitare. Cum dixisset : « Multi qui debellant me, ti» mebunt : » non reddidit, Ego vero non timebo : ne suis veribus assignando quod non timet, esset et ipse in altis temporalibus, et per superbiam temporalem non mereretur venire ad requiem sempiternam : potius te fecit intelligere unde non timebit; « Ego vero, inquit, in te » sperabo, Domine : » non dixit præsumptionem suam, sed caussam præsumptionis suæ. Si enim non timebo, possum et duritia cordis non timere; multi enim nimia superbia nihil timent. Attendat Charitas Vestra : Aliud est sanitas corporis, aliud stupor corporis, aliud immortalitas corporis. Sanitas quidem perfecta, immortalitas est : sed dicitur etiam secundum quemdam modum sanitas, quam habemus in hac vita. Quando non infirmatur, unusquisque sanus vocatur ; et cum inspexerit medicus, sanum renuntiat; et cum ægrotare quisque cœperit, ipsa sanitas perturbatur ; et quando curatur, ad ipsam sanitatem reditur. Tres ergo affectiones quasdam corporis advertite et inspicite, sanitatem, stuporem, immortalitatem. Sanitas ægritudinem non habet; sed tamen quando tangitur et molestatur, dolet. Stupor autem non dolet, amisit sensum doloris, tanto insensibilior, quanto pejor. Rursus immortalitas non dolet; absumpta est enim omnis corruptio, et corruptibile hoc induit incorruptionem, et mortale hoc

[1] Matth. xxv, 31.

induit immortalitatem[1]. Nullus ergo dolor in corpore immortali, nullus dolor in corpore stupido. Non se putet stupidus jam immortalem : vicinior est immortalitati sanitas dolentis, quam stupor non sentientis. Invenis ergo hominem superbum typho arrogantissimo, qui sibi persuaserit nihil timere : fortiorem putas illo, qui ait : « Foris » pugnæ, intus timores[2] ? » fortiorem ipso capite nostro Domino Deo nostro, qui dixit : « Tristis est anima mea » usque ad mortem[3] ? » Non est iste fortior : non te delectet stupor ejus : non immortalitate indutus, sed sensu exutus est. Tu vero habeto animam non sine affectu, reprehensi enim sunt qui sunt sine affectu, et dic de sensu sanitatis : « Quis infirmatur, et ego non infirmor ? quis » scandalizatur, et ego non uror[4] ? » Si ad istum non pertineret scandalum, cujusque infirmi perditio, quasi rigidus et sine dolore videretur melior esse ? Absit : stupor esset, non tranquillitas. Plane, fratres, cum venerimus ad eum locum, ad eam sedem, ad eam beatitudinem, ad cœlestem patriam, ubi anima nostra impleatur securitate, impleatur quiete et sempiterna felicitate, nullus ibi dolor erit ; quia unde doleatur non erit. « Multi, inquit, qui de» bellant me, timebunt. » Et ipsi stupidi qui modo nihil timent, timebunt aliquando. Veniet enim tantus terror qui totam duritiam frangat et conterat. « Multi qui de» bellant me, timebunt. Ego vero in te sperabo, Do» mine. »

VII. « In Deo laudabo sermones meos, in Deo speravi : » non timebo quid faciat mihi caro[5]. » Quare ? quia in Deo sperabo. Quare ? Quia in Deo laudabo sermones meos. Si in te laudas sermones tuos, non dico ut non timeas ; impossibile est ut non timeas. Sermones enim tuos aut

[1] I Cor. XV, 53, 54. — [2] 2 Cor. VII, 5. — [3] Matth. XXVI, 38. — [4] 2 Cor. XI, 29. — [5] Psal. LV, 5.

mendaces habebis, ideoque tuos, quia mendaces : aut si erunt veraces sermones. et non eos putabis te habere a Deo, sed a te loqui; veraces erunt, sed tu mendax eris : si autem cognoveris nihil te verum in sapientia Dei, in fide veritatis, posse dicere, nisi quod ab illo accepisti, de quo dicitur : « Quid enim habes quod non accepisti[1]? » In Deo laudas sermones tuos, ut in Deo lauderis sermonibus Dei. Etenim si quod in te Dei est, honoratur a te; et tu factus a Deo, honoraberis in Deo : si autem quod in te Dei est, honoraveris tanquam tuum, non Dei : quomodo populus ille longe factus est a sanctis, sic tu longe a sancto. Ergo, « In Deo laudabo sermones meos : si in » Deo, quare meos? Et in Deo, et meos. In Deo, » quia ab ipso : « meos, » quia accepi. Ipse voluit meos esse qui dedit, amando eum cujus sunt : quia ex illo mihi sunt, mei facti sunt. Unde enim : « Panem nostrum quotidianum » da nobis hodie[2]? » Quomodo, nostrum? quomodo, da? Ab illo petendo non eris vacuus, tuum confitendo non eris ingratus. Si enim non dicas tuum, non accepisti : rursus si dicas tuum ita, quasi a te sit quod dicis tuum, amittis quod acceperas, quia ingratus es illi a quo acceperas : « In Deo ergo laudabo sermones, » quia ibi ipse est fons sermonum verorum : « meos, » quia sitiens accessi et bibi. « In Deo laudabo sermones meos, in Deo » speravi, non timebo quid faciat mihi caro. » Nonne tu eras qui paulo ante dicebas : « Miserere mei, Domine, quo» niam conculcavit me homo, tota die bellans tribulavit » me? » Quomodo ergo hic : « Non timebo quid fa» ciat mihi caro? » Quid tibi faciet? Tu ipse paulo ante dixisti : « Conculcavit me, tribulavit me : » Nihil faciet cum ista faciet? Respexit ad vinum quod manat de calcatura, et respondit : Plane conculcavit, plane tribulavit; sed

[1] I Cor. IV, 7. — [2] Matth. VI, 11.

quid mihi faciet? Uva eram, vinum ero : « In Deo speravi, » non timebo qui faciat mihi caro. »

VIII. «Tota die verba mea abominabantur[1].» Sic sunt, nostis. Dicite veritatem, prædicate veritatem, annuntiate Christum Paganis, annuntiate Ecclesiam hæreticis, annuntiate omnibus salutem : contradicunt, abominantur verba mea. Sed cum verba mea abominantur, quem putas abominantur, nisi eum in quo «Laudabo sermones meos? Tota die » verba mea abominabantur. » Sufficiat saltem, abominentur verba, nihil ultra progrediantur, reprehendant, respuant. Absit. Utquid dicam hoc? Quando verba respuunt, quando verba abominantur, quæ verba de fonte veritatis emanant, quid faciant illi per quem verba ipsa dicuntur? Quid, nisi quod sequitur : « Adversum me omnia consilia eo» rum in malum? » Si panem ipsum abominantur, vasculo in quo ministratur quomodo parcunt? « Adversum me omnia » consilia eorum in malum. » Si sic et in ipsum Dominum, non dedignetur ergo corpus quod præcessit in capite, ut corpus hæreat capiti. Contemptus est Dominus tuus, et tu te honorari vis ab eis qui longe facti sunt a sanctis? Noli tibi arrogare velle quod in illo non præcessit. Non est discipulus major magistro suo, non est servus major domino suo[2]. Si patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus? « Adversum me omnia » consilia eorum in malum. »

IX. « Incolent et abscondent[3]. » Incolere peregrinari est. Incolæ dicuntur qui habitant in patria non sua. Omnis homo in hac vita peregrinus est : in qua vita videtis quia carne circumtegimur, per quam carnem cor videri non potest. Ideo Apostolus dicit : « Nolite ante tempus » quidquam judicare, quoadusque veniat Dominus, » et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit

[1] Psal. LV, 6. — [2] Matth. X, 24, 25. — [3] Psal. LV, 7.

» cogitationes cordis, et tunc laus erit unicuique a Deo[1].» Antequam hoc fiat, in hac peregrinatione carnalis vitæ quisque cor suum portat, et omne cor omni cordi clausum est. Proinde isti quorum consilia adversus hunc in malum, « Incolent, et abscondent : » quia in ista peregrinatione sunt, et carnem portant, dolum tegunt in corde, quidquid mali cogitant abscondunt. Quare? Quia adhuc peregrina est vita ista. Abscondant, apparebit quod abscondunt, et ipsi non abscondentur. Est et in hoc abscondito alius intellectus, qui fortasse magis placebit. Etenim ex iis qui longe facti sunt a sanctis, subintrant quidam ficti, et pejores tribulationes faciunt corpori Christi; quia non tanquam penitus alieni devitantur. Ab ipsis pericula graviora commemorans Apostolus, cum enumeraret multas passiones suas, et diceret : « Periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis » ex gentibus, periculis in civitate, periculis in deserto, » periculis in mari : periculis, inquit, in falsis fratribus[2]. » Hi nimis periculosi sunt, de quibus dicitur in alio Psalmo : « Et ingrediebantur ut viderent[3]. Ingrediebantur ut viderent, » et nemo dicit : Non intres ut videas. Intrat enim tanquam tuus, non cavetur ut alienus. Isti ergo « Incolent, et abscondent. » Quia sic intrant in domum magnam, non ibi perseveraturi; ideo incolent. Tales enim peccatores servos volens intelligi Dominus, secundum illum intellectum evangelicum, quo « Omnis qui facit peccatum servus est peccati, ait : Servus » non manet in domo in æternum : filius autem manet » in æternum[4]. » Qui intrat ut filius, non incolet, quia perseverabit usque in finem[5] : qui intrat ut servus, subdolus, peccator, ad oculum attendens, quærens quid

[1] I Cor. IV, 5. — [2] 2 Cor. XI, 26. — [3] Psal. XL, 7. — [4] Joan. VIII, 34, 35. — [5] Matth. X, 22, et XXIV, 13.

rapiat, quærens quid accuset aut quid vituperet, incolere intrat, non inhabitare et perseverare. Nec istos tamen timeamus, fratres : « In Deo speravi, non timebo » quid faciat mihi caro [1]. » Etsi incolunt, etsi intrant, etsi fingunt, etsi abscondunt, caro sunt : tu in Domino spera, nihil tibi faciet caro. Sed infert tribulationem, infert conculcationem ? Accedit vinum, quia uva premitur. Tribulatio tua infructuosa non erit : alter videt te, imitatur te : quia et tu ut disceres talem ferre, caput tuum contemplatus es, botrum illum primum, ad quem intravit homo ut videret, incoluit, et abscondit traditor Judas. Omnes ergo ficto animo intrantes, incolentes et abscondentes noli timere. Pater ipsorum Judas cum Domino tuo fuit : et ille quidem noverat eum, quanquam Judas traditor incolebat et abscondebat, tamen cor ipsius Domino rerum patebat : sciens ille elegit unum, unde tibi solatium faceret nescituro quos devites. Poterat enim ille non eligere Judam, quia noverat Judam : ait quippe Discipulis : « Nonne ego vos duodecim elegi, et unus ex » vobis diabolus est [2] ? » Ergo et diabolus electus est ? Aut si electus non est, quomodo duodecim elegit, et non potius undecim ? Electus et ille est, sed ad aliud. Electi undecim ad opus probationis, electus unus ad opus tentationis. Unde possit tibi exemplum dare nescituro quos devites malos, quos caveas falsos et fictos, incolentes et abscondentes, nisi ut dicat tibi : Ecce ego mecum habui unum ipsorum ? præcessit exemplum, toleravi, perferre volui quod sciebam, ut tibi nescienti præberem solatium. Quod mihi fecit, hoc faciet et tibi : ut multum possit, ut multum sæviat, accusaturus est, falsa crimina dicturus est. Ut prævaleant falsitates, numquid in te prævalebunt, et in me non prævaluerunt ? In me certe prævaluerunt,

[1] Psal. LV, 5. — [2] Joan. VI, 71.

sed cœlum mihi non abstulerunt. Caro ipsius sepulta, falsos testes pertulit : parum fuit eos perpeti in judicio, perpessus est in sepulcro. Acceperunt pecuniam ut mentirentur, dixerunt : « Cum dormiremus, venerunt Disci- » puli ejus, et abstulerunt eum[1]. » Tales autem cæci erant Judæi, ut crederent dicto omnino incredibili : crediderunt testibus dormientibus ! Aut falsum erat quod dormierunt, et mendacibus credere non debuerunt : aut verum erat quod dormierunt, et quod factum est nescierunt. « Incolent, et abscondent. Incolant, et abscondant : quid facturi ? « In Deo speravi, non timebo quid faciat » mihi caro. »

X. « Ipsi calcaneum meum observabunt[2]. » Etenim sic incolent et abscondent, ut observent ubi homo labitur. Intenti sunt ad calcaneum, quando fiat lapsus, ut pedem teneant ad ruinam, aut pedem supponant ad offensionem, certe ut inveniant quod accusent. Et quis ita ambulet ut nusquam labatur? Certe quod cito fit vel in lingua? Etenim scriptum est : « Si quis in lingua non offendit, hic » perfectus est vir[3]. » Quis tandem se audeat dicere aut putare perfectum? Ergo necesse est ut aliquis labatur in lingua. Illi autem qui incolent et abscondent, aucupantur verba omnia, quærentes alicubi laqueos et nodosas facere calumnias, quibus prius ipsi implicantur, quam quos implicare contendunt : ut prius ipsi capiantur et pereant, quam alios capiant ut perdant. Etenim recurrit homo in cor suum, et inde recurrit ad Deum, et novit dicere : « In Deo laudabo sermones meos. » Quidquid bonum dixi, quidquid verum dixi, Dei dixi, et de Deo dixi : quidquid forte aliud dixi quod dicere non debui, homo dixi, sed sub Deo dixi. Qui confirmat ambulantem, minatur erranti, ignoscit agnoscenti, revocat linguam, re-

[1] Matth. XXVIII, 13. — [2] Psal. LV, 7. — [3] Jacob. III, 2.

vocat lapsum. « Justus enim septies cadet et resurget, » impii vero infirmabuntur in malis[1]. » Non ergo timeat unusquisque nostrum callidos insectatores, aucupes verborum, dinumeratores pene syllabarum, et prævaricatores præceptorum. Quid in te arguat attendit : ut credat per te Christo, non attendit. Attende in sermones ejus quem reprehendis, ne forte te aliquid salubriter doceat. Et quid me, inquit, salubriter poterit docere, qui sic lapsus est in verbo? Hoc ipsum te forte salubriter docet, ne sis auceps verborum, sed collector præceptorum. « Ipsi » calcaneum meum observabunt. »

XI. « Sicut sustinuit anima mea. » Hoc dico quod sustinui. Loquebatur expertus : « Sicut sustinuit anima mea. » Incolent et abscondent. Omnes sustineat anima mea; foris latrantes, intus occultantes sustineat. Forinsecus veniens, quasi fluvius venit tentatio : in petra te inveniat, impingat, non dejiciat; fundata est domus supra petram[2]. Intus est, incolet et abscondet : ut palea tibi vicinetur, intret tritura boum, intret tribula tentationum; tu purgaris, illa comminuitur.

XII. « Sicut sustinuit anima mea, pro nihilo salvos fa- » cies eos[3]. » Docuit et pro ipsis orare. Nempe « Inco- » lent et abscondent, » nempe dolosi, nempe simulatores atque insidiatores sunt : tu ora pro eis, et noli dicere : Numquid et talem hominem Deus correcturus est, tam malum, tam perversum? Noli desperare : quem roges attende, non pro quo roges. Magnitudinem morbi vides, potentiam medici non vides? « Incolent et abscondent : » sicut sustinuit anima mea. » Sustine, ora : et quid fit? « Pro nihilo salvos facies eos. » Sic illos salvos facies, ut nihil tibi sit, id est, ut nullus labor tibi sit. Hominibus desperati sunt, sed tu verbo curas; non laborabis in cu-

[1] Prov. XXIV, 16. — [2] Matth. VII, 25. — [3] Psal. LV, 8.

rando, quamvis nos stupeamus inspiciendo. Est alius sensus in hoc versu : « Pro nihilo salvos facies eos : » nullis eorum meritis præcedentibus salvos facies eos. « Qui prius » fui blasphemus, inquit, et persecutor et injuriosus[1]. » Accipiebat litteras a sacerdotibus, ut ubicumque inveniret Christianos, alligaret et adduceret[2]. » Utique ut alligaret et adduceret, primo incolebat, et abscondebat. Nulla ergo hujus bona merita præcesserant, imo talia præcesserant, de quibus damnaretur : nihil boni attulit, et salvus factus est. « Pro nihilo salvos facies eos. » Non ad te afferent hircos, arietes, tauros, non dona et aromata afferent in templo tuo, non aliquid de conscientia bona libaminis superfundunt; totum in illis asperum, totum tetrum, totum detestandum : et cum illi ad te nihil afferant, unde salventur : « Pro nihilo salvos facies eos, » id est, gratis data gratia tua. Quid ille latro attulerat ad crucem? De fauce in judicium, de judicio in lignum, de ligno in paradisum[3]. Credidit, proper quod locutus est[4]. Sed et ipsam fidem quis donavit, nisi qui juxta pependit? « Pro nihilo » salvos facies eos. »

XIII. « In ira populos deduces. » Irasceris et deducis, sævis et salvas, terres et vocas. Quid est enim : « In ira » populos deduces? » Imples tribulationibus omnia, ut in tribulationibus positi homines recurrant ad te, ne deliciis et securitate perversa seducantur. A te ira videtur, sed paterna. Irascitur pater filio contemptori præceptorum suorum : iratus ei eum colaphizat, cædit, aurem vellit, manu trahit, ad scholam ducit. « In ira populos deduces. » Quam multi ingressi sunt, quam multi impleverunt domum Domini, in ira ejus deducti, id est, tribulationibus territi; et fide impleti? Ad hoc enim exagitat tribulatio,

[1] I Tim. I, 13. — [2] Act. IX, 2. — [3] Luc. XXIII, 43. — [4] Psal. CXV, 10.

ut exinaniat vas quod plenum est nequitia, ut impleatur gratia. « In ira populos deduces. »

XIV. « Deus, vitam meam enuntiavi tibi[1]. » Ut vivam enim, tu fecisti, et ad hoc enuntio vitam meam tibi. Itane vero Deus ignorabat quod dederat? quid est quod illi enuntias? Docere vis Deum? absit. Ergo quid ait : « Enun» tiavi tibi? » An forte : Quia tibi prodest quod enuntiatiavi vitam meam? Et quid prodest Deo? Lucris Dei prodest. Enuntiavi Deo vitam meam, quia vivere me fecit Deus. Quomodo enuntiavit vitam suam Paulus apostolus, dicens : « Qui prius fui blasphemus et persecutor et inju» riosus[2]. » Enuntiet vitam suam : Sed misericordiam consecutus sum. Enuntiavit vitam suam, non sibi, sed illi : quia sic enuntiavit ut illi crederetur, non ad lucra sua, sed ad lucra illius. Quid enim ait ipse Paulus? « Ideo Chris» tus mortuus est et resurrexit, ut qui vivit jam non sibi » vivat, sed ei qui pro omnibus mortuus est[3]. » Si ergo vivis, et non a te vivis, quia ut viveres ille præstitit; enuntia vitam tuam, non tibi, sed illi; non tua quærens, non tibi vivens, sed ei qui pro omnibus mortuus est. Etenim de quibusdam reprobis quid ait idem Apostolus? « Omnes enim sua quærunt, non quæ Jesu Christi[4]. » Si propterea enuntias vitam tuam ut tibi prosit, et aliis non prosit; tibi illam enuntias, non Deo : si autem sic enuntias vitam tuam, ut alios etiam invites ad accipiendam vitam, quam et tu accepisti; enuntias vitam tuam illi a quo accepisti, et habebis mercedem ampliorem, quia et ex eo quod accepisti non ingratus extitisti. « Deus vitam » meam enuntiavi tibi. Posuisti lacrymas meas in cons» pectu tuo. » Exaudisti me deprecantem te. « Sicut et » repromissione tua. » Quia sic promiseras, hoc egisti. Dixisti te exauditurum flentem : credidi, flevi, exauditus

[1] Psal. LV, 9. — [2] I Tim. I, 13. — [3] I Cor. V, 15. — [4] Philip. II, 21.

sum; inveni te misericordem in repromittendo, veracem in reddendo. « Sicut et in repromissione tua. »

XV. « Convertantur inimici mei retrorsum[1]. » Hoc ipsis prodest, non male illis optat. Etenim præcedere volunt, ideo corrigi nolunt. Mones inimicum tuum ut bene vivat, ut se corrigat : ille contemnit, ille respuit verbum tuum : Ecce qui me monet, ecce a quo auditurus sum præcepta quibus vivam. Præcedere te vult, et præcedendo non corrigitur. Non attendit quia verba tua non sunt tua; non attendit quia vitam tuam Deo enuntias, non tibi. Præcedendo ergo non corrigitur : bonum est illi ut convertatur retrorsum, et quem præcedere volebat sequatur. Dominus de passione sua futura Discipulis loquebatur, exhorruit Petrus, et ait : « Absit, Domine, non fiet is- » tud : » qui paulo ante dixerat : « Tu es Christus Filius » Dei vivi, » confessus Deum, timuit eum mori quasi hominem. Dominus autem qui sic venerat ut pateretur, (neque enim aliter salvi esse possemus, nisi ejus sanguine redimeremur :) paulo ante confessionem Petri laudaverat, et dixerat : « Quia non tibi caro et sanguis revelavit hoc, » sed Pater meus qui in cœlis est : propterea tu es Petrus, » et super istam petram ædificabo Ecclesiam meam, et » portæ inferorum non vincent eam ; et tibi dabo claves » regni cœlorum : » Videte queamadmodum prosecutus est confessionem veram, piam, plenam fiduciæ, quia dixit : « Tu es Christus Filius Dei vivi. » Continuo autem ubi cœpit loqui Dominus de passione sua, timuit ille ne periret moriendo, cum ipsi nos periremus nisi ille moreretur; et ait : « Absit, Domine, non fiet istud. » Et Dominus illi, cui paulo ante dixerat : « Beatus es, et super hanc petram » ædificabo Ecclesiam meam. Redi, inquit, retro, Sata- » nas, scandalum mihi es : » Quare ergo Satanas, qui

[1] Psal. LV, 10.

paulo ante beatus et petra? « Non enim sapis quæ Dei » sunt, ait, sed quæ sunt hominis[1]. » Paulo ante quæ Dei : « Quia non revelavit tibi caro et sanguis, sed Pater » meus qui in cœlis est. » Quando in Deo laudabat sermonem, non Satanas, sed Petrus a petra : quando autem a se, et ex humana infirmitate, amore hominis carnali, quod impedimento esset saluti ipsius et cæterorum, Satanas dictus est. Quare? Quia præcedere Dominum volebat, et Duci cœlesti terrenum dare consilium. « Absit, Domine, » non fiet istud. » Dicis : « Absit; » et dicis : « Domine : » utique si Dominus est, potestate facit; si magister est, novit quid faciat, novit quid doceat : tu autem vis ducere ducem, docere magistrum, jubere Domino, optare Deo : multum præcedis, « Redi retro. » Numquid non et istis inimicis hoc proderat? « Convertantur inimici mei retror- » sum : » sed non remaneant retrorsum. Ideo convertantur retrorsum, ne præcedant; sed ut sequantur, non ut remaneant. « Convertantur inimici mei retrorsum. »

XVI. « In quacumque die invocavero te, ecce scivi » quoniam Deus meus es tu[2]. » Magna scientia. Non ait : Scivi quia Deus es : sed, « Quia Deus meus es tu. » Tuus est enim, cum tibi subvenit : tuus est, cum tu ab illo alienus non es. Unde dicitur : « Beatus populus, cujus est » Dominus Deus ipsius. » Quare, « Cujus est? » Cujus enim non est? Omnium quidem Deus est : sed eorum Deus proprie dicitur, qui eum diligunt, qui eum tenent, qui illum possident, qui illum colunt, tanquam de domo ipsius, magna sunt familia ejus, redempti magno sanguine unici Filii. Quantum dedit nobis Deus, ut ipsius essemus et ipse sit noster? At vero alienigenæ longe facti a sanctis, filii alieni sunt. Videte quid de illis dicatur in alio Psalmo : « Domine, libera me, ait, de manu filiorum alienorum,

[1] Matth. xvi, 16-23. — [2] Psal. lv, 10.

» quorum os locutum est vanitatem, et dextera eorum » dextera iniquitatis. » Et vide altitudinem ipsorum, sed altitudinem diei, id est, superbiam temporalem. « Quo» rum filii eorum, inquit, sicut novellæ constabilitæ, » filiæ eorum ornatæ ut similitudo templi. » Felicitatem describit præsentis sæculi, in qua errantes homines, et eam pro magno habentes, felicitatem veram sempiternamque non quærunt. Inde ergo isti filii alieni, non filii Dei : » Quorum filii eorum, inquit, sicut novellæ constabilitæ, » filiæ eorum ornatæ sicut similitudo templi : cellaria » eorum plena, eructantia ex hoc in hoc : boves eorum » crassi, oves eorum fœcundæ, multiplicantes in exitibus » suis : non est ruina maceriæ neque transitus, neque » clamor in plateis eorum. » Et quid sequitur? « Beatum » dixerunt populum cui hæc sunt. » Sed qui dixerunt? Filii alieni, « Quorum os locutum est vanitatem. » Tu quid dicis? « Beatus populus, cujus est Dominus Deus ipsius [1]. » Tulit omnia de medio cætera quæ dat Deus, et dedit ipsum Deum. Omnia quippe illa, fratres, quæ commemorarunt filii alieni, Deus dat; sed et alienis dat, sed et malis dat, sed et blasphemis dat, « Qui solem suum oriri facit super bonos et » malos, et pluit super justos et injustos [2]. » Aliquando ista bonis dat, aliquando non dat: et malis aliquando dat, aliquando non dat : bonis tamen servat se ipsum, malis autem ignem sempiternum. Est ergo malum quod non dat bonis, et est bonum quod non dat malis : sunt quædam media et bona et mala, quæ dat et bonis et malis.

XVII. Nos ergo Deum amemus, fratres, pure et caste. Non est castum cor, si Deum ad mercedem colit. Quid ergo? mercedem de Dei cultu non habebimus? Habebimus plane, sed ipsum Deum quem colimus. Ipse nobis merces erit, quia videbimus eum sicuti est [3]. Attende quia mer-

[1] Psal. CXLIII, 11-15. — [2] Matth. V, 45. — [3] I Joan. III, 2.

cedem consequeris. Amatoribus suis Dominus noster Jesus Christus quid dicit? « Qui diligit me, mandata mea cus-» todit; et qui diligit me, diligetur a Patre meo, et ego » diligam eum. » Quid illi ergo dabis? « Et ostendam me » ipsum illi[1]. » Si non amas, parum es: si amas, si suspiras, si gratis colis eum, a quo gratis emptus es, non enim eum promerueras ut te redimeret, si consideratis in te beneficiis ejus suspiras, et inquietum habes cor desiderio ejus; noli extra eum aliquid ab eo quærere, ipse tibi sufficit. Quantumlibet sis avarus, sufficit tibi Deus. Etenim avaritia terram quærebat possidere totam, adde et cœlum: plus est qui fecit cœlum et terram. Dicam, fratres: In istis humanis conjugiis considerate cor castum quale sit ad Deum: certe humana conjugia sunt, non diligit uxorem suam, qui propter dotem illam diligit: non maritum caste diligit, quæ propterea diligit, quia aliquid donavit, aut quia multum donavit. Et dives maritus, et pauper factus maritus est. Quam multi proscripti a castis uxoribus amplius dilecti sunt? Probata sunt multa casta conjugia calamitatibus maritorum: ne aliud amare quam maritum putarentur, non solum non deseruerunt, sed amplius obsecutæ sunt. Si ergo maritus carnalis gratis diligitur, si caste diligitur; et uxor carnalis gratis diligitur, si caste diligitur; Deus quomodo diligendus est, verus et verax animæ maritus ad prolem sempiternæ vitæ fœcundans, et steriles nos non esse permittens? Illum ergo sic diligamus, ut aliud præter ipsum non diligatur: et fit in nobis quod diximus, quod cantavimus, quia et hic vox nostra est: « In quacumque die invocavero te, ecce scivi quoniam » Deus meus es tu. » Hoc est invocare Deum, gratis invocare. Proinde de quibusdam quid dictum est? « Domi-» num non invocaverunt. » Quasi Dominum sibi invocare

[1] Joan. xiv, 23.

videbantur; et petebant eum de hæreditatibus, de amplianda pecunia, de prolonganda vita ista, de cæteris temporalibus rebus: et quid de illis Scriptura? « Domi» num non invocaverunt. » Ideo quid sequitur? « Ibi ti» muerunt timore, ubi non erat timor [1]. » Quid est, « Ubi » non erat timor? » Ne illis subtraheretur pecunia, ne aliquid in domo eorum minus fieret; postremo ne minus annorum haberent in hac vita, quam sibi sperabant: verum « Ibi trepidaverunt timore, ubi non erat timor. » Quales fuerunt illi Judæi: « Si dimiserimus eum vivere, » venient Romani, et auferent a nobis et locum et gentem [2]. » Ibi timuerunt timore ubi non erat timor. « Ecce scivi, » quoniam Deus meus es tu. » Magnæ divitiæ cordis, magnum lumen oculi interioris, magna fiducia securitatis: « Ecce scivi quoniam Deus meus es tu. »

XVIII. « In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo » sermonem: in Deo speravi, non timebo quid faciat » mihi homo [3]. » Jam ipse est sensus qui superius est repetitus.

XIX. « In me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam laudis » tibi [4]. » Vovete, et reddite Domino Deo vestro [5]. Quid voveatis, quid reddatis? An forte animalia illa quæ offerebantur ad aras aliquando? Nihil tale offeras: in te est quod voveas et reddas. De cordis arca profer laudis incensum, de cellario bonæ conscientiæ profer sacrificium fidei. Quidquid profers, accende charitate. In te sint vota, quæ reddas laudis Deo. Cujus laudis? Quid enim tibi præstitit? « Quoniam eruisti animam meam de morte. » Ipsa est illa vita quam enuntiat illi: « Deus vitam meam enuntiavi » tibi. » Quid enim eram? Mortuus. Per me ipsum eram mortuus: per te quid sum? Vivus. Ideo « In me sunt,

[1] Psal. XIII, 5. — [2] Joan. XI, 48. — [3] Psal. LV, 11. — [4] Ibid. 12. — [5] Id. LXXV, 12.

» Deus, vota tua, quæ reddam laudis tibi. » An amo Deum meum : nemo hunc mihi eripit : quod illi dem, nemo mihi eripit, quia in corde inclusum est. Merito dicitur in illa superiore fiducia : « Quid faciat mihi homo? » Sæviat homo, prætermittatur sævire, permittatur efficere quod conatur : quid est ablaturus? Aurum, argentum, pecora, servos, ancillas, fundos, domos; auferat omnia : numquid aufert vota, quæ in me sunt, quæ reddam laudis Deo? Permissus est tentare tentator sanctum virum Job[1], uno puncto temporis abstulit omnia; quidquid facultatum habuerat ademit : abstulit hæreditatem, interfecit hæredes; neque hoc paulatim, sed catervatim, uno ictu, uno impetu, ut omnia subito nuntiarentur : ablatis omnibus solus remansit Job; sed in illo erant vota laudis quæ redderet Deo, in illo plane erant : arcam sancti pectoris sui fur diabolus non invaserat, plenus erat unde sacrificaret. Audi quæ habebat, audi quæ protulit : « Dominus dedit, » Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est : » sit nomen Domini benedictum[2]. » O divitiæ interiores, quo fur non accedit! Ipse dederat Deus unde accipiebat; ipse ditaverat, unde illi offerebat quod amabat. Laudem a te quærit Deus, confessionem tuam quærit Deus. Sed de agro tuo aliquid daturus es? Ipse pluit ut haberes. De arca daturus es aliquid? Ipse instituit quod daturus es. Quid daturus es quod ab illo non accepisti? « Quid enim » habes quod non accepisti[3]? » De corde dabis? Ipse dedit fidem, spem et charitatem : hoc prolaturus, hoc sacrificaturus es. Sed plane omnia illa cætera potest tibi auferre inimicus invito, hoc auferre non potest nisi volenti. Illa perdet et invitus; et volens habere aurum, perdet aurum; et volens habere domum, perdet domum : fidem nemo perdet nisi qui spreverit.

[1] Job. I, 12. — [2] Ibid. 21. — [3] I Cor. IV, 7.

XX. « In me sunt Deus vota tua, quæ reddam laudis » tibi : quia eruisti animam meam de morte, oculos meos » a lacrymis, et pedes meos de lapsu : ut placeam coram » Deo in lumine viventium[1]. » Merito non placet filiis alienis longe factis a sanctis, quia non habent lumen viventium, unde videant quod Deo placet. Lumen viventium, est lumen immortalium, lumen sanctorum. Qui non est in tenebris, placet in lumine viventium. Attenditur homo et ea quæ ipsius sunt, nemo scit qualis est : Deus videt qualis est. Aliquando et ipsum diabolum latet; nisi tentet, non invenit : sicut de isto viro, quem modo commemoravi. Noverat eum Deus, et ei testimonium perhibebat : diabolus eum non noverat, et ideo dixerat, « Numquid Job » gratis colit Deum[2]? » Videte quo provocat inimicus : ibi perfectio est. Videte quid objicit inimicus : Videbat hominem Deo servientem, in omnibus obsequentem, omnia bene operantem; et quia dives erat et felicissima domus, hoc objicit, quia ideo colit Deum, quoniam dedit illi hæc omnia : « Numquid Job gratis colit Deum? » Hoc enim erat verum lumen, hoc lumen viventium, ut gratis coleret Deum. Deus videbat in corde servi sui cultum suum gratuitum. Placebat enim illud cor in conspectu Domini in lumine viventium : diabolum latebat, quia in tenebris erat. Admisit Deus tentatorem, non ut ipse nosset quod noverat, sed ut nobis noscendum et imitandum præberet. Numquid enim si tentator non admitteretur, videremus nos ipsi in Job quod deberemus et vellemus imitari? Admissus est tentator, abstulit omnia, remansit ille solus a facultatibus, solus a familia, solus a filiis, plenus Deo. Uxor sane relicta erat. Misericordem putatis diabolum, qui ei reliquit uxorem? Noverat per quam deceperat Adam.

[1] Psal. LV, 13. — [2] Job. I, 9.

Suam reliquerat adjutricem, non mariti consolatricem. Ille ergo plenus Deo, in quo vota erant, quæ redderet laudis, ut ostenderet quia gratis Deum colebat, non ideo quia tanta acceperat; et amissis omnibus talis est, quia illum qui dederat omnia, non amisit : « Dominus dedit, inquit, » Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est : » sit nomen Domini benedictum[1]. » Vulnere etiam percussus a capite usque ad pedes, integer tamen intus, respondit tentatrici, de lumine viventium, de lumine cordis sui : « Locuta es tanquam una ex insipientibus mulieri- » bus[2], » id est, tanquam ea quæ non habet lumen viventium. Lumen enim viventium sapientia, et tenebræ insipientium stultitia est. « Locuta es tanquam una ex » insipientibus mulieribus : » carnem meam vides, lumen cordis mei non vides. Poterat enim illa tunc virum amplius amare, si pulchritudinem interiorem nosset, et inspiceret ubi ille pulcher erat coram oculis Dei : quia in illo erant vota, quæ redderet laudis Deo. Quomodo illud patrimonium non invaserat inimicus? Quam integrum erat quod possidebat, et propter quod amplius possidendum sperabat iturus a virtutibus in virtutem. Ergo, fratres, ad hoc nobis valeant hæc omnia, ut Deum gratis diligamus, in illo speremus semper, nec hominem, nec diabolum timeamus. Nec ille, nec iste facit aliquid, nisi quando permittitur : permitti ad nihilum potest, nisi quod nobis prodest. Toleremus malos, simus boni, quia et nos fuimus mali. Pro nihilo salvos faciet Deus omnes de quibus desperare audemus. Ergo de nemine desperemus, pro omnibus quos patimur oremus, a Deo nunquam recedamus. Patrimonium nostrum ipse sit, spes nostra ipse sit, salus nostra ipse sit. Ipse hic consolator, ibi munerator, ubique vivi-

[1] Job. I, 21. — [2] Id. II, 10.

ficator et vitæ dator; non alterius vitæ, sed illius de qua dictum est, « Ego sum via et veritas et vita[1] : » ut et hic in lumine fidei, et ibi in lumine speciei, tanquam in lumine viventium, in conspectu Domini placeamus.

[1] Joan. xiv, 6.

FINIS TOMI CENTESIMI DECIMI-QUINTI.

ANNOTATIONES.

Annotatio (1) pag. 45.

Maximianus. Ipse est nimirum de Donatistarum schismate diaconus, qui adversus Primianum factus carthaginensis Episcopus caput extitit Maximianistarum. Consule Enarrationem in Psalmum xxxvi, Serm. 11.

Annotatio (2) pag. 56.

Hic silentio præterire non licet quod in S. Fulgentii Vita narratur, cap. iii. Scilicet cum ipse animo jam ante decrevisset renuntiare sæculo, aliquando tandem *Beati Augustini exponentis tricesimum-sextum Psalmum disputatione commonitus et compunctus, publicare suum statim votum, mutare gestiens habitum.*

Annotatio (3) pag. 62.

Id sane commendavit supra in secundo Sermone super Psalmum xxxii, habito apud Carthaginem in basilica S. Cypriani : qua in civitate hos quoque Sermones super Psalmum lxxxvi pronuntiatos fuisse intelliges variis ex locis.

ANNOTATIO (4) pag. 88.

Hinc liquet Augustinum hoc sermone refellendum suscepisse Primiani mandatum illud, cujus meminit in Breviculo Collationis cum Donatistis die III, c. 8, sed expressius in lib. contra Cresconium cap. XXVII, in hæc verba : *Cur ergo Primianus apud Acta magistratus carthaginensis inter alia quæ de nobis contumeliose prosequenda mandavit: Illi, inquit, auferunt aliena, nos intermittimus ablata.*

ANNOTATIO (5) pag. 99.

Id porro in Precibus Juliano Apostatæ oblatis nomine Donatistarum dixerunt Rogatianus et Pontius, ex Epist. CV ad Donatistas n. 9 ; et lib. II contra Petilianum, cap. 92 et 97.

ANNOTATIO (6) pag. 90.

Gesta indicat apud Zenophilum consularem confecta anno 320 quorum fragmenta quædam contra Cresconium c. 29 refert : ubi videlicet Nundinarius Sylvani Cirtensis episcopi diaconus prodidit, episcopos aliosque Lucillæ præpotentis fœminæ pecunia corruptos fuisse, ut Majorinus contra Cæcilianum fieret carthaginensis episcopus. Vide Augustini ad Glorium, Eleusium, etc. Epist XLIII, n. 17.

ANNOTATIO (7) pag. 92.

Editio Er. *Caverna Susis.* Lov. *Cavernas Susis.* Quatuor MSS. *Cavernasusis.* Tres, *Cabarsus.* Duo,

Cabarsusi. Regius Codex, *Cebarsussi.* Octo alii in quibus est Vaticanus, *Cabarsussi :* forte pro, *Cabarsussim.* Porro cum concilia Maximianensium in Primianum duo Augustinus, primum Carthagine, alterum Cabarsussi habitum commemoret : sunt qui hanc synodicam post Baronium assignent priori concilio, adeoque isthic legi velint, non *apud Cabarsussim*, quæ in Byzacio sita erat; sed *apud Cavernas Susis,* locum, ut ipsi quidem constituere pro sua opinione cœperunt, vicinum Carthagini. At certe, prius illud concilium carthaginense, teste Augustino in lib. IV contra Cresconium c. 6, 7, ab episcopis tantummodo *quadraginta tribus factum est : qui nondum ausi sunt ultimum præcipitare judicium, sed quodam præjudicio consuluerunt, ut* Primiano; *si causæ suæ fideret, sequenti celebriori concilio respondendi seseque purgandi relinqueretur locus : quo cum venire noluisset, jam necessario putaverunt esse damnandum sine ulla suspensione sententia,* scilicet *in* concilio Cabarsussitano, ubi a *centum vel amplius episcopis perfecte pleniusque damnatus est* Primianus. Hæc autem Synodica perfectam plenioremque, uti paret, Primiani damnationem continet : unde eadem perfecta Augustinus, *Hæc est,* ait, *damnatio tua.* Neque ab episcopis quadraginta-tribus duntaxat, imo non tantum a quinquaginta-tribus, qui in fine recensentur, edita est : quandoquidem illam spectare id merito videtur, quod infra legimus n. 23 : *Centum vel quos fuerunt qui damnaverunt a parte Maximiani Primianum.* Præterquam quod non omnium qui Synodicæ condendæ interfuerunt subscriptiones recitatas fuisse probant *Anastasius, Constantius, Candorius,* et alii quidam episcopi in ejus principio, non in fine nominati.

ANNOTATIO (8) pag. 149.

Iste Sermo in tribus manuscriptis prænotatur *habitus Carthagine ad missam S. Cypriani*. Sed verius in aliis, *ad mensam*, erectam videlicet in ipso loco ubi Cyprianus passus fuerat. Vide Enarrationem in Psalmum LXXX, n. 4.

ANNOTATIO (9) pag. 177.

Domnædius, sive dominædius dicitur ædium dominus, opponunturque invicem Domnædius et inquilinus. Hinc Paulinus Nolanus Felicem martyrem domnædium suum vocitat, et in eumdem Natali septima canit :

Nam quid potiusve priusve canendum
Suscipiam Felicis opus, quam quod mihi tectis
Ipse meis, quibus est idem domnædius, egit.

ANNOTATIO (10) pag. 191.

Aurigam vocabant, qui curules equos in Circo regebat et agitabat. In aurigas, sive (qui iidem sunt) agitatores, extat Concilii Arelatensis primi, can. 4 et Arelatensis undecimi, can. 20.

ANNOTATIO (11) pag. 192.

Venator hic loci est, qui cum bestiis in arena congrediebatur.

ANNOTATIO (12) pag. 216.

Cum viderent Pagani, inquit Augustinus in lib. XVIII de Civitate Dei, c. 53, *nec tot tantisque persecutionibus* christianam religionem *potuisse consumi, sed his potius mira incrementa sumpsisse, excogitaverunt nescio quos versus græcos, tanquam consulenti cuidam, divino oraculo fusos, ubi.... Petrum maleficia fecisse subjungunt ut coleretur Christi nomen per trecentos sexaginta-quinque annos, deinde completo memorato numero annorum sine mora sumeret finem.* Verum anno Christi 399 in quo prædictus annorum numerus, si a Petri in die Pentecostes prædicatione computatur, desinere ostenditur, adeo non deficit cultus nominis Christi, ut inde maxime, eversis, quæ reliqua erant, deorum templis et fractis simulacris, increverit, ex eodem lib. de Civitate Dei, c. 54.

ANNOTATIO (13) pag. 281.

In Corbeiensi manuscripto titulus iste est : *IIII. Nonas Septembris quarta feria Sermo habitus in basilica Restituta de Psalmo* XLIV. In hujus basilicæ secretario acta prænotantur Carthaginensia quædam concilia, inter alia Carthaginense generale anno 401 die decima-tertia Septembris celebratum, in vetustissimo Remigiensi libro Psalmus XLIV eumdem titulum gerit, quem in Corbeiensi, scilicet *Incipit de Psalmo* XLIV. *IIII. Nonas Septembris, quarta feria Sermo habitus in basilica Restituta.*

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

CONCORDANTIA

BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICA.

BIBLIOTHECA LATINA.		BIBLIOTHECA GALLICA.	
Enarrat. in Psalmum XXXIV. pag.	3	Ejusdem fragmenta, tom. XXI, pag.	446-449
— in Psalmum XXXVI.	56	Ibid.	449-463
— in Psalmum XXXVIII.	149	Ibid.	463-464
— in Psalmum XXXIX.	180	Ibid.	464-478
— in Psalmum XLI.	232	Ibid.	478-483
— in Psalmum XLIV.	281	Ibid.	483-485
— in Psalmum XLVII.	346	Ibid.	485-498
— in Psalmum XLIX.	401	Ibid.	498-499
— in Psalmum L.	437	Ibid.	499-514
— in Psalmum LI.	460	Ibid.	514-515
— in Psalmum LII.	482	Ibid.	515-516
— in Psalmum LIV.	509	Ibid	516-518.
— in Psalmum LV.	540	Ibid.	518-524

INDEX

TOMI CENTESIMI DECIMI-QUINTI.

ENARRATIONES IN PSALMOS.

EXPLICIT INDEX.